

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ОЛГА З. СТЕВАНОВИЋ

**ПОЛИТИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ
ДРЖАВА ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ ЗАЛИВУ У
ИЗМЕЊЕНОМ ГЛОБАЛНОМ ЕНЕРГЕТСКОМ
СИСТЕМУ ОД 2013. ДО 2021. ГОДИНЕ**

докторска дисертација

Београд, 2025

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

OLGA Z. STEVANOVIĆ

**FOREIGN POLICY OF THE UNITED STATES
OF AMERICA TOWARDS THE PERSIAN GULF
IN THE CHANGED GLOBAL ENERGY
SYSTEM FROM 2013 TO 2021**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2025

Ментор: др Драган Р. Симић, редовни професор, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

Чланови комисије:

др Владимир Ајзенхамер, ванредни професор, Факултет безбедности, Универзитет у Београду,

др Стеван Недељковић, доцент, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду,

др Милан Крстић, доцент, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду.

Датум одбране:

Наслов докторске дисертације: Политика Сједињених Америчких Држава према Персијском заливу у измењеном глобалном енергетском систему од 2013. до 2021. године

Сажетак

Предмет истраживања ове докторске дисертације је промена у политици и оријентацији велике стратегије Сједињених Америчких Држава у смањење ангажовања у Персијском заливу у периоду друге администрације председника Барака Обаме и прве администрације председника Доналда Трампа. Предмет истраживања укључује спољну политику и стратешко прилагођавање, временски обухвата период од 2013. до 2021. године, а просторно се односи на Ирак, Иран, државе Заливског савета за сарадњу и Јемен. У раду се прихвата научни реализам као приступ у филозофије науке, односно епистемолошка позиција релативизма и онтолошка позиција фундаментализма и детерминизма, уз укључивање стратификације реалности. Истраживачко питање спада у емпиријско и експланаторно, и заједно са научним реализмом опредељује истраживачки дизајн за студију случаја као јединственог исхода. Као оперативна метода се користи праћење процеса, а употребљена је и помоћна техника квалитативне анализе садржаја. У раду се прихвата каузални механизам као тип узрочности, односно низ корака који на аналитичком и емпиријском нивоу повезују узрок и исход. У овом истраживању се предлаже објашњење које као исход или зависну варијаблу идентификује промену у политици и оријентацији велике стратегије САД у Персијском заливу, а независном варијаблом сматра промену у структури глобалног енергетског система. Поред тога, каузални ланац укључује и интервенишућу варијаблу под којом се у овом раду подразумева тумачење системских подстицаја које врши председник Сједињених Америчких Држава. У складу са тиме, теоријски оквир који се користи у овој докторској дисертацији је теорија дефанзивног неокласичног реализма као теорија спољне политике. Она припада ширем корпусу реалистичких теорија, а објашњење исхода заснива на променама у релативном распореду моћи, али и интервенишућој варијабли кроз коју се филтрира овај структурни чинилац. Поред овог општег теоријског оквира, постоје и теоријске претпоставке карактеристичне за повезаност енергетске безбедности са спољном политиком које се прихватају у раду. На основу тестирања предвиђања о емпиријским импликацијама сваког од формулисаних корака каузалног механизма, сматрамо да је овом дисертацијом потврђено поверење у хипотетички оквир истраживања. Другим речима, на основу доказа образаца, постојања, временске хронологије и исказа закључили смо да је веће поверење о енергетској револуцији у САД као структурном модификатору који је променио распоред енергетске димензије моћи у глобалном енергетском систему и позицију САД у њему, допринео промени одлика глобалних тржишта енергије и односа који на њима почивају у смеру мање енергетске међузависности, што се одразило и на интересе и претње везане за област енергије САД у Персијском заливу. Свеукупно, то је резултирало смањењем ангажовања САД у Персијском заливу у периоду од 2013. до 2021. године у погледу одржавања регионалне равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи и утицало на смањење ангажовања у укупном приступу САД овом региону.

Кључне речи: спољна политика, Сједињене Америчке Државе, Персијски залив, глобални енергетски систем, енергетска моћ, енергетска револуција, енергетска безбедност

UDK 327(73:267.35)"2013/2021"(043.2)

620.9(73:267.35)"2013/2021"(043.2)

Научна област: Политичке науке

Ужа научна област: Међународни односи

Title: Foreign Policy of the United States of America towards the Persian Gulf in the Changed Global Energy System from 2013 to 2021

Abstract

The main subject of this PhD thesis pertains to US retrenchment as a change in foreign policy and grand strategic orientation towards the Persian Gulf during the second Obama administration and the first Trump administration. The subject of this research encompasses US strategic adjustment and foreign policy, and spatially and temporally refers to Iraq, Iran, members of the Gulf Cooperation Council and Yemen from 2013 to 2021. This research adopts tenets of scientific realism, which translate to the epistemological position of relativism and the ontological position of foundationalism and determinism, with the stratified reality approach. The research question is qualified as explanatory and empirical, thus rendering the research design as a unique case study. The main operational method of this research is process-tracing, with the additional technique of qualitative content analysis. This thesis assumes the type of causality based on causal mechanism, with analytical and empirical steps connecting the cause and the outcome. The outcome of policy change and grand strategic orientation in the Persian Gulf is explained by the different structure of the global energy system as the independent variable. The suggested explanation also incorporates the US presidents' perceptions regarding the systemic stimuli as the intervening variable. Accordingly, the theoretical framework this research is based on is one of defensive neoclassical realism as a foreign policy theory. This theory, embedded in the broader realist school of thought, uses the relative power distribution as the explaining variable, however, it also allows for domestic or individual-level variables to be included in the causal mechanism. In addition, there are other theoretical assumptions included in the explanation, namely those that discern the connecting mechanisms of energy security and foreign policy. Testing of the formulated predictions for each specific empirical step in the causal mechanism suggests that this thesis increases the level of confidence regarding the hypothetical framework. Consequently, different types of evidence are consistent with the following: the energy revolution acted as a structural modifier, altering the relative distribution of energy power in the global energy system, as well as the US position in it. It also contributed to changes in certain aspects of global energy markets and relations stemming from this structure towards lower levels of energy interdependence. These changes altogether affected the US interests and threat perception in connection with energy in the Persian Gulf. Overall, this resulted in US retrenchment with regards to the regional balance of energy power and energy threats in the Persian Gulf from 2013 to 2021 and contributed to US retrenchment as a general approach to the region.

Keywords: Foreign Policy, the United States of America, the Persian Gulf, global energy system, energy power, energy revolution, energy security

UDC 327(73:267.35)"2013/2021"(043.2)

620.9(73:267.35)"2013/2021"(043.2)

Scientific field: Political Science

Scientific subfield: International Relations

САДРЖАЈ

1. УВОД У ИСТРАЖИВАЧКО ПИТАЊЕ И ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР КОЛИ СЕ КОРИСТИ У ИСТРАЖИВАЊУ	1
1.1. Формулација проблема истраживања и истраживачког питања	1
1.1.1. Увод у проблем истраживања и истраживачко питање	1
1.1.2. Преглед литературе у вези са проблемом истраживања	10
1.2. Предмет истраживања	22
1.2.1. Теоријско-методолошки приступ који се користи у истраживању	22
1.2.2. Операционално одређење предмета истраживања	25
1.2.2.1. Временско, просторно и дисциплинарно одређење предмета истраживања	25
1.2.2.2. Категоријално-појмовни апарат који се користи у истраживању	27
1.3. Циљеви истраживања	40
1.3.1. Научни циљеви истраживања	40
1.3.2. Друштвени циљеви истраживања	41
1.4. Хипотетички оквир истраживања	41
1.4.1. Општа хипотеза	41
1.4.2. Посебне и појединачне хипотезе	41
1.5. Очекивани резултати и допринос истраживања	43
1.6. Структура и садржај дисертације – опис дисертације по поглављима	44
2. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	47
2.1. Онтологија, епистемологија и природа каузалности	47
2.1.1. Онтолошко одређење истраживања у филозофији друштвених наука	48
2.1.2. Епистемолошко одређење истраживања у филозофији друштвених наука	50
2.1.3. Схватање каузалности/узрочности које се прихвата у истраживању	51
2.2. Метода студије случаја као основна метода у истраживању	54
2.3. Метода праћења процеса као оперативна метода у истраживању	58
2.3.1. Дефиниције праћења процеса	58
2.3.2. Спровођење методе праћења процеса	61
2.3.2.1. Каузални механизам	61
2.3.2.2. Емпиријско тестирање каузалног механизма	65
2.4. Квалитативна анализа садржаја као помоћна техника у истраживању	67
2.4.1. Дефинисање квалитативне анализе садржаја	67

2.4.2. Поступак	извођења	квалитативне	анализе	садржаја	69
3.	ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА				78
3.1.	Неокласични реализам као теорија спољне политике и његов положај у односу на границе реалистичке парадигме				78
3.2.	Основне теоријске претпоставке које се прихватају у овом истраживању				81
3.3.	Каузални (узрочни) ланац у теорији неокласичног реализма				85
3.3.1.	Промена у политици САД према Персијском заливу као зависна варијабла или исход у каузалном механизму				87
3.3.2.	Промена у релативном распореду моћи као независна варијабла у каузалном механизму				91
3.3.3.	Перцепције спољнополитичких одлучилаца као интервенишућа варијабла у каузалном механизму				92
3.4.	Теоријске претпоставке о енергији као извору моћи и утицаја				93
3.5.	Теоријске претпоставке о повезаности области енергије, безбедности и спољне политике које се прихватају у истраживању				99
4.	ЕНЕРГЕТСКА РЕВОЛУЦИЈА, ПРОМЕНЕ ГЛОБАЛНОГ ЕНЕРГЕТСКОГ СИСТЕМА И СПОЉНА ПОЛИТИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА ОД 2013. ДО 2021. ГОДИНЕ				104
4.1.	Енергетска револуција у САД од 2008. до 2021. године, смањење енергетске зависности и енергетска моћ САД				104
4.1.1.	Први корак каузалног механизма – резерве и производња нафте и гаса				105
4.1.1.1.	Емпиријске импликације утицаја енергетске револуције на резерве нафте и гаса у САД				108
4.1.1.2.	Емпиријске импликације утицаја енергетске револуције на производњу нафте и гаса у САД				116
4.1.2.	Други корак каузалног механизма – смањење увоза нафте и гаса				124
4.1.2.1.	Емпиријске импликације веће понуде природног гаса на енергетску зависност САД након 2008. године				126
4.1.2.2.	Емпиријске импликације веће понуде нафте на енергетску зависност САД након 2008. године				127
4.2.	Од највећег увозника до извозника – нова позиција САД на тржиштима нафте и гаса и промене у глобалном енергетском систему				132
4.2.1.	Трећи корак каузалног механизма – повећање извоза нафте и гаса				132
4.2.2.	Четврти корак каузалног механизма – промене образаца понуде и потражње на тржиштима нафте и гаса и енергетских односа који се на њима заснивају				139
4.3.	Интереси и претње америчкој енергетској безбедности у Персијском заливу у контексту смањене енергетске зависности				153
4.3.1.	Пети корак каузалног механизма – интереси везани за енергетску безбедност у спољној политици				153
4.3.2.	Шести корак каузалног механизма – претње енергетској безбедности у спољној политици				160
4.4.	Позиција САД у глобалном енергетском систему од 2013. до 2021. године и политика према Персијском заливу				165

4.4.1. Седми корак каузалног механизма – промене у политици САД према Персијском заливу: смањење ангажовања као оријентација велике стратегије.....	165
4.4.2. Приступ САД регионалној равнотежи моћи у Персијском заливу	168
5. ПОЛИТИКА АДМИНИСТРАЦИЈЕ БАРАКА ОБАМЕ ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ ЗАЛИВУ У КОНТЕКСТУ ЕНЕРГЕТСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ ОД 2013. ДО 2017. ГОДИНЕ.....	190
5.1. Обаино схватање енергетске револуције, пут ка енергетској независности и Персијски залив од 2013. до 2017. године	190
5.1.1. Политика администрације Барака Обаме према регионалној равнотежи моћи – докази емпиријске импликације а3	206
5.1.2. Преговори са Исламском Републиком Иран у контексту смањења енергетске зависности – докази емпиријске импликације а1	243
5.1.3. Смањење енергетске зависности и Обамин приступ савезима са заливским државама од 2013. до 2017. године – докази емпиријске импликације а2	251
5.1.4. Перцепције председника Барака Обаме о политици према Персијском заливу	255
6. ПОЛИТИКА АДМИНИСТРАЦИЈЕ ДОНАЛДА ТРАМПА ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ ЗАЛИВУ У КОНТЕКСТУ ЕНЕРГЕТСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ ОД 2017. ДО 2021. ГОДИНЕ	267
6.1. Трампово схватање енергетске револуције, „енергетска доминација“ и Персијски залив од 2017. до 2021. године.....	267
6.1.1. Политика Трампове администрације према равнотежи моћи у Персијском заливу – докази емпиријске импликације а3	284
6.1.2. Трампова политика „максималног притиска“ према Исламској Републици Иран у контексту енергетске независности – докази емпиријске импликације а1	327
6.1.3. Енергетска независност и Трампов приступ савезима са заливским монархијама од 2017. до 2021. године – докази емпиријске импликације а2.....	335
6.1.4. Перцепције председника Доналда Трампа о политици према Персијском заливу	341
7. ЗАКЉУЧАК	355
8. СПИСАК КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ И ИЗВОРА	371
8.1. Књиге	371
8.2. Поглавља из зборника и академски радови	374
8.3. Извештаји, стратегије и анализе	382
8.4. Извори са интернета	385
8.5. Извори са интернета на којима су доступна саопштења и транскрипти анализирани у дисертацији	400
9. ПРИЛОГ	434
10. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА	445
11. ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ	446
12. ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНЕ И ЕЛЕКТРОНСКЕ ВЕРЗИЈЕ ДОКТОРСКОГ РАДА	447
13. ИЗЈАВА О КОРИШЋЕЊУ	448

1. УВОД У ИСТРАЖИВАЧКО ПИТАЊЕ И ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР КОЈИ СЕ КОРИСТИ У ИСТРАЖИВАЊУ

1.1. Формулација проблема истраживања и истраживачког питања

1.1.1. Увод у проблем истраживања и истраживачко питање

Упркос растућем академском, стручном и практичном интересовању за обновљиве изворе енергије у данашње време, фосилна горива и даље остају окосница националних и глобалног енергетског система. У складу са тиме Данијел Јергин (*Daniel Yergin*), Питер Оршаг (*Peter Orszag*) и Атул Арија (*Atul Ariya*) примећују да до сада није дошло до „енергетске транзиције“, већ да су обновљиви извори енергије само укључени у енергетску понуду, као „енергетски додатак“ (energy addition).¹ Међу фосилним горивима, првенство се даје нафти,² која остаје оптималан енергент за задовољење војних и цивилних потреба државе и друштва. Постоји много различитих приступа који се могу користити у истраживању овог енергента, а у овом раду је од важности онај који се бави енергетском безбедношћу држава и који је у вези са спољном политиком и науком о међународним односима.³ Већина аутора у овој области придаје нарочит значај нафти због њених специфичних својстава, првенствено велике густине енергије у односу на обновљиве изворе енергије,⁴ као и лакшег транспорта и употребе,⁵ у односу на друга фосилна горива попут природног гаса која захтевају развој и одржавање транспортне инфраструктуре. Због наведених предности, јасно је да постоји комерцијални интерес у односу на ово гориво. Ипак, нафта је нарочито погодна за војну примену, што доприноси и њеној квалитетацији као стратешког добра за које постоји стратешки интерес.⁶ Тако нпр. Роузмери Келаник (*Rosemary A. Kelanic*) наводи три својства овог енергента која га чине стратешким ресурсом: необновљив је, не може се рециклирати и оскудан је.⁷ Према Келаник, нафта је незаменљива у војној примени јер омогућава војну мобилност у мери која се не може поредити са супституционим енергентима.⁸ Према Амелији Хедфилд (*Amelia Hadfield*), схватању нафте као стратешког добра доприносе и перцепције о рањивости и осетљивости које су увек присутне у политици енергије, као и неједнака географска распоређеност енергената.⁹ У складу са тиме, приступ нафти је постепено током 20. века постао *conditio sine qua non* у функционисању држава и нарочито важан интерес држава које нису имале довољну домаћу производњу за задовољење сопствених потреба. С обзиром на то да се велики део светских резерви нафте и гаса налазио ван територије великих сила у периоду растуће употребе фосилних горива, потреба за њихових сталним обезбеђивањем је постала важан део спољне политике. Државе увознице су високо позиционирале енергетску безбедност и усвајале одговарајуће политике како би осигурале

¹ Daniel Yergin, Peter Orszag, and Atul Ariya, “The Troubled Energy Transition: How to Find a Pragmatic Path Forward,” *Foreign Affairs*, March/April 2025, p. 108.

² У овом раду термином „нафта“ се означава шира група угљоводоника која се у енглеском језику назива *petroleum*, а у складу са заступљеношћу овог термина у српском језику.

³ О аналитичким приступима истраживању ове области видети више у трећем поглављу ове докторске дисертације.

⁴ Ово физичко својство омогућава да се већа количина енергије произведе по јединици масе у односу на друге енергенте.

⁵ Jim Crane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, Columbia University Press, New York, 2019, p. 3.

⁶ Видети нпр. Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, Simon & Schuster, New York, 2017, pp. 66-67.

⁷ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2020, p. 43.

⁸ Ibid, pp. 26-28.

⁹ Amelia Hadfield, “Energy and Foreign Policy: EU – Russia Energy Dynamics,” In *Foreign Policy: Theory, Actors, Cases*, third edition, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunn, Oxford University Press, Oxford, 2016, p. 452.

константан доток из региона богатих изворима енергије. Према Питеру Њуелу (*Peter Newell*), област енергије припада високој политици, с обзиром на то да државе користе различите геополитичке стратегије како би осигурале своју потражњу.¹⁰ Државе увознице су се такмичиле за приступ регионима који су имали велика налазишта нафте, попут Индонезије, Азербејџана и Персијског залива из војних потреба.¹¹

У том контексту Блиски исток, а посебно Персијски залив, у ком је сконцентрисан највећи део светских налазишта нафте традиционално је значајан за енергетску безбедност великих сила.¹² Са порастом значаја и употребе нафте током 20. века, као и услед повећања увоза из Персијског залива, непрекидни приступ нафти је подразумевао и старање о стабилности у региону, односно спречавање поремећаја у снабдевању. Ако се узме у обзир да се Блиски исток често одређује као „конфликтни регион“ или „конфликтна област“, ¹³ енергетска безбедност држава које су увозиле нафту из овог поднебља постала је уско везана са војним присуством у региону. Поред тога, према Рејмонду Хинебушу (*Raymond Hinnebusch*), контрола нафте је веома важна за глобалну и регионалну хегемонију и зато државе са овим циљем често долазе у сукоб на Блиском истоку.¹⁴

Након што је Први светски рат указао на значај нафте у војној примени, Уједињено Краљевство је добило мандат над одређеним територијама на Блиском истоку.¹⁵ У складу са општим правцем у спољној политици између два светска рата, као и услед високог нивоа домаће производње фосилних горива, Сједињене Америчке Државе (у даљем тексту САД) нису биле војно присутне у Персијском заливу у овом периоду, али је постојао изванредан економски интерес за приступ нафти.

Глобални енергетски систем је прошао кроз велику промену седамдесетих година прошлог века на два нивоа. С једне стране, променили су се обрасци понуде и потражње за фосилним горивима, а са друге стране, променили су се односи између држава који су били засновани на енергији. Ова промена се одразила на политику великих сила према Персијском заливу, укључујући и америчку спољну политику. У првој половини 20. века њиме је доминирала западна групација „Седам сестара“ која је контролисала велики проценат светске производње нафте.¹⁶ Према Перу Хогселијусу (*Per Högseilius*), велики број земаља је био у односу

¹⁰ Peter Newell, *Power Shift: The Global Political Economy of Energy Transitions*, Cambridge University Press, New York, 2021, p. 3.

¹¹ Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 29. Michael T. Klare, “From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict.” *Penn State Journal of Law & International Affairs*, Vol. 3, Issue 2, February 2015, pp. 11-12.

¹² У 2000. години шири Блиски исток (у извештају који се наводи дефинисан као Арапско полуострво, Иран, Ирак, Израел, Јордан, Либан, Сирија) је имао 53.6% укупних доказаних резерви нафте, у 2010. години 46.8%, а у 2020. години 48.3%. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021, p. 17.

¹³ Francesco Belcastro, “Conflict in the Middle East.”, In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2020, p. 287. Неки од разлога сукоба који се наводе у литератури су: стварање држава по западном моделу са границама које пресецају етничке и верске групе; мешање великих сила; етничке и верске поделе; регионална структура и расподела моћи; идеологија. Ibid.

¹⁴ Raymond Hinnebusch, “War in the Middle East.”, In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2020, p. 359.

¹⁵ Према споразуму Сајкс-Пико из 1916. године, подељене су интересне сфере на Блиском истоку између УК и Француске. Aleksandar Jerkov, ur., *Velika opšta ilustrovana enciklopedija Larousse*, dopunjeno srpsko izdanje, V tom (S-Z), Mono i Manjana, 2011, str. 2450. Током Версајске мировне конференције успостављен је систем мандата за које је одговорна била Лига (Друштво) народа, а УК је споразумом из Сан Рема 1920. године добило мандат над Ираком и Палестином, укључујући и територије данашњег Израела и Јордана. The Editors of Encyclopaedia Britannica, *Mandate – League of Nations*, Last Accessed on September 3, 2021, <https://www.britannica.com/topic/mandate-League-of-Nations>

Michael T. Klare, “From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict.” op. cit. pp. 13-14.

¹⁶ Седам сестара чиниле су: Standard Oil Company of California (SoCal, касније Chevron), Техасо (касније припојена компанији Chevron), Standard Oil Company of New Jersey, (касније Exxon, сада ExxonMobil), Standard Oil Company of New York (касније Mobil, сада ExxonMobil), Royal Dutch Shell (британско-холандског порекла), Gulf Oil (компанија из Питсбурга припојена компанији Chevron) и Англо-персијска компанија (Anglo-Iranian Oil

зависности од америчких компанија које су производиле нафту у међуратном периоду, па је он обележен америчком доминацијом на тржишту енергије.¹⁷ Иако су САД биле један од највећих произвођача нафте у првој половини 20. века, пред крај Другог светског рата производња се успорила, док је потрошња расла, па се од тада бележи пораст увоза сирове нафте.¹⁸ За време администрације Френклина Д. Рузвелта (*Franklin D. Roosevelt*) јавила се потреба за страним извором нафте који би допунио домаћу производњу током Другог светског рата, а у овом контексту се спомиње и чувени договор са саудијским краљем Абдулазисом ибн-Саудом (*Abdul Aziz ibn Saud*) о приступу нафти у замену за гаранције безбедности.¹⁹ Он је постао основа развоја ближих односа САД са заливским монархијама које су богате нафтом. Овај моменат симболично обележава и промену интереса обезбеђивања приступа нафти у Персијском заливу за САД из комерцијалног у стратешки интерес.²⁰ Ипак, иако су 1948. године постале нето увозник нафте,²¹ то није довело до аутоматске промене политика, већ су САД постепено повећавале активност и утицај у региону, упоредо са слабљењем британске моћи, и коначном одлуком о повлачењу са позиција „источно од Суеца“.²²

Национализација индустрије енергије у Персијском заливу, као и оснивање Организације земаља извозница нафте (*Organization of the Petroleum Exporting Countries*) 1960. године допринели су постепеној ерозији моћи групације Седам сестара.²³ Почетком 1970-их година дошло је до наглог повећања америчког увоза нафте, што је у садејству са првим нафтним шоком из 1973. године²⁴ променило позицију САД у глобалном систему енергије и условило схватање енергетске безбедности из угла државе увознице. Иако ембарго није променио политику САД према израелско-арапском сукобу, он је сигнализирало већу моћ држава

Company, касније British Petroleum). Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 36. Ових седам компанија је 1953. године контролисало 90% светске производње нафте. Meghan L. O'Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, op. cit. p. 55. Према Џозефу Нају (*Joseph S. Nye Jr.*) „међународни нафтни режим“ омогућавао је да компаније са већинским седиштем у САД одређују количину произведене нафте и њену цену на светском нивоу. Џозеф Нај, *Како разумевати међународне сукобе: Увод у теорију и историју*, Стубови културе, 2006, у Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика САД на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, мастер рад, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 2017, стр. 14.

¹⁷ Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2019, p. 71.

¹⁸ U. S. Energy Information Administration. "U.S. Imports of Crude Oil." Last Accessed on May 10, 2021, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUS1&f=A>

¹⁹ Michael T. Klare, "From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict.", op. cit. pp. 14-15; Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 14-15; Према појединим изворима, иако се састанак на броду УС Квинсију између Рузвелта и ибн Сауда сматра кључним у односу „нафта за безбедност“, нема довољно доказа да је дошло до таквог договора за време тог састанка, већ се он више сматра митом. Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 128. Robert Vitalis, *Oilcraft: The Myths of Scarcity and Security that Haunt U.S. Energy Policy*, Stanford University Press, Stanford, California, 2020, p. 87. Према Џоунсу (*Bruce Jones*) и Стивену (*David Steven*), иако се на самом састанку није говорило о нафти, у недељама које су уследиле Саудијска Арабија је почела са изградњом нафтовода ка Медитерану, а САД су почеле са изградњом ваздушне базе, што је означило почетак односа размене америчких гаранција безбедности за саудијски приступ нафти. Bruce Jones and David Steven, *The Risk Pivot: Great Powers, International Security, and the Energy Revolution*, Brookings Institution Press, Washington D. C., 2015, pp. 3-4.

²⁰ Michael T. Klare, "From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict." op. cit. p. 14.

²¹ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 132.

²² Британци су 1968. објавили своју одлуку да повуку све преостале снаге са Блиског истока до краја 1971. године. Gary Sick, "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.", In *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2018, p. 238. Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 146.

²³ Meghan L. O'Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, op. cit. p. 55; Thomas Richter, "Oil and the rentier state in the Middle East.", In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2020, p. 226.

²⁴ Као одговор на америчку подршку у израелско-арапском сукобу 1973. године (Јом Кипур рат), ОАПЕК је увео смањење производње од 5% и запретио даљим смањењем за 5% сваког месеца ако се Израел не повуче. Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 154.

извозница нафте и могућност коришћења нафте као средства спољне политике. До 1973. године, ОПЕК је контролисао 51 посто укупне светске производње, што је овој организацији донело стратешку моћ у виду способности да поремети светску економију.²⁵

У контексту Хладног рата, нарочито важан циљ америчке спољне политике је било спречавање уплива Савеза Совјетских Социјалистичких Република (у даљем тексту СССР) у регион Блиског истока како, између осталог, не би преузео контролу над ресурсима.²⁶ Келаник сматра да је британско повлачење повећало претњу од ширења СССР у Персијском заливу, па је донета одлука о примени енергетске стратегије индиректне контроле како би се осигурало да НАТО има приступ нафти, а да противницима исти приступ буде ускраћен.²⁷ Према Крејну, та одлука је такође означила ширење америчких гаранција безбедности и на друге заливске монархије поред Саудијске Арабије.²⁸ Ова логика је у основи и даљих политика према државама региона у периоду америчке енергетске зависности. Регионална стабилност на Блиском истоку је постала важно питање у америчкој спољној политици јер је била везана за приступ нафти.²⁹

Према Данијелу Јергину, нафтни шок је указао на америчку слабост у односу на ОПЕК, као и на рањивост спољне политике и економије у односу на државе извознице нафте.³⁰ Слично томе, према речима Џима Крејна: „Залив је постао стратешки Хартленд енергетске безбедности Америке“.³¹ Нарочиту моћ имала је Саудијска Арабија, као осцилирајући произвођач нафте (*swing producer*), који је својим резервним капацитетом могао да утиче на светску цену.³² Према Инвуку Киму (*Inwook Kim*), због способности уравнотежавања тржишта „пријатељска настројеност и стабилност осцилирајућег произвођача су од виталне важности за енергетску безбедност, макроекономско управљање и осмишљавање и примену велике стратегије велике силе“.³³

Одговор САД на промене у глобалном енергетском систему 1970-их је био двојак. С једне стране, усвојене су политике усмерене на очување постојећих енергената у САД и развој нових технологија које би омогућиле већу производњу и истраживање нових налазишта на америчком тлу. Први председник САД који је питање енергетске зависности представио као проблем у јавности је био Ричард Никсон (*Richard Nixon*), уз обећање да ће САД достићи енергетску независност у року од 10 година.³⁴ За време администрације председника Џералда Форда (*Gerald Ford*), 1975. године донет је Закон о енергетској политици и очувању енергије (*Energy Policy and Conservation Act*) којим је уведена забрана извоза сирове нафте из САД и

²⁵ Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 45.

²⁶ Gary Sick, “The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.” op. cit, p. 237.

²⁷ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit, p. 151.

²⁸ Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 15.

²⁹ William B. Quandt, “Introduction: How American Middle East Policy Is Made.”, In *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2018, p. 7.

³⁰ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, Penguin Press, New York, 2020, pp. 59-60. О утицају нафтних шокова на политику и економију у САД видети: Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика САД на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit, стр. 15-20.

³¹ Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 2.

³² Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit. p. 258; Према О’Саливан, њена стратешка моћ произилази из тога што у случају појединих геополитичких догађаја ставља у погон ове капацитете и производи додатне количине нафте. Ibid, p. 59. Према Роберту Арту (*Robert J. Art*) и Роберту Џервису (*Robert Jervis*), Саудијска Арабија је пристала на умереност у цени, да веже цену нафте за долар, као и да користи петродоларе за куповину америчких обвезница. На тај начин САД су добијале извесне економске повластице, што је према ауторима резултат безбедности коју су САД обећале, односно њене војне моћи. Robert J. Art and Robert Jervis, *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, 13th edition, Pearson, New York, 2017, p. 243.

³³ Inwook Kim, “A Crude Bargain: Great Powers, Oil States, and Petro-Alignment”, *Security Studies*, 2019, p. 17.

³⁴ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit. p. 60. Према Инвуку Киму циљ енергетске независности је „свети Грал“ америчке политике од администрације Ричарда Никсона. Inwook Kim, “Swinging Shale: Shale Oil, the Global Oil Market, and the Geopolitics of Oil.” *International Studies Quarterly*, 2020, p. 2.

успостављене су Стратешке нафтне резерве (*Strategic Petroleum Reserve*).³⁵ Основни циљеви ових резерви, које данас имају капацитет до 713.5 милиона барела нафте, су осигурање од потенцијалних прекида у снабдевању, одвраћање претњи прекидом снабдевања и заштита америчке економије.³⁶ Поред ове унутрашње политике која је превасходно требало да допринесе самодовољности, САД су користиле и спољну политику у циљу постизања енергетске безбедности.

На основу Никсонове доктрине САД су почеле са политиком ослањања на сурогате, односно на безбедносну сарадњу са државама региона ради заштите америчких националних интереса.³⁷ То је период тзв. политике два стуба (*twin pillar policy*), односно ослањања на Иран и Саудијску Арабију да одржавају постојеће стање (*status quo*) у Персијском заливу уместо САД, који је трајао до прекида дипломатских односа са Ираном.³⁸ Уколико се користи класификација енергетских стратегија Роузмери Келаник, може се закључити да су САД у овом периоду користиле индиректну контролу као стратегију енергетске безбедности. Иранска исламска револуција 1979. године, други нафтни шок који је уследио након тога, као и совјетска окупација Авганистана условили су Картерову доктрину (*James E. Carter Jr.*) у којој је наглашено да ће „сваки покушај стране силе да успостави контролу над Персијским заливом бити сматран нападом на виталне интересе САД и да ће се на њега одговорити било којим средствима, укључујући и војну силу“.³⁹

Према Герију Сиксу (*Gary Sick*) Картерова доктрина је „јасно успоставила САД као силу заштитницу у региону“, завршила трансфер одговорности са Велике Британије на САД и указала на уверење да је Персијски залив стратешка зона виталних америчких интереса.⁴⁰ Говорећи о питању енергије у вези са овом доктрином, Кулурџи (*Anastasia Koulouri*) и Моравјев (*Nikolai Mouraviev*) сматрају да је Картерова доктрина артикулисала амерички политички утицај и војну надмоћ у регионима који су богати нафтом, као део шире стратегије западних индустријализованих земаља за смањење рањивости од евентуалних поремећаја у снабдевању нафтом.⁴¹ Сиракуза (*Joseph M. Siracusa*) и Ворен (*Aiden Warren*), наводе да, иако је настала у контексту одвраћања СССР са Блиског истока, због зависности од нафте из овог региона која

³⁵ О унутрашњим стратегијама за смањење енергетске зависности за време администрација Ричарда Никсона, Џералда Форда и Џимија Картера видети: Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика САД на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit. стр. 15-21. U. S. Department of Energy, Office of Fossil Energy, *Infographic: Strategic Petroleum Reserve*, 2020, Last Accessed on May 10, 2021, <https://www.energy.gov/fe/downloads/infographic-strategic-petroleum-reserve>

³⁶ Ibid. Ради се укупном капацитету, док његова искоришћеност варира. Нпр. у Стратешким резервама нафте у 2023. години се налазио 371 милион сирове нафте. U. S. Department of Energy, Office of Cybersecurity, Energy Security, and Emergency Response, *Infographic: Strategic Petroleum Reserve*, July 31, 2023, <https://www.energy.gov/ceser/articles/infographic-strategic-petroleum-reserve>

³⁷ Gary Sick, “The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.”, op. cit. p. 238. Никсонова доктрина је подразумевала да ће САД у случају нуклеарног напада САД стати у заштиту својих савезника, а у случају друге врсте агресије пружити војну и економску помоћ, али да ће се ослањати на саме „државе које су под непосредном претњом да преузму примарну одговорност за обезбеђивање људства за одбрану“. Joseph M. Siracusa and Aiden Warren, *Presidential Doctrines: U.S. National Security from George Washington to Barack Obama*, Rowman and Littlefield, Lanham, 2016, pp. 131-132. На основу Никсонове доктрине САД су јачале Иран и у мањој мери Саудијску Арабију продајом наоружања и војном обуком, како би избегле директно војно ангажовање. F. Gregory Gause III, “The Approaching Turning Point: The Future of U.S. Relations with the Gulf States.” *Brookings Project on U.S. Policy Towards the Islamic World*, Analysis Paper Number Two, May 2003, p. 5.

³⁸ Gary Sick, “The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.”, op. cit. p. 238; Joel Beinin, “Is There a New Middle East: What Has Changed, and What Hasn’t?” In *The Contemporary Middle East in an Age of Upheaval*, ed. by James L. Gelvin, Stanford University Press, Stanford, 2021, p. 28.

³⁹ Joseph M. Siracusa and Aiden Warren, *Presidential Doctrines: U.S. National Security from George Washington to Barack Obama*, op. cit. p. xvii. Видети и Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit, стр. 46.

⁴⁰ Gary Sick, “The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.”, op. cit. p. 240.

⁴¹ Anastasia Koulouri and Nikolai Mouraviev, “Energy Security Through the Lens of Renewable Energy Sources and Resource Efficiency.”, In *Energy Security: Policy Challenges and Solutions for Resource Efficiency*, ed. by Nikolai Mouraviev and Anastasia Koulouri, Palgrave MacMillan, London, 2019, p. 11.

се наставила и у наредним деценијама, Картерова доктрина је једина која је опстала и после завршетка Хладног рата.⁴² Према Роберту Арту (*Robert Art*), осигуравање приступа нафти је подразумевало спречавање успона регионалног хегемона или концентрације резерви нафте употребом силе или претњом употребе силе, а основна логика је била подела ових резерви на најмање четири државе.⁴³

Захваљујући војном присуству у Персијском заливу, САД су учествовале у одржавању равнотеже снага од краја 1970-их ради заштите заливских монархија од других држава региона које су периодично јачале, попут Ирака и Ирана.⁴⁴ Оваква политика према Персијском заливу је настављена и за време администрације Роналда Регана (*Ronald W. Reagan*). У периоду Реганове администрације дошло је до институционализације трајнијег војног присуства у региону, када је *Rapid Deployment Joint Task Force*, специјална јединица одговорна за војне операције у региону, реорганизована у Централну команду (U.S. Central Command) 1983. године, а један од основних циљева ове команде је био осигуравање приступа нафти из Персијског залива.⁴⁵ Према Грегорију Гаусу (*F. Gregory Gause III*), 1987. године је отпочео заокрет у политици САД према Персијском заливу, од политике ослањања на заступнике (*proxy*) према одржавању директног војног присуства.⁴⁶ Стивен Волт (*Stephen M. Walt*), овај заокрет смешта мало касније, у 1990-е године. Према Волту, САД су се до 1993. године ослањале на савезнике у региону у одржавању равнотеже снага, што се променило за време администрације Била Клинтона (*William J. Clinton*), и у још већој мери наставило током администрације Џорџа Вокера Буша (*George W. Bush*).⁴⁷ У сваком случају, овај период је обележило америчко осигуравање танкера који су пловили из Залива у току иранско-ирачког рата (1980-1988).⁴⁸ Поред тога, међународна коалиција предвођена САД је интервенисала после напада Ирака на Кувајт 1991. године ради одбране Кувајта.⁴⁹ Као један од разлога за ову интервенцију О'Саливан наводи обезбеђивање ресурса од ирачке контроле и спречавање концентрације,⁵⁰ док Келаник сматра да је сврха ових операција била искључиво очување приступа нафти.⁵¹

Слично томе, поједини аутори наводе да је Клинтонову администрацију обележила политика „двоструког обуздавања“ (*dual containment*) односно директног уравнотежавања Ирана и Ирака, као претњи регионалним савезницима и контроли регионалних нафтних резерви.⁵² У контексту догађаја од 11. септембра 2001. године, Бушова доктрина је означила промену од

⁴² Joseph M. Siracusa and Aiden Warren, *Presidential Doctrines: U.S. National Security from George Washington to Barack Obama*, op. cit. 142.

⁴³ Robert J. Art, *A Grand Strategy for America*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2003, p. 59.

⁴⁴ Ibid, p. 63.

⁴⁵ Gary Sick, "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.", op. cit. p. 241. *Rapid deployment joint task force* је креирао Картер као регионалну команду за операције на Блиском истоку у оквиру своје доктрине. Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 2. Bledar Prifti, *US Foreign Policy in the Middle East: The Case for Continuity*, p. 80. у Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика САД на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit, стр. 46-47.

⁴⁶ F. Gregory Gause III, "The Approaching Turning Point: The Future of U.S. Relations with the Gulf States.", op. cit. p. 5.

⁴⁷ Stephen M. Walt, *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*, Farrar, Straus and Giroux e-book, 2018, p. 45.

⁴⁸ Gary Sick, "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.", op. cit. p. 241.

⁴⁹ Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, op. cit. p. 17.

⁵⁰ Meghan L. O'Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, op. cit. p. 117.

⁵¹ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 2.

⁵² Gary Sick, "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.", op. cit. p. 2018, 245; Stephen Zunes, "US Hegemony and MENA.", In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2020, p. 326.

политике обуздавања у преемптивни рат.⁵³ Иако се као разлог америчке интервенције у Ираку 2003. године наводе првенствено страх од ирачког поседовања оружја за масовно уништење, наводне везе Ирака са терористима и жеља да се у Ираку оформи демократија, према Јетиву (*Steve Yetiv*) приступ нафти је могао бити један од мотива.⁵⁴

Почетак 21. века истовремено је обележило ширење „идеологије оскудице нафте“⁵⁵ у чијој је основи уверење о тзв. „врхунцу нафте“ (*peak oil*) односно о скорој будућности у којој ће нафта бити исцрпљена. Идеја о крају нафте, после готово читавог века њене доминације на светском тржишту енергије, изазвала је неизвесност на више нивоа. До 2007. године амерички увоз нафте је достигао 12 милиона барела нафте дневно, а две трећине потрошње долазило је из увоза.⁵⁶ У условима који су указивали на изразиту енергетску зависност у односу на Персијски залив, могло се претпоставити да ће САД наставити са дотадашњом политиком према овом региону ради осигуравања константног дотока нафте.

У оваквим условима је Барак Х. Обама (*Barack H. Obama*, 2009-2017) ступио на функцију председника САД 2009. године. Ипак, његова спољна политика, а нарочито политика према Персијском заливу, није се уклапала у дотадашњи образац дубоког ангажовања. Иако Обамин први мандат није предмет ове дисертације, важно је нагласити да се промена у политици према Блиском истоку, у великој мери видела на примеру Арапског пролећа, што је покренуло питање америчког кредибилитета као силе заштитнице; као и повлачења трупа из Ирака.⁵⁷ Тако нпр. Јетив и Оскарсон (*Katerina Oskarsson*) сматрају да је „подршка свргавању Хоснија Мубарака у Египту, дугогодишњег америчког савезника, отворила питање о америчкој поузданости и посвећености саудијској безбедности у Ријаду“, што се наставило у току његовог другог мандата у вези са Обаминам политиком према Сирији и иранском нуклеарном питању.⁵⁸ У другој администрацији Барака Обаме, у овом погледу је нарочито значајна политика према Ирану, држави са којом САД немају дипломатске односе од 1979. године, и чије се понашање традиционално поима као претеће. Обамина администрација је на ирански нуклеарни програм и друге активности у региону одговорила комбинацијом санкција и дипломатских преговора, који су 2015. године резултирали политичким споразумом под називом Заједнички свеобухватни план акције (*Joint Comprehensive Plan of Action*) у мултилатералном формату пет сталних чланица СБ УН и Немачке (P5+1).⁵⁹ Коначно, Обамина политика „Заокрета ка Азији“ (*Pivot to Asia*) указивала је на промену политике према Персијском заливу.⁶⁰

⁵³ Steve A. Yetiv, “The Iraq War of 2003: Why Did the United States Decide to Invade?”, In *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2018, p. 261.

⁵⁴ Ibid, pp. 259; 264-265. Нафта из Ирака би могла да служи за диверсификацију понуде у случају да Саудијска Арабија постане нестабилна као партнер у Персијском заливу, а смена Садама Хусеина је такође могла да доведе до мањег ризика за друге произвођаче у региону. Ibid, pp. 264-265.

⁵⁵ Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit. p. 15; Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit. p. 13. Овај термин је сковао Роџер Стерн (*Roger Stern*) како би указао да су „моменти перципираног пада у доказаним светским резервама нафте [...] континуирано водили агресивним акцијама“ Robert Vitalis, *Oilcraft: The Myths of Scarcity and Security that Haunt U.S. Energy Policy*, op. cit. p. 6.

⁵⁶ Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit. p. 86.

⁵⁷ Видети: Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика САД на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit.

⁵⁸ Steve A. Yetiv and Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, Stanford University Press, Stanford, California, 2018, p. 36.

⁵⁹ Видети нпр. Trita Parsi, *Losing an Enemy: Obama, Iran, and the Triumph of Diplomacy*, Yale University Press, New Haven and London, 2017.

⁶⁰ Islam Hassan, “Between Anarchy and Arms Race: A security dilemma in the Persian Gulf.”, In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020, p. 399.

Политика његовог наследника на функцији председника САД, Доналда Џ. Трампа (Donald J. Trump, 2017-2021), иако различита, није вратила дубоко ангажовање САД у Персијском заливу. За разлику од политике Обаине администрације према Ирану која је тежила да умањи тензије, Трамп и његови саветници су Иран посматрали као „извор свег зла на Блиском истоку и шире“.⁶¹ Ипак, ни за време Трампове администрације, САД нису ушле у директан војни сукоб са овом државом. Штавише, ако се изузме прецизан ваздушни напад на иранског генерала Касема Сулејманија, и Трампова администрација је избегавала примену директне војне силе у Персијском заливу. Иако су САД иступиле из ЗСПА у периоду Трамповог мандата, постојала је иницијатива мирног решавања спорова, која се огледала у подстицању нормализације односа Израела и арапских земаља. Аврамови споразуми између Израела и УАЕ и Бахреина, су према Владимиру Ајзенхамеру, „довели до незваничне релаксације односа Тел Авива и Ријада“.⁶² Када је реч о односима са партнерима у региону, приметно је побољшање односа са Саудијском Арабијом, док није било приметних разлика у вези са другим државама Залива. Штавише, и за време Трамповог мандата је било значајних критика упућених одређеним државама, а првенствено Катару, у току Заливске кризе.⁶³ Свеукупно гледано, у погледу средстава спољне политике, а посебно војне силе, Трамп се није значајније разликовао од свог претходника.⁶⁴

У овом раду се опажа промена у политици САД према региону Персијског залива која је наступила почетком друге деценије 21. века, током председништва Барака Обама, а наставила се и за време администрације његовог наследника на функцији, Доналда Трампа. С обзиром на то да је у периоду непосредно пре тога политику према Персијском заливу обележило дубоко ангажовање САД у овом региону, питање којим се овај рад бави обухвата разлоге опажене промене у политици. Одговор који овде предлажемо односи се на енергетску револуцију у САД која је постала видљива током првог Обаминог мандата, а која је покренула каузални механизам на чијем се крају као исход налази промена оријентације велике стратегије САД у Персијском заливу.⁶⁵ Другим речима, кроз наредна поглавља ћемо покушати да докажемо да је енергетска револуција у САД, делујући као структурни модификатор, довела до промене у структури глобалног енергетског система, што се одразило на постојеће односе енергетске међузависности, али и на шири скуп питања у спољној политици. У складу са промењеном позицијом САД у глобалном енергетском систему, створили су се и услови за ширу слободу избора у спољној политици према државама Персијског залива, првенствено у области одржавања регионалне равнотеже енергетске моћи и претњи, али и са последицама по свеукупни приступ овом региону.

Према томе, основно питање којим се овај рад бави односи се на узроке промене политике Сједињених Америчких Држава према региону Персијског залива у периоду Обаине и Трампове администрације. Иако се не занемарују перцепције и уверења председника као важан чинилац у креирању спољне политике, у истраживању се користи и објашњење које почива на

⁶¹ Gawdat Bahgat, “Iran – USA Relations: Challenges and Opportunities.”, In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020, p. 482.

⁶² Vladimir Matković, „Vladimir Ajzenhamer: Iran je za Evropu i SAD nešto između lošeg momka i dobre prilike za udaju.“, *Danas*, 3. oktobar 2022, <https://www.danas.rs/svet/vladimir-ajzenhamer-iran-je-za-evropu-i-sad-nesto-izmedju-loseg-momka-i-dobre-prilike-za-udaju/>

⁶³ Нпр. иако САД имају формални споразум о одбрани са Катаром, као и упркос чињеници да је регионално седиште Централне команде стационирано у Катару, Трамп је упутио значајне критике на рачун ове државе, а у контексту борбе против тероризма, на свом Твитеру и у медијима. Видети нпр. Donald J. Trump, *The President's News Conference With President Klaus Iohannis of Romania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329207>

⁶⁴ F. Gregory Gause III, “Should We Stay or Should We Go? The United States and the Middle East.”, *Survival*, 61:5, 2019, pp. 11-12.

⁶⁵ С обзиром на то да методологија која се користи у раду подразумева и доказивање исхода, у уводу ове докторске дисертације нећемо наводити све одлуке на основу којих се опажена промена политике квалификује као промена оријентације велике стратегије, већ ће се доказивање исхода вршити у петом и шестом поглављу, односно у две уграђене студије случаја у овом раду.

расподели моћи у области енергије и са њом повезаним претњама енергетској безбедности САД.

У овом раду се претпоставља да је у току процес нове трансформације глобалног енергетског система који је покренут енергетском револуцијом у САД. Крајем прве деценије 21. века дошло је до промена у енергетском систему Сједињених Америчких Држава које су омогућене технолошким иновацијама у области екстракције нафте и гаса из уљаних и гасних шкриљаца.⁶⁶ Ипак, првих неколико година енергетске револуције у САД је прошло неопажено или уз много сумњи, како у стручној литератури, тако и у политичкој пракси. Један од разлога за то, поред наведене идеологије оскудице нафте, је чињеница да су технолошке промене биле постепене и да не постоји један тренутак који би јасно обележио почетак енергетске револуције. Према Њуелу, транзиције енергетских система су дугорочни процеси упркос развоју нових технологија јер често наилазе на путну зависност (*path dependency*) старих система.⁶⁷

Конечно, иако то није део временског обухвата ове дисертације, и уз напомену да је глобално стратешко окружење постало рестриктивније са почетком рата у Украјини, сматрамо да ни након Трамповог првог мандата није враћено дубоко ангажовање у политику према региону. Иако се појединачне одлуке разликују у зависности од историјских околности и перцепција спољнополитичких одлучилаца, за време председника Џозефа Бајдена (*Joseph R. Biden*) је задржан сличан приступ региону, па чак и извесно погоршање односа са државама Залива.⁶⁸ У светлости избора Доналда Трампа за председника САД 2024. године, америчка политика према Блиском истоку је поново у жижи интересовања јавности, нарочито у погледу најављених промена у политици према Гази.⁶⁹ Делује да ће у контексту рестриктивнијег регионалног стратешког окружења, обележеног не само ратом у Гази, већ и учесталијим нападима на комерцијална пловила у стратешким регионалним морским пролазима,⁷⁰ централно питање америчке политике на Блиском истоку бити везано за Израел, укључујући и политику према државама Залива. Тако нпр. Ендру Лебер (*Andrew Leber*) сматра да политика САД према Гази неће уништити америчко-саудијске односе, али ће „даље подстакнути Саудијску Арабију да диверзификује своја међународна партнерства“.⁷¹ Он такође додаје: „Колико год да су МБС [Мохамед бин Салман] и други саудијски званичници имали значајне фрустрације са Бајденовом администрацијом, највероватније нису заборавили да је Трамп био тај који је одбио да одговори на иранске нападе на саудијску нафтну инфраструктуру“.⁷² С друге стране, неки аналитичари сматрају да ће нова Трампова администрација тежити нормализацији односа између Израела и Саудијске Арабије, као наставку Аврамових споразума, али да то неће трансформисати регион.⁷³ Када је реч о Ирану, према Вилијаму Кванту (*William B. Quandt*),

⁶⁶ Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика САД на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, оп. cit, стр. 21-30.

⁶⁷ Peter Newell, *Power Shift: The Global Political Economy of Energy Transitions*, op. cit. p. 51.

⁶⁸ Видети нпр. Olga Stevanović, “The Biden Administration’s Policy Towards the Kingdom of Saudi Arabia 2021-2022.”, *Review of International Affairs*, Institute of International Politics and Economics, Vol. LXXIV, No 1187, 2022.

⁶⁹ Видети нпр. Paul Adams, “Why does Trump want to take over Gaza and can he do it?”, BBC, February 11, 2025, <https://www.bbc.com/news/articles/cn4z32y12jpo>

⁷⁰ Noah Berman, “How Houthi Attacks in the Red Sea Threaten Global Shipping.”, Council on Foreign Relations, January 12, 2024, <https://www.cfr.org/in-brief/how-houthi-attacks-red-sea-threaten-global-shipping>

⁷¹ Amr Hamzawy, Andrew Leber, and Marwan Muasher, “Trump’s Gaza Comments Aren’t Receiving a Warm Welcome in the Middle East.”, Carnegie Endowment for International Peace, February 11, 2025, <https://carnegieendowment.org/emissary/2025/02/trump-gaza-plan-displacement-egypt-jordan-saudi-response?lang=en>

⁷² Ibid.

⁷³ Robert Mogielnicki, “The Elusive Saudi-Israeli Normalization Deal: Why an Agreement is Likely to Fall Short of Expectations.”, *The Cairo Review of Global Affairs*, Winter 2025, Last Accessed on March 4, 2025, <https://www.thecaireview.com/essays/the-elusive-saudi-israeli-normalization-deal/>

Трампа је исказао „помешане сигнале“, односно упркос задржавању режима санкција према тој земљи, постоје индиције о „отварању дискретног канала комуникације са Иранцима“.⁷⁴

У наставку првог поглавља ћемо представити литературу која је у вези са истраживачким проблемом, а потом ћемо ближе одредити предмет истраживања, хипотетички оквир, циљеве, као и значај и очекивани допринос ове докторске дисертације.

1.1.2. Преглед литературе у вези са проблемом истраживања

У овом потпоглављу ћемо представити постојећу литературу која је у вези са предметом истраживања, а пре свега о великој стратегији и доктрини⁷⁵ председника Обаме и Трампа, о њиховој политици према Персијском заливу, о енергетској револуцији и њеном утицају на политику САД, као и о последицама промене политике на регионалну динамику.

Неизоставно штиво када се говори о великој стратегији председника Барака Обаме је књига *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, аутора Колина Дуека (*Colin Dueck*).⁷⁶ Обамина велика стратегија је према Дуеку била „претежно смањење ангажовања и акомодација на међународном плану, великим делом како би омогућила председнику да се усредсреди на осигуравање либералног политичког наслеђа на унутрашњем плану“.⁷⁷ Дуек види спољну политику за време Обаме као подређену његовим циљевима у домаћој политици,⁷⁸ и у складу са његовим уверењем да је „међународна сарадња могућа“⁷⁹ и да је „стратешко смањење ангажовања у америчком националном интересу“.⁸⁰ Поред тога, Дуек сматра да је у питању трошкова одбране и глобалног распореда, јасно да је дошло до смањења ангажовања за време Обаминог мандата,⁸¹ због чега оцењује да се Обамина велика стратегија кретала ка уравнотежавању из даљине.⁸² Још један аутор који је усмерен на процену Обамина велике стратегије, односно који, како сам каже, у својој књизи *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy* тежи да „ослика Обамино искуство са великом стратегијом“ је Џејкоб Шивли (*Jacob Shively*).⁸³ Његов приступ обухвата три студије случаја, за које он сматра да на најбољи начин приказују Обамину велику стратегију – 2009, 2011 и 2014. годину.⁸⁴ Три поглавља су посвећена детаљном опису Обамина спољне политике, односно њеном прилагођавању од почетка мандата ка његовом крају, на основу одређених тема,

⁷⁴ William B. Quandt, “Round Two: Trump’s Foreign Policy Takes on New Challenges.”, *The Cairo Review of Global Affairs*, Winter 2025, Last Accessed on March 4, 2025, <https://www.thecaireview.com/essays/round-two-trumps-foreign-policy/>

⁷⁵ Колин Дуек на изглед изједначава ова два концепта, а поред тога у појам доктрине уноси и унутрашњу политику. Видети: Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, Oxford University Press, New York, 2015, pp. 197-259. С друге стране, нпр. Хаико Мајертонс (*Heiko Meiertöns*) сматра да је концепт доктрине искључиво везан за спољну политику, што је и схватање које се прихвата у овом раду. Према Мајертонсу „доктрине, између осталог, имају улогу да утврде обавезујуће стандарде за случајеве у којима се употреба сила може бити средство америчке спољне политике“. Heiko Meiertöns, *The Doctrines of US Security Policy: An Evaluation under International Law*, Cambridge University Press, New York, 2010, pp. 3-4. У складу са тиме, овде на доктрину гледамо као на ужи концепт у односу на велику стратегију.

⁷⁶ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit.

⁷⁷ Ibid, p. 2; 14.

⁷⁸ Ibid, p. 33.

⁷⁹ Ibid, p. 35.

⁸⁰ Ibid, p. 36. Поред Дуека, о Обаминој стратегији као смањењу ангажовања и ребалансирању, писао је и Ендрју Моран (*Andrew Moran*), који је овакву политику видео као Обамин „прагматичан одговор на свет који се мења“. Andrew Moran, “Barack Obama and the Return of ‘Declinism’: Rebalancing American Foreign Policy in an Era of Multipolarity.”, In *The Obama Presidency and the Politics of Change*, ed. by Edward Ashbee and John Dumbrell, Palgrave MacMillan, 2017, p. 279.

⁸¹ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit, p. 94.

⁸² Ibid, p. 99. Поред Дуека, овакву оцену Обамина велике стратегије у вези са Блиским истоком дају још неки аутори. Видети нпр. Masoud Kazemzadeh, “The sources of the Middle East’s crises and American grand strategy.”, *Comparative Strategy*, 2018, 37:1, p. 61.

⁸³ Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, Palgrave MacMillan, New York, 2016, p. 15.

⁸⁴ Ibid, p. 18.

догађаја и држава.⁸⁵ У последњем поглављу књиге, Шивли користи свој аналитички оквир како би описао Обамину велику стратегију, коју сам назива „прагматичним интернационализмом“.⁸⁶ Како наводи Шивли, иако анализа Обамина велике стратегије није једноставна, „критичари и присталице подједнако се, наравно, јесу сложили да је јединствени, општи оквир [велике стратегије, прим. О. С.] попримио обресе, оквир који се заснивао на премиси о врсти смањења ангажовања које ће очувати традиционалне америчке националне интересе и вођство“.⁸⁷ И сам Шивли, говорећи о прагматичном интернационализму, сматра да се ради о врсти смањења ангажовања.⁸⁸ На случају Обамина велике стратегије, прагматични интернационализам према Шивлију обухвата „два скупа параметара: (1) шта су они [званичници Беле куће, прим. О. С.] сматрали да су кључни амерички материјални интереси, и (2) Обамину опредељеност за кооперативну интернационалистичку агенду“;⁸⁹ а „[к]ако су ти параметри слеђени и брањени у било којој ситуацији филтрирано је кроз једно последње разматрање (3) трошкова и обавеза“.⁹⁰ На крају Шивли карактерише Обамину доктрину као глобалну по географском обухвату, почетно отворену за сарадњу, а касније више конфронтациону у односу на поједине државе, интернационалистичку по суштини, али која укључује смањење ангажовање по оријентацији.⁹¹ Скот Валкс (Scott Waalkes) Обамину доктрину такође квалификује као смањење ангажовања, док велику стратегију сматра блиском уравнотежавању из даљине или селективном ангажовању.⁹² Према Хенрију Науу, председник Обама је припадао либералном интернационализму као традицији у спољној политици када је реч о средствима, а мање о циљевима. Он је смањивао војне интервенције на уштрб дипломатије, али се с друге стране мање залагао за циљеве попут промене режима и изградње нација у иностранству.⁹³

Елиот Ејбрамс (Elliott Abrams) је у својој књизи *Realism and Democracy: American Foreign Policy after the Arab Spring* истраживао америчку спољну политику из угла промовисања демократије у свету.⁹⁴ Иако то није тема овог рада, ово дело је значајно јер описује детаљно промену у америчкој спољној политици која је дошла са Обамом, а која је повезана са стратегијом промене режима, „агендом слободе“, демократије и људских права која се сматра Бушовом стратегијом. Поред тога, изостанак интервенција овог типа такође указују на стратегију смањења ангажовања, па су тако према Шивлију: „Обама и његови саветници константно умањивали значај промоцији демократије јер су се слагали да је то пример прекорачења Бушове администрације“.⁹⁵ Бенџамин Милер (Benjamin Miller) у својој књизи *Grand Strategy from Truman to Trump* Обамину велику стратегију до 2014. године карактерише као „дефанзивни либерализам“, а након овог периода као „дефанзивни реализам“.⁹⁶

⁸⁵ Ibid, pp. 25-100. Листа догађаја који се сматрају кључним за Обамину велику стратегију укључује ирански нуклеарни програм, крај рата у Ираку, Арапско пролеће, политику „закрета ка Азији“ (Pivot to Asia), грађански рат у Сирији итд.

⁸⁶ Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, op. cit, pp. 101; 103.

⁸⁷ Ibid, pp. 101-102.

⁸⁸ Ibid, p. 103.

⁸⁹ Ibid, p. 108.

⁹⁰ Ibid, p. 109.

⁹¹ Ibid, p. 115.

⁹² Scott Waalkes, "From the Audacity of Hope to 'Small Ball': How Obama's Retrenchment and Caution Contributed to Trump's Rise.", In: *Achievements and Legacy of the Obama Presidency: "Hope and Change?"*, ed. by Michael Grossman, Ronald Eric Matthews, and Francis Schortgen, Palgrave MacMillan, 2022, pp. 116; 119.

⁹³ Henry R. Nau, "America's Foreign Policy Traditions.", In *The Oxford Handbook of U.S. National Security*, ed. by Derek S. Reveron, Nikolas K. Gvosdev, and John A. Cloud, Online Publication Date: Dec 2017, p. 15.

⁹⁴ Elliott Abrams, *Realism and Democracy: American Foreign Policy after the Arab Spring*, Cambridge University Press, 2017.

⁹⁵ Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, op. cit, p. 32. Поред Шивлија, овакав став заступа и Бенџамин Милер (Benjamin Miller), који сматра да је „Обама није тежио промени режима, мада је исказао извесну подршку ширењу демократије“. Benjamin Miller, with Ziv Rubinovitz, *Grand Strategy from Truman to Trump*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2020, p. 218.

⁹⁶ Ibid, pp. 217-218.

Према Георгу Лофлману (*Georg Löfflmann*), председник Обама је тежио стратешком прилагођавању, у чему је био само умерено успешан, због, како Лофлман сматра, немогућности да помири слику о америчкој изузетности која је и даље била присутна у његовој реторици и политике која је подразумевала суздржавање.⁹⁷ Као један од главних разлога, Лофлман такође и наводи Обамину немогућност да промени преовлађујући стратешки дискурс вашингтонске елите и идентитет који се заснивао на америчкој хегемонији.⁹⁸ Мишљења су подељена у погледу континуитета Трампове спољне политике у односу на Обаму. У том смислу, неки аутори сматрају да је дошло до парадигматске промене, док други верују да је било „елемената континуитета у Трамповој спољној политици“.⁹⁹ Према Лофлману, разлика између Обаме и Трампа је у томе што је Обама „покушао да промени велику стратегију у оквиру постојеће идентитетске парадигме америчке изузетности и либералне хегемоније која је уопштено одражавала ставове политичке елите у земљи, водећих стручњака у националној безбедности и мејнстрим медија. Трамп је покренуо нови популистички дискурс ван консензуса елите и који је резултирао у дубинској промени парадигме.“¹⁰⁰ Лофлман такође даје суд свој суд: „На крају крајева, у преоријентисању америчке спољне и безбедносне политике, Обама је деловао више као транзициони него трансформативни актер, чије ће умерено стратешко прилагођавање бити засењено радикалнијим одступањем приступа његовог наследника Америка на првом месту [*America First*].“¹⁰¹ Милер сматра Трампову велику стратегију офанзивним илиберализмом, који представља одступање од дотадашњих врста велике стратегије, и коју карактерише повлачење из либералног међународног поретка, трговински ратови и променљиви обрасци међународног ангажовања.¹⁰²

У литератури су мишљења подељена и око тога да ли постоји „Трампова доктрина“ или не,¹⁰³ а међу онима који сматрају да се може говорити о Трамповој доктрини „принципијелног реализма“ постоје сукобљена схватања о њеној позицији у односу на дотадашњу традицију у спољној политици (од схватања да се ради о новини у спољној политици, са једне стране, до њеног повезивања са постојећим традицијама у спољној политици попут конзервативног национализма, са друге стране).¹⁰⁴ Када је реч о Трамповој доктрини, често се спомиње синтагма „доктрина непредвидљивости“. Предмет анализе појединих научних радова у вези са тиме, односио се на степен у коме је доктрина непредвидљивости представљала резултат намерне стратегије збуњивања противника, а колико је происходила из личности Доналда Трампа. Тако нпр. Џејмс Бојс (*James D. Boys*) упоређује Трампову „доктрину непредвидљивости“ са „теоријом лудака“ коју је користио Ричард Никсон.¹⁰⁵ Он сматра да је Трамп био присталица Никсонове доктрине, јер је „тежио да осигура да стране нације преузму већу одговорност за сопствену безбедност“.¹⁰⁶ Ипак, према мишљењу овог аутора, Трампова непредвидљивост није представљала „кохерентну стратегију“, односно Трамп је у крајњој

⁹⁷ Georg Löfflmann, “From the Obama Doctrine to America First: the erosion of the Washington consensus on grand strategy.”, *International Politics*, 2019, p. 10.

⁹⁸ Ibid, p. 12.

⁹⁹ Toby S. James, “The effects of Donald Trump.”, *Policy Studies*, 2021, 42: 5-6, p. 765. Видети такође и: Matthew Hill and Steven Hurst, “The Trump Presidency: Continuity and Change in US Foreign Policy.”, *Global Affairs*, 2020, Vol. 6, No. 1, pp. 1-2.

¹⁰⁰ Georg Löfflmann, “From the Obama Doctrine to America First: the erosion of the Washington consensus on grand strategy.”, op. cit, p. 13.

¹⁰¹ Ibid, p. 12.

¹⁰² Benjamin Miller, with Ziv Rubinovitz, *Grand Strategy from Truman to Trump*, op. cit, pp. 240-242.

¹⁰³ Michelle Bentley and Maxine David, “Unpredictability as doctrine: Reconceptualising foreign policy strategy in the Trump era.”, *Cambridge Review of International Affairs*, 2021, p. 3.

¹⁰⁴ Oz Hassan and Christopher Featherstone, “Trump’s low conceptual complexity leadership and the vanishing ‘unpredictability doctrine’.”, *Cambridge Review of International Affairs*, 2020, p. 8.

¹⁰⁵ Видети: James D. Boys, “The unpredictability factor: Nixon, Trump and the application of the Madman Theory in US grand strategy.”, *Cambridge Review of International Affairs*, 2020.

¹⁰⁶ Ibid, p. 17.

линији, упркос својој реторици, исказао континуитет у спољној политици.¹⁰⁷ Слично томе, Према Хасану (*Oz Hassan*) и Федерстоуну (*Christopher Featherstone*), ипак се не може говорити о „доктрини непредвидљивости“, јер у случају Трампа непредвидљивост није била намерна, већ је контекстуално везана за кратак период његове кандидатуре.¹⁰⁸

Поједини аутори сматрају да је Трамп, упркос какофонији својих јавних наступа, ипак имао скуп уверења о спољној политици САД која су чинила његов поглед на свет. Бентли (*Michelle Bentley*) и Дејвид (*Maxine David*) сматрају да се непредвидљивост ипак може сматрати доктрином јер је „Трамп више пута артикулисао идеју непредвидљивости као основу спољне политике, тако да представља израз погледа на свет, и самим тим, доктрине“.¹⁰⁹ Поред тога, Ледерман (*Charlie Laderman*) и Симс (*Brendan Simms*) су на основу Трампових интервјуа и његових књига извукли основне теме које се понављају од 1980-их година, а које се могу повезати са његовим каснијим погледом на свет и спољном политиком.¹¹⁰ Према Ледерману и Симсу: „Као и код многих Американца његове генерације, Трампов поглед на свет је био обликован траумом талачке кризе и осећајем америчког опадања касних 1970-их и почетком 1980-их“, као и схватањем да амерички савезници искоришћавају САД.¹¹¹ Ледерман и Симс у својој књизи представљају неке од идеја које се повезују са Трамповим погледом на свет, а у контексту спољне политике. Међу њима су: „обнављање америчке националне снаге“,¹¹² „одбацивање либералног међународног поретка“,¹¹³ „хобсијанско схватање међународних односа“,¹¹⁴ „међународна слика САД“.¹¹⁵ Слично томе, Бојс наводи следеће „кључне идеје“: „повећање америчког одбрамбеног капацитета, обезбеђивање америчке спољне трговине, рестрикције имиграције и увоза, смањење иностране помоћи и повећање издатака за инфраструктуру код куће“.¹¹⁶ Рубен Стеф (*Reuben Steff*) слично томе издваја Трампово уверење да савезници и партнери искоришћавају САД, због чега су оне извргнуте руглу, да увек постоји једна држава која је главни противник САД и коју он доживљава као претњу (прво је то био Јапан, а затим Кина) и да САД имају превише обавеза према државама у иностранству у циљу одржавања либералног међународног поретка.¹¹⁷ Према Стефу, Трампов поглед на свет је представљен као игра нултог збира, због чега је он понекад и доносио одлуке које су могле штетити савезницима, ако су ишле у корист САД.¹¹⁸ Често се спомиње и „трансакциони стил“ председника Трампа, који се у спољној политици испољавао и према савезницима и према ривалима.¹¹⁹

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Oz Hassan and Christopher Featherstone, “Trump’s low conceptual complexity leadership and the vanishing ‘unpredictability doctrine’.”, op. cit, p. 20.

¹⁰⁹ Michelle Bentley and Maxine David, “Unpredictability as doctrine: Reconceptualising foreign policy strategy in the Trump era.”, op. cit, p. 4.

¹¹⁰ Charlie Laderman and Brendan Simms, *Donald Trump: The Making of a Worldview*, revised edition, I. B. Tauris, London/New York, 2017.

¹¹¹ Ibid, p. 19.

¹¹² Ibid, p. 10.

¹¹³ Ibid, p. 12.

¹¹⁴ Ibid, p. 24.

¹¹⁵ Ibid, p. 71.

¹¹⁶ James D. Boys, “The unpredictability factor: Nixon, Trump and the application of the Madman Theory in US grand strategy.”, op. cit, p. 9.

¹¹⁷ Reuben Steff, *US Foreign Policy in the Age of Trump: Drivers, Strategy and Tactics*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2021, p. 29. Према Мелу Гуртову, Трампово уверење да амерички савези носе превелике трошкове, као и да САД од тога не добијају ништа артикулисао је крајем 1980-их година и од тада је он позивао на редеофинисање односно „поновно преговарање“ одбрамбених савеза у Европи и Азији и трговинских споразума. Mel Gurtov, *America in Retreat: Foreign Policy under Donald Trump*, op. cit, pp. 13-14.

¹¹⁸ Reuben Steff, *US Foreign Policy in the Age of Trump: Drivers, Strategy and Tactics*, op. cit, p. 9. Mel Gurtov, *America in Retreat: Foreign Policy under Donald Trump*, op. cit. p. 75.

¹¹⁹ Mel Gurtov, *America in Retreat: Foreign Policy under Donald Trump*, op. cit. p. 75.

Политика према Блиском истоку је честа тема када се говори о великој стратегији и доктрини оба председника.¹²⁰ Тако нпр. према Милеру, идеје које су водиле Обаину стратегију дефанзивног либерализма у првом периоду, а које су нарочито дошле до изражаја у односу на арапски свет, укључују смањење интервенција, побољшање америчке међународне репутације, војно повлачење уз јачање дипломатије, економске сарадње и меке моћи.¹²¹ Други период Обаине велике стратегије, односно дефанзивни реализам, према Милеру је на Блиском истоку подразумевао умерено веће учешће у борби против тероризма, санкције Ирану (али уз избегавање превентивног рата) и напуштање идеја „изградње нације, промене режима и ширења демократије“.¹²² С друге стране, упркос промењеној политици према Ирану, Милер сматра да је за време Трампа такође постојала тенденција војног дезангажовања на Блиском истоку.¹²³ Можемо издвојити неколико иницијатива које Дук приписује Обаи на почетку мандата: „ублажавање бројних елемената ‘рата против тероризма’ Бушове администрације који се тичу притварања, испитивања, надзора, заробљавања и/или убијања осумњичених терориста“; „унапређење израелско-палестинског мировног процеса првенствено кроз тражење од Израелаца да зауставе даља насељавања Западне обале и кроз дипломатски рад са Сиријом“; „америчко дипломатско досезање исламског света“; директну дипломатију са ривалима, укључујући Иран; „завршавање рата у Ираку ‘на одговоран начин“; „ублажавање „агенде слободе“ Бушове администрације на Блиском истоку и другде“; „лакши, опрезнији, вишестрани и јефтинији приступ америчким војним интервенцијама у иностранству“.¹²⁴ Када је реч о Ирану, Дук сматра да је „Обама почео са тежњама ка ангажовању и акомодацији, увео елементе стратегије обуздавања након иницијалног отпора у Техерану, па се поново вратио акомодацији са избором Хасана Руханија за новог иранског председника 2013. године“.¹²⁵ Коначно, Дук у о овом делу разматра и стратегију према Ираку, за коју сматра да је укључивала ангажовање, потом смањење ангажовања и на крају неинтервенционизам.¹²⁶ Дуков став о Обаином приступу савезима се поклапа са оним који ми заступамо у овом раду – он сматра да је „председник Обама водио политику ангажовања [engagement], помешану са растућим стратешким смањењем ангажовања [retrenchment]“.¹²⁷ Према Дуку: „[н]а Блиском истоку, традиционални амерички савезници попут Израела, Саудијске Арабије и бројних држава Персијског залива били су ужаснути Обаином политиком према Египту, Сирији и Ирану“.¹²⁸

¹²⁰ Углавном се говори о Блиском истоку, а не Персијском заливу. Дук разматра два случаја који су од значаја за овај рад – каква је велика стратегија била према Ирану и „Арапском свету“ и какав је био „однос између обавеза према савезима САД, трошкова одбране и новог америчког распореда [posture] у иностранству“. Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit, 2015, p. 47. Код Шивлија централни делови књиге су посвећени америчкој политици према Блиском истоку и Азијском Пацифику, са једне стране, и односу према ривалским великим силама Русији и Кини, са друге. Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, op. cit, pp. 25-100.

¹²¹ Benjamin Miller, with Ziv Rubinovitz, *Grand Strategy from Truman to Trump*, op. cit, pp. 216-217.

¹²² Ibid, p. 221.

¹²³ Ibid, p. 244.

¹²⁴ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit, pp. 44-45.

¹²⁵ Ibid, p. 60. Хибридна стратегија према Ирану је обухватала дипломатске напоре кроз преговоре о иранском нуклеарном програму, са једне стране, и енергетске санкције и тајне операције сајбер саботаже нуклеарног програма, са друге стране. Ibid, p. 61.

¹²⁶ Ibid, p. 88.

¹²⁷ Ibid, pp. 91-92. Постоје и другачија мишљења о Обаиној политици према Саудијској Арабији, па тако Томас Липман (Thomas W. Lippman) сматра да се она водила на три колосека – изјаве путем дипломатских канала и штампе о међусобном незадовољству политиком, званичне изјаве о јачању савезништва и војна и обавештајна сарадња која се наставила упркос несугласицама. Thomas W. Lippman, "The United States and Saudi Arabia.", In: *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, Sixth edition, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, Routledge, Taylor and Francis Group, New York and London, 2018, p. 303.

¹²⁸ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit, p. 92.

У тексту који је посвећен Обаминој политици према Блиском истоку, Марк О'Рајли (Marc J. O'Reilly) и Весли Ренфро (Wesley B. Renfro) говоре о смањеној америчкој улози у региону,¹²⁹ као и Обаминој аверзији према употреби војних средстава у спољној политици и о његовом односу према партнерима у Персијском заливу.¹³⁰ Како О'Рајли и Ренфро сматрају: „после година узалудности на ширем Блиском истоку, Обама је преокренуо смер америчке политике“.¹³¹ Мајкл Доран (Michael Doran) пореди Обамину и Трампову доктрину у вези са политиком према Блиском истоку.¹³² Према Дорану, Обамин стратешки циљ је био смањење ангажовања на Блиском истоку и једини проблем је било преовлађујуће схватање о иранском нуклеарном програму као претњи, због чега су нуклеарни преговори са Ираном били део Обаминае стратешке рачунице.¹³³ Доран сматра да је „Обамин сан заиста био да сарађује са Ираном у стабилизацији региона“, у складу са схватањем о укључивању других актера са којима САД традиционално нису сарађивале у овај процес.¹³⁴ Најзначајнија промена у политици према Блиском истоку за време Трампа се односила на Иран, при чему Доран верује да је Трамп „тежио да врати одвраћање у америчку политику према Ирану“.¹³⁵ Ипак, Доран сматра да је и код Обаме и код Трампа присутно противљење америчким војним интервенцијама у региону, али да су одабрали различите приступе у одржавању стабилности – Обама је тежио умирењу непријатеља, док се Трамп ослањао на америчке савезнике.¹³⁶ Упркос разликама, према Дорану, постоје и елементи континуитета са Обабином политиком, пре свега у области против-тероризма и дистанцирања у односу на рат у Јемену.¹³⁷ Данијел Карцер (Daniel C. Kurtzer) сматра да су „Трампове изјаве и деловање на Блиском истоку одражавале јаку жељу да преокрене политику својих претходника“.¹³⁸ Супротно, О'Рајли и Ренфро виде континуитет у политици према Блиском истоку: „Иако веома различити у личности и председничком стилу, Обама и Трамп су се слагали када је реч о геополитичким инстинктима на Блиском истоку. И један и други су јако желели да преокрену америчку политику према региону. И један и други су тежили да исправе америчку пренапрегнутост после 11. септембра. И један и други су позивали на смањење ангажовања. Ипак, иако су имали јавну подршку и изборни мандат, ниједан од њих није постигао жељени исход.“¹³⁹ У сличном маниру, Карлин (Mara Carlin) и Кофман Витс (Tamara Cofman Wittes) пишу: „Трамп можда говори о Блиском истоку различито од Обаме. Али, делује да обојица деле схватање да су САД превише ангажоване у региону и да би требало да му посвећују мање ресурса и времена“.¹⁴⁰

¹²⁹ (Goldberg 2016) In: Marc J. O'Reilly and Wesley B. Renfro, "The Perils of Retrenchment: Barack Obama's Middle East Policies.", In: *Achievements and Legacy of the Obama Presidency: "Hope and Change?"*, ed. by Michael Grossman, Ronald Eric Matthews, and Francis Schortgen, Palgrave MacMillan, 2022, p. 142.

¹³⁰ Marc J. O'Reilly and Wesley B. Renfro, "The Perils of Retrenchment: Barack Obama's Middle East Policies.", op. cit, p. 142.

¹³¹ Ibid. Сличног мишљења су и Керо (Jordi Quero) и Деси (Andrea Dessi), који сматрају да је Обамина политика према Блиском истоку „била обележена дисконтинуитетом у односу на његовог претходника, али у оквиру сопственог тока“. Jordi Quero and Andrea Dessi, "Unpredictability in US foreign policy and the regional order in the Middle East: reacting vis-à-vis a volatile external security-provider.", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 2021, 48:2, p. 317.

¹³² Michael Doran, "The Trump Doctrine in the Middle East.", In *The Trump Doctrine and the Emerging International Order*, ed. by Stanley A. Renshon and Peter Suedfeld, Palgrave Macmillan, 2021.

¹³³ Ibid, p. 272.

¹³⁴ Ibid, p. 273.

¹³⁵ Ibid, p. 274.

¹³⁶ Ibid, p. 275.

¹³⁷ Ibid, p. 277.

¹³⁸ Daniel C. Kurtzer, "Trump's Middle East Legacy: Arms, Autocrats, and Annexations.", In *The Presidency of Donald J. Trump: A First Historical Assessment*, ed. by Julian E. Zelizer, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2022, p. 279.

¹³⁹ Marc J. O'Reilly and Wesley B. Renfro, "The Perils of Retrenchment: Barack Obama's Middle East Policies.", op. cit, p. 156.

¹⁴⁰ Mara Karlin and Tamara Cofman Wittes, "America's Middle East Purgatory: The Case for Doing Less." *Foreign Affairs*, January/February 2019, p. 89.

Неки од аутора поменутих у овом поглављу дају судове и о утицају енергетске револуције на политику САД према региону, али се не баве овом темом на шири начин. Тако нпр. према О'Рајлију и Ренфроу услед револуције шкриљаца и енергетске самодовољности „САД нису морале да брину толико о Блиском истоку као што су раније бринуле“, барем не у кратком року.¹⁴¹ Према Кероу (*Jordi Quero*) и Десију (*Andrea Dessi*), структурни фактори који су подстакли америчко преиспитивање ангажовања на Блиском истоку су смањење америчке релативне моћи и промене на глобалном тржишту енергије.¹⁴² Овај ауторски тандем пише: „‘Револуција шкриљаца’ је на изглед консолидовала алтернативне изворе енергије, а саме САД су постале велики произвођач, што је смањило енергетску зависност. Ове технолошке промене су створиле идеју да регион Блиског истока и Северне Африке постаје мање стратешки значајан за економије које користе нафту, посебно ако регионална нестабилност и недостатак безбедности чине очување приступа скупљим“.¹⁴³ Према Карлин и Кофман Витс, постоје три разлога која налажу смањење ангажовања САД у овом региону – „државни сукоби који су директно претили америчким националним интересима су у великој мери замениле подржавне безбедносне претње“, „други региони у успону, посебно Азија, су добили већи значај за америчку глобалну стратегију“ и „диверзификација глобалних енергетских тржишта је ослабила нафту као чинилац америчке спољне политике“.¹⁴⁴ У вези са Трамповом политиком према Блиском истоку, Карцер наводи: „Домаће фрековање и нафтне/гасне резерве су драстично смањиле америчко ослањање на залихе са Блиског истока. Фосилна горива из региона су и даље била важна за америчке савезнике, али то је значило да је Трамп могао да проба да тражи наплату за америчку улогу гаранта безбедности извоза нафте и гаса“.¹⁴⁵ Ледерман и Симс наводе да је „Трамп критиковао понашање арапских савезника САД, али је још више био згрожен Јапаном, који је зависио од нафте са Блиског истока, али се ослањао на САД да осигурају континуирани проток“.¹⁴⁶ У каснијим периодима, нарочито у првој деценији 21. века, према Ледерману и Симсу постојао је „стандардан напад на ОПЕК“, односно цене нафте које диктира ова организација, као и Кину, као два „главна злостављача“ САД.¹⁴⁷ Честа тема су такође били и савезници САД, односно критика „хватања кривина“.¹⁴⁸

У тренутку када је ово истраживање почело пре скоро десет година, релативно мали број аутора се бавио револуцијом шкриљаца из угла друштвених наука. То је доприносило релативно ниском степену знања и мањој вероватноћи постојања доказа. Ипак, дела посвећена овој теми постала су учесталија у претходном периоду, чиме су и докази добили већу вероватноћу. У складу са тиме, сам почетак револуције шкриљаца у САД је детаљно описан у литератури, па је овај рад усмерен ка допуњавању постојећих сазнања и истраживању њених последица. Два најдетаљнија описа енергетске револуције у САД дали су Данијел Јергин у књизи *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations* и Расел Голд (*Russell Gold*) у књизи *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*.¹⁴⁹

¹⁴¹ Marc J. O'Reilly and Wesley B. Renfro, "The Perils of Retrenchment: Barack Obama's Middle East Policies.", op. cit, p. 158.

¹⁴² Jordi Quero and Andrea Dessi, "Unpredictability in US foreign policy and the regional order in the Middle East: reacting vis-à-vis a volatile external security-provider.", op. cit, pp. 318-319.

¹⁴³ Ibid, p. 320.

¹⁴⁴ Mara Karlin and Tamara Cofman Wittes, "America's Middle East Purgatory: The Case for Doing Less.", op. cit, p. 90.

¹⁴⁵ Daniel C. Kurtzer, "Trump's Middle East Legacy: Arms, Autocrats, and Annexations.", op. cit, pp. 280-281. Ледерман и Симс спомињу Трампову „фиксацију на блискоисточну нафту“ у ранијим периодима његовог живота. Charlie Laderman and Brendan Simms, *Donald Trump: The Making of a Worldview*, op. cit, p. 26.

¹⁴⁶ Ibid, p. 32.

¹⁴⁷ Ibid, p. 73; 89.

¹⁴⁸ Ibid, p. 79. Сличне теме и идеје које су обликовале Трампову спољну политику наводи и Мел Гуртов (*Mel Gurtov*). Видети нпр. Mel Gurtov, *America in Retreat: Foreign Policy under Donald Trump*, Rowman and Littlefield, Lanham/Boulder/New York/London, 2021, pp. 13-15.

¹⁴⁹ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit.; Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, e-book, Simon & Schuster, New York, London, Toronto, Sydney, New Delhi, 2014.

Поред Голда и Јергина, енергетску револуцију са техничког аспекта је описала и Меган О'Саливан у делу *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*.¹⁵⁰ Револуција шкриљаца била је предмет интересовања и других дела, пре свега у контексту заштите животне средине,¹⁵¹ али с обзиром на предмет истраживања овог рада, највише пажње обраћамо на део литературе који је посматра из угла енергетске безбедности и спољне политике. Поменути аутори су, комбинујући сопствено искуство, сведочења носећих појединаца и квантитативне податке, дали детаљан опис догађаја који се кумулативно могу назвати енергетском револуцијом у САД. Значајно је нагласити да су технолошке иновације које су временом револуционисале производњу нафте и гаса почеле много раније, као и да овај процес није био праволинијски. У том контексту, дела Јергина и Голда представљају значајан допринос знању о историјском процесу енергетске револуције.

Иако дескрипција енергетске револуције има одређени значајан за разумевање контекста, за овај рад је много значајнији део литературе о последицама енергетске револуције, нарочито њеном утицају на спољну и безбедносну политику САД, односно у ширем смислу на глобални енергетски систем. Тако оцене овог утицаја варирају према свом обухвату и дometу, али и времену када су дате. Са једне стране, има оптимистичних оцена попут оне Расела Голда да енергетска револуција „трансформише Америку“ као и да се „традиционални енергетски систем руши и бива поново изграђен“.¹⁵² Дејвид Дан (*David Hastings Dunn*) и Мајкл Мек Клееланд (*Mark J. L. McClelland*) сматрају да је револуција шкриљаца омогућила САД да задржи примат на глобалној сцени, насупротив деклинистичким схватањима.¹⁵³ Још један тандем аутора који припадају овој групи „оптимистичних“ оцена чине Брус Џоунс (*Bruce Jones*) и Дејвид Стивен (*David Steven*) који су навели низ стратегија на располагању САД у контексту позиције „енергетске суперсиле“.¹⁵⁴ Џоунс и Стивен, када је реч о Блиском истоку, сматрају да се америчка зависност смањује, али да расте зависност других великих сила попут Кине, те да постоји „стратешки троугао који повезује америчка, заливска и азијска тржишта енергије“.¹⁵⁵ Од дела насталих у новије време, значајна је Јергинова оцена да је енергетска револуција „трансформисала енергетску позицију САД, уздрмала глобална тржишта и променила улогу Америке у свету“.¹⁵⁶

Већина других аутора који су се бавили енергетском револуцијом из угла њеног утицаја на спољну политику и међународне односе приписала јој је нешто скромнији утицај. Један од аутора који су релативно рано препознали значај енергетске револуције, а посебно њеног утицаја на спољну и безбедносну политику САД био је и Мајкл Клер (*Michael T. Klare*).¹⁵⁷ Клер се усредосредио на промене које енергетска револуција доноси у геополитици енергије, али по његовом тадашњем мишљењу упркос енергетском „обиљу“, војно присуство САД у Персијском заливу је непромењено због утицаја коју поремећаји понуде имају на глобалну економију.¹⁵⁸ С друге стране, он је видео потенцијал америчког течног природног гаса за смањење зависности европских држава од руског гаса.¹⁵⁹ Стив Јетив (*Steve A. Yetiv*) је у књизи

¹⁵⁰ Meghan L. O'Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, op. cit.

¹⁵¹ Видети нпр. Daniel Raimi, *The Fracking Debate: The Risks, Benefits, and Uncertainties of the Shale Revolution*, Columbia University Press, New York, 2018.

¹⁵² Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, op. cit, pp. 15-16.

¹⁵³ David Hastings Dunn and Mark J. L. McClelland, "Shale gas and the revival of American power: debunking decline?", *International Affairs*, 89 (6), 2013, p. 1418.

¹⁵⁴ Bruce Jones and David Steven, *The Risk Pivot: Great Powers, International Security, and the Energy Revolution*, op. cit, p. 35.

¹⁵⁵ Ibid, p. 131.

¹⁵⁶ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit, p. 15.

¹⁵⁷ Нпр. Michael T. Klare, "From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict.", op. cit.

¹⁵⁸ Ibid, p. 24.

¹⁵⁹ Ibid, p. 28. Michael T. Klare, "The Changing Geopolitics of Oil and Gas.", In *The Geopolitics of Global Energy: The New Cost of Plenty*, ed. by Timothy C. Lehmann, Lynne Rienner Publishers, Boulder/London, 2017, p. 41.

Myths of the Oil Boom: American National Security in a Global Energy Market из 2015. године истраживао честа очекивања везана за енергетску револуцију у области економије и спољне политике.¹⁶⁰ Ипак, иако је имао уздржан став у погледу домета енергетске револуције у већини очекивања која наводи у делу, Јетив је оставио као могућност смањење америчких обавеза према Блиском истоку у контексту поделе одговорности.¹⁶¹

У сличном маниру, Меган О'Саливан је изнела своје виђење последица енергетске револуције на америчку политику и глобални енергетски поредак. Ова ауторка сматра да је енергетско обиље допринело и тврдој и мекој моћи САД, те имало утицаја и на Европу, Русију и Кину.¹⁶² Када је реч о Блиском истоку, иако сматра да САД и даље имају стратешки интерес, О'Саливан верује да америчка енергетска револуција и обиље енергије доносе могућност за поделу терета одржавања стабилности.¹⁶³ Поред тога, слично нашој аргументацији, О'Саливан сматра да се односи САД и заливских држава мењају услед промене међузависности у корист САД.¹⁶⁴ Ипак, упркос томе, она задржава амбивалентну оцену утицаја енергетске револуције на диверзификацију природног гаса у Европи, смањење америчких интереса на Блиском истоку и уопштено достизање енергетске независности.¹⁶⁵

Џеф Колган (*Jeff D. Colgan*) одбацује идеју да фрековање може довести до енергетске независности и нестанка односа по принципу „нафта-за-безбедност“.¹⁶⁶ Ранија аргументација Инвук Кима (*Inwook Kim*), припада схватању да енергетска револуција неће имати утицаја на геополитику нафте.¹⁶⁷ Према Кимовом мишљењу није могуће достићи енергетску независност услед глобалне природе тржишта нафте, док војно присуство САД зависи и од мноштва других фактора, те енергетска револуција неће утицати на повлачење.¹⁶⁸ Ким даје допринос овој теми кроз разматрање произвођача шкриљне нафте као потенцијалних осцилирајућих произвођача на глобалном нивоу.¹⁶⁹ Међутим, у новијем периоду се препознаје промена код овог аутора, односно његова каснија аргументација је више конзистентна и са нашим хипотезама. У складу са тиме, он је разматрао статус државе као увознице или извознице, и развијао своју хипотезу о утицају шкриљне нафте на геополитику.¹⁷⁰ Другим речима, у свом каснијем раду Ким је сматрао да ће доћи до смањења компетитивног понашања у овој области, а чак је споменуо и могућност редефинисања односа по обрасцу петро-савезништва, иако уз оградe.¹⁷¹ Док се код поменутих аутора разликују оцене последица енергетске револуције, не оспорава се значај који енергетска безбедност има на спољну и безбедносну политику САД. За разлику од тога, Роберт Виталис (*Robert Vitalis*) сматра да је улога енергије у спољној политици преувеличана и повезана са перцепцијама, а у складу са тиме изазива и став да ће енергетска револуција ишта променити у односима САД са Саудијском Арабијом.¹⁷² Према Виталисовом мишљењу, други интереси воде америчку политику према Саудијској Арабији, те повећање домаће производње нафте нема утицај на њу.¹⁷³ Слично томе, Грегори Бру (*Gregory Brew*) сматра да,

¹⁶⁰ Steve A. Yetiv, *Myths of the Oil Boom: American National Security in a Global Energy Market*, Oxford University Press, New York, 2015.

¹⁶¹ Ibid, 2015, p. 83.

¹⁶² Meghan L. O'Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, op. cit. p. 286.

¹⁶³ Ibid, p. 119.

¹⁶⁴ Ibid, p. 260.

¹⁶⁵ Ibid, p. 287.

¹⁶⁶ Jeff D. Colgan, *Partial Hegemony: Oil Politics and International Order*, Oxford University Press, New York, e-book, 2021, pp. 250-251.

¹⁶⁷ Inwook Kim, "Swinging Shale: Shale Oil, the Global Oil Market, and the Geopolitics of Oil.", op. cit, p. 12.

¹⁶⁸ Ibid, pp. 3; 11.

¹⁶⁹ Ibid, p. 8.

¹⁷⁰ Inwook Kim, "Shale oil and the future of geopolitics.", In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, Edward Elgar Publishing, 2022, p. 412.

¹⁷¹ Ibid, p. 415; 418.

¹⁷² Robert Vitalis, *Oilcraft: The Myths of Scarcity and Security That Haunt U.S. Security Policy*, op. cit, pp. 118-119.

¹⁷³ Ibid, p. 119.

упркос енергетској револуцији и транзицији ка обновљивим изворима енергије, неће бити значајних промена у америчкој политици према Персијском заливу, нарочито услед јачег стратешког такмичења са Кином.¹⁷⁴

Овде ћемо се осврнути и на мастер рад ауторке ове дисертације из 2017. године, под називом „Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме“. У мастер раду је описан период америчке енергетске зависности, са нарочитим нагласком на нафтне шокове 1970-их година и унутрашње стратегије смањења енергетске зависности у САД.¹⁷⁵ Овај рад задржи зачетке идеје која је у пуном облику формулисана у докторској дисертацији у смислу препознавања значаја енергетске револуције за спољну политику САД. У складу са тиме, указано је на повећање америчке производње нафте и извоза и смањења увоза из ОПЕК и Персијског залива у периоду Обаиног првог и дела другог мандата.¹⁷⁶ Ипак, овај рад се више усредсређује на последице енергетске револуције на економију САД попут БДП и цена на домаћем и светском нивоу,¹⁷⁷ а не на промене у одликама тржишта које су наступиле касније. Када је реч о политици према Блиском истоку, истраживањем су, сем Ирака, обухваћене друге државе, попут Египта, Либије, Сирије, Авганистана, Израела, док је временски нагласак више био на Обаином првом мандату. У том смислу мастер рад истражује повлачење трупа и окончање рата у Ираку за време првог мандата председника Обаме и окончање ратних дејстава у Авганистану.¹⁷⁸ С друге стране, радом је обухваћена и америчка политика према Арапском пролећу у региону, где смо закључили да су „САД остале релативно неутралне на промене у региону, без обзира да ли се радило о опстанку одређених режима или о демократским променама“.¹⁷⁹ Овај рад такође спомињемо јер је надахнуо даље истраживање ауторке дисертације и формулисање хипотеза о променама у глобалном енергетском систему, и када је реч о његовој структури, и када је реч о односима између држава који на њој почивају. Поред тога, овде ћемо навести и рад „Политика Сједињених Америчких Држава према Краљевини Саудијској Арабији од 2009. до 2017. године“, где смо у краћим цртама представили промену односа између две државе из угла теорије комплексне међузависности.¹⁸⁰ У складу са закључцима овог рада у периоду Обаине администрације је дошло до промене у односима „међузависности између две земље – смањења енергетске зависности САД у односу на Саудијску Арабију у условима непромењене зависности Саудијске Арабије од САД у војној безбедности“.¹⁸¹

Коначно, важно је нагласити да се у новијим делима углавном не оспорава енергетска револуција нити се она сматра пролазном фазом ширег циклуса. Као што Пепе и др. наводе: „САД је земља енергетског обиља. То су чињенице које ће и у будуће важити“.¹⁸² У складу са тиме Ејми Мајерс Џеф (*Amy Myers Jaffe*) период од 2010. до 2019. године назива „америчком

¹⁷⁴ Gregory Brew, “The geopolitics of oil: the United States in the twentieth century.”, In *The Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, USA, 2022, p. 125.

¹⁷⁵ Видети: Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit.

¹⁷⁶ Ibid, стр. 28, 31, 33, 34.

¹⁷⁷ Ibid, стр. 37.

¹⁷⁸ Ibid, стр. 58-65.

¹⁷⁹ Ibid, стр. 71.

¹⁸⁰ Олга Павковић, „Политика Сједињених Америчких Држава према Краљевини Саудијској Арабији од 2009. до 2017. године.“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, vol. 65, no. 3, 2019.

¹⁸¹ Ibid, стр. 73.

¹⁸² “The US is an energy-abundant country. These fundamentals are there to stay.” Jacopo Maria Pepe, Julian Grinschgl, and Kirsten Westphal, “US–China rivalry and its impact on the energy transformation: difficult cooperation fraught with dilemmas.”, In *The Handbook on the Geopolitics of Energy Transition*, ed. by Daniel Scholten, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, USA, 2023, p. 107.

енергетском деценијом“.¹⁸³ У ретроспективи, ова ауторка сматра да је енергетска револуција у току ове декаде довела до редеофинисања односа са заливским земљама, као и да ће даља транзиција ка зеленој енергији ојачати такве тенденције, упркос традиционалном приступу енергетској политици који САД имају у контексту руско-украјинског рата.¹⁸⁴

Поред тога, значајно је размотрити и литературу о односима унутар региона Персијског залива, који се у највећој мери своде на безбедносну дилему између Саудијске Арабије и Ирана, а у контексту енергетске револуције. Тако нпр. Џуно (*Thomas Juneau*) и др. и Надер Ентесар (*Nader Entessar*) под равнотежом снага у подсистему Персијског залива подразумевају две доминантне регионалне силе, Саудијску Арабију и Иран.¹⁸⁵ Према Исламу Хасану (*Islam Hassan*), регионално надметање између Ирана као ревизионистичке силе и Саудијске Арабије као силе одбране постојећег стања¹⁸⁶ се интензивирало у условима америчког повлачења из Ирака и прихватања промене режима у Египту током Арапског пролећа, што су Саудијска Арабија и УАЕ протумачили као сигнал да се старају о сопственој безбедности у условима јачања Ирана.¹⁸⁷ Тој перцепцији је нарочито допринела и Обамина политика ангажовања према Ирану која се огледала у Заједничком свеобухватном плану акције. Ипак, Саудијска Арабија и УАЕ су посматрали овај споразум као потенцијалну промену равнотеже снага у корист Ирана, што је допринело прокси ратовању у региону, нарочито у Сирији и Јемену „како би послали поруку САД и Ирану“.¹⁸⁸ Сличног мишљења је и Мехран Камрава, који сматра да су Иран, Саудијска Арабија и УАЕ „покушали да прошире свој утицај у региону“ у контексту Арапског пролећа.¹⁸⁹ Ипак, Камрава сматра да је настао „нови безбедносни аранжман“ у коме долази до зближавања ранијих противника, попут Ирана и Саудијске Арабије.¹⁹⁰

Нил Килијам (*Neil Quilliam*) сматра да се распоред моћи у Персијском заливу мења из „преовлађујуће амерички-доминираног поретка ка оном који се одликује растућим утицајем Кине, Русије и Индије“.¹⁹¹ Према Килијаму, иако су САД и даље војно надмоћне на Блиском истоку, „изгубиле су политичку вољу да унилатерално пројектују моћ и да се супротстављају силама које сматрају злонамерним, ван удара на терористичке организације“.¹⁹² Према овом аутору, услед промене у глобалној структури моћи, за време Обаме и Трампа је отпочело „повлачење из Залива“.¹⁹³ Килијамово виђење америчке политике према Заливу се заснива на хипотези о промени стратешких интереса САД, а у складу са тиме, овај аутор сматра да ће се САД више ослањати на регионалне државе, уз помоћ у случају већих претњи.¹⁹⁴ Слично и

¹⁸³ Amy Myers Jaffe, “US defense strategy: forging an industrial orientation towards energy security and foreign policy“, In *The Handbook on the Geopolitics of Energy Transition*, ed. by Daniel Scholten, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, USA, 2023, p. 389.

¹⁸⁴ Ibid, p. 391.

¹⁸⁵ Thomas Juneau, Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Lawrence P. Rubin, “Neoclassical Realism: Domestic politics, systemic pressures, and the impact on foreign policy since the Arab Spring.”, In *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*, ed. by Shahram Akbarzadeh, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2019, p. 13. Nader Entessar, “Security in the Persian Gulf.”, In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020, p. 372.

¹⁸⁶ Islam Hassan, “Between Anarchy and Arms Race: A security dilemma in the Persian Gulf.”, op. cit, p. 398.

¹⁸⁷ Ibid, p. 401.

¹⁸⁸ Ibid, p. 402. О асиметричном ратовању преко заступника Ирана у Персијском заливу видети нпр.: Ofira Seliktar and Farhad Rezaei, *Iran, Revolution, and Proxy Wars*, Palgrave Macmillan, 2020, pp. 203-233.

¹⁸⁹ Mehran Kamrava, “Structure, Agency, and the Persian Gulf Security: Continuity amid Change.”, *Comparative Strategy*, 44 (1), 2025, p. 117.

¹⁹⁰ Ibid, pp. 115-116. Према Камрави, Саудијска Арабија „је последњих година почела да исказује већу стратешку аутономију у односу на САД и постала је одлучнија у остварењу оних приоритета који се разликују од циљева Вашингтона. Обнова дипломатских односа са Ираном у марту 2023 је пример тога“. Ibid, p. 119.

¹⁹¹ Neil Quilliam, “The Role of External Powers: Global Actors (Part I).”, In *The New Regional Order in the Middle East: Changes and Challenges*, ed. by Sara Bazoobandi, Palgrave MacMillan, 2020, p. 94.

¹⁹² Ibid, p. 94.

¹⁹³ Ibid, p. 95.

¹⁹⁴ Ibid, p. 97.

претходно наведеним делима, и овај текст наводи Обамин приступ Арапском пролећу као разлог сумње у безбедносне гаранције код партнера у Заливу, пре свега Саудијске Арабије, Бахреина и УАЕ.¹⁹⁵ У складу са тиме, овај аутор разматра и уплив Кине и Русије у регион, при чему руски утицај повезује са опортунизмом, док о кинеском говори као о стратешком плану.¹⁹⁶ Говорећи о растућем, иако споро, кинеском утицају у Персијском заливу, Килијам сматра да ће у наредним деценијама односи из трансакционих прерасти у стратешке под утицајем три фактора: „енергетске потражње Кине и потребе нафтних и гасних произвођача на Блиском истоку за тржиштима фосилних горива; утицаја америчког смањења ангажовања и кинеске растуће потребе за стабилношћу; потраге заливских лидера за новим безбедносним аранжманима“.¹⁹⁷ Килијам разматра и већи утицај Русије у региону, али из угла регионалне силе.¹⁹⁸ О’Рајли и Ренфро наводе да су: „[у] комбинацији, Обамин и Трампов скептицизам према региону омогућили регионалним (Иран, Турска, Саудијска Арабија) и ванрегионалним (Русија, Кина) силама прилике да прошире свој утицај“.¹⁹⁹

Слично Килијаму, Дел Сарто (*Raffaella A. Del Sarto*) и Солер и Лећа (*Eduard Soler i Lecha*) се баве регионалном динамиком. Они сматрају да су у периоду од 2011. до 2021. године, на Блиском истоку „ликвидни савези“ као „лабави и променљиви безбедносни аранжмани“ постали преовлађујући тип сарадње услед унутрашњих и спољних фактора.²⁰⁰ Када је реч о упливу великих сила у регион, овај ауторски тандем сматра да је „смањени амерички апетит за директне интервенције у региону допринео режимској перцепцији рањивости“.²⁰¹ Од значаја је и схватање ових аутора по ком заливске државе губе своју полуку моћи услед повећане америчке производње енергената и глобалних трендова декарбонизације.²⁰² Дел Сарто и Солер и Лећа такође сматрају да регионални поредак постаје мултиполаран, са већим утицајем Кине и Русије, као и да сви ови чиниоци доприносе претњама режимској безбедности у Заливу.²⁰³ Као резултат, они сматрају да је дошло до већег утицаја регионалних сила, на првом месту Саудијске Арабије у стварању безбедносних аранжмана са другим државама региона. У том контексту, дошло је до промене у понашању постојећих регионалних организација попут Арапске лиге и Заливског савета за сарадњу, али и до настанка нових институционалних аранжмана попут саудијске коалиције у Јемену 2015, Исламске војне противтерористичке коалиције 2015, „Арапског квартета“ за време Заливске кризе (2017-2021).²⁰⁴ Поједини аутори иду и даље од нових регионалних аранжмана ка повезивању са Шангајском организацијом за сарадњу или БРИКС, односно сматрају да „Саудијци и други амерички партнери [...] имају приступ ‘све од наведеног’ у својим међународним односима“.²⁰⁵ Слично томе, Киро и Деси разматрају утицај америчке политике смањења ангажовања на регионални поредак.²⁰⁶ Они сматрају да је политика стратешког дезангажовања (*strategic disengagement*) САД створила „неизвесност на два нивоа“ – у погледу нивоа и смера

¹⁹⁵ Ibid, p. 101.

¹⁹⁶ Ibid, p. 106.

¹⁹⁷ Ibid, p. 109.

¹⁹⁸ Ibid, p. 101.

¹⁹⁹ Marc J. O’Reilly and Wesley B. Renfro, “The Perils of Retrenchment: Barack Obama’s Middle East Policies.”, op. cit, p. 158.

²⁰⁰ Raffaella A. Del Sarto and Eduard Soler i Lecha, “Regionalism and Alliances in the Middle East, 2011-2021: From a “Flash in the Pan” of Regional Cooperation to Liquid Alliances.”, *Geopolitics*, 2024, 29: 4, p. 1449.

²⁰¹ Ibid, p. 1453.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid, pp. 1462-1463. О Заливској кризи видети нпр. Karim El Taki, “Sanctions and Stigma: Regional and Global Ordering in the Gulf Crisis.”, *Middle East Critique*, 2024.

²⁰⁵ Michael Singh, “Middle East in a Multipolar Era: Why America’s Allies Are Flirting with Russia And China.”, *Foreign Affairs*, December 7, 2022, p. 4.

²⁰⁶ Jordi Quero and Andrea Dessi, “Unpredictability in US foreign policy and the regional order in the Middle East: reacting vis-à-vis a volatile external security-provider.”, op. cit.

америчких интервенција,²⁰⁷ што према Кероу и Десију води „потенцијалном стварању нових савеза са другим ванрегионалним силама, као и другим регионалним актерима“.²⁰⁸

На основу прегледа литературе можемо закључити да је енергетска револуција, била посредно и спорадично укључивана у истраживање политике САД према Персијском заливу, док до сада није било ширег разматрања промена у глобалном енергетском систему и америчке позиције у њему. У складу са тиме, овај рад ће тежити да допринесе знању у овој посебној области.

1.2. Предмет истраживања

1.2.1. Теоријско-методолошки приступ који се користи у истраживању

У овом потпоглављу ће укратко бити представљен методолошки оквир истраживања, као и теоријски приступ који се користи у истраживању, а у циљу ближег одређења истраживачког питања и предмета истраживања. У другом и трећем поглављу ове докторске дисертације на детаљнији начин ће бити представљене теорија и методологија истраживања. Под методологијом истраживања овде подразумевамо не само методе примењене у прикупљању и анализи података, већ целокупни начин спровођења истраживања који се тиче „логичке структуре и процедуре научног истраживања“.²⁰⁹ Вилијам Робертс Кларк (*William Roberts Clark*) наводи пет питања која би требало да воде истраживање: „шта желим да објасним (увод)“, „зашто би то требало објаснити (преглед литературе)“, „шта је објашњење (теорија)“, „ако је објашњење тачно, шта би још требало да опазимо (истраживачки дизајн)“ и „да ли опажамо импликације свог објашњења (закључци)“.²¹⁰ Према Роберту Јину (*Robert K. Yin*) истраживачки дизајн представља „логички низ који повезује емпиријске податке са почетним истраживачким питањима студије и, коначно, са закључцима“.²¹¹ Гери Кинг (*Gary King*), Роберт Кохејн (*Robert O. Keohane*) и Сидни Верба (*Sidney Verba*) делове структуре називају компонентама истраживачког дизајна и под њима подразумевају истраживачко питање, теорију, податке и начин коришћења података.²¹² Слично томе, према Сандри Халперин (*Sandra Halperin*) и Оливеру Хиту (*Oliver Heath*), компоненте истраживања укључују истраживачко питање, критички преглед литературе и одговор на постављено питање у складу са одабраном теоријом и подацима који су прикупљени у истраживању.²¹³ Када је реч о структури овог истраживања, независно од његове садржине, у најширем смислу она обухвата а) истраживачко питање; б) критички преглед досадашње литературе у области којој питање припада; в) формулисање одговора на основу теоријског оквира и емпиријских података

²⁰⁷ Ibid, p. 313.

²⁰⁸ Ibid, p. 326. Слично томе, нпр. Саудијска Арабија је предлагала стварање Заливске уније (*Gulf Union*) са војним органком. Jakub J. Grygiel and A. Wess Mitchell, *The Unquiet Frontier: Rising Rivals, Vulnerable Allies, and the Crisis of American Power*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2016, p. 98.

²⁰⁹ (Sartori 1970, 1,033) In Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, Routledge, London and New York, 2011, p. 25.

²¹⁰ William Roberts Clark, “Asking Interesting Questions.”, In *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations*, ed. by Luigi Cugini and Robert Franzese, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2020, pp. 9; 10; 14; 15; 17. Методе се односе на сакупљање и анализу емпиријских доказа, док се методологија односи на целокупну комбинацију техника и корака у истраживању. Karen M. Staller and Yun Chen, “Choosing a Research Design for Qualitative Research – A Ferris Wheel of Approaches.”, In *The SAGE Handbook of Qualitative Research Design*, ed. by Uwe Flick, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2022, p. 73.

²¹¹ Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods*, 6th edition, SAGE Publications, Los Angeles, e-book, 2018, p. 60.

²¹² Gary King, Robert O. Keohane and Sidney Verba, *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1994, p. 13.

²¹³ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, Oxford University Press Inc., New York, 2012, p. 104.

специфичних за одабрани случај применом одговарајућих метода и техника, што одговара и научним циљевима истраживања – научном опису и научном објашњењу.

Сматрамо да је важно објаснити онтолошки и епистемолошки приступ којим се истраживање води, као претходно питање односно као основу из које произилази и наведена „структура и процедура“ истраживања. С једне стране, опредељење за одређени онтолошки и епистемолошки приступ утиче на формулисање истраживачког питања, јер одређује шта се може појавити као предмет истраживања и шта се и у којој мери о њему може сазнати, о чему ће више бити речено у наредном поглављу. С друге стране, од онтолошко-епистемолошког опредељења зависи и конкретан избор метода које ће бити примењене како би се сазнало о предмету истраживања и теорије којом се он може објаснити. У овом истраживању, приликом избора истраживачког дизајна почетна тачка је било имплицитно одређивање припадности одређеној онтолошкој и епистемолошкој традицији у филозофији науке које потом опредељују и практичан дизајн, односно „приступ филозофске нити“ (*philosophical thread approach*).²¹⁴

Код избора истраживачког питања у овом истраживању су прихваћени критеријуми које постављају Гери Кинг, Роберт Кохејн и Сидни Верба, а преузимају Сандра Халперин и Оливер Хит, односно у нешто широј формулацији Адам Меколи (*Adam McCauley*) и Андреа Руђери (*Andrea Ruggeri*).²¹⁵ У складу са тиме, истраживачко питање мора а) бити релевантно за стварни свет; б) допринети фонду научног сазнања;²¹⁶ в) бити спроводљиво.²¹⁷ Истраживачко питање на које овај рад покушава да пружи одговор настало је на основу резултата пређашњег рада ауторке ове докторске дисертације у датој проблемској области и представља наставак и продубљивање истраживања америчке политике према Персијском заливу у контексту енергетске (не)зависности. Истраживачко питање је у раним етапама истраживања формулисано на следећи начин: Зашто се у периоду од 2013. до 2021. године америчка политика према земљама Персијског залива променила у правцу мањег директног војног учествовања у одржавању регионалне равнотеже снага? У каснијој фази, а нарочито након сагледавања дужег временског периода, истраживачко питање је конкретизовано и гласи: Зашто је у периоду од 2013. до 2021. године промењена оријентација велике стратегије Сједињених Америчких Држава у географском региону Персијског залива у смеру смањења ангажовања? Овако постављено питање одговара на сва три критеријума који су претходно наведени, јер а) се бави одређеним историјским исходом у конкретном времену и простору, односно оно је емпиријске природе²¹⁸ и као такво има конкретан значај за државе обухваћене

²¹⁴ Karen M. Staller and Yun Chen, “Choosing a Research Design for Qualitative Research – A Ferris Wheel of Approaches.”, *op. cit.*, p. 84. Карен Столер (*Karen M. Staller*) и Јун Чен (*Yun Chen*) предлажу динамичко-циклични модел одабира истраживачког дизајна, који подразумева да се истраживачки дизајн може одредити полазећи од различитих почетних тачака позиционираних на кругу (приступ истраживачког питања, приступ филозофске нити, приступ методолошког поређења, приступ истраживања методологија, приступ метода, „потпури“ приступ и мултиметодски приступ), али да би пре коначног утврђивања требало размотрити и остале приступе. *Ibid.*, pp. 75-76.

²¹⁵ Gary King, Robert O. Keohane, and Sidney Verba, *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, *op. cit.*, p. 15. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, *op. cit.* p. 104; Adam McCauley and Andrea Ruggeri, “From Questions and Puzzles to Research Project.”, In *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations*, ed. by Luigi Curini and Robert Franzese, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2020, p. 32.

²¹⁶ Gary King, Robert O. Keohane, and Sidney Verba, *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, *op. cit.*, p. 15. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, *op. cit.* p. 106.

²¹⁷ Адам Меколи (*Adam McCauley*) и Андреа Руђери (*Andrea Ruggeri*) сматрају да се истраживачко питање ослања на четири стуба: 1. оно треба да буде загонетка; 2. треба да испуни празнину у литератури; 3. да буде релевантно за стварни свет и 4. да буде спроводљиво. Adam McCauley and Andrea Ruggeri, “From Questions and Puzzles to Research Project.”, *op. cit.*, p. 32.

²¹⁸ Према Кристоферу Ламонту (*Christopher Lamont*), истраживачка питања могу бити емпиријска и интерпретативна. Christopher Lamont, *Research Methods in International Relations*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, and Singapore, e-book, 2015, p. 45.

истраживањем и шири скуп актера за које је ова област релевантна; б) доприноси ширењу фонда научног сазнања у области међународних односа, спољне политике и безбедности, са посебним нагласком на енергетску безбедност, што га чини значајним и у академском смислу; и в) може се спровести анализом са дистанце, а у складу са доступним изворима сазнања и у складу са постојећим теоријским оквирима. Истраживачко питање које се поставља у раду се може квалификовати као експланаторно²¹⁹ јер се бави узроцима промене америчке политике према Персијском заливу у наведеном временском периоду. Ипак, истраживачко питање је специфично, а не опште,²²⁰ и самим тим оно не тежи да својим одговором произведе опште законитости.

Када је реч о другој компоненти истраживања, односно о критичком прегледу литературе, у уводном делу је било речи о досадашњем сазнању о овој теми. Ипак, овде се може нагласити да, иако постоје делимично обрађени делови ове теме, овако формулисано истраживачко питање до сада није било на значајнији начин заступљено у академској литератури.

Трећи део истраживачког дизајна обухвата давање одговора на постављено питање, на основу теоријског оквира и емпијских података добијених истраживањем. Теорија која је одабрана у овом истраживању је теорија неокласичног реализма као теорија спољне политике коју су формулисали Норин Рипсман (*Norrin M. Ripsman*), Џефри Таљаферо (*Jeffrey W. Taliaferro*) и Стивен Лобел (*Steven E. Lobell*). На основу ове теорије су постављене хипотезе истраживања специфичне са временски и просторно одређен случај који се истражује. Оне се састоје из два дела објашњења – први део се ослања на структурно објашњење, док други део представља допуну структурног реализма интервенишућом варијаблом на нивоу појединца. Кад је реч о избору зависне варијабле, она се, према овој теорији, одређује у односу на посматрани период (од кратког до дугог рока), као и у односу на ниво (од нивоа јединица до системског нивоа) – може обухватити одлучивање за време појединачне кризе, спољну политику, стратешко прилагођавање, системске исходе и промене у структури међународног система.²²¹ У том контексту, у овом истраживању се као зависна варијабла одређују спољна политика САД и стратешко прилагођавање, јер је ниво анализе држава као јединица међународног система, а временски обухват осам година односно средњи рок. Другим речима, зависна варијабла се одређује као промена оријентације велике стратегије, односно сума промена у циљевима, средствима и активностима спољне политике САД према Персијском заливу.²²²

Као потенцијално објашњење у овом раду се користи промена у расподели моћи у области енергије у корист САД (независна варијабла), али и когнитивни филтери одлучилаца у спољној политици (председника) који се употребљавају као допуна у односу на чисто структурно објашњење (интервенишућа варијабла).²²³ Другим речима, у одговору на

²¹⁹ Према Халперин и Хиту, истраживачко питање може бити: 1. дескриптивно; 2. експланаторно; 3. предиктивно; 4. прескриптивно и 5. нормативно. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. p. 117. Прве три врсте ови аутори сврставају у емпијска питања. Ibid, p. 173.

²²⁰ Adam McCauley and Andrea Ruggeri, "From Questions and Puzzles to Research Project.", op. cit, p. 29.

²²¹ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, New York, 2016, p. 110.

²²² Видети треће поглавље ове дисертације.

²²³ Према Дереку Бичу (*Derek Beach*) и Расмусу Бруну Педерсену (*Rasmus Brun Pedersen*), термини независна и зависна варијабла нису подобни за употребу код студија случаја, нарочито када се ради о доказима унутар случаја, већ је боље користити узрок и последица/исход. Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2016, p. 98-99. Јоаким Блатер (*Joachim Blatter*) и Маркус Хаверланд (*Markus Haverland*) такође сматрају да би уместо термина варијабле требало користити „узрочни услови“, „тачке прекретнице“ и „фазе промене“. Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, ECPR, Palgrave MacMillan, England, 2012, p. 111. Ипак, због распрострањености ових термина, ми ћемо прихватити изразе независна, интервенишућа и зависна варијабла. Џон Геринг (*John Gerring*) дефинише зависну варијаблу као исход, а зависну као експланаторни (узрочни) фактор од кога зависи исход (зависна варијабла). John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, p. 21. Када се посматра на

постављено истраживачко питање се полази од енергетске револуције у САД као структурног модификатора који мења распоред енергетске моћи на глобалном нивоу,²²⁴ с једне стране, и од конкретног тумачења међународних околности председника, као најзначајнијег спољнополитичког одлучиоца. У складу са схватањем природе каузалности као каузалног механизма,²²⁵ од овог почетног корака енергетске револуције је формулисан низ корака на аналитичком и емпиријском нивоу који воде до исхода.

Поред теорије неокласичног реализма која се користи као општи теоријски оквир, у раду су коришћене и помоћне теорије или теоријски механизми које повезују области спољне политике и велике стратегије са енергетском безбедношћу, а о чему ће више бити речено у оквиру трећег поглавља.

С обзиром на то да се ради о конкретном историјском исходу (у смислу кумулативних емпиријских импликација, не једног историјског догађаја), као основна метода у истраживању је одабрана студија случаја, а прецизније студија случаја као јединственог исхода. У истраживању ће бити као оперативна метода бити коришћено праћење процеса, а као допунска/помоћна техника квалитативна анализа садржаја.

1.2.2. Операционално одређење предмета истраживања

1.2.2.1. Временско, просторно и дисциплинарно одређење предмета истраживања

Ово истраживање је *временски одређено* тако да обухвата период од 2013. до 2021. године, односно други мандат председника Барака Обама и мандат председника Доналда Трампа. Тај временски обухват је одабран јер се у њему најадекватније могу сагледати последице промена глобалног енергетског система на политику САД према региону Персијског залива. Иако је енергетска револуција почела пре овог периода, као што је претходно објашњено, њене последице на глобалном плану су се осетиле за закашњењем, и она је прихваћена у формулисању политике тек у другој половини Обаминог првог мандата. Истраживање обухвата и мандат председника Трампа, јер се претпоставља да је он на различит начин перципирао америчку позицију, али и интересе и претње у Персијском заливу у односу на свог претходника, као и да би се указало на континуитет овог феномена кроз администрације ова два председника.

Просторно одређење предмета истраживања обухвата регион Персијског залива, који је приказан на слици 1. У оквиру овог региона истраживањем су обухваћене државе које имају излаз на Персијски, Аденски и Омански залив, односно Исламска Република Иран, Држава Кувајт, Република Ирак, Краљевина Саудијска Арабија, Краљевина Бахреин, Држава Катар, Уједињени Арапски Емирати, Султанат Оман (у даљем тексту Иран, Кувајт, Ирак, Саудијска Арабија, Бахреин, Катар, УАЕ и Оман, респективно) и Република Јемен.

тај начин, без обзира што се у закључивању не користи средњи каузални ефекат, односно коваријација, могуће је задржати термине варијабле.

²²⁴ Видети треће поглавље ове докторске дисертације. Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 43.

²²⁵ Видети друго поглавље ове докторске дисертације.

Слика 1. Персијски, Омански и Аденски залив. Извор: Енциклопедија Британика²²⁶

Постоје три политичко-географске целине које се у овом раду истражују – 1. Ирак, 2. државе Заливског савета за сарадњу (Саудијска Арабија, УАЕ, Катар, Бахреин, Оман, Кувајт) и Јемен и 3. Иран. Ирак је укључен у ово истраживање због значаја који је имао у политици администрација пре посматраног периода, односно у контексту завршетка рата у Ираку. Државе ЗСС су одабране као типични представници односа међузависности према обрасцу „нафта за безбедност“,²²⁷ док је Јемен придодат због близине кључне транзитне тачке Баб ел-Мандеб. Краљевина Саудијска Арабија је доминантна међу заливским монархијама по броју становника, географској површини, природним ресурсима и геополитичком утицају.²²⁸ У складу са тим, она се природно намеће као предводник у оквиру Савета за заливску сарадњу, као регионална сила која се сматра партнером или савезником САД. С друге стране, Исламска Република Иран је изабрана као регионална сила у Заливу која се од 1979. године перципира као претња за САД. Према Годату Багату (*Gawdat Bahgat*), САД и Иран су у протекле четири деценије „посматрали једни друге као архинепријатеље и упуштали се у непријатељске економске и дипломатске активности и повремене директне и индиректне војне сукобе“.²²⁹ Иако формално не спадају у просторно одређење овог рада, у појединим деловима истраживања, у обзир ће бити узети Сирија (због повремене немогућности одвајања политике према Ираку и Сирији у контексту терористичке претње ИСИЛ) и Јемен (због истраживања усклађености политике САД и Саудијске Арабије). Коначно, у извесном смислу и САД су просторно обухваћене овим истраживањем, у првом делу који се тиче енергетске револуције

²²⁶ Encyclopaedia Britannica, “Gulf of Oman”, Web Image, *Encyclopaedia Britannica*, Last Accessed on August 14, 2024, <https://www.britannica.com/place/Gulf-of-Oman#/media/1/428244/289611Oman#/media/1/428244/289611>

²²⁷ Philip Gater-Smith, “Complex Interdependence in the China-Saudi-US Triangle?” Assessing shifts in the issue area linkages between energy and security ties.” in: *China’s Presence in the Middle East: The implications of One Belt, One Road Initiative*, ed. by Anoushiravan Ehteshami and Niv Horesh, Routledge: Taylor and Francis Group, 2018, p. 105 у Олга Павковић, „Политика Сједињених Америчких Држава према Краљевини Саудијској Арабији од 2009. до 2017. године.“, *op. cit.*, стр. 77. Inwook Kim, “A Crude Bargain: Great Powers, Oil States, and Petro-Alignment”, *op. cit.*, p. 2.

²²⁸ Jim Krane, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, *op. cit.*, p. 13.

²²⁹ Gawdat Bahgat, “Iran – USA Relations: Challenges and Opportunities.”, *op. cit.*, p. 482.

која је отпочела у овој земљи. Дакле, овим истраживањем ће просторно бити обухваћена политика САД према Ираку, према ЗСС са Саудијском Арабијом на челу, и према Ирану у условима промењене позиције САД у глобалном енергетском систему, а у контексту различитих перцепција два председника.

У оквиру *дисциплинарног одређења предмета*, ово истраживање у најширем смислу припада науци о међународним односима, као и њеним поддисциплинама, геополитици, геоекономији и безбедности. С обзиром на то да је предмет истраживања одређен као спољна политика, овај рад такође припада и спољнополитичкој анализи као подобласти науке о међународним односима,²³⁰ с тим што нагласак неће бити на укључивању свих нивоа анализе формулисања спољне политике које поједини аутори предлажу.²³¹ Неки аутори сматрају да постоји веза између спољнополитичке анализе као дисциплине и неокласичног реализма као теорије у науци о међународним односима. Тако нпр. према Крису Алдену (*Chris Alden*) и Амнону Арану (*Amnon Aran*) неокласични реализам интегрише кључне компоненте спољнополитичке анализе кроз увођење интервенишућих варијабли на нивоу јединице.²³² Према Валери Хадсон (*Valerie M. Hudson*) и Бенџамину Деју (*Benjamin S. Day*) неокласични реализам и бихејвиорални приступ повезују спољнополитичку анализу и науку о међународним односима.²³³ Кад је реч о неокласичном реализму, Хадсон и Деј закључују да су истраживачка питања, као и нивои на којима траже објашњење конзистентни са спољнополитичком анализом, иако припадници ове школе себе не идентификују на тај начин.²³⁴ У овом истраживању спољнополитичка анализа и теорија неокласичног реализма неће бити посматрани као конкурентни приступи у објашњењу, већ као комплементарни. Истраживање полази од теорије неокласичног реализма јер у највећој мери користи промену у расподели моћи као објашњење промене политике, али ће се приближити спољнополитичкој анализи као дисциплини у оној мери у којој користи интервенишуће варијабле на нивоу јединице, односно у овом случају појединца у објашњењу конкретних спољнополитичких активности.

1.2.2.2. Категоријално-појмовни апарат који се користи у истраживању

У овом истраживању полазимо од неколико основних појмова и концепата, које ћемо дефинисати у уводном поглављу. С друге стране, поједини концепти ће бити ближе дефинисани у другом и трећем поглављу, док ћемо у одређеним случајевима покушати да понудимо и сопствену дефиницију и класификацију као резултат истраживања. У складу са тиме, у овом потпоглављу су дефинисани и ближе одређени појмови и концепти према следећем реду: спољна политика, велика стратегија, субјекти међународних односа, спољнополитички одлучиоци, средства спољне политике, енергенти/извори енергије,

²³⁰ Према Валери Хадсон (*Valerie M. Hudson*) и Бенџамину Деју (*Benjamin S. Day*) спољнополитичка анализа је подобласт или потпоље науке о међународним односима. Valerie M. Hudson and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, 3rd edition, Rowman and Littlefield, Lanham, 2020, p. 209. Према Иву Висковићу спољна политика је посебна научна дисциплина „у оквиру корпуса дисциплина које обухвата наука о међународним односима“. Ivo Visković, *Spoljna politika Jugoslavije: repetitorijum*, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, 1991, str. 11. Спољнополитичка анализа је потпоље науке о међународним односима према мишљењу Стива Смита (*Steve Smith*). Амелије Хедфилд и Тима Дана (*Tim Dunne*). Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, „Introduction.“, In *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, 3rd edition, Oxford University Press, New York, 2016, p. 5. О дефинисању спољне политике као конкретног понашања државе у односу на друге субјекте међународних односа видети одељак Категоријално-појмовни апарат у овом поглављу.

²³¹ На пример, Хадсон и Деј наводе пет најзначајнијих нивоа анализе: 1. ниво индивидуалног одлучивања (когнитивни процеси и личност и оријентације лидера) 2. ниво групног одлучивања (динамика малих група, организациони процес и бирократска политика) 3. култура и идентитет 4. домаћи политички односи и 5. националне атрибуције и међународни систем (национални атрибути и регионални и међународни системи). Valerie M. Hudson and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, op. cit. p. 34.

²³² Chris Alden and Amnon Aran, *Foreign Policy Analysis: New approaches*, 2nd edition, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2017, p. 157.

²³³ Valerie M. Hudson and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, op. cit. p. 210.

²³⁴ Ibid, p. 211.

енергетска безбедност, енергетска (међу)зависност, стратегије енергетске безбедности, енергија као средство спољне политике, енергетска револуција/револуција шкриљаца, енергетски систем, глобални енергетски систем.

Спољна политика. Постоји више дефиниција спољне политике, од којих ће бити наведена неколицина из домаће и стране литературе. Војин Димитријевић и Радослав Стојановић под спољном политиком подразумевају „политичке односе у које један субјект међународних односа ступа са другим таквим субјектом“.²³⁵ Иво Висковић разликује спољну политику у ужем смислу – облици који су увек политички попут дипломатије или војних односа – и у ширем смислу, када се културни, економски, спортски и други односи користе као средство спољне политике.²³⁶ Он под спољном политиком подразумева „скуп (правно-политички обавезујућих) ставова утврђених на највишем нивоу неког субјекта међународних односа (најчешће државе) којима су одређени циљеви које тај субјект жели постићи у цјелини међународних односа или према појединим њиховим субјектима и средства за остваривање тих циљева, као и скуп активности које субјект подузима (или не подузима јер и нечињење је у овој области облик поступања) да би те циљеве у пракси остварио“.²³⁷ Према Радовану Вукадиновићу спољна политика је „организирана активност државе којом она настоји максимализирати своје вриједности и интересе у односу спрам других држава и осталих актера који дјелују у вањском окружењу“.²³⁸ Чарлс Кегли (*Charles Kegley*) и Јудин Виткоф (*Eugene Wittkopf*) под спољном политиком подразумевају „одлуке које власт доноси у циљу остварења међународних циљева“.²³⁹ Кристофер Хил (*Christopher Hill*) дефинише спољну политику као „скуп званичних спољних односа једног независног актера (обично државе) у међународним односима“.²⁴⁰ Према Валери Хадсон спољна политика је „стратегија или приступ који националне владе бирају да би постигле своје циљеве у односима са екстерним ентитетима. То укључује одлуке о нечињењу“.²⁴¹ На другом месту, она је дефинише као „одлуке људских одлучилаца које се односе или имају последице по ентитете који су екстерни у односу на њихову државу-нацију“ што укључује „активности, одсуство активности, па чак и одсуство одлуке“.²⁴² Розати (*Jerel A. Rosati*) и Скот (*James M. Scott*) дефинишу „спољну политику или спољне односе као опсег спољног ангажовања и скуп циљева, стратегија и инструмената које користе одлучиоци“.²⁴³ Према Жан-Фредрику Морину (*Jean-Frédéric Morin*) и Џонатану Паквину (*Jonathan Paquin*) спољна политика подразумева „активности или правила која воде активности независних политичких власти у међународном окружењу“.²⁴⁴ У овом истраживању у највећој мери је прихваћена дефиниција Иве Висковића која се усредсређује на средства и активности које субјекти међународних односа предузимају или пропуштају да предузму у односу на друге субјекте ради остварења одређених циљева.

Велика стратегија. Овде преузимамо једну од најпознатијих дефиниција велике стратегије, коју је пружио Џон Луис Гедис (*John Lewis Gaddis*) а према којој је велика стратегија „усклађивање потенцијално неограничених циљева са нужно ограниченим могућностима“.²⁴⁵ Слично, Дерек Реверон (*Derek Reveron*) и Николас Гвоздев (*Nikolas Gvosdev*) дефинишу велику

²³⁵ Vojin Dimitrijević i Radoslav Stojanović, *Međunarodni odnosi*, četvrto izdanje, Službeni list SRJ, 1996, str. 192.

²³⁶ Ivo Visković, *Spoljna politika Jugoslavije: repeticijum*, op. cit. str. 8.

²³⁷ Ibid, p. 9.

²³⁸ Radovan Vukadinović, *Teorija vanjske politike*, Politička kultura, Zagreb, 2005, str. 17

²³⁹ Čarls V. Kegli i Judžin R. Vitkof, *Svetska politika: Trend i transformacija*, Prometej Beograd, 2006, str. 122.

²⁴⁰ (Hill 2003: 3) in Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, „Introduction.“, op. cit. p. 3.

²⁴¹ Valerie M. Hudson, „The history and evolution of foreign policy analysis.“, In *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, 3rd edition, Oxford University Press, New York, 2016, p. 14.

²⁴² Valerie M. Hudson and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, op. cit. p. 4.

²⁴³ Jerel A. Rosati and James M. Scott, *The Politics of United States Foreign Policy*, 5th edition, Wadsworth, Boston, 2011, 4.

²⁴⁴ Jean-Frédéric Morin and Jonathan Paquin, *Foreign Policy Analysis: A Toolbox*, Palgrave MacMillan, e-book, 2018, p. 3.

²⁴⁵ John Lewis Gaddis, *On Grand Strategy*, Penguin Press, New York, 2018, p. 26.

стратегију као „начин на који вођство може искористити држави расположиву моћ да испуни циљеве у складу са националним интересима и политикама“.²⁴⁶ Тери Балзак (*Thierry Balzacq*), Питер Домбровски (*Peter Dombrowski*) и Сајмон Рајх (*Simon Reich*) сматрају да постоји класични приступ и приступ међународних односа у схватању велике стратегије, при чему се први само фокусира на војну стратегију, док други поред тога укључује и „безбедност, економију, технолошке и институционалне елементе“.²⁴⁷ Поред тога што овде прихватамо шире одређење појма велике стратегије, такође полазимо и од ширег схватања њених извора, а које је у складу са теоријским приступом овог рада. Дакле, она није само производ спољних околности, већ има и друге изворе, који према Норину Рипсману „укључују утицај појединих актера и институција, стратешке културе и историјских сећања“.²⁴⁸ Овде се такође прихвата схватање према коме се различита средства могу користити у њеном постизању. Тако нпр. према Чарлсу Глејзеру (*Charles L. Glaser*), „велику стратегију државе могу да чине војне, економске и дипломатске политике“.²⁴⁹ Према Норину Рипсману, инструменти који су на располагању држави за достизање циљева из велике стратегије су дипломатски, економски, војни и технолошки.²⁵⁰

Субјекти међународних односа. Када је реч о субјектима, у овом истраживању се прихвата државоцентрични приступ, односно државе се сматрају главним субјектима међународних односа. Већина наведених дефиниција спољне политике у себи садржи део о држави као главном субјекту међународних односа. На истој позицији стоје и аутори чији се теоријски оквир прихвата у овом истраживању. Иако не негирају постојање и утицај других актера попут међународних владиних и невладиних организација, мултинационалних корпорација, транснационалних криминалних организација, терористичких група и сл., Рипсман, Таљаферо и Лобел сматрају да су територијалне државе примарни актери међународног система.²⁵¹ Сходно томе и сам међународни систем се одређује као међудржавни систем који је настао у 16. и 17. веку у Западној Европи и који је од тад прерастао у глобални систем.²⁵²

Спољнополитички одлучиоци. С обзиром на то да је предмет истраживања одређен као спољна политика САД, потребно је разјаснити да ће се од спољнополитичких одлучилаца првенствено разматрати председник који је у америчком политичком систему на челу извршне власти, али ће у обзир бити узети и државни секретар и виши званичници администрације.²⁵³ Упркос извесним правним и политичким ограничењима моћи председника, Чарлс Стивенсон (*Charles Stevenson*) наводи да је у САД развијена теорија унитарне егзекутиве према којој Устав гарантује пуно право председнику да контролише извршну власт и која претпоставља широку интерпретацију његових овлашћења у питањима националне безбедности, нарочито након

²⁴⁶ Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, “National Interests and Grand Strategy.”, In *The Oxford Handbook of U.S. National Security*, ed. by Derek S. Reveron, Nikolas K. Gvosdev, and John A. Cloud, Online Publication Date: Dec 2017, p. 11.

²⁴⁷ Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, “Introduction: Comparing Grand Strategies in the Modern World.”, In *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, ed. by Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, Oxford University Press, New York, 2019, pp. 6-7.

²⁴⁸ Norrin M. Ripsman, “Conclusion: The Emerging Sub-Field of Comparative Grand Strategy.”, In *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, ed. by Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, Oxford University Press, New York, 2019, p. 287.

²⁴⁹ Charles L. Glaser, “Rational Analysis of Grand Strategy.”, In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 2021, p. 2.

²⁵⁰ Norrin M. Ripsman, “Conclusion: The Emerging Sub-Field of Comparative Grand Strategy.”, op. cit, p. 293.

²⁵¹ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 35. Видети такође и: Ole Jacob Sending, “Diplomacy and Grand Strategy.”, In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 2021; Bryan R. Early and Keith Preble, “Grand Strategy and the Tools of Economic Statecraft.”, In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 2021.

²⁵² Ibid.

²⁵³ Ово се нарочито односи на квалитативну анализу садржаја докумената која обухвата транскрипте и саопштења председника и других званичника администрације.

догађаја од 11. септембра 2001.²⁵⁴ Сличног мишљења су и Стеван Недељковић и Марко Дашић који пишу: „Једна од најизраженијих промена у америчком политичком систему после 11. септембра 2001. године се огледа у ојачаној позицији егzekутиве у креирању и имплементацији спољне и безбедносне политике“, при чему се нарочито наглашава растућа моћ председника.²⁵⁵ Конгрес има много мању улогу у спољној политици САД, али постоје одређени начини на које може утицати на њу, пре свега кроз доношење закона, апропријацију, надзор, одлагање и одбијање номинација и споразума.²⁵⁶ Према Драгану Живојиновићу, иако „председник није једини актер у политичком систему САД, он је свакако најважнији и од његових одлука у великој мери зависи како ће се политика те земље [...] профилисати“.²⁵⁷ У сличном маниру, Колин Дукс сматра да је улога председника у креирању спољне политике централна јер се он налази између домаћих и међународних притисака, има средства и овлашћења да на крају изабере које политике ће се усвојити.²⁵⁸ У вези са нашим предметом истраживања, односно спољном политиком САД према Персијском заливу, значајно је мишљење Вилијема Кванта да највећу улогу у креирању спољне политике према Блиском истоку има председник и његови блиски сарадници, укључујући и државног секретара, који дефинишу ситуацију.²⁵⁹

Циљеви спољне политике/Спољнополитички интереси. Вукадиновић циљеве спољне политике дефинише као „израз будућег стања ствари“, те наводи да они увек полазе „од постојећег стања које треба или сачувати или измијенити“.²⁶⁰ У складу са тиме, а у традицији Радована Вукадиновића, овде бисмо могли дефинисати циљеве спољне политике као „израз будућег пожељног стања ствари“. Национални интереси су дефинисани као „скуп одређених карактеристичних захтева којих се држи актер вањскополитичког одлучивања у изабирању своје алтернативе“.²⁶¹ У овом раду прихватамо одређење по коме постоје само незнатне разлике између циљева и интереса у спољној политици, али правимо разлику између општих или универзалних циљева који су везани за опстанак државе у међународном систему и посебних, секундарних циљева, односно виталних и веома важних интереса у односу на периферне. Тако се у литератури помињу две врсте националних интереса – „универзални и трајни“ (безбедност, економски просперитет) и специфични („који одражавају приоритете, погледе на свет и преференције различитих председника и њихових администрација“).²⁶² У складу са теоријом неокласичног реализма од које се полази у овој дисертацији, и концепт националног интереса схвата као одређен системским подстицајима, односно структуром система, али тумачен у складу са перцепцијама спољнополитичких одлучилаца у контексту унутрашњих ограничења. Поред тога, Реверон и Гвоздев праве разлику између виталних, важних и периферних интереса, који респективно одговарају на питања – „За шта смо спремни да умремо?“, „За шта смо спремни да убијемо?“ и „Шта смо спремни да платимо?“.²⁶³ У универзалне или опште циљеве спољне политике овде убрајамо: физичку безбедност грађана и имовине, територијални интегритет и одбрану домовине, сувереност и политичку независност, економски просперитет. Истовремено, ове категорије се могу подвести под трајне националне интересе. С друге стране, под посебним циљевима подразумевамо

²⁵⁴ Charles A. Stevenson, *America's Foreign Policy Toolkit: Key Institutions and Processes*, CQ Press: SAGE Publications, California, 2013, p. 58.

²⁵⁵ Stevan Nedeljković and Marko Dašić, „United States and War on Terror: Costs of the Pyrrhic Victory.“, *Politika nacionalne bezbednosti*, Vol. 21 (2), 2021, p. 86.

²⁵⁶ Charles A. Stevenson, *America's Foreign Policy Toolkit: Key Institutions and Processes*, op. cit, p. 87.

²⁵⁷ Dragan Živojinović, „Kako odlučuje Barak Obama.“ *Politički život*, 2011 (2), str. 45.

²⁵⁸ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit. p. 144.

²⁵⁹ William B. Quandt, „Introduction: How American Middle East Policy Is Made.“, op. cit, p. 3.

²⁶⁰ Radovan Vukadinović, *Teorija vanjske politike*, op. cit, str. 81.

²⁶¹ Ibid, str. 84-85.

²⁶² Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, „National Interests and Grand Strategy.“, op. cit, p. 2. Слично томе Глејзер прави разлику између фундаменталних или основних и изведених интереса. Charles L. Glaser, „Rational Analysis of Grand Strategy.“, pp. 4-5.

²⁶³ Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, „National Interests and Grand Strategy.“, op. cit, p. 4.

различите задатke које одређени спољнополитички актери постављају у спољној политици, на основу сопствених преференција и приоритета, а који могу бити различитог степена важности и могу бити самостални или у служби постизања неког другог циља. У овој дисертацији под посебним циљевима сматрамо: промоцију вредности и идеала, решавање конфликта у удаљеним регионима, против-тероризам, против-пролиферацију оружја за масовно уништење, међународну репутацију, одржавање система савезништава, одржавање међународног либералног поретка, тржишну либерализацију, одржавање стабилности и равнотеже снага у другим регионима и сл. На крају, енергетска безбедност може бити посебан циљ, у зависности од тога шта обухвата и у зависности од тога да ли је држава увозница или извозница енергената, али у својој основи и суштини, она је у вези са опстанком државе.

Средства спољне политике. Димитријевић и Стојановић разликују средства спољне политике у суштинском смислу, материјалном смислу (посредници или инструменти), као и средства у формалном смислу (поступци или технике) која су комбинација претходне две врсте.²⁶⁴ У средства у суштинском смислу они убрајају убеђивање, обећање, претњу, награду, казну и принуду, док под средствима у материјалном смислу подразумевају људска бића, материјална добра и нематеријална добра.²⁶⁵ Средства у формалном смислу Димитријевић и Стојановић деле на поступке претежно везане за комуницирање (преговарање/дипломатија и међународна пропаганда, уз посебне методе психолошког рата и субверзије); поступке претежно везане за привреду (царине, квантитативна спољнотрговинска ограничења – систем контингената, систем дозвола и трговина оружјем, квалитативна спољнотрговинска ограничења, спољнотрговински монопол државе, забране увоза и извоза, продирање на страно тржиште, економска помоћ); и поступке претежно везане за принуду (заstraшивање; појединачни акти насиља – тероризам, политичко убиство, саботажа, диверзија; оружана интервенција; ограничени рат; рат).²⁶⁶ Стивенсон разликује следећа средства спољне политике: дипломатске инструменте (ангажовање, преговори и јавна дипломатија),²⁶⁷ економске инструменте (санкције, токови капитала и подршка валути, увоз, извоз, трговински споразуми, војна помоћ, економска помоћ, развојна помоћ, хуманитарна помоћ и мултилатерална помоћ кроз међународне финансијске институције),²⁶⁸ војни инструмент (може служити за подршку економским и дипломатским инструментима кроз претњу употребе силе, за одвраћање претњи, за уништење јединица и оружја који прете САД и савезницима, за тренирање и опремање јединица страних земаља),²⁶⁹ инструменте тајне службе, инструменте националне безбедности и инструмент међународних институција.²⁷⁰ Под инструментима спољне политике Елизабета Бриги (*Elisabetta Brighi*) и Кристофер Хил подразумевају „облике притиска или утицаја који су на располагању спољнополитичким одлучиоцима“ и она обухватају следеће врсте у узлазном реду: дипломатија (разговори и преговори), позитивне санкције (помоћ, трговински споразуми, јавна дипломатија), негативне санкције (бојкот, ембарго, санкције, рестрикције културних контаката), политичка интервенција (пропаганда, субверзија, мешање) и војна акција (кажњавање, инвазија, окупација).²⁷¹ На основу свега изложеног, у овој дисертацији под средствима спољне политике се подразумевају: дипломатска средства спољне политике (мултилатерални разговори, међународне организације, мировни преговори, билатерални разговори, посете, представници), економска средства спољне политике (санкције, ембарго, квалитативна и квантитативна ограничења увоза и извоза, економска помоћ; хуманитарна помоћ као посебна врста економске помоћи),

²⁶⁴ Vojin Dimitrijević i Radoslav Stojanović, *Međunarodni odnosi*, op. cit. str. 254-255.

²⁶⁵ Ibid, str. 255-266.

²⁶⁶ Ibid, str. 266-307.

²⁶⁷ Charles A. Stevenson, *America's Foreign Policy Toolkit: Key Institutions and Processes*, op. cit. p. 142.

²⁶⁸ Ibid, pp. 171-172.

²⁶⁹ Ibid, p. 200.

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ Elisabetta Brighi and Christopher Hill, "Implementation and behaviour.", In *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, 3rd edition, Oxford University Press, New York, 2016, p. 164.

обавештајна средства и војна средства (директна примена силе – поморски, копнени и ваздушни напад и индиректна примена силе – вербална претња силом, војна помоћ, слање и прерасподела трупа и војних средстава, војне базе, заједничке војне вежбе, употреба беспилотних летелица – дронова). Економска и дипломатска средства могу бити коришћена у сврху убеђивања, обећања, награде, приволе, одвраћања, казне и у неким случајевима принуде, док се војна средства спољне политике користе у сврху казне и принуде.

Спољнополитичке активности. У овом раду под спољнополитичким активностима се подразумевају активности које се користе у сврху одговора на одређену претњу. Ове активности у највећој мери одговарају ономе што Џон Миршајмер (*John Mearsheimer*) назива стратегијама опстанка државе – рат, уцена, „изазови, па пусти крв“, „пуштање крви“ (стратегије за стицање моћи), уравнотежавање и пребацивање одговорности (стратегије за заустављање агресора).²⁷² Стеван Недељковић као стратегије опстанка класификује још и „чекање на повоцу“, неутралност, умирење и сврставање уз јачег.²⁷³ Поред тога, када је реч о уравнотежавању, прихвата се разлика која постоји између традиционалног или тврдог, меког уравнотежавања и асиметричног уравнотежавања (у случају недржавних актера и асиметричних претњи).²⁷⁴ Када је реч о тврдом уравнотежавању моћи или претње, овде полазимо и од поделе на унутрашње и спољно тврдо уравнотежавање – код унутрашњег уравнотежавања ради се наоружавању, док се код спољног успостављају савези са другим државама.²⁷⁵ Према Тажи Полу (*Thazha V. Paul*) до тврдог уравнотежавања може доћи када је угрожен међународни или регионални поредак, док у случајевима мањих претњи држава може користити ограничено тврдо или меко уравнотежавање (економске санкције, недозвољен приступ међународним институцијама, стратешка партнерства усмерена против претеће државе, делегитимизација понашања претеће државе пред трећом страном).²⁷⁶ Овде је важно нагласити да, с обзиром на то да се у овом раду истражују спољнополитичке активности САД, говори о против-уравнотежавању, односно одговору који настаје у спољној политици САД када нека од других држава или недржавних актера испољава неку од наведених стратегија. У овом делу ћемо такође поменути и класификацију уравнотежавања коју је понудио Рендал Швелер (*Randall Schweller*), а која обухвата одговарајуће уравнотежавање, неодговарајуће или надуравнотежавање, подуравнотежавање и неуравнотежавање.²⁷⁷ Швелер у овом контексту, а у вези са неуравнотежавањем, поред пребацивања одговорности, сврставања уз јачег и умирења, наводи и ангажовање, дистанцирање и скривање.²⁷⁸ Коначно, споменућемо и гранулирано уравнотежавање, као концепт који је развио Стивен Лобел, а које се односи на циљано уравнотежавање одређене компоненте моћи.²⁷⁹ Стивен Лобел конципира балансирање искључиво као повећавање војне моћи које је усмерено на неку другу државу у одређеном временском оквиру и разликује га од меког балансирања, економских санкција, принудне дипломатије или преемптивног напада.²⁸⁰ Према Лобелу циљано или гранулирано балансирање усмерено је ка „претећим елементима моћи друге државе“, а може бити

²⁷² Džon Miršajmer, *Tragedija politike velikih sila*, izmenjeno i dopunjeno izdanje, prev. Dragan R. Simić i Dragan Živojinović, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Čigoja štampa, 2017, str. 202-218.

²⁷³ Стеван Недељковић, *Стратегија уравнотежавања у међународним односима, студија случаја: француско и немачко уравнотежавање Сједињених Америчких Држава после Хладног рата*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 2020, стр. 167; 172; 177; 180.

²⁷⁴ Исто, стр. 157.

²⁷⁵ Исто, стр. 158.

²⁷⁶ Thazha V. Paul, *Restraining Great Powers: Soft Balancing from Empires to the Global Era*, Yale University Press, New Haven and London, 2018, pp. 23-27.

²⁷⁷ Стеван Недељковић, *Стратегија уравнотежавања у међународним односима, студија случаја: француско и немачко уравнотежавање Сједињених Америчких Држава после Хладног рата*, op. cit, стр. 118-119.

²⁷⁸ Randall L. Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing.", *International Security*, Vol. 29, No. 2 (Fall, 2004), pp. 159-201.

²⁷⁹ Steven E. Lobell, "A Granular Theory of Balancing." *International Studies Quarterly*, 2018, p. 4.

²⁸⁰ Ibid.

унутрашње, кроз повећавање војне моћи, или спољашње, кроз стварање савеза.²⁸¹ Унутрашње уравнотежавање обухвата: „1. рангирање, приоритизацију и ословљавање највероватнијих изазова и њихово разликовање од могућих изазова; 2. усмеравање програма наоружања како би се исправиле неравнотеже у претећим компонентама моћи пре исправљања мање претећих компоненти; и 3. усмеравање индустријске производње, опреме, фабрика, радника и капацитета да се суоче са специфичним недостацима“.²⁸² Спољно уравнотежавање је алтернативни начин да се држава суочи са претећим елементима моћи друге државе кроз стварање савеза, савезништава или споразума.²⁸³ У овом раду ћемо користити концепте рата, против-уравнотежавања које може бити тврдо (јачање војних капацитета и стварање савеза), меко (коришћење других средстава сем војних у циљу уравнотежавања) и гранулирано; пребацивање одговорности,²⁸⁴ дистанцирање, умирење и акомодацију.

С обзиром на то да се у овом раду истражује енергетска димензија спољне политике САД, у овом делу ћемо изложити дефиниције најзначајнијих концепата у вези са том темом од којих се полази у раду. Ипак, у оквиру наредних поглавља, а као резултат спроведеног истраживања, покушаћемо да дамо и сопствена одређења појединих појмова ради бољег објашњења предмета истраживања.

Енергенти/извори енергије. Иако се не негира несумњив успон обновљивих извора енергије, у овом раду, као и у делима великог броја аутора који се баве овом темом, преовлађује став да су нафта и гас још увек најважнији извори енергије тј. енергенти и да, као такви, имају највећи значај за спољну политику, безбедност и међународне односе у целини. У том смислу они ће преодоминантно бити заступљени у предмету истраживања. Притом, поред конвенционалних фосилних горива биће разматрана и фосилна горива настала неконвенционално, а првенствено нафта и гас из уљаних и гасних шкриљаца. Такође, када се говори о енергетским системима, већина држава се још увек првенствено ослања на фосилне облике енергије, а глобални енергетски систем је још увек у великој мери везан за геополитику нафте и гаса.

Енергетска безбедност. Дефиниција енергетске безбедности је контекстуално условљена, тако да има различиту садржину за државе увознице и државе извознице, као и различиту садржину у зависности од степена економског развоја државе. Бенџамин Совакул (*Benjamin Sovacool*) даје користан преглед 45 дефиниција енергетске безбедности различитих аутора и институција.²⁸⁵ Тако се нпр. могу поменути следеће дефиниције енергетске безбедности садржане у Совакуловом раду: „обим у коме становништво одређене области може имати приступ енергетским услугама одговарајућег квалитета, које имају приступачне и конкурентске цене и прихватљиве су за одржање животне средине“; „поуздан и приступачан приступ залихама енергије“; „приступ стабилним и приступачним залихама горива за транспорт и електрификацију“ и „осигурање способности приступа енергетским ресурсима који су потребни за континуирани развој националне моћи [...] то је обезбеђивање приступачних, поузданих, диверсификованих и обимних залиха нафте и гаса и њихових будућих еквивалената и одговарајуће инфраструктуре за достављање ових залиха на тржиште“.²⁸⁶ Већина дефиниција енергетске безбедности у средишту има идеју о потреби обезбеђивања константног приступа енергентима по приступачним ценама. Може се

²⁸¹ Ibid.

²⁸² Ibid.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Према Волту пребацивање одговорности (*buck-passing*) у оквиру велике стратегије спољног уравнотежавања (*offshore balancing*) подразумева не потпуно повлачење из региона попут Персијског залива, већ „ослањање на регионалне актере као прву линију одбране јер они имају највише интереса у спречавању одређене државе да доминира“. Stephen Walt, “US grand strategy after the Cold War: Can realism explain it? Should realism guide it?” *International Relations*, 2018, p. 12.

²⁸⁵ Benjamin K. Sovacool, “Introduction: Defining, measuring, and exploring energy security.”, In *The Routledge Handbook of Energy Security*, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2011, p. 3-6.

²⁸⁶ Ibid, p. 4.

претпоставити да ће државе које су мање економски развијене бити више усмерене на задовољавање потреба становништва за електричном енергијом и транспортом, док ће развијеније државе моћи да теже циљевима попут заштите животне средине и смањења загађења. Сличног мишљења су и Јергин, Оршаг и Арија, који сматрају да је „нова подела Север-Југ настала у вези са тиме како балансирати климатске приоритете са потребом за економским развојем“.²⁸⁷ Према Совакулу, на енергетску безбедност се може гледати из научне (физика), економске, еколошке, перспективе друштвеног благостања и политичке перспективе,²⁸⁸ од чега ће зависити и дефиниција која се усваја. За државе увознице је нарочито важна *безбедност понуде*, односно константно допремање енергетских извора по приступачној цени, док је за извознице важна *безбедност потражње*, односно приступ развијеним и сигурним тржиштима енергије за дугорочну продају енергетских производа.²⁸⁹ Хедфилдова сматра да државе имају економску и политичку забринутост када је у питању енергија као део спољне политике,²⁹⁰ а која се односи на државе које увозе енергенте. Под економском забринутости она подразумева потребу да се спрече било какве несташице или поремећаји да не би дошло до угрожавања економије државе, док под политичком забринутости она подразумева постојање полуге моћи земаља извозница над увозницама и транзитним земљама.²⁹¹ Међународна агенција за енергију под енергетском безбедношћу подразумева „непрекидну доступност енергетских ресурса по приступачним ценама“.²⁹² С друге стране, Администрација за информације о енергији у свом речнику нема дефиницију енергетске безбедности. Према америчком Департману енергије (U. S. Department of Energy), дошло је до промене парадигме у схватању енергетске безбедности у складу са новом позицијом САД на тржишту нафте и гаса, од усмерености ка зависности од увоза ка укључивању „понуде природног гаса, производње, преноса и дистрибуције електричне струје, функционисању тржишта енергије и способности енергетског система да истрпи шокове и поремећаје“.²⁹³ Јетив и Оскарсон дефинишу *глобалну нафтну безбедност* (global oil security) као „поуздано и неометано снабдевање нафтом у глобалној економији по прихватљивим ценама“.²⁹⁴ Према Совакулу и Мукхерџију (*Ishani Mukherjee*), енергетска безбедност има пет кључних димензија: доступност, приступачност, технолошки развој, одрживост и регулације.²⁹⁵ У мета-анализи рецензираних научних радова који се баве дефиницијом енергетске безбедности Анг (*Ang*) и др. су издвојили седам кључних тема или димензија које су дефиниције садржале – доступност, инфраструктура, цене, животна средина, социјетални ефекти, управљање и енергетска ефикасност.²⁹⁶ С обзиром на то да се у овом раду истражује

²⁸⁷ Daniel Yergin, Peter Orszag, and Atul Ariya, “The Troubled Energy Transition: How to Find a Pragmatic Path Forward.”, op. cit, p. 113.

²⁸⁸ Benjamin K. Sovacool, “Introduction: Defining, measuring, and exploring energy security.”, op. cit, pp. 6-7.

²⁸⁹ Amelia Hadfield, “Energy and Foreign Policy: EU – Russia Energy Dynamics.”, op. cit, p. 455.

²⁹⁰ Ibid.

²⁹¹ Ibid.

²⁹² International Energy Agency, “What is energy security?”, Last Accessed on April 23, 2019, <https://www.iea.org/topics/energysecurity/whatisenergysecurity/>

²⁹³ U. S. Department of Energy, *Valuation of Energy Security for the United States*, Report to Congress, Washington D. C., January 2017, p. 30. Енергетска безбедност се може посматрати из неколико приступа: а) потрошачи и економија; б) разноврсност и отпорност понуде енергије; в) конкуритивност и добро функционисање тржишта енергије; г) амерички трговински биланс; д) циљеви националне безбедности и ђ) еколошки стандарди које захтевају федерални прописи. Ibid, p. 35.

²⁹⁴ Steve A. Yetiv and Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, op. cit, p. 148.

²⁹⁵ Benjamin K. Sovacool and Ishani Mukherjee, “Conceptualizing and Measuring Energy Security: A Synthesized Approach.” *Energy*, 36 (8), 2011, p. 5346. Ова два аутора су направила систематски преглед 320 простих и 52 сложена индикатора различитих аспеката енергетске безбедности.

²⁹⁶ Ang, B. W., Choong, W. L., & Ng, T. S. (2015). Energy security: Definitions, dimensions and indexes. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 42, 1077–1093. in: Anastasia Koulouri and Nikolai Mouraviev, “Energy Security Through the Lens of Renewable Energy Sources and Resource Efficiency.”, op. cit, p. 20. Такође се може говорити о “4As” (availability, accessibility, affordability, acceptability – доступност, приступ, приступачност цене и прихватљивост) или “4Rs of energy security” (“review to understand the issue; reduce the amount of energy used;

политика САД према државама Персијског залива, нагласак ће бити на енергетској безбедности као безбедности понуде, јер се претпоставља да је у овој области дошло до највећих промена и консеквентно, до смањења претње. У мањој мери биће заступљена и безбедност тражње када је реч о променама у самим државама у Персијском заливу у односу на САД. Прихвата се најшира дефиниција енергетске безбедности као сигурне и приступачне доступности нафте и природног гаса ради задовољавања војних, економских и друштвених потреба.

Енергетска (међу/не)зависност. Енергетска зависност се дефинише као „ситуација у којој потребе за енергијом одређеног актера (обично државе) више не могу да се задовоље националним изворима енергије“.²⁹⁷ Како наводи Хогселијус већина земаља света је данас енергетски зависна од других, при чему се енергетска зависност дефинише као удео нето увоза енергије у укупној домаћој потрошњи.²⁹⁸ Још један начин за одређивање енергетске зависности је „могућност земље увознице да се окрене ка алтернативном извознику“.²⁹⁹ Постоји неколико врста енергетске зависности – *зависност од енергената, зависност од увоза технологије која се користи у индустрији енергије, зависност од система којима се енергија допрема и зависност од кључних транзитних тачака*.³⁰⁰ Према Администрацији за информације о енергији постоји седам кључних чворишта у транзиту (*chokepoints*) – мореуз Ормуз (*Strait of Hormuz*), Малајски пролаз (*Strait of Malacca*), Суецки канал и СУМЕД-нафтовод (*Suez Canal and SUMED-Pipeline*), мореуз Баб ел-Мандеб (*Bab el-Mandeb*), Дански мореузи (*Danish Straits*), Босфор и Дарданели (*Turkish Straits*), Панамски канал (*Panama Canal*) и Рт Добре Наде (*Cape of Good Hope*).³⁰¹ Два најзначајнија пролаза на глобалном нивоу, према процени ове агенције, су Ормуз/Ормуски мореуз,³⁰² који спаја Персијски и Омански залив, а после њега Малајски пролаз, који је веома значајан за транспорт нафте са Блиског истока ка источној Азији, услед чега је његов стратешки значај повећан.³⁰³ Постоји и *посредна енергетска зависност*, која је у вези са глобалном енергетском безбедношћу. С обзиром на то да су САД у другој половини 20. и на почетку 21. веку имале најзначајнију улогу у

replace resources by diversifying; and restrict by regulating new demand“ – процена ради разумевања проблема, смањење количине употребљене енергије, замена ресурса диверсификацијом, ограничење кроз регулацију потражње) као познатим таксономијама. Kruyt, B., van Vuuren, D. P., de Vries, H. J., & Groenenberg, H. (2009). Indicators for energy security. *Energy Policy*, 37(6), 2166–2181. in: Anastasia Koulouri and Nikolai Mouraviev, “Energy Security Through the Lens of Renewable Energy Sources and Resource Efficiency.”, op. cit, p. 21. Hughes, L. (2009). The four ‘R’s of energy security. *Energy Policy*, 37(6), 2459–2461. In Anastasia Koulouri and Nikolai Mouraviev, “Energy Security Through the Lens of Renewable Energy Sources and Resource Efficiency.”, op. cit, p. 21.

²⁹⁷ Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, [eds.] *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, 3rd edition, Oxford University Press, New York, 2016, p. 497.

²⁹⁸ Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit, p. 68.

²⁹⁹ Ibid, p. 77.

³⁰⁰ Ibid, pp. 72-73.

³⁰¹ U. S. Energy Information Administration, “World Oil Transit Chokepoints.”, Last Accessed on September 1, 2021, https://www.eia.gov/international/analysis/special-topics/World_Oil_Transit_Chokepoints

³⁰² Justine Barden, “The Strait of Hormuz is the world's most important oil transit chokepoint”, U. S. Energy Information Administration, Last Accessed on September 1, 2021, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=39932>

Кроз Ормуз је у првој половини 2018. године дневно пролазило 21 милион барела нафте и нафтних деривата, што је 21% посто глобалног тржишта нафте, док је у 2022. години кроз овај мореуз дневно пролазило 20.8 милиона барела. Statista, “Oil flows through the Strait of Hormuz between 2014 and 2020 (in million barrels per day).”, Last Accessed on September 1, 2021, <https://www.statista.com/statistics/277157/key-figures-for-the-strait-of-hormuz/>

U. S. Energy Information Administration, “The Strait of Hormuz is the world's most important oil transit chokepoint.”, November 21, 2023, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61002>

Постоје алтернативни начини да се нафта допреми из Персијског залива, пре свега кроз нафтоводе у Саудијској Арабији и УАЕ, али је њихов капацитет само око 4 милиона барела дневно, што чини Ормуз веома важним за глобално снабдевање нафтом и било какав поремећај би водио скоку цена на светском тржишту. Michael Ratner, “Iran’s Threats, the Strait of Hormuz, and Oil Markets: In Brief.” (R45281), *Congressional Research Service*, Updated August 6, 2018, p. 5, <https://crsreports.congress.gov>

³⁰³ U. S. Energy Information Administration, “World Oil Transit Chokepoints.”, op. cit, https://www.eia.gov/international/analysis/special-topics/World_Oil_Transit_Chokepoints

обезбеђивању слободне пловидбе кроз Ормуз, многе земље су биле посредно енергетски зависне од САД, иако нису увозиле њихове енергенте.³⁰⁴ С друге стране, државе могу бити зависне и од извоза енергије, као што је случај са већином земаља на Блиском истоку.³⁰⁵ *Енергетска међузависност* подразумева истовремену зависност извозника од увозника и обрнуто, као и њихову заједничку зависност од одржавања стабилности система протока енергената преко граница.³⁰⁶ Меган О'Саливан дефинише *енергетску независност* Сједињених Америчких Држава на два начина. У првом значењу, енергетска независност подразумева да се све потребе за енергијом задовољавају домаћом производњом, тако да нема потребе за трговином, што чини државу самодовољном или аутархичном. Друго значење, које се прихвата и у овом раду, је уже и подразумева да САД нису одвојене од глобалног тржишта енергије, али да производе више енергије него што потроше.³⁰⁷ Према О'Саливан, шире схватање енергетске независности би подразумевало да САД, Канада и Мексико заједно задовољавају потребе за енергијом.³⁰⁸ У овом раду се прихвата дефиниција енергетске зависности као нето удела страних енергената у укупној домаћој потрошњи, али се такође у обзир узимају и могућност промене добављача и подложност евентуалним поремећајима кључних чворишта.

Стратегије енергетске безбедности. Постоје различите стратегије које државе примењују да би биле енергетски безбедне односно да би смањиле енергетску зависност, како у унутрашњој, тако и у спољној политици. Пер Хогселијус наводи следеће стратегије за смањење енергетске зависности: мобилисање домаћих енергетских ресурса, интернализација не-екстрактивних системских активности, технолошки развој, конзервација енергије у безбедносне сврхе, стварање стратешких резерви, побољшање домаћег управљања, диверсификација понуде, војне интервенције, страна улагања и енергетска дипломатија.³⁰⁹ Роузмери Келаник класификује унутрашње и спољне политике које државе усвајају ради обезбеђивања приступа фосилним горивима (антиципаторне стратегије) у три врсте: самодовољност, индиректна контрола и директна контрола.³¹⁰ Самодовољност укључује унутрашњу политику попут стварања стратешких резерви и подстицаја владе за истраживања како би се повећала домаћа понуда,³¹¹ индиректна контрола подразумева стварање „безбедносних партнерстава која одвраћају ривалске велике силе од интервенисања у земљама које производе нафту“, ³¹² док код директне контроле, држава преузима територију на којој се производи нафта, као и транзитне руте.³¹³ Према Инвуку Киму петро-савези „настају и функционишу као ‘асиметрични савези’ у којима велике силе и [државе] произвођачи нафте размењују услуге између нафте и безбедности“. ³¹⁴ Према Киму, постоје различити типови петро-савеза у зависности од тржишне моћи и геостратешке локације клијента произвођача нафте: гаранције безбедности, стратешки савез, стратешка услуга и занемаривање.³¹⁵

Енергија као средство спољне политике. Супротно стратегијама за превазилажење енергетске зависности, које стоје у средишту спољне политике и енергетске безбедности држава увозница, енергија као средство спољне политике је на располагању државама извозницама.

³⁰⁴ Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit, p.73.

³⁰⁵ Ibid, p. 68.

³⁰⁶ Ibid, p. 96.

³⁰⁷ Meghan L. O'Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, op. cit. p. 90.

³⁰⁸ Ibid. p. 94

³⁰⁹ Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit, pp. 103-122.

³¹⁰ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit, pp. 3-4.

³¹¹ Ibid, p. 3.

³¹² У оквиру ове стратегије државе могу користити средства попут претњи, војне помоћи и, уколико је потребно, употребе силе како би се заштитио савезник који производи нафту. То подразумева безбедносне споразуме, продају наоружања и успостављање војних база у конкретној држави која извози нафту. Ibid, p. 37-38.

³¹³ Ibid, p. 3

³¹⁴ Inwook Kim, "A Crude Bargain: Great Powers, Oil States, and Petro-Alignment", op. cit. p. 5.

³¹⁵ Ibid, p. 16.

Према Хедфилдовој, енергија је истовремено проблемска област у оквиру спољне политике и инструмент спољне политике који се може користити за постизање или одбрану националних интереса.³¹⁶ Питер Њуел наводи да се енергија „користи као директан инструмент спољне политике“.³¹⁷ Када је реч о енергији као средству спољне политике, она може бити коришћена на разне начине, од физичке принуде до дипломатије и политичке културе.³¹⁸ За извознице, енергија као средство спољне политике се користи у облику дипломатије, ембарга и понекад принуде, док увознице не могу да користе енергију, али могу да користе тржиште.³¹⁹ Према Хогселијусу, владе могу користити енергију као средство спољне политике на пет начина: а) директном манипулацијом прекограничним протоком енергије (различите врсте санкција); б) индиректном манипулацијом прекограничним протоком енергије (радикалном променом цена); в) манипулацијом изградњом или променом енергетског система; г) манипулацијом власништвом или контролом над локалним енергетским системима; д) манипулацијом дискурсом.³²⁰ За Келаник, од великог је значаја употреба енергије у сврху принуде (oil coercion).³²¹

Енергетска револуција/Револуција шкриљаца. Под енергетском револуцијом у САД се подразумева низ технолошких иновација у бушењу хоризонталних бунара и хидрауличном фракционисању (фрековању) које се примењују у екстракцији нафте и гаса из уљаних и гасних шкриљаца и које су довеле до значајног повећања производње у америчкој индустрији енергије од 2009. године. Данијел Јергин (*Daniel Yergin*) почетак револуције смешта у последњу деценију 21. века, док Расел Голд (*Russell Gold*) њен зачетак датира још раније, почетком 1980-их, али обојица приписују заслуге инжењерима тексашке компаније Џорџа Мичела (*George Mitchell*), Мичел енерџи (*Mitchell Energy*) и везују је првенствено за експлоатацију природног гаса.³²² Новина у односу на постојећи начин експлоатације се односила на примену хидрауличког фрактурисања или „фрековања“ (*hydraulic fracturing/“fracking”*) директно на шкриљац, уместо на конвенционални резервоар, што се до тада сматрало неизводљивим због велике густине саме стене.³²³ Поред тога, до 1998. године, ова компанија је успела да смањи употребу гуара који се претежно користио за преношење адитива до шкриљца, чиме су смањени трошкови.³²⁴ Већа употреба воде у фрековању, коју су по први пут искористили инжењери Мичелове компаније је омогућила да се ефикасније и

³¹⁶ Amelia Hadfield, “Energy and Foreign Policy: EU-Russia Energy Dynamics.”, op. cit, p. 452.

³¹⁷ Peter Newell, *Power Shift: The Global Political Economy of Energy Transitions*, op. cit, p. 77.

³¹⁸ Amelia Hadfield, “Energy and Foreign Policy: EU-Russia Energy Dynamics.”, op. cit. p. 456.

³¹⁹ Ibid.

³²⁰ Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit, pp. 132; 137; 138; 143-144; 145

³²¹ Принуда нафтом се дефинише као претње у циљу мењања понашања држава увозница кроз ускраћивање приступа нафти. Она спада у домен приволе, јер за циљ има изазивање промене, за разлику од одвраћања коме је циљ спречавање промене у понашању противника. Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit, p. 8. Рањивост од принуде представља очекивану безбедносну претњу од принуде нафтом, а она је у функцији две варијабле: дефицита нафте и претње увозу. Под дефицитом нафте се подразумева разлика између природних ресурса које земља има и количине која јој је потребна за остварење стратешких циљева. Под претњом увозу се подразумева вероватноћа да ће противник успешно блокирати ток нафте одређеној великој сили. Ibid, p. 15.

³²² Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, op. cit, p. 17. Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit, p. 17.

³²³ Ibid, p. 19. Фрактурисање стена је и раније коришћено као техника експлоатације ресурса, али се почетком модерног фрековања сматра 1998. година, управо због примене на шкриљце. Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, op. cit, p. 64. Према Голду, најзаслужнији за откриће фрековања били су Рајли „Флојд“ Ферис (*Riley “Floyd” Farris*) и Боб Фаст (*Bob Fast*) који су први користили течност у овом процесу средином 20. века, док је патент за фрековање припао Ферису 1948. године. Ibid, p. 71; 74. Ипак, у овом раном периоду течност којом су прављене пукотине у стени садржала је и запаљиве супстанце, попут напалма или ракетног горива, што је отежавало процес. Ibid, p. 76.

³²⁴ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit, p. 20.

јефтиније експлоатише гас из шкриљаца.³²⁵ Овај начин експлоатације је потом шире примењен у области Барнет, због чега је дошло до пораста производње.³²⁶ Ипак, како наводи Јергин, производња на већем нивоу је захтевала и већа улагања, те је Џорџ Мичел, понудио своју компанију на продају.³²⁷ Због недовољног интересовања Мичел енерџи је продат тек две године касније, 2002, компанији Девон.³²⁸ Према речима Ларија Николса (*Larry Nichols*), извршног директора Девона: „У том тренутку, апсолутно нико није веровао да бушење шкриљаца функционише – осим Мичела и нас“.³²⁹ Под управом Девона, експлоатација шкриљаца је додатно олакшана и увећана другом врстом технолошког напретка, хоризонталним бушењем.³³⁰ Према Јергину, Николс је такође сведочио о томе како су „схватили помало сваког дана да је ово заправо догађај који мења ствари [game changer]. Никад није постојао јединствени ‘Еурека’ моменат. Постојало је мноштво ‘Еурека’ момената док смо постепено побољшавали своју технологију“.³³¹ Према Јергину, велике корпорације нису учествовале у првом кругу ширења ове производње, управо због неверице да ће она донети промену, па је она углавном припала „независним“ компанијама (*independents*).³³² Из Барнета у Тексасу производња се проширила на Луизијану, Арканзас и Оклахому, као и на област Марселус.³³³ Ипак, Јергин наводи 2008. годину као прекретницу у производњи природног гаса у САД, јер је те године опадајући тренд преокренут упркос пројекцијама.³³⁴ До 2011. године, процењене резерве искористивог природног гаса у САД су удвостручене, док их је 2019. било три пута више него 2002. године.³³⁵

Почетни период енергетске револуције је везан за природни гас, док је експлоатација нафте почела мало касније. Према Јергину, оно што је Џорџ Мичел био за шкриљни гас, Марк Папа (*Mark Papa*) из компаније ЕОГ (*EOG*) је био за нафту из шкриљаца, укључујући и скептицизам са којим се сусрео.³³⁶ Слично сведочење наводи и Расел Голд, цитирајући Била Клесију (*Bill Klesse*), власника рафинерија Валеро енерџи из САД: „Да сте пре три године рекли да ће САД бити самодовољна у нафти, то би била шала. Али, сада је врло реално.“³³⁷ Као и у производњи природног гаса, америчка производња нафте је била на ниском нивоу. Папа је, предвидевши пад цене гаса, почео са истраживањем величине молекула нафте и могућности да они прођу кроз поре шкриљаца као и природни гас.³³⁸ С обзиром да су њихове студије показале да постоји могућност за експлоатацију нафте из шкриљаца, ЕОГ је почео са куповином земље у области Игл Форд у Тексасу.³³⁹ До 2010. године, Марк Папа је обзнанио своје уверење да ће производња нафте из шкриљаца бити „промена игре северноамеричке индустрије“, док Јергин сматра да је у питању глобална промена игре (*game changer*).³⁴⁰ Експлоатација нафте из шкриљаца се ширила и до 2009. године њена примена је почела у области Бакен у Северној

³²⁵ Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, op. cit, p. 17. Вода се у комбинацији са појединим хемијским једињењима у облику гела упумпавала у стену, где се загрева и враћа у течност стање, а песак остаје заглављен у пукотинама, омогућавајући проток енергената. Ibid, p. 53.

³²⁶ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit, p. 21.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ Ibid.

³²⁹ Ibid.

³³⁰ Ibid.

³³¹ Ibid, p. 23.

³³² Ibid.

³³³ Марселус обухвата територију држава Њујорка, Пенсилваније, Охаја, Западне Вирџиније и Канаде. Ibid, p. 24.

³³⁴ Ibid.

³³⁵ Ibid, pp. 24-25.

³³⁶ Ibid, p. 27.

³³⁷ Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, op. cit, p. 52.

³³⁸ Daniel Yergin, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, op. cit, p. 27.

³³⁹ Ibid, p. 28.

³⁴⁰ Ibid, p. 29.

Дакоти, где се користило хоризонтално бушење по етажама.³⁴¹ Јергин наводи податак да је до 2014. године у Северној Дакоти произведено 14 пута више нафте него десет година раније, пре револуције шкриљаца.³⁴² Године 2012. уследило је откриће могућности експлоатације шкриљаца из Пермијског басена између западног Тексаса и југоисточног Новог Мексика.³⁴³

Енергетски систем. У најширем смислу енергетски систем се може дефинисати као „систем техничких и не-техничких компонената – као и веза између њих – које заједнички омогућавају да енергија у једном или другом облику буде достављена крајњим корисницима“.³⁴⁴ Примарни енергетски системи су везани за „екстракцију, прераду и употребу примарних извора енергије“, односно материјала који постоје у природи попут сирове нафте, природног гаса (али и нефосилних облика енергије), док секундарни енергетски системи „не постоје у природи, већ морају да буду вештачки створени на основу једног или више примарних извора“.³⁴⁵ Према Томасу Хјузу, постоје четири фазе у изградњи енергетског система: формативна фаза (у којој је систем изумљен и развија се), трансфер технологије (у овој фази се покушава емулација на другим локацијама), материјални раст и географска експанзија и коначно, финална фаза у којој је систем сазрео.³⁴⁶ Као што је напоменуто у тексту, претпоставља се да је амерички енергетски систем почео да се мења почетком 21. века након две деценије интензивног развијања нове технологије екстракције нафте и гаса из уљаних и гасних шкриљаца. Он је био у формативној фази све до 2007. године, када је по први пут дошло до статистичких показатеља раста америчке производње примарне енергије. С обзиром на то да су у формативној фази системи још увек мали, није необично да се њихов потенцијал превиди, што се показало на америчком примеру. До 2012. године, овај систем се полако ширио на друге географске области, прво преко малих компанија које су користиле сличну технологију, а затим и великих корпорација. Иако и даље опстаје део енергетског система који се заснива на конвенционалним фосилним горивима, екстракција нафте и гаса из неконвенционалних извора је у том периоду постала значајан део система у САД. Данас се може рећи да је овај део система у својој финалној фази изградње, када је широко примењен и устаљен, док се истовремено развија део система који је заснован на обновљивим изворима енергије.

Глобални енергетски систем. Енергетски системи могу бити класификовани на основу географског обухвата на локалне, националне, регионалне и глобалне, чему ће у овом раду бити посвећена посебна пажња. Тако се у овом истраживању полази од претпоставке да је дошло до промене у америчком националном енергетском систему, али се истражују и последице ове промене по односе са другим државама, што у ширем смислу води променама у систему енергије на глобалном нивоу. С обзиром на то да је нафта стратешко добро, да има изражену политичку димензију, као и да од њене доступности зависе важни циљеви државе у међународном систему, о енергетским системима (а поготово о глобалном енергетском систему) не може се говорити само из техничке перспективе. Према Хогселијусу, енергетски системи су социотехничке природе, односно они се не састоје само од техничких компонената, већ и од људи и њихових међусобних односа.³⁴⁷ Када говори о енергетском систему у међународном контексту, Хогселијус наводи да се он састоји из више подсистема, као и да постоји „више центара гравитације у којима се разноврсни актери надмећу за моћ и утицај“.³⁴⁸ Према Тимотију Лиману таква „позициона ривалства која постоје између моћних државних и

³⁴¹ Пошто у области Бакен углавном постоје налазишта уљаног или нафтног песка (tight sand) коришћена је технологија хоризонталног бушења по етажама, односно прилагођавања појединачним формацијама стена на које се наилазило. Ibid, p. 30.

³⁴² Ibid, p. 31.

³⁴³ Ibid, pp. 32-33.

³⁴⁴ Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit. p. 15.

³⁴⁵ Ibid.

³⁴⁶ Hughes, *Network of Power*, 14-17 In Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit, p. 28; Per Högselius, *Energy and Geopolitics*, op. cit, pp. 28-29.

³⁴⁷ Ibid, pp. 15-16.

³⁴⁸ Ibid, p. 15.

приватних актера око енергетских детерминаната националне економске и војне моћи“ могу се назвати геополитика енергије.³⁴⁹ Меган О’Саливан користи термин „глобални нафтни поредак“ када говори о трендовима на светском тржишту нафте, при чему један део аутора сматра да су промене само део ширег циклуса и да неће имати дугорочне последице, док други део тврди да је нови нафтни поредак у настајању.³⁵⁰ Џеф Колган користи термин „глобални систем нафте“ и наводи да постоје два преовлађујућа схватања у литератури – према једном схватању он се посматра као интегрисано светско тржиште нафте („модел каде“/“bathtub model“)³⁵¹ које подразумева да произвођачи и купци нису повезани, док друго схватање (приступ глобалне нафтне политике) подразумева да економске везе између њих имају и политички значај.³⁵² Под глобалним енергетским системом се у овом истраживању подразумева свеукупност јединица на макронивоу које ступају у међусобне енергетске и са њима повезане политичке односе, а који су ограничени моћи којом располажу у овој области. Када је реч о јединицама овог система у овом истраживању се првенствено разматрају националне државе.³⁵³ Сматрамо да је такав приступ оправдан природом истраживачког питања, односно чињеницом да се разматра на који начин промене у расподели моћи у области енергије утичу на спољну политику одређене државе. У овом истраживању, глобални енергетски систем се не односи на то која врста енергента и технологије је доминантна на светском нивоу,³⁵⁴ већ више на трендове центара гравитације глобалне понуде и потражње нафте и гаса, као и моћи која произилази из тога, а утиче на политичке и економске односе између држава. Полази се од претпоставке да глобални енергетски систем може бити полицентричан, односно имати више конкурентних центара понуде нафте и гаса. Дуги низ година Персијски залив је био главни центар гравитације светске понуде нафте захваљујући природним ресурсима, развијеној енергетској инфраструктури, контроли над главним чвориштима и централизованом управљању производњом. Ипак, након консолидације новог енергетског система у САД, као и окретања ка неконвенционалним облицима фосилних горива у Канади, Северна Америка постаје нови центар гравитације производње који конкурише Персијском заливу, што је важно за разумевање политике САД према региону Персијског залива и ширег Блиског истока.

1.3. ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

1.3.1. Научни циљеви истраживања

Узимајући у обзир методу студије случаја која је одабрана, као и технику праћења процеса која ће се користити у оквиру студије случаја, *научна дескрипција или опис* представља важан циљ истраживања. У истраживању би требало научно описати сваки појединачни корак у низу догађаја који су узроковали промену у политици САД према Персијском заливу од 2013. до 2021. године. Дакле, циљ је научно описати појединачне последице енергетске револуције на америчке резерве и производњу нафте и природног гаса, промене у обрасцима трговине, као и

³⁴⁹ Timothy C. Lehmann, “The Geopolitics of Global Energy.”, In *The Geopolitics of Global Energy: The New Cost of Plenty*, ed. by Timothy C. Lehmann, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2017, p. 15.

³⁵⁰ Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit. 42.

³⁵¹ Charles L. Glaser and Rosemary A. Kelanic, “Getting Out of the Gulf: Oil and U.S. Military Strategy.”, *Foreign Affairs*, January/February 2017, Last Accessed on September 3, 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/persian-gulf/2016-12-12/getting-out-gulf>

³⁵² Jeff D. Colgan, “Oil and Security: The Necessity of Political Economy.”, Forum on A Political Economy of Global Security Approach, *Journal of Global Security Studies*, 2020, p. 5.

³⁵³ У државама Персијског залива, индустрија енергије је национализована, што указује на већу улогу државе у производњи и извозу енергената. Када је реч о САД, иако компаније нису национализоване, претпоставља се да производња и продаја нафте нису чисто комерцијалне активности, већ су од великог интереса за државу, па постоје начини на које их држава може усмерити, подстакнути или спутати.

³⁵⁴ Овакво схватање нпр. заступају Јергин, Оршаг и Арија у свом тексту о енергетској транзицији. Видети: Daniel Yergin, Peter Orszag, and Atul Ariya, “The Troubled Energy Transition: How to Find a Pragmatic Path Forward.”, op. cit, pp. 109-110.

на расподелу моћи у области енергије која је из стога проистекла у временском опсегу који је одабран, са нарочитом пажњом према позицији САД у глобалном енергетском систему. Поред тога, циљ овог истраживања је научна дескрипција политике Сједињених Америчких Држава према региону Персијског залива и његовим државама у периоду администрација Барака Обаме и Доналда Трампа. Други научни циљ овог истраживања је *научно објашњење* измењене политике САД према Персијском заливу током Обамине и Трампове администрације на основу каузалног механизма који је предложен у другом поглављу ове дисертације, односно промене у расподели моћи и позицији САД у глобалном систему енергије, као и начина на који су председник Обама и председник Трамп тумачили ову прилику у региону Персијског залива.³⁵⁵

1.3.2. Друштвени циљеви истраживања

Основни друштвени циљ овог истраживања је допринос фонду научног знања у Републици Србији у области међународних односа, а пре свега у оном делу који се односи на америчку спољну политику према Персијском заливу, безбедност и енергетску безбедност у условима промењене позиције САД у глобалном енергетском систему од 2013. до 2021. године. Промене које се дешавају у глобалном енергетском систему у последњој деценији имају далекосежне последице, па научно знање у овој области може имати и практичну примену. С једне стране, токови понуде и потражње на светском тржишту нафте и регионалним тржиштима природног гаса важни су за енергетску безбедност Републике Србије, као што је важно и разумевање трендова у расподели моћи у области енергије који су са њима повезани. С друге стране, ово истраживање може бити корисно и у Републици Србији која на својој територији има потенцијала за развој експлоатације шкриљаца. Ово истраживање би требало да прошири и продуби знање о овој теми у нашој земљи, али и да пружи основу за даља истраживања о овој и сличним темама.

1.4. Хипотетички оквир истраживања

1.4.1. Општа хипотеза

Енергетска револуција у Сједињеним Америчким Државама узроковала је смањење америчке енергетске зависности, што је довело до промене у расподели моћи у глобалном енергетском систему. Измењена расподела моћи у глобалном енергетском систему је условила промену политика САД према државама у Персијском заливу и другачији однос према регионалној динамици у периоду од 2013. до 2021. године. Ипак, упркос сличној структури глобалног енергетског система у наведеном периоду, постојала је извесна разлика у политикама администрација председника Барака Обаме и Доналда Трампа, која је резултат различитих когнитивних филтера кроз које су Обама и Трамп тумачили системску прилику насталу променом распореда моћи.

1.4.2. Посебне и појединачне хипотезе

Прва посебна хипотеза

Енергетска револуција у САД утиче на промену структуре глобалног енергетског система тако што доприноси промени расподеле моћи у области енергије и промени међудржавних енергетских односа, што се одражава и на политику САД према Персијском заливу.

Прва појединачна хипотеза

Повећање домаћих резерви и производње енергената омогућено енергетском револуцијом допринело је остварењу циља енергетске безбедности САД кроз смањење америчке зависности од увоза енергената из страних извора.

³⁵⁵ Иако научно предвиђање није циљ ове дисертације, и у оквиру примењене методологије постоји могућност за формулисање извесних предвиђања на основу унутрашњих и спољашњих генерализација. Видети друго поглавље ове дисертације.

Друга појединачна хипотеза

Смањење америчког увоза и промена његове структуре утицали су на токове понуде и потражње на светском нивоу, као и позицију САД на тржиштима нафте и гаса.

Трећа појединачна хипотеза

Нова позиција САД и промењени обрасци понуде и потражње доприноси другачијим међународним енергетским и са њима повезаним политичким односима између држава у глобалном енергетском систему.

Четврта појединачна хипотеза

Измењена позиција САД у глобалном енергетском систему доприноси смањењу значаја америчког интереса за приступ нафти из Персијског залива и смањењу нивоа претње америчкој енергетској безбедности из Персијског залива.

Пета појединачна хипотеза

У условима мањег значаја интереса и мањих директних претњи америчкој енергетској безбедности у Персијском заливу, мањи су и подстицаји САД да се директно војно ангажује у овом региону ради одвраћања претњи попут концентрације ресурса, одржавања или смене режима у државама извозницама нафте како би они били пријатељски настројени према САД и енергетске безбедности заливских монархија.

Друга посебна хипотеза

Администрација председника Барака Обама је искористила прилику која је настала услед промене позиције САД у глобалном енергетском систему да би смањила војне интервенције у оквиру шире политике повлачења са Блиског истока и употребљавала друга средства спољне политике и подстакла саме државе Персијског залива да се брину о безбедности у региону.

Прва појединачна хипотеза

У складу са позицијом САД у глобалном енергетском систему од 2013. до 2017. године и схватањем председника Барака Обама да америчка енергетска револуција води енергетској независности САД, интереси везани за приступ нафти у Персијском заливу тумачени су само у контексту обезбеђивања слободног протока нафте из региона односно физичке заштите кључних транзитних тачака ради одржавања стабилности на тржишту нафте, али је његова администрација и у овој области тежила укључивању других заинтересованих актера.

Друга појединачна хипотеза

У контексту другачије позиције САД у глобалном енергетском систему и у складу са схватањем да претњу у Персијском заливу представљају терористичке организације, Обамина администрација је покушала да укључи све регионалне државе у одржавање стабилности, укључујући и Иран, и у складу са тиме је на иранску претњу одговорила комбинацијом дипломатских и економских средстава спољне политике.

Трећа појединачна хипотеза

Смањење зависности од увоза нафте из Персијског залива је умањило значај савеза са заливским монархијама за енергетску безбедност САД током администрације Барака Обама јер је настала асиметрија у међузависности, односно смањила се зависност САД од увоза нафте из овог региона, док су заливске монархије и даље зависиле од САД као гаранта безбедности, што је резултирало даљим одржавањем ових савеза за друге сврхе, али већом слободом избора за америчку спољну политику односно мањом подложности принуди нафтом.

Трећа посебна хипотеза

Администрација председника Доналда Трампа је користила прилику која је настала променом америчке позиције у глобалном енергетском систему како би смањила америчко ангажовање

у Персијском заливу у области енергетске безбедности, али је постојало веће слагање са политиком заливских монархија у односу на његовог претходника из разлога одвојених од енергетске безбедности САД.

Прва појединачна хипотеза

У условима позиције САД у глобалном енергетском систему од 2017. до 2021. године и у складу са Трамповим уверењем да су САД енергетски доминантна држава, интереси везани за нафту у Персијском заливу су тумачени више у контексту одржавања стабилности цена кроз договоре са заливским монархијама, а мање као одговорност за одржавање слободног протока нафте, коју је он тежио да пребаци на друге државе које имају корист од таквог система.

Друга појединачна хипотеза

Иако је тумачио претњу Ирана на различит начин од свог претходника, Трамп се у оквиру своје политике „максималног притиска“ у највећој мери ослањао на економска средства спољне политике која су била усмерена ка иранској индустрији нафте, а америчка производња енергената је била један од чинилаца који је допринео могућности промене политике.

Трећа појединачна хипотеза

Трамп је тумачио смањење увоза нафте из заливских монархија као разлог за ограничену или изосталу реакцију на претње њиховој енергетској безбедности, али је побољшање односа са појединим држава Персијског залива било подстакнуто његовим уверењем да САД имају извесну економску корист од њих, као и његовим личним односима са одређеним државницима.

1.5. Очекивани резултати и допринос истраживања

Као што је описано у одељку о циљевима истраживања, сматрамо да је допринос овог рада проширивање и продубљивање фонда научног знања у области спољне политике Сједињених Америчких Држава према Персијском заливу у контексту њихове промењене позиције у глобалном енергетском систему. У овом истраживању се полази од става да ће промене које су се десиле услед енергетске револуције у САД имати далекосежне и дугорочне последице по структуру глобалног енергетског система, јер су довеле до другачије расподеле моћи у области енергије и до нових образаца у трговини енергијом, што се одражава и на сферу економских и политичких односа између држава. У складу са тиме, иако је временски и просторни обухват предмета истраживања ограничен, он може допринети потпунијем разумевању значаја опсежније трансформације у геополитици нафте и гаса. Ово истраживање може имати и корисну практичну примену у једном делу, јер се промене на тржиштима нафте и гаса попут промене цене одржавају на све државе, укључујући и Републику Србију.

Очекујемо да се спровођењем овог истраживања потврде хипотезе односно да се пронађу емпиријски докази који би доказали каузални механизам од ког се полази у раду. Ослањајући се на постојећу литературу, али и примарне квантитативне и квалитативне податке, очекујемо да пронађемо довољно доказа да је енергетска револуција у Сједињеним Америчким Државама довела до промене америчке позиције у глобалном енергетском систему, односно условила појаву другачијих енергетских и политичких односа између држава. У том смислу, у складу са нашим очекивањима је да другачија позиција САД ствара прилику за промену политике према Персијском заливу, али да опсег коришћења такве прилике зависи од тумачења спољнополитичких одлучилаца, односно у овом случају председника САД. Очекујемо да анализирајући јавно доступне документе председника САД пронађемо доказе да је Барак Обама разумео америчку позицију у глобалном енергетском систему као прилику да САД учини мање подложним принуди нафтом из Персијског залива, што је резултирало смањењем значаја петро-савеза и мањим војним ангажовањем у регионалним сукобима ради помоћи заливским монархијама. С друге стране, очекујемо да пронађемо доказе да је позиција САД у глобалном енергетском систему омогућила Обаминој администрацији да користи друга

средства спољне политике, попут дипломатског преговарања и економских санкција ради остварења циљева које још увек има у региону. Када је реч о администрацији Доналда Трампа, очекујемо да пронађемо доказе да је он резултате енергетске револуције схватао као прилику за енергетску доминацију САД, односно коришћење енергије као средства спољне политике и да је сматрао да због овакве позиције САД више немају интереса за обезбеђивањем слободног протока нафте из региона Персијског залива као ни заштите циљева везаних за производњу нафте у региону. Очекујемо да се емпиријски потврди хипотеза да његова политика према Ирану није имала за циљ заштиту слободног протока нафте из региона, већ да је ова политика резултат његове перцепције претње националној безбедности САД. Очекујемо и да анализом доступних докумената председника, као и шире литературе емпиријски потврдимо да су у побољшању односа са Саудијском Арабијом највећу улогу одиграла уверења да САД треба да негују оне односе у којима имају изгледе да извуку одређену врсту користи, као и личне преференције Доналда Трампа.

1.6. Структура и садржај дисертације – опис дисертације по поглављима

Ова дисертација садржи увод, пет поглавља и закључак. У уводу смо објаснили природу истраживачког проблема, формулисали конкретно истраживачко питање на која овај рад тежи да пружи одговор и назначили теоријско-методолошки оквир од ког се полази, укључујући и хипотетички оквир који се састоји од опште, посебних и појединачних хипотеза. Поред тога, у уводном делу је дат преглед литературе у вези са енергетском револуцијом у САД и њеним последицама, литературе у вези са политиком председника Барака Обаме према Персијском заливу у другом мандату и литературе у вези са политиком председника Трампа према Персијском заливу. Уводно поглавље је такође обухватило научне циљеве које тежимо да постигнемо пишући ову дисертацију – научну дескрипцију и научно објашњење. Коначно, у уводном делу смо назначили и очекиване резултате и потенцијални допринос ове докторске дисертације.

Друго поглавље дисертације, „Методолошки оквир истраживања“, је посвећено детаљном опису методологије која се користи у раду и подељено је на четири целине. Прво потпоглавље, „Онтологија, епистемологија и природа каузалности“, описује онтолошку и епистемолошку позицију која се прихвата у дисертацији, односно свеукупно посматрано приступ у филозофији науке који се назива научни реализам. Поред тога, описује се и врста узрочности која се користи у закључивању у овом раду. Друго потпоглавље, „Метода студије случаја као основна метода у истраживању“, садржи дефиницију методе студије случаја која се примењује у овом истраживању. У трећем потпоглављу, „Метода праћења процеса као оперативна метода у истраживању“, читаоцима се приближава ова оперативна метода, њена повезаност са онтолошком и епистемолошком позицијом, врстом узрочности и емпиријским подацима случаја који се истражује, као и начин на који се спроводи. Четврто потпоглавље под називом „Квалитативна анализа садржаја као помоћна техника у истраживању“, посвећено је техници квалитативне анализе садржаја која је коришћена за систематско представљање доказа исказа.

Треће поглавље дисертације, „Теоријски оквир истраживања“, смешта истраживање у теорију неокласичног реализма, а садржи пет потпоглавља у којима се ближе одређује одабрани теоријски правац у аналитичком и емпиријском погледу. Прво потпоглавље, „Неокласични реализам као теорија спољне политике и његов положај у односу на границе реалистичке парадигме“, описује теорију неокласичног реализма Норина Рипсмана, Џефрија Таљафера и Стивена Лобела, која се прихвата у истраживању, као и њен положај у оквиру ширег корпуса реалистичке теорије међународних односа. У другом потпоглављу под називом „Основне теоријске претпоставке које се прихватају у овом истраживању“, описују се конкретне теоријске претпоставке на којима почива ова дисертација, односно дефинишу се кључни теоријски концепти који се користе у истраживању, а у вези са теоријом дефанзивног неокласичног реализма. Треће потпоглавље, „Каузални (узрочни) ланац у теорији неокласичног реализма“, детаљно представља каузални механизам који повезује независну,

зависну и интервенишућу варијаблу, односно узрочни ланац између узрока и исхода у одабраној студији случаја. Преостала два потпоглавља у трећем поглављу, под називом „Теоријске претпоставке о енергији као извору моћи и утицаја“ и „Теоријске претпоставке о повезаности области енергије, безбедности и спољне политике које се прихватају у истраживању“ респективно, описују допунске теорије које се користе у анализи и закључивању, а које су у вези са питањима енергије у спољној политици и међународним односима, као и наше схватање кључних појмова и концепата који се користе у анализи глобалног енергетског система.

Након представљања методолошког и теоријског одређења овог истраживања у другом и трећем поглављу, остатак докторске дисертације је посвећен емпиријској провери хипотеза, односно корака у каузалном механизму. У четвртном поглављу под називом „Енергетска револуција, промене глобалног енергетског система и спољна политика Сједињених Америчких Држава од 2013. до 2021. године“, представљена је америчка енергетска револуција, односно њене последице на промену америчке позиције у глобалном енергетском систему по корацима каузалног ланца. Прво потпоглавље, „Енергетска револуција у САД од 2008. до 2021. године, смањење енергетске зависности и енергетска моћ САД“ обухвата прва два корака каузалног механизма, односно утицај енергетске револуције на резерве, производњу и смањење увоза нафте и гаса у САД. Друго потпоглавље, „Од највећег увозника до извозника – нова позиција САД на тржиштима нафте и гаса и промене у глобалном енергетском систему“, обухвата трећи и четврти корак каузалног механизма, односно повећање извоза енергије из САД, као и промену образаца понуде и потражње енергената на светским тржиштима нафте и гаса, које мењају и политичке односе који се на њима заснивају. Треће потпоглавље, „Интереси и претње америчкој енергетској безбедности у Персијском заливу у контексту смањене енергетске зависности“, односи се на пети и шести корак каузалног механизма. У овом потпоглављу емпиријски се доказује пети и шести корак каузалног механизма, односно промене у интересима и претњама везаним за енергетску безбедност САД. Четврто потпоглавље, „Позиција САД у глобалном енергетском систему од 2013. до 2021. године и политика према Персијском заливу“ је последње потпоглавље у четвртном поглављу. У њему се разматра седми корак каузалног механизма у општем смислу, док се његово емпиријско доказивање у оквиру уграђених студија случаја наставља кроз пето и шесто поглавље дисертације.

Пето поглавље, „Политика администрације Барака Обаме према Персијском заливу у контексту енергетске револуције од 2013. до 2017. године“, обухвата седми и осми корак каузалног механизма, односно представља наставак последњег потпоглавља у четвртном поглављу у оном делу који се тиче системских подстицаја за промену политике, али их и допуњује интервенишућом варијаблом перцепција председника. Подељено је на четири целине у оквиру потпоглавља „Обамино схватање енергетске револуције, пут ка енергетској независности и Персијски залив од 2013. до 2017. године“. Прво, у уводу овог потпоглавља се представљају документи и случајеви који су коришћени у квалитативној анализи садржаја у програму NVivo. Такође, он садржи и резултате анализе исказа о претњама за време Обамине администрације. Наредне три целине се баве значајним циљевима, средствима и активностима у спољној политици, респективно, а на основу квалитативне анализе прикупљених доказа исказа. Прво, део „Политика администрације Барака Обаме према регионалној равнотежи моћи – докази емпиријске импликације а3“ обухвата доказе емпиријских импликација дела седмог корака каузалног механизма који се односи на свеукупни приступ Обамине администрације политици према Персијском заливу. Други и трећи одељак у потпоглављу, „Преговори са Исламском Републиком Иран у контексту смањења енергетске зависности – докази емпиријске импликације а1“ и треће потпоглавље „Смањење енергетске зависности и Обамин приступ савезима са заливским државама од 2013. до 2017. године – докази емпиријске импликације а2“ садрже дупло-одлучујуће тестове повезаности узрока и исхода одабране студије случаја, односно доказе друге две емпиријске импликације седмог корака

каузалног механизма – мање ангажовање САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и мање ангажовање САД у одржавању савеза заснованих на енергетској безбедности. Коначно, последњи део потпоглавља, „Перцепције председника Барака Обаме о политици према Персијском заливу“ укључује доказе исказа у погледу Обаиног тумачења међународних околности, интереса, претњи и опредељења у политици према региону.

Шесто поглавље ове докторске дисертације под називом „Политика администрације Доналда Трампа према Персијском заливу у контексту енергетске револуције од 2017. до 2021. године“ прати исту логику као и претходно и такође се ослања на седми и осми корак каузалног механизма. У првом потпоглављу, „Трампово схватање енергетске револуције, „енергетска доминација“ и Персијски залив од 2017. до 2021. године“, је описан пројекат у програму у коме је вршена квалитативна анализа садржаја, укључујући класификацију докумената и случајева. У овом делу су такође наведени и резултати анализе који се односе на перцепције претњи у његовој администрацији. Остатак потпоглавља је подељен на четири дела. Први део потпоглавља, „Политика Трампове администрације према равнотежи моћи у Персијском заливу – докази емпиријске импликације а3“ садржи резултате анализе доказа исказа о свеукупном приступу Трампове администрације региону. Други и трећи одељак у потпоглављу, „Трампова политика „максималног притиска“ према Исламској Републици Иран у контексту енергетске независности – докази емпиријске импликације а1“ и „Енергетска независност и Трампов приступ савезима са заливским монархијама од 2017. до 2021. године – докази емпиријске импликације а2“ се баве тестирањем предвиђања о мањем директном ангажовању САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и претњи и смањеном значају савеза заснованих на енергији, респективно. Коначно, последњи део овог потпоглавља „Перцепције председника Доналда Трампа о политици према Персијском заливу“ представља резултате анализе са дистанце тумачења околности и опредељења председника Трампа у вези са политиком према Персијском заливу.

2. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Онтологија, епистемологија и природа каузалности

Постоје два разлога због којих се у овом истраживању покреће питање онтологије пре излагања метода које ће бити примењене, као и зашто му је посвећено цело поглавље. Прво, у овом раду се прихвата став према коме онтологија претходи и значајно утиче на епистемологију и методологију научног истраживања. Патрик Т. Џексон (*Patrick Thaddeus Jackson*) сматра да у науци о међународним односима филозофија науке има „методолошку корисност“ јер она освешћује одабир начина на који се истраживање врши.³⁵⁶ Поједини аутори, иду корак даље и сматрају да је прихватање одређеног онтолошког приступа одређује и теорију којом ће се истраживање водити. Према Данијелу Литлу (*Daniel Little*) „[р]азлика између онтолошких изјава и хипотетичких теоријских изјава је само питање степена – степена апстракције, степена уопштености, степена дистанце у односу на експерименталне и доказе добијене опажањем“.³⁵⁷ Слично томе, Колин Вајт (*Colin Wight*) сматра да се различити онтолошки приступи налазе у основи теоријских подела у оквиру дисциплине међународних односа.³⁵⁸ Према Кристоферу Ламонту „методологија или начин на који усвајамо сазнања [курзив у оригиналу] је уско повезана са два [...] концепта: епистемологијом и онтологијом“ – онтологија одређује предмет истраживања, а епистемологија која сазнања имају вредност.³⁵⁹

Друго, сматрамо да је потребно нагласити да научни карактер истраживања није везан само за (нео)позитивистички приступ, односно каузалност засновану на редовној корелацији и квантитативне методе. Кинг, Кохејн и Верба критикују давање примата квантитативним приступима јер се сматрају „научним“ – према њиховим речима: „Поједини квантитативни истраживачи верују да је систематска статистичка анализа једини пут до истине у друштвеним наукама“.³⁶⁰ Џон Луис Гедис у сличном маниру критикује овај приступ – „Теоретичари, жељни да буду сматрани друштвеним ‘научницима’ траже ‘поновљивост’ резултата: то мења сложеност једноставношћу у потрази за предиктибилним.“³⁶¹

Вајт наводи да „[н]аука и позитивизам нису синоними“, већ је позитивизам само једна од теорија или филозофија науке.³⁶² У складу са тиме, различито поимање света, а нарочито друштвеног, односно припадност различитим онтолошким правцима *a priori* не умањује

³⁵⁶ Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit, 25.

³⁵⁷ Daniel Little, “Social Ontology De-Dramatized”, *Philosophy of the Social Sciences*, 2020, p. 8.

³⁵⁸ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, Cambridge University Press, New York, 2006, p. 2. О развоју филозофије науке у оквиру науке о међународним односима од античких корена, преко нововековне политичке мисли до позитивизма, бихејвиоралне револуције и пост-позитивистичких приступа видети: Colin Wight, “Philosophy of Social Science and International Relations.”, In *Handbook of International Relations*, Second edition, ed. by Walter Carlsnaes, Thomas Risse, and Beth A. Simmons, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2013.

³⁵⁹ Christopher Lamont, *Research Methods in International Relations*, op. cit, p. 30.

³⁶⁰ Gary King, Robert O. Keohane, and Sidney Verba, *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, op. cit, p. 4. Ипак, упркос популаризацији квалитативног приступа којој је допринела ова књига, може се приметити да инсистирањем на „различитим приступима, а истој логици закључивања“ квалитативне методе које се не могу уклопити у овај оквир губе карактер научних. Према Хенрију Брејдију (*Henry E. Brady*), Дејвиду Колијеру (*David Collier*) и Џејсону Сирајту (*Jason Seawright*), премиса ове књиге је имплицитна супериорност квантитативних метода, уз циљ да се кроз приближавање квантитативних и квалитативних приступа квалитативним истраживачима омогући коришћење бољих техника у својим истраживањима. Henry E. Brady, David Collier, and Jason Seawright, “Refocusing the Discussion of Methodology.”, In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, 3-20, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004, p. 5. Герардо Мунк (*Gerardo L. Munck*) сматра да иако је ова књига имала огроман утицај на квалитативна истраживања, она је ипак „ограничена на примену техника квантитативног истраживања на проблеме квалитативног истраживања и потцењује методолошке увиде и процедуре квалитативних истраживача [...]“.
Gerardo L. Munck, “Tools for Qualitative Research.”, In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004, p. 106.

³⁶¹ John Lewis Gaddis, *On Grand Strategy*, op. cit, p. 28.

³⁶² Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 17.

научност одређеног истраживања. Штавише, Џексон предлаже да се уместо трагања за једном универзалном основом знања сваки истраживач определи за једну, што ће допринети бољем разумевању на који начин се дошло до одређених закључака у конкретном истраживању.³⁶³ Иако је онтологија углавном била занемарена у односу на епистемологију током давања примата позитивистичком приступу,³⁶⁴ она поново добија на значају у појединим круговима.³⁶⁵

Поједини аутори праве разлику између традиционалне аналитичке онтологије, која се бави питањем општег бивства, и онтолошких приступа у филозофији друштвених наука, односно „друштвене (социјалне) онтологије“, која је усмерена на питање шта постоји у друштвеном свету.³⁶⁶ Џексон ову поделу конципира на нешто другачији начин, те прави разлику између филозофске онтологије и научне онтологије, при чему се прва бави питањем природе предмета истраживања, док се друга тиче односа између ума и света.³⁶⁷ Према Халперин и Хиту у истраживањима у политичким наукама релевантна су онтолошка питања „шта постоји“ и „каква је природа друштвеног света“, односно да ли се он разликује од природног.³⁶⁸ У овом истраживању се прихвата научни реализам као приступ у филозофији науке, што произилази из онтолошког и епистемолошког одређења.³⁶⁹

2.1.1. Онтолошко одређење истраживања у филозофији друштвених наука

Када је реч о онтологији, размотрићемо неколико питања која су од значаја у овом истраживању. Пре свега, у истраживању се прихвата становиште да постоји објективна стварност, независно од нашег сазнања, што га сврстава у онтолошки

³⁶³ Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit, 190.

³⁶⁴ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 2.

³⁶⁵ Александар Вент (Alexander Wendt) је у својој „Друштвеној теорији међународне политике“ посветио значајан део друштвеној онтологији, као и филозофији науке уопште. Aleksandar Vent, *Društvena teorija međunarodne politike*, prev. Marko Kovačević i Nikola Vujinović, redakcija prevoda Filip Ejodus, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, 2013. У скороје време, Брајан Епстин (Brian Epstein) говори о поновном интересовању за друштвену онтологију, као „интелектуално респектабилну“ идеју. Brian Epstein, „A Framework for Social Ontology.“ *Philosophy of the Social Sciences* 2016, Vol. 46 (2), p. 147. Ричард Лауер (Richard Lauer) заступа тезу да одређивање приступа у социјалној онтологији „доприноси емпиријском успеху у друштвеним наукама“. Richard Lauer, „Is Social Ontology Prior to Social Scientific Methodology?“ *Philosophy of Social Sciences*, 2019, p. 2. Његова аргументација, коју је назвао „Онтологија је важна!“ (*Ontology Matters!*), састоји се из следећег става: „Ако имамо боље филозофско или преднаучно разумевање друштвеног света, заједно са нашим најбољим научним методама, онда треба да очекујемо експланаторни и/или предиктивни успех у друштвеним наукама“. Ibid, p. 3. Данијел Литл такође себе сврстава у „Онтологија је важна“ приступ, с тим што он критикује Лауеров приступ онтолошког реализма који конципира онтологију или као помоћно средство у закључивању или као *a priori* филозофско резонување и предлаже трећи приступ по коме је онтологија „без *a priori* резонувања, онтологија просто као горња граница научне и емпиријске теоретизације и онтологија конструисана реалистично као изношење тврдњи које су приближно истините“. Daniel Little, „Social Ontology De-Dramatized.“, op. cit, p. 9.

³⁶⁶ Richard Lauer, „Is Social Ontology Prior to Social Scientific Methodology?“ op. cit, p. 1. Епстин такође предлаже и назив „социјална метафизика“. Brian Epstein, „A Framework for Social Ontology.“, op. cit, p. 149.

³⁶⁷ Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit, p. 75.

³⁶⁸ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 26.

³⁶⁹ На основу онтолошког и епистемолошког приступа, поједини аутори предлажу следећу типологију: позитивизам, интерпретативизам и научни реализам. Нпр. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 49.; David Marsh i Paul Furlong, „Кожа, а не кошуља: Ontologija i epistemologija u političkoj znanosti.“ у *Teorije i metode političke znanosti*, ur. David Marsh i Gerry Stoker, prev. Tonči Kursar i Davor Stipetić, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005, str. 17. Џексон сматра да у филозофији друштвених наука постоји четири правца: неопозитивизам, критички реализам, аналитичизам и рефлективизам, а његову типологију преузимају Бич и Педерсен. Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit. Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 11. Блатер и Хаверланд наводе три приступа: 1. емпиризам/позитивизам и критички рационализам; 2. конструктивизам/конвенционализам и критичка теорија; и 3. прагматизам/натурализам и критички реализам. Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, op. cit, pp. 9-12.

фундационализам/есенцијализам, за разлику од схватања по коме је стварност друштвено конструисана (антифундационализам).³⁷⁰ Ово становиште у филозофији науке се такође назива и онтолошким реализмом.³⁷¹ Према Дејвиду Маршу (*David Marsh*) и Полу Фурлонгу (*Paul Furlong*) „[научни р]еализам своје онтолошко становиште дијели са позитивизмом, но у епистемолошком погледу модерни реализам има много више заједничкога с релативизмом“, што значи да свет постоји независно од нашег сазнања и да друштвене појаве и структуре имају узрочну снагу, али се не могу све структуре и односи посматрати непосредно.³⁷² Према Колину Вајту, погрешно је да позитивизам прихвата реалистичку онтологију; он се у најбољем случају ослања на епистемолошки реализам.³⁷³

У овом раду се заступа становиште о постојању објективне стварности не само у области природних наука, већ и у друштвеним наукама, без обзира на могућност истраживача да је спозна. Према научном реализму постоје три домена стварности: 1. емпиријски (искуства и утисци); 2. постојећи (предмети искуства) и 3. стварни или не-постојећи (дубоке структуре и механизми) – стварност је стратификована и њени делови не морају бити синхронизовани.³⁷⁴ У друштвеном свету постоје ентитети који не могу бити предмет непосредног чулног искуства, попут структуре међународног система или претпостављеног каузалног механизма, али они производе последице које можемо опазити и на основу тога претпоставити њихово постојање.³⁷⁵

Друго, у овом истраживању се прихвата став да између појава постоје узрочно-последичне везе, односно да оне нису производ случајности/стохастичности, што подразумева онтолошку позицију детерминизма.³⁷⁶ У природним наукама постоје закони који су универзално тачни, док у друштвеним наукама нема таквих закона; ипак, то не значи да „друштвени свет функционише на тотално хаотичан или потпуно ирационалан начин“ већ је и он вођен извесним обрасцима.³⁷⁷ Чињеница да се прихвата постојање узрока и последице, односно исхода иде у прилог онтолошком детерминизму, јер такав истраживачки дизајн не би био могућ у случају схватања о друштвеном свету као скупу стохастичних појава.

Треће, кад је реч о онтологији, постоји и дихотомија индивидуализам-холизам у чијој основи је питање да ли се постоје само појединци или и друштвене целине.³⁷⁸ Питање онтологије је повезано и са дебатом делатник-структура, која се такође јавља у форми индивидуализам-холизам/структурализам, појединци-друштво, микро-макро.³⁷⁹ У овом делу се онтологија удаљава од „социјалне метафизике“, а приближава нижем нивоу уопштености, односно

³⁷⁰ David Marsh i Paul Furlong, “Koža, a ne košulja: Ontologija i epistemologija u političkoj znanosti.”, op. cit, str. 17.

³⁷¹ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 36. Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 26.

³⁷² David Marsh i Paul Furlong, “Koža, a ne košulja: Ontologija i epistemologija u političkoj znanosti.”, op. cit, str. 29.

³⁷³ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 27.

³⁷⁴ Ibid, pp. 34-35. Овакво схватање постојања је први увео Рој Баскар (Roy Bhaskar), према коме „[м]еханизми, догађаји и искуства чине три преклапајућа домена стварности“ – стварни (*real*), постојећи (*actual*) и емпиријски (*empirical*). Roy Bhaskar, *A Realist Theory of Science*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2008, pp. 46-47.

³⁷⁵ Видети: Colin Wight and Jonathan Joseph, “Scientific Realism and International Relations.” In *Scientific Realism and International Relations*, ed. by Jonathan Joseph and Colin Wight, Palgrave MacMillan, England, 2010, p. 11.

³⁷⁶ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2013, p. 26.

³⁷⁷ Bruce L. Berg, *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Fourth edition, Allyn and Bacon, Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo, and Singapore, 2001, p. 15.

³⁷⁸ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, 80.

³⁷⁹ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, pp. 62-63. Ова дебата се развијала од Вебера и Диркема, као заступника индивидуализма и холизма респективно преко Гиденсове теорије структурације и морфогенетског приступа Маргарет Арчер, а у науци о међународним односима пандан Арчерином и Гиденсовом покушају да разреше дебату између агента и структуре су учинили Александар Вент, Дејвид Деслер и Валтер Карлснajs. Ibid, pp. 64-72; 77. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, pp. 93-94.

теорији. У складу са одабраним теоријским оквиром, у овом истраживању се прихвата становиште да структура даје подстицаје или ограничења, које индивидуални актери тумаче и на основу тога делају што у крајњој линији производи исходе.

Четврто, постоји и питање односа између света и истраживача – „да ли предмети истраживања имају мање или више одређени суштински карактер који је одвојен од активности истраживача или процес истраживања на неки начин чини предмет истраживања *en passant* у процесу прикупљања и састављања података“³⁸⁰, а у којој постоје две опције: јединство или монизам ума и света и независност или дуализам ума света.³⁸¹ У овом истраживању се прихвата схватање о независности ума и света. Ипак, с обзиром на то да се у објашњењу не користе само физички чиниоци, већ и ментални, потребно је укратко појаснити шта у овом контексту значи независност ума и света, односно зашто се ово истраживање не сврстава у конструктивизам,³⁸² иако се бави перцепцијама спољнополитичких одлучилаца. Према Марку Спреваку (*Mark Sprevak*), постоји три приступа питању односа ума и света у случају когнитивне науке, али је за потребе овог истраживања довољно прво објашњење реализма у истраживању когнитивних процеса.³⁸³ Код заступника анти-реалистичког становишта је релевантно утврдити не да ли је сам субјекат који се истражује завистан од сопственог ума, већ да ли је завистан од ума истраживача који му приписује својства.³⁸⁴ Роберт Нола (*Robert Nola*) и Хауард Санки (*Howard Sankey*) сматрају да се могу производити „објективне тврдње о предметима који су зависни од ума који се истражују у друштвеним наукама“.³⁸⁵ Заступамо став да је овај услов испуњен кроз систематско истраживање перцепција методом квалитативне анализе садржаја о којој ће касније бити речи. Такође сматрамо да је важно напоменути да би целокупни каузални процес који се објашњава у овом истраживању постојао и у случају да не постоји истраживач који се њиме бави, услед чега је испуњен услов независности ума и света (иако он не би постојао у истом облику без људи који у њему учествују).

2.1.2. Епистемолошко одређење истраживања у филозофији друштвених наука

³⁸⁰ Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit, pp. 35-6.

³⁸¹ Према Џексону, критички реализам је поткатегорија научног реализма у филозофији науке. Ibid, p. 76. Поједини аутори их изједначавају. Нпр. Brown 2007: 409 in Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 39. У вези са тврдњом Халперин и Хита да критички реализам представља корак ка интерпретативизму јер одбацује претпоставку о независности истраживача и истраживаног, она код Џексона није заступљена, већ постоји дуализам ума и света. Разлика између прихватања да је свет онакав како изгледа и схватања по ком се он састоји од дубљих структура у односу на оно што се може опазити не представља дистинкцију научног и критичког реализма, већ научног реализма и позитивизма, јер се у позитивизму постојање изједначава са опажањем. Код већине других аутора који су се бавили филозофијом науке у међународним односима, а чија су дела у овом истраживању коришћена не прихвата се став према коме је натурализам заједничка црта позитивизма и научног реализма, већ се потоњи управо дефинише покушајима да се превазиђе заснивање знања на опаженим регуларностима. Поред тога, увођење перцепција спољнополитичких одлучилаца у ово истраживање не значи субјективно конструисање стварности, већ само један од делова каузалног механизма који је у складу са конјукционом узрочношћу (индивидуални узроци производе исход када су у конјункцији, а у мањој мери када су независни). Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 66. У овом истраживању сматрамо да сваки корак производи исход, који се надовезује на наредни корак као узрок, а сви кораци у конјункцији производе коначни исход. Сваки од узрока у том смислу задовољава критеријум SUIN (“sufficient but unnecessary part of a factor that is insufficient but necessary”). Ibid. То практично значи да енергетска револуција сама по себи није довољна да објасни исход, али је неопходан први корак, јер без ње не би могао се производе исход, већ настаје када наступе и преостали узроци у каузалном механизму, укључујући и перцепције.

³⁸² Када се говори о конструктивизму, у овој дисертацији се под њим подразумевају они приступи који прихватају онтолошки антифундационализам, односно друштвену конструкцију стварности и монизам ума и света.

³⁸³ Mark Sprevak, “Realism About Cognitive Science.” In *The Routledge Handbook of Scientific Realism*, ed. by Juha Saatsi, Routledge, Oxon and New York, 2018, p. 364.

³⁸⁴ Ibid.

³⁸⁵ Robert Nola and Howard Sankey, *Theories of Scientific Method: An Introduction*, Acumen Publishing, Stocksfield, 2007, p. 339.

Када је реч о епистемологији, постоје два питања на које ћемо овде обратити пажњу. Прво, када је реч о могућностима сазнања, односно у крајњој линији о напретку науке кроз усвајање нових сазнања, прихватамо становиште епистемолошког релативизма. Епистемолошки релативизам подразумева да је знање зависно од историјског контекста и да је пролазно, односно подложно одбацивању у будућности,³⁸⁶ па према Вајту научно сазнање представља „прагматични ‘недовршени производ’ који резултира из постепеног приближавања наших филозофских и методолошких оквира, наших теорија, наших хипотеза и наших података“.³⁸⁷ Према Дереку Бичу (*Derek Beach*) и Расмусу Бруну Педерсену (*Rasmus Brun Pedersen*), за студије случаја је најподеснија пробабилистичка епистемологија, према којој „наше сазнање о свету никад неће бити сигурно, већ наше поуздање у валидност каузалности односа зависи од квалитета доказа“.³⁸⁸ Колин Вајт сматра да епистемолошки релативизам произилази из онтолошког реализма јер услед оваквог онтолошког приступа, не може се прихватити само сазнање на основу искуства, односно подударања са опаженим.³⁸⁹ Слично томе Халперин и Хит сматрају да поимање бивствовања као ширег у односу на непосредно чулно искуство подразумева и одбацивање епистемологије која се заснива само на непосредном опажању.³⁹⁰

Рој Баскар (*Roy Bhaskar*) наводи три епистемолошка правца у филозофији науке – класични емпиризам, трансцендентални идеализам и трансцендентални реализам, при чему даје примат последњем.³⁹¹ Слично, Џексон сматра да знање може бити надемпиријско или трансцендентално, са једне стране, и емпиријско или експериментално, са друге.³⁹² У овом истраживању се прихвата став да се знање не може свести само на опажање и оно што се може опазити непосредно. У том контексту циљ није само формулисати законитости на основу конјункција опажених чињеница, већ покушај да се проникне у дубљи механизам који повезује узрок и исход. Према Џексону, трансфактуализам подразумева сазнање дубљих процеса изнад чињеница, за разлику од феноменализма према коме „није ни потребно ни могуће“ превазилазити искуство.³⁹³ Важно је напоменути да се прихватањем трансценденције не искључује емпирија као извор сазнања, јер се постојање и деловање структура, процеса или механизма може сазнати само на основу емпиријских последица које они производе. Штавише, једини начин приближавања верификацији одређене теорије, или у овом случају свеобухватног објашњења, поред унутрашње кохерентности је емпиријска провера. Ипак, трансцендентални реализам или трансфактуално знање подразумевају да се као научно сазнање вреднује само оно које превазилази феноменализам класичног емпиризма или вештачке конструкте попут модела или идеала који постоје у трансценденталном идеализму.³⁹⁴

2.1.3. Схватање каузалности/узрочности које се прихвата у истраживању

Услед прихватања оваквог онтолошког и епистемолошког одређења, усваја се и другачија концепција узрочности/каузалности. Према Хенрију Брејдију (*Henry E. Brady*), питање

³⁸⁶ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 40. Ово наликује Поперовом критеријуму оповргавања, односно није у супротности са хипотетичко-дедуктивном методом.

³⁸⁷ Ibid, p. 61.

³⁸⁸ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 20. Бајесова логика коју предлажу Бич и Педерсен „је епистемолошки пробабилистичка, па никад не можемо апсолутно потврдити или оповргнути теорију“, али то не значи да се онтолошки детерминистичке теорије не могу процењивати, већ само да „ће увек постојати степен несигурности“. Ibid, p. 170. Према Мунку, „детерминистичко схватање узрочности, које „омогућава истраживачу да одбаци потенцијалан експланаторни фактор на основу једне девијације свеукупног обрасца, садржи имплицитан аргумент да су чак и јединствене студије случаја довољне да се тестира теорија“. Gerardo L. Munck, “Tools for Qualitative Research.”, op. cit, p. 116.

³⁸⁹ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 39.

³⁹⁰ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 36.

³⁹¹ Roy Bhaskar, *A Realist Theory of Science*, op. cit, pp. 14-15.

³⁹² Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit, p. 35.

³⁹³ Ibid, pp. 36-37.

³⁹⁴ Roy Bhaskar, *A Realist Theory of Science*, op. cit, p. 15.

каузалности „отвара низ темељних онтолошких питања која се тичу ствари које су узрочно повезане и природе каузалног односа“.³⁹⁵ Брејди разликује четири приступа каузалности: 1. нео-хјумеанска регуларност тј. стална спона између узрока и последице; 2. контрафактуалност односно одсуство исхода у случају одсуства узрока; 3. манипулација узрока као у случају експеримената; и 4. каузални механизам.³⁹⁶ Постоје две онтолошке позиције према природи каузалности – једна која конципира каузалност као редовно повезивање X и Y уз три критеријума (X и Y морају постојати у истом времену и простору; X временски претходи Y; X и Y морају бити у конјункцији односно између њих мора постојати редовна спона)³⁹⁷ у традицији Дејвида Хјума (*David Hume*) и друга механицистичка концепција у традицији Ренеа Декарта (*René Descartes*) која ставља нагласак на каузални процес односно начин на који се каузалне силе преносе кроз низ међусобно повезаних делова механизма од узрока до последице/исхода.³⁹⁸ Онтолошка позиција такође може бити и пробабилистичка и детерминистичка у зависности од тога да ли се друштвени свет посматра као стохастичан или као детерминисан.³⁹⁹ Детерминизам у овом случају није схваћен као апсолутна тачност анализе каузалног механизма, већ имплицира да је насумичност резултат „ограничења у теоријама, моделима, мерењима и подацима“.⁴⁰⁰ Истражује се да ли је X неопходан и довољан узрок Y у одређеном случају, а не да ли они коварирају у популацији.⁴⁰¹ Под детерминистичким каузалним односом се подразумева да промена у независној варијабли увек изазива промену у зависној варијабли, док се под пробабилистичким каузалним односом подразумева да промена у независној варијабли „можда/понекад/вероватно“ изазива промену у зависној варијабли, односно да „обично резултира“ променом у вредностима зависне варијабле.⁴⁰²

Према Халперин и Хиту, из онтолошких и епистемолошких принципа научног реализма произилази одбацивање позитивистичке концепције каузалности у традицији Дејвида Хјума која се заснива на опажању регуларности.⁴⁰³ Позитивистички модел објашњавања као изјава о редовности у облику „ако А, онда Б“, који се назива Д-Н (дедуктивно-номолошки)⁴⁰⁴ имао је два недостатка: није разликовао каузални однос од лажних регуларности; његова предвиђања су морала бити апсолутно тачна, а у друштвеним наукама не постоје закони који су применљиви у свим случајевима апсолутно.⁴⁰⁵ Према Александру Џорџу (*Alexander L. George*) и Ендруу Бенету (*Andrew Bennett*), потоње модификације овог модела које су се заснивале на вероватноћи – „индуктивно статистички“ (И-С) и „модел статистичке релевантности“ (С-Р) нису успеле да у потпуности отклоне недостатке, па се развио нови приступ каузалности заснован на механизму.⁴⁰⁶ Према Џексону, у реалистичком схватању каузалности систематска

³⁹⁵ Henry E. Brady, "Causation and Explanation in Social Science.", In *The Oxford Handbook of Political Methodology*, ed. by Janet M. Box-Steffensmeier, Henry E. Brady and David Collier, Oxford University Press, New York, 2008, p. 224.

³⁹⁶ Ibid, pp. 218-219.

³⁹⁷ Holland 1986 in Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, pp. 24-25.

³⁹⁸ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 25.

³⁹⁹ Ibid, p. 26.

⁴⁰⁰ Mahoney 2008: 420 in Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 27.

⁴⁰¹ Collier, Brady, and Seawright 2010a: 145; Mahoney 2008: 417 in Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, 2013, p. 27. Узрок је неопходан ако његово одсуство спречава исход, а довољан ако у његовом присуству исход увек следи.

⁴⁰² Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. p. 147.

⁴⁰³ Ibid, p. 37.

⁴⁰⁴ Овај модел се такође назива и Хемпел-Опенхајмов модел или модел општијег закона (covering law model) и подразумева објашњење кроз подвођење одређеног случаја под неки закон веће општости. Fred Eidlin, "Deductive-Nomological Model of Explanation.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, Washington DC, 2010, p. 285.

⁴⁰⁵ Alexander L. George and Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, MIT Press, Cambridge and London, 2005, e-book, p. 175.

⁴⁰⁶ Ibid, pp. 176-177.

коваријација између случајева је „ирелевантна“.⁴⁰⁷ Бич и Педерсен сматрају да варијација нема каузална својства код студија случаја, већ каузално закључивање подразумева „подударање између емпиријских доказа које претпостављамо да каузални механизам производи и онога што заправо откријемо о случају“.⁴⁰⁸ У складу са тиме, у овом истраживању се неће тежити формулисању општих законитости нити њиховом тестирању, већ објашњењу јединственог исхода помоћу каузалног механизма.

Бич и Педерсен каузалност представљају у две димензије – 1. као контрафактуалност или каузални механизам; и 2. као редовну асоцијацију кроз случајеве или не (да ли се десило више од једном).⁴⁰⁹ Они сматрају да је избор између контрафактуалности и каузалног механизма искључив.⁴¹⁰ Неки аутори попут Ендруа Бенета, користе контрафактуално закључивање као допунску методу у праћењу процеса, односно не сматрају је контрадикторном као Бич и Педерсен.⁴¹¹ У нашем истраживању које се заснива на праћењу процеса, контрафактуалност се прихвата у оквиру појединачних аналитичких и емпиријских корака у процесу, где је могуће да се одсуство узрока повезује са одсуством последице у конкретном делу каузалног ланца (поготово у делу где се полази од већ постојећих теоријских претпоставки), па је ни ми не сматрамо нужно супротном каузалном механизму.⁴¹² Разлика произилази из чињенице да је свеукупно схватање каузалности засновано на механизму, а не на контрафактуалности, односно да постоји низ неопходних корака који су довели до одређеног исхода.⁴¹³

Према Бичу и Педерсену, каузалност као механизам подразумева објашњавање „зашто се нешто десило кроз анализу каузалних процеса који стварају исходе“.⁴¹⁴ Постоје два начина да се објасни шта је каузални механизам: минималистички (који је компатибилан са методом конгруенције) и системски (који је компатибилан са методом праћења процеса).⁴¹⁵ Код системског објашњења каузалног механизма, нагласак је на „динамичком, интерактивном утицају узрока на исходе и нарочито како се *каузалне силе преносе* кроз низ међусобно повезаних делова каузалног механизма да произведу исходе“ (курзив у оригиналу).⁴¹⁶ Дакле, ентитети попут актера или организација врше одређене активности којима се производи промена односно преносе каузалне силе, при чему се делови механизма надовезују један на други.⁴¹⁷ Када је реч о редовности, према Бичу и Педерсену, могуће су обе варијанте, односно он се може понављати кроз више случајева, али је такође могуће и да постоји само у једном случају (каузалност једног случаја).⁴¹⁸

⁴⁰⁷ Patrick Thaddeus Jackson, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, op. cit, p. 109. Иако се у овом истраживању каузалност заснива на каузалном механизму, што значи да коваријација неће бити коришћена у доказивању хипотезе, из тога не произилази потпуно одбацивање оваквих регуларности, већ само њихово одбацивање у односу на конкретан предмет истраживања и методу студије случаја засновану на унутрашњим доказима.

⁴⁰⁸ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 99.

⁴⁰⁹ Ibid, p. 27.

⁴¹⁰ Код контрафактуалности може се тврдити да је нешто узрок одређеног исхода ако се утврди да у његовом одсуству нема таквог исхода. Ibid, p. 28.

⁴¹¹ Andrew Bennett, "Process Tracing: A Bayesian Perspective.", In *The Oxford Handbook of Political Methodology*, ed. by Janet M. Box-Steffensmeier, Henry E. Brady and David Collier, Oxford University Press, New York, 2008, p. 718.

⁴¹² Нпр. у одсуству веће производње нафте не би било ни њеног извоза, па се већа производња нафте сматра узроком извоза.

⁴¹³ Може се рећи да би одсуство енергетске револуције значило и одсуство промене политике САД према Персијском заливу, али је контрафактуално закључивање немогуће извести као мисаони експеримент због мноштва корака који повезују енергетску револуцију и спољну политику. Због тога је праћење процеса много подобнија врста каузалности у овом случају.

⁴¹⁴ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 31.

⁴¹⁵ Ibid, p. 33.

⁴¹⁶ Ibid, p. 35.

⁴¹⁷ Ibid, p. 81.

⁴¹⁸ Ibid, p. 44.

Кинг, Кохејн и Верба праве разлику између дескриптивних и каузалних закључака и дефинишу каузалност као везану за контрафактуелни услов и каузални ефекат.⁴¹⁹ Они не сматрају да је дефинисање каузалног механизма супротно њиховој дефиницији, већ да њихова дефиниција претходи каузалном механизму (који схватају врстом емпиријске анализе, док у својој књизи каузалност третирају као теоријски концепт независан од података; такође је изједначавају са праћењем процеса, историјском анализом и детаљном студијом случаја).⁴²⁰ Према Колину Вајту, проблем са оваквом дефиницијом је у томе што механизми представљају аналитичке конструкте, а не емпиријске.⁴²¹ Према његовој дефиницији, каузални механизам је „процес, ентитет или стање ствари који учествује у или је одговоран за акцију, реакцију или исход природне или друштвене појаве“.⁴²² Бенет и Џорџ дефинишу каузални механизам као „неуочљиве физичке, друштвене и психолошке процесе кроз које агенти са различитим каузалним капацитетима делују, али само у специфичним контекстима или условима, како би пренели енергију, информације или материју другим ентитетима“.⁴²³

2.2. Метода студије случаја као основна метода у истраживању

С обзиром на то да се бави делом стварности који одговара политичким појавама, ово истраживање се може назвати емпиријским према подели коју су учили Халперин и Хит.⁴²⁴ Ипак, то не значи да се оно своди на феноменализам, већ означава да се не бави нормативним питањима, као и да користи емпиријску студију у циљу откривања механизма који повезује узрок и последицу, а на основу раније усвојених онтолошких, епистемолошких и теоријских поставки. Ово истраживање нема примарни циљ да тестира одређену теорију нити да предложи нову, већ је усмерено на јединствени исход који се одиграо у конкретном времену и простору. Као што је објашњено у претходном делу, прихватање научног реализма, условљава и другачије схватање каузалности, а из тога произилази и употреба извесних метода. Према Блатеру (*Joachim Blatter*) и Хаверланду (*Markus Haverland*), методологија студије случаја је од 1970-их година била заснована на епистемологији коју користе и анализе великог броја случајева (опажања), али у последње време су развијене „алтернативне епистемолошке основе за каузално закључивање у студијама случаја“ које су адекватније.⁴²⁵

Ово истраживање према природи метода које се користе спада у квалитативна истраживања. Постоје два приступа за одређење методе као квалитативне у литератури: према врсти података и према врсти обраде података. Тако се квалитативне методе на основу врсте података одређују као „стратегије прикупљања података и стратегије анализе [...] нумеричких података“.⁴²⁶ Могућа је и дефиниција која се заснива на приступу прикупљању и обради података, без обзира на то да ли су они квалитативни или квантитативни. Тако, нпр., према Колијеру, иако се

⁴¹⁹ Gary King, Robert O. Keohane, and Sidney Verba, *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, op. cit, p. 77-78. Каузални ефекат је разлика између систематских компоненти посматрања учињених када експланаторна варијаблима има једну вредност и систематских компоненти посматрања учињених када експланаторна варијаблима има другу вредност. Ibid, pp. 81-82.

⁴²⁰ Ibid, pp. 85-86.

⁴²¹ Colin Wight, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, op. cit, p. 31.

⁴²² Ibid, p. 34. Према Вајту пошто више механизма може имати утицај на исход, можемо утврдити само који је имао одлучујућу улогу. Ibid, p. 34.

⁴²³ Alexander L. George and Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, op. cit, p. 178.

⁴²⁴ Истраживања могу бити емпиријске и теоријске (нормативне) природе, при чему емпиријска истраживања теже да одговоре на питање: „Шта је(сте)?“, док се нормативна истраживања баве питањем „Шта би требало да буде?“. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 4.

⁴²⁵ Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, op. cit, p. 9.

⁴²⁶ Christopher Lamont, *Research Methods in International Relations*, op. cit, p. 95. Према Уду Кукарцу (*Udo Kuckartz*), под квантитативним подацима се подразумевају нумерички подаци, док квалитативни подаци обухватају текст, слике, видео, аудио, културне артефакте и друго. Udo Kuckartz, *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods, Practice & Using Software*, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2014, p. 2.

праћење процеса сврстава у квалитативне методе, оно се некад може ослањати и на квантитативне податке.⁴²⁷ У овом истраживању се користе и квантитативни и квалитативни подаци, па се прихвата квалификација методе као квалитативне на основу обраде ових података. У истраживању ће за прикупљање података биће коришћено документарно истраживање примарних извора, секундарни извори⁴²⁸ и медијски извори.⁴²⁹ Под квалитативним методама анализе података овде подразумевамо студију случаја која ће бити спроведена техником праћења процеса, као и квалитативну анализу садржаја. Притом, главна оперативна метода која служи за научно објашњење претпостављеног каузалног механизма у овој студији случаја биће праћење процеса, док ће се квалитативна анализа садржаја користити као помоћна метода у циљу научне дескрипције. Када је реч о односу између прикупљања и анализе података у истраживању ће углавном бити коришћен итеративни приступ.⁴³⁰

Истраживачки дизајн код студије случаја такође може бити оријентисан ка коваријацији, нпр. као код Геринга (*John Gerring*),⁴³¹ Кинга, Кохејна и Вербе или ка каузалном процесу/механизму нпр. као код Бича и Педерсена, Џорџа и Бенета.⁴³² Према Улриксеновој (*Marianne S. Ulriksen*) и Дадалауријевој (*Nina Dadalauri*), постоје три приступа објашњењу у истраживањима која користе студију случаја: коваријациона анализа, конгруенција и праћење процеса, при чему је за први приступ потребан истраживачки дизајн са више студија случаја, док се друга два приступа могу заснивати на студији јединственог случаја.⁴³³ С друге стране, Чарлс Рагин (*Charles C. Ragin*) користи класификацију на истраживања оријентисана на варијацију (*variance-oriented research*) и истраживања оријентисана на случајеве (*case-oriented*

⁴²⁷ David Collier, "Understanding Process Tracing." *Political Science and Politics*, 44 (4), 2011, p. 825.

⁴²⁸ Луис Корти (*Loise Corti*) користи термин „секундарна анализа“ под којом подразумева коришћење постојећих података других истраживања из друге перспективе или у сврху тражења одговора на друго истраживачко питање. Подаци већ постојећих истраживања између осталог могу бити корисни у случају отежаног приступа одређеној популацији, као што је случај у делу овог истраживања. Loise Corti, "Data Collection in Secondary Analysis." In *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*, ed. by Uwe Flick, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2018, p. 166.

⁴²⁹ Christopher Lamont, *Research Methods in International Relations*, op. cit, pp. 96-99. Поред ових метода прикупљања података Ламонт такође наводи и интервју и фокус групе. Халперин и Хит такође овде убрајају и етнографско истраживање, упитнике и анкете и посматрање. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit, p. 174.

⁴³⁰ Бријана Кенеди (*Brianna L. Kennedy*) и Роберт Торнберг (*Robert Thornberg*) разликују два приступа: линеарно-редни (где се прво прикупе сви подаци, а потом се врши анализа) и итеративни приступ (где се наизменично прикупљају и анализирају подаци). Brianna L. Kennedy and Robert Thornberg, "Deduction, Induction and Abduction." In *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*, ed. by Uwe Flick, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2018, p. 49.

⁴³¹ Према Џону Герингу студија случаја представља „интензивну студију једног случаја како би се дошло до сазнања о широј класи случајева – популацији“. John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, op. cit, p. 20. Видети и: Bertrand Badie, Dirk Berg-Schlosser, and Leonardo Morlino, eds., *International Encyclopedia of Political Science*, Vol. 1-8, SAGE Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi, Singapore, 2011, p. 194. Геринг дефинише случај као „просторно ограничену појаву (јединицу) посматрану у јединици времена или у дужем временском периоду“. John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, op. cit, p. 19.

⁴³² Геринг сврстава студију случаја у коваријациони истраживачки дизајн и предлаже типологију на основу временске и просторне варијације (студија једног случаја може бити синхрона, дијахрона и синхрона и дијахрона; студија неколико случаја може бити компаративна и компаративно-историјска метода). Ibid, p. 17. С друге стране, под студијом случаја Џорџ и Бенет подразумевају „детаљно истраживање једног аспекта одређене историјске епизоде са циљем развоја или тестирања историјских објашњења који се могу генерализовати на друге случајеве“. Alexander L. George and Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, op. cit, p. 26. Према Блатеру и Хаверланду, ради се о приступима са потпуно другачијом епистемологијом, дефиницијама студије случаја и каузалности, као и генерализације – Геринг, Кинг, Кохејн и Верба припадају позитивизму и критичком рационализму, а њихове дефиниције су у складу са методологијом истраживања великог броја случајева (великог Н) и коваријационим дизајном. С друге стране, Бенет и Џорџ заснивају своје схватање на критичком реализму, као и каузалном механизму и праћењу процеса. Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, op. cit, pp. 16-17.

⁴³³ Marianne S. Ulriksen and Nina Dadalauri, "Single case studies and theory-testing: the knots and dots of the process-tracing method." *International Journal of Social Research Methodology*, 2014, p. 3.

research).⁴³⁴ Овакво схватање је заступљено и код Мунка (*Gerardo L. Munck*) који сматра да се за разлику од систематског поређења кроз случајеве и коваријације, каузални закључци могу изводити и на основу процеса или одлука унутар случаја (*within case*).⁴³⁵ У истраживању ће бити коришћене квалитативне методе⁴³⁶ које су компатибилне са схватањем каузалности које се заснива на механизму, за разлику од квантитативних метода које су погодније за конструкцију или тестирање пробабилистичких законитости на основу редовне асоцијације кроз случајеве. У складу са тим, за објашњење једног специфичног исхода који се одиграо на основу каузалног механизма најпогоднија метода је студија случаја кроз праћење процеса.

Упркос томе што се определио за коваријациони истраживачки дизајн, Геринг је описао шта све студија случаја може да подразумева у ширем смислу: 1. да је метод квалитативан;⁴³⁷ 2. да је истраживање холистичко или „густо“; 3. да користи специфичну врсту доказа (нпр. етнографско, текстуална анализа, теренско истраживање, праћење процеса); 4. да је метод прикупљања доказа натуралистички односно у „контексту стварног живота“; 5. да је тема дифузна; 6. да се користи триангулација; 7. да се истражују својства једног опажања и 8. да се истражују својства једне појаве.⁴³⁸ Када се говори о студији случаја у овом истраживању, пре свега се подразумева да се користе квалитативне методе и технике (праћење процеса и квалитативна анализа садржаја) како би се тестирале хипотезе о каузалном механизму који објашњава једну временски и просторно одређену појаву. Према Роберту Јину (*Robert K. Yin*), студија случаја је „емпиријска метода која истражује савремену појаву (‘случај’) дубински и у контексту стварног света, посебно кад границе између појаве и контекста нису јасне“.⁴³⁹ Из тога се може закључити да из одабира одређене појаве, односно емпиријских последица одређеног узрочног механизма као предмета истраживања, произилази метода студије случаја.

Ова врста студије случаја се појављује и на другим местима у литератури. Тако и Геринг наводи још једну врсту методе која се подводи под студију случаја. Реч је о студији јединственог исхода (*single-outcome study*) која представља истраживање са циљем „објашњења јединственог исхода јединственог случаја“.⁴⁴⁰ Слично томе, Стивен Ван Ивера (*Stephen Van Evera*) користи термин објашњења специфичних догађаја. Према Ван Ивери објашњења специфичних догађаја „користе теорије и обликована су као теорије“, њима се идентификује специфичан узрок одређене појаве, као и општа појава којој припада.⁴⁴¹ Постоје два типа оваквих објашњења: специфично објашњење које се не може генерализовати и оно које може

⁴³⁴ Видети: Charles C. Ragin, “Turning the Tables: How Case-Oriented Research Challenges Variable-Oriented Research.”, In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004.

⁴³⁵ Gerardo L. Munck, “Tools for Qualitative Research.” in *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, op. cit, p. 114.

⁴³⁶ Према Брејдију, Колијеру и Сирајту, под квалитативним методама се подразумевају студија случаја, анализа малог броја случајева/опажања (малог Н), упоредна метода, концептуална анализа, упоредно-историјска метода, етнографско истраживање, интерпретативизам и конструктивизам. Henry E. Brady, David Collier, and Jason Seawright, “Refocusing the Discussion of Methodology.”, op. cit, p. 4.

⁴³⁷ Према Роберту Јину, постоје два схватања о природи студије случаја – према првом, она се аутоматски сврстава у квалитативне методе, док према другом схватању она представља засебан метод у односу на квалитативна истраживања. Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods*, op. cit, 2018, p. 25.

⁴³⁸ John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, op. cit, p. 17. За још дефиниција студије случаја, такође видети и: Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, op. cit, pp. 18-19.

⁴³⁹ Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods*, op. cit, p. 45. Поред првог одређења студије случаја које се тиче обима ове методе, друго одређење према Јину укључује њене одлике. Према Јину „[с]тудија случаја се бави технички карактеристичном ситуацијом у којој ће бити више варијабли од интереса него што подаци указују и која, са једне стране, има погодности од ранијег развоја теоријских претпоставки у дизајну, прикупљању података и анализи, а са друге стране, се ослања на различите врсте доказа, са подацима које треба приближити триангулацијом“. Ibid, p. 46.

⁴⁴⁰ John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, op. cit, p. 187.

⁴⁴¹ Stephen Van Evera, *Guide to Methods for Students of Political Science*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1997, p. 15.

(прво не идентификује теорију на основу које функционише, друго је идентификује).⁴⁴² С обзиром на то да је објашњење одређеног каузалног механизма у фокусу ове студије случаја, она се може сврстати у експланаторне.⁴⁴³ Према Роберту Стејку (*Robert Stake*), на основу сврхе истраживања, разликују се три врсте студије случаја: интринзична, инструментална и колективна.⁴⁴⁴ Циљ интринзичне студије случаја није тестирање нити формулисање нове теорије, већ „боље разумевање интринзичних аспеката одређеног [...] случаја“.⁴⁴⁵ У овом истраживању се ослањамо на дефиницију студије случаја коју дају Бич и Педерсен, а према којој случај представља јединицу одигравања каузалног механизма од узрока до исхода.⁴⁴⁶ Из њихове дефиниције произилази да је довољан један случај за одвијање каузалног механизма, односно да редовност није одређујућа одлика у методи студије случаја. Према Јину, студија случаја може бити студија јединственог случаја⁴⁴⁷ или студија више случаја, а обе врсте могу имати холистички (само на једном нивоу) или уграђени дизајн (истраживање случаја, али и његових подјединица).⁴⁴⁸ Џејмс Махоуни (*James Mahoney*) такође наводи могућност објашњења специфичних исхода на основу студије случаја, при чему су важна четири питања – да ли се исход догодио; да ли су се догодили претпостављени каузални фактори; да ли су претпостављени каузални фактори узроковали исход; како се елиминишу ривалске хипотезе.⁴⁴⁹ Притом, одговори на прва два питања представљају дескриптивне закључке, док се друга два питања односе на каузалне закључке.

У контексту предмета овог истраживања, студија случаја има предност као метода јер омогућава дубинско истраживање каузалног механизма у индивидуалним случајевима и има капацитет за бављење каузалном сложености.⁴⁵⁰ Према Бенету и Елману (*Colin Elman*), квалитативне методе, а посебно студија случаја, имају велики значај у науци о међународним односима јер су погодне за истраживање сложених појава – предмет истраживања ове науке „често укључује интерактивне ефекте многих структурних и индивидуалних варијабли, путних зависности и стратешке интеракције великог броја актера кроз различите нивое анализе са приватним информацијама или јаким подстицајима за блеф или превару других актера“.⁴⁵¹

⁴⁴² Ibid, pp. 15-16.

⁴⁴³ Брус Берг (*Bruce L. Berg*) преузима класификацију на три врсте дизајна студије случаја од Јина и Винстона: 1. експлораторна; 2. експланаторна; и 3. дескриптивна студија случаја. *Bruce L. Berg, Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, op. cit, p. 230. Ван Ивера користи назив „објашњења специфичних случајева“, али такође наводи и Јинов термин експланаторна студија случаја. *Stephen Van Evera, Guide to Methods for Students of Political Science*, op. cit, p. 74.

⁴⁴⁴ (Stake 1994, 1995) in *Bruce L. Berg, Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, op. cit, p. 229.

⁴⁴⁵ Ibid.

⁴⁴⁶ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 5.

⁴⁴⁷ Према Јину постоји више разлога за истраживачки дизајн који подразумева студију једног случаја – случај може бити критични, необични, уобичајени, откривајући или лонгитудинални. *Robert K. Yin, Case Study Research: Design and Methods*, op. cit, pp. 84; 87. Када је реч о овом истраживању, поред тога што се ради о студији јединственог исхода, овај случај је одабран јер се ради о лонгитудиналном истраживању, тако да се он истражује током протока времена, што је најпогодније за објашњење каузалног механизма.

⁴⁴⁸ Ibid, p. 84. Уграђена студија случаја се такође назива и „случај унутар случаја“ и подразумева истраживачки дизајн који укључује „поделу шире појаве од интереса (случаја) у подкуп мањих значајних јединица (подслучајева)“. *Maria Gondo, John Amis, and James Vardaman, "Case Within a Case."*, In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010, p. 134.

⁴⁴⁹ James Mahoney, "The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences." *Sociological Methods & Research*, 2012, pp. 19-20.

⁴⁵⁰ Поред ова два разлога, Џорџ и Бенет издвајају и валидност концепата и строге процедуре за развој нових хипотеза као предности студије случаја. *Alexander L. George and Andrew Bennett, Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, op. cit, p. 40.

⁴⁵¹ Andrew Bennett and Colin Elman, "Case Study Methods in the International Relations Subfield." *Comparative Political Studies*, Vol. 40, No 2, February 2007, p. 171.

Према Џорџу и Бенету, опширнија и дубља објашњења у оквиру једног случаја воде мањој експланаторној моћи на широј популацији, што подразумева одрицање од парсимоније и широке применљивости у корист генерализација које се односе само на добро дефинисану групу случајева.⁴⁵² Слично, према Бичу и Педерсену, једина могућа генерализација код оваквих студија случаја се односи на уску групу сличних случајева.⁴⁵³ Као што је већ објашњено, предмет истраживања овог рада је америчка политика према Персијском заливу од 2013. до 2021. године у контексту промене глобалног енергетског система. Дакле, не ради се о једном примеру одређеног феномена, већ о јединственом догађају или појави. У складу са тиме, циљ неће бити тражење ширих општих законитости, односно њихово формулисање или тестирање, већ објашњење тог јединственог и специфичног случаја. Ипак, иако није могуће правити опште генерализације, могућа је интерна генерализација, па ће бити истраживана политика САД према Саудијској Арабији и према Ирану у наведеном периоду како би се извели закључци о политици САД према Персијском заливу као широј, али ограниченој популацији. С друге стране, иако се студија случаја коришћена у овом истраживању заснива на јединственом, временски и просторном одређеном догађају, с обзиром на то да је главни циљ научно објашњење каузалног механизма на основу ког се он одиграо, сматрамо да је могућа и извесна врста екстерне генерализације.⁴⁵⁴ Према речима Џона Луиса Гедиса „тест добре теорије лежи у њеној способности да објасни прошлост, јер само ако то уради, можемо веровати у то што има да нам каже о будућности“.⁴⁵⁵ Сматрамо да се може извести генерализација када је у питању временски оквир који је садржан у истраживању, јер исход који се објашњава у овом истраживању још увек постоји, односно механизам на основу ког се он објашњава је још увек на делу. Све док постоје системски чиниоци који га чине могућим, као и одговарајуће тумачење ових чинилаца на микро-нивоу, екстерне генерализације које се тичу времена, као и научна предвиђања заснована на њима, ће бити изводљиви.

2.3. Метода праћења процеса као оперативна метода у истраживању

2.3.1. Дефиниције праћења процеса

У оквиру студије случаја као јединственог исхода биће коришћена једна метода за доказивање хипотеза односно објашњење узрочно-последичне везе која се претпоставља – праћење процеса (*process tracing*), док ће се квалитативна анализа садржаја (*qualitative content analysis*) користити као помоћна метода или техника за научни опис. Поред тога што је компатибилно са студијом случаја, праћење процеса одговара и приступу које ово истраживање прихвата у филозофији друштвених наука. Према Чекелу (*Jeffrey T. Checkel*), праћење процеса одговара, у смислу епистемологије, научном реализму.⁴⁵⁶ Иако постоји мноштво дефиниција праћења

⁴⁵² Alexander L. George and Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, op. cit, p. 57.

⁴⁵³ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 12.

⁴⁵⁴ Према Џозефу Максвелу (*Joseph A. Maxwell*), интерна генерализација је „генерализација у оквиру [within, курзив у оригиналу] околности, групе или популације која се истражује на особе, догађаје и активности које нису директно представљене у прикупљеним подацима“, док је екстерна генерализација „генерализација изван/преко [beyond, курзив у оригиналу] популације, околности, случаја или времена одређених истраживањем на друге особе, околности, случајеве или време“. Joseph A. Maxwell, “Generalization as an Issue for Qualitative Research Design.”, In *The SAGE Handbook of Qualitative Research Design*, ed. by Uwe Flick, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2022, p. 328.

⁴⁵⁵ John Lewis Gaddis, *On Grand Strategy*, op. cit, p. 18.

⁴⁵⁶ Jeffrey T. Checkel, “Process Tracing”, In *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, ed. by Audie Klotz and Deepa Prakash, Palgrave MacMillan, 2008, p. 116. Епистемолошке претпоставке ове методе приближне су научном реализму јер „иако се каузални механизми у крајњој линији не могу директно опазити, наше хипотезе о томе како ови механизми функционишу производе импликације које се могу опазити и које можемо да тестирамо у односу на стварне опсервације како бисмо извели (могуће и погрешне) закључке о валидности и обиму наших хипотеза“. Bertrand Badie, Dirk Berg-Schlosser, and Leonardo Morlino, ed., *International Encyclopedia of Political Science*, op. cit, p. 2135. Такође, према Бенету и Чекелу праћење процеса је повезано са објашњењима заснованим на каузалном механизму, а прагматизам и научни реализам у филозофији науке

процеса, према Бичу и Педерсену, ова метода није дефинисана на довољно прецизан начин, те не постоје ни јасна упутства за њену примену.⁴⁵⁷ У овом истраживању се на праћење процеса гледа као на начин спровођења студије случаја, а не као на независну методу.⁴⁵⁸ У складу са тиме, према речима Гонзалес-Окантоса (*Ezequiel González – Ocantos*), циљ праћења процеса је „евалуација хипотеза о присуству или одсуству конститутивних корака у стилизованом каузалном путу“.⁴⁵⁹ Слично томе, према Џејмсу Махоунију, „праћење процеса се може користити за евалуацију хипотеза о узроцима специфичног исхода одређеног случаја“.⁴⁶⁰

Пре излагања Бичовог и Педерсеновог схватања праћења процеса, којим се ово истраживање води, навешћемо неколико дефиниција других аутора. Према Рипсману, Таљаферу и Лобелу, праћење процеса подразумева детаљну студију случаја како би се утврдило да ли су претпостављене зависне варијабле биле присутне, да ли су временски повезане са интервенишућим варијаблама и променама у зависној варијабли и да ли постоје докази да је тај каузални механизам довео до промена, а не други фактори.⁴⁶¹ Према Стивену Ван Ивери праћење процеса⁴⁶² у оквиру студије случаја подразумева истраживање „низа догађаја или процеса одлучивања путем којих се иницијални услови случаја преводе у исходе“.⁴⁶³ У Гонзалес-Окантосовој дефиницији код праћења процеса се врши дубинско истраживање једног случаја како би се открио низ догађаја или акција и реакција које заједно производе одређени исход.⁴⁶⁴ Према Бенету, праћење процеса представља „посматрање доказа у оквиру појединачног случаја или временски и просторно ограниченог примера одређене појаве ради извођења или тестирања алтернативних објашњења тог случаја“ односно потрагу за историјским објашњењем тог случаја.⁴⁶⁵ На другом месту, Бенет и Чекел дефинишу праћење процеса као „коришћење доказа у оквиру случаја како би се оформили закључци о каузалним објашњењима тог случаја“.⁴⁶⁶

Дејвид Колијер (*David Collier*) даје дефиницију праћења процеса као „аналитичког алата за извођење дескриптивних и каузалних закључака на основу дијагностичких доказа – који се

„пружају мета-теоријску основу подложнију размишљању о механизмима“. Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, In *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool*, ed. by Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, Cambridge University Press, Cambridge, 2015, p. 10. Џејмс Махоуни такође повезује праћење процеса са научно-реалистичким схватањем објашњења заснованом на каузалном механизму. James Mahoney, “The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences.”, op. cit, p. 17.

⁴⁵⁷ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, pp. 2-3.

⁴⁵⁸ Праћење процеса је првобитно била техника за истраживање корака у когнитивном процесу која је коришћена у когнитивној психологији, а у политичке науке овај концепт је увео Александар Џорџ 1979. године. Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, op. cit, p. 5. Основно значење праћења процеса као „истраживања средњих корака у процесу како би се извели закључци о хипотезама“ је задржано. Ibid, p. 6.

⁴⁵⁹ Ezequiel González – Ocantos, “Designing Qualitative Research Projects: Notes on Theory Building, Case Selection and Field Research.”, In *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations*, ed. by Luigi Curini and Robert Franzese, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2020, p. 106.

⁴⁶⁰ James Mahoney, “The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences.”, op. cit, p. 2.

⁴⁶¹ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 132.

⁴⁶² Према Ван Ивери праћење процеса је један од три формата за тестирање теорија, а преостала два начина су контролисано поређење и процедура конгруенције (слагања). Stephen Van Evera, *Guide to Methods for Students of Political Science*, op. cit, p. 56. Без обзира на њихове разлике, сва три подразумевају следеће кораке: бирање теорије; одређивање шта се може опазити у случају ако је теорија тачна, а шта ако није; истраживање случаја како би се утврдила слагања или неслагања између очекивања и опажања. Ibid. Оно се поред тестирања користи и за формулисање теорија. Ibid, p. 70.

⁴⁶³ Ibid, p. 64. Докази узрочно-последичне везе се могу тражити у низу и структури догађаја, али и у сведочењима актера. Ibid, p. 65.

⁴⁶⁴ Ezequiel González – Ocantos, “Designing Qualitative Research Projects: Notes on Theory Building, Case Selection and Field Research”, op. cit, p. 105.

⁴⁶⁵ Andrew Bennett, “Process Tracing: A Bayesian Perspective.”, op. cit, p. 704.

⁴⁶⁶ Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, op. cit, p. 4.

често схватају као део временског следа догађаја или појава“.⁴⁶⁷ Према Колијеру, метода праћења процеса је специфична на три начина: докази који се користе одговарају опажањима каузалног процеса и представљају квалитативно истраживање са емпиријском основом; за праћење процеса кључан је пажљиви опис⁴⁶⁸ корака на путањи промена или каузалности; и велика пажња је посвећена низу независне, интервенишуће и зависне варијабле.⁴⁶⁹

Под праћењем процеса Бич и Педерсен подразумевају два типа истраживања – 1. истраживање усредсређено на теорију (*theory-centric*; које треба да допринесе теорији кроз истраживање једног случаја и генерализацију на ширу, али малу популацију случајева) и 2. истраживање усредсређено на случај (*case-centric*; свеобухватна објашњења јединствених историјских случајева).⁴⁷⁰ Они предлажу да се под праћењем процеса подразумевају три различите методе на основу њиховог циља: тестирање теорије, грађење теорије и објашњавање исхода.⁴⁷¹ Слично томе, према Бенету, праћење процеса садржи и елементе грађења теорије односно индукцију, као и тестирања теорије тј. дедукцију.⁴⁷² Ипак, разлика између праћења процеса као грађења теорије и као објашњења јединственог исхода је више у степену него у врсти – систематски механизам који постоји код случаја јединственог исхода може се тестирати и на широј популацији случајева.⁴⁷³

Праћење процеса је одабрано као метода јер највише одговара врсти студије случаја која је заступљена у овом истраживању,⁴⁷⁴ односно специфичном и јединственом догађају о коме је било речи у претходном потпоглављу. У том случају, исход код праћења процеса се не посматра као део шире популације случајева, већ се углавном ради о историјски важном/интересантном/специфичном исходу који је сам по себи одређена појава са именом.⁴⁷⁵ Према Блатеру и Хаверланду, „праћење процеса је аналитичка техника унутар случаја; према томе не мора се бирати више од једног случаја“.⁴⁷⁶ Праћење процеса које је усмерено на случај има циљ да „произведе минимално довољно објашњење одређеног исхода, при чему се довољност дефинише као објашњење које узима у обзир све важне аспекте исхода тако да не остаје вишак делова“.⁴⁷⁷ Бич и Педерсен сматрају да, иако се ова метода често доводи у везу са историјским учењем, она пре припада друштвеним наукама јер користи више

⁴⁶⁷ David Collier, “Understanding Process Tracing.”, op. cit, p. 824.

⁴⁶⁸ Џон Геринг наводи да се праћење процеса такође може назвати и „густим“ описом или контекстуалном анализом. John Gerring, *Social Science Methodology: A Unified Framework*, 2nd edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2012, p. 330. О добром опису као важној одлици праћења процеса такође је писао и Гонзалес-Окантос. Ezequiel González – Ocantos, “Designing Qualitative Research Projects: Notes on Theory Building, Case Selection and Field Research”, op. cit, p. 106.

⁴⁶⁹ David Collier, “Understanding Process Tracing.”, op. cit, p. 823.

⁴⁷⁰ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 305. Иако су сазнања добијена на овај начин специфична за одређени случај, она могу послужити као „научене лекције“ у потрази за генерализацијама у другим случајевима. Ibid, p. 307.

⁴⁷¹ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 3.

⁴⁷² Andrew Bennett, “Process Tracing: A Bayesian Perspective.”, op. cit, p. 704.

⁴⁷³ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 157.

⁴⁷⁴ Тако, на пример, Геринг наводи три врсте анализе које се користе код студија јединственог исхода: „угнеђена анализа“ (nested analysis), анализа најсличнијег (most-similar analysis) и анализа у оквиру случаја (within-case analysis). John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, op. cit, p. 197. Пошто се не користи коваријација, у овом истраживању најпогоднија је анализа *унутар случаја* која је компатибилна са каузалним механизмом и праћењем процеса. Праћење процеса је метода која је погодна за истраживачки дизајн који подразумева студију јединственог случаја. Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 2. Џејмс Махоуни праћење процеса описује као „методологију тестирања хипотеза у друштвеним наукама“. James Mahoney, “The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences.”, op. cit, p. 1.

⁴⁷⁵ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 308-9.

⁴⁷⁶ Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, op. cit, p. 25.

⁴⁷⁷ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 18. Бич и Педерсен такође преузимају и Герингов термин „студија јединственог исхода“ (*single-outcome study*). Gerring 2006 in: Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 18.

генерализованих теоријских тврдњи и зато што је њен циљ да теоријски иде даље од случаја којим се бави.⁴⁷⁸ Слично томе Бенет и Чекел наглашавају да праћење процеса није исто што и историографија, јер иако постоје историјска објашњења која су вођена теоријом, праћење процеса захтева ригорозно тестирање хипотеза на сваком кораку.⁴⁷⁹

2.3.2. Спровођење методе праћења процеса

2.3.2.1. Каузални механизам

Бич и Педерсен разликују три логике закључивања у квалитативним истраживањима: логику учесталости, компаративну логику елиминације и Бајеску/Бајесову (*Bayesian*) логику субјективне вероватноће.⁴⁸⁰ Бенет и Чекел наводе још две могуће логике закључивања које су компатибилне са праћењем процеса (директни ациклични граф и теорија скупова), али је Бајесова логика најразвијенија и највише заступљена.⁴⁸¹ На основу онога што је до сада наведено, у овом истраживању се прихвата трећа логика закључивања која се заснива на неформалној примени Бајесове теореме са циљем доказивања постојања каузалног механизма. Као што је било речи у претходном потпоглављу, за студије случаја које се заснивају на праћењу процеса, каузалност се схвата као механизам који преноси каузалне силе од узрока до последице, са деловима механизма које чине ентитети и активности.⁴⁸² Ентитети и активности као делови механизма не могу самостално да произведу исход, већ ентитети⁴⁸³ врше активности, а активности су носиоци промене.⁴⁸⁴ Делови механизма према Бичу имају „продуктивни континуитет“ што значи да се налазе у логичком следу и да нема великих логичких празнина у каузалном наративу.⁴⁸⁵ Слично томе, Џорџ и Бенет наглашавају да хипотезе морају укључити све кораке у каузалном процесу, што Дејвид Валднер (*David Waldner*) назива „критеријумом континуитета“.⁴⁸⁶ Гонзалес-Окантос такође предлаже и увођење концепта „поља“ на основу три параметра: „актера и њихових преференција, логике деловања и ресурса, простора деловања актера и последица њихових интеракција“, које суштински указује на значај одабране теорије у формулисању делова каузалног механизма и њихових активности.⁴⁸⁷ Каузални механизам је код Бича и Педерсена представљен следећом формулом:

⁴⁷⁸ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 19.

⁴⁷⁹ Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, op. cit, pp. 8-9.

⁴⁸⁰ Они праве типологију на основу седам критеријума: онтолошко схватање каузалности, начин закључивања, тип каузалности, тип опажања на основу којих се изводе закључци, шта се подразумева под опажањем, аналитички приоритет и тип закључка. Према овој типологији Бајесову логику субјективне вероватноће одликују механистичко и детерминистичко онтолошко одређење; Бајесова теорема вероватноће; присуство или одсуство каузалног механизма; докази од којих само један може бити довољан за закључак; посматрани докази да ли се налазе очекиване манифестације сваког дела каузалног механизма; усмереност и на теорију и на случајеве; закључивање унутар случаја. Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 77.

⁴⁸¹ Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, op. cit, p. 16.

⁴⁸² Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, pp. 305-6.

⁴⁸³ Под ентитетима Бич подразумева актере, организације и структуре. Derek Beach, “It’s all about mechanisms – what process-tracing case studies should be tracing.” *New Political Economy*, 2016, p. 3.

⁴⁸⁴ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 305.

⁴⁸⁵ Derek Beach, “It’s all about mechanisms – what process-tracing case studies should be tracing.”, op. cit, p. 3.

⁴⁸⁶ (George and Bennett 2005: 207) in David Waldner, “What makes process tracing good? Causal mechanisms, causal inference, and the completeness standard in comparative politics.”, In *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool*, ed. by Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, Cambridge University Press, Cambridge, 2015, p. 128.

⁴⁸⁷ Ezequiel González – Ocantos, “Designing Qualitative Research Projects: Notes on Theory Building, Case Selection and Field Research”, op. cit, p. 105. Према Гонзалес Окантосу, поља активности представљају modele који се користе у квалитативном истраживању, а одабрана теорија утиче на границе поља и његове карактеристике. Ibid, p. 107.

$$„X \rightarrow [(n1 \rightarrow) * (n2 \rightarrow)] Y“$$

где је X узрок, садржина заграде представља део механизма, где је n ентитет, а стрелица активност, док је $*$ II , тако да X преноси каузалне силе кроз механизам састављен из дела 1 (ентитет 1 и активност) и дела 2 (ентитет 2 и активност) који заједно доприносе производњи исхода Y .⁴⁸⁸ Сви делови механизма су неопходни и без њих он не може да функционише, зато се као делови механизма бирају само они који су апсолутно неопходни за његово функционисање. Каузални механизам у трећој варијанти праћења процеса је другачији него код прве две – он је много шири јер се бави само једним исходом па је потребно укључити више фактора и несистемске чиниоце у објашњење.⁴⁸⁹

Иако је праћење процеса оригинално било везано за индивидуални или микро-ниво анализе јер је потекло из психологије, његова примена је касније проширена и на структурни односно макро-ниво.⁴⁹⁰ Бич и Педерсен томе додају још два могућа нивоа анализе, тако да их има укупно четири: механизми макро-нивоа (структурне теорије које се не могу свести на индивидуални ниво), ситуациони механизми који повезују макро- и микро-ниво (теорије које описују на који начин структура и окружење ограничавају и обликују делање појединаца), механизми акције-формације који су на микро-нивоу (структурни индивидуализам који све објашњава на нивоу појединца) и трансформациони механизми који повезују микро- и макро-ниво (теорије према којима појединци својим делањима и интеракцијама производе жељене и нежељене исходе на макро-нивоу).⁴⁹¹ У зависности од теоријског приступа, Бич и Педерсен разликују следеће каузалне механизме: структурни, институционални, идејни и психолошки.⁴⁹² Слично томе, Парсонс прави типологију објашњења која садрже каузални механизам на структуралне, институционалне, идејне и психолошке.⁴⁹³ Када је реч о нашем истраживању, с обзиром на ниво анализе, механизам се може сврстати у ситуационе, док у односу на теоријски приступ он је у највећој мери структурни, али користи и психолошки приступ.

Према Гонзалес-Окантосу, каузална путања се састоји из два дела: „кораци у каузалном ланцу и механизми који објашњавају проток каузалне енергије који доводи до исхода“.⁴⁹⁴ На вишем нивоу апстракције, кључне тачке у објашњавању промене америчке политике према Персијском заливу у смеру мањег директног ангажовања и мањег учешћа у одржавању регионалне равнотеже снага у периоду од 2013. до 2021. године су 1. енергетска револуција у САД; 2. смањење америчке енергетске зависности; 3. промена позиције САД у глобалном енергетском систему; 4. промена претњи и интереса у Персијском заливу у односу на САД.

⁴⁸⁸ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 30.

⁴⁸⁹ Ibid, p. 19.

⁴⁹⁰ Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, op. cit, p. 5.

⁴⁹¹ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, pp. 41-2.

⁴⁹² Ibid, p. 53.

⁴⁹³ Craig Parsons, *How to Map Arguments in Political Science*, Oxford University Press, Oxford and New York, 2007, p. 25.

⁴⁹⁴ Ezequiel González – Ocantos, “Designing Qualitative Research Projects: Notes on Theory Building, Case Selection and Field Research.”, op. cit, p. 105. Под корацима он подразумева „теоријски важне догађаје који се морају стећи да би се од каузалног услова дошло до исхода“. Ibid, p. 106.

Илустрација 1. Кључне тачке у каузалном механизму

У наставку текста биће наведени кораци на каузалној путањи који представљају механизам који повезује узрок и исход на аналитичком нивоу (А), као и одговарајући емпиријски „отисци“ које овај механизам оставља на нивоу онога што се може опазити (Е). Дакле, на нижем нивоу апстракције, каузални механизам којим се објашњава исход састоји се од следећих корака (при чему је у заградама поред ентитета написано мало слово *e*, док је поред активности написано мало слово *a*):

Први корак каузалног механизма

А: Технолошке иновације у области екстракције нафте и гаса засноване на хидрауличком фрактурисању и бушењу хоризонталних бунара омогућавају појединачним компанијама (*e*) већу расположивост доказаних резерви и већу производњу ових енергената на тржишту (*a*).

Е: Енергетска револуција која се заснива на примени хидрауличног фрактурисања (фрековања) и бушењу хоризонталних бунара у САД је омогућила више доказаних резерви и већу производњу нафте и гаса из уљаних и гасних шкриљаца почевши од 2008. године.

Други корак каузалног механизма

А: Промењено домаће тржиште нафте и гаса односно већа понуда домаће нафте и гаса смањују потребу државе (*e*) за увозом ових енергената чиме се умањује и енергетска зависност (*a*).

Е: Услед већих резерви и веће производње нафте и гаса, САД мање увозе ове енергенте, чиме се смањује америчка енергетска зависност.

Трећи корак каузалног механизма

А: Промењено домаће тржиште нафте и гаса (*e*) односно већа понуда домаће нафте и гаса и технолошке иновације у области складиштења и транспорта природног гаса мењају позицију САД на глобалним тржиштима енергената (*a*).

Е: Услед веће производње сирове нафте, САД почињу са извозом сирове нафте и повећавају извоз укупне нафте и нафтних и деривата, а уз могућност транспорта природног гаса у течној стању танкерима, почињу и са извозом природног гаса ван територије Северне Америке, чиме

се постепено мења позиција САД од земље увознице енергије ка извозници на глобалном нивоу.

Четврти корак каузалног механизма

А: Промена у одређеним одликама тржишта нафте и тржишта гаса (е) доприноси већој разуђености распореда енергетске димензије моћи што може смањити директни енергетски утицај који су уживали дотадашњи центри концентрације моћи и довести до диверзификације енергетских односа између држава (а).

Е: На светском тржишту нафте, промена позиције САД има за последицу преусмеравање извоза из држава које су раније извозиле у САД ка новим извозним дестинацијама, као и САД као конкурентног извозника, што утиче на смањење концентрације понуде чиме се мењају постојећи односи међузависности. На регионалним тржиштима гаса ван Северне Америке, САД постају већи извозник течног природног гаса, што доприноси стварању већег броја спот тржишта, чиме се мењају постојећи односи међузависности.

Пети корак каузалног механизма

А: Позиција државе у глобалном енергетском систему (е) утиче на интересе везане за енергетску безбедност у спољној политици (а), тако да што је већа њена енергетска моћ, мањи су и интереси за обезбеђивањем приступа енергентима из других држава.

Е: Позиција САД у глобалном енергетском систему која се одликује већом енергетском моћи смањује значај америчког интереса за приступом енергентима из Персијског залива за сопствене потребе.

Шести корак каузалног механизма

А: Позиција државе у глобалном енергетском систему (а) утиче на претње енергетској безбедности у спољној политици (е) тако да што је већа енергетска моћ, односно што су мањи интереси за обезбеђивањем снабдевања, мање су и претње и мања је подложност енергетском утицају.

Е: Услед мањих интереса везаних за приступ нафти из Персијског залива, мање су и претње за САД у случају да било која држава у Персијском заливу оствари физичку контролу над ресурсима друге државе чиме би дошло до концентрације, у случају угрожавања постројења за екстракцију нафте, као и у случају физичког спречавања извоза кроз блокаду одређених контролних тачака, а мањи је утицај у случају ембарга или других ограничења извоза и производних квота.

Седми корак каузалног механизма

А: Мањи интереси и претње везане за област енергетске безбедности доприносе стварању пермисивнијег стратешког окружења, док већа енергетска моћ и дифузнији распоред глобалне енергетске моћи производе прилику на нивоу међународног система за промену политике и оријентације велике стратегије у циљевима, средствима и активностима који повезују енергетску безбедност са спољном политиком и великом стратегијом.

Е: Већа енергетска моћ, мањи интереси и претње везани за енергетску безбедност САД (е) представљају јасну системску прилику за смањење ангажовања у Персијском заливу у погледу одржавања равнотеже енергетске моћи и равнотеже енергетских претњи (а1), одржавања савеза заснованих на енергетској међузависности (а2) и мање јасан индиректни подстицај за смањење ангажовања САД у односу на регионалну равнотежу моћи (а3).

Осми корак каузалног механизма

А: Спољнополитички одлучиоци (е) доносе одлуке у вези са смањењем ангажовања у удаљеним регионима у складу са сопственим тумачењем системских подстицаја (а).

Е: Председник САД доноси одлуке у вези са смањењем ангажовања у одржавању равнотеже енергетске моћи и равнотеже енергетских претњи (a1), смањењем ангажовања у одржавању савеза заснованих на енергетској међузависности (a2) и смањењем ангажовања у односу на регионалну равнотежу снага (a3) у Персијском заливу, у складу са сопственим тумачењем системских подстицаја.

Прва два корака каузалног механизма су на мезо-нивоу, док је наредних пет на макро-нивоу, односно подразумевају објашњење на основу структуре. Ипак, пошто се ради о објашњењу једног конкретног догађаја, потребно је употпунити га делом механизма који се одвија на микро-нивоу тј. нивоу појединца. Дакле, у обзир се морају узети и перцепције спољнополитичких одлучилаца односно њихово тумачење информација из окружења како би се произвело свеобухватно објашњење случаја који се истражује. Зато је каузалном механизму додат и последњи, осми корак. Он се превасходно заснива на тумачењу претњи и интереса, као и на опредељењу за одређена средства и активности у спољној политици које председник има.

2.3.2.2. Емпиријско тестирање каузалног механизма

Код праћења процеса циљ је утврдити да ли одређени каузални механизам постоји у одређеном случају тако да се трага за закључцима у оквиру случаја (*within case inference*), „што значи да се емпиријски докази прикупљени у одређеном случају користе за закључивање да ли су сви претпостављени делови каузалног механизма били присутни у случају“.⁴⁹⁵ Емпиријско тестирање каузалних механизма подразумева „формулисање предвиђања специфичних за одређени случај о очекиваним промотривим манифестацијама сваког дела каузалног механизма које би требало опазити ако је он присутан“, које Бич и Педерсен називају „доказима“.⁴⁹⁶

Према Бајесовој логици закључивања, ажурирање поверења (повећање или смањење поверења у одређени каузални механизам) једнако је количнику производа вероватноће доказа зависне од валидности хипотезе и вероватноће хипотезе, са једне стране, и саме вероватноће доказа, са друге стране.⁴⁹⁷ То значи да што је мања вероватноћа доказа, веће је ажурирање поверења у хипотезу у случају потврђујућих доказа и обрнуто. Други појам Бајесове логике закључивања је размера вероватноће, односно „вероватноћа налажења предвиђених доказа ако је алтернативна хипотеза [...] тачна насупрот вероватноћи налажења доказа ако је хипотеза тачна“.⁴⁹⁸ Када је више доказа који иду у корист хипотези него алтернативном објашњењу, онда се повећава поверење у хипотезу и обрнуто. Трећи корак ове логике представља вероватноћу да је хипотетички каузални механизам валидан на основу претходног теоријског знања.⁴⁹⁹

За евалуацију доказа код праћења процеса, највећи број аутора предлаже Ван Иверину типологију тестова.⁵⁰⁰ Ван Иверина типологија тестова се заснива на два критеријума – сигурности и јединствености опажања – и укључује четири врсте теста: *hoop test*, *smoking-gun test*, *doubly-decisive test*, *straw-in-the-wind test*.⁵⁰¹ Први тест, „тест обруча“ (*hoop test*) садржи

⁴⁹⁵ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 69.

⁴⁹⁶ Ibid, p. 95.

⁴⁹⁷ Ibid, p. 96.

⁴⁹⁸ Ibid, p. 97.

⁴⁹⁹ Ibid, p. 98.

⁵⁰⁰ Ibid; David Collier, “Understanding Process Tracing.”, op. cit, p. 823; Stephen Van Evera, *Guide to Methods for Students of Political Science*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1997, pp. 31-32. Andrew Bennett, “Process Tracing: A Bayesian Perspective.”, op. cit, p. 706. Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, “Process tracing: from philosophical roots to best practices.”, op. cit, p. 17. James Mahoney, “The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences.”; Инго Ролфинг (*Ingo Rohlfing*) је овој типологији придодao још једну димензију укључивши критеријум међусобне искључивости хипотезе која се тестира и ривалске хипотезе, као и дихотомију теоријске и емпиријске јединствености. Ingo Rohlfing, “Comparative Hypothesis Testing Via Process Tracing.” *Sociological Methods & Research*, 2014, Vol. 43 (4), p. 631-632.

⁵⁰¹ Поједини називи тестова из Ван Иверине типологије су, због немогућности адекватног превода, написани на оригиналном језику на више места у овој дисертацији.

предвиђања високе сигурности, а ниског нивоа јединствености, што значи да би падање овог теста оповргло хипотезу, али његов пролазак је не би доказао. Други тест (*smoking-gun test*) укључује предвиђања високог нивоа јединствености и ниске сигурности, што значи да би пролазак теста доказао хипотезу, али је падање не би оповргло. Трећи тест, „дупло-одлучујући тест“ (*doubly-decisive test*) као најјачи тест садржи предвиђања високе сигурности и високог нивоа јединствености, па би његов пролазак потврдио хипотезу, док би је падање теста оповргло. На крају, најслабији тест (*straw-in-the-wind test*) обухвата предвиђања ниске сигурности и ниског нивоа јединствености, те његов пролазак не потврђује хипотезу, као што је ни падање не оповргава.

Према Герингу докази у оквиру методе праћења процеса могу бити и квантитативни и квалитативни, али се често не уклапају у дефиницију узорка, јер су појединачна опажања неупоредива (с обзиром на то да се ради о различитим појавама, а не различитим примерима исте појаве).⁵⁰² Ипак, када се уреде, систематизују и уклопе у одређени наратив у оквиру неке шире претпоставке о функционисању света, оваква опажања могу бити корисне за тестирање хипотезе.⁵⁰³ Колијер, Брејди и Сирајт (*Jason Seawright*), користе термин опажања/опсервације или информације каузалног процеса (*causal process observations – CPOs*) под којима подразумевају информације или податке који се користе у истраживањима са праћењем процеса.⁵⁰⁴

Блатер и Хаверланд износе критику оваквог одређења (јер сматрају да се ове врсте опажања налазе на различитом нивоу апстракције и имају различит обухват) и предлажу дихотомију опажања скорова варијабли (*variable-scoring observations*) и опажања праћења процеса (*process tracing observations*).⁵⁰⁵ Блатер и Хаверланд наводе три типа опажања праћења процеса на емпиријском нивоу. Први тип је „свеобухватни наратив којим се представља развој потенцијално важних узрочних услова“, и обухвата главне делове и кључне моменте у процесу, па се првенствено бави структурним чиниоцима објашњења.⁵⁰⁶ Други тип опажања се тиче критичних момената у процесу и циљ је пронаћи емпиријске доказе да су узрочни фактори довели до следећег корака на каузалном путу (*smoking gun*).⁵⁰⁷ Трећи тип опажања, према Блатеру и Хаверланду, укључује тзв. „исповести“ односно перцепције, мотивације и очекивања главних актера.⁵⁰⁸

⁵⁰² John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*, op. cit. p. 179.

⁵⁰³ Ibid, p. 180.

⁵⁰⁴ David Collier, Henry E. Brady, and Jason Seawright, “Sources of Leverage in Causal Inference: Toward an Alternative View of Methodology.”, In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004, p. 253 У квантитативним истраживањима и квалитативним истраживањима између случајева се користе опажања скупова података (*data-set observations*) као резултати специфичних варијабли за одређени узорак случајева. С друге стране, у квалитативним истраживањима која се заснивају на анализи унутар случаја се користе опажања каузалног процеса као опажања контекста, процеса или механизма. Henry E. Brady, David Collier, and Jason Seawright, “Refocusing the Discussion of Methodology.”, op. cit, 4, p. 12.

⁵⁰⁵ Joachim Blatter and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, op. cit, p. 21-22. Према Блатеру и Хаверланду, опажање скоро варијабли је „група емпиријских података која се користи за утврђивање скоро или вредности случаја за одређену и операционализовану варијаблу“ док је опажање праћења процеса „група емпиријских података која се користи за а) утврђивање временског реда којим узрочни чиниоци раде заједно како би произвели одређени исход; б) утврђивање статуса ових узрочних чинилаца као појединачно неопходних и заједно довољних за исходе у истраживаном случаја; и/или в) идентификовање или спецификовање друштвених механизма који чине основу објашњења заснованих на каузалном механизму“. Ibid, p. 23.

⁵⁰⁶ Ibid, p. 111.

⁵⁰⁷ Ibid.

⁵⁰⁸ Ibid.

Бич и Педерсен предлажу термин „механицистички докази“ (унутар случаја) како би се превазишао проблем опсега категорије коју су предлагали ранији аутори.⁵⁰⁹ Они сматрају да опажања могу постати докази тек након одређене процедуре која обухвата прикупљање емпиријских података на основу предвиђања шта треба очекивати у каузалном механизму, процену њиховог садржаја, процену степена тачности и процене вероватноће доказа Бајесовом логиком.⁵¹⁰

Циљ није пронаћи један каузални механизам који се може генерализовати већ композитни и специфични механизам који објашњава један одређени случај.⁵¹¹ За разлику од прве две врсте праћења процеса који прате логику дедуктивног, односно индуктивног закључивања респективно, праћење процеса као објашњавање јединственог исхода користи облик логичког закључивања који се назива абдукција.⁵¹²

2.4. Квалитативна анализа садржаја као помоћна техника у истраживању

2.4.1. Дефинисање квалитативне анализе садржаја

Поред праћења процеса у истраживању ће бити коришћена и квалитативна анализа садржаја као допунска метода за анализу прикупљених података. Анализа садржаја је, поред дискурзивне анализе, једна од две основне форме текстуалне анализе.⁵¹³ Анализа садржаја је, у најширем смислу, „метода за систематско истраживање текстова“.⁵¹⁴ Према Олеу Холстију (*Ole Holsti*), анализа садржаја је „било која техника извођења закључака кроз систематску и објективну идентификацију специјалних карактеристика порука“.⁵¹⁵ У оквиру саме анализе садржаја такође постоји подела на основу коришћених техника, па тако Халперин и Хит разликују квантитативну и квалитативну, док Хадсон и Деј говоре о квантитативној и тематској анализи садржаја.⁵¹⁶ Квантитативна анализа садржаја има за циљ „доношење закључака о

⁵⁰⁹ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, op. cit, p. 166.

⁵¹⁰ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, pp. 121-122. Када је реч о проблему података који недостају, Гонзалес-Окантос и ЛаПорт формулишу три предлога за превазилажење овог проблема: контекстуализација процеса настанка података, индиректно тестирање механизма и одређивање аналитичког статуса корака у узрочном ланцу. Опширније у: Ezequiel Gonzalez-Ocantos and Jody LaPorte, “Process Tracing and the Problem of Missing Data.” *Sociological Methods & Research*, 2019.

⁵¹¹ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 21.

⁵¹² Чарлс Пирс (*Charles S. Pierce*) је увео појам абдукције (ретродукције) као треће врсте закључивања поред индукције и дедукције. Brianna L. Kennedy and Robert Thornberg, “Deduction, Induction and Abduction.”, op. cit, p. 51. Абдукција има за циљ „објашњење услова опаженог исхода“ кроз праћење процеса. Oddbjørn Bukve, *Designing Social Science Research*, Translated by Bjørge Hellum, Palgrave MacMillan, Springer Nature, Switzerland, 2019, p. 69. Она је погоднија за објашњења у одређеном контексту него за универзалне законитости. Ibid, p. 59. Ова врста закључивања суштински представља закључивање о најбољем могућем објашњењу одређеног исхода међу конкурентним хипотезама као вероватно тачном, због чега се често и назива овако (*Inference to the Best Explanation*). Видети нпр. Stanford Encyclopedia of Philosophy, “Abduction.”, March 9, 2011, revised May 18, 2021, Last Accessed on January 1, 2025, <https://plato.stanford.edu/entries/abduction/>; K. Brad Wray, “Success of Science as a Motivation for Realism.”, In *The Routledge Handbook of Scientific Realism*, ed. by Juha Saatsi, Routledge, Oxon and New York, 2018; Juha Saatsi, “Realism and the Limits of Explanatory Reasoning.”, In *The Routledge Handbook of Scientific Realism*, ed. by Juha Saatsi, Routledge, Oxon and New York, 2018. Абдукција је у складу са епистемолошким пробабиллизмом, односно закључцима о каузалности као „вероватно“ могућој, као и са Бајесовом логиком о ажурирању поверења у хипотезу, а не о њеном проглашавању апсолутном истином, чак и ако се докаже.

⁵¹³ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. pp. 309-10.

⁵¹⁴ Patricia Leavy, *Research Design: Quantitative, Qualitative, Mixed Methods, Art-Based, and Community-Based Participatory Research Approaches*, The Guilford Press, New York and London, 2017, p. 121.

⁵¹⁵ Holsti, 1968, p. 608 In Bruce L. Berg, *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, op. cit, p. 240.

⁵¹⁶ Valerie M. Hudson and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, op. cit. p. 65. Поједини аутори анализу садржаја дефинишу као *a priori* квантитативну технику. Нпр. Richard C. Rich, Craig Leonard Briens, Jarol B. Manheim, and Lars Willnat, *Empirical Political Analysis*, Routledge: Taylor and Francis Group, New York, and London, 2018, p. 179. Kimberly A. Neuendorf, *The Content Analysis Guidebook*, Second edition, SAGE, Los Angeles, London, New York, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, e-book, 2017, p. 19. Хојендорфова користи термин „квалитативна анализа порука“ како би обухватила методе и технике које се

значењу и намери текста кроз анализу употребе и учесталости речи, фраза и слика, као и образаца које формирају у оквиру текста“.⁵¹⁷ Квалитативна анализа садржаја, с друге стране, има за циљ „разоткривање мотива, значења и сврха у садржају тексту“ и више се бави тумачењем односно интерпретацијом његове садржине.⁵¹⁸

Дискурзивна анализа и квалитативна анализа садржаја имају извесних сличности, али постоји значајна разлика. Дискурзивна анализа⁵¹⁹ је конструктивистичка и тежи да „открије како дискурзивне праксе конструишу значења кроз производњу, дисеминацију и конзумацију различитих форми текстова“,⁵²⁰ док квалитативна анализа садржаја представља „систематску анализу информација садржаних у тексту“⁵²¹ и усваја претпоставку да су значења фиксна и да одражавају стварност, као и да се могу сазнати поузданим научним методама.⁵²² Анализа садржаја је у једној од енциклопедија о студијама случаја дефинисана као „техника квалитативног истраживања која се користи за утврђивање присуства и значења концепата, термина или речи једне или више снимљених комуникација“.⁵²³ Тематска анализа је „системски приступ анализи квалитативних података која укључује идентификацију тема или образаца културног значења; кодирање и класификовање података, углавном текстуалних, по темама; и интерпретацију резултирајућих тематских структура кроз тражење заједничког [именитеља, прим. аут.], односа, свеобухватних образаца, теоријских конструката или експланаторних принципа“.⁵²⁴

Постоји неколико разлога који оправдавају одабир квалитативне анализе садржаја у овом истраживању. Пре свега, онтолошко и епистемолошко одређење које се прихвата у истраживању опредељује и методологију, као што је раније објашњено, тако да ће бити коришћена метода која је компатибилна са научним реализмом, а не са интерпретативизмом. Пошто нема за циљ да утврди преовлађујуће дискурзивне праксе нити се бави употребом језика, сматрамо да је за ово истраживање квалитативна анализа садржаја погоднији облик текстуалне анализе од дискурзивне анализе. Према Маргрит Шрајер (*Margrit Schreier*), разлика између квалитативне анализе садржаја и квалитативних метода које се користе у херменеутичким истраживањима је управо систематичност – код квалитативне анализе садржаја нагласак је на специфичним одабраним аспектима који су у вези са истраживачким питањем.⁵²⁵ Слично томе, Клаус Крипендорф (*Klaus Krippendorf*) наглашава да анализа садржаја као техника мора произвести валидне и поновљиве резултате, што иде у прилог систематичности.⁵²⁶ У вези са тиме, употреба текстуалне анализе у овом истраживању тиче се интервенишуће варијабле, при чему се тежи да се на систематичан и објективан начин утврде

другде у литератури називају квалитативном анализом садржаја и ту убраја реторичку, наративну, дискурзивну, структуралистичку или семиотичку, интерпретативну, конверзацијску и критичку анализу. Ibid, pp. 30-34. У основи оваквог одређења је став Нојендорфове да квалитативна анализа порука подразумева зависност предмета истраживања од истраживача, односно оно што Џексон назива монизмом ума и света, као и да је мање систематична и објективна од квантитативне анализе садржаја. Ibid, p. 30.

⁵¹⁷ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. p. 310.

⁵¹⁸ Ibid.

⁵¹⁹ Шрајерова наводи две врсте дискурзивне анализе. Прва се бави начином на који језик доприноси конструкцији стварности, док се друга бави дискурсом који доминира (хегемонски дискурс). Margrit Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, and Singapore, 2012, p. 46.

⁵²⁰ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. p. 311.

⁵²¹ Ibid, p. 318.

⁵²² Ibid, p. 332.

⁵²³ Lavinia Stan, "Content Analysis.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010, p. 225. Овде је анализа садржаја дефинисана као *a priori* квалитативна техника.

⁵²⁴ Judith C. Lapadat, "Thematic Analysis.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 2, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010, pp. 925-926.

⁵²⁵ Margrit Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, op. cit, pp. 3-4.

⁵²⁶ Klaus Krippendorf, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, 2nd edition, SAGE Publications, Thousand Oaks, London and New Delhi, 2004, p. 18.

перцепције спољнополитичких одлучилаца у односу на међународне околности. Као таква, она има за циљ научну дескрипцију или опис, па се користи као допунска техника, док је праћење процеса одабрано као метода којом би требало доћи до каузалних закључака.

Према Халперин и Хиту, постоје три групе текстова који се могу анализирати: 1. званични документи (нпр. званични извештаји органа власти, транскрипти говора, разговора и усмени одговори на питања); 2. документи културе (чланци из дневне штампе и часописа, ТВ и видео материјали) и 3. лични документи (дневници, имејлови).⁵²⁷ Крипендорф под текстом који се анализира у анализи садржаја подразумева не само писани материјал, већ и „уметничка дела, слике, мапе, звукове, знакове, симболе и чак нумеричке записе“.⁵²⁸ Према Шрајеровој, квалитативна анализа садржаја се може применити на различите врсте вербалног или визуелног материјала, између осталог и на транскрипте интервјуа, уговоре, архивску грађу, електронску пошту, садржај са друштвених мрежа, периодичку.⁵²⁹ Маргарет Херман (*Margaret G. Hermann*) сматра да се анализи садржаја може подвргнути „било шта што има намеру да комуницира поруку“.⁵³⁰ Према Ејми Грант (*Aimee Grant*), документи су „садржај или објекти који укључују писани, графички или сликовни материјал или комбинацију ових типова садржаја, са циљем да пошаљу или сачувају информације или значење“.⁵³¹ У том смислу, они обухватају различите форме, штампу или дигиталну, званичну или незваничну. Под званичним документима Ламонт подразумева „документе које објављује или чини јавно доступним држава, организација или пословни субјекат“.⁵³² Ту укључује извештаје, транскрипте интервјуа или говора, званичне мејлове, меморандуме, канцеларијске документе.⁵³³ Према Маргарет Херман, захваљујући анализи садржаја могуће је усвојити сазнања о политичким актерима широм света као „суштински недоступним јавним личностима јер не захтева њихову сарадњу“.⁵³⁴ Када је реч о „начинима на које шефови држава тумаче ограничења која перципирају у свом окружењу“ Херманова сматра да најприкладнија врста текста за анализу обухвата говоре, конференције за штампу и интервјуе.⁵³⁵

2.4.2. Поступак извођења квалитативне анализе садржаја

Када је реч о начину спровођења анализе садржаја, већина аутора предлаже поделу на кораке који се свode на одређивање популације и узорка текстова, дефинисање категорија, кодирање и тражење односа између категорија.⁵³⁶ Иако је већина практичних упутстава за спровођење

⁵²⁷ Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. p. 318.

⁵²⁸ Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, op. cit, p. 19.

⁵²⁹ Margrit Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, op. cit, pp. 2-3.

⁵³⁰ Margaret G. Hermann, "Content Analysis.", In *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, ed. by Audie Klotz and Deepa Prakash, Palgrave MacMillan, 2008, p. 152.

⁵³¹ Aimee Grant, *Doing Excellent Social Research with Documents: Practical Examples and Guidance for Qualitative Researchers*, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2020, p. 11.

⁵³² Christopher Lamont, *Research Methods in International Relations*, op. cit, p. 97.

⁵³³ Ibid, pp. 97-98.

⁵³⁴ Margaret G. Hermann, "Content Analysis.", op. cit, p. 151. Једна од добрих замена за интервју у случају недоступности актера представља анализа садржаја, јер она омогућава истраживачу да сазна о перцепцијама и ставовима актера са дистанце. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. p. 318. Због ове одлике, анализа садржаја се сврстава у „неинванзивне“ технике или технике „са дистанце“. Kimberly A. Neuendorf, *The Content Analysis Guidebook*, op. cit, p. 75; Valerie M. Hudson and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, op. cit. p. 64.

⁵³⁵ Margaret G. Hermann, "Content Analysis.", op. cit, p. 152. Постоји разлика између говора, који одражавају оно што актери желе и чему теже, са једне стране и интервјуа и конференција за штампу, који су више спонтани и дозвољавају увид у приватну личност. Ibid, p. 153.

⁵³⁶ Тако Халперин и Хит наводе четири корака у спровођењу систематске текстуалне анализе – одређивање популације и узорка текстова који ће бити анализирани, дефинисање варијабли и њихових категорија, одабир јединице садржаја, односно део текста на који се примењује категорија (реч или симбол; реченица или пасус; тема/идеја; лик; цео текст) и кодирање. Sandra Halperin and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, op. cit. pp. 320-22. Брус Берг сматра да се анализа садржаја спроводи кроз следеће кораке: 1. прикупљање података и њихово представљање у форми текста; 2. прављење кодова; 3. промена кодова у категоричке ознаке или теме; 4. разврставање материјала у односу на те категорије; 5. тражење образаца или процеса у разврстаном

анализе садржаја уско повезана или са позитивистичким приступом или са интерпретативистичком традицијом, у литератури се могу пронаћи и примери извођења квалитативне анализе садржаја која је компатибилна са онтолошким и епистемолошким одређењем које се прихвата у овом истраживању. За наше истраживање је посебно било важно пронаћи начин да се спроведе техника или метода анализе садржаја која ће омогућити систематски увид у циљеве, средства, активности и перцепције одлучилаца у спољној политици, тако да њен циљ није свеобухватна интерпретација текстова. С друге стране, иако се тежи објективности, она се не изједначава искључиво са квантитативним приступом. У складу са тиме, у овом истраживању се када је реч о поступку спровођења квалитативне анализе садржаја прихвата схватање Маргрит Шрајер. Поред тога, важно је нагласити да је кодирање извршено у софтверу *NVivo* (*NVivo*), али да није коришћено аутоматско, већ ручно кодирање, као и да су сви резултати упита који су коришћени у програму прегледани накнадно и да су у коначно представљање ушла само саопштења која је ауторка ове дисертације прегледала у пуном обиму.⁵³⁷

Шрајерова наводи опширнију, али сличну листу корака у квалитативној анализи садржаја којом смо се и ми водили: 1. формулисање истраживачког питања; 2. избор материјала; 3. креирање оквира за кодирање; 4. подела материјала у јединице за кодирање; 5. испробавање кода; 6. евалуација и модификовање оквира за кодирање; 7. главна анализа и 8. представљање резултата.⁵³⁸ Квалитативном анализом садржаја треба истражити исказане циљеве у спољној политици, коришћена или средства за које је исказана опредељеност, перципиране претње и коришћене или активности за које је исказана опредељеност у политици САД према Персијском заливу од 2013. до 2021. године. Поред тога, овом анализом би требало размотрити ставове, мишљења и уверења председника САД која су била исказивана у истом контексту, а како бисмо добили увид у индивидуална тумачења или перцепције Барака Обама и Доналда Трампа у односу на конкретне околности. У највећој мери, она обухвата седми и осми корак каузалног механизма. Према томе, квалитативна анализа садржаја која се овде спроводи се не односи на главно истраживачко питање на које истраживање тежи да да одговор, већ само на један његов део.

Као што је већ описано у претходном одељку, текстови који су погодни за овакву врсту анализе обухватају првенствено говоре, интервјуе и конференције за штампу, било у облику видео материјала, било у облику транскрипата. У анализи су коришћени документи председника и документи Стејт Департмента, односно Канцеларије за блискоисточне послове. Приликом анализе докумената председника Обама и Трампа, који обухватају говоре, саопштења за медије, писма Конгресу, интервјуе и изјаве, као и изјаве и конференције њихових секретара за медије, коришћена је јавно доступна база Универзитета Санта Барбара, под именом Амерички председнички пројекат (*American Presidency Project*).⁵³⁹ Јавно доступни документи Стејт Департмента, који подразумевају изјаве, саопштења за јавност, медијске белешке, интервјуе званичника администрације и државног секретара, као и секретара за медије Стејт Департмента су преузети са архивираног сајта Стејт департмента од 2013. до 2017. године, као и од 2017. до 2021. године.⁵⁴⁰ Након иницијалног читања, тематским критеријумом је сужен број докумената у којима се спомињу кључне речи (Ирак, Иран, Саудијска Арабија, Катар, Кувајт, УАЕ, Оман, Бахреин и Јемен) који ће бити подвргнут анализи. Класификација

материјалу; 6. посматрање образаца или процеса у контексту одабране теорије. Bruce L. Berg, *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, op. cit, p. 240. Према Крипендорфу анализа садржаја има шест компоненти: подела на јединице, узорковање, кодирање, сумирање, закључивање и наратива. Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, op. cit, p. 83.

⁵³⁷ Ауторка ове дисертације је прошла онлајн обуку и добила сертификат о познавању софтвера.

⁵³⁸ Margrit Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, op. cit, p. 6.

⁵³⁹ The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/>

⁵⁴⁰ U. S. State Department, Archived Content, 2009-2017, <https://2009-2017.state.gov>

U. S. State Department, Archived Content, 2017-2021, <https://2017-2021.state.gov>

докумената и случајева, кодирање и сама анализа су вршени на енглеском језику, за који је програм оптимизован, док ће резултати бити саопштени на српском.

Приликом прављења оквира за кодирање, потребно је у првом кораку разврстати релевантан и ирелевантан материјал, што се постиже одређивањем који материјал садржи информације које се могу користити за одговарање на истраживачко питање.⁵⁴¹ Следећи корак подразумева структурисање и издвајање главних димензија и њихових поткатегорија.⁵⁴² У овом истраживању димензије и поткатегорије су одређене комбинацијом индукције и дедукције. Пошли смо од већ усвојених знања о предмету, која су стечена ранијим истраживањем, што је омогућило прелиминарно структурисање оквира за кодирање, али смо у складу са усвајањем нових сазнања током истраживања увели поједине поткатегорије.

Када се утврде димензије и поддимензије, наредни корак је дефинисање категорија односно њихово именовање, опис онога што се подразумева под именом, примери и правила одлучивања.⁵⁴³ С обзиром на то да прво поглавље ове дисертације садржи потпоглавље „Категоријално-појмовни апарат“, овде нећемо поново објашњавати категорије, већ ћемо само нагласити да су оне формулисане, као и да је кодирање вршено на основу појмова и концепата који су у том потпоглављу описани. У квалитативној анализи садржаја постоје три врсте јединица: јединица анализе или узорка (цео текст или интервју); јединица кодирања (оне јединице које одговарају одређеној поткатегорији/поддимензији) и контекстуална јединица (преостали део који помаже да се разуме значење јединице кодирања).⁵⁴⁴ Прво смо прочитали све текстове који су одбрани тематским критеријумом у целости, а потом смо кодирали поједине пасусе у случајеве на основу државе и говорника, као и у категорије у оквиру кодирања. Јединице кодирања (референце или саопштења) у овом пројекту су у највећем броју пасуси и појединачне реченице, а организоване су у појединачне, посебне, основне и помоћне случајеве. У петом и шестом поглављу ћемо представити случајеве који су формиран на основу садржине докумената сваког од председника и представити резултате анализе.

С обзиром на то да се у овом истраживању анализа садржаја не заснива на пребројавању јединица анализе и да је циљ систематски опис одређених поткатегорија, заступамо Салдањино схватање према коме је кодирање главна анализа.⁵⁴⁵ Приступ кодирању је итеративни, као што се може приметити и код Шпрајерове и код Салдање, тако да подразумева непрекидно „шетање“ од оквира за кодирање до података и обрнуто.⁵⁴⁶

У складу са процедуром која се користи за спровођење технике анализе садржаја са дистанце и с обзиром на то да полазимо од одређеног питања на које треба одговорити, определили смо се за унапред дефинисане категорије и поткатегорије, али смо их, као што је наглашено, повремено усклађивали са емпиријским подацима. У првом поглављу ове дисертације, у потпоглављу „Категоријално-појмовни апарат“ су дате дефиниције појмова и концепата који се користе у овом истраживању. На основу њих је направљена и шема кодирања, односно

⁵⁴¹ Margrit Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, op. cit, p. 83.

⁵⁴² Ibid, p. 84. Ово се може урадити на три начина: а) концептуално вођени начин – дедуктивно; б) подацима вођен начин – индуктивно; и в) комбинацијом претходна два.

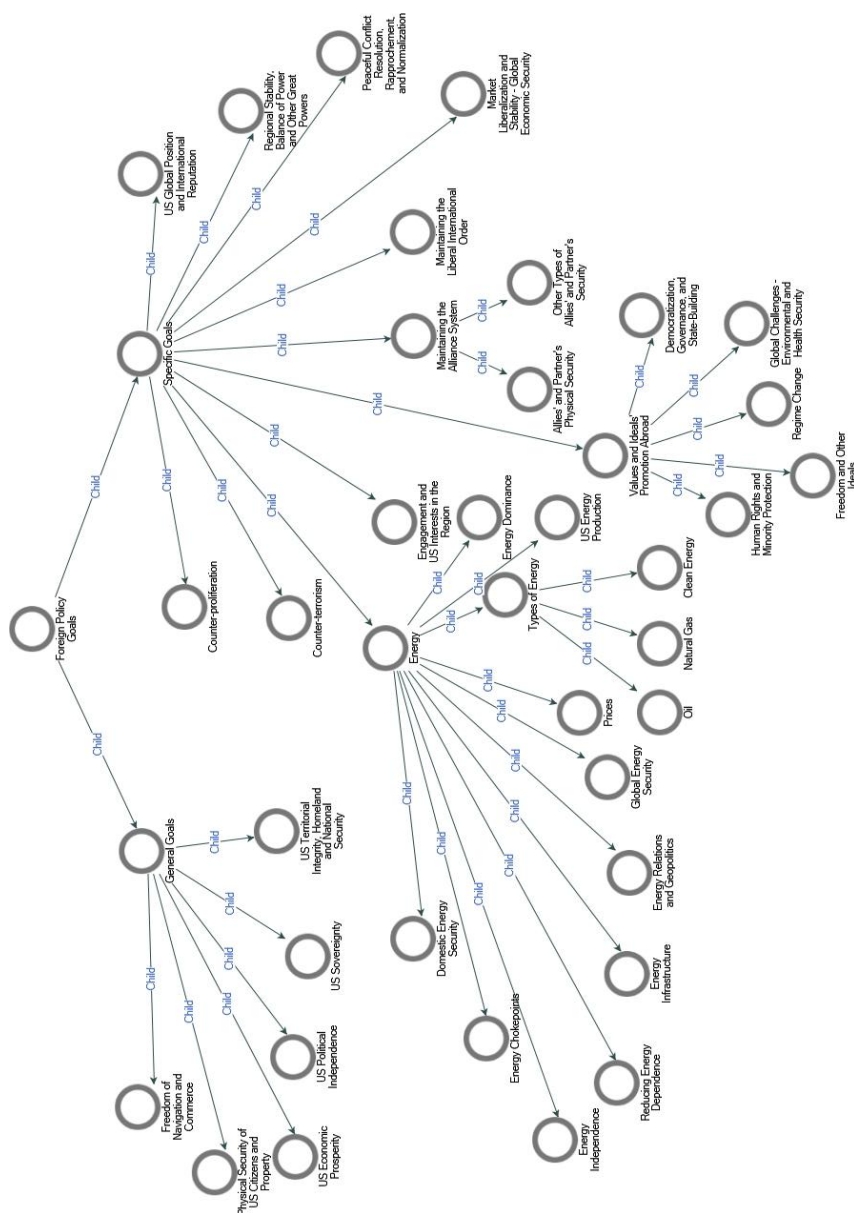
⁵⁴³ Ibid, p. 95.

⁵⁴⁴ Ibid, pp. 129-133. Код Крипендорфа, ове врсте јединица се називају јединицом узорка (јединице које се селекују за анализу), јединицом кодирања (јединице које се одвајају ради описивања или категоризације) и јединицом контекста (текст који окружује јединицу кодирања), Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, op. cit, pp. 98-101. По њему постоји пет критеријума њихове поделе: физички, синтактички, категоријални, пропозициони и тематски. Ibid, pp. 103-109.

⁵⁴⁵ Према Џонију Салдањи (*Johnny Saldaña*), кодирање је заправо анализа, иако постоје и схватања по којим се ове две активности не изједначавају. Johnny Saldaña, *The Coding Manual for Qualitative Researchers*, Third edition, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2016, p. 9.

⁵⁴⁶ Оно што је код Шпрајерове названо испробавањем кода и евалуацијом и модификацијом оквира за кодирање, код Салдање је представљено као кодирање првог и другог круга, а за циљ има прилагођавање и побољшање кодова у цикличном маниру. Сходно његовом схватању кодирања као анализе података, кодирање у другом кругу представља и извесно апстраховање, класификацију и синтезу категорија. Ibid, pp. 68-69.

главне димензије, поддимензије, категорије или кодови. Коначна шема кодирања је, након читања текстова, имала четири главне димензије – „Спољнополитички циљеви“ (Foreign Policy Goals), „Спољнополитичка средства“ (Foreign Policy Instruments) и „Спољнополитичке активности“ (Foreign Policy Activities) и „Претње“ (Threats) као што се може видети на сликама 2, 3, 4, и 5, тим редоследом.

Слика 2. Димензија „Спољнополитички циљеви“, њене поддимензије и категорије. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Једна од четири главне димензије пројекта, „Спољнополитички циљеви“, садржи две поддимензије – „Општи циљеви“ и „Посебни циљеви“, као што се може видети на слици 2.

У оквиру „Општих циљева“, који се сматрају универзалним циљевима везаним за опстанак државе, постоји шест категорија или кодова – „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“, „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“, „Амерички суверенитет“, „Америчка политичка независност“, „Слобода пловидбе и трговине“ и „Амерички економски просперитет“.

С друге стране, поддимензија „Посебни циљеви“, која обухвата специфичне интересе сваке администрације, садржи већи број категорија или кодова, од којих су неке општег типа, док су друге везане за регион Персијског залива – „Одржавање либералног међународног поретка“,

The diagram illustrates the structure of international relations, categorized into three main branches from the root node 'International Relations':

- Diplomatic Means**
 - Resistance of Oppression and Promotion of Support
 - Cooperation
 - International Organizations
 - Multilateral Efforts, Agreements, and Institutions
 - Types of Messages
 - Persuasion
 - Cooperation or Warning
 - Prisoners
 - Punishment
 - Forward
 - Unilateral Efforts, Agreements, and Institutions
 - Intentional or Unintentional
 - Suppression or Release of Agreements
- Forceful Means**
 - Energy Influence
 - Economic Means
 - Sanctions or Release of Economic Assistance
 - Humanitarian Assistance
 - Economic Assistance
 - Budgetary Means
 - Sanctions and Embargoes
 - Withdrawal of or Support Against Sanctions and Embargoes
 - Naval Force
 - Aerial Force
 - Ground Force
 - Special Operations
 - Controlled Troop Deployment
 - Withdrawal or Deployment of Troops
 - Intelligence
 - Other or Mixed Means
- Military Means**
 - Indirect Use of Military Force
 - Unarmed Aerial Interdiction - Deterrence
 - Verbal Threats of Use of Force
 - Military Personnel
 - Non-military Military Personnel
 - Non-military Military Detachment
 - Joint Military Cells
 - Military Assistance
 - Military Assets (Military Assets, Policies, and Campaigns)
 - Training, Advising, and Military Assistance
 - Non-military Assistance and Capability Building
 - Military Equipment
 - Subsistence and Personnel of Military
 - Direct Use of Military Force
 - Naval and Military Force
 - Downward Against Direct Military Force
 - Legion and Troop and Intelligence

Друга главна димензија, која је представљена на слици 3. овог пројекта, „Спољнополитичка средства“, садржи следеће поддимензије: „Дипломатска средства“, „Економска средства“,

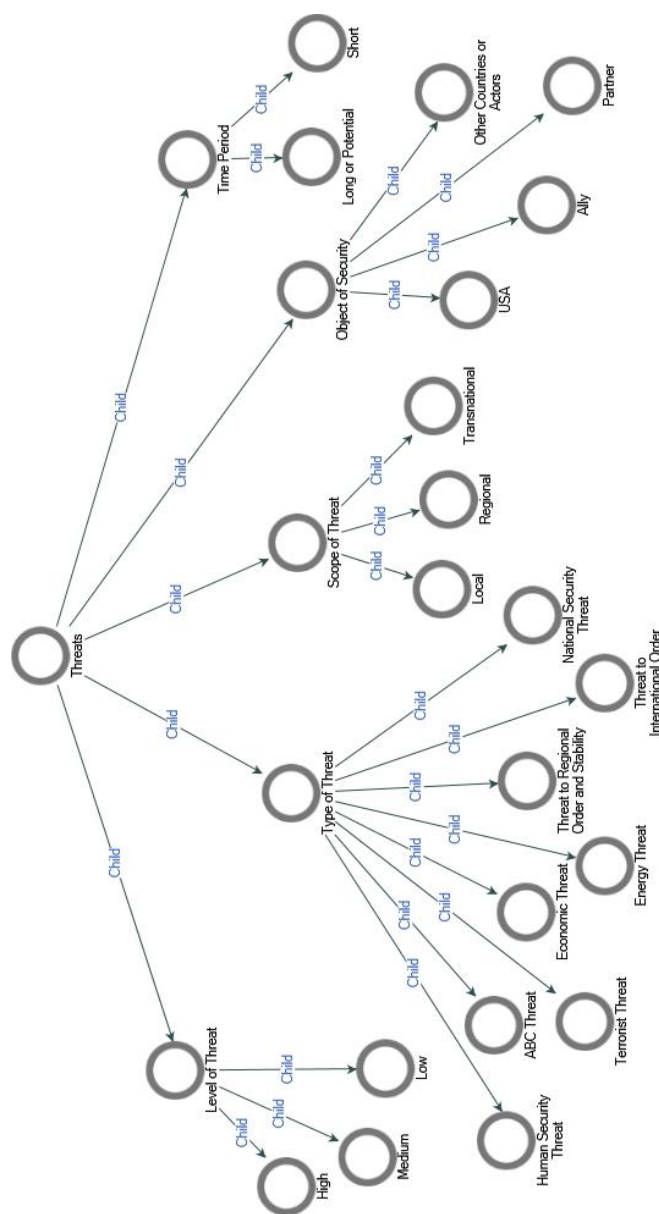
„Војна средства“ и „Обавештајна средства“ Поред тога, у оквиру ове димензије направљена је и поддимензија „Енергетски утицај“, али и „Друга или мешовита средства“.

Поддимензија „Дипломатска средства“ садржи следеће категорије или кодове: „Разговори и састанци“, „Сарадња“, „Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми“, „Посете и представници“, „Међународне организације и институције“, „Повлачење особља“, „Суспензија или ревизија споразума“, али и кодове који се односе на садржину комуникације: „Комуницирана одговорност“ („Обавезивање и обећање подршке“ и „Суверенитет и одговорност других актера“) и „Врсте порука“ („Критика или упозорење“, „Убеђивање“, „Награда“, „Казна“, „Похвала“).

Поддимензија „Економска средства“ садржи следеће категорије или кодове: „Економска помоћ“, „Буџетска средства“, „Санкције и ембарго“, „Царине и трговина“, „Повлачење или одлука против санкција и ембарга“, „Суспензија или ревизија економске помоћи“ и „Хуманитарна помоћ“ (која је овде уврштена јер се додељује у облику материјалних средстава).

Поддимензија „Војна средства“ садржи две категорије: „Директна употреба силе“ и „Индиректна употреба силе“ са припадајућим поткатегијама или потковима. У оквиру категорије „Директна употреба силе“ сврстани су следећи потковови: „Неспецификована војна сила“, „Ваздушна сила“, „Поморска сила“, „Копнена сила“ (уз припадајуће потковове другог нивоа: „Слање борбених трупа“, „Трупе за специјалне операције“, „Повлачење или одлука против копнених борбених трупа“) и „Одлука против директне војне силе“. У оквиру категорије „Индиректна војна сила“ сврстани су следећи потковови: „Заједничке војне вежбе“, „Распоређивање војних средстава, војне базе и кампови“, „Беспилотне летелице – дронови“, „Вербална претња силом“, „Војно особље“ (са припадајућим поткововима другог нивоа: „Распоређивање неборбеног војног особља“ и „Распоређено војно особље“) „Војна помоћ“ (са припадајућим поткововима другог нивоа: „Неспецификована помоћ и изградња способности-капацитета“, „Обука, саветовање и безбедносна и војна помоћ“, „Војна опрема“, „Логистичка и техничка подршка и обавештајне активности“ и „Суспензија или ревизија војне помоћи“).

Трећа димензија у оквиру пројекта насловљена је „Спољнополитичке активности“ и визуелно представљена на слици 4, а састоји се од наредних категорија: „Пребацивање одговорности или подела терета“, „Дистанцирање или несагласност политика“, „Умирење и акомодација“, „(Против)уравнотежавање (са поткововима: „Спољно уравнотежавање претњи“, „Гранулирано уравнотежавање компонената моћи“, „Унутрашње уравнотежавање претњи“), „Меко уравнотежавање“ (са припадајућим поткововима: „Уравнотежавање дипломатским средствима“ и „Уравнотежавање економским средствима“), „Обуздавање и одвраћање“, „Офанзивна стратегија откотрљавања“ и „Рат – директна војна интервенција“ (са припадајућим поткововима: „Хуманитарна интервенција“, „Интервенција у циљу самоодбране“, „Интервенција у циљу одбране савезника“, „Преемптивна интервенција“, „Превентивна интервенција“, „Рат против тероризма“ и „Окончање рата или одлука против почетка рата“).

Слика 5. Димензија „Претње“, њене поддимензије и категорије. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Четврта главна димензија пројекта, под називом „Претње“, представљена на слици 5, обухвата следеће категорије: „Врста претње“ (са припадајућим потковдовима: „Нуклеарна – биолошка – хемијска претња“, „Економска претња“, „Претња људској безбедности“, „Претња националној безбедности“, „Терористичка претња“, „Претња међународном поретку“ и „Претња регионалном поретку и стабилности“). Преостале категорије у оквиру ове димензије се односе на „Временски обухват претње“ („Дужи или потенцијални“ или „Краћи“), „Територијални опсег претње“ („Локална“, „Регионална“, „Транснационална“) и „Објекат безбедности“ („САД“, „Савезник“, „Партнер“ и „Друге државе или актери“).

Поред четири главне димензије, у оквиру кодирања постоји и неколико помоћних кодова, од којих ћемо у анализи користити два – „Значај“ и „Лични ставови, мишљења и уверења“.

Након главне анализе, квалитативно представљање резултата може бити у форми континуираног текста, текстуалних матрица или додатне анализе података и њихове презентације.⁵⁴⁷ У овом истраживању коришћени су у највећој упити матрице кодирања

⁵⁴⁷ Johnny Saldaña, *The Coding Manual for Qualitative Researchers*, op. cit, p. 220. Поред квалитативног, може се користити и квантитативно представљање података до којих се дошло квалитативном анализом садржаја. Ibid, p. 229.

(*Coding Matrix Query*) у којима сам програм препознаје преклапања или колокације саопштења (референци) између различитих, задатих категорија. Након што програм препозна ова преклапања, сва саопштења су накнадно прегледана и из коначних резултата су искључена она која су била случајна.⁵⁴⁸ Резултати су представљени у виду текста у коме су описивани кодови и вршена поређења између њих. Поред тога, коришћене су и хијерархијске табеле за квантитативно представљање одређених димензија и категорија, које су биле у служби утврђивања заступљених тема.

⁵⁴⁸ Колокација или преклапање указује на помињање истих тема у једном саопштењу и оно може бити случајно, што се понекад дешава због самог непосредног говора или због обима текста који спада у једно саопштење.

3. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Неокласични реализам као теорија спољне политике и његов положај у односу на границе реалистичке парадигме

Предмет истраживања овог рада је политика Сједињених Америчких Држава према Персијском заливу у периоду од 2013. до 2021. године у измењеном глобалном енергетском систему. С обзиром на то да је предмет истраживања одређен као спољна политика, за теоријски оквир је одабрана теорија неокласичног реализма као теорија спољне политике другог типа⁵⁴⁹ коју су формулисали Норин Рипсман, Џефри Таљаферо и Стивен Лобел.

Етимолошки, синтагма „неокласични реализам” се први пут појавила у чланку Гидеона Роуза (*Gideon Rose*) објављеном 1998. године.⁵⁵⁰ У протекле три деценије значајан број аутора се сврстао у теорију неокласичног реализма, пратећи каузалну логику коју је изнео Роуз, укључујући и Рипсмана, Таљафера и Лобела, чије се теоријске претпоставке прихватају у овом истраживању. Ипак, како Густав Мајбауер (*Gustav Meibauer*) и др. примећују, неокласични реализам у извођењу различитих аутора укључивао је садржински разноврсне интервенишуће варијабле, што га је учинило изузетно „широким” истраживачким програмом.⁵⁵¹ Овако широк опсег теорије је, са друге стране, пружио основа за критике, које се пре свега тичу његовог положаја у реалистичкој парадигми. Чињеница да садржи одређене концепте који се повезују са конструктивизмом (варијабле на индивидуалном нивоу попут идеја, интереса или веровања) или либералном теоријом (варијабле на нивоу државе попут типа политичког уређења, односа државе и друштва, стратешке културе), док се ослања на извесне постулате неореалистичке теорије била је предмет највећих критика упућених неокласичном реализму.⁵⁵²

⁵⁴⁹ За разлику од неокласичног реализма „треће врсте” који према схватању ове групе аутора представља теорију међународне политике. Аутори сврставају теорију неокласичног реализма као теорију спољне политике у два типа – Тип 1 и Тип 2, при чему је први тип усмерен ка објашњењу емпиријских одступања од исхода које предвиђају структурне теорије као одговор на системске императиве укључивањем варијабли на нивоу држава и индивидуа, док други тип неокласичног реализма не објашњава само аномалије у односу на структурни реализам, већ шири скуп избора у спољној политици и великој стратегији. Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. pp. 25-29.

⁵⁵⁰ Jeffrey Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, In *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, ed. by Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, New York, Cambridge University Press, 2009, p. 5.

⁵⁵¹ Gustav Meibauer, “Introduction” in Meibauer et al., “Forum: Rethinking Neoclassical Realism at Theory’s End.” *International Studies Review*, 2020, p. 2. Слично томе, Таљаферо и др. наводе да „не постоји једна неокласична реалистичка теорија спољне политике, већ пре разноврсне теорије неокласичног реализма” (курзив у оригиналу). Jeffrey Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.” op. cit, p. 10.

⁵⁵² Овде је од нарочитог значаја Васкезова (*John A. Vasquez*) критика „неотрадиционализма” (у који је он сврстао Стивена Волта [*Steven Walt*], Рендала Швелера [*Randal Schweller*], Мајкла Мастандуна [*Michael Mastanduno*], Томаса Кристенсена [*Thomas Christensen*] и Глена Снајдера [*Glenn Snyder*]) из угла Лакатошеве класификације на прогресивне и дегенеративне теоријске струје. Васкез користи четири критеријума за процену „дегенеративних” тенденција које овде преформулишемо: 1. ако је реформулација теорије намењена искључиво објашњењу оних емпиријских доказа који се не уклапају у постојећу теорију; 2. „ако не води новим неочекиваним чињеницама”; 3. ако нема нових претпоставки које се не односе на доказе који одступају од главне теорије и 4. ако постоји више различитих теоријских промена и теорија које укључују „контрадикторне хипотезе које много повећавају вероватноћу да ће бар једна од њих проћи емпиријско тестирање”. John A. Vasquez, *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, Cambridge Studies in International Relations, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, pp. 244-245. У основи ове критике је немогућност да се теорија подвргне критеријуму оповргљивости јер се кроз увођење објашњења за сваки доказ који се не може објаснити главном теоријом смањују случајеви којима би се теорија могла оповргнути. Ibid, p. 246. Иако је Васкезова критика неокласичног реализма написана пре скоро две деценије, она је релевантна и обраћа јој се много савремених радова.

Основа критике неокласичног реализма коју формулише Кевин Наризни (*Kevin Narizny*) односи се употребу варијабли на нивоу јединице која је у оквиру граница реалистичке парадигме.⁵⁵³ Густав Мајбауер наводи да је шира употреба варијабли на нивоу јединице довела до критика да је неокласични реализам „некохерентан“ или „дегенеративан“ јер прелази границе реалистичке парадигме.⁵⁵⁴ Поред тога, различите теорије које припадају неокласичном реализму почињају на различитим епистемолошким и онтолошким правцима, што је допринело критикама.⁵⁵⁵ Овде је важно напоменути да се у овом истраживању нећемо бавити целокупним корпусом теорија које се идентификују као неокласични реализам, нити апстраховањем њиховог заједничког језгра, већ ћемо размотрити само теоријске претпоставке од којих се полази у објашњењу.

Таљаферо и др. сматрају да по својим основним поставкама овај правац припада широј филозофској традицији реализма⁵⁵⁶ и у складу са тиме углавном се посматра у поређењу са класичним реализмом са једне и неореализмом са друге стране.⁵⁵⁷ На сличној позицији стоји и Елајас Гец (*Elias Götz*) који посматра „реалистичку парадигму као континуум са неореализмом и класичним реализмом на респективним крајевима“, а неокласични реализам смешта у центар овог континуума.⁵⁵⁸

У основи развоја неокласичног реализма била је потреба за теоријом која би пружила аналитички оквир за проучавање понашања држава у оквиру реалистичке традиције ван посредног модела који је пружао структурни реализам,⁵⁵⁹ и на систематски начин који је недостајао класичном реализму.⁵⁶⁰ Према Сузан Мартин (*Susan B. Martin*), системске теорије не могу да објасне конкретно понашање држава и зато не могу да буду теорије спољне политике.⁵⁶¹ Мартинова препознаје мањкавост системских теорија попут неореализма у

⁵⁵³ Kevin Narizny, “On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism.” *International Security*, 42 (2), 2017, p. 156. Основни аксиоми којим се одређују границе парадигме реализма су према Наризном: „1. Најважнији актери у међународној политици су територијално организовани ентитети [...] 2. Понашање држава је рационално. 3. Државе траже безбедност и процењују своје интересе у складу са релативним положајем у међународном систему. 4. Анархија је организациони принцип у међународним односима. 5. Државе [...] се не разликују функционално. 6. Структура је одређена дистрибуцијом способности међу државама.“ Ibid, p. 160.

⁵⁵⁴ Gustav Meibauer, “Interests, Ideas, and the Study of State Behaviour in Neoclassical Realism.” *Review of International Studies*, 2019, p. 3.

⁵⁵⁵ Према Густаву Мајбауеру „Док многи неокласични реалисти желе да се придржавају, у различитом степену, ‘меком’ позитивизму – тј. генерализацији, тестирању и предвиђању – други предлажу више критичке, рефлексивне варијанте.“ Ibid, p. 2.

⁵⁵⁶ Jeffrey Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, op. cit, p. 14.

⁵⁵⁷ Ibid, p. 20. Видети нпр. Norrin M. Ripsman, “Neoclassical Realism”, *Oxford Research Encyclopedias, International Studies*.

⁵⁵⁸ Elias Götz, “Neoclassical Realist Theories, Intervening Variables, and Paradigmatic Boundaries.” *Foreign Policy Analysis*, 2021, p. 8.

⁵⁵⁹ Према Рипсману, „иако је структурни реализам осмишљен да објашњава међународне исходе више него спољну политику, може се извести модел понашања држава“ – државе се понашају у складу са системским подстицајима. Norrin M. Ripsman, “Neoclassical Realism”, op. cit, pp. 2-3.

⁵⁶⁰ Ibid, p. 9. Према Наризном разлика између класичног и неореализма није у врсти узрочне варијабле (човекова природа насупрот природи система), већ у недостатку самоидентификације класичног реализма као научне дисциплине и методолошким недостацима који су онемогућили развој кохерентне теорије, што је Волцова теорија исправила и реализам претворила у научну парадигму. Kevin Narizny, “On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism.”, op. cit, pp. 157-158. С друге стране, Васкез дефинише реалистичку парадигму у складу са Моргентауовим претпоставкама: 1. да су државе најзначајнији актери међународне политике; 2. да се унутрашња и међународна политика разликују јер је међународни систем анархичан; 3. „да су међународни односи борба за моћ и мир“. John A. Vasquez, *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, op. cit, pp. 48-49. Он такође Моргентауову *Политику између нација* види као „егземплар који је успоставио парадигму“, док Волцову *Теорију међународне политике* сматра егземпларом реализма треће генерације. Ibid, pp. 185, 212.

⁵⁶¹ Susan B. Martin, “From Balance of Power to Balancing Behavior: The Long and Winding Road.”, In *Perspectives on Structural Realism*, ed. by Andrew K. Hanami, With a Foreword by Stephen M. Walt, Palgrave MacMillan, New York, 2003, p. 66. Мањкавост неореализма је по Наризном у аналитичкој корисности јер „[с]амо кроз истраживање

објашњавању понашања држава и наводи да је потребно ићи даље од системског нивоа када се неореализам примењује на истраживање спољне политике, јер је понашање држава у функцији сва три нивоа анализе.⁵⁶² Дакле, структурни реализам и неокласични реализам нису компетитивне и супротстављене теорије, јер је предмет њиховог истраживања различит.⁵⁶³ Роуз је у свом чланку навео разлику између системских теорија које постављају опште претпоставке о исходима на међународном плану у зависности од структуре система и теорија спољне политике које су усмерене ка понашању појединачних држава у области спољне политике.⁵⁶⁴

За разлику од неореализма који се бави међународним исходима који произилазе из интеракције две или више држава у систему, неокласични реализам покушава да објасни зашто државе бирају одређене стратегије у међународној арили, па су према Таљаферу ове теорије заправо комплементарне.⁵⁶⁵ Према томе, неокласични реализам полази од структурног реализма односно системског нивоа анализе, али га допуњује анализом на нивоу државе и/или појединца како би пружио свеобухватно објашњење понашања одређене државе. Према Роузовим⁵⁶⁶ речима, неокласични реализам комбинује спољне и унутрашње чиниоце, односно полази од тога да је спољна политика једне државе одређена системским факторима попут њених материјалних способности и њене позиције у међународном систему, али и да се ови спољни чиниоци „преводе кроз интервенишуће варијабле на нивоу јединица“.⁵⁶⁷

С обзиром на то да се у овом истраживању користе варијабле на нивоу јединице које се односе само на перцепције спољнополитичких одлучилаца, нећемо разматрати могуће преклапање неокласичног реализма са либералном теоријом. Овде је довољно нагласити да неокласични реализам и даље препознаје структуру система као доминантан узрок понашања држава, док унутрашњи чиниоци не представљају независне варијабле.⁵⁶⁸ С друге стране, упркос коришћењу и материјалних и идејних чинилаца у овом истраживању, као и прихватања научног реализма, нисмо се определили за друштвену теорију међународне политике Александра Вента. Сматрамо да је теорија неокласичног реализма адекватнија јер схватање структуре заступљено у овом раду више одговара концепцији Рипсмана и др, него Вента, о

спољне политике, реализам може да постане научни истраживачки програм“. Kevin Narizny, “On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism.”, *op. cit.*, pp. 158, 159.

⁵⁶² Ibid, pp. 66-67.

⁵⁶³ Према Таљаферу, предмет истраживања погодан за анализу кроз неокласични реализам укључује „велике стратегије појединачних држава, војне доктрине, спољне економске политике, преференције у погледу савезништва и понашање током криза“, док неореализам истражује појаве „које се не могу приписати понашању ниједне појединачне државе“ попут „вероватноће великих или хегемонских ратова [...] међународне сарадње, трке у наоружању, преговарања током криза, агрегатних образаца склапања савеза и склоности међународног система ка рату“. Jeffrey W. Taliaferro, “Security Seeking under Anarchy: Defense Realism Revisited.” *International Security*, Vol. 25, No. 3 (Winter 2000/01), pp. 133-134. Ипак, иако су предмети истраживања различити према нивоу анализе, обе групе се могу сврстати у реалистичку парадигму према Васкесовој шеми. John A. Vasquez, *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, *op. cit.*, p. 53.

⁵⁶⁴ Gideon Rose, “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy.”, *World Politics*, 51 (1), 1998, p. 145. Према Кенету Волцу (Kenneth N. Waltz), теорије међународне политике се могу поделити на системске и редукционистичке у зависности од нивоа анализе (човек, држава, систем) којим објашњавају међународну политику, при чему је он примат давао првој групи. Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Addison Wesley Publishing Company, 1979, p. 18.

⁵⁶⁵ Jeffrey W. Taliaferro, “Security Seeking under Anarchy: Defense Realism Revisited.”, *op. cit.*, pp. 132-133.

⁵⁶⁶ Роуз је направио разлику између три школе мишљења у оквиру теорија спољне политике (*Innenpolitik* теорије, офанзивни реализам и дефанзивни реализам) и предложио да се четврта школа назове неокласични реализам. Gideon Rose, “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy.”, *op. cit.* pp. 146; 148-150.

⁵⁶⁷ Ibid, p. 146.

⁵⁶⁸ У случају либералне теорије, односно *Innenpolitik* приступа, „домаће коалиције и јавност одређују садржај спољне политике независно од спољних догађаја и ограничавају либералне државе да бирају политике ван домаћег консензуса“. Norrin M. Ripsman, “Neoclassical Realism”, *op. cit.*, p. 10.

чему ће бити речи у наредном одељку. Поред тога, перцепције коришћене у овом раду су индивидуалне, док је у Вентовој теорији реч о „дељеним идејама“.⁵⁶⁹

Према Брајану Ретбану (*Brian Rathbun*) укључивање перцепција не подразумева преиспитивање „објективне природе стварности“ односно њихово постојање не значи друштвену конструкцију стварности, већ указује на недостатак информација у процесу одлучивања у ком случају се актери морају ослонити на сопствене перцепције.⁵⁷⁰ Према Мајбауеру, укључивање идеја и веровања у каузалну логику у случају неокласичног реализма може да се изведе на два начина – један је примена рефлективистичке и интерпретативне методологије, док други подразумева ослањање на „позитивистичке, рационалне и материјалне теорије о понашању држава“.⁵⁷¹ Овде се прихвата трећи пут који се ослања на приступ научног реализма у филозофији науке.

Према Таљаферу, Лобелу и Рипсману епистемолошки и методолошки, неокласични реализам се заснива на дедуктивном закључивању и тестирању хипотеза на основу квалитативне методологије.⁵⁷² У сличном маниру, Мајбауер сматра да неокласични реализам припада „меком“ позитивизму у филозофији науке.⁵⁷³ Критика Наризног, као и покушај Мајбауера да на њу одговори, полазе од премисе да је позитивистички приступ оно што одређену дисциплину чини научном. У првом делу поглавља било је речи о приступима у филозофији науке, као и њиховој подобности за научно истраживање, при чему је одбачен суд о изједначавању позитивизма са науком. Из тога произилази да је научни реализам потпуно легитиман основ за теорију неокласичног реализма која се примењује у овом истраживању. Штавише, сматрамо да он више одговара онтологији и епистемологији која је имплицитно садржана у делу Рипсмана и др., као и методи праћења процеса коју они предлажу. Пре свега, иако се полази од онтолошког фундаментализма, прихватање структуре глобалног енергетског система и перцепција околности одражава онтолошко становиште стратификоване реалности. Друго, епистемолошки, опсежне студије случаја у којима се истражује стратегија или спољна политика одређене државе су временски и просторно условљене, односно не могу бити универзалне на начин који подразумева коваријациона каузалност. У том смислу, у њима је прикладнији каузални механизам као врста каузалности, што условљава и методолошки оквир, односно праћење процеса као методу. Коначно, абдукција као начин закључивања који комбинује дедуктивни приступ као почетну тачку, са допунама до којих се долази индуктивно, одговара теоријском оквиру у коме се полази од правила структурног реализма, која се потом употпуњују варијаблама на нивоу државе.

3.2. Основне теоријске претпоставке које се прихватају у овом истраживању

⁵⁶⁹ Aleksandar Vent, *Društvena teorija međunarodne politike*, op. cit, str. 216.

⁵⁷⁰ Brian Rathbun, “A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism.” *Security Studies*, (17) 2008, p. 315.

⁵⁷¹ Gustav Meibauer, “Interests, Ideas, and the Study of State Behaviour in Neoclassical Realism.”, op. cit, pp. 2-3.

⁵⁷² Jeffrey Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, op. cit, p. 20.

⁵⁷³ Gustav Meibauer, “Interests, Ideas, and the Study of State Behaviour in Neoclassical Realism.”, op. cit, p. 8. Мајбауер сматра да је узрочно-последична веза хјумеанског типа јер су варијабле у редовној спони, а узрок временски претходи последици. Ипак, у овом раду се заступа став према коме је тешко утврдити регуларност у узрочно-последичној вези у случају идејних фактора као интервенишуће варијабле. Иако Рипсман, Таљаферо и Лобел користе термин независна, зависна и интервенишућа варијабла, они сами препоручују употребу праћења процеса као методе, а праћење процеса се заснива на другом типу каузалности тј. на каузалном механизму. Сам Мајбауер (13) у тексту користи израз „преносни појас“ (transmission belt) када говори о интервенишућој варијабли, што је код Бича и Педерсена основ каузалног механизма. Слично томе, Таљаферо, Лобел и Рипсман сматрају да неокласични реализам представља „преносни појас између системских подстицаја и ограничења, са једне стране, и актуелних дипломатских, војних и спољних економских политика које држава бира, са друге стране. Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman. “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, op. cit, p. 4. Поред тога, посматрано из угла онтолошког правца, у позитивизму су одбачени идејни фактори, док научни реализам дозвољава стратификацију реалности, а самим тим и перцепције одлучилаца о одређеној појави које се могу разликовати у односу на њено објективно постојање.

Као што је раније било речи, у овом истраживању се прихвата научни реализам као приступ у филозофији науке, који утиче на избор истраживачког питања, а потом опредељује и избор теорије и одговарајуће методологије. У складу са тиме, истраживачко питање и хипотезе које су понуђене у овом раду у најширем смислу су формулисане полазећи од претпоставки реалистичке парадигме. Уже посматрано, предмет истраживања према Васкесовој шеми потпада под реалистичку парадигму јер се бави темама које улазе у наредне категорије – „сукоб/сарадња“, „склапање савеза и савези“, „национална моћ и/или слабост – укључујући социјалне, културне, економске, политичке и географске карактеристике; уплив, зависност, престиж, успех или неуспех; изолационизам-ангажовање“.⁵⁷⁴

Када је реч о *актерима међународне политике*, у овом истраживању се прихвата да су државе најзначајнији субјекти који учествују у међународном систему, о чему је било речи у првом поглављу. Рипсман, Таљафери и Лобел сматрају да су територијалне државе примарни актери међународног система,⁵⁷⁵ али у њиховој верзији неокласичног реализма постоји схватање „одозго надоле“ према коме држава није прост агрегат интереса различитих друштвених група, већ лидери дефинишу национални интерес и воде спољну политику на основу перцепција о релативној моћи и намерама других држава, али у условима домаћих ограничења.⁵⁷⁶ Према Лобелу, шеф егзекутиве врши изборе у спољној политици, па је и његова процена претње важна.⁵⁷⁷ У складу са тиме, у овом раду се првенствено разматра понашање одређених држава, иако се прихвата да у области енергетских односа постоје и други актери попут корпорација које имају своје интересе.

Према Рипсману, Таљаферу и Лобелу, неокласични реализам са класичним и структурним реализмом дели схватање о међународној политици „као трајној борби држава за моћ и утицај у свету ограничених ресурса и несигурности у вези са туђим намерама и способностима“.⁵⁷⁸ Дакле, у основи овог теоријског приступа је *борба за моћ*. Лобел наводи да је једна од претпоставки неокласичног реализма деловање спољнополитичких одлучилаца у циљу максимирања моћи или безбедности целе нације, при чему се у овом раду полази од принципа дефанзивног реализма.⁵⁷⁹

Рипсман наводи три реалистичке претпоставке које неокласични реализам дели са структурним реализмом – „1. да је међународни систем анархичан и, следствено, да државе морају да се ослањају на себе како би обезбедиле сопствени опстанак; 2. да је безбедност најважнији национални интерес у анархичном свету; 3. да анархија чини сарадњу тешком, пошто подстиче државе да преферирају релативне у односу на апсолутне добитке“.⁵⁸⁰ Рипсман, Таљафери и Лобел полазе од Волцовог одређења међународног система који се

⁵⁷⁴ Прве три категорије такође сматра централним питањима реализма. Према Васкесу, поред ових категорија индикативне за реалистичку парадигму су и „интеграција и регионализам“, „пропаганда“ и „наднационализам“ (међународне организације). С друге стране, он искључује социолошке карактеристике актера, учесталост трансакција, као и перцепције актера и проблемске области *које нису у вези са дихотомијом сукоб-сарадња и моћи* (курзив О.С.). John A. Vasquez, *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, op. cit, p. 53.

⁵⁷⁵ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 35.

⁵⁷⁶ Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman. “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.” op. cit, pp. 25-26. Colin Dueck, “Neoclassical realism and the national interest: presidents, domestic politics, and major military interventions.”, In *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, ed. by Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, New York, Cambridge University Press, 2009, p. 141.

⁵⁷⁷ Steven E. Lobell, “Threat assessment, the state, and foreign policy: a neoclassical realist model.”, In *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, ed. by Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, New York, Cambridge University Press, 2009, p. 56.

⁵⁷⁸ Ibid, p. 43.

⁵⁷⁹ Steven E. Lobell, “Threat assessment, the state, and foreign policy: a neoclassical realist model.”, op. cit. p. 56.

⁵⁸⁰ Norrin M. Ripsman, “Neoclassical Realism”, op. cit, p. 12.

састоји од структуре и јединица које су у интеракцији.⁵⁸¹ Њихова верзија неокласичног реализма у погледу структуре система прихвата да *анархични принцип* производи *систем самопомоћи* у одсуству вишег ауторитета, са једне стране, и да поставља ограничења понашању држава, али не одређује га,⁵⁸² односно представља само „допуштајући [пермисивни] услов, а не независну каузалну силу“.⁵⁸³

Аутори проширују почетну дефиницију структуре тако да укључује и „структурне модификаторе“ односно „материјалне варијабле на нивоу међународног система или регионалног подсистема“ које су системске јер потенцијално могу имати утицај на све државе система, али нису структурне јер се не могу сврстати у распоред моћи.⁵⁸⁴ Супротно Волцу, који је независном варијаблом у каузалном односу сматрао искључиво структурне промене,⁵⁸⁵ Рипсман и др. сматрају да *релативни распоред моћи* и његове промене условљене структурним модификаторима представљају експланаторне варијабле.⁵⁸⁶

Под структурним модификаторима се сматрају „географија, стопе технолошког напретка и равнотежа напад-одбрана“.⁵⁸⁷ Таљаферо томе додаје и приступ сировинама, међународне економске притиске, регионалне или билатералне војне равнотеже и лакоћу екстракције ресурса са освојених територија.⁵⁸⁸ У складу са тиме, у овом истраживању се полази од енергетске револуције, односно технолошких иновација у области екстракције нафте и гаса које представљају структурни модификатор који је довео до промена у релативном распореду моћи. Овај скуп технолошких промена је повећао доступност сировинама у одређеним државама, што је утицало на расподелу моћи у области енергије, која се одразила и на друге облике моћи. У овом контексту, неокласични реализам се од Вентове концепције конструктивизма⁵⁸⁹ разликује у схватању структуре међународног система. Неокласични реализам Рипсмана и др. структуру схвата у материјалном смислу, као егзогено дати распоред моћи међу државама које су јединице система у условима анархичног међународног система. С друге стране, друштвена теорија међународне политике Александра Вента структуру конципира не као материјалну, већ као друштвену појаву.⁵⁹⁰ Док је у случају неокласичног реализма (као и неореализма) анархија као принцип организације структуре међународног система константа, односно објективно и материјално дата, у друштвеној теорији међународне

⁵⁸¹ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, op. cit, p. 80. Структура је одређена организационим принципом (хијерархија или анархија), степеном диференцијације између јединица (јединице се разликују и постоји подела задужења/јединице су исте и све обављају исте функције) и расподелом способности између јединица. Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 36, 38. Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, op. cit. p. 82.

⁵⁸² Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. pp. 36-37.

⁵⁸³ Ibid, p. 43.

⁵⁸⁴ Ibid, p. 40.

⁵⁸⁵ Према Волцу, „интеракције [...] се одвијају на нивоу јединица“, док њихова позиција или распоред једне наспрам друге представљају својство система (структуру) и промена структуре је могућа искључиво у случају промене овог аранжмана. Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, op. cit, p. 80. Рипсман и др. наводе да су анархија и недостатак функционалне поделе између јединица код Волта константе, па у складу са тиме само расподела способности може бити независна варијабла. Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 38.

⁵⁸⁶ Ibid, p. 43.

⁵⁸⁷ Ibid, p. 40.

⁵⁸⁸ Ibid, p. 137.

⁵⁸⁹ Конструктивизам у друштвеној теорији међународне политике Александра Вента није антифундационалистички и подразумева постојање и материјалних и идејних чинилаца, па се према речима самог Вента може назвати и „танким конструктивизмом“. Aleksandar Vent, *Društvena teorija međunarodne politike*, op. cit, p. 2. Другим речима, он је и даље структуралистички, иако структуру конципира на други начин у односу на реализам. За разлику од постструктуралистичких или постмодерних приступа, овако схваћена конструктивистичка теорија може имати извесних преклапања са неокласичним реализмом који се прихвата у овом раду, укључујући и чињеницу да се ослања на научни реализам, па је из тог разлога овде разматрамо.

⁵⁹⁰ Ibid, str. 18.

политике постоји више облика анархије у зависности од културе која њом доминира, односно положаја Сопства у односу на Друго.⁵⁹¹

Употреба перцепција спољнополитичких одлучилаца као интервенишуће варијабле отвара питање рационалности државе у међународним односима, која може деловати нарушено у овом случају. Ипак, према Таљаферу, Лобелу и Рипсману, рационалност државе није основна нити општеприхваћена претпоставка реализма.⁵⁹² Поред тога, рационалност може подразумевати и „нормативни стандард и емпиријски модел понашања“.⁵⁹³ Ипак, иако полазимо од става да се државе не понашају увек рационално, она се не одбацује потпуно, већ се у овом раду прихвата претпоставка о ограниченој рационалности. Према Глејзеру државе су рационални актери што подразумева да „доносе сврсисходне одлуке које у разумној мери узимају у обзир своје интересе, међународна ограничења и прилике са којима се суочавају“.⁵⁹⁴ Сматрамо да је одабир конкретних спољнополитичких активности и средстава спољне политике у већој или мањој мери био производ перцепција два председника у датим околностима, али да су елементи садржани у Глејзеровој дефиницији били испуњени. Чак и Наризни који рационалност сврстава у темељне претпоставке реализма и одбацује друге врсте варијабли на нивоу јединице, сматра да су људска бића подложна извесним когнитивним пристрасностима (*cognitive bias*), али да то не нарушава принцип рационалности.⁵⁹⁵ Према његовим речима: „Когнитивне пристрасности не мењају циљеве држава, већ само чине њихово достизање мање ефикасним. Стога, њихово укључивање не подрива кохерентност реалистичке парадигме“.⁵⁹⁶

Поред рационалности, неокласични реализам је критикован због напуштања правила парсимоније којим се неореализам одликује. Ипак, у случају неокласичног реализма оно је запостављено на уштрб експланаторне моћи теорије, односно могућности да пружи потпуније

⁵⁹¹ Ibid, str. 218; 222. Према Венту, три најистакнутије културе анархије су хобсовска, локовска и кантовска, у којима респективно доминирају колективне представе „непријатеља“, „ривала“ или „пријатеља“. Ibid, str. 222-223.

⁵⁹² Jeffrey Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, op. cit, p. 22. Слично томе, Брајан Ретбан сматра да рационалност није темељна претпоставка реалистичког правца, па чак ни у случају Кенета Волца – „државе имају подстицај да [...] перципирају своје окружење објективно, али то није увек случај“. Brian Rathbun, “A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism.”, op. cit, p. 305. С друге стране, постоје и аутори који сматрају рационалност темељном претпоставком реалистичког правца, попут Џефрија Легра (*Jeffrey Legro*) и Ендруа Моравчика (*Andrew Moravcsik*), као и самих Вајта и Шмита. Brian C. Schmidt and Colin Wight, “Rationalism and the ‘Rational Actor Assumption’ in Realist International Relations Theory.”, *Journal of International Political Theory*, 2023, p. 2. Према Глејзеру, „значајна дела укључују или претпоставку о рационалности или еволутивни механизам који издваја државе које се не понашају рационално.“ Глејзер ипак сматра да се државе не понашају увек рационално, иако своје дело сврстава у реалистичку парадигму. Charles L. Glaser, *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2010, p. 2.

⁵⁹³ Dennis Chong, “Degrees of Rationality in Politics.”, In *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2nd edition, ed. by Leonie Huddy, David O. Sears, and Jack S. Levy, Oxford University Press, New York, 2013, p. 96. У сличном маниру, говорећи о реализму као теорији међународне политике, Шмит и Вајт истичу да „већина реалиста, а посебно Волц, тврди да државе типично не делују на рационалан начин, али да би требало“, због чега закључују да је реализам нормативна теорија, а не „објективна теорија о томе како се државе заиста понашају“. Brian C. Schmidt and Colin Wight, “Rationalism and the ‘Rational Actor Assumption’ in Realist International Relations Theory.”, op. cit, p. 4. С друге стране, неокласични реализам као теорија спољне политике Рипсмана, Таљафера и Лобела није нормативни подухват, већ тежи да пружи објашњење понашања држава, и у том контексту она не мора да се придржава идеалтипског стандарда рационалности, као ни потпуне рационалности као емпиријског модела.

⁵⁹⁴ Charles L. Glaser, *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*, op. cit, p. 2.

⁵⁹⁵ Kevin Narizny, “On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism.”, op. cit, p. 162. О одговору неокласичних реалиста на критику Наризног видети: Davide Fiammenghi, Sebastian Rosato and Joseph M. Parent, Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, Kevin Narizny, “Correspondence: Neoclassical Realism and its Critics.” *International Security*, Vol. 43, No. 2, 2018.

⁵⁹⁶ Kevin Narizny, “On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism.”, op. cit, p. 163.

објашњење понашања државе.⁵⁹⁷ С обзиром на то да се овај рад заснива на студији јединственог исхода, који не би могао адекватно бити објашњен на основу само једног узрока, одабрана је теорија неокласичног реализма која у обзир узима већи број чинилаца, па се самим тим и не придржава правила о парсимонији. То, ипак, не значи да је објашњење понуђено овде сума свих могућих битних и небитних узрока, већ је оно засновано на утврђеној каузалној логици и пажљиво одабраним варијаблама.

Јединица анализе је држава јер се истражује понашање одређене државе, а када је реч о нивоу анализе, неокласични реализам комбинује системски и ниво државе.⁵⁹⁸ С обзиром на то да у објашњењу спољне политике користе варијабле на нивоу система, али и на нивоу јединица кроз које се интерпретирају системске варијабле, према Роузу, „неокласични реализам заузима средњу позицију између чисто структурних теорија и конструктивизма“.⁵⁹⁹

Џефри Таљаферио приписује дефанзивном неокласичном реализму четири помоћне претпоставке: 1. „безбедносна дилема је неутуђива одлика анархије“; 2. „структурни модификатори [...] утичу на интензитет безбедносне дилеме између одређених држава“; 3. „материјална моћ подстиче спољну политику кроз калкулације и перцепције спољнополитичких одлучилаца [*leaders*]“ и 4. „унутрашња политика може да ограничи ефикасност државе да одговори на спољно окружење“.⁶⁰⁰ Спољна политика САД према државама Персијског залива ће бити разматрана кроз аналитички оквир примарне безбедносне дилеме у контексту односа са Ираном и секундарне безбедносне дилеме⁶⁰¹ у контексту односа са заливским монархијама, а у условима измењеног глобалног енергетског система и енергетске револуције као структурног модификатора.

3.3. Каузални (узрочни) ланац у теорији неокласичног реализма

Џефри Таљаферио, Стивен Лобел и Норин Рипсман користе следећу каузалну логику у својој теорији неокласичног реализма – она подразумева независну варијаблу (релативни распоред моћи), интервенишућу варијаблу (домаћа ограничења и перцепције елита) и зависну варијаблу (спољна политика).⁶⁰² Неокласични реализам са структурним реализмом дели претпоставку да државе реагују на подстицаје система, односно да обликују своју спољну политику у односу на претње и могућности/прилике (*opportunities*) које се јављају у међународном систему.⁶⁰³ У том контексту, структури међународног система се даје примат када се објашњава спољна политика неке државе, али постоје одређени корективи којима се одговара на недостатке чисто структурних теорија. Када су суочене са директном претњом, и према неокласичном реализму се може очекивати да државе реагују вођене искључиво спољним системским притисцима, али с обзиром на то да су овакве ситуације ретке аутори претпостављају да свака држава има више опција у спољној политици које бира на основу перцепција доносилаца одлука, стратешке културе, доминантних домаћих коалиција и домаћих институционалних ограничења.⁶⁰⁴

⁵⁹⁷ Jeffrey Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, op. cit, p. 23. Ripsman, Norrin M. “Neoclassical Realism”, op. cit, p. 13.

⁵⁹⁸ Jack Donnelly, “Realism.”, In *Theories of International Relations*, fifth edition, ed. by Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Terry Nardin, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True, Palgrave MacMillan, 2013, p. 45.

⁵⁹⁹ Gideon Rose, “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy.”, op. cit, p. 152.

⁶⁰⁰ Jeffrey W. Taliaferro, “Security Seeking under Anarchy: Defense Realism Revisited.”, op. cit, p. 131.

⁶⁰¹ Према Глену Снајдеру, секундарна безбедносна дилема се односи на ситуацију већ оформљених савеза у којима државе имају избор између веће и мање обавезе и подршке према савезнику у случају сукоба са ризицима напуштања савеза (*abandonment*) и савезничког заробљавања (*entrapment*). Glenn H. Snyder, “The Security Dilemma in Alliance Politics.”, *World Politics*, Vol. 36, No. 4, 1984, p. 466.

⁶⁰² Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman. “Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.”, op. cit, p. 20.

⁶⁰³ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit, p. 19.

⁶⁰⁴ Ibid, p. 29.

Рипсман и др. уводе концепте системске јасноће претње и прилике и рестриктивног/пермисивног стратешког окружења које идентификују као системске варијабле. Прва системска варијабла је „јасноћа сигнала и информација које међународни систем даје државама“ и она има три елемента: 1. „степен у ком су претње или прилике лако уочљиве“; 2. „да ли систем даје информације о временском хоризонту претњи и прилика“ и 3. „да ли се оптималне политичке опције истичу или не“.⁶⁰⁵ Под јасним претњама аутори подразумевају „државе (или, под неким условима, квазидржавне актере) који поседују следеће атрибуте: а) ревизионизам или изражавање непријатељства којим се угрожава територијални интегритет државе или њени кључни интереси; б) економски или војни капацитети којим се може угрозити држава, а који зависе од географије и технологије; и ц) осећај непосредности (нпр. очекивања да ће искористити капацитете да нанесе штету у кратком року)“.⁶⁰⁶ Према Стивену Лобелу претња може произаћи из системског, подсистемског или домаћег нивоа. Када је реч о подсистемској равнотежи, такмичење се одвија између држава које представљају регионалне силе, региони су полуаутономни, али не и потпуно независни од глобалних великих сила.⁶⁰⁷

С друге стране, под јасним могућностима/приликама аутори подразумевају повећање способности једне државе у односу на друге у одређеној сфери, са три главне компоненте: 1. доказ да је држава у релативној предности у способностима; 2. доказ да друге стране неће пружати отпор потезима државе у некој области и 3. доказ да повољна равнотежа неће трајати дуго, због чега је битна брза реакција.⁶⁰⁸ Друга кључна системска варијабла је природа стратешког окружења државе које може бити пермисивно или рестриктивно.⁶⁰⁹ Што су претње или могућности/прилике јасније и јаче, стратешко окружење је рестриктивније и обрнуто.⁶¹⁰ При томе, у раду се полази од схватања према коме САД имају стратешке интересе у удаљеним регионима, као и да у обзир узимају распоред моћи у одређеном региону приликом формулисања спољне политике.⁶¹¹ Сматрамо да су у посматраном временском оквиру претње САД из Персијског залива биле више посредне, а да је протоком времена претња енергетској безбедности са САД као референтним објектом била све мања, што је допринело релативно пермисивном стратешком окружењу. То је омогућило већи избор спољнополитичких опција. С друге стране, када је реч о прилици која је настала са енергетском револуцијом за САД у Персијском заливу, она је постала јаснија за време Обаиног другог мандата и током Трамповог мандата.⁶¹²

Према Стивену Лобелу, „системске и супсистемске структуралне силе обликују широке параметре државног понашања у међународном систему“, односно спољна ограничења и прилике делују као подстицаји или демотиватори, али се само њима не може објаснити понашање једне државе.⁶¹³ Лобел сматра да „само теорија спољне и безбедносне политике која укључује варијабле на нивоу јединице може да објасни које ће државе уравнотежавати и када“.⁶¹⁴

⁶⁰⁵ Ibid, p. 46.

⁶⁰⁶ Ibid.

⁶⁰⁷ Steven E. Lobell, “Threat assessment, the state, and foreign policy: a neoclassical realist model.”, op. cit. p. 47.

⁶⁰⁸ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 47.

⁶⁰⁹ Ibid, p. 52.

⁶¹⁰ Ibid.

⁶¹¹ Jeffrey W. Taliaferro, *Defending Frenemies: Alliance Politics and Nuclear Nonproliferation in US Foreign Policy*, Oxford University Press, New York, 2019, p. 38.

⁶¹² Иако Таљаферо и др. не објашњавају природу стратешког окружења у случају различите истовремене јасноће сигнала о претњама и о приликама, овде заступамо став да ће претње бити значајнији део одлучивања због придавања већег значаја перципираним губицима него могућим добицима. Видети нпр. Jeffrey W. Taliaferro, *Balancing Risks: Great Power Interventions in the Periphery*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2004, p. 31.

⁶¹³ Steven E. Lobell, “Threat assessment, the state, and foreign policy: a neoclassical realist model.”, op. cit. pp. 62-63.

⁶¹⁴ Ibid, p. 63.

Према Гецу „интервенишуће варијабле играју централну улогу у неокласичном реализму“ од Роуза, преко Рипсмана, Таљафера и Лобела до Фулона, али упркос томе овај концепт је недовољно развијен.⁶¹⁵ Гец сматра да постоје три начина на које се интервенишуће варијабле користе у радовима неокласичних реалиста односно три различите каузалне улоге које интервенишућа варијабла може имати: 1. чинилац модерације (ублажавања), 2. чинилац комплементарности и 3. примарни узрок.⁶¹⁶ У овом истраживању улога интервенишуће варијабле је комплементарна у односу на структуру. Положај интервенишуће варијабле у каузалном процесу је такав да она „додаје или одузима од ефекта главне варијабле“.⁶¹⁷ У складу са тиме, разматра се период администрација два америчка председника који су имали различите перцепције претњи и интереса у вези са Персијским заливом, различиту опредељеност за одређена средства и активности у спољној политици, укључујући и оне претње, интересе, средства и активности који су у вези са енергијом. Њихове конкретне перцепције ових појава и процеса су имале комплементарну улогу у каузалном процесу у смислу да би каузални механизам на макро-нивоу заснован на промени структуре глобалног енергетског система постојао и без њих, али увођење ових додатних чинилаца омогућава потпуније објашњење крајњег исхода промене политике. У складу са тиме, перцепције одлучилаца у спољној политици служе да се објасне извесне разлике у степену смањења ангажовања САД у Персијском заливу за време две администрације, а не као узрок смањења ангажовања. Као што Гец закључује: „[П]остоји хијерархија варијабли. Чиниоци на нивоу јединице су [...] одговорни за одабир метода и средстава, док системски императиви носе терет објашњења стратешке оријентације земље“.⁶¹⁸ Слично томе, Томас Џуно сматра да: „Положај државе у међународном распореду моћи обликује опсег могућег понашања; специфични избори у оквиру овог структурно одређеног оквира се даље објашњавају додатним каузалним утицајем интервенишућих варијабли“.⁶¹⁹

3.3.1. Промена у политици САД према Персијском заливу као зависна варијабла или исход у каузалном механизму

У складу са методолошким оквиром, ово истраживање полази од специфичног исхода, који обухвата опажену промену политике и оријентације велике стратегије у смањење ангажовања (*retrenchment*) САД у Персијском заливу у периоду мандата два америчка председника, Барака Обаме и Доналда Трампа. Ову дисертацију смо почели истраживачким питањем о промени америчке политике према Персијском заливу, као исходу о коме се слаже велики број аутора.⁶²⁰ Када је реч о мерењу промена у политици, користимо приступ *de iure* промена који се односи на *изречене* политике, а обухвата промене у приоритизацији циљева и промене у средствима која се користе за њихово постизање.⁶²¹ Другим речима, размотрићемо да ли је постојала жељена промена политике као исход системских околности и тумачења актера, а не на који начин су одлуке у спољној политици даље утицале на развој нових каузалних сила.⁶²² Коначно, а у складу са теоријским оквиром који се овде прихвата, посматраћемо ове промене на уопштенијем нивоу, као промену у оријентацији велике стратегије. Иако постоје извесне разлике у концептуалним одређењима код различитих аутора, као и одређене варијације у емпиријским манифестацијама, овде прихватамо став да су оба председника у истраживаном

⁶¹⁵ Elias Götz, “Neoclassical Realist Theories, Intervening Variables, and Paradigmatic Boundaries.”, op. cit, p. 1.

⁶¹⁶ Ibid, p. 2.

⁶¹⁷ Bennet and Checkel 2015 in Elias Götz, “Neoclassical Realist Theories, Intervening Variables, and Paradigmatic Boundaries.”, op. cit, p. 5.

⁶¹⁸ Elias Götz, “Neoclassical Realist Theories, Intervening Variables, and Paradigmatic Boundaries.”, op. cit, p. 6.

⁶¹⁹ Thomas Juneau, “Saudi Arabia’s costly war in Yemen: a neoclassical realist theory of overbalancing.”, *International Relations*, 2024, p. 6.

⁶²⁰ Видети преглед литературе у првом поглављу ове дисертације.

⁶²¹ (Hall 1993) in Toby S. James, “The effects of Donald Trump.”, op. cit, p. 756.

⁶²² О *de facto* мерењу промена као увођења, убрзавања, успоравања, заустављања, преобликовања и преусмеравања каузалних сила видети: Toby S. James, “The effects of Donald Trump.”, *Policy Studies*, op. cit.

временском оквиру примењивала стратегију или оријентацију смањења ангажовања (*retrenchment*) у односу на Персијски залив.

Ипак, постоје две значајне напомене у вези са тиме. Прво, концепт смањења ангажовања заснивамо на теоријским доприносима неколико аутора, али дајемо сопствено одређење на основу кога вршимо његову операционализацију. Постоје аутори који смањење ангажовања сматрају великом стратегијом. Тако нпр. Колин Дук смањење ангажовања сматра врстом велике стратегије према којој се тежи смањењу међународних и војних обавеза и трошкова кроз смањење трошкова одбране, смањење обавезе према одређеним савезницима, смањење стратешког распоређивања трупа у иностранству и смањење међународних трошкова.⁶²³ Слично Дуку, према Полу МекДоналду (*Paul K. MacDonald*) и Џозефу Перенту (*Joseph M. Parent*), политика смањења ангажовања (*retrenchment*) може бити унутрашња (када обухвата смањење трошкова одбране и спољне политике, ревидирање структуре војне силе, реформу институција које служе као административна подршка, алокацију ресурса ка другим циљевима) и међународна (прегруписавање трупа, елиминисање потенцијалних жаришних тачака (у оквиру одређених спорова), прерасподела одговорности ради одржавања повољне равнотеже снага и прерасподела ресурса ка одвраћању одређених важнијих претњи).⁶²⁴

Реверон и Гвоздев дефинишу велику стратегију као „начин на који вођство може искористити држави расположиву моћ да испуни циљеве у складу са националним интересима и политикама“.⁶²⁵ Овај ауторски тандем класификује велике стратегије у четири врсте: 1. „првенство [*primacy*] или национални либерализам“; 2. „либерални интернационализам или кооперативна безбедност“; 3. „стратешко уздржавање или неоизолационизам“ и 4. „уравнотежавање из даљине или селективно ангажовање“.⁶²⁶ Хенри Нау (*Henry R. Nau*) наводи четири традиције у америчкој спољној политици које су сличне овој класификацији – изолационизам/национализам, реализам, конзервативни интернационализам и либерални интернационализам.⁶²⁷ Према Дуку, свака велика стратегија представља „хибридни приступ“ у коме се може комбиновати неколико различитих стратегија.⁶²⁸ У овом раду се смањење ангажовања не сматра великом стратегијом, већ само стратегијом спољне политике која је у извесном смислу транзициона. Она сама по себи не представља циљану стратегију, већ скуп политика које би требало да трансформишу велику стратегију. У истраживаном случају, сматрамо да је смањење ангажовања за време Обама и Трампа било само корак ка *уравнотежавању из даљине* као великој стратегији, како би се променила претходна комбинација стратегија либералног интернационализма и првенства. Слично нашем схватању, Мајкл Роскин (*Michael Roskin*) „види генерацијске смене у преовлађујућој парадигми спољне

⁶²³ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit. p. 15.

⁶²⁴ Paul K. MacDonald and Joseph M. Parent, *Twilight of the Titans: Great Power Decline and Retrenchment*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2018, pp. 29-31. Постоје и друге дефиниције смањења ангажовања, али је суштина слична. Тако нпр., према Алберту Волфу (*Albert Wolf*), постоје три облика ове стратегије: интерно (*internal retrenchment*) које подразумева смањење трошкова, пре свега одбране; прерасподела и прегруписавање (*redistribution and redeployment*) које подразумева поделу одговорности са савезницима и/или ривалима и потпуно повлачење (*withdrawal*). Albert B. Wolf, “Strategies of retrenchment: rethinking America’s commitments to the Middle East.”, *Comparative Strategy*, 39:1, 2020, p. 9. Према Кулију (*Alexander Cooley*) и Нексону (*Daniel Nexon*), ова политика подразумева комбинацију смањења међународних обавеза и поделе одговорности са савезницима и партнерима, што може значити смањење буџета за одбрану или усмеравање на одређене стратешке приоритете. Alexander Cooley and Daniel Nexon, *Exit from Hegemony: The Unraveling of American Global Order*, Oxford University Press, New York, 2020, p. 177.

⁶²⁵ Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, “National Interests and Grand Strategy.”, op. cit, p. 11.

⁶²⁶ Ibid, pp. 12-13.

⁶²⁷ Henry R. Nau, “America’s Foreign Policy Traditions.”, op. cit, p. 1.

⁶²⁸ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit, p. 23. Према Дуку, САД на располагању стоје стратегије смањења ангажовања (*retrenchment*), обуздавања (*containment*), промене режима (*regime change/rollback*), ангажовања као интеграције (*engagement as integration*), ангажовање као погађање (*engagement as bargaining*), акомодације/умирења (*accommodation/appeasement*), уравнотежавања из даљине (*offshore balancing*) и неинтервенционизма (*nonintervention/anti-intervention/disentanglement/nonentanglement*). Ibid, pp. 15-22.

политике између активног ангажовања и смањења ангажовања“, односно он говори о активном ангажовању и смањењу ангажовања као о супротним оријентацијама у спољној политици.⁶²⁹ Џејкоб Шивли користи специфичан аналитички приступ који се заснива на истраживању три димензије велике стратегије – обухвату (*scope*), суштини (*substance*) и оријентацији (*orientation*) без унапред одређених категорија у односу на које се велика стратегија може квалификовати.⁶³⁰ За разлику од Колина Дуека, он не сматра смањење ангажовања посебном великом стратегијом, па каже: „На било ком нивоу стратегије, смањење ангажовања је просто признање да актер има превише обавеза или је обавезан на начин који подрива дугорочне стратешке циљеве“. ⁶³¹ Поред тога, не разматра се свеукупна велика стратегија САД, већ само њен део који се односи на Персијски залив. Друго, када говоримо о емпиријском нивоу, прихватамо став да је свака стратегија хибридна, односно да се само може приближити одређеном идеалном типу. Ипак, елементи који у њој преовлађују у пракси указују на тип стратегије који се спроводи.

Ово истовремено указује и на шире схватање велике стратегије у односу на њено класично одређење само у војним оквирима, о чему је било речи у првом поглављу. У претходном поглављу смо кренули од схватања да „формулисање велике стратегије, конфигурација њених инструмената и следствени избор политика и тактика одговарају природи државних интереса и претњи са којима се суочава“. ⁶³² Ипак, поред материјалних фактора, може се говорити и о идејним факторима који утичу на формулисање велике стратегије. Рипсман сматра да „објективно стратешко окружење може да нам каже само оквири ситуације у којој се државе налазе [док, прим. О. С.] субјективне перцепције – на које утиче стратешка култура, историјска сећања, формативни национални наративи и пристрасности лидера – могу имати много веће последице од објективних услова.“ ⁶³³ У овом раду се заступа схватање Бенцамина Милера, који сматра да постоји каузални ланац који укључује независну варијаблу – материјалне чиниоце на међународном нивоу, интервенишућу варијаблу на унутрашњем нивоу и велику стратегију као зависну варијаблу. ⁶³⁴ Према Милеру, постоје два типа интервенишућих варијабли у овом каузалном ланцу, односно „перцепције и уверења спољнополитичких одлучилаца на индивидуалном нивоу“ и „исход унутрашњег надметања између заговорника различитих приступа безбедности“. ⁶³⁵ Милер класификује велике стратегије на основу циљева према противнику и средстава безбедносне политике на четири идеална типа: „офанзивни либерализам“, „офанзивни реализам“, „дефанзивни реализам“ и „дефанзивни либерализам“. ⁶³⁶

Полазећи од класификације великих стратегија коју су понудили Реверон и Гвоздев, дајемо графички приказ континуума великих стратегија на коме се на једном крају налази изолационизам, док се на другом налази либерални интернационализам. У овом континууму оријентација велике стратегије, која може бити активно ангажовање или смањење ангажовања, омогућава и прелазак са једне стратегије у другу.

⁶²⁹ Michael Roskin, “From Pearl Harbor to Vietnam: Shifting Generational Paradigms and Foreign Policy,” *Political Science Quarterly* (Fall 1974): 563–588, 563. In: Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, “National Interests and Grand Strategy,” op. cit, p. 10.

⁶³⁰ Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama’s Grand Strategy*, op. cit, p. 16. Обухват се односи на географски простор, као и савезнике и ривале, суштина се односи на кључне националне интересе, док оријентација обухвата однос према другим актерима, односно ниво силе и безбедносне стратегије. Ibid, pp. 16–17.

⁶³¹ Ibid, p. 103.

⁶³² Ibid, pp. 6–7.

⁶³³ Norrin M. Ripsman, “Conclusion: The Emerging Sub-Field of Comparative Grand Strategy.” op. cit, p. 290.

⁶³⁴ Benjamin Miller, with Ziv Rubinovitz, *Grand Strategy from Truman to Trump*, op. cit, pp. 4–5.

⁶³⁵ Ibid, p. 5.

⁶³⁶ Ibid, p. 10.

активно ангажовање

изолационизам – стратешко уздржавање – уравнотежавање из даљине — либерални
интернационализам – првенство

смањење ангажовања

Илустрација 2. Оријентација велике стратегије

У општем смислу, промена оријентације велике стратегије подразумева промену циља политике, промену активности спољне политике и промену средстава спољне политике. Смањење ангажовања као оријентација ће имати различиту садржину у зависности од стратегије која је тренутно важећа. У овом раду сматрамо да је за време Обама и Трампа дошло до промене оријентације велике стратегије из активног ангажовања у смањење ангажовања. Другим речима, сматрамо да је велика стратегија од либералног интернационализма и првенства Џорџа Буша (или према Милеру офанзивног либерализма) за време Обама почела да се мења ка уравнотежавању из даљине (или према Милеру дефанзивном реализму), а овај смер промене је задржан и за време Трампа у виду селективног ангажовања (према Милеру офанзивног илиберализма).⁶³⁷

Промена политике према Персијском заливу посматра се из два угла. С једне стране, потребно је узети у обзир однос САД према држави која се поима ривалском, првенствено према Ирану, али и њихов однос према државама са којима постоје савезништва, где се пре свега мисли на Саудијску Арабију и друге заливске монархије. У првом случају се истражује политика САД према Ирану као потенцијално претећој држави у односу на постојеће стање, као и потенцијалном „нафтном хегемону“ у Персијском заливу. Претпоставка овог рада је да се однос према Ирану променио у контексту каузалног механизма енергетске револуције тако да САД више не реагују унилатералном војном силом у случају постојања перципиране претње од концентрације ресурса, што посредно смањује и потребу за директном силом и у вези са другим претњама. У том контексту, претпоставка је да САД не дају приоритет концентрацији ресурса као претњи од Ирана, односно сматрају је мање претећом компонентом моћи ове државе, услед чега повећање војне моћи САД као ни стварање савеза нису усмерени ка том елементу моћи.⁶³⁸ Разлог за то произилази из чињенице да САД имају довољне капацитете за домаћу производњу која би могла бити реализована у случају да дође до поремећаја у снабдевању енергентима. Другим речима, у случају да дође до концентрације ресурса у Персијском заливу, опстанак САД не би био угрожен.⁶³⁹ У току Обаминог мандата коришћена је комбинација меког балансирања и акомодације, док је за време Трампа било доминантно меко балансирање и одвраћање према Ирану, о чему ће бити више речено у петом и шестом поглављу.

У другом случају је потребно доказати да је промењена политика унутар савеза заснованих на енергетској безбедности као резултат дугог каузалног ланца који почиње енергетском револуцијом. Док се под спољним уравнотежавањем подразумева стварање савеза ради балансирања претеће компоненте моћи друге државе, у овом случају се ради о одржавању постојећих савеза, а пре свега савеза који су се заснивали на обрасцу „нафта за безбедност“. Под променом политике унутар савеза се подразумева смањење или изостанак унилатералне војне силе САД ради безбедности приступа енергентима у држави савезнику и смањење или

⁶³⁷ Видети Benjamin Miller, with Ziv Rubinovitz, *Grand Strategy from Truman to Trump*, op. cit, pp. 189; 221; 232.

⁶³⁸ Овај аргумент се заснива на теоријским претпоставкама о гранулираном уравнотежавању, о којима је било речи у првом поглављу ове дисертације.

⁶³⁹ Према Т. В. Полу, политика уравнотежавања превасходно служи циљу опстанка и независности одређене велике силе, али њен секундарни циљ може бити и опстанак друге велике силе или савезника. Thazha V. Paul, *Restraining Great Powers: Soft Balancing from Empires to the Global Era*, op. cit, p. 13.

изостанак подршке за спољну политику државе савезника када она није конгруентна са спољнополитичким циљевима САД.

3.3.2. Промена у релативном распореду моћи као независна варијабла у каузалном механизму

У претходном одељку је било речи о концепцији међународног система и његове структуре која се прихвата у овом раду, док се у овом делу пажња посвећује само једном његовом делу који је од нарочитог значаја у контексту предмета истраживања. Како бисмо утврдили на који начин релативни распоред моћи представља независну варијаблу у каузалном механизму, подсетићемо се одређења концепта глобалног енергетског система.

У литератури је заступљено неколико различитих схватања овог појма, о чему смо писали у првом поглављу ове дисертације. У овом раду се полази од става да глобални енергетски систем превазилази оквири само светског тржишта енергената, иако оно представља један његов део, односно обухвата и политичке односе који произилазе из трговине енергентима. Под глобалним енергетским системом се у овом истраживању подразумева свеукупност јединица на макронивоу које ступају у међусобне енергетске и са њима повезане политичке односе, а који су ограничени моћи којом располажу у овој области.

Постоје и други термини који се користе када се говори о питањима енергије на светском нивоу, попут геополитике енергије, глобалног нафтног поретка или међународног нафтног режима.⁶⁴⁰ Ипак, у овом раду смо се определили за термин глобални енергетски систем из неколико разлога. Прво, нагласак је на односима који произилазе из интеракција у области енергије на међународном нивоу, више него на техничким компонентама. Друго, сматрамо да, упркос покушајима да се уреди, односи у овој области више произилазе из распореда моћи него утврђених правила као у случају поретка. Треће, опредељење за овај термин омогућава и да се њиме обухвати не само нафта, већ и дуги извори енергије, првенствено течни природни гас, а да се остане у оквиру традиционалнине дефиниције енергетске безбедности.

У складу са тиме, глобални енергетски систем се посматра као једна *димензија међународног система*, која подлеже истим правилима која важе у њему. Дакле, глобални енергетски систем, као и сам међународни систем чији део представља, састоји се од структуре и односа између јединица. Када је реч о структури, с једне стране, због својства анархичности државе се боре за енергетску димензију моћи јер она стоји у основи војне и економске моћи и повезана је са циљем опстанка сваке државе. С друге стране, *распоред енергетске димензије моћи* је такође важан јер позиција државе у глобалном енергетском систему одређује границе њеног понашања, као и посебне интересе и претње у вези са енергетском безбедношћу. С обзиром на то да су стратешки енергетски ресурси географски неједнако распоређени, постоје одређени региони и критичне тачке у којима је ова борба нарочито изражена.

Сходно томе, у овом раду ће се користити нешто другачије одређење моћи у односу на приступ агрегатне моћи који предлажу Рипсман, Таљаферо и Лобел. У случају који се разматра у овом раду адекватнија примена појма моћи подразумева сагледавање енергетске димензије распореда моћи. Друго, како наводи Ајзенхамер, „можемо разликовати два преовлађујућа схватања моћи – моћ у смислу ‘ресурса’ и моћ као ‘релациони’ однос“.⁶⁴¹ Кад је реч о мерењу моћи, Рипсман и др. прихватају материјалну природу моћи и користе индикаторе попут БДП, нивоа трошкова за одбрану, величине популације, природних ресурса, војне технологије и величине територије.⁶⁴² У овом истраживању је нагласак такође на материјалној компоненти

⁶⁴⁰ Timothy C. Lehmann, “The Geopolitics of Global Energy.”, op. cit, p. 15. Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit. 42.

⁶⁴¹ Владимир Ајзенхамер, *Односи Републике Турске и Сједињених Америчких Држава током деценије владавине Партије правде и развоја (од 2002. до 2012. године)*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 2017, стр. 41.

⁶⁴² Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 44.

која се може квантификовати на основу доступних података о производњи, увозу и извозу енергената. Оваква операционализација концепта моћи ипак не значи да се из анализе искључује способност актера да у људском односу испољава моћ у односу на друге актере,⁶⁴³ већ да се ова појава подводи под концепт „утицаја“,⁶⁴⁴ који произилази из материјалних способности државе. У складу са тиме, моћ се користи као независна варијабла чије промене резултирају у промени утицаја, односно већа моћ САД у области енергије се посматра као узрок мање подложности принуди или приволи енергентима држава произвођача нафте у Персијском заливу.

Полазећи од енергетске револуције као структурног модификатора, у посматраном периоду дошло је до промене у структури глобалног енергетског система у оном делу који се односи на распоред моћи. Претпоставка овог рада је да су САД искористиле тај технолошки напредак у области екстракције нафте и гаса, што је променило њихову позицију у глобалном енергетском систему. Нова позиција у овом систему утиче на безбедносну дилему са Ираном, као и на односе унутар постојећих савезништава са заливским монархијама. Располагање већом моћи у енергетској димензији регионалног распореда моћи доводи до мање подложности САД принуди и приволи у области спољне политике у Персијском заливу, односно дозвољава већу опцију спољнополитичких активности и стратегија.

Поред тога, важно је нагласити да, иако се разматра само енергетска димензија регионалног распореда моћи, она има последице по свеукупни распоред моћи у региону Персијског залива, а из угла спољне политике САД, на основу механизма о којима ће бити речи у одељку 3.4 и 3.5. У системске подстицаје аутори поред претњи и интереса такође убрајају и глобални распоред моћи и регионалну стабилност на које утичу географија и технологија и који представљају стратешко окружење.⁶⁴⁵ Инструменти који су на располагању држави за достизање циљева из велике стратегије су дипломатски, економски, војни и технолошки.⁶⁴⁶

3.3.3. Перцепције спољнополитичких одлучилаца као интервенишућа варијабла у каузалном механизму

Иако се на основу промењене структуре глобалног енергетског система може објаснити промена у политици САД према Персијском заливу у посматраном периоду, појединачне спољнополитичке активности, као и средства која се користе за њихово остварење могу бити објашњена само у контексту конкретних спољнополитичких одлучилаца. У складу са тиме, у овом раду као интервенишућа варијабла одабране су перцепције спољнополитичких одлучилаца САД, а на првом месту председника државе. Полази се од дефиниције Џенис Грос Стајн (*Janice Gross Stein*) која под перцепцијама подразумева „процес разумевања путем чула, препознавања и тумачења онога што је обрађено“.⁶⁴⁷ У складу са тиме, председник приликом доношења одлуке у спољној политици делује у оквиру спољних ограничења, али у складу са сопственим перцепцијама односно тумачењима међународних околности. Као што је раније

⁶⁴³ О релационом концепту моћи видети: Stefano Guzzini, *Power, Realism and Constructivism*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2013, p. 4.

⁶⁴⁴ Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, op. cit. p. 44.

⁶⁴⁵ Norrin M. Ripsman, “Conclusion: The Emerging Sub-Field of Comparative Grand Strategy.”, op. cit, pp. 287-288. Овакво схватање стратешког окружења је компатибилно са теоријом регионалних безбедносних комплекса Берија Базана (*Barry Buzan*) и Олеа Вејвера (*Ole Wæver*). У складу са овом теоријом, Персијски залив представља подкомплекс у оквиру ширег регионалног комплекса Блиског истока. Barry Buzan and Ole Wæver, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, New York, 2003, p. 51. У том контексту од значаја је схватање да регионални безбедносни комплекси имају своју структуру коју одликују границе, анархични принцип уређења, поларност и обрасци (не)пријатељства између јединица. Поред тога, према Базану и Вејверу, постоје три могуће еволуције регионалних безбедносних комплекса – одржавање статуса кво, унутрашња и спољна трансформација. Ibid, p. 53.

⁶⁴⁶ Norrin M. Ripsman, “Conclusion: The Emerging Sub-Field of Comparative Grand Strategy.”, op. cit, p. 293.

⁶⁴⁷ Janice Gross Stein, “Threat Perception in International Relations.”, In *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2nd edition, ed. by Leonie Huddy, David O. Sears, and Jack S. Levy, Oxford University Press, New York, 2013, p. 365.

објашњено, овде се на бавимо когнитивним процесом, психолошком анализом нити улазимо у период пре него што су председник Обама и председник Трамп ступили на функцију. У овом истраживању се бавимо искључиво њиховим перцепцијама околности које су постојале у међународном окружењу за време њихових мандата. Под тиме првенствено подразумевамо тумачење претњи које има председник, а које могу утицати на одабир спољнополитичких активности. Поред тога, у зависности од тога које циљеве председник дефинише као значајне и која средства сматра погодним и оправданим ће зависити и оријентација велике стратегије.

У погледу перцепција овакве врсте је веома тешко формулисати предвиђања на неком уопштеном нивоу. Оне ће бити истраживане анализом са дистанце непосредног говора оба председника. Ипак, овде ћемо навести неколико примера начина на који сматрамо да су перцепције играле улогу у одлучивању које је предмет истраживања овог рада.

Прво, сматрамо да председничково тумачење околности доприноси оријентацији смањења ангажовања ако тумачи интересе у ужем смислу, тако да обухватају само оне циљеве који су везани за опстанак САД. С друге стране, може бити одступања у погледу одређених средстава, уколико председник има шире тумачење интереса, односно сматра да је циљ САД одржавање првенства или либералног националног поретка. Када је реч о енергетским интересима, председник их такође може тумачити уско, само као интересе енергетске безбедности САД и шире као интересе глобалне енергетске безбедности, услед чега се могу мењати и средства. Уколико председник има схватање енергетске безбедности само као безбедности понуде нафте и гаса у САД, онда се може очекивати и стратегија самодовољности, која је у складу са оријентацијом смањења ангажовања. С друге стране, могуће је да председник под енергетском безбедношћу подразумева и старање о стабилности за све учеснике глобалног енергетског система што може довести до одређених одступања у погледу других циљева, средстава и активности. Поред тога, ако председник у енергетску безбедност укључује и бригу о заштити животне средине и климатским променама, то може утицати на његове одлуке о циљевима, средствима и активностима.

Друго, важна је и процена непосредности и врсте претње коју председник има, а која утиче на одлуку да ли САД треба да реагују само на непосредне претње по сопствену безбедност или и на претње безбедности других држава у региону, као на то која ће се врста активности одабрати у одговору. Када је реч о енергетској претњи, уколико председник има уже тумачење претњи које као референтни објекат имају само САД, то би требало да допринесе оријентацији смањења ангажовања. Обрнуто, ако има шире схватање енергетске безбедности, то би могло објаснити и одступање у погледу коришћених активности.

Треће, важан је и начин на који су Обама и Трамп тумачили енергетску револуцију и њен утицај на америчку енергетску безбедност и односе са другим државама. Претпоставља се да је Обама имао шире схватање енергетске безбедности, и да је у складу са тиме перципирао америчку позицију након енергетске револуције као бољу преговарачку позицију у подели одговорности за равнотежу моћи у Персијском заливу са другим учесницима система. С друге стране, Трампове перцепције су више биле у складу са ужим схватањем енергетске безбедности, па се претпоставља да је он ову прилику видео као разлог за повлачење из Персијског залива, али и полугу моћи у односу на друге учеснике система.

3.4. Теоријске претпоставке о енергији као извору моћи и утицаја

У овом делу рада важно је направити разлику између концепата енергетске компоненте моћи, значаја и утицаја који произилази из ње, а којима ће бити речи и у наредном поглављу на конкретним емпиријским примерима. У том смислу, као што је раније наглашено, прихвата се концепција моћи која се заснива на материјалном. Тачније, под *енергетском моћи* једне државе у овом раду се подразумева расположивост ресурса на њеној територији у датом тренутку, који се могу експлоатисати постојећом технологијом по прихватљивим трошковима и у прихватљивом временском периоду. Овај појам се разликује од концепта енергетске

безбедности, који је ширег обухвата и односи се на укупан континуирани приступ енергентима за једну државу.

У овом делу је значајно схватање о глобалном енергетском систему из угла реализма, јер је распоред енергетске моћи између држава неједнак услед различите расположивости ресурса на њиховим територијама. Према томе, разуђеност или концентрација расположивих ресурса чини глобални енергетски систем игром нултог збира. У случају нафте, управо ова одлика се често наводи у литератури као основа да се овај енергент квалификује као стратешко добро.⁶⁴⁸ Може се рећи да је нафта оскудан ресурс, упркос томе што су се светске резерве нафте повећале у претходних двадесет година, управо због ове неједнаке географске распрострањености. Другим речима, иако није оскудна у смислу количине на укупном светском нивоу, она је оскудна за оне државе које не располажу довољним ресурсима. У складу са тиме, државе које се налазе у овим географским подручјима имају већу моћ у односу на државе које на својој територији немају ресурсе. Иако природни гас има другачије карактеристике, у овом делу он се не разликује од нафте, јер је такође резултат дугорочних физичких и хемијских процеса који су резултирали да одређене области имају резерве енергије која се базира на угљоводоницима.

Поред тога, на енергетску моћ утичу и друге одлике националног енергетског система, првенствено природа терена, постројења за екстракцију, прераду, складиштење и транспорт енергената, технолошке иновације и “know-how” и регулаторни оквир. Прво, неприступачност терена може смањити могућност експлоатације, па државе чији се ресурси налазе у приступачним областима могу имати већу производњу енергената. Према Маргарити Балмаседи (*Margarita M. Balmaceda*), одлике терена у подручјима у којима постоји нафта, односно доступност ових енергената, утичу на трошкове производње и ренте.⁶⁴⁹ У том смислу, према овој ауторки ниски трошкови производње представљају основу за економску моћ, јер омогућавају економију обима и утицај на светском тржишту.⁶⁵⁰ Поред природе терена, према Гевину Бриџу (*Gavin Bridge*) и Александру Доџу (*Alexander Dodge*), у ову групу својстава може се сврстати и притисак који варира у бунарима, те захтева мање или више радне снаге и опреме.⁶⁵¹ Друго, државе које располажу постројењима за екстракцију и прераду нафте и гаса, као и транспортном инфраструктуром имају предност услед мањих трошкова, постојања одређеног основа у који се може додатно инвестирати и разрађене мреже. Енергетској моћи доприноси и постојање складишта чиме се повећавају укупне резерве. Треће, приступ технолошким иновацијама и знању такође представљају значајну компоненту у енергетској моћи и дају предност оним државама у којима су развијене, што је нарочито значајно у овом раду. Четврто, регулаторни оквир одређује услове под којима се могу експлоатисати извори енергије, па тако поједини прописи могу ограничити производњу енергената. Због потенцијалног утицаја на здравље људи, природну околину и сеизмолошку активност, ова област је често предмет регулације.⁶⁵² У сличном маниру, Маргарита Балмаседа сматра да „материјалне карактеристике енергетског добра и његова повезана техничка ограничења делују као филтер између онога што актер жели да уради са енергијом [...] и онога што актер

⁶⁴⁸ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 43; Amelia Hadfield, “Energy and Foreign Policy: EU – Russia Energy Dynamics.”, op. cit. p. 452; Олга Павковић, „Политика Сједињених Америчких Држава према Краљевини Саудијској Арабији од 2009. до 2017. године.“, op. cit, стр. 65.

⁶⁴⁹ Margarita M. Balmaceda, “Oil and materialities of other energy sources.”, In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2022, p. 35.

⁶⁵⁰ Ibid, p. 35.

⁶⁵¹ Gavin Bridge and Alexander Dodge, “From exploration to consumption: understanding the materialities of oil.”, In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2022, p. 20.

⁶⁵² Видети: Russell Gold, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, op. cit.

заправо може да уради са њом“.⁶⁵³ Четири примарна физичка својства енергената које Балмаседа издваја су: распрострањеност (ubiquity), физичко стање, густина и хомогеност/хетерогеност.⁶⁵⁴ С друге стране, Гевин Бриџ и Александар Доџ сматрају да специфичне погодности нафте (affordances) производе економску и политичку моћ, а деле их на погодности за истраживање и производњу (upstream), погодности за транспорт и складиштење (midstream) и погодности за рафинисање и потрошњу (downstream).⁶⁵⁵

Приликом мерења енергетске (компоненте) моћи у овом раду користе се следећи индикатори који се могу квантификовати: ниво доказаних резерви, ниво производње и потрошње, ниво нето увоза и степен енергетске зависности. У складу са тиме, држава располаже већом енергетском моћи када има више доказаних резерви енергената, виши ниво домаће производње, нижи ниво нето увоза, нижи ниво увоза као удела укупне потрошње. Поред тога, постоје и квалитативни подаци о инфраструктури, технологији и регулаторном оквиру који се узимају у обзир.

Друго, такође постоји разлика између енергетске моћи и њеног значаја за одређену државу. Када је реч о *значају енергетске компоненте моћи*, она се у овом раду посматра као латентна основа политичке, војне и економске моћи државе. Другим речима, енергетска моћ, нема самосталан значај у међународним односима, већ само повећава или смањује економску, војну и политичку моћ одређене државе. Повезано са тиме, у овом раду се енергетска моћ не посматра као „енергетско оружје“, што се често може пронаћи у литератури, већ се за овакву намену енергетске моћи користи други концепт. Дакле, у овом потпоглављу се објашњава и концепт *утицаја који је повезан са енергетском компонентом моћи*, а који представља релациони концепт, односно који увек се испољава у одређеном односу, за разлику од енергетске моћи која постоји независно од одређеног односа. Он се може испољити у било којој од три сфере у којима енергетска моћ има значај, односно у политици, економији и војној сфери, а може попримити облик принуде, приволе или средства одвраћања. Код остваривања енергетског утицаја важно је постојање намере да се кроз претњу енергетској безбедности утиче на политику, економију или војску друге државе, док се конкретни механизми који повезују енергетску безбедност са економском и националном безбедности наводе у наредном потпоглављу.

Поред тога, постоје две врсте енергетског утицаја у зависности од претње енергетској безбедности која је на располагању одређеном актеру. Прва врста је *директни или непосредни енергетски утицај* и она се заснива на енергетској моћи којом држава располаже. Он произилази из контроле понуде и цене коју врше државе извознице у циљу принуде, приволе или одвраћања одређене државе да спроведе конкретну спољнополитичку, економску или војну активност. У складу са тиме, државе које имају већу енергетску моћ могу остварити и већи директни енергетски утицај. Супротно томе, државе које располажу мањом енергетском моћи у већој мери су подложне директном енергетском утицају.

Следствено, државе које располажу енергетском моћи могу следећим активностима представљати *претњу енергетској безбедности држава увозница*: 1. физичким прекидом протока у гасоводу; 2. дугорочним уговорима о продаји гаса који утврђују услове испоруке попут количине и цене; 3. ембаргом или другим квантитативним и квалитативним ограничењима извоза нафте; 4. одређивањем нивоа производње нафте како би се смањила или повећала цена укључујући и резервни капацитет. *Физички прекид протока у гасоводу* са његове почетне тачке и *ембарго* на извоз нафте одређеној држави увозници представљају ускраћивање приступа гасу и нафти. Друга квантитативна (извозне квоте) и квалитативна

⁶⁵³ Balmaceda 2021, pp. 23-24 in Margarita M. Balmaceda, “Oil and materialities of other energy sources.”, op. cit, p. 33.

⁶⁵⁴ Margarita M. Balmaceda, “Oil and materialities of other energy sources.”, op. cit, pp. 35; 36; 38.

⁶⁵⁵ Gavin Bridge and Alexander Dodge, “From exploration to consumption: understanding the materialities of oil.”, op. cit, pp. 20; 21; 22.

ограничења извоза нафте⁶⁵⁶ ограничавају приступ нафти. *Уговори о продаји гаса* омогућавају држави извозници да одређује количине које се морају купити по „узми или плати“ клаузули и цене повезује са ценом нафте, док *одређивање квота производње* нафте утиче на смањење или повећање цене нафте на светском тржишту. Повезано са производњом, постоји и тзв. *резервни капацитет* којим располажу поједине државе произвођачи нафте, на првом месту Саудијска Арабија, а који се у кратком року може ставити на тржиште. С друге стране, *посредни енергетски утицај* може остварити и актер који нужно не располаже енергетском моћи кроз *претње енергетској безбедности држава извозница*. Активности које у том циљу предузимају актери укључују: 1. остваривање физичке контроле над ресурсима и концентрација ресурса; 2. напад на постројења за екстракцију и прераду нафте и гаса; 3. контролу или напад на транспортну инфраструктуру; и 4. контролу или блокаду кључних транзитних тачака; и 5. санкције, ембарго и друга квалитативна и квантитативна ограничења увоза. *Физичка контрола* над ресурсима повезана је са војним заузимањем територије и ресурса који се на њој налазе. *Концентрација ресурса* је повезана са физичким освајањем већег обухвата које би довело до контроле над значајном количином ресурса на већој територији и у крајњем случају довело до стварања тзв. „нафтног хегемона“.⁶⁵⁷ *Напад на постројења за екстракцију и прераду нафте и гаса* попут постројења око бунара и бушотина, као и постројења за ликвефакцију и регасификацију је још једна врста претње енергетској безбедности. Она може бити самостална или део већег рата или домаћих нестабилности у државама које су велики произвођачи нафте које би могле да утичу на понуду и цену нафте.⁶⁵⁸ *Контрола или напад на транспортну инфраструктуру* се односи на заузимање дела гасовода или његово уништавање које би могло да утиче на понуду гаса. Она такође обухвата и напад на транспортна средства попут супертанкера, танкера, возова и камиона за превоз нафте и течног природног гаса. Коначно, *контрола или блокада кључних транзитних тачака* која зависи од позиционiranости у односу на поморске или копнене руте којима се допрема нафта у већој количини, представља још једну претњу енергетској безбедности.

Ипак, трошкови повезани са остварењем посредног енергетског утицаја су много већи у односу на случај када државе располажу енергетском моћи и могу је користити за непосредан утицај, јер захтевају да се прво оствари контрола над ресурсима, постројењима за њихову екстракцију или прераду или над транспортом. Тако је физичко преузимање контроле над ресурсима, постројењима за екстракцију, прераду и складиштење нафте и гаса, као и делова транспортне мреже еквивалентно енергетској моћи, али захтева трошкове војног напада за све државе које примарно њом не располажу. С друге стране, уништење постројења, транспортних средстава и делова транспортне инфраструктуре подразумева трошкове за државе које не располажу енергетском моћи јер ће се промене у понуди и цени одразити и на њих.

Распоред енергетске димензије моћи међу државама чини структуру глобалног енергетског система, док међудржавни енергетски односи представљају његова процесна својства. Поред структуре система и интеракција јединица, постоје и системска својства која нису структурна, али утичу на процесе у систему. Овде се, пре свега ради, о транспорту и природи тржишта енергената који су условљени њиховим физичко-хемијским својствима. Данијел Шолтен (*Daniel Scholten*) користи аналитички оквир за истраживање промена у међудржавним енергетским односима који се заснива на карактеристикама енергетског система и економским

⁶⁵⁶ Једна од значајних могућности за утицај произилази и из зависности од одређене врсте нафте односно усклађености постојеће инфраструктуре за прераду са нафтом одређених хемијских својстава. Према Балмаседи, хемијска својства енергената се односе на њихову хомогеност или хетерогеност, при чему је природни гас хомоген без обзира на порекло, док је нафта хетерогена, односно обухвата више различитих производа са другачијим хемијским карактеристикама, што утиче на инфраструктуру потребну за њено рафинирање. Margarita M. Balmaceda, “Oil and materialities of other energy sources.”, op. cit, p. 37.

⁶⁵⁷ Christopher Layne, *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*, op. cit, p. 179.

⁶⁵⁸ Ibid, pp. 179-180.

последицама које произилазе из њих.⁶⁵⁹ Тако он сматра да географске и техничке одлике енергетског система (извори, производња, дистрибуција и потражња) имају економски утицај (на моделе пословања, енергетска тржишта, токове трговине и ефекте благостања), који се прелива и на међудржавне енергетске односе, тј. енергетску безбедност, индустријалне стратегије и обрасце сарадње и сукоба.⁶⁶⁰ Шолтен код првог својства енергетског система разликује изворе енергије према обновљивости и према распрострањености, па извори тако могу бити оскудни или неограничени, једнако распоређени или сконцентрисани у одређеним областима.⁶⁶¹ Када је реч о производњи, она такође може бити централизована или децентрализована, може „укључивати локално или глобално загађење или не, захтевати оскудне материјале, специјализовано знање и бити капитално-интензивна или не“.⁶⁶² Дистрибуција може укључивати мреже различитог обима, од локалног до глобалног и може бити без или са одређеним оперативним условима.⁶⁶³ Четврта одлика енергетског система према Шолтену подразумева потражњу која може бити распоређена равномерно или сконцентрисано и која може подразумевати различите цене.⁶⁶⁴ Према Шолтену ове карактеристике утичу на енергетску безбедност државе коју он конципира као безбедност понуде, као и на индустријске прилике и повезане ризике у радним местима, приходима и знању.⁶⁶⁵ На крају, Шолтен истражује карактеристике енергетског система и њихове економске импликације као узроке (не)стабилних међудржавних енергетских односа, са општом теоријском претпоставком да ће ови односи бити толико конфликтни колико карактеристике енергетског система представљају изазов за енергетску безбедност и индустријалну стратегију.⁶⁶⁶

У овом раду користимо мало другачији аналитички оквир за истраживање глобалног енергетског система, али се ослањамо на одређене елементе Шолтеновог и Балмасединог схватања.

У периоду од 1970. године до почетка 21. века, у глобалном енергетском систему доминирала су фосилна горива, а на првом месту нафта и гас. Иако у данашње време постоје и извори енергије из обновљивих извора, сматрамо да је њихова улога више комплементарна у односу на фосилна горива него што представљају тренутно одрживу алтернативу. Поред тога, за економске и политичке импликације енергетске револуције које су предмет овог рада, далеко су значајнија фосилна горива. У складу са тиме, када говоримо о енергетском систему, превасходно истражујемо нафту и природни гас. Дакле, у овом раду се полази од теоријске претпоставке енергетске револуције као структурног модификатора, који је утицао на промену распореда енергетске моћи међу државама. Та промена се огледа у повећању доказаних резерви и производње у САД у односу на друге регионе уз истовремено смањење нето увоза енергената. Другачији распоред моћи је имао утицај на системска својства која се тичу транспорта и организације тржишта на светском нивоу. Тако је дошло до промене у деловима производног ланца која се тичу открића ресурса који се могу експлоатисати, екстракције примарних ресурса и транспорта и складиштења.⁶⁶⁷ Овде се прихвата и Шолтеново схватање

⁶⁵⁹ Daniel Scholten, "Introduction.", In *Handbook on the Geopolitics of Energy Transitions*, ed. by Daniel Scholten, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2023, p. 11.

⁶⁶⁰ Ibid.

⁶⁶¹ Ibid.

⁶⁶² Ibid.

⁶⁶³ Ibid.

⁶⁶⁴ Ibid.

⁶⁶⁵ Ibid, p. 12.

⁶⁶⁶ Ibid.

⁶⁶⁷ Према Аду Корелјеу (Aad Correljé) производни ланац у снабдевању енергијом садржи следеће делове: „откриће експлоативних примарних извора, екстракција примарних ресурса, транспорт и/или складиштење, конверзија примарне енергије у преноснике, транспорт и/или складиштење, достава енергетских преносника, крајња потрошња“. Aad Correljé, "Energy systems – making energy services available", In *Handbook on the Geopolitics of Energy Transitions*, ed. by Daniel Scholten, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2023, p. 46.

о економским импликацијама гео-техничких карактеристика енергетског система, о коме је било речи раније, с тим што се у овом раду извори и производња сматрају индикаторима енергетске моћи, док се дистрибуција не сматра делом структуре, већ системским својством. Следствено, флексибилност транспорта зависи од агрегатног стања енергента, па је у том смислу, нафта супериорна у односу на друге енергенте, јер се може транспортовати нафтоводом, танкером, железницом или камионом.⁶⁶⁸ Друго физичко својство се односи на густину енергије, тј. количину енергије по јединици енергента, која је опет највећа у случају нафте, па је и транспорт по јединици енергије најјефтинији.⁶⁶⁹ То омогућава флексибилност рута, док су оне у случају природног гаса традиционално биле предодређене и захтевале значајну инфраструктуру.⁶⁷⁰ Повезано са овим својством, мења се и синхронизитет односно услов да производња и потрошња енергента буду синхронизовани.⁶⁷¹ То је случај са природним гасом, за који је веома важно да мрежа буде усклађена, што повећава рањивост (поготово јер се мреже простиру преко територије више држава), док код нафте ово није потребно.⁶⁷² Транспорт је тиме утицао на светску или регионалну природу тржишта енергената. Промена до које је дошло захваљујући технолошкој иновацији ликвификације и регасификације природног гаса, односи се на могућност флексибилнијег транспорта и тиме стварања тржишта која су по природи глобална. С друге стране, другачији распоред енергетске моћи је утицао на смањење концентрације одређених региона у производњи нафте и гаса. Према Балмаседи, код нафте је природа светског тржишта омогућила стварање картела који могу да утичу на цену и понуду, док код природног гаса то није било могуће.⁶⁷³ Овде бисмо додали да је у случају природног гаса било могуће утицати на цену и понуду нафте, само на мањој територији, односно у одређеном региону. Дифузни распоред енергетске моћи и промењени токови трговине енергијом смањују могућност монополизације или картелизације тржишта.

У складу са распоредом енергетске димензије моћи који је био сконцентрисан у одређеним регионима, али и другим одликама глобалног енергетског система попут природе транспорта и тржишта, оформили су се и енергетски односи међу државама који су одражавали асиметричну међузависност. Другим речима, одређене државе у овом систему су оствариле енергетски утицај у односу на друге. Када је реч о нафти, један од карактеристичних односа се заснивао на стварању савеза или савезништава по тзв. обрасцу „нафта-за-безбедност“. Овај однос је осликавао чињеницу да је нафта представљала стратешко добро и да је трговина нафтом превазилазила економску сферу. На примеру Персијског залива се може видети да је енергетска моћ коришћена ради утицаја на државе зависне од увоза за заштиту територије, постројења за екстракцију и прераду нафте и за подршку у одређеним спољнополитичким активностима. У случају природног гаса постојали су слични односи међузависности који су производили потенцијал за енергетски утицај државама које су контролисале проток гаса. У области природног гаса државе које су контролисале његов проток од налазишта преко гасовода, имале су могућност да обликују уговоре о испоруци. Нпр. у случају енергетских односа Русије и Европе, ови уговори су увели неколико принципа на којима се трговина одвијала готово педесет година – уговори су били дугорочни, заснивали су се на „узми или плати“ (*take or pay*) систему и цени везаној за кретање цене нафте.⁶⁷⁴ На крају, коришћење енергетске моћи ради остваривања одређеног утицаја зависи и од перцепција

⁶⁶⁸ Margarita M. Balmaceda, “Oil and materialities of other energy sources”, op. cit, p. 36.

⁶⁶⁹ Ibid, p. 37.

⁶⁷⁰ Ibid, p. 36.

⁶⁷¹ Ibid, p. 37.

⁶⁷² Ibid, p. 37.

⁶⁷³ Ibid, p. 42.

⁶⁷⁴ Thane Gustafson, *The Bridge: Natural Gas in a Redivided Europe*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, England, 2020, pp. 85-86.

спољнополитичких одлучилаца у погледу интереса и претњи, али и домаћих ограничења њихових овлашћења да енергетску моћ употребе у спољнополитичке сврхе.⁶⁷⁵

Једна од најзначајнијих последица енергетске револуције, поред промене распореда енергетске димензије моћи, односи се на промену тржишта нафте и гаса. Значајно за ово потпоглавље је како енергетска револуција мења производни ланац у снабдевању енергијом. С једне стране, појава нових произвођача у Северној Америци утиче на понуду нафте, чиме се смањује могућност картелизације тржишта. Поред тога, постоји и потенцијал за друге државе да кроз нову технологију промене своју енергетску моћ и позицију у глобалном енергетском систему. У складу са тиме, смањила би се концентрација ове моћи у регионима попут Персијског залива, који су до сада доминирали. Следствено, моћ ОПЕК да утиче на понуду и цену нафте на светском нивоу би се умањило. Када је реч о природном гасу, технолошке иновације које су омогућиле утечњавање мењају природу тржишта гаса, па је оно све мање везано за одређени регион. Балмаседа ипак упозорава да ТПП захтева скупе инвестиције у инфраструктуру,⁶⁷⁶ због чега је нафта и даље најадекватнији енергент за транспорт. Ипак, и поред тога што је потребно улагање у постројења за утечњавање, складиштење и регасификацију, ТПП се одликује већом флексибилношћу у односу на природни гас у гасовитом стању, па се у извесном смислу приближава нафти. У том смислу, стварање спот тржишта природног гаса један је од примера промене коју је донела енергетска револуција.

3.5. Теоријске претпоставке о повезаности области енергије, безбедности и спољне политике које се прихватају у истраживању

С обзиром на то да се истраживање бави променом глобалног енергетског система и њеним утицајем на спољну политику у ширем смислу, важно је размотрити и конкретне теорије средњег ранга које се односе на област енергије. У овом потпоглављу ћемо размотрити механизме који повезују област енергије, безбедност и спољну политику који се прихватају у истраживању.

Иако се значајан број аутора бавио облашћу енергије, а посебно фосилних горива, из угла међународних односа и спољне политике, конкретних теорија о њиховој повезаности нема много. Овом питању се углавном приступа из угла реалистичког/геополитичког или либералног приступа.⁶⁷⁷ У овом истраживању полази се од геополитичког приступа који се заснива на две премисе: фосилна горива се сагледавају као кључна за функционисање економије и војске; ограничен приступ овим изворима енергије је средишњи проблем енергетске безбедности.⁶⁷⁸ У геополитичком приступу област енергије је извор сукоба јер се

⁶⁷⁵ Домаћа ограничења би могла подразумевати тип власништва над постројењима за екстракцију, прераду и транспорт енергената, при чему приватно власништво представља извесну препреку брзом мобилисању енергетске моћи, док национализована индустрија отвара веће могућности за енергетски утицај. Поред тога, у домаћа ограничења би се могла сврстати и активност интересних група, али и других грана власти које ограничавају и контролишу егзекутиву.

⁶⁷⁶ Margarita M. Balmaceda, "Oil and materialities of other energy sources", op. cit, p. 36.

⁶⁷⁷ Према Џефрију Вилсону (Jeffrey D. Wilson) постоје два преовлађујућа теоријска приступа питању да ли енергетска међузависност производи сукобе или сарадњу између држава – *геополитички приступ* који се везује за реализам и *приступ управљања глобалном енергијом* који произилази из либералне теорије у науци о међународним односима, коме он придодaje и приступ секуритизације. Jeffrey D. Wilson, "A securitisation approach to international energy politics.", *Energy Research & Social Science*, 49, 2019, p. 114. Слично томе, Роланд Денрутер (Roland Dannreuther) сматра да постоје три проблемске области у оквиру „међународне нафтне политике“ које одговарају реализму, либерализму и критичкој теорији. Roland Dannreuther, "Oil and international relations: theory, materiality, and the political.", In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2022, p. 2. Поред ових традиционалних начина приступања проблемској области нафте, Денрутер такође наводи и покушаје да се она сагледа на алтернативне начине који су у складу са конструктивизмом или постструктурализмом попут теорије асемблажа (*assemblage theory*). Ibid, p. 8; 10.

⁶⁷⁸ Peter Newell, *Power Shift: The Global Political Economy of Energy Transitions*, op. cit, pp. 115-116. Према Мајклу Клеру (Michael T. Klare), сукоби око нафте и гаса произилазе из „широко распрострањеног уверења да енергија представља витално [важну] робу чије обезбеђивање спада у питања националне безбедности и географске

сагледава као игра нултог збира,⁶⁷⁹ управо због чињенице да су фосилна горива необновљива. Према Миломиру Степићу, „остваривање тзв. ресурсне безбедности јесте прворазредно геополитичко питање и разлог сталних регионалних и локалних сукоба“.⁶⁸⁰ Степић такође сматра да „у постмодерном раздобљу најочигледнији светски значај има енергополитика (првенствено геополитика нафте и гаса)“.⁶⁸¹ Значајнији теоријски допринос првом приступу дала је Келаник (*Rosemary Kelanic*) својом теоријом стратешке антиципације (ишчекивања),⁶⁸² док је Џеф Колган формулисао теорију подсистема која се бави управљачким аранжманима у проблемској области нафте.⁶⁸³ Ова теорија објашњава мирнодопску промену међународног поретка на студији случаја нафтне политике. Према Колгану међународни поредак има три аналитичка домена – међународни систем, проблемске области и подсистеме.⁶⁸⁴ Он промену у међународном поретку (као систему механизма управљања) објашњава променом стратешких повластица и казни за непридржавање – када су оне на високом нивоу и промена међународног поретка је мање вероватна.⁶⁸⁵ Каузални механизам који Колган предлаже састоји се од следећих корака: „промена у свету (егзогена) ⇒ промена у доступним средствима принуде ⇒ потенцијална промена у повластицама и казнама (у подсистему) ⇒ промена у управљачким аранжманима у подсистему“.⁶⁸⁶

У питањима односа између нафте и спољне политике, у овом истраживању се користи теорија стратешке антиципације Розмери Келаник. Келаник класификује унутрашње и спољне политике које државе усвајају ради обезбеђивања приступа фосилним горивима у зависности од рањивости од принуде (антиципаторне стратегије) у три врсте: самодовољност, индиректна контрола и директна контрола.⁶⁸⁷ Стратегија самодовољности обухвата „повећање домаће производње, смањење потрошње кроз штедњу или ослањање на алтернативна горива и/или стварање резерви“.⁶⁸⁸ Индиректна контрола подразумева стварање „безбедносних партнерстава која одвраћају ривалске велике силе од интервенисања у земљама које производе нафту“, а може обухватити „формалне војне савезе, заштиту транзитних рута, базе, продају оружја, војну помоћ“.⁶⁸⁹ С друге стране, директна контрола подразумева освајање територије на којој се производи нафта или транспортних рута којима се превози.⁶⁹⁰ У случају индиректне контроле основна средства спољне политике која се користе су претња силом, војна помоћ и ретко војна сила, док се директна контрола ослања искључиво на војну силу.⁶⁹¹ Теорија предвиђа да се државе опредељују за стратегију која носи најмање трошкова, а којом се испуњавају њене потребе за енергетском безбедности.⁶⁹² У овом истраживању се на основу ове теорије формулише претпоставка да се у случају САД дефицит нафте и претња увозу смањују, чиме се смањује и рањивост од принуде нафтом. У таквом контексту, САД немају

неповезаности већих извора угљоводоника и великих потрошача“. Michael T. Klare, “The Changing Geopolitics of Oil and Gas.”, op. cit, p. 23.

⁶⁷⁹ Jeffrey D. Wilson, “A securitisation approach to international energy politics”, op. cit. p. 114.

⁶⁸⁰ Миломир Степић, *Геополитика – идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016, стр. 31.

⁶⁸¹ Ibid.

⁶⁸² Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit, 2020.

⁶⁸³ Jeff D. Colgan, *Partial Hegemony: Oil Politics and International Order*, op. cit. Колган ипак своју теорију не сврстава ни у један шири приступ, већ користи поједине концепте и теоријске претпоставке реализма, либералног институционализма и конструктивизма. Ibid, p. 29.

⁶⁸⁴ Ibid, pp. 19-20.

⁶⁸⁵ Ibid.

⁶⁸⁶ Ibid, p. 23.

⁶⁸⁷ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit, p. 23.

⁶⁸⁸ Ibid, p. 35. Притом, иако је стратегија названа „самодовољност“, она не подразумева престанак увоза енергената, већ само да држава није рањива на принуду нафтом у мери која би захтевала спољнополитичке активности.

⁶⁸⁹ Ibid, p. 37.

⁶⁹⁰ Ibid, p. 38.

⁶⁹¹ Ibid, p. 38.

⁶⁹² Ibid, p. 40.

подстицај за спровођење антиципаторних стратегија директне и индиректне контроле, већ је ниво рањивости од принуде нафтом такав да је најоптималнија стратегија самодовољност. Притом, Келаник прихвата модел ограничене рационалности који подразумева да процену дефицита нафте и претње увозу врше политички одлучиоци,⁶⁹³ што је у складу са неокласичним моделом изложеним у претходном потпоглављу. У складу са тиме, претпоставља се и да САД неће користити војна средства у спољној политици за циљеве енергетске безбедности у Персијском заливу. Овде је такође од значаја и теорија „петросавезништава“ Инвука Кима, према којој политика унутар савезништва зависи од геостратешке позиције и тржишне моћи државе из које се увози нафта.⁶⁹⁴ У складу са тиме – у зависности од тога да ли је референтни регион изложен потенцијалној „контроли и утицају ривалских великих сила“ (геостратешки положај) и какав је утицај референтне државе извозника на цену (price-stabilizer, price-upsetter, price-follower) – однос велике силе заштитнице (great power patron) према држави клијенту подразумева безбедносне гаранције, стратешку услугу, стратешко савезништво или занемаривање, који се разликују по материјалној подршци, институционализованим процедурама и обавезивању.⁶⁹⁵

Када је реч о односу енергетске и националне безбедности, у овом раду се прихватају теоријске претпоставке Чарлса Глејзера на основу којих су формулисани и извесни делови каузалног ланца у овом истраживању. Према Глејзеру, постоји шест механизма путем којих потрошња, зависност и рањивост од нафте утиче на безбедност државе⁶⁹⁶: „1. рањивост од приступа нафти представља претњу војној способности; 2. рањивост од приступа нафти представља претњу економском просперитету; 3. заштита приступа нафти представља претњу другим државама – безбедносна дилема приступа [*access-driven security dilemma*]; 4. нафта повећава вредност територије, самим тим и подстиче сукоб; 5. државе произвођачи нафте покрећу ратове које угрожавају приступ нафти;⁶⁹⁷ 6. зависност од нафте смањује вољност држава да сарађују у заједничким безбедносним питањима“.⁶⁹⁸ У наредном делу текста ћемо размотрити прва четири механизма који се користе у формулисању хипотеза у овом истраживању.

Када је реч о првом механизму, рањивост од приступа нафти⁶⁹⁹ може представљати претњу војној способности државе под два услова: „ако је приступ нафти рањив од намерних прекида и ако је нафта неопходна за ефективно управљање војним снагама државе“.⁷⁰⁰ У том контексту, повећава се могућност принуде, односно државе које су рањиве од приступа нафти имају „слабије преговарачке позиције и вероватније је да ће правити уступке“.⁷⁰¹ Из угла националне

⁶⁹³ Ibid, p. 16.

⁶⁹⁴ Inwook, Kim, “A Crude Bargain: Great Powers, Oil States, and Petro-Alignment”, op. cit, p. 10.

⁶⁹⁵ Ibid, pp. 14-16.

⁶⁹⁶ Притом, према Глејзеру „држава је безбеднија кад је мање подложна нападу, кад трпи мање штете ако је нападнута, ако је мање вероватно да ће бити успешно принуђена јер је рањива на напад, и када је мање вероватно да ће се суочити са претњама другим виталним интересима, поготово просперитету који би могли да захтевају употребу силе већих размера“. Charles L. Glaser, “How Oil Influences U.S. National Security.”, *International Security*, Vol. 38, No. 2 (Fall 2013), p. 117.

⁶⁹⁷ Пети механизам који Глејзер наводи се односи на претпостављену већу вероватноћу држава произвођача нафте са „револуционарним“ владама да покрећу ратове због ресурса који су им на располагању, веће спремности на ризик и веће домаће политичке аутономије. Ibid, p. 124. Пошто овај механизам прати каузалну логику која претпоставља да је спољна политика одређена искључиво унутрашњим чиниоцима, и пошто тематски не одговара овом истраживању, он неће бити заступљен у објашњењу.

⁶⁹⁸ Ibid, pp. 116-117. Шести механизам се односи на зависност од увоза стране нафте која ограничава спремност на учешће у колективним безбедносним питањима уколико се они не поклапају са преференцијама држава из којих се нафта увози. Ibid, p. 125.

⁶⁹⁹ Под приступом нафти Глејзер подразумева три одлике понуде нафте – безбедност транспорта, безбедност постројења у државама произвођачима нафте, воља држава произвођача да продају нафту по тржишним ценама. Ibid, p. 118.

⁷⁰⁰ Ibid, p. 117.

⁷⁰¹ Ibid.

безбедности, ово је најважнији механизам јер се тиче опстанка државе.⁷⁰² С обзиром на то да је у савременом добу нафта неопходна за војску сваке државе, а поготово великих сила, сматрамо да је други услов константан. С друге стране, претпоставка је да се рањивост од приступа нафти из Персијског залива за сопствене потребе смањује, што значи да ће и претња војној способности бити мања, док ће спољна политика САД бити мање наклоњена прављењу уступака државама у Персијском заливу које производе нафту односно принуди нафтом.⁷⁰³ Поред директног угрожавања војне способности, овај механизам обухвата и заштиту постројења у државама које производе нафту, те је и складу са њим, мања спремност САД да штити постројења у заливским монархијама услед мање рањивости од принуде нафтом. Спремност држава произвођача да продају нафту по тржишним ценама чиме се осигурава да ће државе увозници моћи да купе нафту у случају сукоба се такође мења, јер постоје домаће резерве за непредвиђене околности.

Док је први механизам везан за војну безбедност државе, други се превасходно односи на економску безбедност, јер подразумева да у случају прекида у приступу могу наступити значајне економске последице у државама које се у економији ослањају на нафту.⁷⁰⁴ У погледу овог интереса, од значаја у овом истраживању су две ситуације – спречавање концентрације ресурса тј. регионалног „нафтног хегемона“⁷⁰⁵ и регионални сукоб који би онемогућио извоз нафте.⁷⁰⁶ Претпоставка овог истраживања у погледу другог механизма је да су САД мање спремне да се директно војно ангажују због ових циљева.

Трећи механизам, тј. „безбедносна дилема приступа“ подразумева ситуацију у којој покушај једне државе да „заштити приступ нафти представља безбедносну претњу другој држави“ и активира безбедносну дилему у којој ће доћи до смањења безбедности прве државе (а до које не би дошло да није било заштите приступа нафти).⁷⁰⁷ Држава може повећавати своје војно присуство и пројекцију моћи или се у крајњем случају одредити за територијалну експанзију како би заштитила приступ нафти, чиме би подстакла другу државу да повећава своје војне капацитете и има агресивнији приступ у спољној политици.⁷⁰⁸ Аналитички концепт безбедносне дилеме са аспекта приступа нафти значајан је у контексту односа САД према Ирану.

Када је реч о четвртом механизму, односно тзв. „ратовима око ресурса“ (*resource wars*), који се заснивају на томе да нафта повећава вредност одређене територије, чиме се повећава и

⁷⁰² Према Келаник „губитак приступа нафти може да угрози најважнији циљ државе: њен опстанак у међународном систему“. Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit, p. 23.

⁷⁰³ Ibid, p. 8.

⁷⁰⁴ Charles L. Glaser, “How Oil Influences U.S. National Security.”, op. cit, p. 119.

⁷⁰⁵ Према Кристоферу Лејну (Christopher Layne), прву врсту претње по америчке националне интересе у Персијском заливу представља могућност концентрације контроле над већином светских резерви нафте – „‘нафтни хегемон’ у Заливу би био у позицији да подиже цене нафте и да користи нафту као инструмент политичке принуде“. Друга врста претње произилази из домаћих нестабилности у државама које су велики произвођачи нафте (посебно Саудијске Арабије) које би могле да утичу на понуду и цену нафте. Ипак, иако је Лејн писао у контексту америчке енергетске зависности од нафте из Персијског залива као и идеологије оскудице нафте, сматрао је да копнено присуство америчке војске није неопходно за остварење интереса САД и да би се успон нафтног хегемона могао спречити кроз одвраћање са дистанце, док отвореност Ормушког мореуза зависи од америчке морнарице. Christopher Layne, *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*, op. cit, p. 179-180; 180-181. Бери Поузен (Barry Posen) је, попут Лејна, као претње америчким интересима у региону идентификовао успон регионалног нафтног хегемона који би контролисао већину резерви и унутрашње промене у државама Блиског истока (попут успона одређеног режима), али је томе придодao и могућност општег рата који би уништио инфраструктуру. Barry R. Posen, *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2014, p. 108. Према Поузенoвом мишљењу, САД би у оквиру стратегије уздржавања коју он предлаже требало да смање ангажовање у овом региону и брину само о интересима концентрације резерви и слободног протока нафте, и да у складу са тиме треба да смање своје копнено присуство што је више могуће. Ibid, pp. 112-113.

⁷⁰⁶ Charles L. Glaser, “How Oil Influences U.S. National Security.”, op. cit, p. 121.

⁷⁰⁷ Ibid.

⁷⁰⁸ Ibid, pp. 121-122.

могућност сукоба, у овом истраживању ће се разматрати само сукоби преко савезника.⁷⁰⁹ У складу са тиме, претпоставка рада је да због мање рањивости од принуде нафтом, САД мање ангажују у конфликтима својих савезника. Поред Глејзера, једна од најзначајнијих анализа које се односе на механизме повезивања нафте и међународне безбедности, а на првом месту рата, припада Џефу Колгану. Колган идентификује осам механизма који повезују нафту и међународни сукоб, а које разврстава у три групе: 1. власништво и структура тржишта; 2. политика произвођача; и 3. питања приступа потрошача.⁷¹⁰

Према Колгану, до ратова око ресурса може доћи јер нафта представља финансијски подстицај за освајање територије или због оскудице овог ресурса;⁷¹¹ ради спречавања доминације тржишта – уколико су угрожени економски интереси одређене државе услед постојеће или могуће поделе тржишта нафте, она се може одредити за рат;⁷¹² због транзитних рута (цевовода и поморских коридора);⁷¹³ и препрека мултилатерализму због удовољавања петродржавама.⁷¹⁴ Поред тога Колган наводи и механизме који се, слично Глејзеровом петом механизму, заснивају на унутрашњим чиниоцима попут незадовољстава у домаћој нафтној индустрији или прихода од нафте који се користе у финансирању рата (петро-агресија), петро-побуне и екстернализације грађанског рата.⁷¹⁵ У овом раду ћемо пажњу усмерити искључиво на прва три механизма која потенцијално могу произвести конфликт.

⁷⁰⁹ Charles L. Glaser, “How Oil Influences U.S. National Security.”, op. cit, pp. 122-123.

⁷¹⁰ Jeff D. Colgan, “Fueling the Fire: Pathways from Oil to War.”, *International Security*, Vol. 38, No. 2 (Fall 2013), p. 152.

⁷¹¹ Ibid, p. 154.

⁷¹² Ibid, pp. 155-156.

⁷¹³ Ibid, p. 166.

⁷¹⁴ Ibid, p. 168.

⁷¹⁵ Ibid, pp. 159; 160-162.

4. ЕНЕРГЕТСКА РЕВОЛУЦИЈА, ПРОМЕНЕ ГЛОБАЛНОГ ЕНЕРГЕТСКОГ СИСТЕМА И СПОЉНА ПОЛИТИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА ОД 2013. ДО 2021. ГОДИНЕ

4.1. Енергетска револуција у САД од 2008. до 2021. године, смањење енергетске зависности и енергетска моћ САД

Како бисмо одговорили на истраживачко питање које је формулисано у првом поглављу, а које се односи на промену политике и оријентације велике стратегије САД према Персијском заливу у периоду од 2013. до 2021. године, у складу са прихваћеним онтолошко-епистемолошким и теоријским правцем формулисали смо каузални механизам са технолошким иновацијама у области енергије као почетном тачком. Циљ овог поглавља је објашњење кључних тачака каузалног ланца⁷¹⁶ односно прецизно објашњење корака у каузалном механизму на аналитичком нивоу и њихово емпиријско тестирање на основу претпостављених емпиријских импликација аналитичког нивоа, а у оквиру студије јединственог случаја.

Овде нећемо описивати енергетску револуцију у САД, с обзиром на то да је ово већ урађено у првом поглављу дисертације. У овом потпоглављу ћемо почети првим кораком каузалног ланца, који се сматра структурним модификатором у виду технолошких иновација у области екстракције нафте и гаса. Структура дисертације је таква да се у трећем поглављу тестирају кораци на мезо и макро-нивоу, док се микро-ниво уводи у четвртном и петом поглављу. Овај методолошки поступак је у складу са поделом емпиријских опажања праћења процеса коју праве Блатер и Хаверланд на општи наратив и кључне тачке у процесу који су на структурном нивоу објашњења, са једне стране, и перцепције главних актера, са друге, а о чему је писано у другом поглављу ове дисертације.

Конкретно тестирање делова каузалног механизма се одвија на следећи начин: наводи се аналитички ниво корака каузалног механизма, потом емпиријске последице које он оставља, као и конкретни емпиријски докази ових последица. Пре тестирања, врши се селекција емпиријског материјала како би се из њега издвојили докази. Прикупљање података код праћења процеса није насумично, већ циљано тражи оне податке који ће показати да ли је одређени део каузалног механизма присутан; то, ипак, не значи да ће се бирати само она опажања која иду у прилог хипотези, већ она која садрже потврђујуће или оповргавајуће доказе.⁷¹⁷ У другом кораку се процењује садржај података у односу на контекст, тј. у односу на „актере, њихове намере, њихове интеракције и ситуацију у којој се налазе“ што захтева пређашње знање.⁷¹⁸ Циљ овог корака у евалуацији доказа је њихова објективност. Трећи корак укључује евалуацију тачности података и обраћање пажњу на грешке које се јављају приликом њиховог мерења. Постоје две врсте грешака – несистематска и систематска – непоузданост и пристрасност, при чему се могућност за настанак прве грешке смањује триангулацијом (прикупљањем вишеструких независних опсервација), док за другу грешку нема општеприхваћених решења, већ је потребан критички приступ.⁷¹⁹ Четврти корак се односи на процену вероватноће постојања самих доказа према Бајесовој теореме, односно „количину доказа која је неопходна да се ажурира наше поверење у хипотезу“.⁷²⁰ У том смислу, ако је

⁷¹⁶ Ради подсећања, кључне тачке каузалног механизма у овом истраживању одређене су као: 1. енергетска револуција у САД; 2. смањење америчке енергетске зависности; 3. промена позиције САД у глобалном енергетском систему; 4. промена претњи и интереса у Персијском заливу у односу на САД и 5. промена политике према државама Персијског залива и регионалној равнотежи. Видети Илустрацију 1 у овој докторској дисертацији.

⁷¹⁷ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 123.

⁷¹⁸ Ibid, p. 125.

⁷¹⁹ Ibid, pp. 127-129.

⁷²⁰ Ibid, pp. 129-130.

вероватноћа постојања доказа „веома мала, чак и један доказ може бити довољан да се значајно ажурира поверење у валидност хипотезе“.⁷²¹

Као што је раније објашњено, четири врсте емпиријског материјала представља доказе о постојању делова каузалног механизма: докази о обрасцима (*patterns*), докази о временским или просторним хронологијама догађаја (*sequences*), докази о траговима тј. докази постојања (*trace*) и докази о исказима (*account*) који се добијају интервјуима и анализом докумената.⁷²² Ови докази се потом подвргавају тесту према Ван Ивериној типологији, коју смо објаснили у другом поглављу – у зависности од тога да ли емпиријске импликације аналитичког нивоа корака каузалног механизма имају својство извесности (*certain*) и/или јединствености, потврђујући или оповргавајући емпиријски докази могу смањити или повећати поверење у хипотезу о аналитичком нивоу корака. У складу са тиме, потврђујући емпиријски доказ корака каузалног механизма који је истовремено и јединствен и изванредан (*doubly-decisive test*) повећава поверење у хипотезу о аналитичком нивоу одређеног корака каузалног механизма и смањује поверење у алтернативне хипотезе, док оповргавајући доказ смањује поверење у хипотезу.⁷²³ Потврђујући емпиријски доказ извесне, али не и јединствене емпиријске импликације аналитичког нивоа (*hoop test*) не може потврдити хипотезу, али оповргавајући докази је могу оповргнути, па се користи за одбацивање алтернативних објашњења.⁷²⁴ Ипак, иако се хипотеза не може потврдити, овај тест може допринети повећању поверења у хипотезу кроз смањење опсега „обруча“, односно повећање јединствености.⁷²⁵ Потврђујући емпиријски доказ јединствене, али не и извесне емпиријске импликације аналитичког нивоа (*smoking gun test*) значајно повећава поверење у хипотезу о аналитичком нивоу, али оповргавајући доказ не смањује поверење у хипотезу. Притом, чак и у случају потврђујућих доказа у случају овог теста, не могу се искључити алтернативна објашњења. У случају било потврђујућих било оповргавајућих доказа емпиријских импликација које нису ни јединствене ни извесне (*straw-in-the-wind test*) поверење у хипотезу не може бити ни повећано ни смањено.

Уколико се докажу као тачни кораци каузалних механизма у овом поглављу сматраћемо да је доказана и прва посебна хипотеза ове дисертације („Енергетска револуција у САД утиче на промену структуре глобалног енергетског система тако што доприноси промени расподеле моћи у области енергије и промени међудржавних енергетских односа, што се одражава и на политику САД према Персијском заливу.“), уз услове о историјској условљености знања и епистемолошком пробабилитету, који су објашњени у другом поглављу.

4.1.1. Први корак каузалног механизма – резерве и производња нафте и гаса

Први корак у каузалном механизму подразумева да је у првој деценији 21. века дошло до исплативе експлоатације уљаних и гасних шкриљаца у САД, чиме се значајно повећала количина доступних сировина у овој држави у наредној деценији. То је такође омогућило да прво мање, а потом и веће компаније на територији САД повећају производњу нафте и гаса из ових извора. Он се заснива на разради прве појединачне хипотезе („Повећање домаћих резерви и производње енергената омогућено енергетском револуцијом допринело је остварењу циља енергетске безбедности САД кроз смањење америчке зависности од увоза енергената из страних извора.“) ове дисертације.

На аналитичком нивоу, први корак каузалног механизма укључује ентитете на мезо нивоу (компаније) који врше две активности – проналазе нова налазишта нафте и гаса и производе веће количине ових енергената. Преносни појас између ентитета и активности у овом кораку су технолошке иновације у области екстракције нафте и гаса. Овај корак је формулисан у складу са теоријском претпоставком о енергетској револуцији као структурном модификатору.

⁷²¹ Ibid, p. 130.

⁷²² Derek Beach, “It’s all about mechanisms – what process-tracing case studies should be tracing.”, op. cit, p. 7.

⁷²³ Derek Beach and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, op. cit, p. 104.

⁷²⁴ Ibid, pp. 102-3.

⁷²⁵ Ibid.

Другим речима, у овом кораку се истражује почетак промене структуре глобалног енергетског система, који се осликава у промени распореда енергетске моћи једне државе, у овом случају САД. У складу са концептуализацијом енергетске моћи од које се полази у овом раду, први корак на аналитичком нивоу претпоставља промене у доказаним резервама и производњи нафте и гаса, као индикаторима енергетске моћи. Он је формулисан на следећи начин.

А: Технолошке иновације у области екстракције нафте и гаса засноване на хидрауличком фрактурисању и бушењу хоризонталних бунара омогућавају појединачним компанијама (е) већу расположивост доказаних резерви и већу производњу ових енергената на тржишту (а).⁷²⁶

С обзиром на то да се ово истраживање заснива на студији јединственог случаја, и емпиријске импликације хипотетичких аналитичких нивоа корака каузалног механизма се формулишу у складу са тим случајем. Претпостављамо да би емпиријске импликације овог корака укључивале примену фрековања у САД којом се повећавају доказане резерве и повећава производња нафте и гаса.

Е: Енергетска револуција која се заснива на примени хидрауличног фрактурисања (фрековања) и бушењу хоризонталних бунара у САД је омогућила више доказаних резерви и већу производњу нафте и гаса из уљаних и гасних шкриљаца почевши од 2008. године.

Емпиријска импликација првог корака каузалног механизма је формулисана на вишем нивоу апстракције, а постоје четири конкретне импликације које су обухваћене овом емпиријском импликацијом: 1. Хидраулично фрактурисање и бушење хоризонталних бунара у САД су омогућили веће доказане резерве гаса; 2. Хидраулично фрактурисање и бушење хоризонталних бунара у САД су омогућили веће доказане резерве нафте; 3. Хидраулично фрактурисање и бушење хоризонталних бунара су омогућили већу производњу нафте у САД након 2008. године; 4. Хидраулично фрактурисање и бушење хоризонталних бунара су омогућили већу производњу гаса у САД након 2008. године.

У случају валидности прве импликације овог корака, полази се од теста обруча који обухвата *предвиђање*⁷²⁷ ниске јединствености, али високе извесности *о повећању укупних доказаних резерви природног гаса у САД након 2008. године*. Нешто ужи обухват овог обруча обухвата *предвиђање о постојању новооткривених налазишта природног гаса у САД након 2008. године*. Ово предвиђање се тако користи за одбацивање других објашњења повећања доказаних резерви, на пример смањеног нивоа производње. Ипак, у случају резерви, могућ је и дупло-одлучујући тест који подразумева извесно и јединствено *предвиђање да су у периоду након 2008. године повећане доказане резерве шкриљног природног гаса у САД*. У случају валидности друге импликације, тест обруча обухвата прво *предвиђање о повећању укупних доказаних резерви сирове нафте у САД након 2008. године*. Сужавање овог обруча подразумева *предвиђање о постојању новооткривених налазишта сирове нафте након 2008. године*. На крају, могуће је спровести и дупло-одлучујући тест, односно *предвиђање о високом уделу шкриљне сирове нафте у укупним резервама сирове нафте у САД након 2008. године*.

У случају валидности треће и четврте импликације овог корака, дупло-одлучујући тест би укључио *предвиђање високе извесности и јединствености о високом или преовлађујућем уделу шкриљне нафте у растућој укупној производњи сирове нафте и шкриљног гаса у растућој укупној производњи природног гаса у САД након 2008. године*. Ипак, с обзиром на то да је

⁷²⁶ Ради подсећања, великим словом А обележен је аналитички ниво, док је великим словом Е обележен емпиријски ниво корака у каузалном механизму. С друге стране, ово не треба мешати са обележјима (а) и (е) који се односе на активност и ентитет у механизму.

⁷²⁷ Овде користимо реч предвиђање (*prediction*) као што је заступљено у литератури о методологији која се овде примењује. Ипак, иако преузимамо реч предвиђање, не треба је мешати ни са циљем научног предвиђања нити са колоквијалном употребом овог термина која се односи на будућност. У овом случају концепт предвиђања одражава информисану абдуктивну претпоставку аутора о томе шта одређени корак каузалног механизма као сегмент одређеног невидљивог или дубоког онтолошког стратума стварности оставља на видљивом односно емпиријском нивоу. Као такав, он се може односити и на прошле догађаје.

готово немогуће пронаћи тако детаљне податке о структури извора производње, овде се ослањамо на допунске тестове, који на посредан начин доприносе ажурирању хипотезе о овом кораку каузалног механизма. Превасходно се користи тест обруча, при чему се кроз неколико кругова повећава јединственост извесних предвиђања.

Прво, предвиђа се *већа производња укупних фосилних горива након 2008. године у САД*. Ово предвиђање, међутим, иако има велику извесност, не одликује се високим степеном јединствености, што подразумева тзв. „тест обруча“. Пролазак таквог теста је неопходан, јер се хипотеза мора одбацити ако га не прође. У случају овог конкретног предвиђања, уколико би се нашли оповргавајући докази, цео корак механизма би морао бити одбачен. Нпр. уколико би се нашао статистички образац смањења производње, ова емпиријска импликација би била оповргнута. Ипак, чак иако се прође овај тест, то није довољно за доказивање хипотезе, јер би већа производња фосилних горива могла бити резултат и других објашњења, већ се ажурирање поверења у њу мора десити кроз смањење опсега овог обруча.

У складу са тиме, наредни тест обруча обухвата *предвиђање*, и даље извесно, али са мало већим степеном јединствености, *о повећању укупне производње природног гаса и нафте након 2008. године*. Уколико се овај тест не прође, важи исто правило као и раније, односно цео корак каузалног механизма се мора одбацити. Уколико се тест прође, иако хипотеза није доказана, може се сматрати да смо корак ближе ажурирању знања о њој, јер смо одбацили објашњења ван овог обруча (нпр. повећање укупне производње фосилних горива на основу веће производње угља). Након овог обруча долази до рачвања, па се формирају посебно предвиђања о природном гасу, а посебно предвиђања о нафти. Тако се у случају природног гаса, прво формулише *предвиђање о повећању укупног нивоа производње*, потом *предвиђање о повећању нивоа производње шкриљног природног гаса* и *предвиђање о његовом значајном (више од половине) уделу у укупној производњи*. Последња два предвиђања комбиновано сужавају јединственост објашњења довољно да се испуне услови за *дупло-одлучујући тест*. С друге стране, у случају нафте прво се формулише *предвиђање о повећању нивоа производње сирове нафте*, а потом *предвиђање о повећању шкриљне сирове нафте*, при чему прво представља сужавање теста обруча, док је друго одраз *smoking gun* теста, услед недоступности одређених података. Јединственост којом се одликују предвиђања у овом раду, квалификована као *smoking gun* тестови, се посматра са извесном модификацијом у односу на Ван Иверино схватање, које подразумева да ниједна друга теорија нема исто предвиђање. С обзиром на то да је овај корак каузалног механизма само део шире теоријске претпоставке о енергетској револуцији као структурном модификатору, као и да циљ није тестирање те конкретне теоријске претпоставке, већ објашњење емпиријског исхода на основу групе теоријских претпоставки, критеријум јединствености се процењује у односу на само објашњење, у смислу да ниједно друго објашњење не би обухватало ово предвиђање.

Ради ажурирања поверења у хипотетички корак каузалног механизма, у овом делу се користи још један *smoking gun* тест, односно *предвиђање* високе јединствености, али ниске извесности *које подразумева већи број хоризонталних и усмерених бунара у САД након 2008. године*. Ово је предвиђање које се не може повезати ни са једним другим објашњењем сем са хипотезом која се овде доказује. Ипак, оно се одликује мањим степеном извесности јер број избушених бунара није нужно показатељ веће производње.

За овако формулисане емпиријске импликације тражимо све четири врсте доказе – доказе о временској и просторној следствености/следу догађаја, доказе постојања, доказе образаца и доказе исказа. Када је реч о типу доказа, овај део се превасходно базира на квантитативним подацима, мада укључује и квалитативне податке. Најдетаљније и ажуриране квантитативне податке и квалитативне процене о енергетском сектору Сједињених Америчких Држава пружа Администрација за информације о енергији (U.S. Energy Information Administration/EIA, у даљем тексту АИЕ), независна агенција у оквиру америчког Департмана за енергију (U.S.

Department of Energy) у чији делокруг спада прикупљање и обрада података о енергији.⁷²⁸ Поред ове агенције, квантитативни подаци који се користе у овом раду доступни су и на сајту Међународне агенције за енергију (International Energy Agency/IEA, у даљем тексту МАЕ) као и БП (British Petroleum/BP), који служе за триангулацију података са циљем њиховог објективног представљања. Сматрамо да су тиме испуњени предуслови за *тачност* и *објективност*. Када је реч о *процени вероватноће налажења доказа*, сматрамо да је она релативно висока у оном делу који се тиче општих трендова производње, па је у складу са тиме потребно и више доказа како би се повећало поверење у њихову повезаност са револуцијом шкриљаца. У складу са тиме, како се сужава обруч теста, мања је и вероватноћа проналаска доказа, а како је број потребних доказа обрнуто сразмеран њиховој вероватноћи постојања, у последњем нивоу обруча довољан је мали број доказа. Повезано са тиме, код ширег обруча користе се докази о статистичким обрасцима и временској и просторној следствености догађаја, док се код сужавања обруча користе докази постојања и исказа. У остатку овог потпоглавља се наводе конкретни докази за свако од предвиђања које је наведено.

4.1.1.1. Емпиријске импликације утицаја енергетске револуције на резерве нафте и гаса у САД

Докази за прво предвиђање прве импликације (о већој укупној количини доказаних резерви у САД након 2008. године) обухватају статистички образац на основу квантитативних података о укупној количини резерви нафте и укупној количини резерви гаса у САД. Докази за друго предвиђање прве импликације (о постојању и повећању броја новооткривених налазишта у САД након 2008. године), обухвата пре свега доказ постојања, а уколико постоји потврђујући доказ постојања, онда и статистички образац. Коначно, докази за треће предвиђање прве импликације (о повећању укупних доказаних резерви шкриљног природног гаса у САД након 2008. године) поред статистичких образаца на основу квантитативних података о налазиштима шкриљног гаса и обухватају и исказе односно квалитативне процене релевантних институција.

Пре него што пређемо на представљање доказа, овде ћемо укратко нагласити да већина графикана у овом потпоглављу представља интервалне временске серије,⁷²⁹ које имају циљ да прикажу податке о резервама и производњи у периоду од 2013. до 2021. године. У том смислу, од значаја је прираст, као „разлика између следећег и претходног члана серије“, ⁷³⁰ и тренд односно да ли временске серије имају тенденције пораста или опадања.⁷³¹

⁷²⁸ U. S. Energy Information Administration, Last Accessed on December 1, 2023, https://www.eia.gov/about/mission_overview.php

⁷²⁹ Према Браниславу Учеку, „[и]нтервалне временске серије показују кретање појава у оквиру датог временског интервала“. Бранислав Учек, *Основи статистике*, за III и IV разред економске школе, тринаесто заједничко издање Завод за уџбенике и наставна средства, Завод за образовање административних кадрова СР Србије, Издавачко-штампарска ООУР „Стручна књига“, Београд, 1978, стр. 42.

⁷³⁰ Исто, стр. 43.

⁷³¹ Исто, стр. 97. Већина графикана који су приказани у овом поглављу имају видљив узлазни или силазни тренд, са углавном сталним позитивним или негативним прирастом. С обзиром на то да нам овде нису потребне вредности тренда, већ само да ли је одређена појава у опадању или порасту, интерполација трендова је извршена у Прилогу. Такође су коришћена и релативна одступања од тренда, „које показују дејство непостојаних фактора изражено у процентима у односу на просечно кретање појаве“. Vera Đorđević, *Statistika u ekonomiji*, četvrto izmenjeno izdanje, Ekonomski fakultet, Niš, 2009, str. 375.

Графикон 1. Доказане резерве природног гаса у САД 2008-2021 (у милијардама кубних стопа).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷³²

Категорија доказаних резерви према методологији АИЕ, представља разлику између суме доказаних резерви из прошле године, нето ревизије и прилагођавања, нето продаје и куповине и укупних открића (нова налазишта и нови резервоари на старим налазиштима), са једне стране, и производње са друге стране.⁷³³ Као што се може видети на графикону 1. у САД је у посматраном периоду повећан укупан ниво доказаних резерви природног гаса, чиме се потврђује предвиђање о повећању укупног нивоа резерви природног гаса. У посматраном периоду укупне доказане резерве природног гаса су повећане са 255.035 милијарди кубних стопа у 2008. години на 625.400 милијарди кубних стопа у 2021. години. На основу ове временске серије, можемо видети да је постојао позитивни прираст у периоду од 2008. до 2011. године, да је био негативан у 2012. години, након чега је опет био позитиван у 2013. и 2014. години, негативан у 2015. години, позитиван до 2018, а у 2019 и 2021. години негативан. Ипак, иако се бележи извесно смањење у појединим годинама, укупни тренд је растући.⁷³⁴

Даље сужавање обруча подразумева постојање нових открића и проширења старих. У том контексту, квантитативни подаци о количини доказаних резерви из нових открића налазишта и нових резервоара старих налазишта из Табеле 1. представљају доказ за ово предвиђање. Све године у посматраном периоду бележе нова открића резерви природног гаса, која се заснивају на проширењу старих резервоара, откривању нових резервоара на старим налазиштима и откривању нових налазишта природног гаса. У складу са тим, постоји потврђујући доказ постојања нових налазишта за сваку годину.⁷³⁵ На тај начин се може одбацити објашњење да је до повећања резерви дошло услед смањења производње. Штавише, у посматраном периоду се производња повећавала, док су укупне резерве ипак расле, што говори у прилог нашој хипотези.⁷³⁶

⁷³² U. S. Energy Information Administration, *Table 9. Total U.S. proved reserves of natural gas, wet after lease separation, 2001-2020*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table9.pdf> и U. S. Energy Information Administration, *Table 1. Total U.S. proved reserves, and reserve changes, 2020-2021*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table1.pdf>

⁷³³ U. S. Energy Information Administration, *Table 9. Total U.S. proved reserves of natural gas, wet after lease separation, 2001-2020*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table9.pdf>

У графикону 1. се налазе подаци за које је већ утврђена ова разлика, док су у изворима наведеним у претходној фусноти доступни и подаци о другим категоријама у оквиру доказаних резерви према годинама.

⁷³⁴ Видети Прилог, Табела 5. и Графикон 29.

⁷³⁵ Подаци из табеле подразумевају количину новооткривених резерви, а не њихову укупну количину, па је довољан само доказ њиховог постојања.

⁷³⁶ U. S. Energy Information Administration, *Table 9. Total U.S. proved reserves of natural gas, wet after lease separation, 2001-2020*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table9.pdf> и U. S.

Табела 1. Укупна проширења и открића нових налазишта природног гаса у САД 2008-2021.

Проширења и открића налазишта природног гаса у САД	
Година	Количина у милијардама кубних стопа
2008	30.707
2009	47.579
2010	48.879
2011	49.882
2012	48.241
2013	53.017
2014	50.487
2015	34.706
2016	38.371
2017	70.783
2018	79.457
2019	56.724
2020	39.829
2021	67.600

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷³⁷

Ипак, у овом делу је могуће спровести и дупло-одлучујући тест, односно потражити доказе за предвиђање о растућем уделу шкриљних стена као извора природног гаса у периоду након 2008. године. За овај тест се користе две врсте доказе – статистички образац и исказ. На основу квантитативних података којима располаже АИЕ, може се видети да је у посматраном периоду расла не само апсолутна вредност доказаних резерви шкриљног природног гаса, већ и њихов удео у укупним резервама природног гаса. У складу са тиме, на графикону 2. су представљени подаци о количини доказаних резерви шкриљног природног гаса у посматраном периоду, док су у графикону 3. представљени њихови процентуални удели у укупним резервама природног гаса у истом периоду. Постоји растући тренд, уз релативна одступања, када је реч о кретању доказаних резерви шкриљног природног гаса.⁷³⁸ Оба графика представљају потврђујући доказ предвиђања о повећању резерви природног гаса услед енергетске револуције у САД. У случају природног гаса, не само да је доказано да револуција шкриљаца доприноси повећању укупних резерви, већ се може ићи и корак даље и закључити да је шкриљни природни гас до 2021. године постао доминантан извор свеукупних резерви природног гаса у САД.

Energy Information Administration, *Table 1. Total U.S. proved reserves, and reserve changes, 2020-2021*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table1.pdf>

Овде се неће посебно наводити подаци о производњи, већ ће они бити наведени у другом делу овог потпоглавља. Анализа АИЕ садржи детаљне податке о променама одређених компоненти у резервама природног гаса од 2011. до 2021. године. Видети: U.S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021*, December 2022, p. 16.

⁷³⁷ U. S. Energy Information Administration, *Table 9. Total U.S. proved reserves of natural gas, wet after lease separation, 2001-2020*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table9.pdf>

⁷³⁸ Видети Прилог, Табела 6. и Графикон 30.

Графикон 2. Доказане резерве шкриљног природног гаса у САД 2008-2021. (у милијардама кубних стопа).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷³⁹

Графикон 3. Удео шкриљног гаса у укупним доказаним резервама природног гаса у САД 2008-2021. (у процентима).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁴⁰

Према анализи АИЕ, чију процену сматрамо потврђујућим квалитативним доказом, опадајући тренд који је постојао у производњи и откривању резерви природног гаса у САД преокренут је под утицајем бушења хоризонталних бунара и хидрауличног фрековања шкриљаца 1997. године – „Од 1981. до 1996, америчке резерве природног гаса и сирове нафте су постојано опадале [...]. У 1997. опадајући тренд за природни гас се преокренуо јер су оператери почели да уводе иновације укључујући технике хоризонталног бушења и хидрауличног фрактурисања, које су успешно повећале доказане резерве и производњу природног гаса из формација

⁷³⁹ U. S. Energy Information Administration, *Table 14. Shale natural gas proved reserves and production, 2008-2011*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_14.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 13. Shale natural gas proved reserves and production, 2010-2013*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2013/pdf/table_13.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 13. Shale natural gas proved reserves and production, 2014-2017*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_13.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 13. Proved reserves and production of shale natural gas, 2018-2021*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table13.pdf>

⁷⁴⁰ Проценци су заокружени. Прецизно, они за године од 2008. до 2021. износе 13,72%, 21,35%, 30,65%, 37,73%, 40,09%, 44,95%, 51,41%, 54,19%, 61,5%, 66,31%, 67,82%, 71,46%, 67,14% и 62,96%. До процената се дошло на основу података из Графикона 1. и 2.

шкриљног камена“.⁷⁴¹ Иако се као година преокрета наводи 1997, јер се, као што је објашњено, енергетска револуција не може свести на један временски моменат, у прилог временске следствености иде чињеница да пре 2007. године подаци о резервама шкриљног гаса у САД нису доступни на сајту АИЕ. Поред тога, у анализи резерви АИЕ из 2010. године се наводи да су повећања резерви од краја 1990-их била умерена, а да су резерве драстично повећане тек од средине 2000-их, услед веће примене бушења хоризонталних бунара.⁷⁴² Према доступним подацима укупне доказане резерве шкриљног гаса у САД се по први пут бележе за 2007. годину, откада су у сталном порасту.⁷⁴³ Значај експлоатације формација шкриљних стена се наглашава као главни разлог за повећање резерви природног гаса у САД у анализи резерви АИЕ из 2010,⁷⁴⁴ 2011,⁷⁴⁵ 2013,⁷⁴⁶ 2016,⁷⁴⁷ 2017,⁷⁴⁸ 2018⁷⁴⁹ и 2021.⁷⁵⁰ Извештаји АИЕ за 2014 и 2015. годину нам нису доступни. Када је реч о паду резерви који се догодио у 2012, 2019. и 2020. години, АИЕ за његов разлог наводи ревизије и цене, док су открића и даље била заснована на експлоатацији шкриљаца.⁷⁵¹

Друга импликација у оквиру првог корака се односи на утицај хидрауличког фрактурисања и бушења хоризонталних бунара на доказане резерве нафте. Слично као и код природног гаса, за доказивање се користе прво предвиђања високе извесности, а мале јединствености, односно тест обруча чији се обухват смањује. У оквиру овог теста, користе се докази статистичких образаца и исказа, као и у случају предвиђања о природном гасу. Прво предвиђање у оквиру ове импликације подразумева повећање укупних резерви сирове нафте у САД након 2008. године. На графикону 4. представљени су квантитативни подаци АИЕ о укупним резервама сирове нафте у САД у посматраном периоду, који чине потврђујући доказ предвиђања. Као што се може видети на графикону 4, у посматраном периоду укупне доказане резерве сирове нафте у САД су удвостручене – у 2008. години су износиле 19.121 милион барела, а у 2021. години 41.151 милион барела. Према методологији АИЕ, слично као и код природног гаса, доказане резерве сирове нафте представљају разлику између суме доказаних резерви из прошле године, укупних открића налазишта, нето ревизија и прилагођавања и нето продаје и куповине са једне стране, и производње са друге стране.⁷⁵² Такође, у истом периоду није било

⁷⁴¹ U.S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021*, op. cit, p. 3.

⁷⁴² U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2010*, August 2012, p. 1.

⁷⁴³ U. S. Energy Information Administration, “Natural Gas: US Shale Proved Reserves”, Last Accessed on December 30, 2022. https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/res_epg0_r5301_nus_bcfa.htm

⁷⁴⁴ U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2010*, op. cit, p. 1.

⁷⁴⁵ U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2011*, August 2013, p. 11.

⁷⁴⁶ U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2013*, December 2014, p. 10.

⁷⁴⁷ U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, Year-end 2016*, February 2018, p. 13.

⁷⁴⁸ U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, Year-End 2017*, November 2018, p. 15.

⁷⁴⁹ U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, Year-End 2018*, December 2019, p. 15.

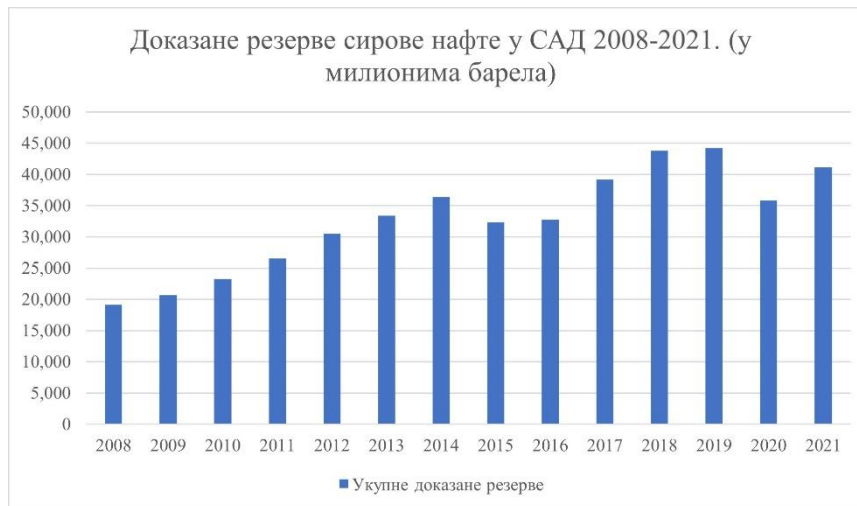
⁷⁵⁰ U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-End 2021*, op. cit, p. 15.

⁷⁵¹ U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, 2012*, April 2014, p. 14. U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-End 2019*, January 2021, p. 15. U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-End 2020*, January 2022, p. 15.

⁷⁵² U. S. Energy Information Administration, *Table 5. Total U. S. proved reserves of crude oil and lease condensate, crude oil, and lease condensate, 2005-2015*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_5.pdf

смањења производње, па се то може искључити као разлог повећања резерви. Штавише, слично као и код природног гаса, производња се повећала, о чему ће бити речи у другом делу овог потпоглавља. Када је реч о графикану 4, постојао је стални позитивни прираст у периоду од 2008. до 2015. године, када је дошло до негативног прираста, вероватно због ниских цена нафте, који се потом наставио до 2020. године, када је опет био забележен негативни прираст због пандемије КОВИД-19. Након тога се опет бележи позитивни прираст. Свеукупно, упркос релативним одступањима, тренд је растући.⁷⁵³

Графикон 4. Доказане резерве сирове нафте у САД у милионима барела (2008-2021).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁵⁴

У складу са тиме, тест обруча ужег опсега обухвата и доказе о новим резервоарима сирове нафте у посматраном периоду који су представљени у табели 2. Ови подаци представљају потврђујући доказ постојања нових налазишта сирове нафте у посматраном периоду.

Табела 2. Проширења и открића нових налазишта сирове нафте у САД 2008-2021. (у милионима барела).

Проширења и открића налазишта сирове нафте у САД	
Година	Количина у милионима барела
2008	1.071
2009	1.358
2010	1.744
2011	3.107
2012	4.637
2013	4.902
2014	4.788
2015	2.869
2016	2.794

Анализа АИЕ садржи детаљне податке о променама одређених компоненти у резервама сирове нафте од 2011. до 2021. године. Видети: U.S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021*, December 2022, p. 11.

⁷⁵³ Видети Прилог, Табела 7. и Графикон 31.

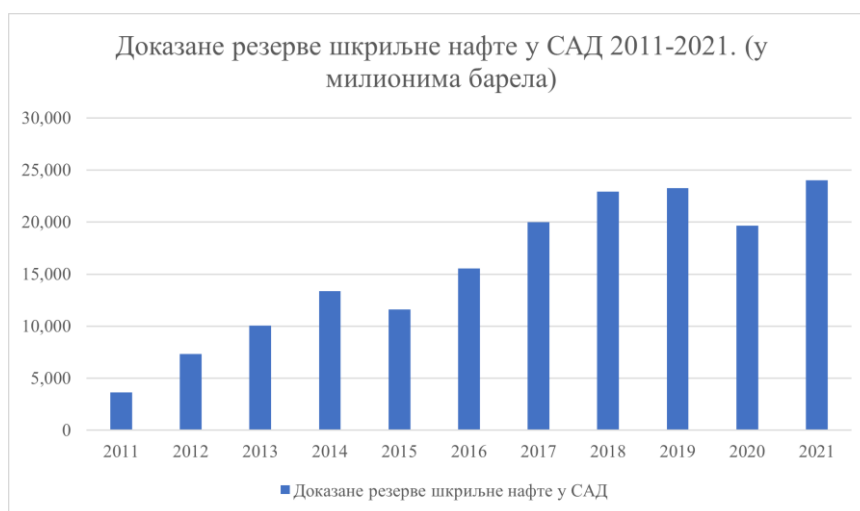
⁷⁵⁴ U. S. Energy Information Administration, Table 5. Total U. S. proved reserves of crude oil and lease condensate, crude oil, and lease condensate, 2005-2015, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_5.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2009-2019, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table5.pdf> U. S. Energy Information Administration, Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2011-2021, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table5.pdf>

2017	5.105
2018	6.567
2019	6.078
2020	3.002
2021	5.736

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁵⁵

Као и код резерви природног гаса, и код резерви сирове нафте је могуће спровести дупло-одлучујући тест о предвиђању о повећању удела резерви шкриљне сирове нафте у укупним резервама сирове нафте у САД након 2008. године. Подаци из графикана 5. су потврђујући доказ повећања укупних резерви шкриљне нафте у САД у периоду од 2011. до 2021. године. Као што се може видети на графикону 5. осим 2015. и 2020. године, када је постојао негативни прираст, у свим осталим годинама је забележен позитивни прираст између чланова временске серије. У складу са тиме, постоји узлазни тренд кретања доказаних резерви шкриљне нафте од 2011 до 2021.⁷⁵⁶

Графикон 5. Доказане резерве шкриљне нафте у САД 2011-2021. (у милионима барела).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁵⁷

⁷⁵⁵ U. S. Energy Information Administration, *Table 5. Total U. S. proved reserves of crude oil and lease condensate, crude oil, and lease condensate, 2005-2015*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_5.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2009-2019*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table5.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2011-2021*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table5.pdf>

⁷⁵⁶ Видети Прилог, Табела 8. и Графикон 32.

⁷⁵⁷ Подаци АИЕ о резервама шкриљне нафте укључују и кондензате. U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_2.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011-12*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2012/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. U.S. tight oil plays: production and proved reserves, 2013-14*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2014/pdf/table_2.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2014-15*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_2.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2015-16*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2016/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2016-17*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_2.pdf

Упоредо, и графикон 6. показује слично кретање резерви шкриљне нафте у укупним доказаним резерви нафте у САД. На основу овог графика се може приметити повећање удела шкриљне нафте у укупним доказаним резервама нафте у САД у посматраном периоду од око 10% 2008. године до преко 50% 2021. године.

Графикон 6. Удео шкриљне нафте у укупним резервама сирове нафте у САД 2011-2021. (у процентима).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁵⁸

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2017-18*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2018/pdf/table_2.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Production and proved reserves of crude oil from selected U.S. tight plays, 2018-19*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table2.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2019-20*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table2.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021*, December 2022, p. 13.

⁷⁵⁸ Резерве шкриљне нафте и укупне резерве коришћене за добијање процентуалног удела садрже кондензате, због недоступности података о сировој нафти из шкриљаца без кондензата.

U. S. Energy Information Administration, *Table 5. Total U. S. proved reserves of crude oil and lease condensate, crude oil, and lease condensate, 2005-2015*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_5.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2009-2019*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table5.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2011-2021*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table5.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_2.pdf U.S. Energy Information Administration, *Table 2. Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011-12*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2012/pdf/table_2.pdf

U.S. Energy Information Administration, *Table 2. U.S. tight oil plays: production and proved reserves, 2013-14*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2014/pdf/table_2.pdf U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2014-15*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2015-16*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2016/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2016-17*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2017-18*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2018/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Production and proved reserves of crude oil from selected U.S. tight plays, 2018-19*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table2.pdf>

Када је реч о нафти, према процени АИЕ коју сматрамо потврђујућим квалитативним доказом, опадајући тренд је преокренут захваљујући нафти из шкриљаца 2008. године.⁷⁵⁹ Ипак, као што је Данијел Јергин објаснио, а што смо навели у првом поглављу ове дисертације, енергетска револуција се прво одиграла на пољу експлоатације природног гаса, а тек касније су технолошке иновације примењене и на нафту. У складу са тиме, и квалитативне процене АИЕ наводе 2010. годину као тренутак драстичне промене у резервама сирове нафте у САД.⁷⁶⁰ Докази исказа који се користе за ово предвиђање обухватају анализе резерви АИЕ у којима се шкриљна нафта наводи као разлог повећања резерви у САД – анализе резерви из 2010,⁷⁶¹ 2011,⁷⁶² 2012,⁷⁶³ 2013.⁷⁶⁴ Извештаји АИЕ о анализи резерви за 2014. и 2015. годину нам нису доступне у тренутку писања.

Према подацима БП, раст доказаних резерви нафте је нешто већи у односу на процену АИЕ и вредност укупних доказаних резерви се удвостручила у периоду од 2008. до 2020. године.⁷⁶⁵

4.1.1.2. Емпиријске импликације утицаја енергетске револуције на производњу нафте и гаса у САД

У овом потпоглављу се наводе докази за предвиђања треће и четврте емпиријске импликације. Докази за прво предвиђање (о повећању производње фосилних горива у САД након 2008. године) према врсти спадају у доказе обрасца и временске следствености. Докази другог предвиђања који осликавају сужавање опсега обруча (о повећању укупне производње нафте и природног гаса) заснивају се на обрасцима. Док су прво и друго предвиђање заједнички тест обруча за трећу и четврту емпиријску импликацију, као што је раније објашњено овде се доказују посебно предвиђања о нафти и посебно о гасу. С обзиром на то да се истражује производња енергената, само различитог опсега, и докази преосталих предвиђања (предвиђања о повећању производње природног гаса, о повећању производње шкриљног природног гаса, о повећању удела производње шкриљног природног гаса у укупној производњи; предвиђања о повећању производње сирове нафте и о повећању производње шкриљне сирове нафте) се заснивају на статистичким подацима. Коначно, пошто се у доказивању овог корака каузалног механизма користи и *smoking gun* тест, постоји и предвиђање о повећању броја усмерених и хоризонталних бунара у САД након 2008. године, које се заснива се на доказима постојања.

Први доказ се односи на временску хронологију, при чему је потребно показати да су се промене у производњи нафте и гаса десиле средином прве деценије 21. века. У овом раду се као базна година за енергетску револуцију узима 2008, иако су зачеци технолошких иновација

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2019-20*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table2.pdf>
U.S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021*, op. cit, p. 13.

⁷⁵⁹ Ibid, p. 3.

⁷⁶⁰ U.S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2010*, op. cit, p. 4.

⁷⁶¹ Ibid, p. 5.

⁷⁶² U.S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2011*, op. cit, p. 6.

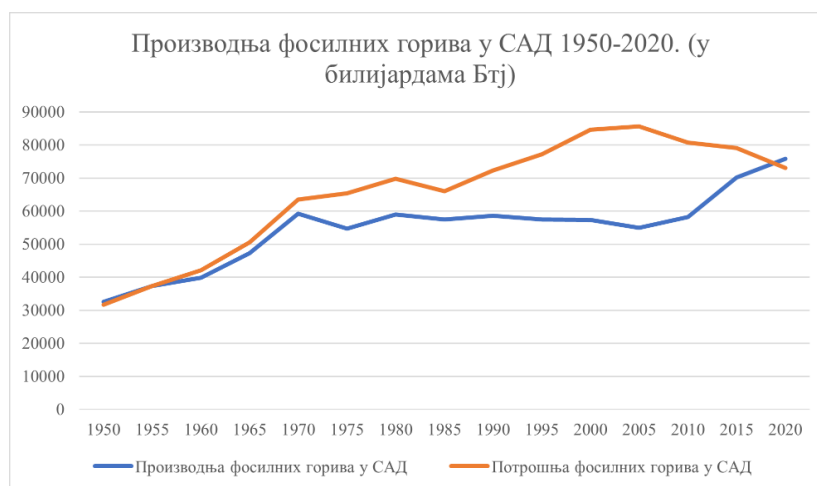
⁷⁶³ U.S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, 2012*, op. cit, p. 9.

⁷⁶⁴ U.S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2013*, op. cit, p. 2.

⁷⁶⁵ 2008 – 28.4 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2010, p. 6), 2009 – 30.9 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2011, p. 6), 2010 – 30.9 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2012, p. 6), 2011 – 35 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2013, p. 6), 2012 – 44.2 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2014, p. 6), 2013 – 48.5 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2015, p. 6), 2014 – 55 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2016, p. 6), 2015 – 48 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 12), 2016 – 50 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2018, p. 12), 2017 – 61.2, (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2019, p. 14), 2018 – 68.9 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2020, p. 14), 2019 – 68.8 (BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021, p. 16).

у области експлоатације нафте и гаса примећени и раније, технолошки процес експлоатације уљаних и гасних шкриљаца је заокружен до ове године. Ипак, када се говори о доказу временске хронологије, предвиђање смо формулисали мало шире, као средину прве деценије 21. века, јер су промене биле постепене. Како бисмо доказали да је до промене дошло средином прве деценије 21. века, ослањамо се на податке о производњи у периоду од 1950. до 2020. године. На графикону 7. су представљени подаци о производњи фосилних горива у САД на сваких пет година у току седам деценија (крива обележена плавом бојом). До 1970-их година производња енергије у САД се заснивала већински на фосилним горивима⁷⁶⁶ и била је у порасту.⁷⁶⁷ У наредне две деценије ниво производње фосилних горива је остао на сличном нивоу или је имао благи пад, али се потрошња повећавала. Подаци из графикана 7. чине доказ о временској хронологији догађаја, јер указују да је средином прве деценије 21. века тренд производње обрнут, односно престао је пад производње и почео њен раст који се наставио и у наредној деценији. Оваква кретања производње фосилних горива у складу са схватањем о промени глобалног енергетског система 1970-их година, и осликавају смањење америчке енергетске моћи и повећање енергетске зависности у периоду од краја Другог светског рата до нафтних шокова. Истовремено, они указују на могућу поновну промену глобалног енергетског система од прве деценије 21. века. Графикон 8. пружа детаљнији увид у податке по годинама, и представља доказ предвиђања о повећању производње фосилних горива након 2008. године.

Графикон 7. Производња и потрошња фосилних горива у САД 1950-2005. године (у билијардама Бтј)⁷⁶⁸.

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁶⁹

⁷⁶⁶ У прегледу производње примарне енергије у САД, АИЕ прави поделу на три велике групе енергената – фосилна горива (угаљ, природни гас у гасовитом стању, природни гас у течном стању и сирова нафта), нуклеарна електрична енергија и обновљиви извори енергије.

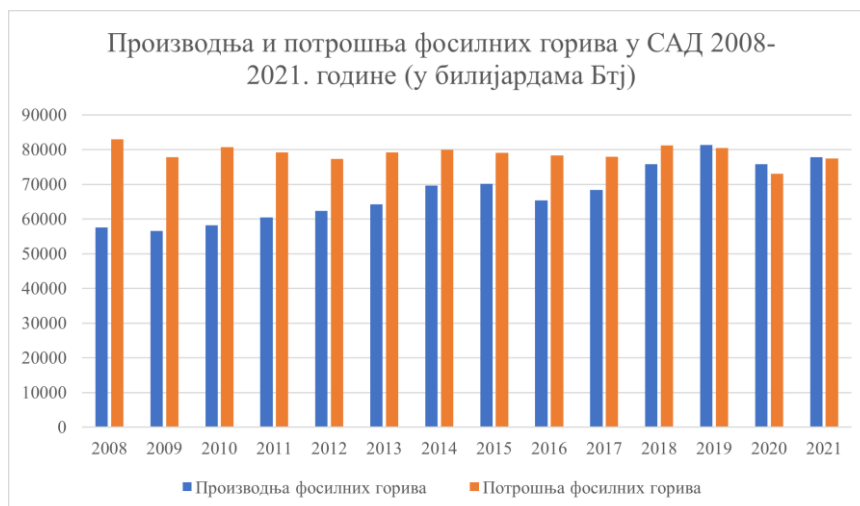
⁷⁶⁷ U. S. Energy Information Administration, *Table 1.1. Primary Energy Overview*, Monthly Energy Review, June 2023, p. 3, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

Британске термалне јединице/British Thermal Unit; 1 BTU=1055 J.

⁷⁶⁸ Quadrillion Btu.

⁷⁶⁹ U. S. Energy Information Administration, *Table 1.1. Primary Energy Overview*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 3, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

Графикон 8. Производња и потрошња фосилних горива у САД од 2008 до 2021. године (у билијардама Бтј)

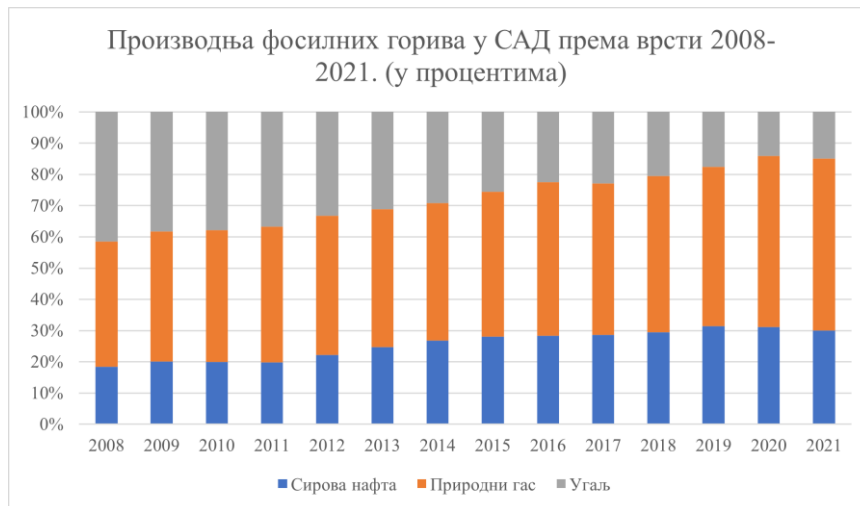

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁷⁰

Израчунат је тренд пораста производње фосилних горива у САД, уз релативна одступања,⁷⁷¹ као и пада потрошње у истом периоду.⁷⁷²

Наредни обруч теста обухвата предвиђање о нафти и гасу као изворима енергије који су заслужни за раст производње након 2008. године. Доказ који се користи за ово предвиђање укључује удео производње сирове нафте и природног гаса у укупној производњи фосилних горива. Као што се може видети на графикону 9, овај доказ је потврђујући, с обзиром на то да се укупан удео нафте (обележено плавом бојом) и удео гаса (обележено наранџастом бојом) повећао у односу на удео угља (обележено сивом бојом) у периоду од 2008. до 2021. године.

Графикон 9. Производња фосилних горива у САД према врсти 2008-2021. године (у процентима)

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁷³

Овај доказ потврђује и МАЕ, према чијим подацима је у 2008. години такође почело опадање производње угља, као и опадање његовог удела у укупној производњи у односу на нафту и

⁷⁷⁰ Ibid.

⁷⁷¹ Видети Прилог, Табела 9. и Графикон 33.

⁷⁷² Видети Прилог, Табела 10. и Графикон 34.

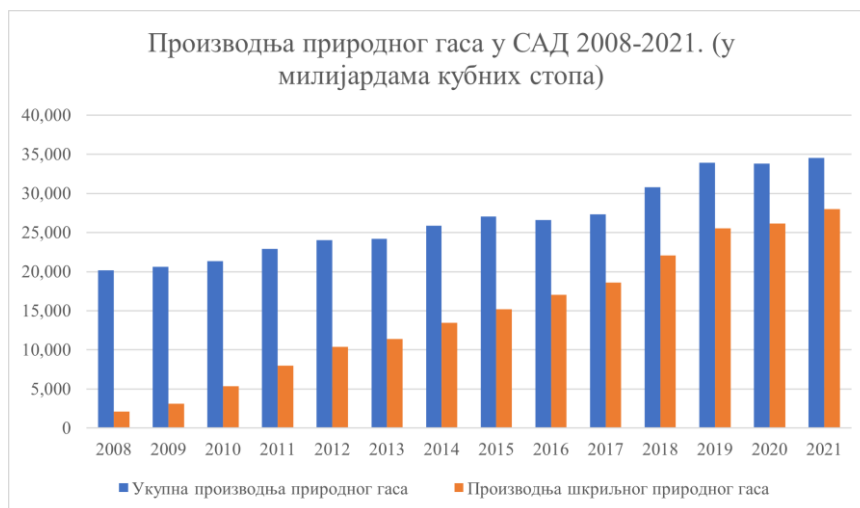
⁷⁷³ U. S. Energy Information Administration, *Table 1.1. Primary Energy Production by Source*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 5, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

У овом графикону приказани су кумулативни подаци за природни гас у гасовитом агрегатном стању (dry natural gas) и течности настале прерадом природног гаса (natural gas plant liquids/NGPL), с обзиром на то да је циљ овог теста искључивање угља као заслужног за повећање производње.

гас.⁷⁷⁴ Кроз потврђујући доказ за ово предвиђање, може се закључити да су за већу производњу фосилних горива у посматраном периоду заслужни су нафта и гас.

Како бисмо ажурирали поверење у хипотетички корак каузалног механизма, овде се доказује предвиђање о укупној производњи природног гаса у САД у периоду од 2008. до 2021. године. Као што се може видети на графикону 10. (ступци обележени плавом бојом), укупна годишња производња природног гаса у САД је расла у посматраном периоду, тако да је од 20.159 милијарди кубних стопа у 2008. години достигла вредност од 34.529 милијарди кубних стопа у 2021. години.

Графикон 10. Производња природног гаса у САД 2008-2021. (у милијардама кубних стопа).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁷⁵

Постоји узлазни тренд производње природног гаса у посматраном периоду, уз релативна одступања.⁷⁷⁶ Такође постоји јасни узлазни тренд код производње шкриљног гаса, односно континуирано позитивни прираст чланова временске серије који се односе на производњу шкриљног природног гаса у посматраном периоду (ступци обележени наранџастом бојом).⁷⁷⁷

Тачност ових доказа потврђујемо на основу другог извора, у овом случају БП, чији су подаци о производњи природног гаса у САД представљени на графикону 11. Иако је мерна јединица

⁷⁷⁴ Подаци Међународне агенције за енергију такође садрже вредности обновљивих извора енергије и укупне нафте и нафтних деривата, а користи терацуле као мерну јединицу, тако да се поједини проценти могу разликовати, али свеукупно указује на смањење удела угља у односу на природни гас и нафту. International Energy Agency, "Total energy supply (TES) by source, United States 1990-2021.", *Energy Statistic Data Browser*, August 18, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Energy%20supply&indicator=TESbySource>

⁷⁷⁵ U. S. Energy Information Administration, "Natural Gas: U. S. Dry Natural Gas Production", October 31, 2023. <https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/n9070us2A.htm>

U. S. Energy Information Administration, Table 14. *Shale natural gas proved reserves and production, 2008-2011*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_14.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 13. *Shale natural gas proved reserves and production, 2010-2013*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2013/pdf/table_13.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 13. *Shale natural gas proved reserves and production, 2014-2017*, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_13.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 13. *Proved reserves and production of shale natural gas, 2018-2021*, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table13.pdf>

⁷⁷⁶ Видети Прилог, Табела 11. и Графикон 35.

⁷⁷⁷ Видети Прилог, Табела 12. и Графикон 36.

различита (кубне стопе и кубни метри), може се видети да је тренд пораста производње исти на оба графика. Трећи извор који потврђује ово предвиђање је МАЕ.⁷⁷⁸

Графикон 11. Производња природног гаса у САД у периоду 2008-2021. (у милијардама кубних метара).

Извор: обрада аутора на основу података БП.⁷⁷⁹

Дупло-одлучујући тест заснива се на истовременом предвиђању о повећању производње шкриљног сировог гаса у САД и предвиђању о значајном уделу (више од половине) производње шкриљног природног гаса у укупној производњи у САД након 2008. године. Докази у прилог првог предвиђања у оквиру овог теста су представљени на графикону 10, где се може потврдити пораст ове категорије у периоду од 2008. до 2021. године (обележено наранџастом бојом). Укупна производња шкриљног природног гаса је порасла од 2.116 милијарди кубних стопа 2008. године до 27.985 милијарди кубних стопа 2021. године. Коначно у оквиру овог теста, потребно је представити и доказе о уделу производње шкриљног природног гаса у укупној производњи природног гаса у САД након 2008. године. Докази у прилог другог предвиђања у оквиру овог теста могу се видети на графикону 10, али су њихови тачни проценти представљени на графикону 12. У складу са тиме, може се закључити да се удео шкриљног гаса у производњи укупног природног гаса повећао са 10,5% у 2008. години на 81,04% у 2021. години. У складу са тиме, докази упућују на закључак да је између 2013. и 2014. године шкриљни природни гас достигао значајан удео у укупној производњи природног гаса, након чега је наставио да расте.

⁷⁷⁸ Године 2005. производња природног гаса је износила 19610918 ТЦ, 2008. године 21854831 ТЦ, а 2021. године 37064094 ТЦ. International Energy Agency, *Energy Statistics Data Browser*, August 19, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Energy%20supply&indicator=NatGasProd>

⁷⁷⁹ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 24, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2010, p. 24, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2011, p. 22, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2012, p. 22, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2013, p. 22, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2014, p. 22, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2015, p. 22, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2016, p. 22, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 28, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2018, p. 28, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2019, p. 32, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2020, p. 34, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021, p. 36, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 29.

Графикон 12. Удео производње шкриљног природног гаса у укупној производњи природног гаса у САД 2008-2021. (у процентима).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁸⁰

Када је реч о нафти, полази се од предвиђања о повећању производње сирове нафте, што представља тест ужег обруча у односу на укупну производњу фосилних горива и уделе појединих енергената у производњи. На графикону 13. су представљени подаци о производњи сирове нафте из два извора, БП и АИЕ. Као што се може видети на овом графикону, према подацима БП је производња била већа него према подацима АИЕ, што је вероватно резултат чињенице да БП убраја и уљани песак и кондензате природног гаса у категорију сирове нафте БП, док се подаци АИЕ односе само на сирову нафту. Ипак, чак и ако се узму подаци о мањој производњи, постоји потврђујући доказ за њен раст у посматраном периоду. Подаци оба извора осликавају сличан узлазни тренд, са углавном позитивним прирастом између чланова временске серије, изузев 2016 и 2020. године. Томе се могу додати и подаци из трећег извора, МАЕ, према којима је производња сирове нафте у САД у посматраном периоду удвостручена.⁷⁸¹ Израчунат је тренд на основу података АИЕ, који указује на раст производње сирове нафте уз релативна одступања у посматраном периоду.⁷⁸²

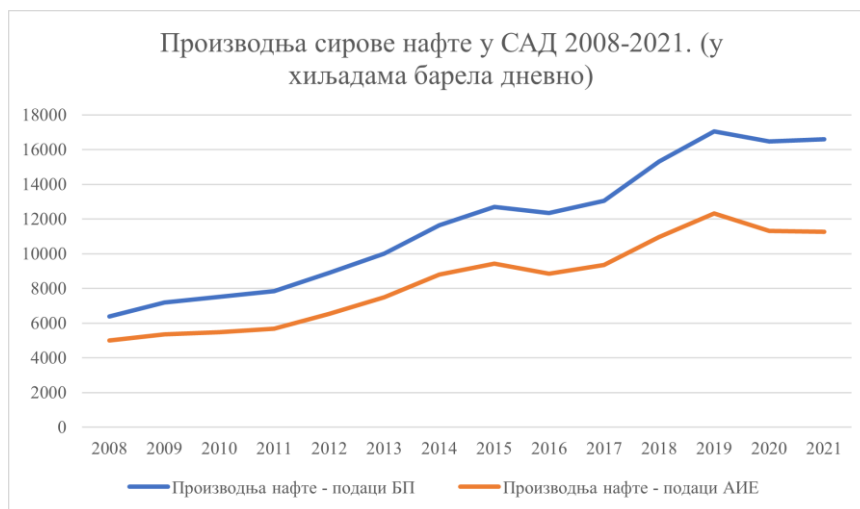
⁷⁸⁰ Проценти су израчунати на основу података о укупној и о производњи природног гаса из шкриљаца. U. S. Energy Information Administration, "Natural Gas: U. S. Dry Natural Gas Production", op. cit, <https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/n9070us2A.htm>

U. S. Energy Information Administration, Table 14. Shale natural gas proved reserves and production, 2008-2011, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_14.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 13. Shale natural gas proved reserves and production, 2010-2013, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2013/pdf/table_13.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 13. Shale natural gas proved reserves and production, 2014/2017, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_13.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 13. Proved reserves and production of shale natural gas, 2018-2021, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table13.pdf>

⁷⁸¹ Године 2008. САД су произвеле укупно 10250961 терацула сирове нафте, док су 2021. године произвеле 23103742 терацула. У истом периоду повећана је и производња кондензата природног гаса (natural gas liquids/NGL) са 2133158 ТИЈ на 6347344 ТИЈ. International Energy Agency, Energy Statistics Data Browser, August 19, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Energy%20supply&indicator=OilProd>

⁷⁸² Видети Прилог, Табела 13. и Графикон 37.

Графикон 13. Производња сирове нафте у САД 2008-2021. (у хиљадама барела дневно).

Извор: обрада аутора на основу података БП и АИЕ⁷⁸³

У вези са тиме, извештаји и анализе БП нуде детаљније представљање података о производњи ових енергената у периоду од 2008. до 2021. године, са посебним нагласком на њихово место у укупној светској производњи нафте и гаса. У првој деценији 21. века производња сирове нафте у САД је била у опадању, али је овај тренд преокренут 2009. године.⁷⁸⁴ Према подацима БП, у периоду од 2009. до 2019. године производња сирове нафте у САД је расла по просечној годишњој стопи од 8.9%.⁷⁸⁵ У овом периоду такође је дошло до повећања удела САД у укупној светској производњи нафте са 7.8% 2008. године до 18.5% 2021. године.⁷⁸⁶ Са толиким уделом у укупној светској производњи, производња нафте у САД може имати значајан утицај на глобално тржиште нафте. Када је реч о природном гасу, према БП, производња овог енергента у САД је расла по просечној годишњој стопи од 5.2% у периоду од 2009. до 2019. године.⁷⁸⁷ У овом периоду је захваљујући томе повећан удео САД у укупној светској производњи природног гаса са 19.3% 2008. године на 23.1% 2021. године.⁷⁸⁸ Чинећи готово четвртину укупне светске производње природног гаса, САД заузимају значајно место као произвођач гаса.

Када је реч о производњи шкриљне нафте, немогуће је спровести дупло-одлучујући тест из неколико разлога. Пре свега, нису нам доступни подаци о шкриљној сировој нафти без кондензата природног гаса, као ни подаци о укупној сировој нафти са кондензатима из истог извора, па их не можемо поредити да бисмо израчунали удео. Друго, доступни су само подаци о производњи шкриљне сирове нафте за период након 2011. године. Ипак, на основу ових података можемо спровести *smoking gun* тест, који садржи јединствено предвиђање о повећању производње шкриљне сирове нафте у САД након 2008. године. Потврђујући докази овде значајно доприносе ажурирању поверења у хипотетички корак каузалног механизма. У складу са подацима који су приказани на графикону 14. може се закључити да је производња шкриљне

⁷⁸³ Сiroва нафта, шкриљна нафта, уљани песак, кондензати. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2010, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2011, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2012, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2013, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2014, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2015, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2016, p. 8, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 14, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2018, p. 14, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2019, p. 16, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2020, p. 16, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021, p. 18, BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 15. U. S. Energy Information Administration, "Petroleum & Other Liquids: U. S. Field Production of Crude Oil", October 31, 2023. <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRFUS2&f=A>

⁷⁸⁴ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 8.

⁷⁸⁵ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021, p. 18.

⁷⁸⁶ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 8; BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 15.

⁷⁸⁷ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021, p. 36.

⁷⁸⁸ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 24; BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 29.

сирове нафте значајно порасла у посматраном периоду. Тако је њена вредност у 2008. години износила 228 милиона барела нафте, док је у 2021. године та вредност била 2.291 милиона барела нафте, односно она се повећала десет пута.

Графикон 14. Производња шкриљне сирове нафте у САД 2011-2021. (у милионима барела).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁸⁹

На основу података из графикона 14 је израчунат и тренд кретања производње шкриљне нафте, који је растући у посматраном периоду.⁷⁹⁰ Коначно, последњи тест у оквиру овог корака каузалног механизма обухвата *предвиђање о већем броју хоризонталних бунара у САД након 2008. године*. Ово предвиђање се одликује високим степеном јединствености, јер не постоји друго објашњење које би произвело исту емпиријску импликацију, односно хоризонтални бунари су увек повезани са експлоатацијом шкриљних стена. Ипак, оно се не одликује високим степеном извесности, јер број бунара не мора нужно бити показатељ производње (нпр. неки од њих могу бити неактивни). Подаци о броју хоризонталних и усмерених бунара познати су од 1980. године, када их је укупно било 1677. Ради поређења у истој години било је активно 73.765 вертикалних бунара. На основу података који су представљени у табели 2. може се закључити да је број усмерених и хоризонталних бунара у посматраном временском периоду растао. Тако се овај број удвостручио у периоду од 2000. до 2005. године, када је износио 5.988. Ипак, највећи број хоризонталних бунара је избушен у периоду од 2006. до 2014. године, при чему је

⁷⁸⁹ U.S. Energy Information Administration, Table 2. Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011-12, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2012/pdf/table_2.pdf

U.S. Energy Information Administration, Table 2. U.S. tight oil plays: production and proved reserves, 2013-14, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2014/pdf/table_2.pdf U. S. Energy Information Administration, Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2014-15, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2015-16, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2016/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2016-17, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2017-18, op. cit, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2018/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, Table 2. Production and proved reserves of crude oil from selected U.S. tight plays, 2018-19, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table2.pdf>

U. S. Energy Information Administration, Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2019-20, op. cit, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table2.pdf>

U.S. Energy Information Administration, Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021, December 2022, p. 13.

⁷⁹⁰ Видети Прилог, Табела 14. и Графикон 38.

дошло до постепеног смањења вертикалних бунара.⁷⁹¹ Подаци из табеле 2. указују на то да је овај начин експлоатације постао доминантан до 2021. године.

Табела 3. Број бунара према врсти бушења 2006-2021.

Година	Број хоризонталних и усмерених бунара	Број вертикалних бунара
2006	7724	35167
2007	10088	34584
2008	12947	36140
2009	10019	20057
2010	12894	20432
2011	17186	21337
2012	19789	22401
2013	20456	20192
2014	22319	19541
2015	16015	9477
2016	9079	4123
2017	12635	4599
2018	16451	4826
2019	15695	4147
2020	8801	1842
2021	10325	2796

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁹²

На основу свега што је до сада написано у оквиру потпоглавља о првом кораку каузалног механизма, можемо закључити да су услед примене хидрауличког фрактурисања и бушења хоризонталних бунара у САД након 2008. године повећане укупне доказане резерве и производња природног гаса, као и укупне доказане резерве и производња сирове нафте. У складу са тиме, промењена су два показатеља енергетске моћи ове државе, резерве и производња, што је допринело повећању ове димензије моћи САД.

4.1.2. Други корак каузалног механизма – смањење увоза нафте и гаса

С обзиром на то да је у овом раду прихваћен каузални механизам као облик узрочно-последичног односа, сваки аналитички корак се надовезује на претходни. У складу са тиме, у другом кораку каузалног механизма се претпоставља да су промене у резервама и производњи сирове нафте и гаса имали утицај на спољну трговину овим енергентима. Аналитички ниво другог корака каузалног механизма обухвата ентитет на макро-нивоу, односно САД као државу, која преко преносног појаса веће расположивости енергентима (веће производње и већих резерви) доводи до активности смањења увоза и смањења енергетске зависности. И овај корак се, као и претходни, на аналитичком нивоу заснива на теоријској претпоставци о енергетској револуцији као модификатору структуре глобалног енергетског система. У овом кораку се доказује смањење увоза сирове нафте и природног гаса као део промене нето увоза енергената. Као што смо дефинисали о поглављу о теорији, нето увоз и удео увоза у укупној потрошњи сматрамо показатељима енергетске димензије моћи. Уколико се докаже и овај корак каузалног механизма на изабраном случају може се закључити да је дошло до промене распореда у енергетској моћи држава, односно до промене у структури глобалног енергетског система. У складу са тиме аналитички корак је формулисан на следећи начин:

⁷⁹¹ U. S. Energy Information Administration, Table 5.2. Crude Oil and Natural Gas Wells and Footage Drilled, Monthly Energy Review, op. cit, p. 117, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁷⁹² U. S. Energy Information Administration, Table 5.2. Crude Oil and Natural Gas Wells and Footage Drilled, Monthly Energy Review, op. cit, p. 117, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

А: Промењено домаће тржиште нафте и гаса односно већа понуда домаће нафте и гаса смањују потребу државе (е) за увозом ових енергената чиме се умањује и енергетска зависност (а),

На конкретној студији јединственог случаја која се користи у овом раду, емпиријске импликације аналитичког нивоа се могу апстраховати на следећи начин:

Е: Услед већих резерви и веће производње нафте и гаса, САД мање увозе ове енергенте, чиме се смањује америчка енергетска зависност.

За разлику од претходног корака, где је било важно доказати да је дошло до промена у резервама и производњи обе групе енергената, у овом кораку много је значајнија категорија нафте у којој је традиционално постојала зависност од увоза, док је промена у увозу природног гаса могућа, али не и нужна и има посредан утицај на енергетску зависност. Последиčno, потребно је доказати да је услед већих резерви и веће потрошње нафте и гаса дошло до повећања домаћих извора енергије у укупној потрошњи и до смањења енергетске зависности као удела увоза у укупној потрошњи у САД након 2008. године. У складу са тиме формулишемо и предвиђања ове емпиријске импликације. Прво, *предвиђање о смањењу увоза природног гаса* представља тест *straw in the wind*, јер његов пролазак није довољан да се хипотеза одбаци или потврди. Другим речима, до смањења увоза природног гаса је могло доћи и другим начином у односу на наше објашњење. Притом, као што је већ објашњено, ово није нужна емпиријска импликација с обзиром на то да САД нису биле зависне од увоза страног гаса. Ипак, уколико би се овај тест прошао, то би био позитиван неформални корак у доказивању. На другом месту је *предвиђање о повећању удела природног гаса у укупној потрошњи у САД након 2008. године у условима смањења увоза*. Ово предвиђање одговара *smoking gun* тесту јер одражава значајан степен јединствености, уз низак степен извесности, односно хипотеза се не мора одбацити уколико се овај тест не прође, али значајно доприноси њеном потврђивању уколико се прође. Ово предвиђање је важно када се посматра из угла домаћих насупрот страним енергентима, односно повећање потрошње домаћег природног гаса посредно доприноси смањењу увоза страних енергената, углавном гаса, али потенцијално и уз веће инвестиције, и нафте.

С друге стране, с обзиром на то да је постојала значајна зависност од увоза нафте, ради доказивања овог корака каузалног механизма потребно је доказати да је дошло до смањења увоза и повећања удела домаће сирове нафте у укупној потрошњи у САД након 2008. године. У складу са тиме, овде се користи тест обруча који прво обухвата извесно *предвиђање о смањењу увоза укупне нафте и нафтних деривата у САД након 2008. године*, а потом се обруч сужава кроз *предвиђање о смањењу увоза сирове нафте у САД након 2008. године*. Након тога, користе се четири *smoking gun* теста који обухватају *предвиђање о смањењу удела увоза нафте и нафтних деривата у укупној потрошњи у САД након 2008. године*, *предвиђање о повећању потрошње сирове нафте у укупној потрошњи у САД након 2008. године*, *предвиђање о диверзификацији увоза нафте* и *предвиђање о диверзификацији рута за увоз нафте*.

У тестирању овог корака каузалног механизма, у највећој мери се ослањамо на квантитативне податке АИЕ, МАЕ, БП и ОЕС, односно доказе статистичких образаца, али ће бити заступљени и докази временске следствености, као и квалитативни докази постојања и исказа. Тачност и објективност ових доказа се постиже провером података из различитих извора. Вероватноћа налажења ових доказа зависи од предвиђања, па је тако много већа за предвиђање о вредностима увоза у односу на предвиђање о уделу увоза у укупној потрошњи или уделу домаћих енергената у потрошњи. Нпр. код сирове нафте не могу се у потпуности и прецизно одредити ове вредности због процеса рафинирања и складиштења одређених количина.⁷⁹³ У

⁷⁹³ U. S. Energy Information Administration, *Frequently Asked Questions: How much oil consumed in the United States comes from foreign countries?*, Last Accessed on December 20, 2023, <https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=32&t=6>

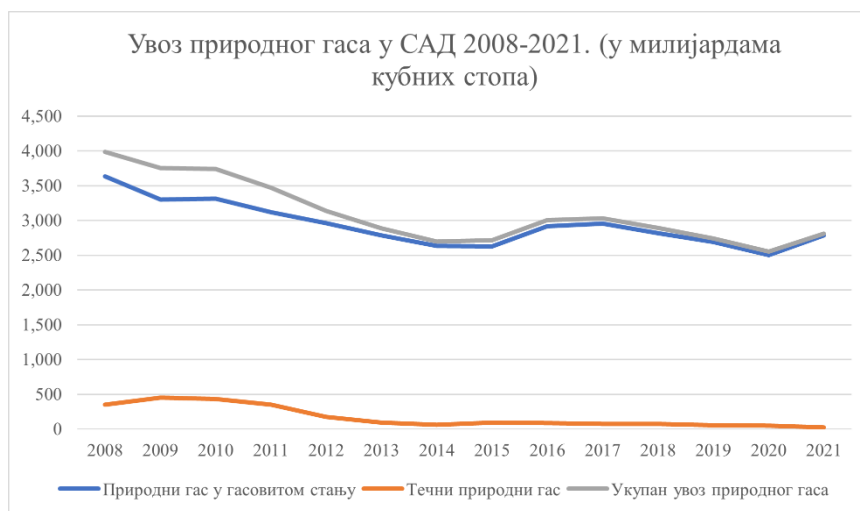
складу са тиме, биће и потребно мање доказа за ажурирање поверења у хипотетички корак каузалног механизма код оних предвиђања која укључују ове категорије.

У наредном потпоглављу се наводе конкретни докази предвиђања која су обухваћена емпиријском импликацијом другог корака каузалног механизма.

4.1.2.1. Емпиријске импликације веће понуде природног гаса на енергетску зависност САД након 2008. године

Када је реч о првом предвиђању (о смањењу увоза природног гаса у САД након 2008. године), ради се о тесту *straw in the wind* који обухвата предвиђања ниске извесности и ниске јединствености, о чему је било речи у претходном потпоглављу. Ипак, уколико би се овај тест прошао, то би представљало извесну потврду да се иде у правом смеру. Увоз природног гаса је традиционално био знатно мањи од увоза нафте због потребе постојања копнене инфраструктуре тј. гасовода којим би се гас транспортовао. Као што се може видети на графикону 15. све три категорије бележе извесан пад у посматраном временском периоду. Дошло је до смањења увоза природног гаса у гасовитом стању за око милијарду кубних стопа годишње од 2008. до 2021. године. Уколико се посматра период од 2008. до 2021. године, највише гаса је увезено преко гасовода из Канаде, док се увоз из Мексика смањивао до минимума.⁷⁹⁴ У овом контексту је значајан је и податак да су САД увозиле одређену количину течног природног гаса (LNG/liquified natural gas) у првој деценији 21. века, али да је тај увоз углавном прекинут или сведен на минимум у периоду после 2011. године.⁷⁹⁵ Могућност ликвефакције односно утечњавања природног гаса, иако позната од раније, шире је примењена у САД после откривања велике количине природног гаса захваљујући енергетској револуцији. Други тест који се овде спроводи обухвата предвиђање о повећању удела природног гаса у укупној потрошњи у САД након 2008. године, уз услов смањења увоза. Тиме би се доказало да је дошло до повећања потрошње природног гаса из домаћих извора на супрот увозу, што одговара *smoking gun* тесту. Иако не располажемо подацима о уделу увоза у потрошњи, овде ћемо представити податке о увозу и потрошњи засебно. Као што се може видети на графиконима 15. и 16, упоредо са смањењем увоза, расла је потрошња, што говори у прилог хипотетичком кораку каузалног механизма.

Графикон 15. Увоз природног гаса у САД 2008-2021. (у милијардама кубних стопа).

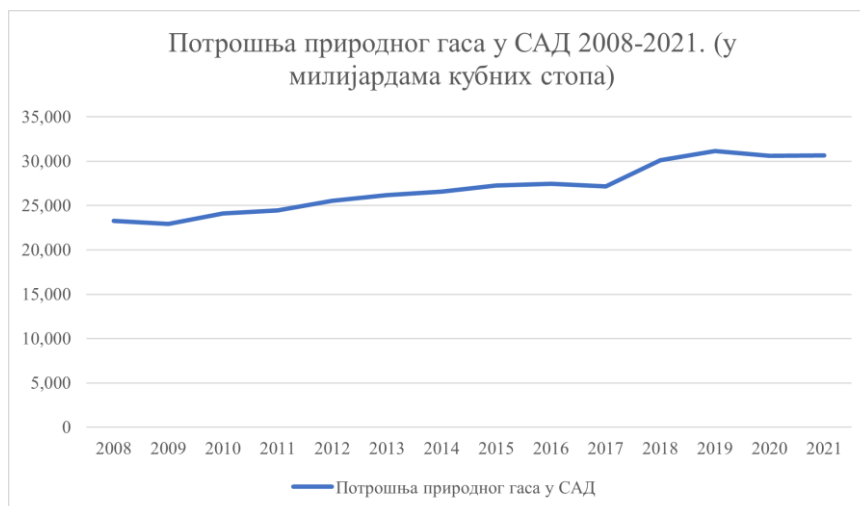
Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁹⁶

⁷⁹⁴ U. S. Energy Information Administration, *Table 4.2a. Natural Gas Imports by Country*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 106, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁷⁹⁵ Ibid. Нпр. увоз ТПГ из Египта је трајао од 2005. до 2012, из Катарa од 2000. до 2013, из Јемена од 2010. до 2015. године.

⁷⁹⁶ Ibid. Табела АИЕ садржи податке о вредностима увоза из појединачних земаља и о укупном увозу, али је за сваку појединачну државу наглашено да ли се ради о течном или природном гасу у гасовитом стању.

Графикон 16. Потрошња природног гаса у САД 2008-2021. (у милијардама кубних стопа).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁷⁹⁷

С обзиром на то да се потрошња повећавала,⁷⁹⁸ а да је увоз смањен,⁷⁹⁹ можемо извести и посредан закључак да је смањен удео увоза у укупној потрошњи природног гаса у САД.

4.1.2.2. Емпиријске импликације веће понуде нафте на енергетску зависност САД након 2008. године

Доказ трећег предвиђања у оквиру емпиријске импликације другог корака каузалног механизма (предвиђање о смањењу увоза нафте и нафтних деривата у САД након 2008. године) заснива се на временској следствености, статистичком обрасцу и квалитативном исказу. Када је реч о доказу временског следа, потребно је да су уочене промене у увозу наступиле у првој деценији 21. века, у периоду када је дошло до енергетске револуције у САД. Увоз нафте и нафтних деривата је растао у другој половини 20. века, а достигао је највиши ниво између 2000. и 2008. године.⁸⁰⁰ Поред тога, у истом периоду извоз је био низак (нарочито извоз сирове нафте који је био забрањен), што је производило и висок нето увоз нафте и нафтних деривата.⁸⁰¹

На слици 6 су приказани подаци о америчкој производњи, потрошњи и нето увозу у периоду од 1950. до 2022. године. На слици се може видети да је нето увоз био у порасту од 1970-их до половине прве деценије 21. века, откада почиње његов пад. Нарочито је значајна 2010. година, у којој је дошло до пресека линије нето увоза и производње, у којој се обрнуо тренд раста нето увоза и пада производње. Као што се може видети на слици 6 од 2010. године постоји значајан и континуирани пад нето увоза, који при самом крају временског континуума прелази у

⁷⁹⁷ U. S. Energy Information Administration, "Natural Gas: U. S. Natural Gas Total Consumption.", October 31, 2023, <https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/n9140us2a.htm>

⁷⁹⁸ Постоји благ узлазни тренд. Видети Прилог, Табела 16. и Графикон 40.

⁷⁹⁹ Постоји силазни тренд кретања увоза природног гаса. Видети Прилог, Табела 15. и Графикон 39.

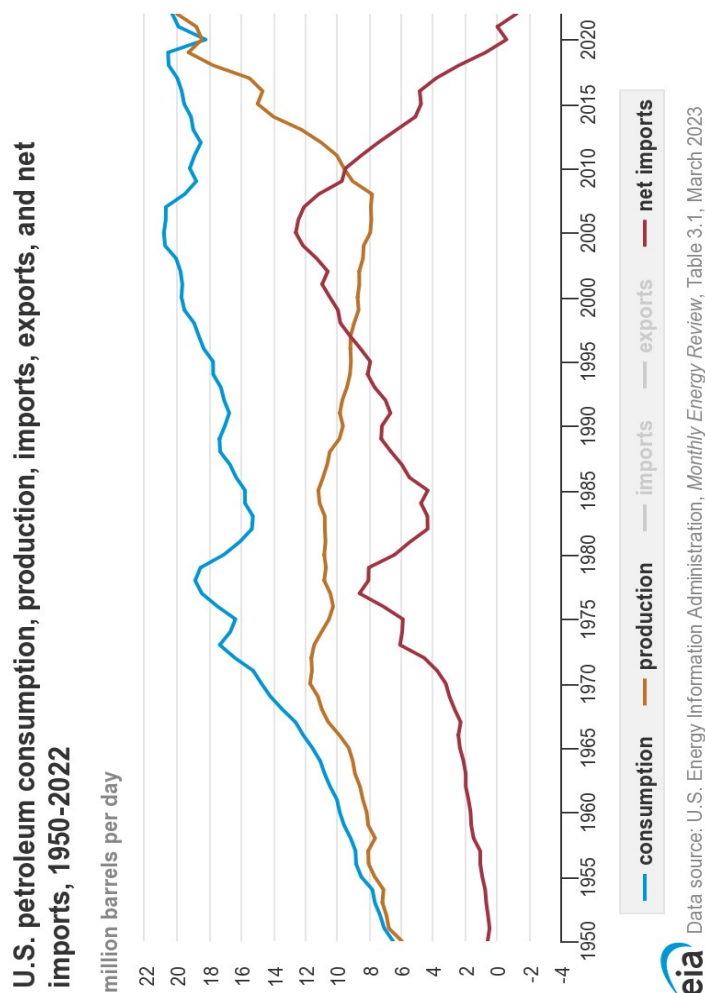
⁸⁰⁰ Тако је 2000. увезено 11459 хиљада барела нафте дневно, 2005. 13714, 2006. 13707, а 2007. године 13468. U. S. Energy Information Administration, Table 3.3a. *Petroleum Trade – Overview*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 67, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

Под нафтним дериватима у подацима АИЕ се као групације издвајају: дестилована горива (distillate fuel oil), пропан, пропилен, авионско гориво (на бази керозина и на бази нафте), моторно гориво (motor gasoline). U. S. Energy Information Administration, Table 3.3b. *Petroleum Trade – Imports by Type*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 69, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸⁰¹ U. S. Energy Information Administration, Table 3.3a. *Petroleum Trade – Overview*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 67, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

негативну вредност. Другим речима, САД су у 2020 и 2021. години биле нето извозник нафте и нафтних деривата.

Квалитативна процена АИЕ о значају повећања домаће производње служи као доказ исказа за ово предвиђање. Према АИЕ „од 2005. повећана домаћа производња и повећан извоз нафте и нафтних деривата помогли су у смањивању укупног годишњег нето увоза нафте и нафтних деривата“.⁸⁰² Као што се може видети на графикону 17 просечан укупни увоз нафте и нафтних деривата је био у опадању у посматраном периоду, али је у овом контексту много веће опадање нето увоза важнији показатељ смањења енергетске зависности. Прелазак САД из нето увозника у нето извозника нафте и нафтних деривата указује на промењену америчку позицију на глобалном тржишту нафте.

Слика 6. Америчка потрошња, производња и нето увоз нафте 1950-2022 (у милијардама барела дневно). Извор: АИЕ⁸⁰³

Графикон 17 садржи податке о увозу и нето увозу укупне нафте и нафтних деривата у САД од 2008. до 2021. године. Као што се може видети, укупан увоз се смањивао у посматраном периоду, односно бележио је тренд опадања, уз релативна одступања.⁸⁰⁴ Када је реч о нето увозу, постоји негативни прираст за све године осим за 2016, што представља потврђујући доказ за први тест обруча. Његова негативна вредност у 2020. години је резултат КОВИД-19 енергетске кризе, па се не узима као доказ, али је важно и да је у периоду пре тога постојало

⁸⁰² U. S. Energy Information Administration, “Oil and Petroleum Products Explained: Oil Imports and Exports”, October 2, 2023, <https://www.eia.gov/energyexplained/oil-and-petroleum-products/imports-and-exports.php>

⁸⁰³ Ibid.

⁸⁰⁴ Видети Прилог, Табела 17. и Графикон 41.

смањење, као и да се наставило у 2021. На основу тога може се спровести и тест *smoking gun* који укључује предвиђање о смањењу удела увоза нафте и нафтних деривата у укупној потрошњи, односно о смањењу енергетске зависности.⁸⁰⁵ Овде се ослањамо на процену АИЕ, према којој се америчка енергетска зависност смањивала са 56.9% у 2008. години на 3.26% у 2019. години, а да су САД након тога постале нето извозник укупне нафте и нафтних деривата (*total petroleum*), чиме је зависност од увоза нафте и нафтних деривата нестала.⁸⁰⁶ С обзиром на то да се сирова нафта прерађује пре него што буде употребљена, не можемо одредити њен удео у укупној потрошњи.

Графикон 17. Укупан и нето увоз нафте и нафтних деривата 2008-2021. (у хиљадама барела дневно просечно).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁸⁰⁷

Сужавање обруча подразумева предвиђање о смањењу увоза сирове нафте у САД након 2008. године. У складу са подацима АИЕ, као што се може видети на графикону 18, укупан увоз сирове нафте у периоду од 2008. до 2021. године је био у опадању. Постојао је тренд опадања увоза сирове нафте у САД у посматраном периоду.⁸⁰⁸ Ово опадање се може потврдити и на основу података МАЕ и БП.⁸⁰⁹ Ипак, САД су у тренутку писања овог поглавља и даље нето извозник сирове нафте.⁸¹⁰

⁸⁰⁵ U. S. Energy Information Administration, "This Week in Petroleum", October 29, 2008, <https://www.eia.gov/petroleum/weekly/archive/2008/081029/twiprint.html>

⁸⁰⁶ U. S. Energy Information Administration, "Oil and Petroleum Products Explained: Oil Imports and Exports", op. cit, <https://www.eia.gov/energyexplained/oil-and-petroleum-products/imports-and-exports.php>

На основу података АИЕ, могу се израчунати вредности енергетске зависности као удела нето увоза у укупној потрошњи нафте и нафтних деривата у САД (product supply). Оне износе 56.9% (2008), 51.5% (2009), 49.2% (2010), 44.7% (2011), 40% (2012), 32.9% (2013), 26.5% (2014), 24.1% (2015), 24.3% (2015), 18.9% (2017), 11.4% (2018), 3.3% (2019).

⁸⁰⁷ U. S. Energy Information Administration, Table 3.3a. Petroleum Trade – Overview, Monthly Energy Review, op. cit, p. 67, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸⁰⁸ Видети Прилог, Табела 18. и Графикон 42.

⁸⁰⁹ Према МАЕ, 2008. године увезено је 23894277 ТЦ сирове нафте и кондензата (NGL), а 2021. године 13845089 ТЦ. International Energy Agency, *Energy Statistics Data Browser*, August 18, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Imports%2Fexports&indicator=PrimaryOilImportsExports>

Према БП увоз сирове нафте и кондензата је смањен са 9756 хиљада барела дневно у 2008. години на 6118 барела дневно у 2021. години. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 21. BP, *BP Statistical Review of World Energy 2022*, p. 28.

⁸¹⁰ U. S. Energy Information Administration, "Oil and Petroleum Products Explained: Oil Imports and Exports", op. cit, <https://www.eia.gov/energyexplained/oil-and-petroleum-products/imports-and-exports.php>

Графикон 18. Укупан увоз сирове нафте 2008-2021. у хиљадама барела дневно просечно

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁸¹¹

Наредни *smoking gun* тест који овде спроводимо, односно предвиђање о диверзификацији увоза нафте, укључује доказе о укупном увозу нафте и нафтних деривата из земаља ОПЕК, а посебно из држава Персијског залива. Увоз из Персијског залива је био у сталном порасту почев од 1985. године, достигао је највећу вредност од 2761 хиљада барела дневно 2001. године, након чега је овај тренд преокренут, али је до драстичније промене вредности дошло тек након 2008. године.⁸¹² Дакле, с обзиром на то да је пре енергетске револуције постојала зависност од увоза из ових група држава, потребно је доказати да је дошло до смањења увоза из ОПЕК и Персијског залива у односу на друге државе извознице. На графикону 19. су приказани подаци о укупном увозу који је смањен шест пута у периоду од 2008. до 2021. године у односу на државе чланице ОПЕК, са 30,5% удела у укупној потрошњи у 2008. години на 4,9% у 2021.⁸¹³ У случају увоза из Персијског залива, ова категорија је у истом периоду смањена три пута.⁸¹⁴ Поред удела у укупној потрошњи, удео увоза из земаља ОПЕК у укупном увозу смањен је са 46.1% (2008) на 11.3% (2021), док је удео увоза из земаља Персијског залива у укупном увозу нафте и нафтних деривата смањен са 18.4% (2008) на 8.2% (2021).⁸¹⁵ Дакле, у посматраном периоду дошло је до опадања укупног увоза, удела увоза из ОПЕК и Персијског залива у укупној потрошњи, као и удела увоза из ОПЕК и Персијског залива у укупном увозу нафте и нафтних деривата.

⁸¹¹ U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3b. Petroleum Trade – Imports by Type*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 69, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸¹² U. S. Energy Information Administration, “Petroleum & Other Liquids: U. S. Imports from Persian Gulf Countries of Crude Oil and Petroleum Products”, October 31, 2023, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MTTIMUSPG2&f=A>

⁸¹³ U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3a. Petroleum Trade – Overview*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 67, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸¹⁴ Ibid.

⁸¹⁵ Ibid.

Графикон 19. Увоз сирове нафте и нафтних деривата из држава чланица ОПЕК и држава Персијског залива 2008-2021 (у хиљадама барела дневно).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁸¹⁶

Док се смањивао увоз из држава чланица ОПЕК, увоз из нечланица ове организације је остао на истом нивоу или се незнатно повећао.⁸¹⁷ У истом периоду повећан је увоз из Канаде.⁸¹⁸ Из тога се може закључити да је до смањења увоза дошло највише у односу на чланице ОПЕК и да постоји диверзификација у односу на државе из којих се увози. Такође, израчунат је тренд опадања увоза сирове нафте и нафтних деривата из ОПЕК на основу података са графикона 19.⁸¹⁹

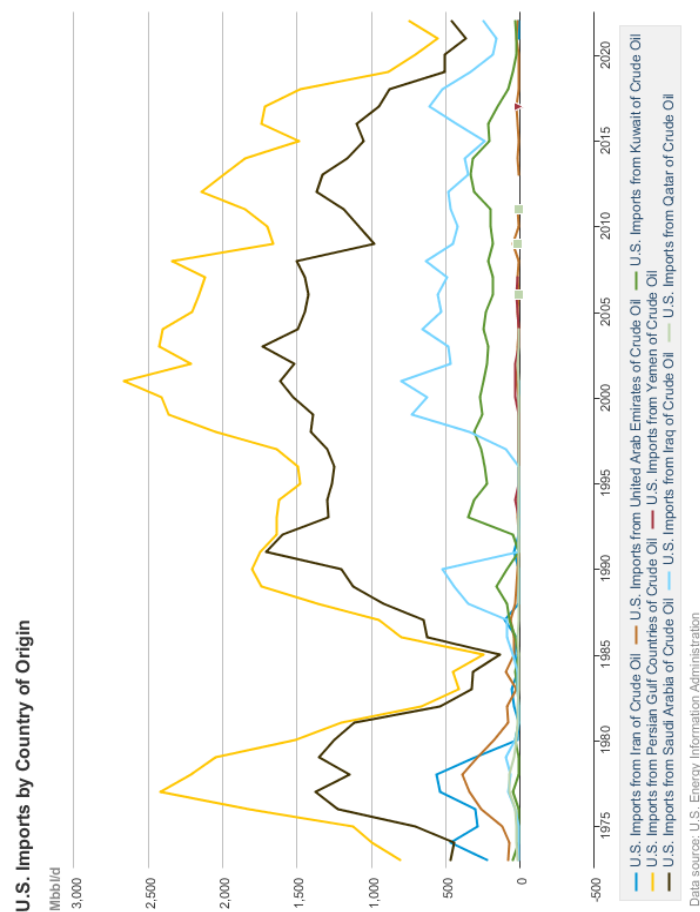
⁸¹⁶ Ibid. Под државама Персијског залива АИЕ сматра: Бахреин, Иран, Ирак, Кувајт, Катар, Саудијску Арабију, УАЕ и неутралну зону између Кувајта и Саудијске Арабије.

⁸¹⁷ У периоду од 2008. до 2021. године просечан увоз нафте и нафтних деривата из земаља нечланица ОПЕК кретао се између шест и седам хиљада барела дневно (аритметичка средина 6793).

U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3d. Petroleum Trade – Imports from Non-OPEC Countries*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 71, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸¹⁸ U. S. Energy Information Administration, “Oil and Petroleum Products Explained: Oil Imports and Exports”, op. cit, <https://www.eia.gov/energyexplained/oil-and-petroleum-products/imports-and-exports.php>

⁸¹⁹ Видети Прилог, Табела 19. и Графикон 43.

Слика 7. Увоз сирове нафте из Персијског залива и појединих држава Персијског залива 1973-2021. Извор: АИЕ⁸²⁰ на основу унетих критеријума.

И међу чланицама ОПЕК и у оквиру Персијског залива, увоз нафте и нафтних деривата био је највећи из Саудијске Арабије,⁸²¹ а сирова нафта представља најзначајнији део тога. На слици 7 може се видети однос између количине сирове нафте увезене из Саудијске Арабије и других земаља у Персијском заливу у периоду од 1973. до 2021. године. Подаци указују на много већи удео Саудијске Арабије у увозу сирове нафте у односу на друге земље Залива, али су у складу са општим трендом опадања вредности увоза о коме је било речи. Смањење увоза из Саудијске Арабије је чинило значајан део укупног смањења увоза из Залива и ОПЕК. Такође, иако постоје релативна одступања, израчунат је тренд опадања увоза нафте и нафтних деривата из Персијског залива у посматраном периоду.⁸²² На крају, ови подаци служе и као доказ за предвиђање о диверзификацији рута за увоз нафте. Као што се може видети, кроз смањење увоза из Персијског залива смањује се и количина нафте и нафтних деривата који се у САД допремају кроз кључне транзитне тачке Ормушког мореуза, Суеца и Баб ел-Мандеба. С обзиром на то да је увоз углавном усмерен ка Канади, ове кључне транзитне тачке су у највећој мери избегнуте.

4.2. Од највећег увозника до извозника – нова позиција САД на тржиштима нафте и гаса и промене у глобалном енергетском систему

4.2.1. Трећи корак каузалног механизма – повећање извоза нафте и гаса

⁸²⁰ U. S. Energy Information Administration, *U. S. Imports by Country of Origin*, Last Accessed on August 30, 2023, https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impqus_a2_nus_epc0_im0_mbbldpd_a.htm

⁸²¹ U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3c. Petroleum Trade – Imports from OPEC Countries*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 70, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸²² Видети Прилог, Табела 20. и Графикон 44.

Као што је раније објашњено, овај корак на аналитичком нивоу представља наставак прва два корака каузалног механизма, који се свеукупно ослањају на теоријску претпоставку о енергетској револуцији као структурном модификатору. Он се заснива на разради друге појединачне хипотезе у оквиру прве посебне хипотезе („Смањење америчког увоза и промена његове структуре утицали су на токове понуде и потражње на светском нивоу, као и позицију САД на тржиштима нафте и гаса.“). У прва два корака смо доказали да су промењени показатељи енергетске моћи САД који се односе на резерве, производњу и нето увоз енергената. Овај корак каузалног механизма је посвећен извозу енергената као последици енергетске револуције у САД и, са једне стране, посредно је повезан са енергетском моћи ове државе, а са друге стране чини основу наредног корака каузалног механизма. Аналитички ниво корака је формулисан на следећи начин:

А: Промењено домаће тржиште нафте и гаса (е) односно већа понуда домаће нафте и гаса и технолошке иновације у области складиштења и транспорта природног гаса мењају позицију САД на глобалним тржиштима енергената (а)

На емпиријском нивоу, у трећем кораку каузалног механизма потребно је доказати да је већа производња енергената у САД довела до извоза нафте, док су технолошке иновације у области транспорта природног гаса довеле до извоза течног природног гаса. У складу са тиме је формулисана и емпиријска импликација:

Е: Услед веће производње сирове нафте, САД почињу са извозом сирове нафте и повећавају извоз укупне нафте и нафтних и деривата, а уз могућност транспорта природног гаса у течном стању танкерима, почињу и са извозом природног гаса ван територије Северне Америке, чиме се постепено мења позиција САД од земље увознице енергије ка извозници на глобалном нивоу.

За ову емпиријску импликацију се формулише шест конкретних предвиђања. Прво је *предвиђање о САД као нето извознику укупне енергије*. Ово предвиђање представља тест обруча, јер мора бити тачно ако је хипотетички корак валидан. Наредно предвиђање које овде користимо је *предвиђање о повећању удела САД у укупној светској понуди нафте након 2008. године*. Ово предвиђање представља *smoking gun* тест, јер не мора нужно произићи из овог корака каузалног механизма (истовремено је могло доћи до повећања производње и у другим регионима), али се одликује јединственошћу јер се овај удео не би могао повећати без повећања домаће производње. Поред тога, користи се и *предвиђање о истовременом смањењу удела САД у укупном увозу нафте и повећању удела у укупном извозу нафте*. Четврто предвиђање обухваћено овом емпиријском импликацијом односи се на *предвиђање о повећању укупног извоза нафте и нафтних деривата у САД након 2008. године*. Ово предвиђање представља тест обруча, јер мора бити тачно ако је корак валидан, али није специфично само за ово објашњење. Пето, формира се *предвиђање о почетку извоза америчке сирове нафте*. Ово предвиђање одговара *smoking gun* тесту, с обзиром на то да се одликује високим степеном јединствености. Другим речима, у контексту вишедеценијске америчке зависности од увоза стране нафте, извоз сирове нафте је био забрањен, па ниједно друго објашњење осим смањења и елиминисања ове зависности не би било валидно. Дакле, ово предвиђање испуњава услов јединствености. У сврху тестирања овог предвиђања користи се доказ постојања и доказ статистичког обрасца. На шестом месту је *предвиђање о повећању укупно извезеног течног природног гаса из САД*, које се сматра *smoking gun* тестом. Извоз ТПГ је високо специфична последица примене технолошких иновација у складиштењу и преради природног гаса, која је у САД шире заступљена у контексту енергетске револуције. Докази последња два предвиђања су докази статистичког обрасца засновани на квантитативним подацима раније поменутих агенција.

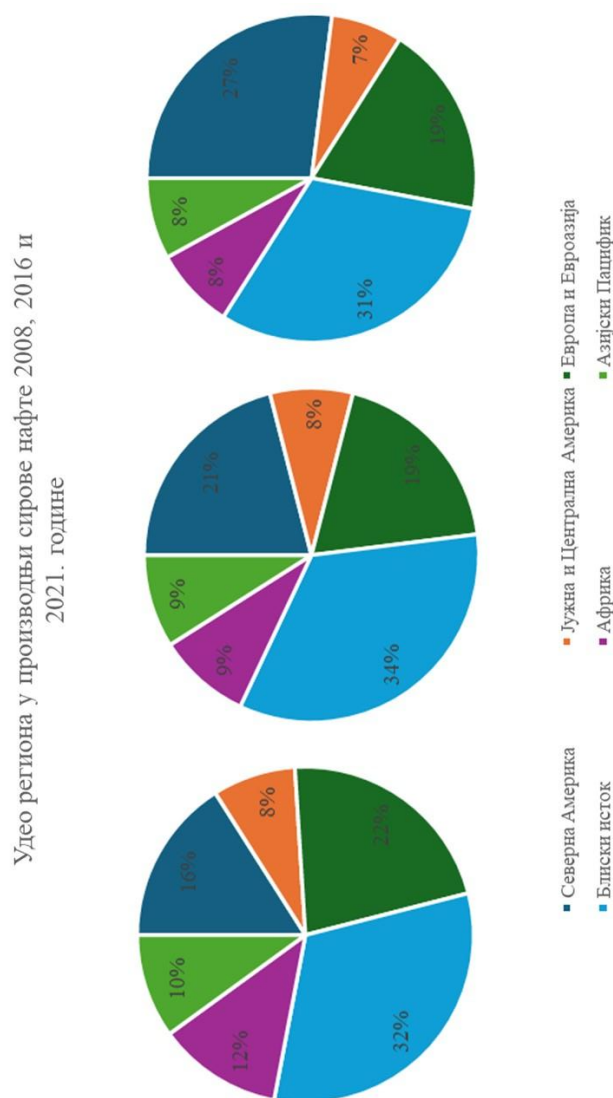
Прво предвиђање се може лако проверити на основу података АИЕ о укупном увозу и извозу енергије у САД. Тако, у складу са овим подацима, САД су нето извозник гаса од 2017. године, нето извозник нафтних деривата од 2011. године, а нето извозник укупне енергије од 2019.

године.⁸²³ Као што је раније споменуто, оне су биле и нето извозник нафте и нафтних деривата укупно у 2020. и 2021. години (графикон 17).

Друго предвиђање које се овде тестира укључује податке о уделу региона у укупној светској производњи сирове нафте. На слици 8 је представљен процентуални удео региона у укупној светској производњи сирове нафте у 2008, 2016 и 2021. години на основу података БП. Упоредни приказ удела у производњи сирове нафте за 2008, 2016 и 2021. годину указује на одређене „центре гравитације“ у којима је сконцентрисана производња, о чему смо говорили приликом објашњења концепта глобалног енергетског система. Као што се може видети на слици 8, Северна Америка се до 2021. године приближила Блиском истоку по производњи сирове нафте, а превазишла регион Евроазије, на тај начин чинећи значајан центар гравитације. Тако је северноамеричка производња сирове нафте у 2008. години чинила 16% укупне светске понуде сирове нафте, у 2016. години 21%, док је у 2021. години достигла удео од 27%. Још важније, у контексту овог корака каузалног механизма, промена у укупном уделу региона Северне Америке у производњи сирове нафте је највише резултат повећања производње у САД, с обзиром на то да је Канада бележила незнатан раст, а Мексико пад.⁸²⁴

⁸²³ U. S. Energy Information Administration, “US Energy Facts Explained”, August 9, 2023, <https://www.eia.gov/energyexplained/us-energy-facts/imports-and-exports.php>

⁸²⁴ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 15. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 12. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 8.

Слика 8. Производња сирове нафте по регионима 2008, 2016 и 2021. (као удео укупне светске производње сирове нафте).
Извор: обрада аутора на основу података БП⁸²⁵

У 2021. години САД су и даље биле на првом месту по потрошњи нафте на свету са уделом од 20%, док је на другом месту била Кина (16%), на трећем Индија (5%), на четвртм Русија (4%) и на петом месту Јапан (4%).⁸²⁶ Најзначајнији раст у потрошњи у посматраном периоду бележи Кина, у којој се удвостручила потрошња рафинисане нафте (са 8041 мб/д 2008. на 15266 мб/д

⁸²⁵ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 8. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 12. Проценци су заокружени. BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 15. Северна Америка: САД, Канада, Мексико; Јужна и Централна Америка: Аргентина, Бразил, Колумбија, Еквадор, Перу, Тринидад и Тобаго, Венецуела и Остало; Европа и Евроазија: Азербејџан, Данска, Италија, Казахстан, Норвешка, Румунија, Руска Федерација, Туркменистан, Уједињено Краљевство, Узбекистан и Остало; Блиски исток: Иран, Ирак, Кувајт, Оман, Катар, Саудијска Арабија, Сирија, УАЕ, Јемен, Остало; Африка: Алжир, Ангола, Чад, Република Конго, Египат, Екваторијална Гвинеја, Габон, Либија, Нигерија, Јужни Судан, Судан, Тунис и Остало; Азијски Пацифик: Аустралија, Брунеји, Кина, Индија, Индонезија, Малезија, Тајланд, Вијетнам и Остало. Године 2008. у категорији Африка није било Јужног Судана, који је заступљен у 2016. и 2021. години. Камерун се појављује у истој категорији само 2008. године. У 2008. и 2016. години подаци за Европу и Евроазију су у извештајима БП дати спојено, док су у трећем одвојени као Европа и Заједница Независних Држава, али су побројане државе исте, те би кумулативно ове две категорије у 2021. години износиле 19%.

⁸²⁶ U. S. Energy Information Administration, *Frequently Asked Questions: What countries are the top producers and consumers of oil in the world?* Last Accessed on December 20, 2023, <https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=709&t=6>

2021. године).⁸²⁷ Треће, у посматраном периоду удео САД у укупном светском увозу је опао.⁸²⁸ Тако је 2008. године 23.6% укупног светског извоза било усмерено ка САД,⁸²⁹ а до 2012. године овај удео је опао до 19.1%.⁸³⁰ Његов пад је настављен, па је 2016. године износио 15.4%,⁸³¹ а 2021. године 12.7%.⁸³² Дакле, удео потражње за увозом нафте у САД је преполовљен у посматраном периоду. Важно је нагласити да, иако је ниво потрошње у САД остао исти, променила се њена структура, односно САД су већину својих потреба за нафтом задовољавале из домаће производње.⁸³³ Истовремено, забележен је и раст удела САД у укупном светском извозу нафте, са 3.6% 2008. године, преко 4.8% 2012. и 7.2% 2016. године до 11.8% 2021. године.⁸³⁴

Графикон 20. Укупан извоз нафте и нафтних деривата из САД 2008-2021 (у хиљадама барела дневно просечно).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁸³⁵

[illegible]

⁸²⁸ Према подацима БП у периоду од 2011. до 2021. године просечна годишња стопа опадања увоза сирове нафте у САД је била 2.9%. БР, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, р. 27.

⁸²⁹ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 20.

⁸³⁰ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2013, p. 18.

⁸³¹ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 24.

⁸³² BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 27.

⁸³³ Према подацима АИЕ, у 2022. години укупна потрошња примарне енергије у САД је износила 100.41 билијарди БТЈ, од чега су 79.05 билијарди БТЈ чиниле фосилна горива. С друге стране, домаћа производња примарне енергије у истој години је износила 102.9 билијарди БТЈ, док је производња фосилних горива била 81.47 билијарди БТЈ. САД су исте године увезле 21.47 билијарду БТЈ, углавном нафте, а у мањој мери гаса, док су извезле 27.41 билијарди БТЈ истих енергента. U. S. Energy Information Administration, Total Energy, Last Accessed on August 30, 2023, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/flow-graphs/total-energy.php>

⁸³⁴ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009, p. 20; BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2013, p. 18; BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017, p. 24; BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 27. Просечна godišnja stopa rasta uдела u ukupnom svetском izvozu sirove nafte je iznosila 12.2% u periodu od 2011. do 2021. godine. Ibid, p. 27.

⁸³⁵ У посматраном периоду дошло је до повећања извоза нафте и нафтних деривата у Бразил, Кину, Индију, Канаду, Мексико, Сингапур, Јужну Кореју, Јапан, Велику Британију и Холандију. U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3f. Petroleum Trade – Exports by Country of Destination*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 73, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>
U. S. Energy Information Administration, “Petroleum & Other Liquids: U. S. Exports of Crude Oil”, October 31, 2023, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCREXUS2&f=A>

Као што се може видети на графикону 20, постоје потврђујући докази за четврто предвиђање, односно повећање извоза нафте и нафтних деривата. У посматраном периоду извоз нафте и нафтних деривата је био у сталном порасту, од 1802 хиљаде барела дневно 2008. године па све до 8498 хиљада барела дневно у 2021. години.⁸³⁶ Овде су такође важни и подаци из графикана 17, на коме се може видети постепен пад нето увоза нафте и нафтних деривата и његова негативна вредност за 2020. и 2021. годину.⁸³⁷ Сви ови подаци указују на промењену улогу САД на светском тржишту нафте од увозника према извознику укупне нафте и нафтних деривата.⁸³⁸

Пето, када је реч о сировој нафти, 2015. године је укинута забрана њеног извоза ван САД, а ова одлука представља доказ постојања за предвиђање о почетку извоза сирове нафте из САД. Иако је обим знатно мањи у односу на остале категорије производа од нафте које су се извозиле, и у вредности ове категорије бележи се значајан раст.⁸³⁹ Нпр. у 2021. години извоз сирове нафте је чинио трећину укупног извоза нафте и нафтних деривата.⁸⁴⁰ Другим речима, САД су од 2016. године постале извозник сирове нафте, што представља значајну новину у трговини сировом нафтом.

⁸³⁶ U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3f. Petroleum Trade – Exports by Country of Destination*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 73, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸³⁷ Такође је значајно да је нето увоз био негативан и у 2022. години, као и у првом кварталу 2023. године. U. S. Energy Information Administration, *Table 3.3b. Petroleum Trade – Imports by Type*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 69, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸³⁸ Постоје и другачија мишљења о погледу утицаја енергетске револуције на тржишта енергије. Тако нпр. Инвук Ким сматра да САД нису енергетски независне нити енергетски доминантне, већ самодовољне, али тврди да то неће уништити поредак који постоји од 1970-их. Према његовим речима: „успон нафте из шкриљаца може променити, али неће револуционисати геополитику нафте“. Inwook Kim, “Swinging Shale: Shale Oil, the Global Oil Market, and the Geopolitics of Oil.”, op. cit, p. 12. Према Киму произвођачи нафте из шкриљаца у предности су у односу на традиционалне осцилирајуће произвођаче јер је потребно мање времена за сам технолошки процес екстракције (брже бушење и исцрпљивање бунара), јер су трошкови уласка и изласка са тржишта мањи и јер је еластичност цене висока. Ипак, иако делују као осцилирајући произвођачи, не раде то плански и централизовано и више уравнотежавају тржиште у средњем року. Ibid, pp. 9-10. Према Киму, стабилизација цене након санкција Ирану је резултат случајности и среће (serendipity), и више је резултат улагања у нове технологије у деценији која је претходила у потрази за новим изворима енергије. Ibid. Међутим, ми сматрамо да Ким не узима у обзир да је процес технолошког развоја континуиран (као и да није почео 2000-их него много раније) и да је степен енергетске (не)зависности САД другачији 2012. и 2020. године. Друго, иако је тачно да не постоји централизовано или координисано понашање ових произвођача, сматрамо да они реагују на подстицаје тржишта, које би повлачење иранске нафте свакако створило – мања понуда нафте би довела до веће цене и самим тим до веће производње у САД. Разлика у односу на конвенционалне произвођаче који немају резервне капацитете је управо у томе што је њима потребно више времена и трошкова да би повећали производњу, тако да не могу на време да реагују на тржишне подстицаје, због чега је улога Саудијске Арабије као осцилирајућег произвођача изузетно важна. Сматрамо да је питање да ли се тржиште креће ка слободном функционисању значајније од питања да ли ће амерички произвођачи нафте служити као осцилирајући произвођачи. У том смислу, према нашем мишљењу, иако САД неће нужно постати осцилирајући произвођач попут Саудијске Арабије, тржишне снаге би требало више да утичу на цену него што је ситуација била пре технолошке револуције. Крејн и Медлок (Kenneth B. Medlock III) на пример сматрају да иако су произвођачи нафте из шкриљаца више осетљиви на тржиште него на политику, они „додају елемент разноврсности понуди који раније није постојао“ Jim Krane and Kenneth B. Medlock III, “Geopolitical dimensions of US oil security.”, *Energy Policy*, 114, 2018, p. 561.

⁸³⁹ U. S. Energy Information Administration, “Petroleum & Other Liquids: U. S. Exports of Crude Oil”, op. cit, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCREXUS2&f=A>

Под нафтним дериватима АИЕ наводи следећа горива: угљоводонични кондензати гаса (natural gas liquids - етан, пропан, бутан, изобутан, природни бензин), пентани (pentanes plus), течни нафтни гас (етан-етилен, пропан/пропилен, бутан/бутилен, изобутан/изобутилен), хидроген/биодизел/други угљоводоници, нерафинисана уља (unfinished oils- нафта, керозин), моторно гориво (motor gasoline), нерафинисано авионско гориво, рафинисани производи од нафте (finished petroleum products – рафинисани моторно гориво, рафинисано авионско гориво), авионско гориво керозинског типа, керозин, дестиловано гориво, резидуално гориво, нафта и друга уља, специјалне нафте, лубриканти, восак, петрококс, асфалт.

⁸⁴⁰ U. S. Energy Information Administration, “Petroleum & Other Liquids: U. S. Exports of Crude Oil”, op. cit, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCREXUS2&f=A>

Шесто предвиђање које се овде тестира односи се на повећање извоза ТПГ услед енергетске револуције у САД. Ово предвиђање одговара *smoking gun* тесту, а за доказивање се користи статистички образац, временски след и доказ постојања. Прво, као што се може видети на графикону 21, извоз течног природног гаса из САД је бележио значајан пораст у периоду од 2016. до 2021. године, са позитивним прирастом у свим годинама, што представља потврђујући доказ.

Графикон 21. Укупан извоз природног гаса из САД 2008-2021. (у милијардама кубних стопа).

Извор: обрада аутора на основу података АИЕ⁸⁴¹

Друго, графикон 21 такође представља доказ временске подударности између повећања извоза ТПГ и повећања извоза укупног природног гаса у САД. Тако је нпр. у 2021. години око половине укупног извоза природног гаса чинио ТПГ.⁸⁴² Треће, овде је такође значајно и да је у САД изграђено више ТПГ терминала за извоз у последњих 10 година, као и да је велики број терминала у фази изградње или планирања. Тако је до почетка 2022. године у САД било седам постојећих извозних терминала, два терминала у изградњи и 13 одобрених пројеката за изградњу.⁸⁴³

*

Ипак, нарочито значајно у овом контексту је да се ради о дугорочним трендовима. У том смислу, у овом делу каузалног механизма ћемо се осврнути на процене и пројекције релевантних институција у вези са поменутим индикаторима. Према проценама АИЕ, САД ће остати нето извозник нафтних деривата до 2050. године услед повећане потражње на светском нивоу.⁸⁴⁴ Када је реч о производњи, процене варирају у различитим сценаријима АИЕ,⁸⁴⁵ али чак ни у случају „Ниске понуде нафте и гаса“ не падају на нивое производње пре енергетске револуције.⁸⁴⁶ Увоз сирове нафте такође варира у зависности од сценарија, али у „Референтном

⁸⁴¹ U. S. Energy Information Administration, *Table 4.2b. Natural Gas Exports by Country*, Monthly Energy Review, op. cit, p. 107, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/archive/00352306.pdf>

⁸⁴² Ibid. САД су у посматраном периоду извозиле преко гасовода у Мексико и Канаду, док се продаја ТПГ нарочито интензивирала од 2016. године, од када се усталио извоз у Чиле, Кину, Индију, Јужну Кореју, Шпанију, Уједињено Краљевство (од 2017.) и Француску (од 2018.).

⁸⁴³ U. S. Department of Energy, *North American LNG Export Terminals*, As of February 16, 2022. Federal Energy Regulatory Commission.

⁸⁴⁴ U. S. Energy Information Administration, *Annual Energy Outlook: AEO 2023*, March 2023, p. 23.

⁸⁴⁵ Постоје три сценарија/случаја у методологији АИЕ када је реч о производњи нафте и нафтних деривата – „Случај високе понуде нафте и гаса“, „Референтни случај“, и „Случај ниске понуде нафте и гаса“. Ibid, p. 23.

⁸⁴⁶ У „Референтном случају“ ниво производње је око 20 милиона барела дневно у периоду од 2022. до 2050. године, у „Случају ниске понуде нафте и гаса“ производња опада до 2030. године, након чега се одржава на нивоу од око 13 милиона барела дневно до краја посматраног периода, док у „Случају високе понуде нафте и гаса“ производња расте до 2030. године, након чега се одржава на нивоу од око 30 милиона барела дневно. Ibid.

случају“ остаје на сличном нивоу као и у 2022. години.⁸⁴⁷ Слична ситуација је и са природним гасом, за чију производњу се предвиђа раст у два случаја, док у „Случају ниске понуде нафте и гаса“ предвиђање садржи враћање на ниво из 2018. године, али не и на нивое пре енергетске револуције.⁸⁴⁸ За течни природни гас пројекције укључују повећање извоза у свим случајевима, уз образовање цене по тржишним принципима због мање везаности за цену нафте.⁸⁴⁹ Поред тога, важан део процене АИЕ се такође односи и на улогу коју налазишта шкриљаца имају у томе. Како се наводи у АЕО2023, „шкриљни гас и придружени растворени природни гас [associated dissolved natural gas; природни гас добијен током експлоатације нафтних бунара, прим. О. С.] из уљаних формација су примарни извори дугорочног раста домаће производње природног гаса до 2050“.⁸⁵⁰ На основу тога, може се извести закључак да САД имају безбедност понуде и да ће је имати и у наредном периоду.

4.2.2. Четврти корак каузалног механизма – промене образаца понуде и потражње на тржиштима нафте и гаса и енергетских односа који се на њима заснивају

Трећим кораком завршили смо део каузалног механизма који се односи на промену енергетске димензије моћи САД. На основу прва три корака може се закључити да се енергетска моћ САД повећала након 2008. године према свим индикаторима које смо навели у поглављу о теорији, односно према резервама, производњи, нето увозу и енергетској зависности. Овде је важна материјална основа моћи о којој је било речи у претходном поглављу. У трећем кораку смо такође објаснили и промену позиције САД на тржиштима нафте и гаса на светском нивоу, како бисмо у четвртном кораку каузалног механизма објаснили како је ова промена позиције утицала на одређене одлике ових тржишта и односе између држава који се заснивају на енергији. Овај корак каузалног механизма разрађује трећу појединачну хипотезу прве посебне хипотезе у овој дисертацији („Нова позиција САД и промењени обрасци понуде и потражње доприносе другачијим међународним енергетским и са њима повезаним политичким односима између држава у глобалном енергетском систему.“). На основу свега што је до сада наведено у објашњењу каузалног механизма, може се закључити да се услед енергетске револуције променила енергетска моћ САД, као и позиција ове државе на тржиштима енергената. Ипак, иако је почела у САД, енергетска револуција није ограничена само на ову државу, већ утиче и на друге јединице система, као и на одређена својства система која се тичу функционисања тржишта.

Прво, овај корак каузалног механизма се заснива на теоријској претпоставци о економским импликацијама одређених својстава енергетског система. Као што је објашњено у претходном поглављу, одређена физичко-хемијска својства енергената су утицала на организацију тржишта и токове трговине између држава. С једне стране, тржиште нафте је светско, док су тржишта гаса била регионална због инфраструктуре потребне за транспорт ових енергената. С друге стране, концентрација понуде нафте и гаса на светском нивоу је производила олигополску организацију светског тржишта у случају нафте и монополску организацију регионалних тржишта у случају гаса. На основу ових својстава су се оформили и токови трговине између држава, а са њима развили и односи који су засновани на размени енергената. Друго, с обзиром на то да се систем састоји од јединица, структуре и карактеристичних интеракција јединица, у овом делу обраћамо пажњу на устаљене односе који су постојали у оквиру глобалног енергетског система, а који су одражавали распоред моћи у његовој енергетској димензији, за које се претпоставља да су промењени.

Већина аутора који су се бавили овом темом досадашњу историју глобалног енергетског система дели на два значајна периода, као што смо већ нагласили у уводу ове дисертације. Ради подсећања, до педесетих година прошлог века, значајан удео тржишта је контролисала група

⁸⁴⁷ Ibid, p. 24.

⁸⁴⁸ Ibid, p. 27.

⁸⁴⁹ Ibid, p. 28.

⁸⁵⁰ Ibid, p. 29.

„Седам сестара“,⁸⁵¹ па се период од почетка 20. века до 1973. године одликовао се распоредом енергетске димензије моћи који је био наклоњен Сједињеним Америчким Државама, услед контроле над већином светске понуде нафте. На основу теоријских претпоставки о повезаности енергетске моћи и енергетског утицаја, може се закључити да су САД имале доминантну позицију у глобалном енергетском систему у овом периоду што их је чинило имуним на енергетски утицај и претње енергетској безбедности. Период од 1950-их до 1970-их година представља период трансформације распореда енергетске димензије моћи. У складу са тиме након 1973. године, дотадашњу америчку улогу су преузеле државе чланице ОПЕК. За разлику од првог периода, енергетска моћ је била подељена између држава чланица организације, али је заједнички наступ омогућавао контролу над понудом и ценом, те је ефекат био сличан. Четврти корак каузалног механизма претпоставља да је на делу друга значајна трансформација структуре савременог глобалног енергетског система која је отпочела са енергетском револуцијом у САД. Промена позиције САД утиче на структуру глобалног енергетског система у којој је од 1970-их година преовлађивао исти распоред енергетске димензије моћи тако што разређује постојећу концентрацију моћи. Са повећањем ове компоненте моћи САД у глобалном енергетском систему, Северна Америка се издвојила као један од центара гравитације у понуди нафте и гаса.

Овде полазимо од схватања да је карактеристична интеракција у глобалном енергетском систему била заснована на принципу *енергетске међузависности*, а мање на *сукобу око ресурса* као врсти енергетског односа. Ипак, овде заступамо став да у екстремним случајевима угрожавања опстанка државе може доћи до сукоба око ресурса.⁸⁵² Због стратешке природе енергената, оскудности и концентрисане распрострањености, њихова размена је превазилазила чисто економску сферу. Поред тога, око размене ових енергената обично су се формирали дугорочни односи, јер је било немогуће или изузетно скупо пронаћи алтернативе. У складу са тиме, асиметрија у зависности је била на страни енергетски моћних држава, из чега је произишао и њихов потенцијал за утицај. Другим речима, државе које су располагале већом енергетском моћи имале су потенцијал за директни енергетски утицај на економију, политику или војску држава које су од њих зависиле за приступ енергентима. Два најзначајнија примера овакве интеракције су савезништва по принципу „нафта-за-безбедност“ између САД и заливских монархија, као и енергетска међузависност Европе и Руске Федерације, при чему се испољавао утицај на економију (цене), политику (подршка у спољнополитичким активностима) и војску (војна подршка, продаја оружја, распоређивање трупа, директна примена војне силе).

Иако су развоју концепта комплексне међузависности највише допринели Роберт Кохејн и Џозеф Нај, аналитички ниво овог корака каузалног механизма полази од нешто другачијег схватања овог појма. Женг (*Huawei Zheng*) уводи концепт „крхке међузависности“ (*fragile interdependence*) као „односа у коме А добија повластице од Б да би испунио сопствене потребе и обрнуто“⁸⁵³ који се заснива на претпоставци да комплексна међузависност може да буде реверзибилна.⁸⁵⁴ Овај концепт подразумева да су државе „зависне једна од друге у испуњењу функционалних потреба, али да се не виде као поуздани војни савезници или прави пријатељи“ што њихов однос чини „нестабилним и реверзибилним“.⁸⁵⁵ Према Женгу „ако две државе не перципирају једна другу као пријатеље, поуздане стратешке партнере или савезнике,

⁸⁵¹ Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit. p. 55.

⁸⁵² Тако Миршајмер признаје одређену улогу економској међузависности у одвраћању од рата, али додаје да је опстанак важнији од просперитета, те да „када су у сукобу, политичка рачуница увек надјача економску“. Džon Miršajmer, *Tragedija politike velikih sila*, op. cit, str. 457.

⁸⁵³ Huawei Zheng, “Fragile interdependence: the case of Russia-EU relations.” *Cambridge Review of International Affairs*, 2020, p. 7.

⁸⁵⁴ Ibid, p. 2.

⁸⁵⁵ Ibid, p. 9.

економски слој међузависности ће бити угрожен, посебно у време геополитичких криза“.⁸⁵⁶ У овом кораку каузалног механизма се полази од претпоставке да је дошло до преокрета у енергетској међузависности услед промене у распореду енергетске моћи на глобалном нивоу, односно промене у асиметрији зависности. Овде се такође може искористити и теорија подсистема Џефа Колгана, према којој се поредак у одређеном подсистему мења у случају промене повластица и казни, а који би у овом случају значао да се смањују могућности за казну доминантних држава у подсистему нафте и подсистему гаса.⁸⁵⁷

Иако се у литератури већа пажња посвећује нафти него природном гасу, као што смо раније објаснили и природни гас је имао сличне последице, само на регионалном нивоу. У складу са тиме, енергетска моћ држава која се заснивала на природном гасу могла је производити утицај само у оквиру региона у коме се њиме трговало. У том погледу нарочито је значајан регион Евроазије, као део глобалног енергетског система у коме је преовлађивао природни гас. У њему је доминантну улогу имао СССР и касније Руска Федерација, услед неколико чинилаца. Првенствено, дистрибуција природних ресурса који се могу користити као енергенти у Европи је допринела оваквом исходу. У периоду од 1990-2020. године зависност од увоза у ЕУ-27 увек је био више од 50%, услед смањења домаће производње,⁸⁵⁸ повећане потрошње и врсте енергената који су у употреби,⁸⁵⁹ као и због разлика у зависности појединачних држава.⁸⁶⁰ Друго, транспорт природног гаса се традиционално одвијао путем гасовода, а Русија је располагала гасоводима ка Европи који су изграђени за време постојања СССР којима су касније придодати нови гасоводи и интерконектори.⁸⁶¹ То је учинило да руски гас буде једини доступан појединим земљама Европе, те је увоз гаса у Европу почео 1970-их година.⁸⁶² Треће, према Густафсону „два нафтна шока из 1973. и 1979. године су узроковала стални пад улоге нафте у енергетском миксу Западне Европе“.⁸⁶³ Четврто, политика заштитне животне средине која постоји у Европи била је у складу са увозом природног гаса у процесу транзиције ка чистијим облицима енергије.

У складу са тиме, јасно је да су постојали односи међузависности Европе и Русије у погледу природног гаса, као и односи међузависности на релацији САД – Персијски залив. Четврти корак каузалног механизма претпоставља да су промене у глобалном енергетском систему

⁸⁵⁶ Ibid, p. 8. Ипак, област трговине природним гасом у Европи Женг сврстава у комплексну међузависност због високог степена рањивости на обе стране (13), повезаности са питањима безбедности и већег броја актера поред држава (15).

⁸⁵⁷ Иако Колган говори о „међународном поретку“, он се не концептира као монолитна структура, већ као више управљачких аранжмана. Jeff D. Colgan, *Partial Hegemony: Oil Politics and International Order*, op. cit, p. 12. У управљачке аранжмане спадају „основна правила, принципи и институције“ у оквиру одређене групе држава (17) схваћене као подстицај [input] њиховом понашању (44).

⁸⁵⁸ У периоду од 2010-2020. дошло је до смањења производње фосилних горива у Европи (чврстих фосилних горива, природног гаса и нафте), као и нуклеарне енергије, док је повећана производња обновљивих извора енергије. Од 2013. године све државе ЕУ су нето увознице енергије.

Eurostat, “Energy production and imports.” 2022, Last Accessed on February 3, 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_production_and_imports

⁸⁵⁹ Максимална вредност зависности од увоза била је 60.5% у 2019. години, након чега се у 2020. години смањила на 57.5% Eurostat, “EU energy mix and import dependency.” 2022, Last Accessed on February 3, 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_energy_mix_and_import_dependency#cite_ref-1

⁸⁶⁰ У 2020. години зависност од увоза је била највећа на Малти, Кипру и Луксембургу (преко 90%), Грчкој (преко 80%), Белгији, Литванији, Италији, Ирској (преко 70%), Холандији, Шпанији, Португалу, Немачкој (преко 60%), Аустрији, Мађарској, Словачкој, Хрватској (преко 50%), Словенији, Летонији, Данској, Француској, Пољској, Финској (преко 40%), Чешкој, Бугарској, Шведској (преко 30%), Румунији (преко 20%) и Естонији (преко 10%). Ibid.

⁸⁶¹ Thane Gustafson, *The Bridge: Natural Gas in a Redivided Europe*, op. cit, p. 7.

⁸⁶² Ibid, p. 85. Управо природни гас је био „повезница“ између два блока подељена Гвозденим завесом. До 1970-их европске државе су се преоријентисале са угља ка нафти, при чему је Западна Европа увозила енергенте са Блиског истока, а Источна Европа из Русије, али су прве стратегије диверзификације почеле након нафтних шокова. Ibid, pp. 82-83.

⁸⁶³ Ibid, p. 82.

утицале и на природу ових односа. Дакле, овај корак на аналитичком нивоу полази од тога да је промена одређених својстава енергетског система утицала на промену глобалних енергетских односа. У складу са тиме, корак каузалног механизма на аналитичком нивоу прати следећу формулацију:

А: Промена у одређеним одликама тржишта нафте и тржишта гаса (е) доприноси већој разуђености распореда енергетске димензије моћи што може смањити директни енергетски утицај који су уживали дотадашњи центри концентрације моћи и довести до диверзификације енергетских односа између држава (а).

Аналитички ниво обухвата ентитет на макро-нивоу, односно тржиште енергентима које утиче на енергетске односе између држава. Овај корак подразумева да разуђенији распоред моћи у глобалном енергетском систему утиче на постојеће односе енергетске међузависности на два начина – у кратком року мења актере који у њима учествују, а у дужем року смањује потребе за њима – кроз смањење директног енергетског утицаја дотадашњих центара концентрације моћи. С обзиром на то да се ова могућност до сада најпотпуније реализовала у САД, што је и наш предмет истраживања, на емпиријском нивоу овај корак каузалног механизма укључује пример управо енергетске револуције у САД и њен утицај на позицију ове државе у глобалном енергетском систему. Ипак, овде је важно нагласити две чињенице. Прво, позиција САД на тржишту енергената је пре енергетске револуције подразумевала значајан удео у увозу, па је њена промена много значајнија у односу на потенцијалну промену позиције неке државе која је процентуално чинила мањи део увоза. То не умањује потенцијал других држава за допринос трансформацији глобалног енергетског система, али утиче на брзину ове промене услед обухвата енергетских односа који се захваљујући томе мењају. Друго, овде се ради о промени глобалног енергетског система у његовој структури тј. распореду моћи која омогућава његово различито функционисање. Другим речима, не долази само до промене актера који доминирају глобалним енергетским системом, као што је раније био случај, већ се ствара потенцијал за мноштво различитих центара гравитације, од којих је Северна Америка само први реализован. Треће, иако нису предмет овог истраживања, обновљиви извори енергије ће у наредних тридесет до педесет година вероватно имати много значајнију улогу у глобалном енергетском систему, чиме ће додатно допринети смањењу концентрације енергетске моћи. Ипак у тренутку у коме овај рад настаје, ово остаје само могућност, због чега се усредсређујемо на трансформацију коју су енергетској области донели неконвенционална нафта и гас.

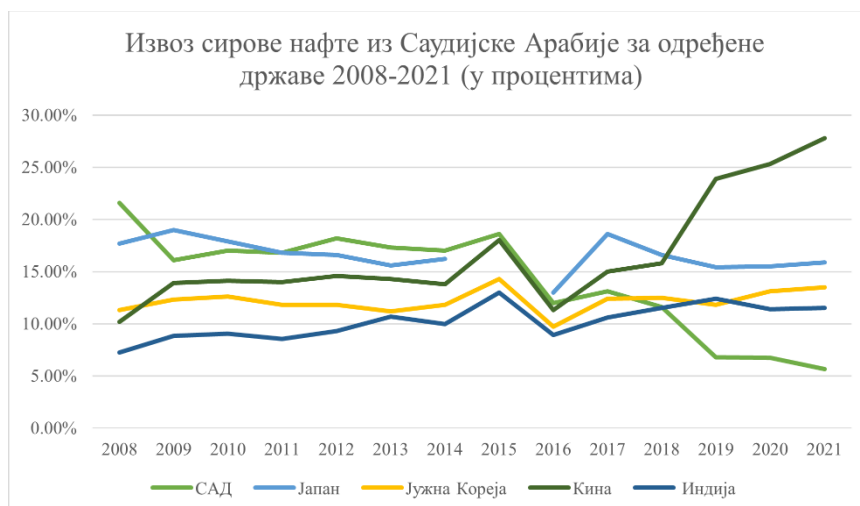
На емпиријском нивоу, овако формулисан корак каузалног механизма производи последице које сумирамо на следећи начин:

Е: На светском тржишту нафте, промена позиције САД има за последицу преусмеравање извоза из држава које су раније извозиле у САД ка новим извозним дестинацијама, као и САД као конкурентног извозника, што утиче на смањење концентрације понуде чиме се мењају постојећи односи међузависности. На регионалним тржиштима гаса ван Северне Америке, САД постају већи извозник течног природног гаса, што доприноси стварању већег броја спот тржишта, чиме се мењају постојећи односи међузависности.

Конкретна предвиђања која се везују за овај корак каузалног механизма су следећа. Прво, *услед мањег удела САД у светском увозу предвиђа се диверзификација извоза из Персијског залива, посебно Саудијске Арабије, којом се замењује дотадашњи извоз у САД, чиме се слабе постојећи односи међузависности између САД и заливских монархија.* Друго, *предвиђа се да је већи удео САД у укупном светском извозу нафте смањивао могућност ОПЕК да самостално одређује понуду и цену нафте.* Треће, *предвиђа се да је већи удео САД у светском извозу природног гаса допринео стварању спот тржишта ван региона Северне Америке, чиме се слабе постојећи односи међузависности између Европе и Русије.*

Као и код претходних корака, и овде се ослањамо на доказе обрасца, доказе постојања и доказе исказа.

Графикон 22. Извоз сирове нафте из Саудијске Арабије за одређене државе 2008-2021 (у процентима укупне вредности извоза у доларима).

Извор: обрада аутора на основу података *The Observatory of Economic Complexity*⁸⁶⁴

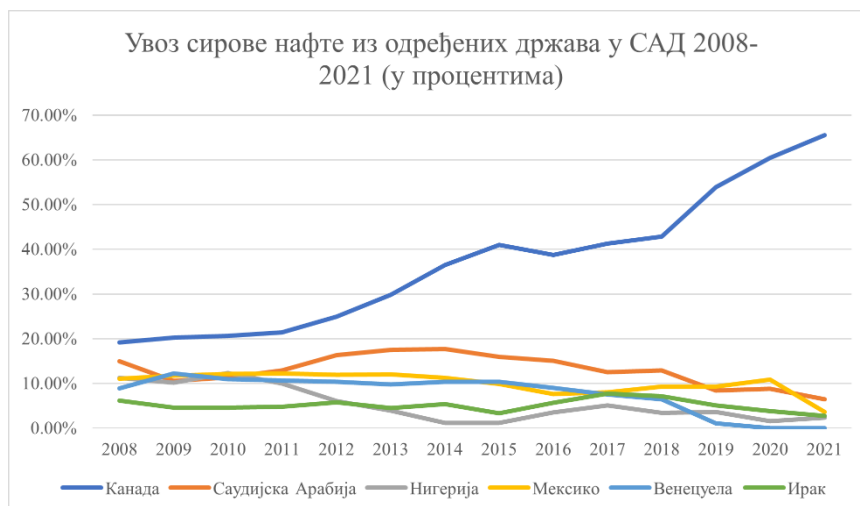
На графикону 22. може се видети да је у посматраном периоду опала вредност извоза сирове нафте из Саудијске Арабије у САД. У складу са тиме, 21.6% вредности укупног извоза Саудијске Арабије у 2008. години је био намењен САД, док је 2021. године тај проценат износио свега 5.64%. У овом периоду је дошло до усмеравања извоза ка растућем азијском тржишту, посебно Кини, чинећи је до 2021. године најзначајнијом дестинацијом за извоз саудијске сирове нафте (27.8% вредности извоза).⁸⁶⁵ Може се уочити јачање економских и политичких односа земаља у Персијском заливу са другим великим силама, пре свега са Народном Републиком Кином, али и са Руском Федерацијом. Овде нећемо истраживати свеобухватне односе држава Залива са Кином и Русијом, с обзиром на то да ова тема представља истраживање за себе, као и да смо у потпоглављу о прегледу литературе споменули схватања о упливу других ванрегионалних сила у регион. Ипак, важно је напоменути да су присутни докази постојања који се заснивају на секундарним подацима, а указују на значајнији

⁸⁶⁴ AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence.* (2011), <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear14>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear13>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear12>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear11>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear10>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear9>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear8>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear7>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear5>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear6>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear4>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear3>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear2>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear1>
Изостављени су подаци за Јапан за 2015. годину.

⁸⁶⁵ У периоду од 2009. до 2019. године кинески увоз нафте је растао годишњом стопом од 8.8%, а Кина је у 2020. години чинила 19.8% укупног светског увоза нафте. Нпр. у 2020. години Саудијска Арабија је у Кину извезла 84.9 милиона тона сирове нафте, у Индију 37.6, Јапан 49.6, Сингапур 4.8, а остатак Азијског Пацифика укупно 79.5 милиона тона (ради поређења, у САД је извезла 24.9 милиона тона, а у Европу 41.9). Уједињени Арапски Емирати су у истом периоду у Кину извезли 31.2 милиона тона, у Индију 22.2, у Јапан 38.3, у Сингапур 10.9, а у преостали део Азијског Пацифика 34.6 (у САД су извезли 0.3 милиона тона, а у Европу 0.4). BP, *BP Statistical Review of World Energy 2021*, op. cit. p. 32.

степен политичке, па чак и безбедносне сарадње држава Залива са другим ванрегионалним силама.⁸⁶⁶ При томе, углавном је у литератури заступљено схватање да се Кина још увек ослања на америчке гаранције безбедности у заливу.⁸⁶⁷

Графикон 23. Увоз сирове нафте из одређених држава у САД од 2008. до 2021. године (у процентима)

Извор: обрада аутора на основу података *The Observatory of Economic Complexity*.⁸⁶⁸

⁸⁶⁶ На пример, Русија је 2019. године дала предлог о оснивању организације колективне безбедности у Персијском заливу (*Persian Gulf Security Cooperation Organization*). Nader Entessar, "Security in the Persian Gulf.", op. cit, p. 379. О Кини у Персијском заливу видети нпр. Fred H. Lawson, "Security Dilemmas and Conflict Spirals in the Persian Gulf.", In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020; Steven A. Cook and James Green, "China Isn't Trying to Dominate the Middle East: But U.S. Retrenchment Might Allow It To.", *Foreign Affairs*, August 9, 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-08-09/china-isnt-trying-dominate-middle-east>

Такође, у контексту овог рада је веома важна и процена САД у вези са регионалним стратешким окружењем, па је тако за време Обамине администрације постојала идеја о сарадњи са другим ванрегионалним силама у региону, док је за време Трампа било израженије схватање о стратешком надметању, о чему ће бити више речено у петом и шестом поглављу ове дисертације. Позиција Русије и Кине у региону је такође сматрана претњом и за време председника Бајдена. Видети: Olga Stevanović, "The Biden Administration's Policy Towards the Kingdom of Saudi Arabia 2021-2022.", op. cit, pp. 121-123.

⁸⁶⁷ У складу са тиме, на пример, Џоунс (Seth G. Jones) и Бланшет (Jude Blanchette) сматрају да се „Кина, а не САД, суочава са највећим степеном неизвесности у контексту америчког повлачења из Авганистана“. Seth G. Jones and Jude Blanchette, „China's Afghanistan Dilemma: What's Bad for Washington Isn't Necessarily Good for Beijing.", *Foreign Affairs*, September 13, 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2021-09-13/chinas-afghanistan-dilemma>

Видети такође и: Jonathan Fulton, "China in the Persian Gulf: Hedging under the US Umbrella.", In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020, p. 492; Richard Maher, "Bipolarity and the Future of U.S.-China Relations.", *Political Science Quarterly*, Volume 133, No 3, 2018.

⁸⁶⁸ AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear14>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear13>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear12>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear11>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear10>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear9>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear8>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear7>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear6>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear5>
<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear4>

На графикону 23. може се видети да су САД у периоду од 2008. до 2021. године значајно повећале увоз сирове нафте из Канаде, која чини 65.5% увоза сирове нафте у 2021. години. Иако су на графикону представљени процентуални износи укупне вредности увоза сирове нафте, који се смањивао и у апсолутним вредностима (графикон 18), важно је указати на промену у структури увоза. У том смислу, може се приметити концентрација увоза из Канаде, уз одржавање увоза из Мексика на сличном нивоу вредности, али смањивање вредности увоза из Саудијске Арабије, Нигерије и Венецуеле.

Када је реч о САД, један од доказа промене образаца енергетске међузависности се може пронаћи у партнерствима која су администрације оба председника тежила да изграде и/или ојачају. У том смислу се предвиђа мањи нагласак на енергетским партнерствима са државама Залива у односу на партнерства са другим земљама.⁸⁶⁹ Доказе исказа ћемо тражити у документима оба председника.

У време Обаминог другог мандата, а на основу саопштења са јавност, може се пронаћи већи број земаља са којима су САД ступиле у односе енергетског партнерства. Ова врста партнерства се суштински разликује од енергетске међузависности, а у фокусу су еколошки облици енергије – нпр. сарадња са Француском у области „заштите животне околине, изградњи економије чисте енергије и суочавању са климатским променама“, ⁸⁷⁰ сарадња са Јапаном у области чисте енергије, као и договор о смањењу увоза иранске нафте у току преговора о ЗСПА,⁸⁷¹ сарадња у области чисте енергије са Јужном Корејом, а у светлу енергетске револуције постојала је и иницијатива о размени информација у вези са експлоатацијом шкриљаца,⁸⁷² сарадња са Индијом.⁸⁷³ Партнерство у чистој енергији је такође отпочело и са Пакистаном 2015. године са главним циљевима обезбеђивања енергије у Пакистану и борбе против климатских промена.⁸⁷⁴ Проширено је и партнерство са Индонезијом тако да обухвата „промоцију чисте енергије и политика које би помогле у задовољавању растуће енергетске потражње у Индонезији, у побољшању приступа енергији и смањењу емисије гасова са ефектом стаклене баште“.⁸⁷⁵

Америчка сарадња са Аустралијом такође је обухватила енергетска питања, са нагласком на развоју чисте енергије,⁸⁷⁶ а од 2016. године стратешко партнерство са овом земљом је продубљено, између осталог, и заједничким енергетским иницијатива.⁸⁷⁷ Једна од ових

<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear3>

<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear2>

<https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/usa?yearExportSelector=exportYear1>

⁸⁶⁹ О промени односа међузависности између САД и Саудијске Арабије као последици енергетске револуције за време председника Обама видеги: Олга Павковић, „Политика Сједињених Америчких Држава према Краљевини Саудијској Арабији од 2009. до 2017. године.“, *op. cit.*

⁸⁷⁰ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. Cooperation with France on Protecting the Environment, Building a Clean Energy Economy, and Addressing Climate Change*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308717>

⁸⁷¹ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Japan Bilateral Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308508>

⁸⁷² Barack Obama, *Joint Fact Sheet: The United States-Republic of Korea Alliance: A Global Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322883>

⁸⁷³ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. and India Climate and Clean Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320642>

⁸⁷⁴ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Pakistan Clean Energy Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323082>

⁸⁷⁵ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Indonesia Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323076>

⁸⁷⁶ Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Australia: An Alliance for the Future*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306763>

⁸⁷⁷ Barack Obama, *Fact Sheet: United States - Australia Cooperation: Deepening Our Strategic Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318503>

иницијатива се односи на ТПГ и америчке инвестиције са циљем развоја сектора ТПГ у Аустралији и трансформације тржишта енергије на глобалном нивоу.⁸⁷⁸

Као доказ постојања ове промене у енергетској међузависности користи се и јачање трилатералне енергетске сарадње у Северној Америци, са извесном формом институционализације у састанцима министара енергетике у Северној Америци.⁸⁷⁹ САД су такође покренуле Карипску иницијативу за енергетску безбедност 2014. године са циљем пружања помоћи у побољшању енергетске безбедности карипских острва.⁸⁸⁰ Значајна је сарадња и са земљама Јужне Америке попут Колумбије⁸⁸¹ и Бразила⁸⁸² а нарочито стратешко партнерство са Чилеом, које у области енергетске безбедности обухвата зајмове за енергетске пројекте у чистој енергији, као и техничку помоћ САД у, између осталог, развоју неконвенционалних облика енергије.⁸⁸³ Поред Чилеа, и са Аргентином је отпочела сарадња у развоју неконвенционалних извора енергије на „безбедан и одговоран“ начин.⁸⁸⁴ У јануару 2015. године енергетска сарадња је по први пут уврштена у Економски дијалог на високом нивоу (U.S.-Mexico High-Level Economic Dialogue) са Мексиком.⁸⁸⁵ Регионална интеграција је такође присутна у односу са Канадом у области енергетске безбедности и борбе против климатских промена, о чему сведочи Обаино и Трудоово Заједничко саопштење о клими, енергији и вођству на Арктику из 2016. године.⁸⁸⁶

Још један од доказа овог предвиђања обухвата сарадњу са ЕУ,⁸⁸⁷ као и америчке иницијативе за диверзификацију понуде у Европи, нарочито у земљама Централне и источне Европе,⁸⁸⁸ али и у Грчкој кроз подршку за изградњу Трансјадранског гасовода и интерконектора са Бугарском.⁸⁸⁹ Када је реч о Пољској, остварена је сарадња у области развоја пољске експлоатације шкриљаца, уз дељење добре праксе, као и развоја обновљивих извора

⁸⁷⁸ Ibid.

⁸⁷⁹ Barack Obama, *Fact Sheet: Key Deliverables for the 2014 North American Leaders Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308751>

⁸⁸⁰ Barack Obama, *Fact Sheet: Promoting Energy Security in the Caribbean*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306712>

Сарадња у енергетској области са карипским земљама је продубљена кроз неколико иницијатива САД, попут стварања Установе за финансирање чисте енергије Кариба и Централне Америке (Clean Energy Finance Facility for the Caribbean and Central American) и радне групе за енергетску безбедност. Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-CARICOM Summit – Deepening Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321114>

⁸⁸¹ Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Colombia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306776>

⁸⁸² Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Brazil - A Mature and Multi-Faceted Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321300>

⁸⁸³ Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Chile – A Strategic Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306772>

⁸⁸⁴ Barack Obama, *Fact Sheet: United States – Argentina Relationship*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322855>

⁸⁸⁵ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Mexico High Level Economic Dialogue*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320710>

⁸⁸⁶ Barack Obama, *Fact Sheet: United States - Canada Relationship*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318571>

⁸⁸⁷ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-EU Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308842>

⁸⁸⁸ Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Central and Eastern Europe: Enduring Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306767>

⁸⁸⁹ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. - Greek Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322472>

енергије.⁸⁹⁰ У случају Украјине је изражена спремност за помоћ у смањењу енергетске зависности од руског гаса.⁸⁹¹

САД су такође наставиле енергетску сарадњу са земљама у оквиру Г-20,⁸⁹² као и Групе 7 (Г7 – САД, Канада, Италија, Француска, Немачка, Јапан, УК), са којима су договорени општи принципи развоја енергетских политика држава чланица, уз осуду коришћења енергије као средства принуде.⁸⁹³ И на састанку Г7 2015. године, енергетска безбедност, климатске промене и заштита животне околине су били у фокусу.⁸⁹⁴ Поред тога, питање енергетске безбедности је разматрано и у оквиру АПЕК (Asia Pacific Economic Cooperation), са нарочитим нагласком на чисту енергију и климатске промене.⁸⁹⁵ Значајно је партнерство у чистој енергији и борби против климатских промена покренуто за време Обаминог другог мандата између САД и Кине,⁸⁹⁶ као и Заједничко саопштење председника Обама и Ђинпинга о климатским променама у коме се говори о „заједничкој визији Париског климатског споразума“.⁸⁹⁷ У саопштењу Беле куће од 23. маја 2016. године такође се наводи да кроз „иницијативу Повезивање САД-АСЕАН [U.S.-ASEAN Connect] радимо са свим чланицама АСЕАН, укључујући Вијетнам, како бисмо неговали политичко окружење које унапређује економску интеграцију АСЕАН, повећава трговину и инвестиције, помаже у развоју чисте енергије и енергетске повезаности [...]“.⁸⁹⁸

За време Трампове администрације, такође је било присутно опредељење за регионалну енергетску интеграцију, пре свега са Мексиком и Канадом.⁸⁹⁹ Ипак, за разлику од Обамина администрације, где је постојала иницијатива да САД изгради нова партнерства која ће се заснивати на чистој енергији, у Трамповој администрацији је доминантна била иницијатива за смањење енергетске зависности савезника и партнера. Енергетски односи у време Трампа нису били везани за еколошке облике енергије, већ више за америчку повећану производњу фосилних горива која би се могла искористити да се смањи енергетска зависност других

⁸⁹⁰ Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Poland: Strong and United*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306787>

Слично томе, и са Литванијом је остварена сарадња кроз размену добре праксе у експлоатацији неконвенционалних облика енергије, док је Летонији пружена помоћ у развоју обновљивих извора енергије, Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Lithuania - NATO Allies and Global Partners*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308613>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Latvia - NATO Allies and Global Partners*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308623>

⁸⁹¹ Barack Obama, *Fact Sheet: International Support for Ukraine*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308756>

⁸⁹² Barack Obama, *Fact Sheet: The G-20 Brisbane Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308452>

⁸⁹³ Barack Obama, *Fact Sheet: The 2014 G-7 Summit in Brussels*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306560>

⁸⁹⁴ Barack Obama, *Fact Sheet: The 2015 G-7 Summit at Schloss Elmau, Germany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321342>

⁸⁹⁵ Barack Obama, *Fact Sheet: Promoting Energy Security and Clean, Efficient, and Sustainable Energy Development in the APEC Region*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308382>

⁸⁹⁶ Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-China Joint Announcement on Climate Change and Clean Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308393>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. – China Climate Leaders Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321536>

⁸⁹⁷ Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and China Issue Joint Presidential Statement on Climate Change with New Domestic Policy Commitments and a Common Vision for an Ambitious Global Climate Agreement in Paris*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321692>

⁸⁹⁸ Barack Obama, *Fact Sheet: United States-Vietnam Relations*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322802>

⁸⁹⁹ John McCarrick, “Remarks at the U.S. Gas Infrastructure Exports Initiative Launch Event”, Bureau of Energy Resources, November 17, 2017, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-u-s-gas-infrastructure-exports-initiative-launch-event/>

држава са којима САД имају партнерске односе. Штавише, у периоду Трампове администрације, САД су напустиле Париски споразум о климатским променама. У саопштењима званичника Канцеларије за енергетске ресурсе полази се од позиције „енергетског обиља“, али и његове проактивне употребе као прилике у спољној политици, као средства спољне политике и као начина за јачање америчке националне безбедности.⁹⁰⁰ Као пример таквог партнерства се спомиње се Индија,⁹⁰¹ Јапан, Јужна Кореја и Аустралија,⁹⁰² Кипар, Грчка и Израел.⁹⁰³ У складу са тиме успостављен је Дијалог о енергетској безбедности са Аустралијом на годишњем нивоу,⁹⁰⁴ Дијалог о енергетској безбедности са Вијетнамом,⁹⁰⁵ који је касније институционализован као Свеобухватно партнерство у енергији,⁹⁰⁶ а одржавани су и састанци Стратешког енергетског партнерства између Јапана и САД.⁹⁰⁷ Поред тога, САД су одржавале односе и са АСЕАН, са циљем „јачања енергетског партнерства“.⁹⁰⁸ С друге стране, присутно је и схватање о Русији „која користи енергију за принуду геополитичких циљева“ и Ирана који „користи приходе од нафте да финансира ратове преко заступника и тероризам“.⁹⁰⁹ У складу са тиме, могу се приметити иницијативе САД да више учествује у енергетској понуди у Европи још за време Трампове прве администрације, као и конкретни кораци да се спречи наставак доминације Русије на европском тржишту гаса.⁹¹⁰ На пример, у 2019. години су уведене санкције у вези са изградњом Северног тока 2 („Protecting Europe’s Energy Security Act of 2019“).⁹¹¹ Поред тога, за време Трампове администрације су подржаване иницијативе и сарадња европских држава попут Иницијативе Три мора, али и индивидуални

⁹⁰⁰ Видети нпр. Francis R. Fannon, “Remarks at the United States Energy Association Congressional Luncheon.”, Bureau of Energy Resources, June 25, 2018, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-united-states-energy-association-congressional-luncheon/>

Michael R. Pompeo, “U. S. Foreign Policy in the New Age of Discovery.”, Secretary of State, March 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/u-s-foreign-policy-in-the-new-age-of-discovery/>

⁹⁰¹ Tomas L. Vajda, “U.S. Liquefied Natural Gas: Helping our Friends and Allies while Boosting the U.S. Economy.”, Bureau of South and Central Asian Studies, March 30, 2018, <https://2017-2021.state.gov/u-s-liquefied-natural-gas-helping-our-friends-and-allies-while-boosting-the-u-s-economy/>

⁹⁰² Francis R. Fannon, “Keynote Remarks at the World Gas Conference Session: What Next for the Asia Pacific Gas Market?”, Bureau of Energy Resources, June 27, 2018, <https://2017-2021.state.gov/keynote-remarks-at-the-world-gas-conference-session-what-next-for-the-asia-pacific-gas-market/>

⁹⁰³ Office of the Spokesperson, “Joint Statement, on the Ministerial Meeting of the United States, Greece, Republic of Cyprus and Israel, Regarding Cooperation in the Field of Energy.”, Bureau of Energy Resources, August 7, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-ministerial-meeting-of-the-united-states-greece-republic-of-cyprus-and-israel-regarding-cooperation-in-the-field-of-energy/>

⁹⁰⁴ Office of the Spokesperson, “First Annual U.S.-Australia Energy Security Dialogue.”, Bureau of Energy Resources, October 2, 2018, <https://2017-2021.state.gov/first-annual-u-s-australia-energy-security-dialogue/>

⁹⁰⁵ Office of the Spokesperson, “Joint Statement on U.S.-Vietnam Energy Security Dialogue.”, Bureau of Energy Resources, April 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-u-s-vietnam-energy-security-dialogue/>

⁹⁰⁶ Office of the Spokesperson, “United States and Vietnam Institutionalize Energy Partnership.”, Bureau of Energy Resources, September 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/united-states-and-vietnam-institutionalize-energy-partnership/>

⁹⁰⁷ Office of the Spokesperson, “Joint Press Release of the Japan-United States Strategic Energy Partnership.”, Bureau of Energy Resources, October 29, 2018, <https://2017-2021.state.gov/joint-press-release-of-the-japan-united-states-strategic-energy-partnership/>

⁹⁰⁸ Office of the Spokesperson, “Assistant Secretary Fannon Recommits to ASEAN Energy Partnership in Thailand.”, Bureau of Energy Resources, September 2, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-fannon-recommits-to-asean-energy-partnership-in-thailand/>

⁹⁰⁹ Francis R. Fannon, “Remarks at the 2018 Oil and Money Conference.”, Bureau of Energy Resources, October 2, 2018, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-2018-oil-and-money-conference/>

⁹¹⁰ Видети нпр. Olga Stevanović, “The Trump Administration’s Approach to Energy Security in Poland and the Baltic States”, *Politika nacionalne bezbednosti*, Institute for Political Studies, vol. 18, no. 1, 2020, p. 47.

⁹¹¹ Bureau of Energy Resources, “Fact Sheet on U.S. Opposition to Nord Stream 2”, December 27, 2019, <https://2017-2021.state.gov/fact-sheet-on-u-s-opposition-to-nord-stream-2/>

напори држава у Европи да диверзификују увоз, попут ТПГ терминала на острву Крк, у Хрватској.⁹¹²

Потврђујући доказ другог предвиђања се односи на нови институционални формат ОПЕК+, који је окупио државе чланице и поједине нечланице 2016. године. Потписивањем *Декларације о сарадњи* 10. децембра 2016. године у Бечу између министара ОПЕК чланица и нечланица произвођача нафте настао је нови институционални аранжман под називом ОПЕК+. ⁹¹³ У извештају ОПЕК за 2016. годину као разлог за успостављање сарадње са другим државама произвођачима нафте наводи се период ниских цена нафте од 2014. до 2016. године које су проузроковане већом понудом у односу на потражњу.⁹¹⁴ Кроз сарадњу држава чија укупна производња премашује 55% укупне светске производње, омогућено је смањење од укупних 1,8 милиона барела нафте дневно у 2017. години, чиме је смањена укупна понуда на светском тржишту.⁹¹⁵ Према АИЕ: „У 2016. години, у великој мери као одговор на драматичан пад цена нафте, који је узрокован значајним повећањем производње америчке шкриљне нафте ОПЕК је потписао споразум са десет других произвођача нафте како би створио оно што је познато као ОПЕК+“.⁹¹⁶ Овај доказ постојања је индикативан за предвиђање о смањеној могућности ОПЕК да одређује понуде и цену нафте на светском тржишту, односно стварању савезништва између неколико значајних центара гравитације у производњи нафте. Такође значајно у оквиру овог доказа је његово временско трајање, односно чињеница да се не ради о једнократној одлуци. Овај оквир сарадње се наставља, па у тренутку писања овог поглавља нема изгледа да ће се прекинути у блиској будућности. Још један доказ се може наћи у америчкој Стратегији националне безбедности из 2017. године. У Уводу СНБ се наводи пет значајних промена у безбедносном окружењу, од којих се једна односи на драстичну промену глобалног енергетског тржишта.⁹¹⁷ У СНБ пише: „Иако производња на Блиском истоку и другим местима остаје витално значајна за глобално тржиште, повећана производња у САД помаже да тржишта буду добро снабдевена, а цене погодне за економски раст“.⁹¹⁸ Публикација Савета за националну безбедност о глобалним трендовима из 2012. године предвидела је да ће САД до 2030. године достићи енергетску независност захваљујући експлоатацији шкриљаца, а ова промена је названа „тектонском“.⁹¹⁹ У овој публикацији предвиђено је да би „укупне светске резерве могле да превазиђу 8 мб/д, чиме би ОПЕК изгубио контролу над ценама“.⁹²⁰

Коначно, овде наводимо и доказе исказа које сматрамо потврђујућим у овом кораку каузалног механизма. У периоду Обамине администрације, а у складу са мањом јасноћом системске прилике, мање је доказа овог типа, али постоје. За друго предвиђање такође се ослањамо на квалитативни доказ исказа, па тако користимо говор Ејмоса Хохстина (*Amos J. Hochstein*), специјалног изасланика Канцеларије за енергетске ресурсе за време Обамине друге администрације који је одржан на самиту Атлантског савета за енергетику и економију у Истанбулу 9. новембра 2015. године.⁹²¹ Према речима господина Хохстина: „Мислим да је дошло до фундаменталне промене у начину на који видимо тржиште. Није у потпуности променило тржиште, али је увело нове елементе и то је оно што се десило у Сједињеним

⁹¹² Видети: Olga Stevanović, “The Trump Administration’s Approach to Energy Security in Poland and the Baltic States”, op. cit, p. 51.

⁹¹³ Organization of the Petroleum Exporting Countries, *Annual Report 2016*, OPEC, Austria, 2017, pp. 38-39.

⁹¹⁴ Ibid, p. 37.

⁹¹⁵ Ibid, p. 39.

⁹¹⁶ Sean Hill and Owen Comstock, “What is OPEC+ and how is it different from OPEC?”, U. S. Energy Information Administration, Updated July 3, 2023, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=56420>

⁹¹⁷ The White House, *U.S. National Security Strategy*, 2017, p. 5.

⁹¹⁸ Ibid, p. 5.

⁹¹⁹ Office of the Director of the National Intelligence, “Global Trends 2030: Alternative Worlds.”, a publication by the National Intelligence Council, 2012, p. v.

⁹²⁰ Ibid, p. 35.

⁹²¹ Amos J. Hochstein, “Remarks at the Atlantic Council Energy & Economics Summit”, Special Envoy, Bureau of Energy Resources, Istanbul, Turkey, November 9, 2015, <https://2009-2017.state.gov/e/enr/rls/250781.htm>

Државама. И са развојем шкриљаца у неконвенционалној шкриљној нафти у САД нешто другачије се догодило и то нема везе са технологијом. Ради се о томе ко и где и како, и о томе да у САД [доминира] приватни сектор и да нема владиних интервенција у одређивању квота или нивоа производње на било који начин“.⁹²² Другим речима, његова оцена је 2015. године одражавала схватање да је дошло до промена на глобалном тржишту нафте услед веће приватне производње шкриљне нафте у САД. Иако је у том тренутку сматрао ОПЕК и даље значајним због резервног капацитета, његов исказ иде у правцу либерализације тржишта нафте. У складу са тиме, овде наводимо наставак његове изјаве: „Оно што се мења је начин на који посматрамо тржиште, не више као да њиме доминира влада, већ тржишна сила која се много више заснива на понуди, потражњи и цени“.⁹²³ Поред тога, Џозеф Бајден, у периоду функције потпредседника САД, дао је следећу изјаву: „У међувремену, ми смо усред огромне промене у светској економији: успона САД као светског епицентра енергетске производње. Имамо више активних бунара нафте и гаса у САД него цео свет заједно. Мексико, Канада и Сједињене Државе су нови епицентар енергије – не Арапско полуострво. То је нови епицентар енергије у 21. веку“.⁹²⁴ Ова изјава представља потврђујући доказ исказа за емпиријску импликацију четвртог корака каузалног механизма, јер се односи на промену концентрације понуде као последицу енергетске револуције у САД. Поред тога, државни секретар у време друге Обадине администрације, Џон Кери (*John Kerry*), је дао изјаву о последицама америчке енергетске револуције на друге државе – „Па, последице су веома значајне, очигледно. Свакако је утицала на приходе Русије. Утицала је на ситуацију у Ирану. Утицала је на буџете тих држава произвођача“.⁹²⁵

С друге стране, за време Трампа, може се закључити да је системска прилика била много јаснија, као и да се одразила у јавним саопштењима чланова његове администрације. Тако је већ у првој години Трамповог мандата, Ричард Вестердејл (*Richard W. Westerdale II*), виши саветник у америчкој Канцеларији за енергетске ресурсе, изјавио: „Живимо у доба драстичних промена у глобалном енергетском сектору. Слика понуде и потражње коју већином замишљамо, она у којој земље ОПЕК производе нафту и развијене (ОЕЦД) земље је конзумирају, је разбијена“.⁹²⁶ Према Вестердејлу, свет „улази у доба енергетског обиља“, што „повећава геополитичку стабилност (или националну безбедност)“.⁹²⁷ Према речима државног секретара за време Трампове прве администрације, Мајкла Помпеа (*Michael R. Pompeo*): „Желим да окренем фокус, главну тему, ка томе шта наше новооткривено енергетско обиље значи за спољну политику [...] веома је просто. Не желимо да наши европски савезници буду навучени на руски гас кроз пројекат Северни ток 2, ништа мање него што не желимо да ми зависимо од Венецуеле за понуду нафте“.⁹²⁸ До треће године Трампове администрације, постојали су и докази исказа који указују на промене у начину организације тржишта гаса: „Причали смо о гасу. Ово мења цео контекст ликвидности. И има непредвиђене импликације у смислу: како ће изгледати тржишни дизајн? Не знамо. Немам одговор на то. И није на америчкој влади да то диктира. То је на учесницима тржишта да одреде. Али, још увек смо у раним фазама“.⁹²⁹ Поред тога Френсис Р. Фенон (*Francis R. Fannon*), помоћник државног

⁹²² Ibid.

⁹²³ Ibid.

⁹²⁴ The White House, Office of the Vice President, “Remarks by Vice President Biden on the Caribbean Energy Security Initiative”, State Department, Washington D. C., January 26, 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/26/remarks-vice-president-biden-caribbean-energy-security-initiative>

⁹²⁵ John Kerry, “Remarks at the Atlantic Council as Part of the Road to Paris Climate Series.”, U. S. Department of State, Washington D. C., March 12, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238829.htm>

⁹²⁶ Richard W. Westerdale II, “Remarks at the Platts 40th Coal Marketing Conference.” Bureau of Energy Resources, September 26, 2017, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-platts-40th-coal-marketing-conference/>

⁹²⁷ Ibid.

⁹²⁸ Michael R. Pompeo, “U. S. Foreign Policy in the New Age of Discovery.”, op. cit.

⁹²⁹ Francis R. Fannon, “Remarks at Chatham House”, Bureau of Energy Resources, October 9, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-at-chatham-house/>

секретара за енергетске ресурсе у Трамповој администрацији, је говорио о начину на који се мењају односи између земаља као последици промена у енергији: „Ово ствара нови ниво односа који се заснивају на енергетској размени. Независно од дугорочних политичких тензија“.⁹³⁰ У јавним наступима Френсиса Фенона такође су присутни искази о трансформацији глобалног енергетског система: „Ми смо у раним фазама глобалне трансформације традиционалних образаца понуде и потражње и интеграције различитих система.“⁹³¹

Укупна глобална трговина течним природним гасом повећала се од 2012. до 2022. године са 30 на 51.7 милијарди кубних стопа дневно.⁹³² Шира примена технологије утечњавања природног гаса у САД, као и експортни ТПГ терминали који су изграђени у овој земљи као део енергетске револуције представљају могућност за извоз ТПГ. У периоду од 2009. до 2019. године просечна годишња стопа раста извоза ТПГ из САД је износила 50.1%.⁹³³ Удео Америке (Северне и Јужне), а посебно САД, се у овом периоду повећао и у 2021. години је износио 21%, односно 18% респективно.⁹³⁴ Сличне податке наводи и АИЕ, према којој је извоз ТПГ из САД у периоду од 2018. до 2022. године упетостручен, па су САД заузеле треће место у глобалном извозу ТПГ у 2022. години.⁹³⁵ Ови подаци представљају потврђујући доказ за треће предвиђање. Извоз енергената, а првенствено ТПГ из САД представља могућност за промену на тржишту гаса у Европи и Азији. За разлику од светског тржишта нафте, тржишта гаса су традиционално била регионална због природе транспорта која је изискивала копнену инфраструктуру. У складу са тиме, када је реч о САД, гасоводима до Канаде и Мексика се одвијала претежна трговина гасом. Течни природни гас се не разликује од природног гаса по свом хемијском саставу (метан – CH₄), већ по начину складиштења и транспорта. За разлику од „традиционалног“ начина транспорта гаса под високим притиском у гасоводима,⁹³⁶ ТПГ се хлађењем у извозним терминалима може довести до течног стања (ликвефакција) и потом превозити танкерима до увозних терминала где се регасификује.⁹³⁷ Такав начин транспорта је омогућио настанак спот тржишта гаса у Европи, на којима се испорука гаса врши у кратком року (до 30 дана), која не захтевају дугорочне односе између купца и продавца и на којима се цена формира у складу са законима понуде и потражње.⁹³⁸ Спот тржиште природног гаса представља значајну промену у функционисању тржишта гаса из неколико разлога. Пре свега, поред регионалних тржишта гаса, настаје могућност стварања светског тржишта гаса, јер ТПГ није везан за гасоводе, већ се као и нафта може транспортовати танкерима, железницом и камионима. Ипак, за разлику од нафте, ТПГ и даље изискује извесну инфраструктуру, пре свега постројења за ликвефакцију на страни извозника и регасификацију на страни увозника. Друго, спот тржиште значи да се трговина може одвијати готово тренутно, без уговора који су због природе трговинских односа, били дугорочни. На тај начин је могуће избећи „узми или плати“ клаузуле. Треће, цена на овим тржиштима није везана за цену нафте, као што је био случај са ранијом трговином природним гасом.

⁹³⁰ Ibid.

⁹³¹ Francis R. Fannon, “A Strategy to Meet Indo-Pacific Energy Needs”, Bureau of Energy Resources, June 25, 2020, <https://2017-2021.state.gov/A-Strategy-to-Meet-Indo-Pacific-Energy-Needs>

⁹³² U. S. Energy Information Administration, “Global liquefied natural gas trade volumes set a new record in 2022.” Today in Energy, July 5, 2023, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=57000>

⁹³³ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2020, p. 44.

⁹³⁴ BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022, p. 36.

⁹³⁵ U. S. Energy Information Administration, “Global liquefied natural gas trade volumes set a new record in 2022.”, op. cit, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=57000>

⁹³⁶ Thane, Gustafson, *The Bridge: Natural Gas in a Redivided Europe*, op. cit, p. 7.

⁹³⁷ Видети: Olga Stevanović, “The Trump Administration’s Approach to Energy Security in Poland and the Baltic States”, op. cit, p. 46.

⁹³⁸ U. S. Energy Information Administration, “Spot market (natural gas).” Glossary, Last Accessed on February 3, 2023, [https://www.eia.gov/tools/glossary/index.php?id=Spot%20market%20\(natural%20gas\)](https://www.eia.gov/tools/glossary/index.php?id=Spot%20market%20(natural%20gas))

У складу са теоријском претпоставком, може се видети да се број увозних терминала повећао у претходној деценији, као и да се повећао укупни капацитет за регасификацију постојећих и нових терминала.⁹³⁹ Поред података представљених у табели, важно је нагласити да и Уједињено Краљевство, Турска, Израел и Египат имају увозне терминале за течни природни гас.⁹⁴⁰

Табела 4. Увозни терминали за ТПГ у Европи.

Назив терминала	Држава	Година изградње
Barcelona	Шпанија	1968
Panigaglia	Италија	1971
Fos Tonkin	Француска	1972
Montoir de Bretagne	Француска	1980
Zeebrugge	Белгија	1987
Huelva	Шпанија	1988
Cartagena	Шпанија	1989
Revithoussa	Грчка	1999
Bilbao	Шпанија	2003
Sines	Португал	2004
Sagunto	Шпанија	2006
Mugardos	Шпанија	2007
Rovigo	Италија	2009
Fos Cavaou	Француска	2010
Gate terminal	Холандија	2011
Gijón (Musel)	Шпанија	2012
OLT Offshore Toscana	Италија	2013
Independence	Литванија	2014
Dunkerque LNG	Француска	2016
Swinoujscie	Пољска	2016
Delimara	Малта	2017
Krk Island	Хрватска	2021
Eems energy terminal	Холандија	2022

Извор: GIE.⁹⁴¹

И Русија је узела у обзир промену тржишта у Европи, о чему сведочи и Енергетска стратегија усвојена 2020. године – „Светска енергетска тржишта, чија је конјунктура дуго обезбеђивала динамичан развој енергетског сектора и привреде Руске Федерације одликују се нестабилношћу и високом неизвесношћу, покривена су процесима дубоке трансформације...“.⁹⁴² Када је реч о тржиштима гаса, ова Стратегија предвиђа да ће доћи до њихове трансформације у јединствено глобално тржиште гаса у чему кључни значај има производња и дистрибуција течног природног гаса.⁹⁴³

У саопштењима званичника Трампове администрације може се видети и на који начин је ово утицало на америчку спољну политику. Тако је у 2017. години основана Иницијатива за извоз гасне инфраструктуре (Gas Infrastructure Exports Initiative), а као један од циљева спољне енергетске политике Трампове администрације је наведено коришћење америчког извоза да се смањи енергетска зависност савезника и партнера и посебно се спомиње смањење

⁹³⁹ Gas Infrastructure Europe, *Gas Infrastructure Europe LNG Map*, 2022, Last Accessed on December 1, 2023, <https://www.gie.eu/publications/maps/gie-lng-map/>

⁹⁴⁰ Ibid.

⁹⁴¹ Ibid.

⁹⁴² *Энергетическая стратегия Российской Федерации на период до 2035 года*. Утврђена распоряжением Правительства Российской Федерации от 9 июня 2020 г. № 1523-р., стр. 26.

⁹⁴³ Исто, стр. 28.

зависности од Русије.⁹⁴⁴ Овом иницијативом су биле укључене државе ЦИЕ, попут Пољске и балтичких земаља, али и Хрватска, Бугарска и Грчка.⁹⁴⁵ С друге стране, изражено је противљење Северном току 2, чија изградња би „концентрисала 75 до 80% извоза руског гаса ка Европи у једној рути, стварајући тако потенцијално чвориште које би значајно повећало европску рањивост од поремећаја у понуди“.⁹⁴⁶

4.3. Интереси и претње америчкој енергетској безбедности у Персијском заливу у контексту смањене енергетске зависности

Пети и шести корак каузалног механизма, у којима се респективно разматрају интереси и претње САД у односу на Персијски залив, а у контексту енергетске револуције, ослањају се на аналитички концепт енергетске безбедности, као и теоријске претпоставке о механизмима повезаности енергетске и националне безбедности. Ова два корака каузалног механизма разрађују четврту појединачну хипотезу прве посебне хипотезе ове дисертације („Измењена позиција САД у глобалном енергетском систему доприноси смањењу значаја америчког интереса за приступ нафти из Персијског залива и смањењу нивоа претње америчкој енергетској безбедности из Персијског залива.“). Када је реч о енергетској безбедности, она се може дефинисати на више начина,⁹⁴⁷ а од садржине овог појма зависи и суд о томе да ли је на емпиријском нивоу одређена држава енергетски безбедна.

Пети и шести корак каузалног механизма на аналитичком нивоу полазе од традиционалног схватања енергетске безбедности које се заснива на осигуравању континуираног дотока нафте и гаса, односно на тзв. безбедности понуде. Поред тога, уместо разматрања да ли је држава увозница, извозница или транзитна, сматрамо да је потпуније поћи од енергетске моћи као концепта који обухвата не само нето увоз, већ и домаће резерве, производњу и енергетску зависност, јер ови чиниоци утичу на њену енергетску безбедност у дужем року. У складу са тиме, у петом и шестом кораку каузалног механизма се разматра утицај веће енергетске моћи САД на интересе и претње везане за енергетску безбедност у спољној политици.

Ова два корака су нарочито важна из угла системских подстицаја за спровођење одређене спољне политике. У том смислу, овде разматрамо како је промењена позиција САД у глобалном енергетском систему утицала на интересе и претње ове државе у односу на Персијски залив. Уколико се овим кораком докаже да су интереси САД у Персијском заливу трансформисани из безбедносних у економске, те да је њихов значај у хијерархији националних интереса смањен, сматраћемо да су системски подстицаји за ангажовање у Персијском заливу такође мањи. Исто тако, ако се овим кораком докаже да су претње које долазе из Персијског залива мање, сматраћемо да ће системски подстицај бити смањење ангажовања.

4.3.1. Пети корак каузалног механизма – интереси везани за енергетску безбедност у спољној политици

Пети корак каузалног механизма претпоставља да је енергетска револуција, преко низа корака који су описани у претходним потпоглављима, довела до редефинисања интереса везаних за енергетску безбедност у спољној политици САД. Интерес обезбеђивања приступа енергентима обухвата не само обезбеђивање понуде, већ и обезбеђивање рута, постројења и цена. Енергетска моћ, о којој је било речи у претходном делу овог поглавља, а која се огледа у већој количини доказаних резерви, већој домаћој производњи, мањем нето увозу и мањем степену

⁹⁴⁴ John McCarrick, “Remarks at the U.S. Gas Infrastructure Exports Initiative Launch Event”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-u-s-gas-infrastructure-exports-initiative-launch-event/>

⁹⁴⁵ Ibid.

⁹⁴⁶ John McCarrick, “Remarks at the United States Senate Foreign Relations Committee, Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation, on European Energy Security.” Bureau of Energy Resources, December 12, 2017, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-united-states-senate-foreign-relations-committee-subcommittee-on-europe-and-regional-security-cooperation-on-european-energy-security/>

⁹⁴⁷ Различите дефиниције енергетске безбедности су представљене у поглављу о операционализацији концепата.

енергетске зависности смањује интерес за приступ енергентима из страних држава за сопствене потребе. У складу са тиме, аналитички ниво корака је формулисан на следећи начин:

А: Позиција државе у глобалном енергетском систему (е) утиче на интересе везане за енергетску безбедност у спољној политици (а), тако да што је већа њена енергетска моћ, мањи су и интереси за обезбеђивањем приступа енергентима из других држава.

На емпиријском нивоу, овај аналитички корак би требало да произведе последице по америчке интересе у Персијском заливу који се тичу енергетске безбедности на следећи начин:

Е: Позиција САД у глобалном енергетском систему која се одликује већом енергетском моћи смањује значај америчког интереса за приступ енергентима из Персијског залива за сопствене потребе.

На аналитичком нивоу овај корак каузалног механизма се заснива на реалистичком схватању интереса, чији преглед је дао Драган Живојиновић.⁹⁴⁸ Према Живојиновићу: „од националног интереса као објективне и рационалне категорије код Morgenthaua преко Waltzovog учења о пресудном утицају анархичне структуре међународног система на националне интересе, дошли смо у ситуацију да нас најновији талас реалистичких теорија тера да узмемо у обзир и перцепције лидера (које могу бити и погрешне, па понекад и ирационалне) подједнако као и њихово унутарполитичко и међународно окружење“.⁹⁴⁹ У овом раду су од нарочитог је значаја једна категоризација националног интереса коју Живојиновић помиње у свом тексту. Ради се о подели Терија Дајбела (*Terry Deibel*) на четири категорије националног интереса – физичку безбедност, економски просперитет, „*очување унутрашњег система власти дате државе, њених вредности и грађанске културе*“ (курзив у оригиналу) и „*ширење националних вредности и морала у иностранству*“ (курзив у оригиналу).⁹⁵⁰ У складу са тиме, у овом кораку каузалног механизма се претпоставља да је промењена квалификација интереса приступа нафти из Персијског залива из интереса физичке безбедности САД у интерес економског просперитета. Полазећи од категоризације интереса која је била заступљена у литератури пре енергетске револуције у САД, циљ овог дела каузалног механизма је да докаже да се позиција интереса за обезбеђивањем протока нафте из Персијског залива променила.

Друго, овде се такође ослањамо на рангирање националних интереса које спомиње Живојиновић.⁹⁵¹ У складу са тиме, овај интерес је заузимао значајно место, што одражавају и дела настала у периоду пре енергетске револуције. Тако је код Роберта Арта интерес „очувања приступа приступачном и сигурном снабдевању нафтом“ сврстан је у категорију изузетно важних националних интереса, а као разлог се наводи зависност од увоза стране нафте.⁹⁵² Слично томе, Кристофер Лејн је сврстао приступ нафти из Персијског залива у „важне интересе“ и „посебан случај“.⁹⁵³ Према Мајклу Клеру обезбеђивање приступа нафти у Персијском заливу је било не само комерцијални, већ и стратешки интерес за САД.⁹⁵⁴ Према Реверону и Гвоздеву, спречавање ирачког освајања Кувајта 1991. године је било амерички витални национални интерес.⁹⁵⁵ У контексту овог рада, важно је напоменути какво је преовлађујуће схватање америчких интереса у вези са приступом нафти из Персијског залива било пре енергетске револуције, како бисмо могли да докажемо њихову промену. Притом, као

⁹⁴⁸ Dragan Živojinović, „Razumevanje pojma nacionalni interes u realističkim teorijama.“, u: *Teorije međunarodnih odnosa: Realizam*, pr. i ur. Dejan Jović, Politička kultura, Zagreb, 2013.

⁹⁴⁹ Ibid, str. 258.

⁹⁵⁰ (Deibel 2007, 125; 126; 127) prema: Dragan Živojinović, „Razumevanje pojma nacionalni interes u realističkim teorijama.“, op. cit, str. 251.

⁹⁵¹ Ibid, str. 260.

⁹⁵² Robert J. Art, *A Grand Strategy for America*, op. cit, p. 7. Интерес од изузетне важности он дефинише као интерес који „ако се оствари доноси држави велике погодности, а ако се ускрати доноси озбиљне, али не катастрофалне трошкове“. Ibid, p. 45.

⁹⁵³ Christopher Layne, *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*, op. cit. p. 178.

⁹⁵⁴ Michael T. Klare, „From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict.“ op. cit. p. 14.

⁹⁵⁵ Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, „National Interests and Grand Strategy.“ op. cit, p. 4.

што је раније објашњено, прва четири корака каузалног механизма су морала да садрже и податке за временски период од 2008. до 2013. године, јер су промене у енергетској области биле постепене. С друге стране, када истражујемо какве су последице промена у енергетској моћи САД на америчку безбедносну и спољну политику, пажња је усмерена на период од 2013. до 2021. године, јер је било потребно достићи одређени степен енергетске моћи пре него што се енергетска револуција прелила у друге области. Поред тога, напоменули смо да промене у енергетском сектору нису одмах препознате, већ да је било извесног закашњења када је реч о схватању њиховог значаја за спољну политику.

У овом раду се интерес обезбеђивања приступа нафти из Персијског залива може посматрати из угла енергетске и националне безбедности, док референтни објекат безбедности могу чинити саме САД или државе савезници или партнери, као и целокупни међународни систем. На основу тога се формулишу и конкретна предвиђања везана за емпиријску импликацију овог корака каузалног механизма.

Дакле, емпиријска импликација овог корака каузалног механизма се односи на интерес обезбеђивања приступа нафти из Персијског залива из угла америчке енергетске безбедности, за који се претпоставља да се применио у контексту енергетске револуције. Ипак, значајно је нагласити да енергетска безбедност и даље остаје значајан национални интерес, односно промена се односи само на приступ нафти из других држава. Прво предвиђање које се овде користи је *предвиђање о побољшању безбедности понуде САД након енергетске револуције*. Ово предвиђање одговара *smoking gun* тесту, јер из њега не произилази нужно овај корак каузалног механизма, али је јединствено, односно довољно специфично за објашњење које се овде нуди. Имплицитно, оно је већ доказано кроз прва три корака каузалног механизма, док ћемо овде додати и доказе исказа који указују на препознавање промене безбедности понуде у САД. Друго, *предвиђа се промена интереса за обезбеђивањем приступа нафти из Персијског залива из интереса физичке безбедности у интерес економског просперитета*. Друго предвиђање одговара *дупло-одлучујућем* тесту, јер због значаја који енергетска безбедност има за националну безбедност, ниједно друго објашњење не би било одговарајуће, па можемо закључити да се одликује јединственошћу. Другим речима, да није дошло до драстичних промена у америчкој енергетској моћи и, последично, енергетској безбедности, приступ нафти из кључних региона који производе нафту би и даље био од виталне важности. Поред јединствености, ово предвиђање је и извесно, јер нужно происходи из хипотетичког корака каузалног механизма. Треће, *предвиђа се и промена референтног објекта безбедности понуде са САД на државе савезнике или партнере или целокупни међународни систем*. Ово предвиђање представља *smoking gun* тест, јер је јединствено за објашњење које се овде претпоставља, али није нужно.

Када је реч о безбедности понуде, почетак каузалног механизма је пружио доказе о повећању америчке енергетске моћи, одакле произилази и побољшање енергетске безбедности. Поред ових квантитативних података, овде користимо и доказе исказа, пре свега Глобалног института за енергију (*Global Energy Institute*) у оквиру Америчке привредне коморе (*U. S. Chamber of Commerce*), Департмана за енергију (*U. S. Department of Energy*) и Стратегије националне безбедности (*National Security Strategy*). Као докази на основу којих се тестирају друга два предвиђања користе се квалитативни искази релевантних институција које учествују у креирању спољне политике. У овом случају, такође се користе Стратегије националне безбедности које су биле на снази у посматраном периоду, са једне стране, али и документи Стејт департмента (*U. S. Department of State*), а пре свега Канцеларије за енергетске ресурсе (*Bureau of Energy Resources*). Стратегија националне безбедности представља важан документ Канцеларије председника САД на основу кога се могу емпиријски утврдити интереси одређене америчке администрације,⁹⁵⁶ док се кроз преостале документе може добити потпунија слика о

⁹⁵⁶ На основу Голдвотер-Николсовог закона (*Goldwater-Nichols Act*) из 1986. године, од америчких председника се захтева редовно усвајање Стратегије националне безбедности. Ibid, p. 5.

америчким интересима у области спољне енергетске политике, а посебно према Персијском заливу. С обзиром на то да је Канцеларија за енергетске ресурсе основана 2011. године, за време Обаминог мандата доступан је мањи број докумената за анализу у односу на Трампову администрацију. Зато ово потпоглавље садржи само квалитативни опис безбедносног и економског интереса који се везује са приступом нафти у Персијском заливу, као и сврставање изјава званичника у једну од ове три категорије. Под националним интересом се овде подразумевају интереси везани за опстанак државе, што у случају енергетске безбедности подразумева довољне количине енергената за неометано функционисање војног сектора и економије. Под економским интересом се подразумева приступ тржишту енергената на светском нивоу, цене енергената и транспорт.

У тестирању првог предвиђања се ослањамо на доказ исказа Глобалног института за енергију који оцењује да је „у 2019. САД уживала највећу енергетску безбедност од 1970“.⁹⁵⁷ Посебно је значајна оцена ове институције да је главни разлог овог побољшања енергетске безбедности САД револуција шкриљаца.⁹⁵⁸ У групи од 25 највећих енергетских потрошача која се разматра у Међународном индексу ризика за енергетску безбедност, САД су у 2018. години биле на првом месту, као енергетски најбезбеднија земља.⁹⁵⁹ Према оцени Глобалног института за енергију, САД су у периоду од 2008. до 2018. године забележиле скок са 11. на прво место у односу на друге земље обухваћене поменути извештајем „готово искључиво због револуције шкриљаца“.⁹⁶⁰ Други доказ који се овде наводи односи се на промену схватања енергетске безбедности у САД. Тако је, према извештају америчког Департмана енергије из 2017. године, дошло до промене парадигме у схватању енергетске безбедности у складу са новом позицијом САД на тржишту нафте и гаса, од усмерености ка зависности од увоза ка укључивању „понуде природног гаса, производње, преноса и дистрибуције електричне струје, функционисању тржишта енергије и способности енергетског система да истрпи шокове и поремећаје“.⁹⁶¹ У складу са тиме, може се извести закључак да у САД постоји безбедност понуде у дужем року, па чак и да се енергетска безбедност сада схвата из угла државе извознице. Још један доказ првог предвиђања може се наћи у Стратегији националне безбедности из 2017. године. За разлику од претходне Стратегије, где се користи синтагма „америчка енергетска безбедност“, СНБ из 2017. године иде корак даље и користи концепт „енергетска доминација“.⁹⁶²

Када је реч о другом предвиђању које се односи на промену интереса за обезбеђивање приступа нафти из Персијског залива из безбедносног у економски, користићемо Стратегије националне безбедности и исказе чланова администрација Барака Обаме и Доналда Трампа, који су били запослени у Канцеларији за енергетске ресурсе. Поред тога, Функционална стратегија Канцеларије за енергетске ресурсе из 2018. године наводи опште и посебне циљеве на основу којих се могу издвојити и интереси САД у спољној енергетској политици.⁹⁶³

⁹⁵⁷ Global Energy Institute, “Index of U.S. Energy Security Risk: Assessing America’s Vulnerabilities in a Global Energy Market”, Global Energy Institute, U. S. Chamber of Commerce, Washington D.C., 2020, p. 4.

⁹⁵⁸ Ibid, pp. 4, 5.

⁹⁵⁹ Global Energy Institute, “International Index of Energy Security Risk: Assessing Risk in a Global Energy Market.” U. S. Chamber of Commerce, Washington D.C., 2020, p. 3.

⁹⁶⁰ Ibid, p. 3. Земље обухваћене извештајем су: Аустралија, Бразил, Канада, Кина, Данска, Француска, Немачка, Индија, Индонезија, Јапан, Мексико, Холандија, Нови Зеланд, Норвешка, Пољска, Руска Федерација, Јужна Африка, Шпанија, Тајланд, Турска, Украјина и Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске. Ibid, p. 1.

⁹⁶¹ U. S. Department of Energy, *Valuation of Energy Security for the United States*, op. cit, p. 30. Енергетска безбедност се може посматрати из неколико приступа: а) потрошачи и економија; б) разноврсност и отпорност понуде енергије; в) конкуритивност и добро функционисање тржишта енергије; г) амерички трговински биланс; д) циљеви националне безбедности и ђ) еколошки стандарди које захтевају федерални прописи. Ibid, p. 35.

⁹⁶² The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2017, p. 23.

⁹⁶³ Bureau of Energy Resources, *Functional Bureau Strategy*, Approved August 21, 2018, pp. 6-7.

Национални интереси који се наводе у СНБ из 2010. године укључују: безбедност, просперитет, вредности и међународни поредак.⁹⁶⁴ Тако је СНБ из 2010. године приступ енергентима са Блиског истока сврстала у „важне интересе“ у одељку о безбедности.⁹⁶⁵ Поред тога, наводи се „Докле год смо зависни од фосилних горива, морамо да осигурамо безбедност и слободан проток глобалних енергетских ресурса“.⁹⁶⁶ Стратегија националне безбедности из 2015. године обухвата потврђујући доказ за друго предвиђање емпиријске импликације, који притом и временски одговара променама у енергетској безбедности САД. Ова стратегија понавља четири витална национална интереса из 2010. године, али је енергетска безбедност у овом документу сврстана у интерес просперитета.⁹⁶⁷ Стратегија националне безбедности из 2017. године уместо интереса садржи четири стуба (pillar) – „Заштитити амерички народ, домовину и амерички начин живота“, „Промовисати амерички просперитет“, „Очувати мир кроз снагу“ и „Унапредити амерички утицај“.⁹⁶⁸ Као што је раније наведено, у овој стратегији се користи концепт енергетске доминације, који је такође сврстан у економске интересе односно просперитет САД.⁹⁶⁹ У склопу интереса за енергетску доминацију у овом документу као приоритетне активности се наводе: смањење домаћих баријера, промовисање америчког извоза, енергетска безбедност, универзалан приступ енергији и продубљивање америчке технолошке предности.⁹⁷⁰ Дакле, на основу три стратегије које су објављене у посматраном периоду, може се закључити да се променила природа интереса за приступ нафти из Персијског залива из националног у економски интерес. Када је реч о интересу обезбеђивања протока нафте из угла националне безбедности, она је везана за циљ опстанка државе као и њене одбране, што укључује и довољну количину енергената за војне потребе. У складу са тиме, с обзиром на домаћу производњу, интерес обезбеђивања ресурса за војне потребе није повезан за обезбеђивањем протока нафте из других држава. Једини интерес за обезбеђивањем протока нафте из Персијског залива произилази из економског просперитета, односно чињенице да су САД подложне утицају на цену нафте. Према томе, може се закључити да је интерес обезбеђивања протока нафте из Персијског залива након енергетске револуције у највећој мери економски.

Ово потврђује и Функционална стратегија Канцеларије за енергетске ресурсе у којој су два од четири основна циља посвећена економским интересима – унапређивање извоза америчког енергетског сектора и либерализација енергетских тржишта.⁹⁷¹ Тако се у овој стратегији у оквиру ова два циља нарочита пажња посвећује „унапређивању америчког извоза енергетских ресурса, технологије и услуга“, интеграцији енергетских сектора земаља Северне Америке, као и изградњи слободних тржишта енергената у сарадњи са новим партнерима и међународним организацијама.⁹⁷² Оба циља се доводе у везу са економском безбедности у овој стратегији.⁹⁷³

Поред СНБ и функционалне стратегије КЕР, докази се могу пронаћи и у изјавама високих званичника у администрацијама два председника. Први исказ који овде наводимо је исказ Џона Керија (*John Kerry*) из 2015. године, у коме се говори о интересима САД на Блиском истоку. Говорећи о промени интереса у контексту енергетске независности, Кери је нагласио значај протока нафте са Блиског истока за америчку економију – „Сада, тачно је, наравно, да се мање ослањамо на нафту са Блиског истока него раније, али је такође тачно да је тржиште енергије глобално. И сваки озбиљни поремећај понуде заливске нафте би могао брзо да нашкоди нашим

⁹⁶⁴ The White House, U. S. National Security Strategy, 2010, p. 17.

⁹⁶⁵ Ibid, p. 24.

⁹⁶⁶ Ibid, p. 30.

⁹⁶⁷ The White House, U. S. National Security Strategy, 2015, pp. 2; 16.

⁹⁶⁸ The White House, U. S. National Security Strategy, 2017, pp. v, vi.

⁹⁶⁹ Ibid, p. 23.

⁹⁷⁰ Ibid.

⁹⁷¹ Bureau of Energy Resources, *Functional Bureau Strategy*, op. cit, p. 6.

⁹⁷² Ibid.

⁹⁷³ Ibid, pp. 10; 12.

финансијским системима, да смањи извоз, да кошта милионе радних места. То је интерес”.⁹⁷⁴ Када је реч о националним интересима САД на Блиском истоку наводи се борба против тероризма и амерички савезник Израел и арапски партнери.⁹⁷⁵

За време Трампове администрације, у складу са новом Стратегијом националне безбедности, могу се пронаћи и нови интереси у области спољне енергетске политике, који у фокус стављају америчку енергетску моћ, односно интересе формулишу из угла државе извознице. Тако се доказ другог предвиђања може пронаћи у изјави Џона Мек Керика о главним циљевима спољне енергетске политике Трампове администрације, где се нагласак ставља на стварање слободног тржишта, амерички извоз енергената и економску и енергетску безбедност САД, савезника и партнера.⁹⁷⁶ Поред Мек Керика, и Томас Л. Вајда (*Thomas L. Vajda*), виши саветник у Канцеларији за јужно- и централноазијске послове за време Трампа, је 2018. године изјавио да „кроз моћ америчког обиља енергетских ресурса, стимулишемо своју економију, док такође помажемо кључним државама да постану стабилније, просперитетније и енергетски безбедне“.⁹⁷⁷ Френсис Р. Фенон је као амерички интерес и „виталан циљ Стратегије националне безбедности“ навео слободна тржишта гаса.⁹⁷⁸

Као први доказ трећег предвиђања (предвиђања о промени референтног објекта безбедности понуде са САД на државе савезнике или partnere или целокупни међународни систем) користимо стратегије националне безбедности. Интерес обезбеђивања протока нафте из Персијског залива за друге државе, пре свега савезнике и partnere, зависи и од велике стратегије, односно од тога да ли САД бирају да енергетску моћ користе проактивно, у ком случају он опстаје. Тако СНБ из 2015. године наводи да САД „и даље имају значајан интерес у енергетској безбедности [...] савезника у Европи и на другим местима“.⁹⁷⁹ У документу се усваја „проширено схватање енергетске безбедности које препознаје колективне потребе САД, [...] савезника и трговинских партнера, као и значај компетитивних тржишта енергије“.⁹⁸⁰ Стратегија из 2017. године садржи део о обезбеђивању универзалног приступа енергији, али без конкретних географских обележја, и по први пут користи амерички извоз енергената као начин за постизање енергетске безбедности савезника и партнера.⁹⁸¹

Још један доказ се може пронаћи у функционалној стратегији КЕР, чији је први општи циљ „енергетска безбедност САД, америчких савезника и партнера“.⁹⁸² Ипак, садржина овог циља је таква да се као референтни објекат у три од четири случаја не појављују директно САД.⁹⁸³ У оквиру овог циља, наводе се специфични циљеви „јачања енергетске безбедности стратешких региона кроз вођство САД у унапређењу енергетске диверзификације врста горива, земаља порекла и рута за допремање“, и „олакшавање регионалне сарадње у енергетским ресурсима“.⁹⁸⁴ Четврти општи циљ стратегије који се тиче „унапређења универзалног приступа приступачној и поузданој енергији“ такође је усмерен ка целокупном

⁹⁷⁴ John Kerry, “Remarks at the Carnegie Endowment for International Peace.”, Secretary of State, U. S. Department of State, Washington D.C., October 28, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/10/248937.htm>

⁹⁷⁵ Ibid.

⁹⁷⁶ John McCarrick, “Remarks at the U.S. Gas Infrastructure Exports Initiative Launch Event”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-u-s-gas-infrastructure-exports-initiative-launch-event/>

⁹⁷⁷ Thomas L. Vajda, “U.S. Liquefied Natural Gas: Helping our Friends and Allies while Boosting the U.S. Economy”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/u-s-liquefied-natural-gas-helping-our-friends-and-allies-while-boosting-the-u-s-economy/>

⁹⁷⁸ Francis R. Fannon, “Remarks at the United States Energy Association Congressional Luncheon” op. cit, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-united-states-energy-association-congressional-luncheon/>

⁹⁷⁹ The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2015, p. 16.

⁹⁸⁰ Ibid, p. 16.

⁹⁸¹ The White House, *U. S. National Security Strategy* 2017, p. 23.

⁹⁸² Bureau of Energy Resources, *Functional Bureau Strategy*, op. cit, p. 6.

⁹⁸³ Ibid.

⁹⁸⁴ Ibid.

функционисању глобалног енергетског система, кроз специфичне циљеве унапређења управљања и технологија, унапређења резервних капацитета других земаља, посебно у оквиру МАЕ, као и „олакшавање боље интеграције регионалне енергетске инфраструктуре и тржишта“.⁹⁸⁵

Као квалитативни доказ користимо исказ Џозефа Бајдена из 2015. године: „Интегрисана Северна Америка, која се труди да побољша енергетску безбедност изван својих граница, може бити значајна предност за целу хемисферу. И у сопственом је интересу Сједињених Држава да карипске земље успеју као просперитетне, безбедне и енергетски независне комшије.“⁹⁸⁶ Поред карипских земаља, у његовом обраћању у вези са Карипском иницијативом за енергетску безбедност, Бајден је такође у сличном маниру споменуо и друге делове света, на првом месту ЕУ.⁹⁸⁷

Трећи доказ обухвата изјаву Мери Ворлик (*Mary Bruce Warlick*), главног заменика помоћника државног секретара у Канцеларији за енергетске ресурсе током другог Обаминог мандата, који је настао на конференцији Енергетског савета за савезна енергетска и питања заштите животне средине у марту 2016. године.⁹⁸⁸ Овај исказ садржи схватање енергетске безбедности као „есенцијалног елемента [...] националне безбедности“.⁹⁸⁹ Ипак, схватање енергетске безбедности које се може видети у овој изјави као референтни објекат наводи америчке савезнике, док се улога САД сагледава из угла државе извознице. Тако се у њеној изјави наводи: „Сад амерички природни гас, као што знате, улази на глобално тржиште на начин који је конзистентан са интересима САД. Зато што ми знамо да повећање понуде побољшава енергетску безбедност наших страних партнера. И кроз диверзификацију светске понуде ТПГ и повећање количина глобално расположивог ТПГ, амерички извоз ТПГ побољшаће енергетску безбедност многих америчких савезника и трговинских партнера“.⁹⁹⁰ Ова изјава такође садржи део и о безбедности понуде нафте, односно указује на промењено схватање које сада представља САД као државу извозницу – „Сједињене Државе јасно показују да су поуздан енергетски партнер, обезбеђујући стабилну и тржишну понуду. Приступ америчкој нафти побољшава светску енергетску безбедност кроз обезбеђивање поуздане и сигурне алтернативе трговини са земљама које често користе своје енергетске ресурсе за друге сврхе – политичке сврхе, на пример“.⁹⁹¹

Доказе трећег предвиђања такође можемо пронаћи и у изјавама званичника из Трампове администрације. Тако је Џон Мек Керик (*John McCarrick*), заменик помоћника секретара у Канцеларији за енергетске ресурсе за време Трампове администрације, у изјави поводом покретања Иницијативе за америчку извозну гасну инфраструктуру 2017. године нагласио значај америчке позиције на глобалним тржиштима нафте и гаса за њихову спољну политику.⁹⁹² У погледу овог предвиђања је значајан део изјаве који се односи на америчку улогу у обезбеђивању енергетске и економске безбедности савезника и партнера.⁹⁹³ У Мек

⁹⁸⁵ Ibid, p. 7.

⁹⁸⁶ The White House, Office of the Vice President, “Remarks by Vice President Biden on the Caribbean Energy Security Initiative.”, op. cit, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/26/remarks-vice-president-biden-caribbean-energy-security-initiative>

⁹⁸⁷ Ibid.

⁹⁸⁸ Mary Bruce Warlick, “Remarks at the Energy Council 2016 Federal Energy and Environmental Matters Conference.”, Principal Deputy Assistant Secretary, Bureau of Energy Resources, March 4, 2016, <https://2009-2017.state.gov/e/enr/rls/254759.htm>

⁹⁸⁹ Ibid.

⁹⁹⁰ Ibid.

⁹⁹¹ Ibid.

⁹⁹² Нпр. „Снага америчког енергетског сектора утиче на наш приступ спољној политици“. John McCarrick, “Remarks at the U.S. Gas Infrastructure Exports Initiative Launch Event”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-u-s-gas-infrastructure-exports-initiative-launch-event/>

⁹⁹³ „Када је реч о енергији, спољна политика Трампове администрације се усредсређује на три кључна начела: отварање тржишта и уклањање трговинских баријера; унапређење извоза залиха енергије, технологије и услуга;

Кериковим изјавама посебно је наглашен интерес диверзификације европске понуде гаса, као и америчка улога у њој кроз изградњу увозног ТПГ терминала на Крку, у Хрватској.⁹⁹⁴ Овај интерес је такође заступљен у МекКериковој изјави о европској енергетској безбедности пред Комисијом за спољну политику Сената.⁹⁹⁵ У изјави Френсиса Фенона из 2018. године, наводи се да „америчко енергетско обиље помаже енергетској безбедности партнера широм света, посебно овде у Индо-Пацифику“, а у његовој изјави из 2019. године да „енергетско обиље омогућава [САД, прим. О. С.] да побољша енергетску безбедност пријатеља, савезника ...“.⁹⁹⁶ Сличну изјаву дао је и државни секретар Мајкл Помпео 2019. године, при чему је концепт „енергетског обиља“ имао значајно место у његовом излагању.⁹⁹⁷ Тако, према Помпеу, суштина „новооткривеног енергетског обиља за спољну политику“ је у томе што САД могу да користе своје резерве како би својим пријатељима помогле у диверзификацији понуде.⁹⁹⁸

Према извештају Конгресне истраживачке службе (*Congressional Research Service*) из 2014. године који је припремљен у контексту разматрања укидања забране извоза сирове нафте се спомиње промена интереса САД - „Неки аналитичари сматрају да се мењају интереси САД (нпр. војно присуство) према неким кључним регионима за производњу нафте, попут Блиског истока због нових ресурса“.⁹⁹⁹

У складу са тиме, индекс ризика за енергетску безбедност у САД (*energy security risk index*) је у континуираном опадању од 2011. године када је достигао рекордну вредност од 100.8.¹⁰⁰⁰ У 2019. години, овај индекс је износио 70.1, што је драстично мање и од рекордне вредности и од тридесетогодишњег просека (83.8).¹⁰⁰¹ У извештају овог института, у предговору који је написао Френсис Фенон, наводи се да је у току „период енергетских трансформација без преседана и у обрасцима енергетске понуде и у обрасцима потражње за енергијом“.¹⁰⁰² Као један од главних разлога се препознају промене у америчком енергетском сектору, те Фенон закључује да „Америчко енергетско обиље нуди [...] могућности за стварање нове ере партнерстава за енергетску безбедност и раст“.¹⁰⁰³ Ризици за енергетску безбедност су нарочито смањени у области „волатилности цена, безбедности увоза нафте и нафтних деривата и безбедности трошкова увоза фосилних горива по јединици БДП у 2018. години“.¹⁰⁰⁴

4.3.2. Шести корак каузалног механизма – претње енергетској безбедности у спољној политици

Шести корак каузалног механизма је повезан са претходним, а заједно они разрађују четврту појединачну хипотезу прве посебне хипотезе у овом истраживању, као што је већ објашњено.

и – важно – обезбеђивање економске и енергетске безбедности Сједињених Држава и наших савезника и партнера“. Ibid.

⁹⁹⁴ Ibid.

⁹⁹⁵ John McCarrick, “Remarks at the United States Senate Foreign Relations Committee, Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation, on European Energy Security”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-united-states-senate-foreign-relations-committee-subcommittee-on-europe-and-regional-security-cooperation-on-european-energy-security/>

⁹⁹⁶ Francis R. Fannon, “Remarks at Singapore International Energy Week”, Assistant Secretary, Bureau of Energy Resources, Singapore, October 30, 2018, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-singapore-international-energy-week/>

⁹⁹⁷ Michael R. Pompeo, “U. S. Foreign Policy in the New Age of Discovery”, op. cit.

⁹⁹⁸ Ibid.

⁹⁹⁹ Philipp Brown, Ian F. Fergusson, Robert Pirog, Michael Ratner, Adam Vann, and, Jonathan L. Ramseur, “U.S. Crude Oil Export Policy: Background and Considerations”, *Congressional Research Service*, Updated December 31, 2014, R43442, <https://crsreports.congress.gov>

¹⁰⁰⁰ Global Energy Institute, “Index of U.S. Energy Security Risk: Assessing America’s Vulnerabilities in a Global Energy Market”, op. cit, p. 4.

¹⁰⁰¹ Ibid, p. 5.

¹⁰⁰² Global Energy Institute, “International Index of Energy Security Risk: Assessing Risk in a Global Energy Market.”, op. cit, p. v.

¹⁰⁰³ Ibid.

¹⁰⁰⁴ Ibid.

Подсећамо да је шести корак каузалног ланца дефинисан на следећи начин на аналитичком и емпиријском нивоу.

А: Позиција државе у глобалном енергетском систему (а) утиче на претње енергетској безбедности у спољној политици (е) тако да што је већа енергетска моћ, односно што су мањи интереси за обезбеђивањем снабдевања, мање су и претње и мања је подложност енергетском утицају.

Е: Услед мањих интереса везаних за приступ нафти из Персијског залива, мање су и претње за САД у случају да било која држава у Персијском заливу оствари физичку контролу над ресурсима друге државе чиме би дошло до концентрације, у случају угрожавања постројења за екстракцију нафте, као и у случају физичког спречавања извоза кроз блокаду одређених контролних тачака, а мањи је утицај у случају ембарга или других ограничења извоза и производних квота.

У другом и трећем поглављу смо већ објаснили шта подразумевамо под енергетским претњама у овом истраживању. У овом делу каузалног механизма се разматра повезаност ових претњи са економском и националном безбедности, а на основу механизма који су објашњени у трећем поглављу. Слично као и код интереса, ове претње могу бити усмерене директно на САД или посредно преко претњи функционисању целокупног система или појединих држава које су у савезништву са САД. Када је реч о енергетској безбедности САД, односно енергетској безбедности схваћеној као безбедност понуде, предвиђање је да САД немају непосредне претње по своју енергетску безбедност у случају угрожавања приступа нафти из Персијског залива јер се безбедност понуде може постићи на основу домаћих ресурса.

У овом кораку полазимо од првог механизма о повезаности енергетске и националне безбедности¹⁰⁰⁵ који је понудио Чарлс Глејзер, а према коме „зависност од нафте може смањити безбедност државе ако је њен приступ нафти рањив у односу на међународне прекиде и ако је та нафта неопходна за ефективно управљање војним снагама државе“.¹⁰⁰⁶ Када се посматра механизам у облику који је представљен код Глејзера у вези са војним способностима државе, предвиђа се да приступ нафти у САД није рањив у односу на међународне поремећаје јер САД више нису енергетски зависна земља. Другим речима, *предвиђа се да САД нису подложне енергетским претњама и енергетском утицају из угла националне безбедности*. Ово предвиђање испуњава услове дупло-одлучујућег теста. На основу података који су представљени у овом раду, након енергетске револуције САД нису зависне од увоза нафте и енергетски су безбедне. У том смислу, евентуални поремећаји на светском тржишту нафте не би значили да војска САД губи приступ нафти јер постоји домаћа производња и резерве довољне да би то надоместиле у кратком року. Поред чињенице да енергенти, а посебно нафта као стратешко добро без супститута у војној примени¹⁰⁰⁷ чине један од најзначајнијих латентних облика војне моћи, по нашем мишљењу постоји још један сродни механизам који повезује енергетску и националну безбедност државе. Он се заснива на чињеници да је у случају рата расположивост енергената повезана са опстанком државе, те је претња енергетској

¹⁰⁰⁵ Иако се слажемо са овим механизмом, важно је нагласити да Глејзер дефинише приступ нафти полазећи од премисе да је држава зависна од увоза нафте. Глејзер одбацује могућност да већа производња и смањен увоз нафте у САД мењају његову аргументацију из два разлога – САД су и даље део глобалног тржишта нафте и подложне су потенцијалним поремећајима и постоје претње националној безбедности САД услед потрошње других држава. Charles L. Glaser, “How Oil Influences U.S. National Security.”, op. cit, p. 114.

¹⁰⁰⁶ Ibid, p. 117. Пре свега, мора се узети у обзир временски оквир у коме је рад Чарлса Глејзера настао, 2013. година, када се последице енергетске револуције нису осећале у мери у којој су касније биле присутне, а поготово у области нафте. С друге стране, САД јесу подложне поремећајима на светском тржишту нафте, али овај аргумент у најбољем случају има значај за економску безбедност, не за војну. Када је реч о потрошњи других држава, овај аргумент би важио у случају да САД одаберу велику стратегију дубоког ангажовања, али је само посредно у вези са националном безбедности САД у оном делу који се тиче савеза и савезништава.

¹⁰⁰⁷ Rosemary A. Kelanic, *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, op. cit. p. 43. Meghan L. O’Sullivan, *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America’s Power*, op. cit, pp. 66-67.

безбедности државе и претња њеној националној безбедности. Промена у енергетској моћи САД која обухвата веће домаће доказане резерве, већу производњу, мањи нето увоз и потпуно смањење енергетске зависности утиче на то да угрожавање приступа нафти у Персијском заливу не представља претњу по националну безбедност САД. Поред тога, постоје и промене и у осталим карактеристикама понуде нафте које су раније поменуте. САД су кроз диверзификацију рута за увоз сирове нафте, о којој је било речи раније у тексту, смањиле подложност блокади кључних транзитних тачака. Највећи удео у увозу сирове нафте у САД заузима Канада, чиме су избегнута све транзитне тачке у којима би могло доћи до прекида. Када је реч о безбедности постројења у државама произвођачима нафте кроз смањење енергетске зависности и диверзификацију увоза сирове нафте смањује се и интерес САД да учествује у њиховом обезбеђивању. Другим речима, мења се природа претње за националну безбедност САД у вези са приступом нафти из других држава, односно ова претња прелази из војног домена у домен економије. То истовремено значи да би физичка контрола над ресурсима у другој земљи, као и напад на постројења или транспортну инфраструктуру, као и контрола на кључним транзитним тачкама могле да представљају само економску претњу за САД, али не у толикој мери да би се она квалификовала као претња националној безбедности. У складу са наведеним аналитичким нивоом, може се опазити и промена на емпиријском нивоу. Један од емпиријских статистичких доказа се преузима из процене Глобалног института за енергију. Тако је, према ГИЕ, подиндекс ризика у енергетској безбедности који се односи на геополитику, односно геополитички ризик у енергетској безбедности за САД опадао од 2011. године (100.8) до 2019. године (68.7).¹⁰⁰⁸ У 2019. години ризик по безбедност америчког увоза нафте и нафтних деривата је био у опадању од 75%.¹⁰⁰⁹

Поред статистичких података, емпиријски докази који се користе у овом делу каузалног механизма обухваћени су Годишњим проценама претње (Annual Threat Assessment) обавештајне заједнице у САД у периоду од 2008. до 2021. године, а ради се о доказима исказа и хронолошким доказима. Такође, временски оквир нашег истраживања обухвата период од 2013. до 2021. године, јер је постојало извесно временско одлагање ефеката енергетске револуције на спољну политику, али у овом делу је важно показати како се перцепција претње мењала у прелазном периоду од 2008. до 2013. године. С обзиром на то да је 2008. година узета као базна година за почетак енергетске револуције, очекује се и да је ниво перципираних претњи енергетској, националној и економској безбедности САД био висок. Тако се у Годишњој процени претње из 2008. године наводи да „приступ стабилној и понуди енергије по приступачним ценама већ дуго представља критичан елемент националне безбедности“.¹⁰¹⁰ Постојало је неколико претњи америчкој националној безбедности које су се преливале из сектора енергетске безбедности у овом извештају – висока цена нафте и смањене резерве нафте, утицај геополитичких тензија на потенцијалне поремећаје у понуди нафте и њихове последице по глобалну економију, терористички напади на нафтна постројења у Персијском заливу и потенцијални сукоб са Ираном, могућност да Иран блокира Ормуз и смањи глобалну понуду нафте.¹⁰¹¹

Први помен америчке производње гаса из шкриљаца био је у Годишњој процени претње из 2010. године, где се посебно наглашава значај шкриљног гаса.¹⁰¹² Уједно у овом документу нису наведене претње националној безбедности везане за енергетску безбедност у Персијском

¹⁰⁰⁸ Global Energy Institute, “Index of U.S. Energy Security Risk: Assessing America’s Vulnerabilities in a Global Energy Market”, *op. cit.*, p. 5.

¹⁰⁰⁹ *Ibid.*, p. 5.

¹⁰¹⁰ J. Michael McConnel, “Annual Threat Assessment of the Intelligence Community for the Senate Armed Services Committee, 27 February 2008”, Office of the Director of the National Intelligence, Senate Armed Services Committee, Intelligence Community Annual Threat Assessment, Unclassified Statement for The Record, February 2008, p. 40.

¹⁰¹¹ *Ibid.*, p. 41.

¹⁰¹² Dennis C. Blaire, “Annual Threat Assessment of the Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence”, Office of the Director of the National Intelligence, February 2, 2010, USA, ATA FEB 2010–IC Statement for the Record, p. 6.

заливу, али је изражена осетљивост САД у односу на промене цене нафте.¹⁰¹³ У том смислу одсуство емпиријског доказа се тумачи као доказ да није било перципиране претње по националну безбедност САД. С друге стране, још увек се опажају докази о претњи економском просперитету САД у вези са приступом нафти из Персијског залива. Овај извештај такође наводи да су САД независне од увоза гаса и да је смањење увоза и повећање извоза ТПГ из САД повећало глобалну понуду гаса и смањило притисак на цене.¹⁰¹⁴ Слични емпиријски докази постоје и за 2011. годину. Годишња процена претње за 2011. годину укључује променљивост (волатилност) цене као претњу националној безбедности САД, али такође одражава промене до којих је довела енергетска револуција у САД, као и ризике који произилазе из промењених околности у овој сфери.¹⁰¹⁵ У овом документу, нагласак је више био на енергетској безбедности потражње у области природног гаса за САД као извозницу ТПГ, него на безбедности понуде за САД као увозницу нафте. Штавише, препознају се структурне промене које су почеле да се догађају на глобалном тржишту нафте и тржиштима гаса, односно њихово прилагођавање на веће количине ТПГ која је доспела на тржиште и резерви шкриљног гаса у САД.¹⁰¹⁶ Значај енергетске револуције наглашен је и у Годишњој процени претње за 2012. годину, при чему је поред шкриљног гаса, овај документ по први пут споменуо и производњу нафте из шкриљаца.¹⁰¹⁷ Овај документ такође не наводи високе цене као претњу, већ као „погодно ценовно окружење за иновације у екстракцији фосилних горива као и алтернативних извора енергије“.¹⁰¹⁸ Више цене нафте су такође препознате као један од услова за раст америчке производње нафте из шкриљаца коришћењем фрековања и у Годишњој процени 2013. године.¹⁰¹⁹

Према томе, из угла енергетске и националне безбедности САД не постоји директна претња у случају угроженог приступа нафти из Персијског залива. Други Глејзеров механизам повезује енергетску безбедност са економском безбедности. По другом механизму „када економија државе значајно зависи од потрошње нафте, озбиљни поремећаји понуде могу направити довољно економске штете да би држава користила војну моћ да заштити свој просперитет“.¹⁰²⁰ Веза између економског просперитета и националне безбедности у области енергије је, према Глејзеру, индиректна јер „повећава потребу државе да примени силу, не директна кроз смањење могућности државе да се бори“.¹⁰²¹ Ипак, у случају заштите економских интереса, према Глејзеру, употреба војне силе зависи од трошкова повезаних са њиховим угрожавањем.¹⁰²² Друго *предвиђање* у оквиру емпиријских импликација петог корака каузалног механизма *се односи на смањење преливања претњи из енергетске у економску област, односно мању подложност САД из угла економског просперитета*. Ово предвиђање одговара *smoking gun* тесту.

Дакле, у доказивању предвиђања се користе подаци релевантних институција. Емпиријски докази говоре у прилог томе да економски просперитет САД није угрожен претњама у области енергетске безбедности. Иако је потрошња нафте у САД и даље на високом нивоу, у периоду

¹⁰¹³ Ibid.

¹⁰¹⁴ Ibid.

¹⁰¹⁵ James R. Clapper, “Statement for the Record on the Worldwide Threat Assessment of the U.S. Intelligence Community for the Senate Committee on Armed Services”, Office of the Director of the National Intelligence, March 10, 2011, USA, p. 30.

¹⁰¹⁶ Ibid.

¹⁰¹⁷ James R. Clapper, “Unclassified Statement for the Record on the Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Committee on Armed Services” Office of the Director of the National Intelligence, February 16, 2012, USA, p. 28.

¹⁰¹⁸ Ibid.

¹⁰¹⁹ James R. Clapper, “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence”, Office of the Director of the National Intelligence, March 12, 2013, USA, p. 12.

¹⁰²⁰ Charles L. Glaser, “How Oil Influences U.S. National Security.”, op. cit, p. 119.

¹⁰²¹ Ibid.

¹⁰²² Ibid.

од 2011. до 2018. је дошло до смањења интензитета енергетске потрошње, као једног од ризика повезаног са енергетском безбедности, према процени ГИЕ.¹⁰²³ У 2019. години вредности ризика повезаног са увозним трошковима за нафту и гас и ризика повезаног са увозним трошковима за нафту и гас као удела у БДП су опале за 85.1% и 85.4% респективно.¹⁰²⁴ Према подацима ГИЕ, свеукупна економска компонента ризика у енергетској безбедности у посматраном периоду је опала са скоро од 101.7 2011. године на скор од 60.7 2019. године.¹⁰²⁵

Годишња процена претње из 2014. године препознаје значај енергетске револуције, а посебно повећане производње нафте и гаса из шкриљаца за енергетску безбедност САД у дужем року.¹⁰²⁶ У овом извештају могу се пронаћи емпиријски докази да су перципиране претње по националну безбедност умањене у области енергије на основу енергетске револуције. У складу са тиме наводи се: „Смањење ослањања на увоз енергије ће умањити економске последице поремећаја на глобалним енергетским тржиштима по САД, али неће изоловати САД од тржишних снага“.¹⁰²⁷ Промена се види у смањеном утицају поремећаја на тржишту на „БДП, дефицит платног биланса и вредност долара“.¹⁰²⁸ Нова налазишта нафте из неконвенционалних извора, где се сврстава и нафта из шкриљаца, се у Годишњој процени претње из 2014. идентификују као главни извори нафте на светском нивоу и препознаје се њихов потенцијал за смањење зависности од увоза нафте и критичних транзитних тачака не само за САД, већ и за Европу и Азију.¹⁰²⁹ Такође се узима у обзир и чињеница да поједине земље извознице нафте страхују да ће САД престати да штити руте којима се нафта допрема и смањити ангажовање на Блиском истоку.¹⁰³⁰ Ипак, упркос томе што се у овом документу изражава значај енергетске револуције за енергетску безбедност САД и смањење претњи, и даље постоји интерес за енергетску безбедност појединих других држава, те се наглашава да су „многе земље важне САД рањиве на шокове повезане са природним ресурсима“.¹⁰³¹ У годишњим проценама претње обавештајне заједнице САД за 2015, 2016, 2017 и 2018. годину, питања енергије се спомињу у делу о економији, где су уопштено дати подаци о кретањима понуде и потражње на светском нивоу, али конкретне претње по САД нису наведене.¹⁰³² Годишња процена претње за 2019. годину једино наводи смањену цену нафте као претњу по економске интересе САД.¹⁰³³ Наредна Годишња процена претње, из 2021. године, по први пут не наводи питања енергије у оквиру глобалних претњи.¹⁰³⁴

Када је реч о Стратегији националне безбедности, документ из 2010. године препознаје зависност од увоза нафте као претњу националној безбедности и економском просперитету –

¹⁰²³ Global Energy Institute, “International Index of Energy Security Risk: Assessing Risk in a Global Energy Market.”, op. cit, p. 75.

¹⁰²⁴ Global Energy Institute, “Index of U.S. Energy Security Risk: Assessing America’s Vulnerabilities in a Global Energy Market”, op. cit, p. 5.

¹⁰²⁵ Ibid.

¹⁰²⁶ James R. Clapper, “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence”, Office of the Director of the National Intelligence, January 29, 2014, USA, p. 10.

¹⁰²⁷ Ibid.

¹⁰²⁸ Ibid.

¹⁰²⁹ Ibid, pp. 10-11.

¹⁰³⁰ Ibid, p. 10.

¹⁰³¹ Ibid, p. 9.

¹⁰³² James R. Clapper, “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Armed Services Committee”, Office of the Director of the National Intelligence, February 26, 2015, USA, p. 9. James R. Clapper, “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Armed Services Committee”, Office of the Director of the National Intelligence, February 9, 2016, USA, p. 13. Daniel R. Coats, “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Armed Services Committee”, Office of the Director of the National Intelligence, May 23, 2017, USA, p. 12.

¹⁰³³ Daniel R. Coats, “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence” January 29, 2019, USA, p. 20.

¹⁰³⁴ Office of the Director of the National Intelligence, “Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community”, April 9, 2021, USA, p. 3.

„наша енергетска зависност ће наставити да угрожава нашу безбедност и просперитет“.¹⁰³⁵ Стратегија из 2015. године по први пут препознаје значај енергетске револуције за безбедност САД. Поред тога што није наведена као претња безбедности САД, већ само као претња економском просперитету, у овој СНБ се може пронаћи доказ исказа да већа енергетска моћ САД утиче на смањење претње економском просперитету из области енергетске безбедности. У складу са тиме у СНБ из 2015. се наводи: „Америчка производња нафте је повећана драстично, што утиче на глобална тржишта. Увоз је значајно смањен, чиме су смањена и средства која шаљемо у иностранство. Потрошња се смањила, чиме се смањила наша рањивост у односу на глобалне поремећаје у понуди и ценовне шокове.“.¹⁰³⁶ Коначно, Стратегија националне безбедности из 2017. године, са циљем остваривања енергетске доминације, о коме је било речи раније, садржи нове претње из угла државе извознице – „Америчка улога енергетског извозника такође ће захтевати процену наших рањивости и отпорну америчку инфраструктуру“.¹⁰³⁷ Поред тога, Функционална стратегија Канцеларије за енергетске ресурсе из 2018. године наводи конкретне претње националној безбедности САД које долазе из енергетске области.¹⁰³⁸ У стратегији КЕР су тако као претње наведене следеће ситуације када: „амерички савезници немају поуздан приступ приступачној енергији; затворена енергетска тржишта искључују америчке компаније; лоше управљање спречава енергетска решења заснована на тржишту; такмичење за енергију води у сукоб; и терористи и отпаднички [rogue] режими експлоатишу енергетске ресурсе за финансирање насиља и/или дестабилизирајућег понашања“.¹⁰³⁹ На основу тога, можемо закључити да има потврђујућих доказа о нестанку претње по безбедност понуде, о трансформацији енергетских претњи из области националне безбедности у област економског просперитета, па чак и о смањењу економских претњи везаних за енергију.

4.4. Позиција САД у глобалном енергетском систему од 2013. до 2021. године и политика према Персијском заливу

4.4.1. Седми корак каузалног механизма – промене у политици САД према Персијском заливу: смањење ангажовања као оријентација велике стратегије

Последње потпоглавље у четвртом поглављу је посвећено доказивању исхода смањења ангажовања у спољној политици САД према Персијском заливу. Пета појединачна хипотеза прве посебне хипотезе („У условима мањег значаја интереса и мањих директних претњи америчкој енергетској безбедности у Персијском заливу, мањи су и подстицаји САД да се директно војно ангажује у овом региону ради одвраћања претњи попут концентрације ресурса, одржавања или смене режима у државама извозницама нафте како би они били пријатељски настројени према САД и енергетске безбедности заливских монархија.“) је разрађена седмим коракном каузалног механизма, који је на аналитичком нивоу формулисан на следећи начин:

А: Мањи интереси и претње везане за област енергетске безбедности доприносе стварању пермисивнијег стратешког окружења, док већа енергетска моћ и дифузнији распоред глобалне енергетске моћи производе прилику на нивоу међународног система за промену политике и оријентације велике стратегије у циљевима, средствима и активностима који повезују енергетску безбедност са спољном политиком и великом стратегијом.

На аналитичком нивоу, седми корак каузалног механизма се, у најширем смислу, заснива на теорији неокласичног реализма, тачније на њеном делу који се односи на стратешко прилагођавање у средњем и дугом временском оквиру на основу суме промењених политика, при чему овде само говоримо о оријентацији велике стратегије. Он такође одражава прихватање претпоставки дефанзивног реализма у вези са максимизацијом безбедности, а не

¹⁰³⁵ The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2010, p. 30.

¹⁰³⁶ The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2015, p. 16.

¹⁰³⁷ The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2017, p. 23.

¹⁰³⁸ Bureau of Energy Resources, *Functional Bureau Strategy*, op. cit, p. 3.

¹⁰³⁹ Ibid.

моћи, на основу које се формира свеукупна претпоставка о смањеном ангажовању у Персијском заливу услед веће енергетске моћи, а мање релативне агрегатне моћи САД. Другим речима, услед веће енергетске моћи и следствено осигуране безбедности понуде, променила се америчка позиција у глобалном енергетском систему, а тиме и системски подстицаји у вези са интересима и претњама у овом региону. Уколико се томе дода и глобални распоред моћи који се креће од униполарне ка мултиполарној структури, као и промене у регионалном безбедносном подкомплексу Персијског залива, може се закључити да системски подстицаји налажу смањење ангажовања у Персијском заливу како би се избегла пренапрегнутост.¹⁰⁴⁰

Под системским подстицајима овде подразумевамо природу стратешког окружења која може бити рестриктивна и пермисивна, у зависности од непосредности и интензитета претње или прилике, као и системску јасноћу претње или прилике, о чему је било речи у трећем поглављу. На аналитичком нивоу овај корак се заснива на теоријској претпоставци Рипсмана, Таљафера и Лобела, према којој прилика настаје услед повећања способности једне државе у односу на друге.¹⁰⁴¹ У складу са тиме, седми корак каузалног механизма се заснива на претпоставци да услед повећања енергетске моћи САД настаје прилика за смањено ангажовање у Персијском заливу.¹⁰⁴² С друге стране, промена природе енергетске претње доприноси промени стратешког окружења за САД у региону Персијског залива из рестриктивног у пермисивно. Пермисивно (регионално) стратешко окружење које одликује мања енергетска претња САД даје већу могућност избора у спољној политици и значајнији утицај интервенишуће варијабле. Јасноћа системске прилике се повећава кроз повећање енергетске моћи САД, односно прилика је постала јаснија протоком времена од прве до друге Обаине администрације, а најјаснија је била за време Трампове администрације.

Пре него што пређемо на емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма, три важне напомене постоје у вези са претпоставком седмог корака. Прво, овде се морамо осврнути на схватање о гносеолошкој релативности, о којој је било речи у другом поглављу ове дисертације. Тачније, седми корак каузалног механизма је условљен историјским контекстом. У овом случају, то значи да се промене у оријентацији велике стратегије овог типа, с једне стране, очекују у мирнодопским условима, односно у релативно пермисивном геостратешком окружењу за САД. Друго, говорећи о распореду моћи на глобалном нивоу, пошли смо од схватања Џозефа Наја о вишедимензионалној структури међународног система, које не узима у обзир агрегатну моћ, већ је стратификује.¹⁰⁴³ Ипак, за разлику од Наја, овде се не бавимо транснационалним односима недржавних актера, већ само сматрамо да се распоред моћи може посматрати у било којој димензији. Тако је предмет овог рада само димензија која се односи на распоред енергетске моћи, а за коју верујемо да постаје дифузнија у светлу промена које смо у овом раду доказивали. Ипак, у погледу преостале две најзначајније димензије које одређују глобални распоред моћи – економску и војну – прихватамо схватање да је распоред моћи у војној сфери и даље униполаран, док је у економској сфери мултиполаран.¹⁰⁴⁴ Треће, седми корак каузалног механизма је у методолошком смислу

¹⁰⁴⁰ Нпр., према речима Стивена Волта (Stephen M. Walt) „стратешко окружење са којим се Сједињене Државе данас суочавају је много горе него 1993. године, и свеукупна позиција Америке у том окружењу је еродирала“. Stephen M. Walt, *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*, op. cit. p. 29. Волт овај став заснива на већој моћи Русије и Кине, неуспеху политике САД према „одметнутим“ државама и умањеној репутацији америчке војске. Ibid, p. 25.

¹⁰⁴¹ Видети потпоглавље „Каузални (узрочни) ланац у теорији неокласичног реализма“ у овој дисертацији.

¹⁰⁴² Алтернативно, прилика настала на основу промене енергетске моћи и енергетске претње на нивоу међународног система могла би да укључује подстицаје за повећањем ангажовања. Ипак, узимајући у обзир теоријско опредељење за дефанзивни неокласични реализам, овде сматрамо да прилика налаже смањење, а не повећање ангажовања услед достизања безбедности.

¹⁰⁴³ Према Џозефу Нају и Дејвиду Велчу (David A. Welch) моћ је између држава подељена тако да је у војној сфери униполарна, у економској сфери биполарна, а у области транснационалних односа мултиполарна. Joseph S. Nye Jr. and David A. Welch, *Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History*, 10th edition, Pearson, Boston, 2017, pp. 384-385.

¹⁰⁴⁴ Ibid.

специфичан. Наиме, у овом конкретном делу механизма, користе се концепти природе стратешког окружења и системске јасноће прилике чије постојање није опипљиво на емпиријском нивоу стварности, већ оно постоји само у тзв. стварном или не-постојећем стратуму реалности.¹⁰⁴⁵ С обзиром на то да смо кроз претходне кораке каузалног механизма доказали да је енергетска претња по САД мања, по аутоматизму, овде ћемо само закључити да је испуњен услов за стварање пермисивног стратешког окружења у питањима која се везују за енергетску безбедност. Слично је и са системском приликом, за коју сматрамо да постоји у складу са повећањем енергетске моћи САД, које је доказано кроз раније кораке механизма. Притом сматрамо да су ови системски подстицаји најјаснији у питањима која се тичу одржавања равнотеже енергетске моћи, енергетских савезништава и претњи, док индиректно утичу и на целокупни приступ САД Персијском заливу.

Емпиријска импликација седмог корака каузалног механизма је формулисана тако да садржи три активности као резултат досадашњег низа корака у каузалном ланцу. У складу са тиме:

Е: Већа енергетска моћ, мањи интереси и претње везани за енергетску безбедност САД (е) представљају јасну системску прилику за смањење ангажовања у Персијском заливу у погледу одржавања равнотеже енергетске моћи и равнотеже енергетских претњи (a1), одржавања савеза заснованих на енергетској међузависности (a2) и мање јасан индиректни подстицај за смањење ангажовања САД у односу на регионалну равнотежу моћи (a3).

Овако уопштено формулисана емпиријска импликација обухвата следећа конкретна предвиђања о циљевима, средствима и активностима спољне политике. Прво, *предвиђа се да се циљ политике према Персијском заливу променио из ширења америчког либералног међународног поретка и америчког првенства у циљ одбране постојећег стања*. Друго, *предвиђа се да су средства спољне политике која се користе за постизање овог циља у већој мери економска и дипломатска него војна, а да се уместо директне више користи индиректна војна сила*. Треће, *предвиђа се да су се спољнополитичке активности промениле из претежно директних војних интервенција ка одвраћању, против-уравнотежавању, подели или пребацивању одговорности, умирењу и меком уравнотежавању*.

Када је реч о првом предвиђању које се односи на промену у циљевима политике према Персијском заливу ка одржавању постојећег стања, потребно је разјаснити шта под тиме подразумевамо. Прво, у складу са овим предвиђањем се очекује централно место и значај општих циљева САД који су везани за опстанак државе у међународном систему – физичка безбедност становништва, територијални интегритет, сувереност, политичка независност и економски просперитет. Друго, посебни циљеви се разликују од администрације до администрације, али се предвиђа њихов ужи обухват, односно нагласак на циљевима који могу бити повезани са америчком националном безбедношћу, попут против-тероризма. Одржавања регионалног система савезништва може бити заступљено као циљ јер је у складу са одржавањем статуса кво. Треће, овде претпостављамо да су за време председника Обама и Трампа у мањој мери били заступљени посебни циљеви промоције међународног либералног поретка, либерализације тржишта, вредности демократије и људских права, као и промене режима у Персијском заливу или бар њихова секундарна позиција у односу на опште циљеве.

Друго предвиђање се односи на промену средстава спољне политике тако да она више укључују економска и дипломатска средства у односу на војна, као и већу употребу индиректне војне силе у односу на директну. Поред тога, такође се претпоставља и мања одређеност за употребу директне војне силе у вези са циљевима који нису у непосредној вези са америчком националном безбедношћу. Када је реч о трећем предвиђању, изостанак рата би значајно повећао поверење у каузални механизам, али није потпуно искључен јер постоје извесни случајеви независни од области енергије који би могли бити повод за рат. Ипак, очекује се потпуни изостанак директне војне интервенције дугог трајања у циљу одговора на енергетску

¹⁰⁴⁵ Видети друго поглавље ове дисертације.

претњу. Другим речима, очекује се употреба других спољнополитичких активности или изостанак реакције у случајевима претње.

Сва ова предвиђања су високо специфична за доказивање да је оријентација велике стратегије у периоду Обаине и Трампове администрације била смањење ангажовања. Ипак, ова предвиђања не искључују друга објашњења у односу на промену позиције САД у глобалном енергетском систему. У складу са тиме, она испуњавају услове за *smoking gun* тест.

У оквиру овог поглавља ћемо се више бавити општим правцем спољне политике, па ће наведена предвиђања о циљевима, средствима и конкретним активностима бити додатно тестирана у петом и шестом поглављу ове тезе. Као последње предвиђање у оквиру овог поглавља такође подразумевамо и *смањење трошкова САД у политици према Персијском заливу*.

4.4.2. Приступ САД регионалној равнотежи моћи у Персијском заливу

Говорећи конкретно о значају Персијског који је у директној вези са питањима енергије, веома је тешко пронаћи доказе овог типа, па они имају велику инференцијалну вредност. Ипак, постоји потврђујући доказ исказа за време Трампове администрације. Тако се у документу Стејт департмента, тачније Канцеларије за енергетске ресурсе приказује ангажовање САД у спољној енергетској политици широм света, односно специфично говори о ангажовању које је резултат енергетских односа. У овом приказу нема Персијског залива, као ни ширег Блиског истока као издвојеног региона од значаја.¹⁰⁴⁶ Помиње се једна држава Персијског залива као област ангажмана. Ради се о примени енергетских санкција на Иран.¹⁰⁴⁷ Поред тога, када је реч о ширем Блиском истоку, наводи се ангажовање у диверзификацији у Израелу. У овом документу као региони од значаја за спољну енергетску политику САД се спомињу Северна Америка, Централна и Латинска Америка, Африка и Европа.¹⁰⁴⁸ Конкретни циљеви ангажовања у енергетској спољној политици варирају у односу на ове регионе, па је тако у случају Северне и Централне Америке циљ енергетска интеграција, док је циљ у Европи, Африци и Латинској Америци енергетска диверзификација, која укључује амерички ТПП.¹⁰⁴⁹ Интереси и циљеви у вези са енергијом, као и средства њиховог постизања, енергетске претње и одговори на њих су детаљније обрађени у наредна два поглавља, посебно за сваку администрацију.

С друге стране, четврто поглавље завршавамо доказима постојања о активности а3 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма. Седми корак претпоставља да је прилика настала променом америчке позиције у глобалном енергетском систему имала и индиректни утицај на свеукупни приступ САД регионалној равнотежи снага у Персијском заливу. Другим речима, системска прилика за смањење ангажовања у односу на регионалну равнотежу снага у Персијском заливу је била мање очигледна и јасна, док је стратешко окружење мало мање пермисивно када се у обзир узму и друге претње ван енергетских. Ипак, с обзиром на велики значај који је енергетска безбедност имала у формулисању спољне политике према Персијском заливу, и промене у овој области се одражавају на свеукупни приступ региону.

У складу са тиме, прво ћемо приказати статистичке податке о трошковима спољне политике. Када је реч о смањењу трошкова спољне политике који се односе на Персијски залив, овде се као докази користе статистички подаци о буџетским овлашћењима по појединим категоријама. Део буџета који је од значаја за америчку политику према Персијском заливу су „Дипломатски и конзуларни програми“ (*Diplomatic and Consular Programs*). Тако се у периоду од 2013. до

¹⁰⁴⁶ U. S. Department of State, *What We Do in Support of the U. S. National Security Strategy*, Bureau of Energy Resources, 2019, p. 2, <https://2017-2021.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/What-We-Do-in-Support-of-the-U.S.-National-Security-Strategy.pdf>

¹⁰⁴⁷ Ibid.

¹⁰⁴⁸ Ibid.

¹⁰⁴⁹ Ibid.

2021. године посматра поткатегорија „Блискоисточни послови“ (*Near Eastern Affairs*) у оквиру категорије „Прекоморски програми“ (*Overseas Programs*). На графиконима 24 и 25 представљена је буџетска категорија „Блискоисточни послови“ која обухвата издвајања за позиције/радна места (*Positions – Enduring*), трајна издвајања (*Enduring Funds*), и издвајања за непланиране трошкове у иностранству (*Overseas Contingency Funds*).¹⁰⁵⁰ У овом графикону су коришћени квантитативни подаци о стварним издвајањима из буџета (*Actual*), а не о захтевима. Једини изузетак се односи на 2018. годину, за коју је доступан само податак о процењеним буџетским издвајањима.¹⁰⁵¹ Поред тога, нису доступни подаци о трајним издацима и непланираним трошковима за 2020 и 2021. годину.

Графикон 24. Буџетска издвајања САД за категорију „Блискоисточни послови“ и њене поткатегорије 2012-2017. у хиљадама долара.

Извор: обрада аутора на основу података Стејт департмента.¹⁰⁵²

Временска серија представљена на графикону 24 указује да је за време Обамина администрације дошло до смањења укупних буџетских издвајања за категорију „Блискоисточни послови“ са преко 2 милијарде (2012) на око 400 милиона америчких долара (2016), што се наставило и за време председника Трампа, па је у 2021. година ова категорија износила око 300 милиона долара. До највећег пада је дошло у периоду од 2012. до 2014. године, након чега се вредност одржавала на сличном нивоу. На основу података, бележи се пад и у издвајањима за радна места и у трајним издвајањима и у издвајањима за непланиране трошкове. Најмањи пад се десио у издвајањима за позиције, трајна издвајања су преполовљена, док је поткатегорија непланираних трошкова имала највећи пад од свих поткатегорија у

¹⁰⁵⁰ The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Vol. 1: Department of State Operations, Department of State, United States of America, Fiscal Year 2014, p. 151.

¹⁰⁵¹ The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2019, p. 106.

¹⁰⁵² The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Vol. 1: Department of State Operations, Department of State, United States of America, Fiscal Year 2014, p. 151; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Operations, Department of State, United States of America, Fiscal Year 2015, p. 145; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2016, p. 153; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2017, p. 179; U. S. Department of State, Foreign Operations, and Related Programs, *Congressional Budget Justification*, United States of America, Fiscal Year 2018, p. 84; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2019, p. 106; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2021, p. 148; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2022, p. 145; The Secretary of State, *Congressional Budget Justification*, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement, Fiscal Year 2023, p. 148.

периоду од 2012. до 2017. године. Нарочито је значајна поткатегорија издвајања за непланиране трошкове у иностранству јер се може повезати са одржавањем равнотеже у региону.

Још један доказ о смањеним трошковима према земљама у Персијском заливу може се пронаћи у подацима Стејт Департамента о дипломатским посетама на нивоу председника и државног секретара појединим регионима. Овде ћемо поредити број посета регионима између председника, као и у односу на друге важне регионе. Џорџ В. Буш је посетио Катар 2003. године, где се састао са емиром Хамадом Танијем, посетио седиште Централне команде и разговарао о америчком војном особљу,¹⁰⁵³ Бахреин 2008. године, где се састао са краљем Хамадом бин Иса ал-Калифом у вези са америчким војним особљем,¹⁰⁵⁴ Кувајт 2008. године, где се састао са генералом Дејвидом Петреусом и амбасадором Крокером у вези са америчким војним особљем,¹⁰⁵⁵ и УАЕ, где се састао са председником Калифом бин Заједом ал-Нахјаном и регентом Шеиком Мухамедом.¹⁰⁵⁶ За време Обаминог и Трамповог мандата није било председничких посета Бахреину, Кувајту, УАЕ, Катару и Оману.

Џорџ В. Буш је два пута посетио Саудијску Арабију, где се састао са краљем Абдулом, док је Обама то учинио два пута у току првог и два пута у току другог мандата (2009 и 2014. се састао са краљем Абдулом, а 2015 и 2016. са краљем Салманом бин Абделазисом ал-Саудом, при последњој посети је присуствовао и ЗСС).¹⁰⁵⁷ Доналд Трамп је само једном посетио Саудијску Арабију, 2017. године, када се састао са краљем Салманом, потписао војне споразуме и разговарао са лидерима ЗСС.¹⁰⁵⁸ Када је реч о Ираку, Џорџ В. Буш га је посетио четири пута (2004, 2006, 2007, 2008), док је Обама то учинио једном 2009. године, када се састао са тадашњим председником у вези са америчким војним особљем, док за време Трамповог мандата није било званичних посета Ираку на председничком нивоу,¹⁰⁵⁹ али јесу посећене трупе у једном наврату. Свеукупно, за време Буша било је десет председничких посета региону Персијског залива, за време Обама пет, а за време Трампа једна званична председничка посета региону Персијског залива. Поред тога, посете Џорџа В. Буша су обухватале већи број држава региона (6), док су Обама и Трамп посетили мањи број држава Персијског залива (2 и 1). У складу са тиме може се закључити да је посматрано из угла посета високих државних званичника, које се сматрају једним обликом стратешког уверавања (strategic reassurance), регион Персијског залива за време Обамина и Трампове администрације био мање значајан него током администрације Џорџа В. Буша.

Када је реч о региону Источне и Југоисточне Азије, за време Џорџа В. Буша биле су четири председничке посете Јапану (2002, 2003, 2005, 2008), док их је за време Барака Обама било шест, две за време првог и четири за време другог мандата (2009, 2010, 2014, и три 2016).¹⁰⁶⁰ Доналд Трамп је посетио Јапан три пута (2017 и два пута 2019).¹⁰⁶¹ Буш је посетио Јужну Кореју три пута (2002, 2005, 2008), док је Обама то урадио четири пута, три пута за време првог и једном за време другог мандата (2009, 2010, 2012, 2014), а Трамп два пута (2017,

¹⁰⁵³ Office of the Historian, *Qatar*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/qatar>

¹⁰⁵⁴ Office of the Historian, *Bahrain*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/bahrain>

¹⁰⁵⁵ Office of the Historian, *Kuwait*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/kuwait>

¹⁰⁵⁶ Office of the Historian, *United Arab Emirates*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/united-arab-emirates>

¹⁰⁵⁷ Office of the Historian, *Saudi Arabia*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/saudi-arabia>

¹⁰⁵⁸ Ibid.

¹⁰⁵⁹ Office of the Historian, *Iraq*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/iraq>

¹⁰⁶⁰ Office of the Historian, *Japan*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/japan>

¹⁰⁶¹ Ibid.

2019).¹⁰⁶² Барак Обама је посетио Лаос 2016. године, а пре и после њега није било председничких посета овој земљи.¹⁰⁶³ Обама је такође посетио и Малезију 2014. и 2015. године, при чему је присуствовао састанку АСЕАН, док Трамп није имао председничких посета овој земљи.¹⁰⁶⁴ Пре Обама, последња посета Малезији на председничком нивоу одиграла се за време администрације Линдона Џонсона, 1966. године.¹⁰⁶⁵ Док је за време Буша и Трампа била само по једна посета Филипинима на председничком нивоу (2003 и 2017, респективно), Обама је ову државу посетио два пута (2014. и 2015. године).¹⁰⁶⁶ Џорџ В. Буш је два пута посетио Сингапур (2003 и 2006.), док су Обама и Трамп то учинили по једном за време својих мандата (2009 и 2017, респективно).¹⁰⁶⁷ Буш је посетио Тајланд два пута, 2003 и 2008. године, Обама једном 2008, док за време Трампа није било председничких посета Тајланду.¹⁰⁶⁸ Буш и Обама су посетили Вијетнам по једном за време својих мандата (2006 и 2016, респективно), док је Трамп то урадио два пута (2017 и 2019).¹⁰⁶⁹ Барак Обама је два пута посетио Мијанмар током свог мандата (2012 и 2014), док Буш и Трамп то нису урадили.¹⁰⁷⁰ Буш је посетио Кину четири пута (2001, 2002, 2005, 2008), Обама три пута (2009, 2014, 2016), а Трамп једанпут.¹⁰⁷¹ За време Џорџа Буша било је укупно 17 посета наведеним државама које припадају региону Источне и Југоисточне Азије (са 8 појединачних држава), за време Обама 23 (10 појединачних држава), а за време Трампа девет (шест појединачних држава). У складу са Обаином политиком заокрета према Азији, овде можемо видети да су и посете на председничком нивоу биле учесталије и разноврсније за време Обаиног мандата у односу на раније периоде.

Када је реч о Централној и источној Европи (укључујући Балтичке земље), за време Џорџа В. Буша било је једанаест посета на највишем нивоу, док је било седам посети Русији.¹⁰⁷² Од земаља Централне и источне Европе, Барак Обама је посетио Чешку (2009 и 2010), Пољску (2011, 2014, 2016) и Естонију 2014. године, укупно шест посета.¹⁰⁷³ За време Обаиног мандата било је две посете Русији, 2009 и 2013. године.¹⁰⁷⁴ Коначно, Доналд Трамп је током свог мандата од држава ЦИЕ посетио једино Пољску.¹⁰⁷⁵

Посете на нивоу државног секретара према Персијском заливу за време председника Буша (државни секретари Колин Пауел [*Colin Powell*] и Кондолиза Рајс [*Condoleezza Rice*])

¹⁰⁶² Office of the Historian, *South Korea*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/korea-south>

¹⁰⁶³ Office of the Historian, *Laos*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/laos>

¹⁰⁶⁴ Office of the Historian, *Malaysia*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/malaysia>

¹⁰⁶⁵ Ibid.

¹⁰⁶⁶ Office of the Historian, *Philippines*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/philippines>

¹⁰⁶⁷ Office of the Historian, *Singapore*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/singapore>

¹⁰⁶⁸ Office of the Historian, *Thailand*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/thailand>

¹⁰⁶⁹ Office of the Historian, *Vietnam*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/vietnam>

¹⁰⁷⁰ Office of the Historian, *Burma*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/burma>

¹⁰⁷¹ Office of the Historian, *China*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/china>

¹⁰⁷² Чешка (2002 и 2007), Словачка (2005), Пољска (2001, 2003, 2007), Украјина (2008), Литванија (2002), Летонија (2005 и 2006), Естонија (2006). Office of the Historian, *George W. Bush*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/bush-george-w>

¹⁰⁷³ Office of the Historian, *Barack Obama*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/obama-barack>

¹⁰⁷⁴ Ibid.

¹⁰⁷⁵ Office of the Historian, *Donald J. Trump*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/trump-donald-j>

обухватиле су седам појединачних држава, са укупним бројем од 42 посете.¹⁰⁷⁶ Посете на нивоу државног секретара Централној и источној Европи у истом периоду су обухватиле шест појединачних држава, са укупним бројем од 15 посета, не укључујући Русију, где је било 16 путовања државних секретара.¹⁰⁷⁷ Када је реч о региону Источне и Југоисточне Азије, било је укупно 42 посете државних секретара САД у осам појединачних држава.¹⁰⁷⁸ У складу са тиме, подједнако су биле заступљене посете регионима Персијског залива и Југоисточне и Источне Азије, док су државни секретари у нешто мањој мери путовали у земље ЦИЕ и у Русију.

Посете на нивоу државног секретара региону Персијског залива за време мандата Барака Обаме (државни секретари Хилари Клинтон [*Hillary Rodham Clinton*] и Џон Кери) обухватиле су осам појединачних држава са укупним бројем од 49 посета.¹⁰⁷⁹ Дакле, било је мање председничких посета, али нешто више посета региону на нивоу државног секретара. Ипак, у већој мери су биле заступљене посете државама Југоисточне и Источне Азије. Посете региону Источне и Југоисточне Азије у истом периоду су обухватиле десет појединачних држава са укупним бројем од 59 посета.¹⁰⁸⁰ Било је укупно 16 посета Централној и источној Европи са шест појединачних држава, не рачунајући Русију, где их је било осам.¹⁰⁸¹ Посете на нивоу државног секретара Персијском заливу за време администрације Доналда Трампа (државни секретари Рекс Тилерсон [*Rex W. Tillerson*] и Мајкл Помпео) обухватиле су седам појединачних држава, са укупним бројем од 30 посета.¹⁰⁸² У истом периоду посете државних секретара

¹⁰⁷⁶ Колин Пауел је посетио Ирак три пута, Кувајт пет пута, Оман и Катар по једном и Саудијску Арабију четири пута. Office of the Historian, *Colin Luther Powell*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/powell-colin-luther> Кондолиза Рајс је посетила Бахреин три пута, Ирак десет пута, Кувајт четири пута, Саудијску Арабију осам пута и УАЕ три пута. Office of the Historian, *Condoleezza Rice*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/rice-condoleezza>

¹⁰⁷⁷ Колин Пауел је посетио Чешку једном, Литванију једном, Пољску три пута и Украјину једном. Кондолиза Рајс је посетила Чешку једном, Летонију два пута, Литванију једном, Пољску два пута, Словачку једном и Украјину два пута. Русија је посећена шест пута за време првог државног секретара, а десет пута за време другог. Office of the Historian, *Colin Luther Powell*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/powell-colin-luther> Office of the Historian, *Condoleezza Rice*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/rice-condoleezza>

¹⁰⁷⁸ Колин Пауел је путовао у Кину и Јапан по пет пута, Јужну Кореју четири пута, Малезију једном, Филипине једном, Сингапур једном, Тајланд три пута и Вијетнам једном. Office of the Historian, *Colin Luther Powell*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/powell-colin-luther> Кондолиза Рајс је путовала у Кину шест пута, Јапан пет пута, Јужну Кореју шест пута, Малезију Сингапур, Вијетнам и Тајланд по једном. Office of the Historian, *Condoleezza Rice*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/rice-condoleezza>

¹⁰⁷⁹ Хилари Клинтон је посетила Бахреин једном, Ирак једном, Кувајт једном, Оман два пута, Катар два пута, Саудијску Арабију два пута, УАЕ три пута и Јемен једном. Office of the Historian, *Hillary Rodham Clinton*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/clinton-hillary-rodham> Џон Кери је посетио Бахреин једном, Ирак четири пута, Кувајт два пута, Оман три пута, Катар три пута, Саудијску Арабију 17 пута, УАЕ шест пута. Office of the Historian, *John Forbes Kerry*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/kerry-john-forbes>

¹⁰⁸⁰ Хилари Клинтон је посетила Мијанмар два пута, Кину седам пута, Јапан четири пута, Јужну Кореју пет пута, Лаос једном, Малезију једном, Филипине два пута, Сингапур три пута, Тајланд три пута и Вијетнам три пута. Office of the Historian, *Hillary Rodham Clinton*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/clinton-hillary-rodham>

Џон Кери је посетио Мијанмар два пута, Кину девет пута, Јапан три пута, Јужну Кореју три пута, Лаос два пута, Малезију два пута, Филипине два пута, Сингапур једном и Вијетнам четири пута. Office of the Historian, *John Forbes Kerry*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/kerry-john-forbes>

¹⁰⁸¹ Хилари Клинтон је посетила Чешку четири пута, Летонију једном, Литванију два пута, Пољску једном, Украјину једном, а Русију четири пута. Office of the Historian, *Hillary Rodham Clinton*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/clinton-hillary-rodham>

Џон Кери је посетио Литванију једном, Пољску три пута, Украјину три пута, а Русију четири пута. Office of the Historian, *John Forbes Kerry*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/kerry-john-forbes>

¹⁰⁸² Рекс Тилерсон је посетио Ирак једном, Кувајт три пута, Катар три пута, Саудијску Арабију три пута. Office of the Historian, *Rex Wayne Tillerson*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/tillerson-rex-wayne>

Источној и Југоисточној Азији су обухватиле девет земаља, са укупним бројем од 30 посета.¹⁰⁸³ Према Централној и источној Европи било је укупно осам посета у пет земаља, док је према Русији било укупно две посете у овом периоду.¹⁰⁸⁴

*

Када је реч о средствима спољне политике, овде полазимо од предвиђања да су економска и дипломатска средства спољне политике била доминантнија у односу на војна. Ипак, постоје различита очекивања у погледу конкретних средстава. Наиме, заливске монархије, које спадају у ред богатијих држава, нису традиционални прималац економске помоћи САД, па ова категорија не може послужити као доказ високе инференцијалне вредности, иако ћемо у наставку потпоглавља дати преглед економске помоћи државама Персијског залива. Према томе, од веће су користи подаци о економским санкцијама. У овом делу се ослањамо на секундарне податке из анализа Центра за нову америчку безбедност (Center for a New American Security) које укључују географску распрострањеност санкција, као и њихов број по појединим државама, а у оквиру пројекта Санкције по бројевима (Sanctions by the Numbers). Санкцијама које уводи амерички Департман финансија (U.S. Department of Treasury) у току Обамине администрације је обухваћено 655 ентитета и појединаца из Ирана, „што је чинило Иран најсанкционисанијом земљом на свету[, и]пак друге државе су близу иза тога, што показује широку примену санкција током Обаминих година“.¹⁰⁸⁵ За време администрације Доналда Трампа, број укупно санкционисаних ентитета и, појединаца је порастао у односу на Обамину администрацију, а 2018. године је износио чак 1457.¹⁰⁸⁶ У 2019. и 2020. години и даље је највише режима санкција било усмерено према Ирану.¹⁰⁸⁷ Џон Патрик Империјали (*Johnpatrick Imperiale*) као један од закључака анализе пројекта Центра за нову америчку безбедност наводи да период од 2009 до 2019. године одликује „значајан раст у дезигнацијама и употреби финансијских санкција као кључног инструмента америчке спољне политике“.¹⁰⁸⁸

Када је реч о војним средствима очекује се пораст индиректне употребе силе у односу на директну у кратком и средњем року, али смањење обе врсте војних средстава у дугом року, под непромењеним условима. То конкретно подразумева смањење или изостанак ангажовања трупа САД у борби, смањење или изостанак употребе ваздушне и поморске силе САД. У кратком и средњем року се не искључује одржавање војних вежби са савезницима, повећање војне помоћи, као и техничка и логистичка подршка савезницима у случају војних сукоба,

Мајк Помпео је посетио Бахреин једном, Ирак једном, Кувајт једном, Оман два пута, Катар четири пута, Саудијску Арабију шест пута и УАЕ пет пута. Office of the Historian, *Michael R. Pompeo*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/pompeo-michael-r>

¹⁰⁸³ Рекс Тилерсон је путовао у Мијанмар једном, Кину три пута, Јапан два пута, Јужну Кореју два пута, Малезију једном, Филипине два пута, Тајланд једном, Вијетнам једном. Office of the Historian, *Rex Wayne Tillerson*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/tillerson-rex-wayne>

Мајкл Помпео је посетио Кину два пута, Јапан четири пута, Јужну Кореју три пута, Малезију једном, Филипине једном, Сингапур два пута, Тајланд једном, и Вијетнам три пута. Office of the Historian, *Michael R. Pompeo*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/pompeo-michael-r>

¹⁰⁸⁴ Рекс Тилерсон је путовао у Пољску, Украјину и Русију по једном, док је Мајкл Помпео посетио Белорусију једном, Чешку једном, Пољску два пута, Словачку једном, Украјину једном и Русију једном. Office of the Historian, *Rex Wayne Tillerson*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/tillerson-rex-wayne> Office of the Historian, *Michael R. Pompeo*, op. cit, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/pompeo-michael-r>

¹⁰⁸⁵ Abigail Eineman, “Sanctions by the Numbers: The Geographic Distribution of U.S. Sanctions.”, *Center for a New American Security*, June 15, 2020, <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-1>

¹⁰⁸⁶ Johnpatrick Imperiale, “Sanctions by the Numbers: U.S. Sanctions Designations and Delistings, 2009–2019.”, *Center for a New American Security*, February 27, 2020, <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers>

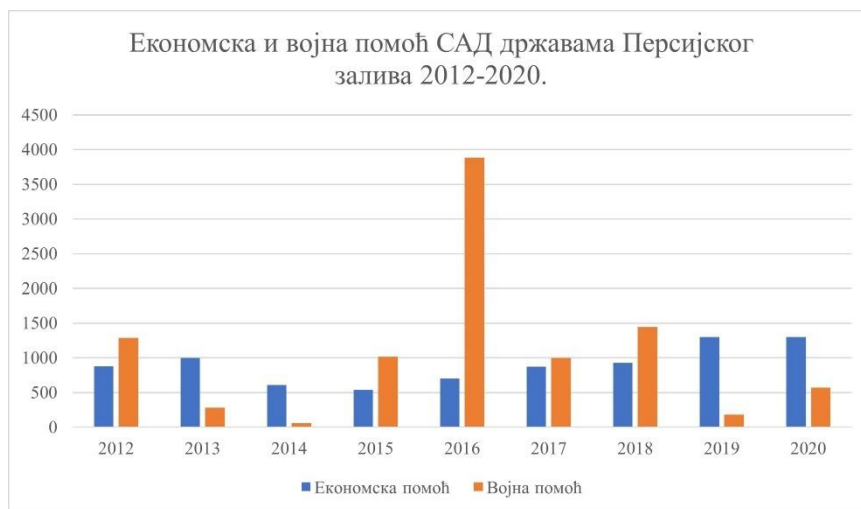
¹⁰⁸⁷ Ibid.

¹⁰⁸⁸ Ibid. Под дезигнацијом (designation) се овде подразумева стављање ентитета, појединца, пловила или летелице на листу санкција, а супротно је скидању са ове листе (delisting), али у српском језику не постоје одговарајући термини за превод.

промена у распореду трупа и војних средстава, али је у дугом року у непромењеним условима логично очекивати и њихово смањење.

На графикону бр. 25 приказани су подаци о укупној економској и војној помоћи Персијском заливу у току Обаиног другог мандата и Трамповог првог мандата. Графикон 25 садржи податке о оствареним исплатама (disbursement), а не буџетским захтевима и облигацијама. У посматраном периоду, економска помоћ САД Персијском заливу је варијала, док за војну помоћ постоји пад у периоду од 2012. до 2014. године, као и позитиван прираст у 2015. и 2016. години, с тим што је вредност војне помоћи у 2016. години скоро три пута већа у односу на базну 2012. годину. Ово повећање се десило у контексту одговора на претњу ИСИЛ у Ираку, а након тога је враћено на нивое пре повећања. Када је реч о односу две врсте помоћи, у прве две године Обаиног другог мандата преовлађивала је економска, док је у друге две преовлађивала војна помоћ, у складу са већом терористичком претњом. За време администрације Доналда Трампа, економска помоћ је порасла у периоду од 2017 до 2021, док је војна помоћ, након иницијалног смањења у односу на 2016, имала позитиван прираст у 2018, негативан у 2019, а позитиван у 2020. Свеукупно, економска помоћ је била сличног нивоа или већа за време Трампа него Обаме, док је војна помоћ смањена доласком председника Трампа на функцију.

Графикон 25. Економска и војна помоћ САД државама Персијског залива 2012-2020. (у милионима долара)

Извор: обрада аутора на основу података Стејт департмента и Агенције за међународни развој САД.¹⁰⁸⁹

На основу података о алокацији помоћи по секторима се могу извести закључци о циљевима. На графикону бр. 26 су приказани процентуални удели сектора „Мир и безбедност“,

¹⁰⁸⁹ US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2012, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>
US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

„Хуманитарна помоћ“ и „Демократија, људска права и управљање“, као три најзначајнија сектора ка којима је америчка страна војна и економска помоћ усмерена, а у периоду друге Обамине и прве Трампове администрације.

Графикон 26. Алокација стране помоћи САД према Персијском заливу по секторима 2012-2020.

Извор: обрада аутора на основу података Стејт Департамента и Агенције за међународни развој.¹⁰⁹⁰

Као што се може видети на графикону 26, процентуална заступљеност сектора „Мир и безбедност“ је била доминантна у 2012. години, након чега се десио процентуални пад све док 2015. године. У 2015. и 2016. години, она је била процентуално и апсолутно највиша у посматраном периоду. Након тога, помоћ усмерена ка овом сектору је опадала. Супротно, сектор „Хуманитарна помоћ“ је имао нагли пораст у 2014. години, а пад у 2015. и 2016. години, док је након тога био у порасту, са највећим процентом у 2019. години. Сектор „Демократија, људска права и управљање“ је порастао 2013. године, након чега је био у паду, а у периоду од 2015 до 2020. године заузимао је процентуално најмањи део међу секторима. За време администрације Доналда Трампа, овај сектор је константно бележио низак процентуални удео у укупној алокацији војне и економске помоћи. У периоду Обамине друге администрације, одређена средства су била додељена и сектору „Економски развој“ у државама Персијског залива (2012 – 4,47%, 2013 – 5,75%, 2014 – 6,86%, 2015 – 2%, 2016 – 1%), док се за време Трампа ова категорија не наводи као циљ стране помоћи САД. Оваква алокација економске и војне помоћи САД представља потврђујући доказ ужег обухвата циљева САД у Персијском заливу, односно преовлађујући циљ регионалне стабилности, а мању усмереност ка ширењу вредности и идеала у иностранству.

¹⁰⁹⁰ Ibid.

Графикон 27. Економска помоћ САД Персијском заливу 2012-2020. према сектору

Извор: обрада аутора на основу података Стејт Департамента и Агенције за међународни развој САД.¹⁰⁹¹

На графикону 27 су представљени подаци о економској помоћи САД државама Персијског залива у периоду од 2012. до 2021. године у сектору „Мир и безбедност“ и „Демократизација, људска права и управљање“. Као што се може видети на графикону, економска помоћ давана у циљу демократизације и људских права је била знатно виша у односу на економску помоћ давану у циљу одржавања регионалне стабилности на почетку Обаминог другог мандата. Међутим, у посматраном периоду дошло је до смањења економске помоћи која се даје ради демократизације, а повећања економске помоћи која се даје ради регионалне стабилности. Између 2016 и 2017. године, овај тренд се преокренуо, односно више економске помоћи је давано у циљу безбедности, а мање у циљу ширења вредности у Персијском заливу, а то се може повезати са перципираном претњом од Ирана за време Трамповог мандата. За време Трампове администрације, дошло је до повећања економске помоћи у циљу регионалне стабилности, док је економска помоћ са циљем демократизације остала на истом, релативно ниском нивоу. Овакав образац говори у прилог смањења обухвата циљева на оне који су директно везани за националну безбедност САД, али и о повећаној употреби економских средстава за њихово постизање.

Када је реч о војној помоћи у истом периоду, она је готово искључиво била усмерена ка сектору „Мир и безбедност“ у посматраном периоду. Постоји неколико изузетака, али се ради о занемарљивим сумама у односу на прву категорију – у 2013. години, поред овог сектора, војна помоћ је давана у циљу „Економског развоја“ и за категорију „Више сектора“.¹⁰⁹² У 2014. години, поред безбедности, 750 хиљада долара је дато за циљ „Демократизација, људска права и управљање“, док је у 2017. години у истом циљу дато око 47 хиљада долара.¹⁰⁹³

Када је реч о појединачним државама у Персијском, Аденском и Оманском заливу, највише средстава у оквиру стране помоћи је дато Ираку. Суме дате помоћи су биле највеће у првој деценији 21. века (2005. године 8,5 милијарди долара), а почеле су да падају за време Обамине прве администрације. Од 2009. до 2014. године укупна страна помоћ Ираку је опала са око 6,5 милијарди на око 400 милиона долара.¹⁰⁹⁴ У 2015. и 2016. години (4,293 милијарде долара),

¹⁰⁹¹ Ibid.

¹⁰⁹² US Foreign Assistance Dashboard, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2013, <https://www.foreignassistance.gov/>

¹⁰⁹³ US Foreign Assistance Dashboard, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2014, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2017, <https://www.foreignassistance.gov/>

¹⁰⁹⁴ US Foreign Assistance, Iraq, 2012, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2012/disbursements/0>

страна помоћ САД према Ираку је поново била у порасту, што се може објаснити одговором на претњу ИСИЛ. Након овог периода, са изузетком малог пораста у 2018. години, наставио се пад стране помоћи САД Ираку, па је она 2020. године износила 1,134 милијарде долара.¹⁰⁹⁵ У периоду од 2015 до 2018. године у страној помоћи је војна помоћ била већа од економске (2015 – 73% војна помоћ, 27% економска, 2016 – 90% војна помоћ, 10% економска, 2017 – 70% војна помоћ, 2018 – 73% војна помоћ, 27% економска помоћ), док је у периоду пре и после против-ИСИЛ кампање овај однос био супротан (2013 – 19% војна помоћ, 81% економска помоћ, 2014 – 5% војна помоћ, 95 економска помоћ, 2019 – 15% војна помоћ, 85% економска помоћ, 2020 – 48% војна помоћ, 52% економска помоћ).¹⁰⁹⁶ Преовлађујуће активности су биле финансирање стране војске (Foreign Military Financing) и Фонд за обуку и опремање Ирачана (Iraqi Train and Equip Fund).

Највиши износ стране помоћи САД Бахреину био је 2011. године (око 48 милиона долара), алоциран кроз програме одобравања зајма за куповину одбрамбеног наоружања (Excess Defense Articles, Grant Authority) и финансирања стране војске,¹⁰⁹⁷ а у контексту унутрашњих немира у Бахреину. У периоду након тога страна помоћ Бахреину је била у континуираном паду све до 2018. године када је износила око 900 хиљада долара.¹⁰⁹⁸ У 2019. и 2020. години је повећана војна помоћ Бахреину на 23,3 милиона и 18,5 милиона долара, а кроз програм финансирање стране војске.¹⁰⁹⁹

US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2013,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2013/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2014,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2014/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2015,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2015/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2016,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2016/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2017,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2017/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2018,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2018/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2019,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2019/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Iraq,	2020,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/iraq/2020/disbursements/0												
¹⁰⁹⁵ Ibid.												
¹⁰⁹⁶ Ibid.												
¹⁰⁹⁷	US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2011,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,	
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2011/disbursements/0												
¹⁰⁹⁸	Ibid.	US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2012,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2012/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2013,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2013/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2014,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2014/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2015,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2015/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2016,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2016/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2017,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2017/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2018,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2018/disbursements/0												
¹⁰⁹⁹	US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2019,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,	
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2019/disbursements/0												
US	Foreign	Assistance,	Bahrain,	2020,	Last	Accessed	on	December	5,	2024,		
https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2020/disbursements/0												

Страна помоћ Саудијској Арабији је ниска у односу на друге државе у региону. Тако је на почетку Обаминог другог мандата износила око 640 хиљада долара и до 2016. године забележила још већи пад.¹¹⁰⁰ За време администрације Доналда Трампа, у 2019. години је дошло до повећања на око 1,77 милиона долара.¹¹⁰¹ Ово повећање се може повезати са нападима на саудијску територију, укључујући и напад на енергетску инфраструктуру. Страна помоћ Саудијској Арабији је у посматраном периоду претежно класификована као економска. Страна помоћ Кувајту је била на ниском нивоу у току Обамина оба мандата (мање од 100 хиљада долара годишње), али је забележила повећање у току 2016 и 2017. године (4,2 милиона и 3,99 милиона, респективно) и до краја Трампове администрације се задржала на око 2 милиона долара годишње.¹¹⁰² Ипак, са малим изузецима, била је економског типа. Слично томе, страна помоћ УАЕ је повећана 2015. на око 3,5 милиона долара, а у вези са циљем против-тероризма и била је већински економска и у малој мери војна (9%).¹¹⁰³ У периоду након тога, а до краја Трампове администрације, опет је била у паду (2020. је износила око 400 хиљада долара).¹¹⁰⁴ Страна помоћ САД Оману је била у паду у периоду од 2013. до 2019. године, када

¹¹⁰⁰ US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2013/disbursements/0>

¹¹⁰¹ US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2020/disbursements/0>

¹¹⁰² US Foreign Assistance, Kuwait, 2012, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2012/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2020/disbursements/0>

¹¹⁰³ US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2015/disbursements/0>

¹¹⁰⁴ US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2015, op. cit, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2016/disbursements/0>

је повећана са око 2 милиона dolara на 52 милиона dolara.¹¹⁰⁵ Помоћ је у 2019. години била већински војна, а распоређена је кроз програме глобалне обуке и опремања (Global Train and Equip Program) и финансирања стране војске. Након тога се вратила на ниво пре повећања. У случају Јемена постоји јасан узлазни тренд у категорији страна помоћ у посматраном периоду, који је коинцидирао са грађанским ратом у земљи. Помоћ је била и војна и економска до 2015. године, а након тога је смањена војна помоћ, па се страна помоћ Јемену односила на економску односно хуманитарну помоћ.¹¹⁰⁶ Помоћ Катару је у посматраном периоду била занемарљиво мала (мања од 70 хиљада долара), осим у 2019. и 2020. години, када је износила око 450 хиљада долара и 300 хиљада долара, а распоређена је кроз Канцеларију СД за дипломатску безбедност.¹¹⁰⁷

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2020/disbursements/0>

¹¹⁰⁵ US Foreign Assistance, Oman, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/oman/2020/disbursements/0>

¹¹⁰⁶ US Foreign Assistance, Yemen, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2020/disbursements/0>

¹¹⁰⁷ US Foreign Assistance, Qatar, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2016/disbursements/0>

Када је реч о офанзивним способностима пројекције моћи, као облику индиректне употребе силе, предвиђа се краткорочно и средњорочно повећање у случају претње, а смањење у дугом временском року под непромењеним околностима. Ова врста војних средстава се углавном односи на број распоређених трупа и врсту и количину војних средстава (military assets) које САД имају у Персијском заливу. Прво, важно је напоменути да САД имају војне базе у Саудијској Арабији, Катару, Бахреину, Кувајту, УАЕ, као и приступ војним постројењима у Оману, мада се бележи смањење у броју активних трупа које су распоређене у базама.¹¹⁰⁸

Друго, податке о америчким војним способностима и њиховом распореду смо пронашли у извештајима које на годишњем нивоу издаје Међународни институт за стратешке студије (*International Institute for Security Studies*), али је јако тешко пронаћи прецизне податке о глобалном распореду војне моћи САД (global posture). Како је вероватноћа проналажења ових доказа мала, појединачни докази имају већу инференцијалну вредност.

На крају мандата председника Џорџа Буша, 2008. године у Персијском заливу је било распоређено укупно 145.164 америчких војника.¹¹⁰⁹ Најзначајнији доказ смањења офанзивних капацитета се односи на постепено повлачење америчких трупа из Ирака – тако је 2008. године у Ираку било распоређено 143.000 америчких војника у оквиру Операције „Ирачка слобода“ (*Operation Iraqi Freedom*),¹¹¹⁰ број који је до 2010. године смањен на 49.775 у оквиру Операције Нова Зора (*Operation New Dawn*),¹¹¹¹ а потом на 34.000 у 2011. години.¹¹¹² Дакле, повлачење преко 100.000 војника у овом кратком периоду и завршетак рата у Ираку указују на смањење офанзивних капацитета САД у Персијском заливу. У складу са тиме, када се упоређи укупан број трупа пре и после Обаиног првог мандата, може се закључити да је он смањен три пута, а да се након тога, са извесним осцилацијама задржао све до 2021. године. На графикону 28 се може видети тренд смањења броја распоређених припадника америчке војске у Персијском заливу у периоду од 2008. до 2014. године, као и одржавање око 35.000 војника у периоду од 2014. до 2021. године.

US Foreign Assistance, Qatar, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2017/disbursements/0>
 US Foreign Assistance, Qatar, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2018/disbursements/0>
 US Foreign Assistance, Qatar, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2019/disbursements/0>
 US Foreign Assistance, Qatar, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2020/disbursements/0>

¹¹⁰⁸ Masaki Mizobuchi, “Strategic asset or political burden? U. S. military bases and base politics in Saudi Arabia.”, In *Exploring Base Politics: How Host Countries Shape the Network of U. S. Overseas Bases*, ed. by Shinji Kawana and Minori Takahashi, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2021, pp. 112-115. О потписивању споразума о одбрани и споразума о приступу са државама у Персијском заливу види: Steve A. Yetiv and Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, op. cit, pp. 42-43.

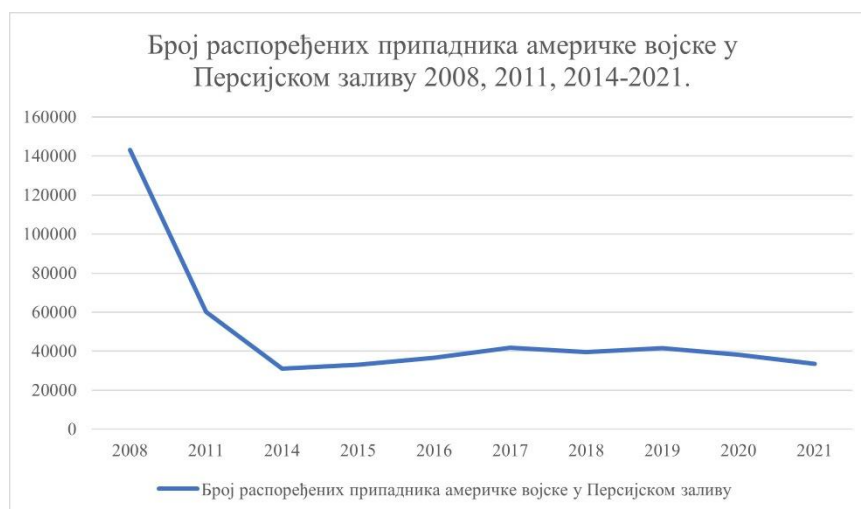
¹¹⁰⁹ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2009, pp. 41-44.

¹¹¹⁰ Ibid, p. 42. О повлачењу трупа из Ирака видети и Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обама*, op. cit, стр. 59-61.

¹¹¹¹ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2011, p. 68.

¹¹¹² The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2012, p. 67.

Графикон 28. Број распоређених припадника америчке војске у Персијском заливу 2008, 2011, 2014-2021.

Извор: обрада аутора на основу података Међународног института за стратешке студије.¹¹¹³

Када је реч о распореду војних средстава (*military assets*),¹¹¹⁴ 2014. године у оквиру Пете флоте у Арапском мору је био распоређен један разарач са противракетном бродском одбраном, хангаром и бродским ваздушним ракетама (DDG(HM)), један борбени брод амфибија и једна платформа за слетање са палубом.¹¹¹⁵ У Персијском заливу је био распоређен један носач авиона (CVN), један крузер са вођеним ракетама са хангаром (CG(HM)), два разарача са противракетном одбраном и хангаром и ваздушним ракетама (DDG(HM)), један разарач са противракетном одбраном и ваздушним ракетама (DDG(M)), један брод за слетање са палубом (LSD), један брзи борбени помоћни брод (AOE), десет патролних пловила (PCO) и шест обалних

¹¹¹³ До укупног броја дошло се сабирањем распоређених трупа у Бахреину, Ираку, Кувајту, Катару, Саудијској Арабији и УАЕ. The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2009, pp. 40-41; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2012, pp. 66-68. The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2015, pp. 52-54; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2016, pp. 50-51, The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2017, pp. 58-60; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2018, pp. 59-61; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2019, pp. 59-61; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2020, p. 58-60; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2021, pp. 60-62; The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2022, pp. 60-62.

¹¹¹⁴ Оригинална терминологија војних средстава на основу Међународног института за стратешке студије: CV/H/L/N/S – aircraft carrier/helicopter/light/nuclear powered/VSTOL; C/G/H/M/N/L – cruiser/guided missile/with hangar/with missile/nuclear-powered/light, DD/G/H/M – destroyer/with ASH/with hangar/with SAM (surface-to-air missile), FF/G/H/M – fire-fighting/frigate/with ASH (anti-ship missile)/with hangar/with SAM, LP/D/H – landing platform/dock/helicopter, LS/D/L/LH/M/T – landing ship/dock/logistic helicopter/medium/tank, PB/C/F/I/R – patrol boat/coastal/fast/inshore/riverine PC/C/F/G/H/I/M/O/R/T patrol craft/coastal with ASH/fast/guided missile/with hangar/inshore/with CIWS missile or SAM/offshore/riverine/torpedo, MCM – mine countermeasures, AOE – fast combat support ship, SSGN – nuclear-powered guided-missile submarine, SSN – nuclear-powered attack submarine, HMMWV – high-mobility multi-purpose wheeled vehicle, HMTV – high-mobility tactical vehicle, LHA – landing ship assault. Видети нпр: The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment, of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2015, pp. 501-502.

¹¹¹⁵ Ibid, p. 52.

патролних пловила (PCC).¹¹¹⁶ Током 2015. године није било промена у војним средствима распоређеним у Арапском мору (сем једног додатог брода за слетање за палубом) ни у оквиру Здружених поморских снага.¹¹¹⁷ Између 2014. и 2015. године, из Персијског залива је повучен један носач авиона и неколико бродова, а остали су распоређени: два разарача са против-ракетном одбраном и ваздушним ракетама (DDGM), десет патролних пловила (PCO) и шест обалних патролних пловила (PCC).¹¹¹⁸ Између 2015 и 2016. године, у Персијски залив је враћен један носач авиона (CVN), два крузера са вођеним ракетама и хангаром (CGHM), један разарач са против-ракетном одбраном и ваздушним ракетама (DDGM), десет патролних возила са вођеним ракетама (PCFG) и шест патролних обалних пловила са против-ракетном одбраном (PCC).¹¹¹⁹ У Арапском мору су били стационирани једна подморница на нуклеарни погон са вођеним ракетама (SSGN), једна борбена подморница на нуклеарни погон (SSN), један крузер са вођеним ракетама и хангаром (CGHM), три разарача са против-ракетном одбраном, хангаром и ваздушним ракетама (DDGHM), један разарач са против-ракетном одбраном и ваздушним ракетама (DDGM) и један брод за слетање са палубом (LSD).¹¹²⁰

У 2017. години, у оквиру Пете флоте Морнарице у Арапском мору је била распоређена само једна борбена подморница на нуклеарни погон са вођеним ракетама (SSGN), док у оквиру Здружених поморских снага није било промена.¹¹²¹ Носач авиона је повучен из Персијског залива, остао је један крузер са вођеним ракетама са хангаром (CGHM) и десет патролних возила са вођеним ракетама (PCFG) и шест патролних обалних пловила са против-ракетном одбраном (PCC), а распоређена једна платформа за слетање са палубом (LPD), један брод за слетање са палубом (LSD) и један брод за слетање (LHA).¹¹²² У 2018. години је поред подморнице на нуклеарни погон из претходне године (SSGN) у Арапском мору био распоређен и један разарач са противракетном бродском одбраном, хангаром и бродским ваздушним ракетама (DDGHM) и један брод за слетање са палубом, док у оквиру Здружених поморских снага није било промена.¹¹²³ У Персијском заливу је био стациониран један крузер са вођеним ракетама и хангаром (CGHM), једна платформа за слетање са палубом (LPD), један брод за слетање са палубом (LSD) и један брод за слетање (LHA), десет патролних возила са вођеним ракетама (PCFG) и шест патролних обалних пловила са против-ракетном одбраном (PCC).¹¹²⁴ У 2019. години у Арапском мору су биле стационирани две подморнице на нуклеарни погон са вођеним ракетама (SSGN), један носач авиона (CVN), један крузер са вођеним ракетама са хангаром (CGHM), једно високо покретно вишефункционално возило (HMMWV) и једно возило високе покретности (HMTV).¹¹²⁵ У Персијском заливу су остала распоређена само патролна пловила – десет патролних возила са вођеним ракетама (PCFG) и шест патролних обалних пловила са против-ракетном одбраном (PCC).¹¹²⁶ У 2020. години у Арапском мору су били распоређени само једна подморница на нуклеарни погон са вођеним ракетама (SSGN), и два разарача са против-ракетном одбраном, хангаром и ваздушним ракетама (DDGHM).¹¹²⁷ У

¹¹¹⁶ Ibid, p. 54.

¹¹¹⁷ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2016, p. 50.

¹¹¹⁸ Ibid p. 52.

¹¹¹⁹ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2017, p. 59.

¹¹²⁰ Ibid, p. 58.

¹¹²¹ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2018, p. 59.

¹¹²² Ibid, p. 61.

¹¹²³ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2019, p. 59.

¹¹²⁴ Ibid, p. 61.

¹¹²⁵ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2020, p. 58.

¹¹²⁶ Ibid, p. 61.

¹¹²⁷ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2021, p. 60.

Персијском заливу су били распоређени један носач авиона (CVN), један крузер са вођеним ракетама и хангаром (CGHM), један разарач са против-ракетном одбраном, хангаром и ваздушним ракетама (DDGHM) и десет брзих патролних пловила са вођењем ракета (PCFG).¹¹²⁸ Као што се може видети, САД су и даље имале значајна војна поморска средства распоређена у Персијском заливу за време Обаине друге администрације, уз одређене ротације, при чему је важно да је у два наврата повучен носач авиона. С друге стране, дошло је до прераспоређивања појединих средстава из Арапског мора, односно мањег броја пловила у овом периоду. Веома је значајно да је у периоду Обаине администрације смањен буџет за одбрану, што је један од показатеља смањења ангажовања у иностранству.¹¹²⁹ За време Трампове администрације, ситуација је била донекле различита, па је смањена количина поморских војних средстава у Персијском заливу, уз већи нагласак на Арапско море. Значајно је навести оцену Међународног института за стратешке студије према којој је за време администрације Доналда Трампа дошло до промене модела распоређивања војних поморских средстава, до већег ослањања америчке морнарице на савезнике и бродове амфибије уместо на носаче авиона – „Носач авиона Хари С. Труман, за који би се редовно могло очекивати на буде распоређен на Блиском истоку уместо тога је остао у Медитерану и северном Атлантику у краћем периоду од три месеца на мору. Ово је био један од најјаснијих примера како морнарица покушава да преобликује свој глобални положај и одступи од нефлексибилних трајних обавеза како би се припремила за операције са високим циљевима“.¹¹³⁰

Поред распореда трупа и војних средстава у офанзивне капацитете пројекције моћи овде убрајамо и заједничке војне вежбе, којих је било и за време Обае и за време Трампа, у мало већој мери. Нпр., у 2013. години одржане су следеће војне вежбе: заједничка војна вежба УАЕ и Централне команде против оружја за масовно уништење (Арапско море, 6.2.2013),¹¹³¹ и „заједничка годишња мултилатерална поморска, копнена и ваздушна вежба“ Централне команде и ЗСЗ (*Eagle Resolve*, Катар, 21.4-5.5.2013).¹¹³² Заједничка војна вежба *Eagle Resolve* из 2013. године је укључила активности у „интегрисаној ваздушној и ракетној одбрани, управљању последицама, заштити критичне инфраструктуре, хемијској, биолошкој, радиолошкој и пасивној нуклеарној одбрани, пресретању и граничној безбедности“.¹¹³³ За време Трамповог мандата, нпр. одржана је заједничка војна вежба *Eagle Resolve* САД и држава

¹¹²⁸ Ibid, p. 62. У саопштењу Централне команде, носач авиона Абрахам Линколн је био распоређен у циљу подршке операцији Inherent Resolve.

U. S. Central Command, “Abraham Lincoln Carrier Strike Group supports Operation Inherent Resolve”, News Article, November 26, 2019, <https://www.centcom.mil/MEDIA/NEWS-ARTICLES/News-Article-View/Article/2026948/abraham-lincoln-carrier-strike-group-supports-operation-inherent-resolve/>

¹¹²⁹ Тако је буџет за одбрану 2010. године износио 666 милијарди долара и бележио је континуирани пад у периоду до 2016. године, када је износио 565 милијарди долара. Ibid, p. 41.

¹¹³⁰ The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2019, p. 34.

¹¹³¹ U. S. Central Command, “United Arab Emirates and U.S. Central Command host counter-WMD exercise.” Press Release, February 7, 2013, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903954/united-arab-emirates-and-us-central-command-host-counter-wmd-exercise/>

¹¹³² U. S. Central Command, “U.S., GCC nations begin cooperative defense exercise in Qatar.” Press Release, April 22, 2013, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903957/us-gcc-nations-begin-cooperative-defense-exercise-in-qatar/>

¹¹³³ Ibid. Поред тога, на самом почетку Обаиног другог мандата је одржана мултилатерална вежба у противминској заштити у међународним водама на Блиском истоку. U. S. Central Command, “International Militaries Return to Gulf to Conduct Mine Countermeasures Exercise.” Press Release, February 4, 2013, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903953/international-militaries-return-to-gulf-to-conduct-mine-countermeasures-exercise/>

ЗСС 2017. године,¹¹³⁴ заједничка војна вежба са Кувајтом и Ираком 2018. године,¹¹³⁵ као и *Eagle Lion* са Катаром, Јорданом и УК 2019. године.¹¹³⁶

Када је реч о предвиђањима о офанзивној способности пројекције моћи САД у Персијском заливу, она у овом тренутку не могу бити на вишем нивоу од *straw in the wind* теста из следећег разлога. Прво, САД су и даље једина ванрегионална сила која може испуњавати услове за гаранцију безбедности локалним државама и нагло повлачење свих трупа или војних средстава која су распоређена у региону би створило вакуум моћи који није у складу са циљем америчке политике о одржавању тренутне равнотеже моћи. У том смислу, чак и ако је будући циљ велика стратегија уравнотежавања из даљине, у моменту који се истражује само смањење ангажовања не мора нужно производити последицу самоиницијативног смањења пројекције војне моћи САД у региону. Ипак, у дужем временском периоду, а у условима пермисивног стратешког окружења, таква последица би се могла очекивати. Друго, САД имају и друге интересе у региону Персијског залива, па би у случају рестриктивног стратешког окружења, могло доћи до претње тим интересима. С обзиром на временски период који је ограничен на осам година у овом раду, доказима о кретању трупа и распореду војних средстава не можемо доказати хипотезу, али можемо их користити као индикатор о промени оријентације велике стратегије.

Главни доказ о промени активности спољне политике је изостанак директних војних интервенција или ратова у Персијском заливу у којима су САД примарна зарађена страна и смањење директних војних интервенција у којима су САД секундарна зарађена страна. Дакле, према подацима Програма о подацима о сукобима Универзитета у Упсали (*Uppsala Conflict Data Program*), САД су биле примарна зарађена страна у међудржавном сукобу са Ираком 2003. године (у коалицији са УК и Аустралијом), што указује на директну војну интервенцију као спољнополитичку активност и предоминантно војна средства спољне политике, док су од 2004. године биле секундарна зарађена страна у унутардржавном сукобу између новоизабране ирачке владе и побуњеника¹¹³⁷ Ипак, иако су у периоду од 2004-2009 биле секундарна зарађена страна, трупе САД (и осталих држава из коалиције) су чиниле „већину војних и безбедносних снага на страни [ирачке, прим. О. С.] владе“¹¹³⁸ и у том својству су 2007. године предузеле офанзиву у односу на побуњенике, што се може сматрати директним копненим војним нападом, када је реч о средствима, а одбрамбеним ратом савезника када је реч о активности.

Са доласком Барака Обама на власт, промењена је политика према Ираку, па је у складу са тиме у јуну 2009. године одговорност за одржавање безбедности пренета на ирачку владу.¹¹³⁹ Операција „Ирачка слобода“ (*Operation Iraqi Freedom*) је окончана 31. августа 2010. године, након чега је отпочела операција „Нова зора“ (*Operation New Dawn*), што је „обележило крај америчке борбене мисије у Ираку“.¹¹⁴⁰ Ово представља потврђујући доказ смањења директних војних интервенција САД у Персијском заливу, односно употребе трупа на копну у сврху одбране САД или савезника САД. Упркос крају операције „Нова зора“ и напуштању трупа САД крајем 2011. године, конфликти су настављени између ирачке владе и Исламске државе у Ираку (од 2013. године Исламске државе у Ираку и Сирији/Леванту/ал-Шаму) под вођством Абу

¹¹³⁴ U. S. Central Command, “Eagle Resolve 2017.”, Press Release, March 20, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1123435/eagle-resolve-2017/>

¹¹³⁵ Samantha Montenegro, “US, Iraq, Kuwait complete trilateral exercise.”, U.S. Central Command, News Article, August 16, 2018, <https://www.centcom.mil/MEDIA/NEWS-ARTICLES/News-Article-View/Article/1604016/us-iraq-kuwait-complete-trilateral-exercise/>

¹¹³⁶ Darron Salzer, “Coalition live fire closes out Eager Lion 2019”, U.S. Central Command, News Article, September 12, 2019, <https://www.centcom.mil/MEDIA/NEWS-ARTICLES/News-Article-View/Article/1958657/coalition-live-fire-closes-out-eager-lion-2019/>

¹¹³⁷ Uppsala Conflict Data Program, “Government of Australia, Government of United Kingdom, Government of United States of America - Government of Iraq.” Last Accessed on June 21, 2024, <https://ucdp.uu.se/statebased/883>

Uppsala Conflict Data Program, “Iraq: Government.” Last Accessed on June 21, 2024, <https://ucdp.uu.se/conflict/259>

¹¹³⁸ Ibid.

¹¹³⁹ Ibid.

¹¹⁴⁰ Ibid.

Бакра ал-Багдадија.¹¹⁴¹ Према класификацији Програма за податке о сукобима Упсала универзитета, конфликт је 2013. године прерастао у унутардржавни рат који се наставио и у 2014. и у 2015. години, уз значајна територијална освајања на страни ИСИС.¹¹⁴² Ипак, упркос томе, у периоду од 2013. до друге половине 2014. године, изостала је реакција САД, што се такође може сматрати доказом предвиђања о промени спољнополитичких активности.

Као одговор на терористичку претњу, САД су у другој половини 2014. године у оквиру мултилатералне коалиције користиле ваздушне нападе у односу на циљеве ИСИС, те су према Програму опет постале секундарна зараћена страна у унутардржавном рату у Ираку.¹¹⁴³ У оквиру наставка овог сукоба није било директних копнених напада САД у односу на циљеве у Ираку. Ипак, поред ваздушних напада, обезбеђена је и војна помоћ.¹¹⁴⁴ Дакле, изостанак копнених снага указује на смањену употребу директне војне силе, иако су коришћени напади из ваздуха. С друге стране, ова активност се може квалификовати као против-уравнотежавање претње. У посматраном временском периоду, САД нису имале квалификацију секундарне зараћене стране у другим сукобима у Персијском заливу. У том смислу је нарочито значајно одсуство учешћа у сукобу у Јемену између покрета Хути и владе председника Хадија у изгнанству који је прерастао у грађански рат 2015. године.¹¹⁴⁵ Упркос потенцијалној претњи мореузу Баб ел-Мандеб, и упркос дотадашњем партнерству са Јеменом, САД нису учествовале у овом сукобу ни као примарна ни као секундарна зараћена страна. Овај доказ је такође важан у контексту могућег „преливања“ на Саудијску Арабију, која је од 2015. године секундарна зараћена страна у сукобу.¹¹⁴⁶ САД су учествовале као секундарна зараћена страна у сукобу између Израела и Ирана у 2020. и 2021. години, када је у америчком нападу и убијен вођа Иранске револуционарне гарде (Iran Revolutionary Guard Corps), Касем Солејмани (*Qasem Soleimani*).¹¹⁴⁷ Потпунији подаци о војним активностима САД у региону Персијског залива се могу наћи на сајту америчке Централне команде (*U. S. Central Command/CENTCOM*).¹¹⁴⁸

Када је реч о техничкој и логистичкој подршци савезницима у току рата у Персијском заливу, овде смо користили податке о допремању војних залиха, тренирању и саветовању, као и нападима наоружаним дроновима. У Јемену, САД су пружиле „секундарну ратну подршку“ снагама Хадија, а касније Снагама савета председничког вођства (Forces of the Presidential Leadership Council) у сукобу са Ал-каидом на Арапском полуострву,¹¹⁴⁹ али је у 2016. години спроведено и неколико ваздушних напада на АКАП у Јемену.¹¹⁵⁰ Као разлог ових напада се

¹¹⁴¹ Ibid.

¹¹⁴² Ibid.

¹¹⁴³ UCDP сврстава и ваздушне нападе коалиције која је укључивала и САД на ИСИС у Сирији у дијаду „Влада Ирака-ИСИС“. Ibid.

¹¹⁴⁴ Ibid.

¹¹⁴⁵ Uppsala Conflict Data Program, “Yemen.”, Last Accessed on December 10, 2024, <https://ucdp.uu.se/country/678>

¹¹⁴⁶ Uppsala Conflict Data Program, “Saudi Arabia.”, Last Accessed on December 10, 2024, <https://ucdp.uu.se/country/670>

¹¹⁴⁷ Uppsala Conflict Data Program, “Iran-Israel.”, Last Accessed on December 10, 2024, <https://ucdp.uu.se/conflict/14609>

¹¹⁴⁸ U. S. Central Command, “Press Releases”, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/>

¹¹⁴⁹ Uppsala Conflict Data Program, “AQAP - Forces of the Presidential Leadership Council.” Last Accessed on June 21, 2024, <https://ucdp.uu.se/nonstate/14596>

¹¹⁵⁰ Видети нпр. U. S. Central Command, “May 6: CENTCOM announces Yemen counterterrorism strikes.” Press Release, May 6, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904591/may-6-centcom-announces-yemen-counterterrorism-strikes/>

U. S. Central Command, “Terrorists killed in U.S. strike.” Press Release, October 26, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/987787/terrorists-killed-in-us-strike/>

U. S. Central Command, “9 U.S. airstrikes in Yemen kill 28 terrorists.” Press Release, December 22, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1037080/9-us-airstrikes-in-yemen-kill-28-terrorists/>

наводи да је реч о „значајној претњи која угрожава регион и САД“.¹¹⁵¹ С обзиром на изостанак квалификације секундарне зараћене стране, као и на усмереност ових напада на терористичку организацију, и на ограничен обухват напада, ова врста активности се може сматрати против-уравнотежавањем претње по САД и регион, али не и ратом. Према подацима доступним на сајту Савета за спољне односе (*Council on Foreign Relations*) у периоду од 2001-2011, било је укупно 14 напада САД наоружаним дроновима у односу на Јемен, док је у периоду од 2012. до 2017. било укупно 154.¹¹⁵² За разлику од тога, у октобру 2016. године гађане су из ваздуха и уништене три радарске станице под контролом Хути покрета у Јемену.¹¹⁵³ У саопштењу Пентагона се том приликом наводи: „Ови ограничени удари у циљу самоодбране спроведени су ради заштите нашег особља, наших бродова и наше слободе пловидбе у овом важном морском пролазу [Баб ел-Мандебу, прим. О. С.]“.¹¹⁵⁴ За време Трамповог мандата, коришћени су ваздушни напади на циљеве АКАП у Јемену.¹¹⁵⁵ Поред тога, било је и специјалних операција копнених снага у Јемену, у циљу против-тероризма у вези са АКАП.¹¹⁵⁶ Поједине одлуке у вези са директном употребом силе постоје и у саопштењима администрације и Стејт Департамента. Када је реч о Ирану, након обарања америчког дрона, Трамп је донео одлуку против употребе силе, али су, с друге стране, ваздушни удари употребљени у Ираку против одређених група за које су САД сматрале да имају подршку Ирана, након серије напада на америчке трупе распоређене у ирачким базама, а у знак одмазде.¹¹⁵⁷ Такође је било активности које су окарактерисане као самоодбрана у односу на Иран, а поводом угрожености америчког брода Боксер (*USS Boxer*).¹¹⁵⁸

U. S. Central Command, “U.S. Central Command announces recent strikes in Yemen.” Press Release, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1048880/us-central-command-announces-recent-strikes-in-yemen/>

¹¹⁵¹ Ibid. Видети нпр. и: U. S. Central Command, “August 2: U.S. Central Command announces Yemen counterterrorism strikes.” Press Release, August 2, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/926203/august-2-us-central-command-announces-yemen-counterterrorism-strikes/>

¹¹⁵² Micah Zenko, “Obama’s Final Drone Strike Data.” Blog post, *Council on Foreign Relations*, January 20, 2017, <https://www.cfr.org/blog/obamas-final-drone-strike-data>

¹¹⁵³ U. S. Central Command, “Statement by Pentagon Press Secretary Peter Cook on U.S. Military Strikes Against Radar Sites in Yemen.” Press Release, October 12, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/972282/statement-by-pentagon-press-secretary-peter-cook-on-us-military-strikes-against/>

¹¹⁵⁴ Ibid.

¹¹⁵⁵ Видети нпр. U. S. Central Command, “U.S. Central Command announces 3 recent strikes in Yemen.”, Press Release, January 25, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1059762/us-central-command-announces-3-recent-strikes-in-yemen/>

U. S. Central Command, “Strike Against AQAP and Abu Khattab al Awlaqi in Yemen.”, Press Release, June 22, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1225928/strike-against-aqap-and-abu-khattab-al-awlaqi-in-yemen/>

¹¹⁵⁶ Видети нпр. U. S. Central Command, “U.S. Central Command statement on Yemen raid.”, Press Release, February 1, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1068267/us-central-command-statement-on-yemen-raid/>

U. S. Central Command, “U.S. forces conduct counter-terrorism raid”, Press Release, May 23, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1190002/us-forces-conduct-counter-terrorism-raid/>

U. S. Central Command, “CENTCOM Yemen Strike Summary Jan. 1 – Apr. 1, 2019.”, Press Release, April 1, 2019, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1801674/centcom-yemen-strike-summary-jan-1-apr-1-2019/>

¹¹⁵⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of Defense Mark Esper in Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335213>

¹¹⁵⁸ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, July 15-19.”, July 19, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-july-15-19/>

У октобру 2014. године ирачким снагама је пружена војна помоћ у виду избацивања пакета воде, хране и муниције из ваздуха.¹¹⁵⁹ Поред тога, војна помоћ је пружана у облику саветовања и логистичке подршке, као на пример у ирачкој операцији ослобађања талаца у заточеништву ИСИЛ 2015. године.¹¹⁶⁰ У 2016. години једна јединица маринаца је распоређена у Ираку у циљу подршке против ИСИЛ, али не у борбеном, већ у својству подршке, што потпада под категорију логистичке и техничке подршке.¹¹⁶¹ Коришћени су и прецизни удари којима су циљани поједине личности у оквиру вођства ИСИС, у Сирији и Ираку за време Обамина,¹¹⁶² као и Трампове администрације.¹¹⁶³ Иако се у саопштењима Централне команде кампања ваздушних напада на Ирак сматра врстом подршке, овде смо се ипак одлучили да је квалификујемо као директну употребу силе, због квалификације САД као секундарне зарађене стране, ширег географског обухвата, циљева и количине употребљених војних средстава. Поред тога, у војну помоћ убрајамо и обуку локалних снага. Тако се у саопштењу из фебруара 2017. наводи да је обуку коалиције прошло 5000 Ирачана.¹¹⁶⁴

Од разлога за појединачне ваздушне нападе у врло кратком периоду на самом почетку наводи се заштита америчког особља, постројења и грађана, одбрана интерно расељених припадника Јазиди полулације, одбрана цивила, подршка хуманитарним напорима, одбрана критичне инфраструктуре, подршка ирачким и курдским снагама у борби против Исламске државе.¹¹⁶⁵ Сва саопштења на која овде реферишемо од 23. августа до 18. септембра 2014. године садрже исту формулацију: „Напади су извршени на основу овлашћења за подршку операцијама ирачких безбедносних снага и курдских одбрамбених снага, као и за заштиту критичне

¹¹⁵⁹ U. S. Central Command, “Oct. 11: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL in Syria and Iraq.” Press Release, October 11, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904378/oct-11-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-in-syria-and-iraq/>

¹¹⁶⁰ U. S. Central Command, “Oct. 22: CENTCOM Commander's statement on hostage rescue.”, Press Release, October 22, 2015. <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903973/oct-22-centcom-commanders-statement-on-hostage-rescue/>

¹¹⁶¹ U. S. Central Command, “March 20: 26th Marine Expeditionary Unit on ground in Iraq.” Press Release, March 20, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904526/march-20-26th-marine-expeditionary-unit-on-ground-in-iraq/>

¹¹⁶² Видети нпр. U. S. Central Command, “Statement from Pentagon Press Secretary Peter Cook on airstrike against ISIL Senior Leader.” Press Release, September 16, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/947146/statement-from-pentagon-press-secretary-peter-cook-on-airstrike-against-isil-se/>

U. S. Central Command, “ISIL leader killed in Syria.” Press Release, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1043554/isil-leader-killed-in-syria/>

¹¹⁶³ Видети нпр. U. S. Central Command, “Statement by Pentagon Spokesman Capt. Jeff Davis on Airstrikes Against al-Qaida near Idlib, Syria.”, Press Release, February 8, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1081194/statement-by-pentagon-spokesman-capt-jeff-davis-on-airstrikes-against-al-qaida/>

U. S. Central Command, “Coalition removes ISIS leaders from battlefield.”, Press Release, May 26, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1195294/coalition-removes-isis-leaders-from-battlefield/>

¹¹⁶⁴ U. S. Central Command, “Nearly 5,000 Iraqis complete Coalition training.”, Press Release, February 18, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1088221/nearly-5000-iraqis-complete-coalition-training/>

¹¹⁶⁵ U. S. Central Command, “11 Aug.: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Irbil.”, Press Release, August 11, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904089/11-aug-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-irbil/>

U. S. Central Command, “Aug. 15: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Sinjar.” Press Release, August 15, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904097/aug-15-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-sinjar/>

U. S. Central Command, “U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Irbil, the Mosul Dam.” Press Release, August 16, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904098/us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-irbil-the-mosul-dam/>

U. S. Central Command, “Aug. 17: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near the Mosul Dam.” Press Release, August 17, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904419/aug-17-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-the-mosul-dam/>

инфраструктуре, америчког особља и постројења, и за подршку хуманитарних напора“.¹¹⁶⁶ Ипак, међу конкретним разлозима у истом периоду доминира подршка ирачким и курдским снагама.¹¹⁶⁷ Од 19. септембра 2014. године формулацију о овлашћењу заменила је следећа: „Ови напади су извршени као део председникове свеобухватне стратегије да деградира и на крају уништи ИСИЛ“.¹¹⁶⁸ Томе је у октобру 2014. године додата формулација да „[у]ништење и деградирање ИСИЛ мета у Сирији и Ираку даље ограничава способност терористичке групе да пројектује моћ и спроводи операције“.¹¹⁶⁹ Ово објашњење, које је присутно у саопштењима Централне команде и за наредни период, указује на офанзивну стратегију у одговору на терористичке претње. Од 16. октобра 2014 до краја Обаиног мандата, у саопштењу се наводи да су они „део Операције *Inherent Resolve*, операције елиминисања терористичке групе ИСИЛ и претње коју она представља за Ирак, регион и ширу међународну заједницу“.¹¹⁷⁰ Након Трамповог доласка на власт, остала је формулација о истој операцији – „Ови напади су извршени у оквиру операције *Inherent Resolve*, операције уништења ИСИЛ у Ираку и Сирији“.¹¹⁷¹ Напади у Ираку (и Сирији) за време Обаине администрације, према саопштењима Централне команде, су извођени борбеним летелицама (fighter aircraft), бомбардерима (bomber aircraft) и летелицама којима се управља даљински (remotely piloted aircraft), док су касније коришћене и летелице за напад (attack aircraft) и летелице за напад на земљи (ground attack aircraft).¹¹⁷² За време Трампове администрације врста летелице није била

¹¹⁶⁶ Видети нпр. U. S. Central Command, “Aug. 28: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Mosul Dam.” Press Release, August 28, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904408/aug-28-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-mosul-dam/>

¹¹⁶⁷ Видети нпр. U. S. Central Command, “Sept. 10: U.S. Military Conducts Airstrike Against ISIL in Support of Defense of Irbil Operations.” Press Release, September 10, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904401/sept-10-us-military-conducts-airstrike-against-isil-in-support-of-defense-of-ir/>

¹¹⁶⁸ U. S. Central Command, “Sept. 19: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL in Iraq.” Press Release, September 19, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904396/sept-19-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-in-iraq/>

¹¹⁶⁹ U. S. Central Command, “Oct. 20: Military Airstrikes Continue Against ISIL in Syria and in Iraq.” Press Release, October 20, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904369/oct-20-military-airstrikes-continue-against-isil-in-syria-and-in-iraq/>

У почетку је гласила: „[у]ништење и деградирање ИСИЛ мета у Сирији и Ираку даље ограничава способност терористичке групе да води, контролише, пројектује моћ и спроводи операције“. U. S. Central Command, “Oct. 1: U.S. Military, Partner Nation Conduct Airstrikes Against ISIL.” Press Release, October 1, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904394/oct-1-us-military-partner-nation-conduct-airstrikes-against-isil/>

¹¹⁷⁰ Видети нпр. U. S. Central Command, “July 5: Military Airstrikes Continue Against ISIL Terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, July 5, 2015, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904129/july-5-military-airstrikes-continue-against-isil-terrorists-in-syria-and-iraq/>

¹¹⁷¹ Видети нпр. U. S. Central Command, “March 7: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, March 7, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1104467/march-7-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, “June 7: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, June 7, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1205631/june-7-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, “September 5: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, September 5, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1299038/september-5-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-i/>

¹¹⁷² Видети нпр. U. S. Central Command, “Sept. 30: U.S. Military, Partner Nations Conduct Airstrikes Against ISIL in Syria, Iraq.” Press Release, September 30, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904079/sept-30-us-military-partner-nations-conduct-airstrikes-against-isil-in-syria-ir/>

U. S. Central Command, “Nov. 1: Military airstrikes continue against ISIL terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, November 1, 2015, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903967/nov-1-military-airstrikes-continue-against-isil-terrorists-in-syria-and-iraq/>

У појединим саопштењима Центкома из 2016. године спомиње се и употреба копнене ракетне артиљерије у циљу противодбране и маневра, али се не подводи под појам „удара“ у оквиру Операције. Види нпр. U. S. Central Command, “June 28: Military airstrikes continue against ISIL terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, June 28, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904646/june-28-military-airstrikes-continue-against-isil-terrorists-in-syria-and-iraq/>

јавно објављена у саопштењима Централне команде,¹¹⁷³ што се може повезати са његовим схватањем да САД треба да буду више непредвидљиве у војној тактици. Ови ваздушни напади су извођени у склопу коалиције држава за време оба председника, а не унилатерално. Како је до почетка 2018. године у највећој мери заузета територија коју је контролисао ИСИС, почела је и Операција Заокруживање (*Operation Roundup*) која је била усмерена ка уништењу остатака ИСИС.¹¹⁷⁴

Током оба мандата Барака Обаме САД нису учествовале ни у једном рату у Персијском заливу као примарна зарађена страна, што представља значајан доказ предвиђања о промени спољнополитичких активности која одговара оријентацији велике стратегије смањења ангажовања. Поред тога, САД су учествовале као секундарна зарађена страна само у сукобу ирачке владе и Исламске државе, и то тек од 2014. године, док су у случају сукоба у Јемену само пружиле логистичку и техничку подршку.¹¹⁷⁵ Поред Заједничког свеобухватног плана акције, односно нуклеарног споразума пет сталних чланица СБ УН и Немачке, дипломатским путем је решен и инцидент са морнарима у иранским територијалним водама, када су припадници америчке морнарице ушле у иранске територијалне воде.¹¹⁷⁶ У складу са тиме, можемо закључити да има потврђујућих доказа постојања о изостанку и смањењу директне употребе војне силе у односу на индиректну, о изостанку примене директне војне интервенције као спољнополитичке активности у односу меко уравнотежавање санкцијама и умирење према Ирану и у случају Ирака на пребацивање одговорности и спољно уравнотежавање претњи. Када је реч о Трампу, било је ваздушних напада на циљеве ИСИС у Ираку и Сирији, нарочито у првом делу мандата, и такође у оквиру коалиције. Ако се изузме ваздушни напад у ком је убијен Сулејмани и гађање одређених циљева у Ираку као знак одмазде за нападе на америчке војнике, Трамп је највише прибегавао употреби економских санкција и дипломатском притиску у оквиру његове кампање максималног притиска према овој земљи. Свеукупно гледано, САД нису биле примарна зарађена страна ни у Јемену ни у вези са Ираном ни за време Трамповог мандата.

¹¹⁷³ Видети нпр. U. S. Central Command, "May 8: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.", Press Release, May 8, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1175569/may-8-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-iraq/>

¹¹⁷⁴ Видети нпр. U. S. Central Command, "November 21: Operation Roundup targets ISIS remnants.", Press Release, November 21, 2018, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1696619/november-21-operation-roundup-targets-isis-remnants/>

¹¹⁷⁵ Micah Zenko, "Obama's Final Drone Strike Data.", op. cit, <https://www.cfr.org/blog/obamas-final-drone-strike-data>
Према Мајки Зенку (Micah Zenko), „Обама напушта Бели кућу широко распространивши и нормализовавши употребу наоружаних дронова у борби против тероризма и ваздушним операцијама подршке у окружењима ван битке – углавном у Јемену, Пакистану и Сомалији.“ Ibid.

¹¹⁷⁶ U. S. Central Command, Statement, January 18, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904504/jan-18-us-central-command-statement-on-events-surrounding-iranian-detainment-of/>

5. ПОЛИТИКА АДМИНИСТРАЦИЈЕ БАРАКА ОБАМЕ ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ ЗАЛИВУ У КОНТЕКСТУ ЕНЕРГЕТСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ ОД 2013. ДО 2017. ГОДИНЕ

5.1. Обаино схватање енергетске револуције, пут ка енергетској независности и Персијски залив од 2013. до 2017. године

У претходном поглављу смо тестирали кораке каузалног механизма од мезо- до макро-нивоа, односно од енергетске револуције у САД до промене позиције ове државе у глобалном енергетском систему. У претходном поглављу смо такође доказали и корак каузалног механизма који се односи на промену интереса и претњи везаних за енергију у Персијском заливу. На основу тога смо закључили да су системски подстицаји за америчко ангажовање у Персијском заливу у питањима везаним за енергетску безбедност смањени кроз пермисивније стратешко окружење за САД и прилику на нивоу међународног система. Коначно, у последњем потпоглављу смо представили доказе образаца, постојања и исказа који се користе у тестирању предвиђања о смањеном ангажовању САД у Персијском заливу у периоду од 2013. до 2021. године. Ово поглавље представља прву уграђену студију случаја у истраживању у оквиру шире студије јединственог исхода – промене политика односно оријентације велике стратегије САД у смањење ангажовања у Персијском заливу. Посвећено је детаљнијој анализи политике Обаине администрације према овом региону и има три циља. Прво, у овом поглављу ћемо представити перцепцију претње као системског подстицаја у јавном дискурсу Обаине администрације. Друго, представимо циљеве од значаја, као и опредељеност за одређена средства и активности спољне политике у овом периоду. У одређеним деловима ћемо обратити посебну пажњу на циљеве везане за енергију и енергетске претње и средства која се користе у односу на њих. Коначно, трећи циљ овог поглавља је и да анализом са дистанце да увид у тумачење међународних околности председника Обама које је имало извешан утицај на политику према Персијском заливу. Другим речима, у овом поглављу ћемо истражити емпиријске импликације седмог и осмог корака каузалног ланца, с обзиром на то да се дозвољава извесна варијација у зависности од интервенишуће варијабле, односно перцепција председника. Оно одговара другој посебној хипотези („Администрација председника Барака Обама је искористила прилику која је настала услед промене позиције САД у глобалном енергетском систему да би смањила војне интервенције у оквиру шире политике повлачења са Блиског истока и употребљавала друга средства спољне политике и подстакла саме државе Персијског залива да се брину о безбедности у региону. “).

У овом и наредном поглављу се истражују политика САД према Персијском заливу као целини, приступ САД енергетским савезништвима са заливским државама, као и одговор САД на енергетске претње и промене у распореду енергетске моћи у Персијском заливу. Циљ је доказати да је у све три области дошло до смањења ангажовања за време оба председника. Поред тога, уводе се и њихове перцепције околности као комплементарна интервенишућа варијабла.

Претпоследњи корак каузалног механизма обухвата промене у политици или збирно посматрано у оријентацији велике стратегије САД према региону Персијског залива као целини. У овом кораку се претпоставља да су политике САД према Персијском заливу за време председника Обама припадале оријентацији велике стратегије која се назива смањење ангажовања (*retrenchment*). Дакле, као што смо већ објаснили у трећем поглављу дисертације, смањење ангажовања се сматра оријентацијом велике стратегије, односно стратегијом која је у извесном смислу транзициона и хибридна, а служи да велика стратегија од првенства или либералног интернационализма пређе у уравнотежавање из даљине или стратешко уздржавање. Овде смањење ангажовања операционализујемо полазећи од велике стратегије либералног интернационализма и појединих елемената првенства која је важила у периоду администрација Џорџа В. Буша, а коју одликује општи циљ стратешке међузависности и

либералног међународног поретка који предводе САД.¹¹⁷⁷ Уз Бушову велику стратегију се везују политичка и економска либерализација и интеграција, али и преемптивни одговор на перципирану претњу,¹¹⁷⁸ уз примену свих средстава спољне политике, укључујући и директну примену војне силе. У односу на ову велику стратегију, смањење ангажовања ћемо лакше дефинисати као негативан, а не позитиван концепт, односно као одсуство категорија које спадају у либерални интернационализам и првенство.

У складу са тиме, свеукупно посматрано, смањење ангажовања би у овом контексту подразумевало ужи обухват и домет спољнополитичких циљева, односно већу усмереност ка општим циљевима спољне политике у односу на посебне; присуство циљева попут мирног решавања спорова у региону и одржавања постојећег стања у регионалној равнотежи моћи, а одсуство или нижи степен политике промене режима, демократизације и изградње нације као циљева политике. Друго, у погледу средстава, смањење ангажовања би требало да обухвати мању употребу директне војне силе у односу на индиректну у кратком и средњем року, а свеукупну мању употребу војне силе у дугом року у односу на економска и дипломатска средства спољне политике. Треће, смањење ангажовања би такође подразумевало одсуство или смањење директних војних интервенција ради одговора на претњу, противуравнотежавање у кратком и средњем року, а пребацивање одговорности на савезнике у региону, умирење и меко уравнотежавање у дугом року.

Ипак мора се напоменути да велике силе у удаљеним регионима могу имати и друге интересе ван оних који су везани за енергетску безбедност и суочавати се са другим врстама претњи. Према томе, овде се не тврди да ће из промене енергетских интереса и претњи САД происходити велика стратегија изолационизма или стратешког уздржавања. Такође је важно да се посебни интереси мењају у зависности од администрације, као и да се перцепција претње може разликовати. Због тога, у овом потпоглављу прво истражујемо перцепцију претње у јавном дискурсу Обамина администрације.

Ради подсећања, активности (а) у оквиру емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма могу се класификовати у три групе: смањење ангажовања САД у Персијском заливу у погледу одржавања равнотеже енергетске моћи и равнотеже енергетских претњи (а1), смањење ангажовања САД у одржавању савеза заснованих на енергетској међузависности (а2) смањење ангажовања САД у односу на регионалну равнотежу снага (а3). Прве две групе активности које се очекују у случају валидности аналитичког нивоа корака, односно а1 и а2, одговарају дупло-одлучујућем тесту. То значи да се истовремено одликују високим нивоом јединствености и извесности. С друге стране, трећа врста активности је мање извесна, и у складу са тиме она представља тзв. *smoking gun* тест. Поред тога, у овом поглављу се разматрају и перцепције председника у односу на циљеве, средства и активности политике у Персијском заливу, па се доказује и осми корак каузалног механизма на емпиријском нивоу. Овај корак на емпиријском нивоу садржи лична тумачења циљева, интереса и претњи, као и опредељеност за одређену врсту спољнополитичких средстава и активности, које су могле деловати комплементарно у односу на системске подстицаје.

У овом и наредном поглављу ћемо користити искључиво доказе исказа који су садржани у јавно доступним документима званичника обе администрације, као и самих председника САД. Другим речима, тестирање предвиђања ће се вршити на основу јавног дискурса Обамина и Трампове администрације. Сматрамо да је ова врста доказа довољна јер се у овом раду истражује *de iure* промена политике која се заснива на изреченој промени политици, а не на коначним исходима до којих она доводи на међународном плану, као што је објашњено у трећем поглављу.

¹¹⁷⁷ Derek S. Reveron and Nikolas K. Gvosdev, "National Interests and Grand Strategy.", op. cit, p. 11.

¹¹⁷⁸ Ibid, pp. 11-12.

У овом поглављу ћемо применити помоћну технику анализе садржаја докумената како бисмо на систематски начин класификовали све доказе овог типа. Као што је објашњено у другом поглављу квалитативна анализа садржаја је вршена у програму *nVivo* (NVivo). Он је са једне стране коришћен за квалитативну анализу јавног дискурса Обамине администрације у погледу постављених циљева и коришћених средстава и активности за њихово постизање. С друге стране, пројекат је такође коришћен за анализу јавно доступних исказа председника Обаме на основу којих се могу извући закључци о његовим перцепцијама о вези са конкретним међународним околностима. Након што су тематским критеријумом одабрани јавно доступни документи¹¹⁷⁹ који ће ући у анализу, у самим документима су издвојена саопштења која представљају јединице кодирања, а која углавном одговарају једном или двама пасусима. Саопштења су кодирана у случајеве¹¹⁸⁰ и у категорије или кодове, лично од стране ауторке ове дисертације. Према типу докумената, они су класификовани на „Интервју“ (Interview), „Медијска белешка“ (Media Note), „Меморандум“ (Memorandum), „Обавештење Конгресу“ (Message to the Congress), „Изјава о политици“ (Policy Document), „Изјава за медије“ (Press Statement), „Конференција за медије“ (Press Conference), „Искази“ (Remarks), „Посебна конференција за медије“ (Special Briefing), „Говор“ (Speech), „Сведочење“ (Testimony) и „Писани чланак“ (Written Article). Постоје четири основна случаја која су ушла у анализу: „Ирак“ (Iraq), „Јемен“ (Yemen), „Иран“ (Iran) и „Заливски савет за сарадњу“ (GCC), са посебним случајевима Саудијска Арабија (Saudi Arabia), УАЕ (UAE), Оман (Oman), Кувајт (Kuwait), Катар (Qatar) и Бахреин (Bahrain), као и подслучајем „Заливски савет за сарадњу“. Поред тога, у оквиру овог случаја сврстан је и подслучај „Спољна политика уопштено“ који се у највећој мери односи на енергију јер због мањег броја саопштења није био адекватан за основни случај. У саопштењима Обамине администрације најзаступљенији је случај „Ирак“ (1099 саопштења из 315 докумената), потом „Иран“ (1020 саопштења из 387 докумената), „ЗСС“ (792 саопштења из 275 докумената), док се најмање саопштења односи на случај „Јемен“ (243 саопштења из 127 докумената). Међу подслучајевима у оквиру „ЗСС“ најзаступљенија саопштења се односе на „Саудијску Арабију“ (352 саопштења из 170 докумената), потом „Заливски савет за сарадњу“ (198 саопштења из 93 документа), а у мањој мери су присутна и саопштења у подслучајевима „Катар“ (85 саопштења из 49 докумената), „УАЕ“ (63 саопштења из 48 докумената), „Спољна политика уопштено“ (36 саопштења из 23 документа), „Бахреин“ (25 саопштења из 19 докумената), „Кувајт“ (19 саопштења из 15 докумената) и „Оман“ (14 саопштења из 9 докумената). Иако је у укупној анализи било око 800 докумената, у овој дисертацији ћемо представити само један део пројекта и у складу са тиме навести само одређени број докумената у којима се налазе саопштења која сматрамо типичним доказима исказа.

Саопштења су подељена на неколико група: „Званичници администрације“, „Секретари за медије администрације“, „Институционалне изјаве за медије“, „Званичници Стејт Департмента“, „Барак Обама – припремљен говор“ и „Директан говор Барака Обаме“, у неким случајевима подељено по годинама. У оквиру сваке од поменутих група формиран су појединачни случајеви који одговарају одређеним говорницима којима се искази приписују. Као што се може видети на слици 9, у основном случају Ирак формиран су појединачни

¹¹⁷⁹ Када се говори о документима у овом и наредном поглављу, подразумевају се текстови који су доступни на архивираном сајту Стејт Департмента и на сајту „Пројекат Америчког председништва“, који на једном месту садржи транскрипте конференција, говора, припремљена саопштења за јавност и слично из посматраног периода. Линкови са сајта „Пројекат Америчког председништва“ су цитирани онако како је предложено на самом сајту. Иако је у анализу ушао већи број докумената, у овој дисертацији су наведени само линкови према изворима који су директно цитирани и који су представљени у оквиру резултата анализе. Линковима који су цитирани у петом поглављу ове дисертације је последњи пут приступљено у јуну 2024. године.

U. S. State Department, Archived Content, 2009-2017, <https://2009-2017.state.gov>

The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/>

¹¹⁸⁰ Случајеви у овом контексту представљају различити концепт у односу на случајеве који су описани у другом поглављу, тј. у односу на студију случаја. У оквиру квалитативне анализе садржаја они се углавном односе на класификацију саопштења према одређеном критеријуму, а у нашем истраживању, у односу на говорника.

случајеви на основу следећих говорника: Барак Обама, заменик саветника за националну безбедност за стратешке комуникације Бенџамин „Бен“ Роудс (*Benjamin Rhodes*),¹¹⁸¹ специјални изасланик председника за Глобалну коалицију против ИСИЛ Џон Ален (*John Allen*),¹¹⁸² специјални изасланик председника за Глобалну коалицију против ИСИЛ Брет Мек Гурк (*Brett McGurk*), помоћник председника за државну безбедност и против-тероризам Лиса Монако (*Lisa Monaco*),¹¹⁸³ координатор Беле куће за Блиски исток, Северну Африку и регион Залива Филип Гордон (*Philip Gordon*),¹¹⁸⁴ неименовани виши званичници администрације (Senior Administration Official), секретари администрације за медије Џеј Керни (*Jay Carney*), Ерик Шулц (*Erik Schultz*), Џош Ернест (*Josh Earnest*), Џон Кери, заменик државног секретара Вилијам Бернс (*William J. Burns*), неименовани виши званичници Стејт Департамента (Senior State Department Officials), подсекретар за цивилну безбедност, демократију и људска права Сара Суол (*Sarah Sewall*),¹¹⁸⁵ заменик помоћника секретара за становништво, избеглице и миграције Кели Клементс (*Kelly Clements*),¹¹⁸⁶ помоћник секретара за демократију, људска права и рад Том Малиновски (*Tom Malinowski*),¹¹⁸⁷ као и Елиса Слоткин (*Elisa Slotkin*)¹¹⁸⁸ из Департамента одбране и институционалне изјаве (Institutional). У складу са великом заступљеношћу саопштења која се односе на случај Ирак, већи је и број и разноврсност говорника чија су саопштења ушла у анализу. На слици 10. су представљени појединачни случајеви на основу говорника у основним случајевима „Оман“, „Бахреин“, „Кувајт“ и „Катар“. Ови основни случајеви садрже мање саопштења и мање појединачних говорника. Тако се у случају Оман појављују као говорници Барак Обама, Бен Роудс, Џош Ернест, неименовани виши званичници администрације и Џон Кери. У случају Бахреин су присутни Барак Обама, Бен Роудс, саветник за националну безбедност Сузан Рајс (*Susan Rice*), неименовани виши званичници администрације, Џеј Керни, Џош Ернест, помоћник државног секретара за блискоисточне послове Ен Петерсон (*Anne Patterson*)¹¹⁸⁹ и Џон Кери. У случају Кувајт као говорници се издвајају Барак Обама, Бен Роудс, неименовани виши званичници администрације, Џон Кери, неименовани виши званичници Стејт Департамента и институционалне изјаве. У случају Катар говорници су Барак Обама, Бен Роудс, Сузан Рајс, неименовани виши званичници администрације, Џош Ернест, Џеј Керни, Ерик Шулц, Џон Кери, Ен Петерсон, Вилијам Бернс, заменик државног секретара Ентони Блинкен (*Anthony Blinken*), секретари за медије Стејт Департамента Џен Псаки (*Jen Psaki*), Мари Харф (*Marie Harf*) и Викторија Нуланд (*Victoria Nuland*)¹¹⁹⁰ и неименовани виши званичници Стејт Департамента.

¹¹⁸¹ Deputy National Security Advisor for Strategic Communications.

¹¹⁸² Special Presidential Envoy for the Global Coalition to Counter ISIL.

¹¹⁸³ Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism.

¹¹⁸⁴ White House Coordinator for the Middle East, North Africa, and the Gulf Region.

¹¹⁸⁵ Under Secretary for Civilian Security, Democracy, and Human Rights.

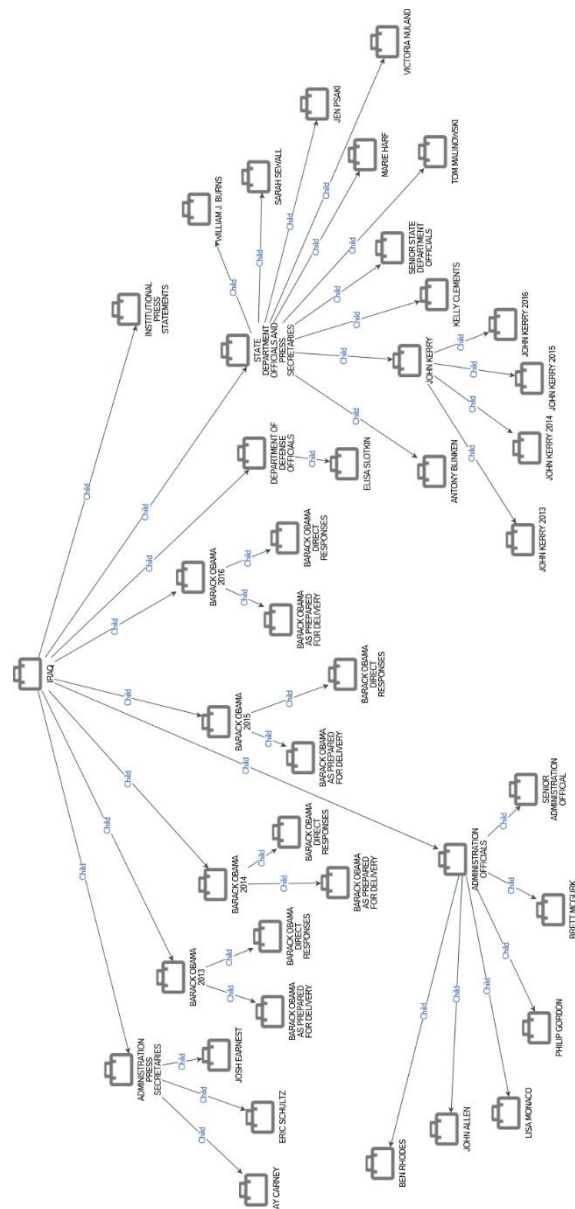
¹¹⁸⁶ Deputy Assistant Secretary, Bureau of Population, Refugees, and Migration.

¹¹⁸⁷ Assistant Secretary, Bureau of Democracy, Human Rights and Labour.

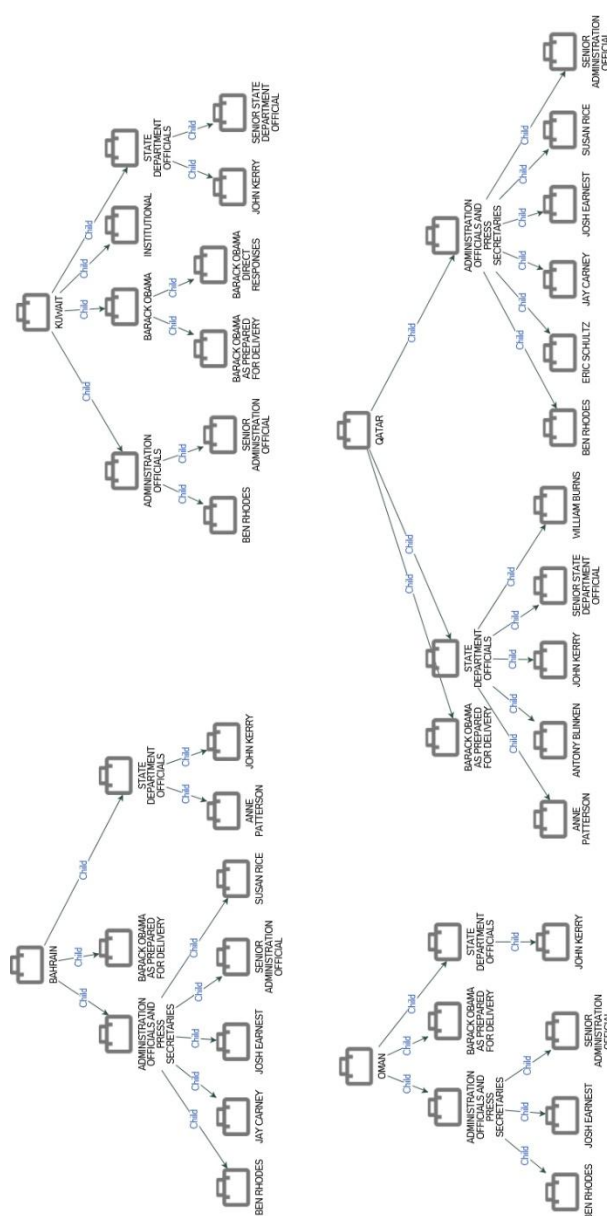
¹¹⁸⁸ Assistant Secretary of Defense for International Security Affairs.

¹¹⁸⁹ Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs.

¹¹⁹⁰ Department Spokesperson.

Слика 9. Посебни и појединачни случајеви у оквиру основног случаја „Ирак“ на основу говорника. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Слика 10. Посебни и појединачни случајеви у оквиру основног случаја „Заливски савет за сарадњу“ на основу говорника: „Бахреин“, „Кувајт“, „Оман“ и „Катар“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

На слици 11 представљени су појединачни случајеви на основу говорника у основном случају Саудијска Арабија. Они обухватају следеће говорнике: Барак Обама, Бен Роудс, Брет Мек Гурк, Сузан Рајс, координатор Савета за националну безбедност за Блиски исток, Африку и регион Залива Роб Мали (*Rob Malley*),¹¹⁹¹ саветник потпредседника за националну безбедност Колин Кал (*Colin Kahl*),¹¹⁹² Џеф Прескот (*Jeff Prescott*),¹¹⁹³ председавајући Савета економских саветника председника Џејсон Фурман (*Jason Furman*),¹¹⁹⁴ вршилац дужности подсекретара за тероризам и финансијске обавештајне информације у Департману финансија Адам Шубин (*Adam Szubin*),¹¹⁹⁵ Ерик Шулц, Џош Ернест, Џеј Керни, Џон Кери, Ен Петерсон, Кели Клементс, подсекретар за политичке послове Венди Шерман (*Wendy Sherman*),¹¹⁹⁶ неименовани виши званичници Стејт Департмента и институционалне изјаве. На слици 12. су представљени говорници у случају УАЕ и они обухватају: Барака Обаму, Бена Роудса, Колина Кала, Сузан

¹¹⁹¹ NSC Coordinator for the Middle East, North Africa, and the Gulf Region.

¹¹⁹² National Security Advisor to the Vice President.

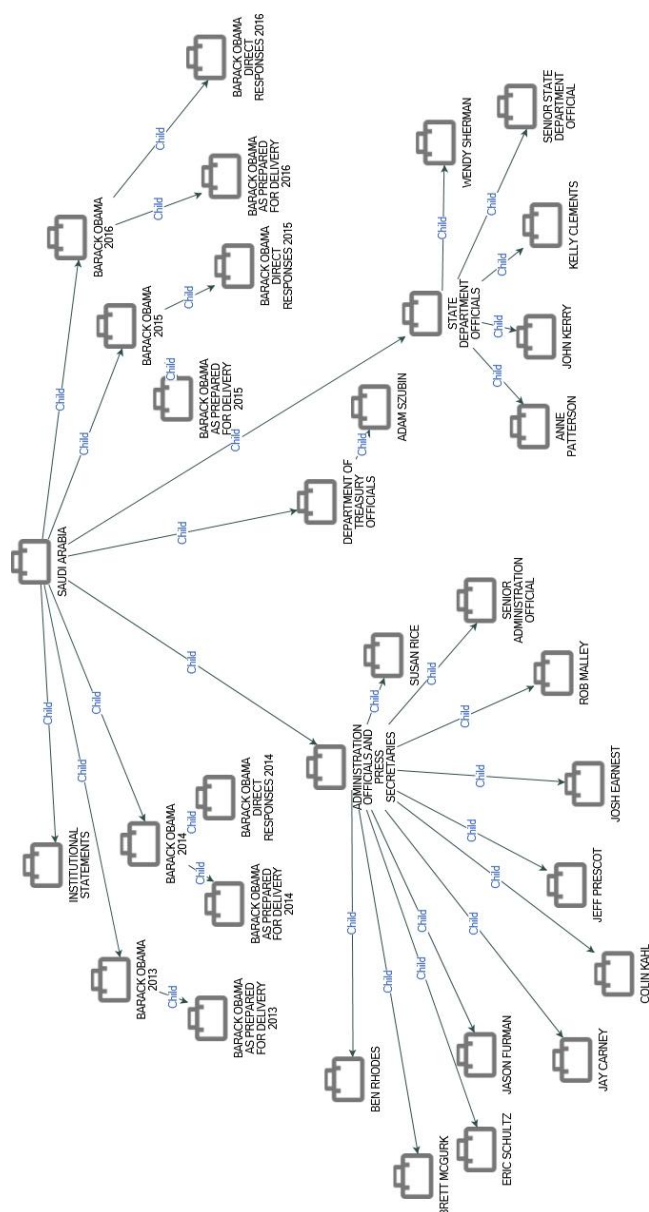
¹¹⁹³ Senior Director for the Middle East, NSC.

¹¹⁹⁴ Chairman of the President's Council of Economic Advisors.

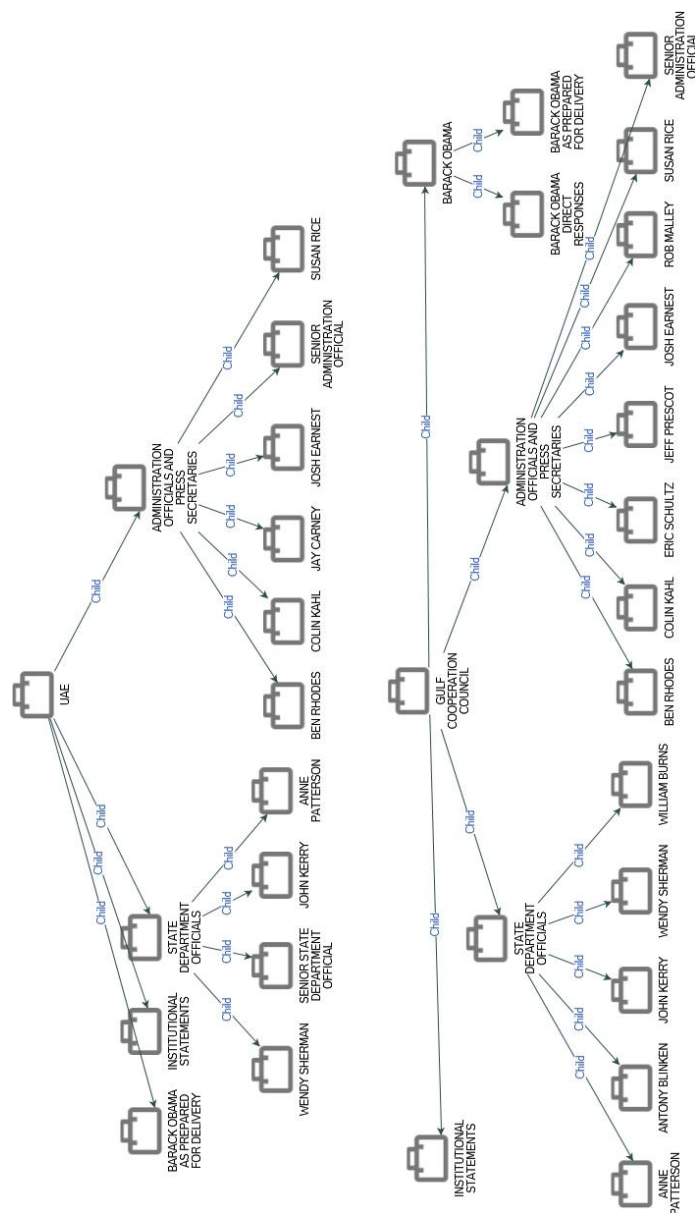
¹¹⁹⁵ Acting Under Secretary for Terrorism and Financial Intelligence.

¹¹⁹⁶ Under Secretary for Political Affairs.

Рајс, неименоване више званичнике администрације, Џоша Ернеста, Џеја Кернија, Џона Керија, Венди Шерман, Ен Петерсон, неименоване више званичнике Стејт Департамента и институционалне изјаве. Поред тога на слици 12 су представљени говорници у случају Заливски савет за сарадњу и то: Барак Обама, Бен Роудс, Колин Кал, Џеф Прескот, Роб Мали, Сузан Рајс, Ерик Шулц, Џон Кери, Вилијам Бернс, Ен Петерсон, Ентони Блинкен, Венди Шерман и институционалне изјаве.

Слика 11. Посебни и појединачни случајеви у оквиру основног случаја „Заливски савет за сарадњу“ на основу говорника: „Саудијска Арабија“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

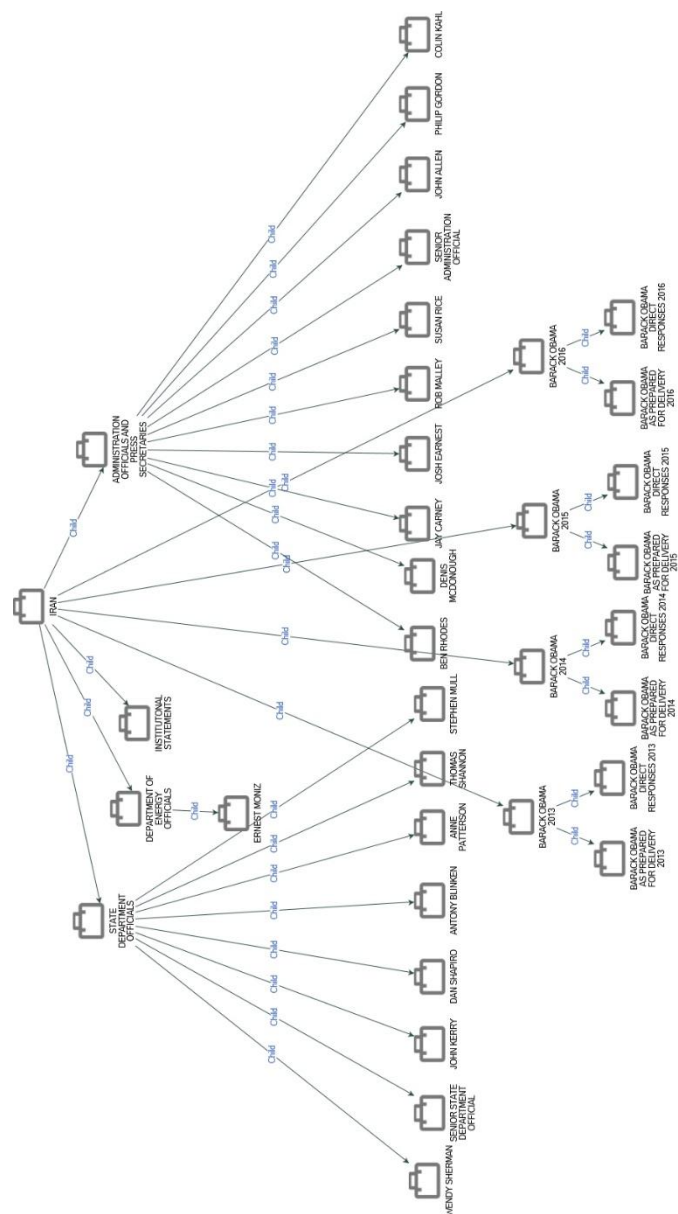

Слика 12. Посебни и појединачни случајеви у оквиру основног случаја „Заливски савет за сарадњу“ на основу говорника: „Уједињени Арапски Емирати“ и „Заливски савет за сарадњу“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

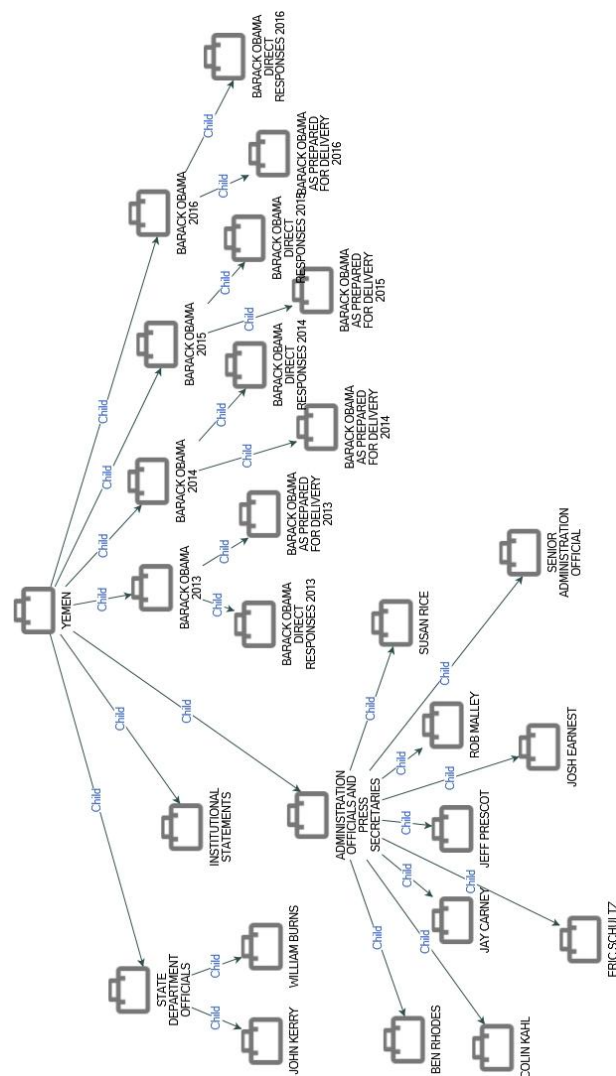
На слици 13 се могу видети говорници у основном случају „Иран“: Барак Обама, Бен Роудс, Роб Мали, Сузан Рајс, Џон Ален, шеф особља/кабинета Денис Мек Дона (*Denis Mc Donough*),¹¹⁹⁷ Џеј Керни, Џош Ернест, неименовани виши званичници администрације, секретар за енергију Ернест Мониз (*Ernest Moniz*), Џон Кери, Венди Шерман, Ентони Блинкен, Ен Петерсон, амбасадор САД у Израелу Ден Шапиро (*Dan Shapiro*), подсекретар за политичке послове Томас Шенон (*Thomas Shannon*), водећи координатор за имплементацију Иранског споразума у Стејт Департменту Стивен Мал (*Stephen Mull*), неименовани виши званичници Стејт Департамента и институционалне изјаве.

Коначно, слика 14 садржи говорнике у основном случају „Јемен“, а то су: Барак Обама, Бен Роудс, Џеф Прескот, Роб Мали, Сузан Рајс, Колин Кал, Ерик Шулиц, Џош Ернест, Џеј Керни, неименовани виши званичници администрације Џон Кери, Вилијам Бернс и институционалне изјаве.

¹¹⁹⁷ White House Chief of Staff.

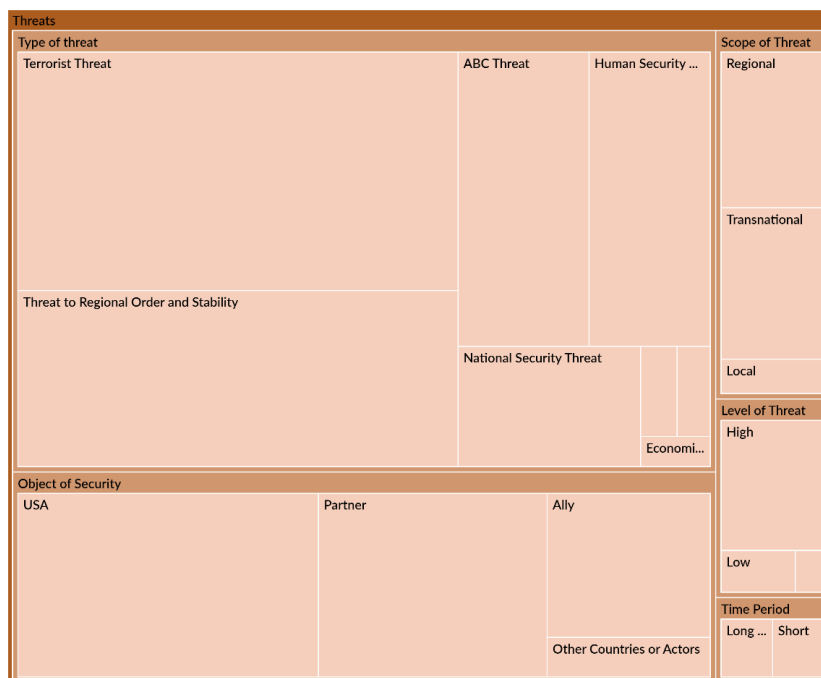

Слика 13. Посебни и појединачни случајеви у оквиру основног случаја „Иран“ на основу говорника. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Слика 14. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за основни случај „Јемен“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

На слици 15 се могу видети појединачни, посебни и основни случајеви према броју саопштења која су кодирана. На основу распореда, може се закључити да су у јавном дискурсу Обаине администрације доминирала саопштења која се односе на Ирак и Иран, док су државе ЗСС и Јемен били спомињани у мањој мери. Поред тога, може се видети да је било највише саопштења секретара за медије администрације, услед свакодневних конференција за медије које су одржавали за време Обаиног мандата.

Слика 16. Распоред категорија у оквиру димензије „Претње“ према броју кодираних саопштења за све основне случајеве.
Извор: обрада аутора у програму NVivo

Слика 16, односно хијерархијска табела димензије (Hierarchy Chart), приказује категорије у оквиру димензије „Претње“ на основу броја кодираних саопштења. На основу слике се може видети да су у јавном дискурсу доминирала саопштења о „Терористичкој претњи“, као и „Претњи регионалном поретку и стабилности“, након чега следе „Нуклеарна – биолошка – хемијска претња“, „Претње људској безбедности“ и „Претње националној безбедности“. У најмањој мери су заступљена саопштења кодирана као „Претње међународном поретку“, „Енергетске претње“ и „Економске претње“. Када је реч о „Објекту безбедности“ значајно је приметити да се готово подједнако јављају саопштења о САД и о партнерима као објекту безбедности, док су претње савезницима и другим државама и актерима присутне у мањој мери. Ипак, квантитативна анализа овде служи само за закључивање о тематској заступљености, док се квалитативном анализом садржаја долази до доказа исказа која могу потврдити и оповргнути предвиђање.

Квалитативном анализом саопштења која су кодирана као „Претње“ долазимо до следећих увида:

1. Преклапања поткодова „Врсте претњи“ и поткода трећег нивоа „САД“ у оквиру поткода „Објекат безбедности“ указују на то да је најзначајнија претња из Персијског залива за САД била тероризам, а потом и пролиферација нуклеарног оружја, али да су и поједине друге претње окарактерисане као претње националној безбедности САД.
- *Терористичка претња*. Типичан исказ у том смислу је: „У догледној будућности, најдиректнија претња Америци код куће и у иностранству остаје тероризам“. ¹¹⁹⁸ Ипак, у саопштењима се указује на промењену природу терористичке претње у односу на период 11. септембра 2001. године („Од Јемена до Ирака, од Сомалије до Северне Африке, претња је дифузнија, а подружнице Ал Каиде на Арапском полуострву или АКАП су најактивније у заверама против наше домовине“). ¹¹⁹⁹ У почетку ИСИЛ је представљен као претња

¹¹⁹⁸ Barack Obama, *Commencement Address at the United States Military Academy in West Point, New York*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305525>

¹¹⁹⁹ Barack Obama, *Remarks at National Defense University*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304467>

„ирачком народу, региону и америчким интересима“,¹²⁰⁰ нешто касније је претња перципирана и као усмерена на америчко особље и имовину у региону („Апсолутно верујемо да ИСИЛ представља претњу америчком особљу и америчким држављанима“).¹²⁰¹ У саопштењима ИСИЛ није перципиран као непосредна претња на територији САД („наша обавештајна заједница процењује да нисмо свесни да постоји икаква активна завера против америчке домовине“).¹²⁰² У 2015. години ИСИЛ се представља као претња „Ираку, Сирији и ширем Блиском истоку, и америчкој националној безбедности“.¹²⁰³ Повремено се у саопштењима спомињала потенцијална могућност да у будућности ИСИЛ представља директну претњу за САД на њиховој територији, а спомињана је и претња од страних бораца. С друге стране, АКАП је представљен као директна претња САД („АКАП је показао софистицираније и циљане завере против америчке домовине, тако да је то друга врста претње“).¹²⁰⁴

- *Претње националној безбедности.* Поред терористичких претњи које су повремено класификоване као претње националној безбедности, у ову категорију су такође сврстана и саопштења која као претњу националној безбедности наводе нестабилност у Ираку („Препреке наставку реконструкције Ирака, обнова и очување мира и безбедности у тој земљи и развој политичких, административних и економских институција у Ираку и даље представљају необичну и ванредну претњу националној безбедности и спољној политици САД“)¹²⁰⁵ и Јемену („одлучио сам да је потребно наставити ванредно стање [national emergency] објављено у Извршној наредби 13611 у вези са Јеменом“),¹²⁰⁶ као и однос са Ираном („Зато што наши односи са Ираном још увек нису нормализовани и процес имплементације споразума са Ираном од 19. јануара 1981. године још увек траје, одлучио сам да је потребно наставити са ванредним стањем [national emergency] објављеним у Извршној наредби 12170 у вези са Ираном“).¹²⁰⁷ Поред тога, у овај поткод су сврстани напади на амерички брод Мејсон (*USS Mason*) у међународним водама у Персијском заливу („ракетни напади који су претили америчком броду Мејсон“).¹²⁰⁸ Ирански нуклеарни програм је окарактерисан као претња националној безбедности САД.¹²⁰⁹ У

¹²⁰⁰ Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305826>

¹²⁰¹ Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307278>

¹²⁰² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307666>

¹²⁰³ Barack Obama, *Message to the Congress on Submitting Proposed Legislation To Authorize the Use of Military Force Against the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309549>

¹²⁰⁴ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials Previewing the President's Address to the Nation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307670>

¹²⁰⁵ Barack Obama, *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to the Stabilization of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304377>

¹²⁰⁶ Barack Obama, *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311152>

¹²⁰⁷ Barack Obama, *Message to Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304222>

¹²⁰⁸ Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319303>

¹²⁰⁹ Wendy R. Sherman, "Iran Policy and Negotiations Update.", Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement Before the Senate Committee on Foreign Relations, February 4, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/221217.htm>

склопу тога, кодирана су и саопштења која се односе на особе америчке националности које су биле притворене у Ирану.

- *Нуклеарна – биолошка – хемијска претња.* Под овом претњом се подразумевају претње потенцијалне пролиферације нуклеарног, хемијског и биолошког оружја. У највећој мери се односи на потенцијални развој нуклеарне бомбе у Ирану („егзистенцијална претња коју иранско нуклеарно оружје представља за регион и за САД“),¹²¹⁰ као и трку у нуклеарном наоружању која би уследила након тога, а која се сврстава у претње „региону, нашим савезницима, САД и свету“.¹²¹¹ Хемијско оружје које се спомиње у случају Сирије овде је кодирано због преклапања са терористичком претњом („И то повећава ризик да ће хемијско оружје бити коришћено у будућности и да ће пасти у руке терориста који га могу искористити против нас“).¹²¹² Слично саопштење постоји у вези са иранским нуклеарним програмом – „Иран који је нуклеарно наоружан би повећао ризик од нуклеарног тероризма“.¹²¹³
- *Остале врсте претњи са САД као објектом безбедности.* Број саопштења која се преклапају између САД као објекта безбедности и осталих врста претњи је доста мањи у односу на оне које смо већ размотрили. Ипак, овде ћемо још споменути и да постоје саопштења о претњи регионалном поретку и стабилности које се индиректно односе на САД, а превасходно су повезане са случајем Ирана. Типичан исказ у том смислу је: „[...] и даље постоје значајне иранске претње Израелу, нама, осталим партнерима у региону [...]. Оне могу бити другачије природе – спонзорисање терористичких организација, допремање оружја таквим организацијама, дестабилизовање других режима“.¹²¹⁴

Поред тога, на основу поткодова „Ниво претње“ овде се може додати и закључак да је терористичка претња ИСИЛ сматрана претњом средњег до високог нивоа по САД, док је Ал Каида на Арапском полуострву посматрана као претња високог нивоа. На основу садржине саопштења кодираних као „Временски обухват претње“ може се закључити да ИСИЛ није сматрана непосредном претњом по САД, већ потенцијалном или претњом која се може остварити након истека дужег временског периода, за разлику од АКАП и (Корасан групе у Сирији) који се сматрао непосредном претњом. Претња нуклеарне пролиферације у Ирану је сматрана претњом високог нивоа и кратког временског обухвата. Територијални опсег претњи је подједнако био регионалан и транснационалан, а у нешто мањој мери се говорило и о претњама локалног обухвата.

2. Преклапања поткода „Врсте претњи“ и поткодова „Савезник“ и „Партнер“ опет се одликују преовлађујућим саопштењима о терористичким претњама и пролиферацији нуклеарног наоружања, али се спомињу и остале претње. Савезници и партнери су овде формулисани као засебни поткодови, јер је на тај начин прављена разлика у јавном дискурсу Обаине администрације, при чему се у већини случаја на Блиском истоку правила разлика између Израела као савезника, Ирака као стратешког партнера и држава ЗСС и Јемена пре ширења Хути покрета као партнера.

¹²¹⁰ Anne W. Patterson, “U.S.-Islamic World Forum.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, June 9, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/227369.htm>

¹²¹¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305022>

¹²¹² Barack Obama, *Remarks Prior to a Meeting With President Toomas H. Ilves of Estonia, President Andris Berzins of Latvia, and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304811>

¹²¹³ Barack Obama, *Remarks at the Jerusalem International Convention Center in Jerusalem, Israel*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304120>

¹²¹⁴ Barack Obama, *On-the-Record Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications; Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and Gulf Region; and Dan Shapiro, U.S. Ambassador to Israel to Preview Visit of Israeli Prime Minister Netanyahu*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312473>

- *Терористичка претња.* Када је реч о терористичкој претњи савезницима спомиње се термин „Запад“, „Аустралија“, „европске државе“, „Европа“, „НАТО“, „западне мете“, „Француска“, „УК“, „Израел“, „Турска“, а присутне су и опште формулације о претњи коју ИСИЛ и АКАП представљају за савезнике САД. С друге стране, када је реч о партнерима, терористичка претња се перципира у случају Ирака („постоји озбиљна претња безбедносној ситуацији тамо коју представља ИСИЛ“),¹²¹⁵ ЗСС („ИСИЛ је, мислим, растућа претња сунитским партнерима у региону. Они га доживљавају као егзистенцијалну претњу“),¹²¹⁶ Јемена („[...] АКАП и опасност коју представља САД и нашим савезницима, као и народу Јемена и народима у региону“).¹²¹⁷ Поред тога, постоје саопштења и о претњи Израелу и ЗСС партнерима које су у вези са понашањем Ирана.¹²¹⁸
- *Нуклеарна – биолошка – хемијска претња* се спомиње у највећој мери у вези са Израелом као објектом безбедности и то у вези са потенцијалним нуклеарним наоружањем у Ирану (нпр. „нуклеарно наоружани Иран би био опаснији кад прети Израелу“).¹²¹⁹ Слично саопштење постоји у вези са савезницима и партнерима у региону уопштено: „Ирански режим наоружан нуклеарним оружјем би дестабилизовао Блиски исток, изложио наше савезнике и partnere у региону опасности и угрозио глобални режим против-пролиферације“.¹²²⁰
- *Претња националној безбедности.* Ова претња је перципирана у случају Ирана, а у вези са Израелом као савезником САД,¹²²¹ као и случају ЗСС, где се као претња националној безбедности ових партнера спомињу избеглице из Сирије¹²²² и нестабилност у Јемену („[...] ово је извор забринутости земаља ЗСС; они виде ову нестабилност и хаос у Јемену као безбедносну претњу – сигурно не само Саудијској Арабији, већ и другим државама у региону“).¹²²³
- *Претња регионалном поретку и стабилности.* У оквиру овог поткода појављују се саопштења у вези са „дестабилишућим понашањем Ирана [...], укључујући претње Израелу и нашим партнерима у Заливу и подршку насилним заступницима на местима попут Сирије и Јемена.“¹²²⁴ Када је реч о партнерима, претње се перципирају у случају Јемена („САД снажно осуђују тренутне војне акције Хути [покрета, прим. О. С.] против

¹²¹⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306170>

¹²¹⁶ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials Previewing the President's Address to the Nation*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307670>

¹²¹⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304489>

¹²¹⁸ Нпр. Barack Obama, *On-the-Record Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications; Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and Gulf Region; and Dan Shapiro, U.S. Ambassador to Israel to Preview Visit of Israeli Prime Minister Netanyahu*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312473>

¹²¹⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310371>

¹²²⁰ Wendy R. Sherman, „Iran Policy and Negotiations Update.“, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/221217.htm>.

¹²²¹ Видети нпр. Barack Obama, *Remarks by White House Chief of Staff Denis McDonough at the J Street Annual Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336607>

¹²²² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303851>

¹²²³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311085>

¹²²⁴ Barack Obama, *Remarks on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312620>

изабране владе Јемена. Ове акције су изазвале растућу нестабилност и хаос који угрожавају безбедност и благостање свих држављана Јемена“.¹²²⁵

- *Претња људској безбедности.* Ова врста претње се јавља у вези са случајем Ирака (нпр. „ситуација је и даље озбиљна за Ирачане подвргнуте терору ИСИЛ широм земље, и то укључује и мањине попут Јазиди и ирачких хришћана, такође укључује многе Суните, Шиите и Курде),¹²²⁶ случајем Јемена („Знамо да постоји око 16 милиона људи у земљи разореној ратом којима је потребна помоћ, укључујући и до 300.000 интерно расељених лица“)¹²²⁷ и случајем Ирана („угрожава људска права иранских грађана“).¹²²⁸

На основу квалитативне анализе садржаја кодова који се односе на перципиране претње у јавном дискурсу Обаине друге администрације, може се закључити да је као највећа претња наведен тероризам као и потенцијална нуклеарна пролиферација у региону. Поред тога, поједине претње регионалној стабилности су квалификоване као претње националној безбедности САД. Ипак, говори се о промени терористичке претње у односу на догађаје до 11. септембра 2001. године, изузев АКАП. Претња нуклеарне пролиферације се повезује са потенцијалном трком у нуклеарном наоружању у региону, као и могућности нуклеарног тероризма, што представља претњу за САД, али је она у домену дугорочне или потенцијалне претње. Ипак, у већој мери су као референтни објекат ових претњи наведене саме државе региона, за које се и терористичка и нуклеарна претња сматрају егзистенцијалним. Поред тога, наравно, претње регионалном поретку и стабилности су углавном као непосредни објекат имале савезнике и партнере у региону. На основу тога, може се видети да је било перципирано релативно пермисивно стратешко регионално окружење, односно да није било непосредних претњи високог интензитета у САД, нарочито у прве две године Обаиног другог мандата. Друге две године одликује извесно повећање перцепције претње од ИСИЛ.

Остатак овог поглавља је структуриран на следећи начин. С обзиром на то да примењена методологија захтева и доказивање исхода, овде ћемо истражити циљеве, средства и активности спољне политике које је Обаина администрација спроводила према Персијском заливу, односно истражити да ли постоји довољно доказа да би се оријентација велике стратегије могла сматрати смањењем ангажовања. У том циљу ћемо прво истражити политику САД према Персијском заливу у целини за време другог мандата председника Обаме, у складу са претпостављеном емпиријском импликацијом о индиректном утицају промене позиције САД у глобалном енергетском систему на целокупни приступ ове државе региону Персијског залива. То обухвата доказе исказа о циљевима који се сматрају значајним, о средствима опредељења којима се ти циљеви постижу, као и о активностима које су коришћене у одговору на перципиране претње. У другом и трећем потпоглављу ћемо се бавити политиком Обаине администрације према енергетским претњама и равнотежи енергетске моћи у Персијском заливу за време администрација Барака Обаме и политиком према савезништвима која се заснивају на енергетској међузависности, као случајевима који припадају класи емпиријских импликација а1 и а2, респективно. У оба случаја, претпоставка је да су јасни системски подстицаји, у мањој или већој мери зависно од интервенишуће варијабле перцепција председника, произвели смањење ангажовања. Уједно, ово је и допринос нашег рада, с обзиром на то да је и литератури у незнатној мери заступљено разматрање оријентације велике

¹²²⁵ Barack Obama, *Press Release - Statement by NSC Spokesperson Bernadette Meehan on the Situation in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310227>

¹²²⁶ Barack Obama, *Remarks in Edgartown, Massachusetts*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307105>

¹²²⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310637>

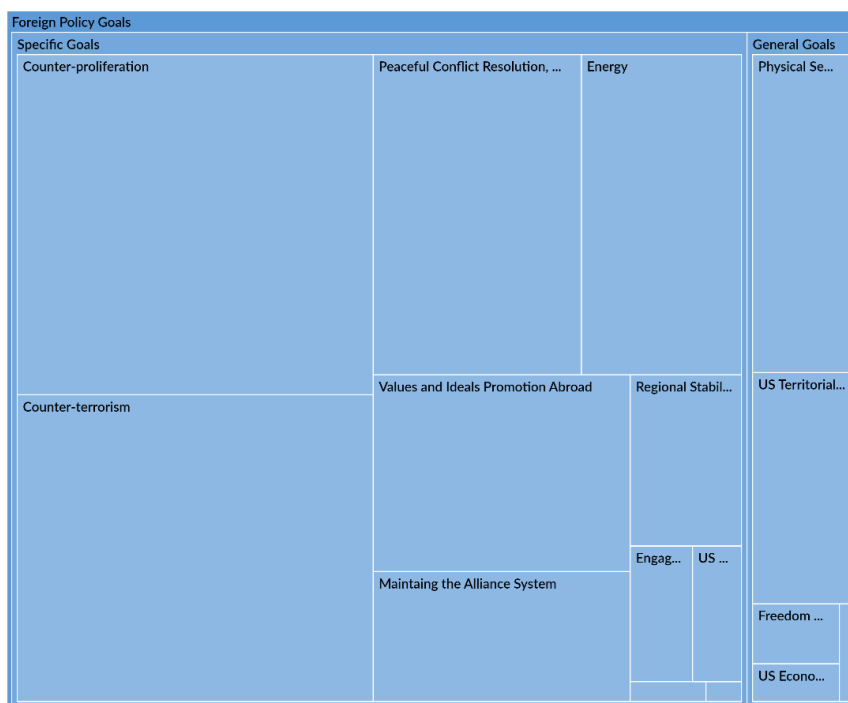
¹²²⁸ William J. Burns, "A Renewed Agenda for U.S.-Gulf Partnership.", Deputy Secretary of State, Center for Strategic and International Studies, Washington, DC, February 19, 2014, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2014/221809.htm>

стратегије из угла дешавања у глобалном енергетском систему, а посебно њиховом утицају на однос према савезима заснованим на енергетској међузависности и на однос према енергетским претњама.

5.1.1. Политика администрације Барака Обаме према регионалној равнотежи моћи – докази емпиријске импликације а3

У овом потпоглављу тражимо конкретне доказе исказа за тестирање активности емпиријске импликације а3, која подразумева смањење директног ангажовања САД у одржавању регионалне равнотеже моћи. Као што смо раније нагласили, то подразумева циљ одржавања постојећег стања у региону, већу употребу других средстава спољне политике у односу на директну војну силу и смањење унилатералних војних одговора САД на претњу.

Као што се може видети на слици 17, од спољнополитичких циљева који су споменути у вези са политиком САД према Персијском заливу у свим основним случајевима доминирају саопштења која су кодирана као „Против-пролиферација“ и „Против-тероризам“, након чега следе у опадајућем редоследу: „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“, „Ширење вредности и идеала у иностранству“, „Одржавање система савезништава“, „Енергија“, „Регионална стабилност, равнотежа моћи и велике силе“. У знатно мањој мери су заступљена саопштења која су кодирана као „Ангажовање и амерички интереси у региону“, „Америчка глобална позиција и међународна репутација“, „Тржишна либерализација и стабилност – глобална економска безбедност“ и „Одржавање либералног међународног поретка“. Од општих циљева који су споменути у контексту америчке политике према региону највише је саопштења кодирано као „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“, „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“, а у мањој мери споменути су и „Слобода пловидбе и трговине“, „Амерички економски просперитет“ и „Амерички суверенитет“.

Слика 17. Распоред категорија у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ према броју кодираних саопштења за све основне случајеве. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Овакав распоред категорија у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“, иако није довољан да сам по себи потврди предвиђање о промени циљева (јер се ради о квантитативном показатељу), служи да покаже распоред тематске заступљености одређених циљева у саопштењима званичника Обамине администрације.

Ипак, како бисмо доказали предвиђања са већим степеном извесности, користићемо садржину саопштења која су кодирана у претходно наведеним категоријама. С обзиром на то да смо формулисали три конкретна предвиђања за ову емпиријску импликацију, употребићемо и конкретне делове пројекта како бисмо представили потенцијалне доказе за предвиђања. У том смислу извршићемо анализу путем упита матрице кодирања за одређене категорије или кодове.

Прво, користићемо упит матрице кодирања који показује преклапања категорија у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ са помоћним кодом „Значај“, како бисмо утврдили за које циљеве је исказан приоритет у јавном дискурсу Обаине администрације за све основне случајеве збирно. Друго, користићемо упит матрице кодирања који показује преклапања категорија у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ са категоријама у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ како бисмо утврдили за која средства је исказана одређеност у испуњењу циљева. Треће, користићемо упит матрице кодирања који показује преклапања кодова у оквиру димензије „Претње“ са категоријама у оквиру димензије „Спољнополитичке активности“ како бисмо утврдили врсту одговора на конкретне претње из Персијског залива. Када се ради о преклапањима или колокацијама, нисмо се ослањали само на квантитативне податке из матрице кодирања у закључивању о потврђујућим доказима јер они указују само на повезаност у говору, а не говоре о односу између категорија. Поред тога, нарочито у непосредном говору, ова преклапања могу бити случајна, чему доприноси и дужина саопштења. У складу са тиме, након што је програм проналазио ова преклапања, ауторка ове дисертације је прегледала свако и узела у обзир само она која би могла да оповргну или потврде предвиђање, а од којих је део представљен у овој дисертацији.

Категорије и поткодови који садрже преклапање са помоћним кодом „Значај“ за све основне случајеве збирно су „Против-пролиферација“, „Против-тероризам“, „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“, „Ширење вредности и идеала у иностранству“, „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“, „Одржавање система савеза“, „Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе“, „Енергија“, „Ангажовање и амерички интереси у региону“, „Слобода пловидбе и трговине“, „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“ и „Одржавање међународног либералног поретка“. Увид у садржину ових преклапања указује на следеће закључке:

1. *Против-пролиферација* је изражена као један од врхунских приоритета Обаине администрације у другом мандату. Она се у највећој мери односила на питање иранског нуклеарног програма, односно спречавање Ирана да развије нуклеарно наоружање. Типичан исказ у овом смислу је: „Приоритет за нас је да спречимо да Иран развије нуклеарно наоружање“.¹²²⁹ Овај циљ је такође у појединим саопштењима повезан са америчком националном безбедношћу, али и безбедношћу савезника и партнера, међу којима се у највећој мери спомиње Израел. Типични искази у овом смислу су: „[...] у јасном је интересу националне безбедности САД да се Иран не домогне нуклеарног наоружања“¹²³⁰ и „[...] како ће овај споразум спречити Иран да развије нуклеарно наоружање и зашто је спречавање Ирана да развије нуклеарно наоружање критичан интерес националне безбедности – не само САД, већ и нашег најближег савезника на Блиском истоку, Израела, и наших партнера на Блиском истоку са којима имамо значајну безбедносну сарадњу“.¹²³¹ Поред против-пролиферације нуклеарног наоружања, овај циљ као важан именује и спречавање иранског програма

¹²²⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310225>

¹²³⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309618>

¹²³¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311462>

тестирања балистичких ракета. Типичан исказ у овом смислу је: „Морамо да спречимо Иран да доставља ракете Хезболаху које прете Израелу“.¹²³²

2. *Против-тероризам* као циљ спољне политике у највећој мери је везан за случај Ирака, односно борбу против ИСИЛ. Овом циљу се такође придаје велики значај у јавном дискурсу Обаине администрације. Типичан исказ у том смислу је: „Када се ради о против-тероризму и унутрашњој безбедности, то је увек приоритет“.¹²³³ Циљ против-тероризма се такође спомиње у контексту борбе против Ал Каиде на Арапском полуострву, нарочито у случају Јемена. У оба случаја, значајно је повезивање циља против-тероризма са општим циљевима у спољној политици, односно у овом случају са кодовима „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ и „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“. Типичан исказ у овом смислу је: „Уништићемо терористичке мреже које прете нашем народу. [...] То су наши кључни интереси [...]“.¹²³⁴ Значајно је нагласити и да се у оквиру овог циља спомиње и значај против-тероризма за ирачке интересе, о чему ће бити више речи када се разматрају спољнополитичке активности (нпр. „Критично је важно да Ирачани уједине своју земљу како би могли да се супротставе ИСИЛ у својој земљи“).¹²³⁵

3. *Физичка безбедност америчких грађана и имовине*. Као што је већ и наглашено у претходна два циља, овај општи циљ је имао значајно место у јавном дискурсу Обаине администрације у вези са политиком према Персијском заливу. Типичан исказ у овом смислу је: „Први приоритет је заштита америчких грађана“.¹²³⁶ Овај циљ се појављује у вези са борбом против ИСИЛ у Ираку („прво, да осигурамо да су Американци заштићени у Ираку, у нашим амбасадама, у нашим конзулатима“),¹²³⁷ у вези са борбом против Ал Каиде на Арапском полуострву у Јемену (нпр. „Када се ради о Јемену, мој врхунски приоритет је и увек ће бити да осигурам да су наши људи на тлу Јемена безбедни“),¹²³⁸ у вези са америчким држављанима који су били лишени слободе у Ирану (нпр. „[...] приоритет је за САД и за ову администрацију обезбеђивање сигурног повратка г. Левинсона и других Американаца који су задржани у Ирану“).¹²³⁹

4. *Ширење вредности и идеала у иностранству*.¹²⁴⁰ Овом циљу се придаје пажња у случају Ирака у највећој мери, где је наглашен значај спровођења избора и формирања владе

¹²³² Barack Obama, *Remarks and a Question-and-Answer Session During a Live Webcast on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311244>

¹²³³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319284>

¹²³⁴ John Kerry, “Remarks with Saudi Arabian Foreign Minister Saud al-Faisal.”, Remarks, Secretary of State, November 4, 2013, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/11/216236.htm>

¹²³⁵ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308224>

¹²³⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307638>

¹²³⁷ Barack Obama, *The President's News Conference With President Toomas Hendrik Ilves of Estonia in Tallinn, Estonia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308208>

¹²³⁸ Barack Obama, *Remarks With Prime Minister Narendra Modi of India in New Delhi, India, and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309156>

¹²³⁹ Ibid.

¹²⁴⁰ Под насилном демократизацијом (forced democracy strategy) Скот Вокер (Scott Walker) подразумева „покушај либералне владе или влада да створе демократију у циљаној илибералној држави употребом војне силе“. Scott Walker, *American Foreign Policy and Forced Regime Change Since World War II: Forcing Freedom*, Palgrave MacMillan, 2019, p. 7. Поред демократизације, овде се може говорити и људским правима као разлогу за насилну промену режима, као и о изградњи нације као могућим варијететима мешања у унутрашње послове других држава. С обзиром на то да нема елемената који би одговарали оваквој дефиницији, не сматрамо да је приоритет Обаине администрације био ширење вредности у Персијском заливу, већ да је овај циљ у случају Ирака био инструменталан и у вези са остварењем циља против-тероризма.

која би била инклузивна за све грађане Ирака, али има и помена људских права у случају Саудијске Арабије. Ипак, овај циљ је у највећој мери посредан, односно он није постављен као циљ по себи, већ као помоћно средство у борби против ИСИЛ. Типичан исказ у овом смислу је: „[...] критично је важно да се влада у Ираку уједини како би се суочила са претњом“.¹²⁴¹ У складу са тим, овај циљ се не исказује као непосредан интерес САД, већ Ирака, те се наводи да је у америчком интересу „политичка стабилност“ која би из тога проистекла.¹²⁴²

5. *Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност.* Типичан исказ који указује на значај овог циља у америчкој политици према Персијском заливу је: „[ж]елимо да изнад свега заштитимо америчку домовину и интересе“.¹²⁴³ Поред уопштених формулација о заштити САД, значајно је и да се одређени други циљеви повезују са делом овог кода који се односи на интересе националне безбедности, а о чему је већ било речи у претходним пасусима. То се у највећој мери односи на против-тероризам, против-пролиферацију, али и на мирно решавање сукоба, нарочито окончање америчких ратова на подручју Блиског истока.¹²⁴⁴

6. *Одржавање система савеза.* На основу садржине преклапања, овде можемо закључити да је физичка безбедност савезника и партнера у региону имала значај за САД. У највећој мери, ова саопштења су исказана у контексту случаја Ирана, где се првенствено наглашавала посвећеност безбедности Израела, али је присутна и у вези са случајем ЗСС, такође у вези са против-пролиферацијом. Типични искази у складу са тиме су: „Али, САД остају дубоко ангажоване у региону. То је приоритет. Стојимо уз свог савезника, Израел, и бранићемо њихово право на самоодбрану“;¹²⁴⁵ „витални интерес у политичкој независности и територијалном интегритету, безбедности од спољне агресије, наших партнера у ЗСС“.¹²⁴⁶

7. *Остали циљеви од значаја.* Регионална стабилност и мирно решавање сукоба се исказују као значајан циљ у јавном дискурсу Обаине администрације. Одржавање међународног поретка се овде спомиње у контексту важности међународних норми, укључујући и оне из области забране ширења нуклеарног наоружања.¹²⁴⁷ Циљеве везане за категорију „Енергија“ ћемо обрадити у посебном потпоглављу.

Дакле, када је реч о циљевима спољне политике који се спомињу у контексту политике САД према Персијском заливу, можемо закључити да су они били ограничени и у складу са предвиђањем о одржавању постојећег стања. Они су у већој мери били повезани директно са националним интересима САД него регионалних држава. У складу са тиме, постоје значајни докази исказа о циљевима физичке безбедности америчких грађана, имовине и територије као приоритетним у јавном дискурсу Обаине администрације. Поред тога, важно је нагласити и да су посебни циљеви често били у вези са општим циљевима опстанка САД. То је случај са против-пролиферацијом нуклеарног наоружања у Ирану и против-тероризмом у Ираку и Јемену, који су често довођени у везу са америчком националном безбедношћу. Иако је

¹²⁴¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306170>

¹²⁴² John Kerry, “Press Availability in Baghdad, Iraq.”, Press Availability, Secretary of State, April 8, 2016, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255619.htm>

¹²⁴³ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials Previewing the President's Address to the Nation*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307670>

¹²⁴⁴ Видети нпр. исказе на конференцији за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306175>

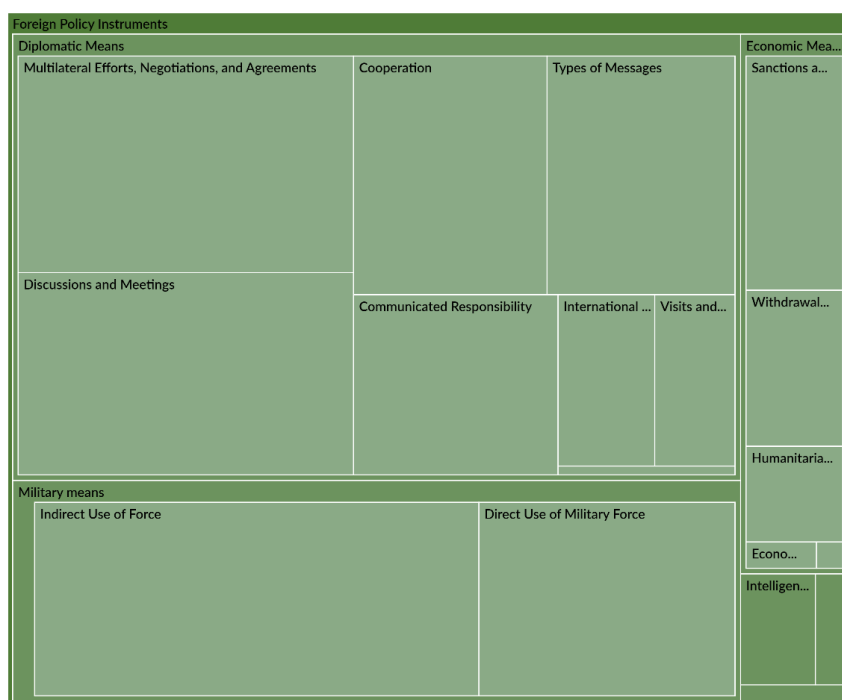
¹²⁴⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305605>

¹²⁴⁶ Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

¹²⁴⁷ Видети нпр. исказе председника Обама на следећем линку: Barack Obama, *Remarks Prior to a Meeting With President Toomas H. Ilves of Estonia, President Andris Berzins of Latvia, and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304811>

исказана важност демократског процеса у Ираку, као што је раније објашњено, ово није био циљ по себи, већ у посредној вези са против-тероризмом. Коначно, изражен је као важан и циљ регионалне стабилности и одржавања система савеза, који се у највећој мери односи на физичку безбедност граница Ирака, земаља ЗСС и Израела. Ипак, значајно је приметити да постоји суптилна разлика између савезника – Израела и партнера – Ирака и земаља ЗСС.

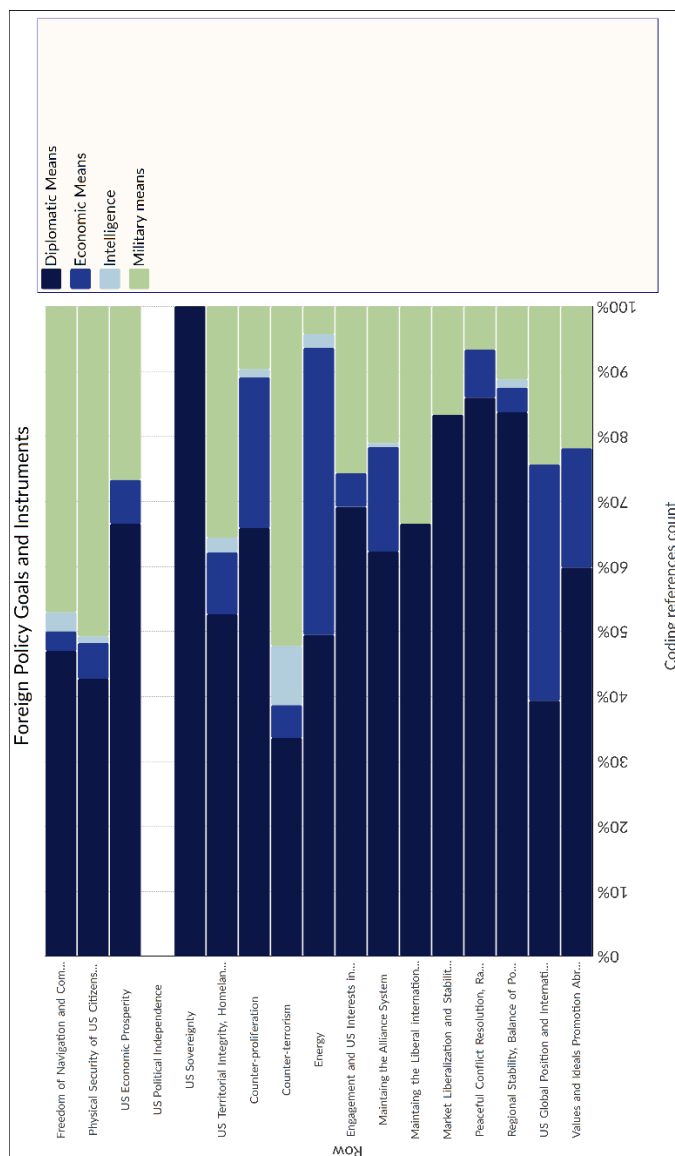
На слици 18 је представљен распоред категорија у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“. који указује на тематску заступљеност одређених средстава спољне политике у јавном дискурсу Обаине администрације. Међу категоријама према броју кодираних саопштења доминирају „Дипломатска средства спољне политике“, посебно „Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми“, „Разговори и састанци“ и „Сарадња“, док у оквиру категорије „Војна средства“ поткатегорија „Индиректна војна сила“ преовлађује над поткатегоријом „Директна војна сила“. Поред тога, присутна је и тематска заступљеност економских средстава, а нарочито „Санкција и ембарга“, „Повлачења или одлуке против санкција“ и „Хуманитарне помоћи“. Најмање су заступљена саопштења о обавештајним средствима, што је очекивано, али су присутна.

Слика 18. Распоред категорија у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ према броју кодираних саопштења за све основне случајеве. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Други упит матрице кодирања који овде користимо односи се на преклапање категорија у оквиру димензија „Спољнополитички циљеви“ и „Спољнополитичка средства“. На слици 19 су приказана процентуална преклапања саопштења која су кодирана у категорије у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ и у категорије димензије „Спољнополитички циљеви“. На основу слике 19 се такође само могу извести закључци о тематским преклапањима, док се до доказа исказа долази даљим увидом у саопштења, односно њиховом квалитативном анализом. У складу са тиме, може се видети да су постојала тематска преклапања дипломатских средстава у проценту више од 80% са циљевима регионалне стабилности и равнотеже моћи, мирног решавања сукоба, тржишне либерализације и стабилности, као и америчког суверенитета. Ови циљеви такође имају и тематска преклапања са економским средствима, што указује на веома малу процентуалну заступљеност саопштења о војним средствима. Поред тога циљеви са више од 50% тематског преклапања са дипломатским средствима су слобода пловидбе и трговине (50%), економски просперитет (око

65%), енергија (50%), одржавање система савезништава (око 60%), против-пролиферација (нешто мање од 70%), ширење вредности и идеала у иностранству (60%) као и свеукупно ангажовање и интереси у региону (70%). Економска средства имају највише тематских преклапања са енергијом (око 40%), међународном репутацијом (38%) и ширењем вредности и идеала у иностранству (нешто мање од 20%). На крају војна средства имају највише тематских преклапања са циљевима против-тероризма (нешто више од 50%), физичке безбедности грађана и имовине (око 50%), слободе пловидбе и трговине (нешто мање од 50%), територијалног интегритета (око 35%), док остали циљеви имају мање од 30% тематске подударности са војним средствима.

Слика 19. Спољнополитички циљеви и спољнополитичка средства: процентуално преклапање саопштења за све основне случајеве. Извор: обрада аутора у програму NVivo

У оквиру поддимензије „Општи циљеви“ највише је било преклапања са категоријама из димензије „Спољнополитичка средства“ за кодове „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“ и „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“, а у знатно мањој мери за кодове „Слобода пловидбе и трговине“, „Амерички економски просперитет“ и „Амерички суверенитет“. На основу спроведене анализе могу се извући следећи закључци:

1. У сврху испуњења циља „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“ исказана је опредељеност за коришћење свих врста спољнополитичких средстава – дипломатских, економских, војних, обавештајних.

Дипломатска средства

- *Сарадња.* Ово средство се спомиње као средство опредељења у случајевима Иран, Катар и Саудијска Арабија. У овим саопштењима се исказује сарадња са Ираном и Катаром у циљу ослобођења одређених личности америчке националности која су лишена слободе у иностранству (нпр. „Иранска влада је раније понудила помоћ у проналажењу г. Левинсона и ми се радујемо примању те помоћи“;¹²⁴⁸ „[...] захвалност САД емиру Катара, шејку Тамим бин Хамад ал Танију и његовој влади за дипломатске напоре који су омогућили ослобођење наредника америчке војске Боа Бергдала“).¹²⁴⁹ У случају Катара сарадња се у овом циљу спомиње и у контексту екстрадиције затвореника из Гвантанама (нпр. „САД су контакту са нашим партнерима у Катару о врсти корака за које верујемо да су важни за заштиту националне безбедности америчког народа“).¹²⁵⁰ У последњем случају ради се општој формулацији о сарадњи са Саудијском Арабијом („Та сарадња ојачава нашу националну безбедности и чини амерички народ безбеднијим“).¹²⁵¹
- *Разговори и састанци.* Разговори и састанци су коришћени у вези са заштитом америчких грађана у случају Ирака, Јемена и Ирана. У случају Ирака и Јемена, ово средство је коришћено у контексту заштите дипломатског особља и дипломатско-конзуларних представништва САД у Ираку и Јемену. У вези са тиме постојала и комуникација о врсти одговорности, односно у овом случају одговорности ирачке владе. Типични искази у том смислу су: „[...] Ирак има обавезу да заштити дипломатска представништва на својој територији и примили смо гаранције од ирачке владе да разумеју да им је то обавеза“;¹²⁵² „[...] вође обе стране у сукобу су изјавиле да се обавезују да штите безбедност страних дипломата које раде у Јемену“.¹²⁵³ У случају Ирана, коришћено је ово дипломатско средство у циљу ослобађања Американаца који су лишени слободе у Ирану на маргини преговора о нуклеарном програму и тајним директним дипломатским каналом у Швајцарској.¹²⁵⁴ Врста поруке која је притом јавно комуницирана углавном је „Критика или упозорење“ и „Убеђивање“. Типичан исказ у том смислу је: „Председник је покренуо питање три случаја са иранским председником Руханијем 27. септембра током њиховог позива. Секретар је директно покренуо ово питање са иранским министром спољних послова Зарифом. [...] Ја [Венди Шерман, подсекретар у Стејт Департменту за време Обамина друге администрације, прим. О. С.] сам покренула питање ова три случаја са иранским званичницима и подстакла их да одговоре на наш проблем“.¹²⁵⁵ Поред тога, коришћено је ово средство и приликом инцидента са америчким морнарима у иранским територијалним водама за смиривање ситуације и ослобођење морнара.

¹²⁴⁸ Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on Robert Levinson*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303976>

¹²⁴⁹ Anne W. Patterson, “U.S.-Islamic World Forum.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/227369.htm>

¹²⁵⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310222>

¹²⁵¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318059>

¹²⁵² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318365>

¹²⁵³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309205>

¹²⁵⁴ Barack Obama, *Press Call by Senior Administration Officials on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311950>

¹²⁵⁵ Wendy R. Sherman, “Iran Policy and Negotiations Update.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/221217.htm>

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* Овај код садржи преклапања са кодом „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“ у случају Ирака и Ирана. У првом случају, типичан исказ је: „[...] док следимо ову стратегију која укључује елементе америчке војне моћи, која укључују дипломатију са владама у региону и широм света [...] наш главни циљ је заштита америчког народа и стављање америчких интереса спољне политике на прво место“.¹²⁵⁶ У случају Ирана типичан исказ је: „[...] убеђен сам да ако овај оквир доведе до коначног, свеобухватног споразума, то ће учинити нашу земљу, наше савезнике и свет безбеднијим“.¹²⁵⁷
- *Остала дипломатска средства.* У циљу физичке безбедности грађана и имовине САД коришћено је и средство „Повлачења особља“ у случају Јемена. Типичан исказ у складу са тиме је: „У последњих неколико недеља повучено је неко особље из Сана'ае због забринутости у вези са њиховом безбедношћу“.¹²⁵⁸ У вези са овим општим циљем спомиње се и међународни трибунал пред којим је решен спор по тужби Ирана, што је кодирано као „Међународне организације и институције“.¹²⁵⁹

Економска и обавештајна средства

- Од економских средстава спољне политике, није било значајнијих преклапања, али се може направити посредна веза са једним кодом – „Санкције и ембарго“.¹²⁶⁰ Када је реч о обавештајним средствима, постоји уопштена формулација следећег типа: „САД се неће либити да користе све војне, обавештајне и дипломатске способности да врате безбедно Американце кући, где год се они налазили“.¹²⁶¹

Војна средства - директна примена војне силе

- *Ваздушна сила.* Постоје преклапања категорије „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“ са поткодом другог нивоа „Ваздушна сила“, односно искази о употреби циљаних ваздушних напада на територији Ирака (а касније и Сирије) у контексту противтерористичких операција, а са циљем одбране америчких грађана, особља и имовине у тој земљи (нпр. „Наставићемо ваздушне нападе како бисмо заштитили своје грађане и имовину у Ираку“).¹²⁶² Ово средство спољне политике је предоминантно коришћено у случају Ирака, мада постоји и неколико саопштења о употреби ваздушне силе у циљу физичке безбедности америчких грађана која се односе на Јемен. Разлика је у разлогу коришћења ваздушне војне силе – у случају Ирака ради се преемптивном нападу (нпр. „и даље морамо да спроводимо прецизне, циљане ваздушне нападе против терориста пре него што убију наше грађане“),¹²⁶³ док се у случају Јемена говори о самоодбрани (нпр.

¹²⁵⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307625>

¹²⁵⁷ Barack Obama, *Remarks on International Diplomatic Efforts To Prevent Iran From Developing Nuclear Weapons*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310649>

¹²⁵⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309399>

¹²⁵⁹ Видети исказе председника Обаме на следећем линку: Barack Obama, *The President's New Conference at the Pentagon in Arlington, Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319003>

¹²⁶⁰ Видети нпр. Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311252>

¹²⁶¹ Barack Obama, *Statement on the Death of Luke Somers*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308116>

¹²⁶² Barack Obama, *Remarks in Edgartown, Massachusetts*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307105>

¹²⁶³ Barack Obama, *Commencement Address at the United States Naval Academy in Annapolis, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304475>

„Ови ограничени ваздушни напади у циљу самоодбране су изведени да би се заштитило наше особље, наши бродови и слобода пловидбе у увом уском мореузу“).¹²⁶⁴

- *Копнена сила*. Када је реч о поткоду другог нивоа, „Копнена сила“, односно његовим потковима на трећем нивоу конкретизације, постоји преклапање са „Распоређивањем копнених трупа“ које садржи саопштења о слању америчког војног особља са циљем одбране америчког особља и имовине у Ираку (нпр. „распоређивање додатних трупа у Ираку са јединим циљем обезбеђивања америчког особља које је већ у Ираку“).¹²⁶⁵ Поред Ирака, и у случају Јемена је коришћено средство распоређивања копнених борбених трупа у циљу заштите америчког особља.¹²⁶⁶ Ипак, веома је важно и преклапање са кодом „Повлачење или одлука против слања копнених трупа“, при чему се наглашава противљење слању копнених борбених трупа у Ирак у широј размери (нпр. „мање наших војника је у опасности и у наредних 19 месеци наставиће да се враћају кући“).¹²⁶⁷
- *Неспецификована војна сила*. У оквиру преклапања са овим поткодом исказује се спремност САД да користе директну војну силу у циљу физичке безбедности својих грађана. Типичан исказ у том смислу је: „Увек смо спремни да користимо силу, унилатерално ако је потребно, да заштитимо амерички народ“.¹²⁶⁸ Поред општих формулација, исказана је опредељеност за употребу директне војне силе у контексту противтерористичких операција у Јемену и Ираку.¹²⁶⁹

Војна средства – индиректна употреба силе

- *Индиректна употреба силе*. Постоје преклапања категорије „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“ са потковима у оквиру „Индиректне употребе силе“ у случајевима Ирака, Јемена и Ирана. У случају Ирака, у највећој мери су заступљена саопштења о „Логистичкој и техничкој подршци и обавештајним активностима“, „Обуци, саветовању, војној и безбедносној помоћи“ и „Неспецификованој војној помоћи“ на основу којих се може закључити да је војна помоћ Ираку била и у циљу заштите америчког особља и имовине у тој земљи (нпр. „Заштита америчког особља у Ираку је од највећег значаја, и постоји изражена воља председника да делује војно како би подржао јединствену ирачку владу и способније и интегрисане ирачке безбедносне снаге“,¹²⁷⁰ „Председник је донео одлуку да дозволи америчким снагама да обучавају ирачке снаге [...] и председник је забринут за безбедност америчког особља које тамо ради од почетка“).¹²⁷¹ Постоје саопштења која указују да је распоређено војно особље и послато не-борбено војно особље, кроз своје активности војне помоћи, такође посредно

¹²⁶⁴ Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319303>

¹²⁶⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306170>

Поред тога, постоји и преклапање са кодом „Слање трупа за специјалне операције“, при чему се ово средство повезује са циљем одбране САД, односно спашавања талаца са територије Сирије.

¹²⁶⁶ Видети обавештење Конгресу о глобалном распореду трупа за време председника Обаме на следећем линку: Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308183>

¹²⁶⁷ Barack Obama, *Remarks at National Defense University*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304467>

¹²⁶⁸ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

¹²⁶⁹ Нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309397>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307634>

¹²⁷⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307274>

¹²⁷¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/317926>

испуњавало циљ заштите америчког особља, цивила и имовине у Ираку. Када је реч о случају Јемена, од индиректне војне силе углавном су постојала саопштења о постојећим војним ресурсима и војном особљу у региону (нпр. „Америчке војне снаге остају у Либији и Јемену да би обезбеђивале америчко особље“).¹²⁷² Коначно, у циљу заштите америчких грађана, особља и имовине коришћене су и претње употребом силе и у случају Ирана („Иран је наш непријатељ и ако угрози било коју нашу имовину, ако нам на било који начин прете, вратићемо им“).¹²⁷³ и у случају Јемена (нпр. „Требало би да буде јасан и непогрешив сигнал наоружаним групама у Јемену и широм света да САД неће толерисати неправедно лишавање слободе и узимање америчких грађана за таоце“).¹²⁷⁴

2. У сврху испуњења општег циља „Амерички економски просперитет“ постоје саопштења о исказаној опредељености за коришћење следећих средстава спољне политике:

Дипломатска средства

- Следећи кодови у оквиру ове поддимензије имају преклапања са категоријом „Амерички економски просперитет“: „Сарадња“, „Разговори и састанци“, „Међународне организације и институције“, „Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми“, а везани су за случајеве Ирана и ЗСС. Када је реч о сарадњи, она се појављује у случају ЗСС, односно у вези са Саудијском Арабијом, УАЕ и Катаром, а садржи исказе о овим државама као експортној дестинацији за САД (нпр. „Председник и регент су дали обећање да ће наставити да шире економске везе САД и УАЕ, уз напомену да УАЕ представља највеће експортно тржиште за САД на Блиском истоку и [да је, прим. аут.] значајан инвеститор у САД“).¹²⁷⁵ Када је реч о потковима „Разговори и састанци“, „Међународне организације и институције“, „Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми“ типичан исказ је да се решавањем финансијског спора са Ираном пред међународним трибуналом „пореским обвезницима потенцијално штеде милијарде долара“.¹²⁷⁶

Остала средства спољне политике

- Истовремено, претходно наведен случај решавања финансијског спора је подразумевао враћање иранских средстава из 1979. године, односно плаћање камате из буџета САД, што спада у *економска средства спољне политике*. Од *војних средстава спољне политике*, са циљем „Америчког економског просперитета“ се повезује и повлачење трупа или окончање рата у Ираку,¹²⁷⁷ као и војна опрема продата УАЕ.¹²⁷⁸ Овај циљ је посредно повезан и са употребом поморске силе у заштити слободе пловидбе и трговине, за шта се наводи да је у америчком економском интересу.¹²⁷⁹

¹²⁷² Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployments of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304744>

¹²⁷³ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

¹²⁷⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308287>

¹²⁷⁵ Barack Obama, *Joint Statement by President Barack Obama and Crown Prince Mohammed bin Zayed Al Nahyan of Abu Dhabi, Deputy Supreme Commander of the Armed Forces of the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303975>

¹²⁷⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319490>

¹²⁷⁷ Видети исказе на конференцији за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309178>

¹²⁷⁸ Anne W. Patterson, “Remarks at the U.S.-U.A.E. Business Council and AmCham Abu Dhabi Policy Luncheon.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, March 27, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/224038.htm>

¹²⁷⁹ Видети исказе на конференцији за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310332>

3. Наредна категорија у оквиру поддимензије „Општи циљеви“, „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ имала је неколицину преклапања са кодовима у оквиру „Дипломатских средстава“ и са „Војним средствима“ за све основне случајеве чија садржина указује на следеће закључке:

Дипломатска средства

- *Сарадња* се спомиње као општи принцип у спољној политици (нпр. „радићемо са својим партнерима“),¹²⁸⁰ у случају ЗСС уопштено (нпр. „Имамо важне односе са тим земљама. Они оснажују америчку националну безбедност широм света“),¹²⁸¹ у случају Катара, а у вези са екстрадицијом лица из залива Гвантанамо, о чему је раније било речи, у случају Саудијске Арабије и Француске у вези са против-тероризмом.¹²⁸²
- *Разговори и састанци* исказани су као средство спољне политике у вези са циљем заштите америчке националне безбедности у случају Ирака, Саудијске Арабије и Ирана. Када је реч о Саудијској Арабији, веза је посредна, кроз наглашавање значаја свеукупног односа са овом државом за америчку националну безбедност на састанцима и у разговорима (нпр. „Председник је закључио да су јаки односи са тим земљама у јасном интересу националне безбедности САД. И то је суштина текућих консултација.“).¹²⁸³ У случају Ирана, разговори вођени у вези са инцидентом уласка америчког брода у иранске територијалне воде се директно повезују са националном безбедношћу САД (нпр. „Данашњи исход је добар подсетник да ова врста дипломатског ангажовања – која је често била на удару критике – заправо остварује америчке интересе и ојачава америчку националну безбедност“).¹²⁸⁴ Поред тога ово средство се доводи у директну везу са америчком националном безбедношћу у случају Ирана, о чему сведочи следећи исказ: „Иако постоји значајна забринутост у вези са Ираном, верујемо да је у националном интересу САД да настави дијалог са Ираном“.¹²⁸⁵ Треће, у вези са комуницираном одговорношћу, у случају ЗСС, а у контексту самита у Кемп Дејвиду (*Camp David*) обавезивање у погледу безбедности региона је повезано са америчким традиционалним схватањем националног интереса („У последњих 70 година САД су имале кључни национални интерес у безбедности и стабилности на Блиском истоку уопште, а у региону Персијског залива посебно“).¹²⁸⁶ С друге стране, наглашена је одговорност и суверенитет других актера у случају Ирака („према мишљењу председника у јасно је у најбољем интересу САД, наших грађана и наше националне безбедности да ирачки народ и ирачка влада преузму одговорност за сопствену земљу“),¹²⁸⁷ и у случају Катара у вези са екстрадицијом затвореника.

¹²⁸⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/316044>

¹²⁸¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309610>

¹²⁸² Видети: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318059>

Barack Obama, *The President's News Conference With President François Hollande of France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311533>

¹²⁸³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311461>

¹²⁸⁴ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311957>

¹²⁸⁵ Thomas A. Shannon, Jr., “Iran's Recent Actions and Implementation of the JCPOA.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Statement Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, April 5, 2016, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2016/255510.htm>

¹²⁸⁶ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

¹²⁸⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310501>

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* Ова поткатегорија се појављује у вези са циљем „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ у случајевима Ирака, Ирана и ЗСС. У највећој мери, ово преклапање се односи на случај преговора са Ираном у вези са иранским нуклеарним програмом (нпр. „мултилатерални споразум који има значајне последице за америчку националну безбедност“) ¹²⁸⁸ у оквиру П5+1 (пет сталних чланица СБ УН и Немачка). У случају Ирака, ово преклапање се односи на мултилатералну дипломатију САД у изградњи против-ИСИЛ коалиције (нпр. „када се не ради директно о кључним америчким интересима, важно је да користимо дипломатију, да сарађујемо са другим земљама и да градимо коалиције које би се супротставиле тим проблемима“). ¹²⁸⁹

Војна средства

- *Директна и индиректна војна сила.* У вези са овом категоријом општег циља, постоје саопштења која исказују да би употреба војне силе требало да буде у складу са америчким националним интересима, као и да би одлука о употреби копнене војне силе ширег обухвата била противна америчким интересима. Слично томе, постоје значајна преклапања овог кода са кодом „Повлачење или одлука против слања борбених трупа“, односно више саопштења у којима се наглашава да слање борбених трупа у Ирак није у америчком националном интересу и, још важније, да је слање борбених трупа у Ирак у ширем обиму противно америчким националним интересима. Типичан исказ који обухвата сва наведена преклапања је: „Председник не верује да је у најбољем интересу наше земље да покренемо копнену операцију широког обухвата којом би управљало америчко војно особље“). ¹²⁹⁰ Ипак, тиме се не искључује спремност САД на једнострану употребу војне силе ради заштите националних интереса, укључујући и заштиту територијалног интегритета САД, што се може видети на основу саопштења која су кодирана као „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ и „Неспецификована директна употреба силе“ (нпр. „Председник је јасно исказао спремност да делује унилатерално било где на свету да би заштитио наше интересе националне безбедности“). ¹²⁹¹ У оквиру ових саопштења се изражава спремност САД да користе војну силу у циљу одбране домовине и националних интереса САД. Такође, ова саопштења садрже исказе о одлучивању о употреби војне силе из угла националних интереса САД („требало би да на уму имамо јасан фокус шта су наши циљеви националне безбедности и шта ми, САД, можемо да постигнемо војном силом“). ¹²⁹² Слично томе, спомиње се и да ће војна помоћ бити додељена Ираку ако је то у складу са националним интересима САД, у оквиру преклапања овог општег интереса са кодом „Обука, саветовање и војна и безбедносна помоћ“). ¹²⁹³
- *Остала средства спољне политике.* Присутно је преклапање категорије „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ и са категоријама у оквиру *Економских средстава спољне политике* и то – „Санкције и ембарго“, као и „Повлачење санкција и ембарга“. Ово преклапање је доминантно везано са случај Ирана, односно прво за увођење, а потом и суспензију одређене групе санкција у вези са

¹²⁸⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310393>

¹²⁸⁹ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

¹²⁹⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310216>

¹²⁹¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306151>

¹²⁹² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306142>

¹²⁹³ Видети: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307274>

нуклеарним програмом Ирана, што је посредно повезивано са интересима националне безбедности САД. Постоји и преклапање са кодом „Обавештајна средства“ (нпр. „Обавештајне агенције и полиција су спречили завере и овде и у иностранству и радили непрестано како би нас сачували“).¹²⁹⁴

4. Последњи општи циљ који овде разматрамо је „Слобода пловидбе и трговине“. У вези са овом категоријом постоје преклапања у највећој мери са *војним средствима*, али се спомињу и поједина *дипломатска средства*. Међу дипломатским средствима издваја се комуникација о одговорности, која обухвата обавезивање САД да „осигуравају слободан проток енергије и робе и слободу пловидбе у међународним водама“.¹²⁹⁵ У овом циљу се спомиње сарадња са државама ЗСС. Када је реч о војним средствима, циљ слободе пловидбе и трговине се наводи као један од разлога за ваздушне нападе 2016. године на територију под контролом Хути покрета у Јемену, а у сврху самоодбране због напада на амерички војни брод Мејсон.¹²⁹⁶ Поред тога, у циљу слободе пловидбе и трговине коришћена је и индиректна војна сила, кроз распоређивање носача авиона Теодор Рузвелт (*USS Theodore Roosevelt*),¹²⁹⁷ а у овом контексту су споменуте и трупе распоређене у Персијском заливу, као и Пета флота,¹²⁹⁸ војне вежбе и претње силом.

У оквиру поддимензије „Посебни циљеви“ највише је било преклапања са категоријама из димензије „Спољнополитичка средства“ за кодове „Против-пролиферација“, и „Против-тероризам“, „Ширење вредности и идеала у иностранству“, „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“, „Одржавање система савезништава“ и „Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе“.

1. Категорија посебног циља „Против-пролиферација“, која се преобладајно односила на случај Ирана, али је посредно обухватала и ЗСС, имала је преклапања са више кодова у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“, а на основу њихове садржине се може закључити следеће:

Дипломатска средства

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми*. На основу садржине ових преклапања може се извести закључак о опредељености Обаине администрације за дипломатски приступ у спречавању ширења иранског нуклеарног програма и потенцијалном развијању нуклеарног наоружања. У ту сврху најчешће се у саопштењима говори о преговарању у мултилатералном формату, као и о привременом и коначном политичком споразуму којим би ово питање било решено. Типичан исказ у том смислу је: „[...] моје је чврсто веровање да Иран не сме да развије нуклеарно оружје и да је најбољи начин да то постигнемо ако успемо да направимо проверљив споразум“,¹²⁹⁹ „Зато што је најбољи начин да осигурамо да Иран не развије нуклеарно оружје да постигнемо споразум

¹²⁹⁴ Barack Obama, *Address to the Nation on United States Counterterrorism Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/313213>

¹²⁹⁵ Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

¹²⁹⁶ Видети исказе на конференцији за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319303>

¹²⁹⁷ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹²⁹⁸ John Kerry, “Joint Press Availability With Bahraini Foreign Minister Sheikh Khalid bin Ahmed al-Khalifa.”, Secretary of State, April 7, 2016, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255568.htm>

¹²⁹⁹ Barack Obama, *Interview with Nadia Bilbassy-Charters of Al Arabiya News Channel*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326798>

путем дипломатије“, ¹³⁰⁰ „[...] наш циљ остаје да постигнемо свеобухватни споразум који осигурава да Иран не развије нуклеарно оружје“, ¹³⁰¹ „САД су тесно сарађивале са међународном заједницом да пробамо да постигнемо дипломатски споразум [...] како би Иран могао да докаже међународној заједници да не развија нуклеарно наоружање“, ¹³⁰² „Драго нам је да смо били у могућности да успешно имплементирамо дипломатски споразум који их спречава да развију нуклеарно наоружање“. ¹³⁰³

- *Разговори и састанци.* Овај поткод се појављује у вези са случајем Ирана и ЗСС, односно разговори су коришћени у оквиру циља спречавања ширења нуклеарног наоружања. Ово преклапање се односи на разговоре које су САД водиле о циљу спречавања Ирана да развије нуклеарно оружје са другим државама, а првенствено Израелом, Саудијском Арабијом и УАЕ. Типичан исказ у том смислу је: „САД и чланови ЗСС су у редовној и активној дискусији док настављамо да радимо на постизању проверљивог споразума који спречава Иран да развије нуклеарно наоружање“. ¹³⁰⁴ Поред тога, постоје и искази о разговорима са Ираном у овом циљу (нпр. „можда бисмо могли да покренемо дијалог који би нам омогућио да решимо проблеме око иранског нуклеарног програма“, ¹³⁰⁵ „Указао је у свом писму отвореност ка дипломатском приступу, али и потребу да Иран предузме конкретне мере да ће се придржавати међународних обавеза“, ¹³⁰⁶ „Разговарамо само о два стварима билатерално. Једна су нуклеарни преговори.“, ¹³⁰⁷ „Знам да су секретар Кери и ирански министар спољних послова Зариф у прилично интензивним разговорима тренутно“). ¹³⁰⁸
- *Међународне организације и институције.* Преклапања категорије „Против-пролиферација“ са овим поткодом у највећој мери се односи на Међународну агенцију за атомску енергију која је према Заједничком свеобухватном плану акције имала дозволу за вршење инспекција у Ирану ¹³⁰⁹ и која је била задужена за „могуће војне димензије иранског нуклеарног програма“. ¹³¹⁰ Независно од тога, питања ширења иранског балистичког програма су повезивана са овим поткодом, уз спомињање резолуција СБ УН (нпр. „Резолуција Савета безбедности УН заправо даје међународној заједници одређена средства да пресретне опрему и материјал који би могли да се користе за унапређење

¹³⁰⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304921>

¹³⁰¹ Wendy R. Sherman, “Remarks on P5+1 Talks.”, Under Secretary for Political Affairs, June 20, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/228218.htm>

¹³⁰² Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311161>

¹³⁰³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/316044>

¹³⁰⁴ Anne W. Patterson, “Remarks at the U.S.-U.A.E. Business Council and AmCham Abu Dhabi Policy Luncheon.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/224038.htm>

¹³⁰⁵ Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With President Vladimir V. Putin of Russia in Lough Erne, Northern Ireland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304459>

¹³⁰⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, on the President's Trip to the United Nations General Assembly*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305010>

¹³⁰⁷ Office of the Spokesperson, “Background Briefing on P5+1 Talks.”, Bureau of Near Eastern Affairs, Special Briefing, Senior U.S. Administration Official, April 9, 2014, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/04/224624.htm>

¹³⁰⁸ Barack Obama, *Interview with George Stephanopoulos of ABC News "This Week"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309853>

¹³⁰⁹ Нпр. John Kerry and Ernest Moniz, “The Case for the Nuclear Deal With Iran.”, Op-Ed, Secretary of State, Secretary of Energy, The Washington Post, July 22, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/07/245158.htm>

¹³¹⁰ Нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311462>

њиховог програма балистичких ракета“,¹³¹¹ „САД су, преко нашег амбасадора у УН, Саманте Пауер, изразиле забринутост због лансирања балистичке ракете средњег ранга од 10. октобра“).¹³¹²

- *Остали поткодови у оквиру „Дипломатских средстава“.* У контексту против-пролиферације спомиње се *сарадња* са Кином, Русијом и осталим чланицама СБ, Немачком и партнерима у региону.¹³¹³ Када је реч о партнерима и савезницима у региону, овде постоје преклапања са кодом „Обавезивање и обећање подршке“ који су се односили на пружање гаранција да ће питање иранског нуклеарног програма бити решено, нарочито у контексту њиховог противљења дипломатском приступу САД у случају Ирана. Типичан исказ у том смислу је: „Велики део моје посете Ријаду данас је да известим наше partnere у Заливу докле се дошло са преговорима“,¹³¹⁴ „И, заправо ћемо им објаснити да је разлог што покушавамо да спречимо Иран да развије нуклеарно оружје дипломатским путем не само зато што верујемо да је то у најбољем интересу националне безбедности САД; то је такође у најбољем интересу националне безбедности и за наше савезнике и partnere на Блиском истоку“.¹³¹⁵ Осим нуклеарног питања, постоји и саопштење о „политичкој и војној подршци“ земљама ЗСС у погледу супротстављања иранском балистичком програму.¹³¹⁶ Врсте порука које су комунициране у вези са циљем против-пролиферације су преодминантно „Критика или упозорење“, али се јавља и „Убеђивање“, и стављање у изглед „Казне“ или „Награде“.

Економска средства

- *Санкције и ембарго.* Санкције су коришћене у случају Ирана и у вези са нуклеарним програмом („И зато су, пре свега, санкције првобитно и уведене, како би се Иран принудио да приступи преговорима и престане са развојем нуклеарног наоружања“)¹³¹⁷ и са балистичким програмом („задржаћемо санкције у вези са [...] њиховим балистичким програмом“)¹³¹⁸ и унилатерално и мултилатерално. У вези са балистичким програмом и конвенционалним наоружањем у контексту ЗСПА је уведен и ембарго Ирану („пет година рестрикције на наоружање, десет година рестрикција на ракете у складу са чл. 41. Поред тога, САД има унилатералне рестрикције за наоружање, ракете, пролиферацију и контролу средстава“).¹³¹⁹
- *Повлачење и одлука против санкција и ембарга.* Ово средство спољне политике се јавља у вези са нуклеарном против-пролиферацијом у случају Ирана. Притом, не ради се о потпуном повлачењу, већ о суспензији која је наступила у оквиру нуклеарног споразума.

¹³¹¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312424>

¹³¹² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312172>

¹³¹³ Нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310393>

John Kerry, “Iran Nuclear Agreement Review.”, Testimony, Secretary of State, Opening Remarks Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, July 23, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/07/245221.htm>

¹³¹⁴ John Kerry, “Press Availability With Saudi Arabian Foreign Minister Saud al-Faisal.”, Secretary of State, March 5, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238177.htm>

¹³¹⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310672>

¹³¹⁶ Ibid.

¹³¹⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310225>

¹³¹⁸ Barack Obama, *Remarks on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311378>

¹³¹⁹ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311465>

Суспензија санкција је исказана као награда за придржавање Ирана споразуму, али је углавном ишла уз упозорење о могућности враћања санкција на снагу у случају непридржавања. Типичан исказ у том смислу је: „За узврат, међународна заједница би пружила Ирану суспензију санкција по фазама која је везана за проверљиве акције њихове стране. Ова суспензија би била структурирана тако да лако може да се преокрене и да санкције буду поново уведене ако Иран прекрши своје обавезе“.¹³²⁰ Значајан део овог поткода се односи и противљење Обамина администрације усвајању нових санкција у Конгресу у току нуклеарних преговора (нпр. „Бићу јасан: ако ми Конгрес пошаље нови закон о санкцијама који би претио да поремети преговоре, уложићу вето“).¹³²¹

Војна средства

- *Одлука против употребе војне силе.* У циљу против-пролиферације постоји јасно опредељење против употребе војне силе. Типичан исказ је: „Али, по први пут у деценији, имамо стварну шансу да постигнемо споразум, који је ефикаснији и трајнији него било шта што бисмо постигли употребом силе“.¹³²²
- *Вербална претња употребом силе.* Типичан исказ у том погледу је: „Као председник САД, рекао сам раније и поновићу, све опције су нам доступне, укључујући и војну опцију у циљу осигуравања да Иран не развије нуклеарно наоружање које би дестабилизovalo регион и потенцијално представљало претњу САД“.¹³²³
- *Војна помоћ.* У циљу спречавања ширења конвенционалног наоружања и балистичког програма, спомиње се изградња капацитета партнера у Персијском заливу, односно војна опрема, обука, војне вежбе. Типичан исказ у случају ЗСС гласи: „[...] радимо са њима да развијемо одбрану од балистичких ракета за Арапско полуострво, одобравамо по хитном поступку продају наоружања, ојачавамо сајбер безбедност, спроводимо војне вежбе широког обухвата и ојачавамо поморску забрану илегалних иранских пошљици оружја“.¹³²⁴

У вези са против-пролиферацијом је исказана и опредељеност за обавештајна средства, односно постоје саопштења о коришћењу обавештајних средстава у циљу спречавања ширења иранског нуклеарног и балистичког програма, али и слања конвенционалног наоружања.

2. Категорија „Против-тероризам“, која се највише спомиње у случају Ирака, али се везује и за друге основне случајеве, односно ЗСС, Иран и Јемен, има значајних преклапања са свим поддимензијама, односно са „Дипломатским средствима“, „Војним средствима“, „Економским средствима“ и „Обавештајним средствима“, а садржина саопштења упућује на следеће:

Дипломатска средства

- *Комуницирана одговорност.* Значајних преклапања је било са кодом „Обавезивање или обећање подршке“, при чему садржина саопштења указује на обећање Ираку о подршци САД у борби против тероризма, а у контексту јачања претње ИСИЛ. Ипак, саопштења не

¹³²⁰ Antony J. Blinken, “Iran Nuclear Negotiations: Status of Talks and the Role of Congress.”, Testimony, Deputy Secretary of State, Written Statement Before the Senate Committee on Foreign Relations, Washington, DC, January 21, 2015, <https://2009-2017.state.gov/s/d/2015/236156.htm>

¹³²¹ Barack Obama, *Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucs.edu/node/305034>

¹³²² Barack Obama, *Commencement Address at the United States Military Academy in West Point, New York*, op. cit, <https://www.presidency.ucs.edu/node/305525>

¹³²³ Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucs.edu/node/304298>

¹³²⁴ John Kerry, “Remarks on Nuclear Agreement With Iran.”, Secretary of State, September 2, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/09/246574.htm>

садрже исказе о једностраним гаранцијама безбедности Ираку и не представљају преузимање одговорности САД за безбедносну ситуацију у тој земљи, већ само изражавају подршку САД. Један од типичних исказа овог типа гласи: „САД су спремне и наставиће да подржавају ирачку владу и ирачки народ док они покушавају да осигурају своју сопствену земљу“.¹³²⁵ Поред тога, ова саопштења садрже и исказе о посредној подршци Ираку у борби против тероризма, кроз подршку демократизацији, као једном од исказаних начина за унапређење борбе против ИСИЛ. Типичан исказ оваквог саопштења је: „САД ће стајати уз ирачке лидере широм политичког спектра док они граде национално јединство неопходно за успех у борби против ИСИЛ“.¹³²⁶ У случају ЗСС, постоје изјаве о америчкој посвећености њиховој безбедности (нпр. „И то је било тачно када је Садам Хусеин извршио инвазију на Кувајт и тачно је кад смо се удружили у савез са њима против ИСИЛ претходних месеци“).¹³²⁷ С друге стране, постоје и преклапања са кодом „Суверенитет и одговорност других актера“, са саопштењима у којима се наглашава одговорност ових држава за унутрашњу ситуацију у земљи. На основу овог преклапања, може се закључити да се у саопштењима, са једне стране, исказује одговорност Ирака за одговор на терористичку претњу у својој земљи (искази типа: „На крају, ово мора бити одговорност ирачких политичких лидера, ирачке владе и ирачких безбедносних снага за борбу против ИСИЛ на територији сопствене земље. САД и наша војска могу деловати у подршци тим безбедносним снагама, али на крају то мора бити њихова одговорност“),¹³²⁸ док се, са друге стране, наглашава и суверенитет Ирака. У случају ЗСС, ово није толико експлицитно, али постоје искази на основу којих се посредно може извући закључак о одговорности ових земаља за борбу против тероризма („САД осуђују терористички напад јуче у Саудијској Арабији и похваљују рад саудијских безбедносних снага“).¹³²⁹

- *Сарадња.* У овим саопштењима се наглашава партнерство у борби против ИСИЛ које постоји са Ираком, који се у једном саопштењу чак назива „јаким савезником и партнером“,¹³³⁰ УАЕ („Наставићемо да тесно сарађујемо са Емиратима у затварању финансија ИСИЛ и ограничавању прилива страних бораца у регион“),¹³³¹ Катаром („Такође сматрамо Катар за веома јаког партнера у анти-Даеш коалицији“),¹³³² Саудијском Арабијом („Саудијска Арабија је такође била важан партнер у против-ИСИЛ коалицији“) и у борби против АКАП са Јеменом („Сарађујемо са Јеменом у против-терористичким напорима“).¹³³³

¹³²⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307641>

¹³²⁶ Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306313>

¹³²⁷ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹³²⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307648>

¹³²⁹ Barack Obama, *Press Release - Statement by National Security Council Spokesperson Ned Price on the Terrorist Attacks in Jeddah, Qatif, and Medina, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318066>

¹³³⁰ Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310920>

¹³³¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307744>

¹³³² John Kerry, “Remarks With Qatari Foreign Minister Khalid al-Attiyah After Their Meeting.”, Secretary of State, Washington, DC, February 2, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/02/237084.htm>

¹³³³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304489>
Односи се на Хадијеву владу.

- *Разговори и састанци.* Саопштења која се преклапају са овим поткодом својом садржином указују на билатералне састанке, консултации и телефонске разговоре са представницима Ирака и држава ЗСС у којима је предмет разговора био против-тероризам. У вези са тиме, врсте порука које су комунициране Ираку су углавном спадале у поткод „убеђивање“ („[м]и подстичемо Ирачане да се уједине и преокрену ситуацију против ИСИЛ – изнад свега, кроз коришћење ове огромне прилике да оформе нову, инклузивну владу“ и стављање награде у изглед („И председник је био врло јасан да ако спроведу те кораке да уједине земљу, САД и остатак међународне заједнице, у најмању руку велики део међународне заједнице, ће их подржати у томе на више начина – дипломатски, економски и, да, војно, да се одупру претњи ИСИЛ“).¹³³⁴ У случају држава ЗСС комуникација је ишла у смеру похвала и захвалности за учешће у против-ИСИЛ кампањи (нпр. „Захваљујем краљу Салману и Краљевини Саудијској Арабији за њихове напоре да помогну анти-Даеш коалицији“).¹³³⁵
 - *Посете и представници.* Постоје саопштења о посетама државног секретара Џона Керија и стручњака у овој области које су спроведене у циљу противтероризма у региону Персијског залива, а именован је и пензионисани генерал Џон Алан као специјални изасланик председника за против-ИСИЛ глобалну коалицију, Роб Мали као виши саветник председника за против-ИСИЛ кампању у Ираку и Сирији и Брет МекГурк као специјални изасланик председника за против-ИСИЛ кампању.¹³³⁶
 - *Остала дипломатска средства.* Саопштења која се преклапају између кодова „Против-тероризам“ и „Међународне организације и институције“ и „Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми“ по својој садржини указују на исказану вољу САД да у циљу противтероризма користе улогу Уједињених нација, али и међународне заједнице, односно влада у региону и у Западној Европи, савезника у оквиру НАТО и регионалних актера. Типичан исказ који одговара томе је: „И зато је ова администрација тако дубоко ангажована са својим партнерима широм света и у региону како бисмо демонстрирали да смо одлучни да искористимо амерички утицај у свету – да ли дипломатски утицај, да ли војну моћ – да ујединимо међународну заједницу и сарађујемо са Ирачанима док се боре са ИСИЛ у својој земљи“.¹³³⁷
- Економска средства*
- *Буџетска средства.* Преклапање са овим поткодом се односи на захтев Обамина администрације за додатних 5.6 милијарди долара за прекоморске непланиране операције (overseas contingency operations – ОСО).¹³³⁸
 - *Санкције и ембарго.* Преклапања постоје у случају Јемена, где се ембарго на наоружање Хути покрету повезује са циљем против-тероризма;¹³³⁹ и у случају Ирана („Зато смо

¹³³⁴ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308224>

¹³³⁵ John Kerry, “Remarks With Saudi Foreign Minister Adel Al-Jubeir.”, Secretary of State, Washington, DC, February 8, 2016, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/02/252265.htm>

¹³³⁶ Видети нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312371>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312144>

¹³³⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307645>

¹³³⁸ Barack Obama, *Background Conference Call on the Administration's Request for Overseas Contingency Operations and Deployment of Additional U.S. Military Personnel to Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308406>

¹³³⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310219>

задржали санкције за дестабилишуће понашање Ирана у региону, укључујући и подршку тероризму“).¹³⁴⁰

- *Остала економска средства*. Постоје саопштења о економској и хуманитарној помоћи у циљу против-тероризма. Типичан исказ у том смислу је: „Ми и скоро 40 земаља [...] већ доприносимо војном, хуманитарном и другом врстом помоћи како бисмо допринели кампањи против ИСИЛ“).¹³⁴¹

Обавештајна средства

- *Обавештајна средства* се спомињу самостално, као део војне помоћи која је упућена Ираку и у оквиру обавештајне сарадње са трећим државама. Типичан исказ који је овако кодиран гласи: „[н]аредио сам јачање обавештајних, надзорних и извиђачких активности које су усредсређене на претњу коју представља Исламска држава у Ираку и Леванту (ИСИЛ)“).¹³⁴² Ово средство се такође повезује са случајем Јемена („Имамо значајне обавештајне способности и да пронађемо терористичке циљеве које су се развијале годинама, и то, да, произилази из сарадње са Јеменом и наших личних обавештајних средстава“).¹³⁴³

Војна средства

- *Ваздушна сила*. Садржина ових саопштења указује на употребу циљаних ваздушних напада у циљу против-тероризма у случају Ирака и Јемена. Другим речима, ваздушни напади на циљеве ИСИЛ и АКАП су били војни део против-терористичке стратегије Обамина администрације. Типичан исказ у том смислу је: „САД су извршиле ваздушни напад на АКАП у Јемену, који је уклонио десетине бораца са бојног поља“).¹³⁴⁴ Овде је важно нагласити да су у случају Ирака искази садржани у овим саопштењима у великој мери повезани и са циљем заштите америчког особља у тој земљи, о чему је раније било речи (нпр. „[ж]елимо да будемо сигурни да штитимо америчко особље. И зато је председник наредио војне ваздушне нападе против ИСИЛ у Ираку“).¹³⁴⁵ Ипак, у каснијим фазама, постоји и директна повезаност између ваздушних напада и против-тероризма („Председник је донео одлуку да прошири систематски талас ваздушних напада и у Ираку и у Сирији да би онемогућио ИСИЛ сигурно уточиште“).¹³⁴⁶ Поред тога, војни напади су углавном спомињани у контексту шире свеобухватне противтерористичке стратегије („Оно што је сада потребно је циљана, неуморна противтерористичка кампања против ИСИЛ која комбинује америчку ваздушну моћ, доприносе савезника и партнера и више подршке снагама које се боре на копну“),¹³⁴⁷ а често и у оквиру синтагме „ваздушна моћ

¹³⁴⁰ Thomas A. Shannon, Jr., “Iran's Recent Actions and Implementation of the JCPOA.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2016/255510.htm>

¹³⁴¹ John Kerry, “Press Availability in Baghdad, Iraq.”, Secretary of State, September 10, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/09/231438.htm>

¹³⁴² Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Deployment of United States Armed Forces Personnel to Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305991>

¹³⁴³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest, Secretary of Commerce Penny Pritzker, Deputy National Security Advisor Ben Rhodes, Counselor to the President John Podesta, and CEO of Mastercard Ajay Banga*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309208>

¹³⁴⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/315637>

¹³⁴⁵ Нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307252>

¹³⁴⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307648>

¹³⁴⁷ Нпр. Barack Obama, *The President's Weekly Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307524>

коалиције¹³⁴⁸ или „ваздушна подршка“.¹³⁴⁹ Овако формулисани искази су један од разлога зашто војни ваздушни напади у Ираку нису кодирани као војна интервенција, иако су укључивали директну примену војне силе.

- *Копнена сила.* У циљу против-тероризма, копнене борбене трупе САД су коришћене у случају Јемена, у операцији спасавања талаца америчке националности и противтерористичким операцијама („Мали број америчког војног особља је распоређен у Јемену ради подршке у операцијама против АКАП, укључујући и операције хватања вође и кључног особља АКАП“).¹³⁵⁰ Када је реч о копненим снагама, у јавном дискурсу Обаине администрације је преовлађивала склоност ка повлачењу трупа из Ирака и противљење даљем слању копнених борбених америчких трупа у ову земљу. Овакав закључак се изводи из садржине саопштења која су кодирани истовремено као „Против-тероризам“ и као „Повлачење или одлука против слања копнених борбених трупа“, која постоје у случају Јемена („Очигледно, ситуација у Јемену је опасна и председник и његов тим за националну безбедност су донели одлуку да релоцирају војно особље из Јемена из тог разлога“)¹³⁵¹ и Ирака (нпр. „Председник не верује да би било у интересу САД да пошаље десетине хиљада борбених трупа да се боре против ИСИЛ на копну“).¹³⁵² Ипак, постоје извесни изузеци у том погледу. Прво, постоје искази о слању копнених трупа које су имале за циљ одбрану америчког особља у Ираку од ИСИЛ, о чему је раније било речи. Друго, постоје искази о слању и спремности да се пошаљу специјалне војне јединице у циљу противтероризма које се у посматраном случају само индиректно повезују јер су се односиле на територију Сирије.
- *Поморска сила.* У оквиру овог кода није било значајнијих помена поморске моћи САД, осим да су авиони који су вршили ваздушне нападе у циљу против-тероризма долазили са носача авиона Хари Труман (*USS Harry Truman*) који је био стациониран у Медитерану 2016. године.¹³⁵³
- *Одлука против употребе војне силе.* Саопштења која су кодирани као „Против-тероризам“ и „Одлука против употребе директне војне силе“ садрже исказе о неопредељености за војну опцију у Ираку (нпр. „Можемо вршити ваздушне нападе, али на крају неће бити америчког војног решења овог проблема“,¹³⁵⁴ „Они који очекују да ће војна опција осигурати дугорочни, одрживи успех у Ираку, нису научили лекције из протекле деценије“).¹³⁵⁵
- *Неспецификована војна сила.* Коначно, када је реч о последњем поткоду у оквиру „Директне употребе војне силе“, садржина саопштења указује да постоји изражена воља за примену војне силе када се ради о заштити кључних америчких националних интереса,

¹³⁴⁸ Нпр. Barack Obama, *Joint Statement by President Obama and Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310168>

¹³⁴⁹ Нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310225>

¹³⁵⁰ Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320724>

¹³⁵¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310376>

¹³⁵² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307274>

¹³⁵³ Barack Obama, *Remarks on United States Strategy To Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization at the Department of the Treasury*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318304>

¹³⁵⁴ Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307097>

¹³⁵⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307645>

територије и грађана, а у оквиру ширег циља противтероризма. Типичан исказ овог типа је: „Када је потребно да одбранимо нападе на своју Нацију, користимо директну силу против терориста“.¹³⁵⁶ У највећој мери, овај поткод се односи на случај Ирака и Јемена.

- *Војна помоћ*. Било је значајних преклапања са потковима у оквиру „Војне помоћи“, па у складу са тиме постоје саопштења кодирана као „Логистичка и техничка помоћ и обавештајна активност“, са исказима о оснивању „заједничких оперативних центара ради дељења обавештајних података и координације планирања ради супротстављања претњи ИСИЛ“,¹³⁵⁷ и о „логистичкој подршци, обавештајној, надзорној и извиђачкој подршци“.¹³⁵⁸ Поред тога, било је и преклапања са потковом „Војна опрема“ и „Обука, саветовање и војна и безбедносна помоћ“ који су углавном ишли заједно. Типичан исказ у том смислу је: „САД и наши коалициони партнери блиско сарађују са ирачким снагама како би пружили обуку, саветовање и помоћ ирачким снагама и како би осигурали да имају неопходну опрему“.¹³⁵⁹ Значајно је да у оквиру поменутих категорија војне помоћи, у каснијим фазама постоји исказ о учешћу коалиције. Слична саопштења су присутна у случају Јемена (нпр. „Нагласио бих да у Јемену користимо ваздушне нападе и директну акцију против циљева АКАП и обучавамо јеменске безбедносне снаге и имамо саветнике који помажу у тој мисији“).¹³⁶⁰ У вези са ЗСС, саопштења се односе на изградњу капацитета које би ове државе користиле у самоодбрани („Радићемо заједно ка развоју капацитета за брзи одговор како би могли да спроводе против-терористичке мисије“).¹³⁶¹
- *Неборбено копнено војно особље*. У оквиру овог поткода присутна су саопштења која се односе на против-тероризам, а указују на то да су распоређене снаге учествовале у обуци и подршци ирачких снага. До краја 2016. године у Ираку је било распоређено 5.262 припадника америчке војске у циљу против-тероризма, са мисијом обуке, опремања, саветовања, помоћи и подршке.¹³⁶² Поред Ирака, у циљу против-тероризма војно особље је распоређено и Цибутију (са циљем против-терористичких операција на Арапском полуострву) и у Јемену до 2015. године.¹³⁶³
- *Претње употребом силе* су коришћене у случају Ирана, Јемена и Ирака.

3. Трећа категорија у оквиру посебних циљева чија преклапања са средствима овде разматрамо је „Ширење вредности и идеала у иностранству“. У оквиру овог посебног циља за време Обаминае друге администрације, највише је било саопштења о „Демократизацији, управљању и изградњи нације“ и „Људским правима и заштити мањина“, тако да ћемо овде представити преклапања та два поткода са категоријама димензије „Спољнополитичка средства“.

¹³⁵⁶ Barack Obama, *Remarks on United States Efforts To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311206>

¹³⁵⁷ Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Deployment of United States Armed Forces Personnel to Iraq*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305991>

¹³⁵⁸ Нпр. Barack Obama, *The President's News Conference in Newport, Wales*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308256>

¹³⁵⁹ Нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312681>

¹³⁶⁰ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials Previewing the President's Address to the Nation*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307670>

¹³⁶¹ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

¹³⁶² Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320724>

¹³⁶³ Видети обавештење Конгресу о распореду трупа на следећем линку: Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/317673>

3.1. Поткатегорија „Демократизација, управљање и изградња нације“ се превасходно односи на случај Ирака, али је било извесних саопштења и о државама ЗСС и о Јемену. Највише је било преклапања са „Дипломатским средствима“ и то:

- *Разговори и састанци; Сарадња; Посете и представници.* Типични искази у том смислу су: „То је такође прилика за [државног, прим. О. С.] секретара за дипломатију лицем у лице са кључним лидерима и кључним блоковима који раде на формирању нове владе“;¹³⁶⁴ „Председник ће искористити сва дипломатска средства које има на располагању да би осигурао да постоји централна ирачка влада која уједињује земљу у борби против ИСИЛ“;¹³⁶⁵ „Бахреин је имао напредак у одређеним областима. Оформили су институције за надзор безбедносних институција, али морају још да раде на томе. И ми смо изразили забринутост [...]“;¹³⁶⁶ „Ми редовно покрећемо питања у вези са људским правима и инклузивном владавином са тим државама [ЗСС, прим. О. С.]“;¹³⁶⁷ „Лиса Монако је била у Јемену преко викенда како би се састала са председником Хадијем у вези са баш тим питањем и пружила нашу континуирану подршку и помоћ председнику Хадију, народу Јемена у обезбеђивању и имплементацији њихове политичке транзиције“.¹³⁶⁸
- *Комуницирана одговорност.* У саопштењима која се преклапају са поткодом „Обавезивање и обећање подршке“ исказује се подршка ирачком демократском процесу, односно влади која би окупила све Ирачане, укључујући и мањине, али се у појединим саопштењима подршка ирачкој влади условљава тиме (нпр. „Наставићемо партнерски однос и подршку централној влади Ирака све док они настављају да спроводе вишеденоминацијску стратегију управљања земљом“).¹³⁶⁹ С друге стране, у оквиру комуникације наглашавана је одговорност ирачке владе, суверенитет Ирака и принцип немешања у унутрашње послове када је реч о избору представника власти (нпр. „Није на САД нити некој другој земљи да дође и шепури се и прича Ирачанима ко треба да буду њихови лидери или шта они треба да раде“)¹³⁷⁰ или о изградњи нације („само ви можете да изградите своју нацију“).¹³⁷¹ Одговорност и сувереност других актера наглашена је и у случају држава ЗСС, Јемена и Ирана („Као што транзиција у Јемену мора бити вођена од стране Јемена, тако је и са Бахреином“;¹³⁷² „На крају крајева, на иранском народу је да суди и одлучи о легитимитету своје владе“).¹³⁷³ У оквиру комуникације преовлађујући тип поруке који се јављао је убеђивање (нпр. „САД настављају да подстичу ирачке лидере да прате инклузивнију управљачку агенду“),¹³⁷⁴ критика или упозорење и обећање награде

¹³⁶⁴ Senior State Department Officials, “Background Briefing in Amman, Jordan.”, Bureau of Near Eastern Affairs, Special Briefing, June 22, 2014, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/06/228266.htm>

¹³⁶⁵ Ibid.

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307641>

¹³⁶⁶ John Kerry, “Joint Press Availability With Bahraini Foreign Minister Sheikh Khalid bin Ahmed al-Khalifa.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255568.htm>

¹³⁶⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311046>

¹³⁶⁸ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials Previewing the President's Address to the Nation*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307670>

¹³⁶⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311056>

¹³⁷⁰ John Kerry, “Interview With Kim Ghattas of BBC.” Secretary of State, June 24, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/06/228345.htm>

¹³⁷¹ Tom Malinowski, “Seizing the Post-ISIL Opportunity for Democracy and Inclusion.”, Assistant Secretary, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, February 11, 2015, <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/rm/2015/237814.htm>

¹³⁷² William J. Burns, “A Renewed Agenda for U.S.-Gulf Partnership.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2014/221809.htm>

¹³⁷³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303597>

¹³⁷⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307274>

или награђивање, које се у овом случају односило на пружање војне помоћи или ваздушних напада уколико се испуне циљеви везани за демократски процес,¹³⁷⁵ као и извесне похвале након што је влада формирана. У случају Јемена, присутне су похвале у контексту националног дијалога у Јемену, као и критике у периоду када је Хути покрет почео да шири своју контролу над територијом Јемена (нпр. „Забринуте смо у вези са централном владом која је одувек била крхка и снагама у Јемену које прете да поделе земљу на север и југ, између Хутија и Сунита“).¹³⁷⁶ У случају Ирана присутно је убеђивање – „Надамо се да ће иранска влада послушати вољу иранског народа и правити одговорније изборе који стварају бољу будућност за све Ирачане“.¹³⁷⁷

- *Остала дипломатска средства.* Значајно је и укључивање других регионалних влада у овај процес у контексту њихове подршке, као и ослањање на УН у процесу избора у Ираку¹³⁷⁸ и решавања унутардржавног сукоба у Јемену.¹³⁷⁹

Када је реч о преклапању овог кода са категоријом „Економска средства“, највише су заступљена преклапања у случају Ирака, а у вези са економском и хуманитарном помоћи на територији ослобођеној од ИСИЛ. Типичан исказ је: „Наставићемо да помажемо Ираку – а тако мора и цео свет – док стабилизује ослобођене области и унапређујемо управљање и развој који су инклузивни за заједнице у Ираку како се ИСИЛ не би вратио“.¹³⁸⁰ Поред Ирака, она се јављају и случају Јемена, где се наводи да је економска помоћ Јемену пружена у циљу подршке Националном дијалогу.¹³⁸¹ Преклапања са категоријом „Војна средства“ говоре против одређености за употребу ове врсте средстава у циљу демократизације. Типичан исказ је „Не желимо да будемо у ситуацији [...] да се ирачка влада ослања једино на америчку војну моћ како би остала на власти“.¹³⁸² Постоји један случај употребе индиректне војне моћи у постизању овог циља. Ради се о суспензији војне помоћи Бахреину, а у вези са унутрашњом политичком ситуацијом 2013. године.¹³⁸³

3.2. Поткатегорија „Људска права и заштита мањина“ има преклапања са потковима у категорији „Дипломатска средства“, „Економска средства“ и „Војна средства“, а њихова садржина указује на следеће закључке:

¹³⁷⁵ Видети нпр. исказе председника Обаме о стратегији против тероризма на следећем линку: Barack Obama, *Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL)*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307345>

¹³⁷⁶ Barack Obama, *Remarks With Prime Minister Narendra Modi of India in New Delhi, India, and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309156>

¹³⁷⁷ Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on the Election in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303998>

¹³⁷⁸ Нпр. John Kerry, “Iraqi Parliamentary Election.” Press Statement, Secretary of State, U. S. Department of State, Washington, DC, April 30, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/04/225401.htm>

¹³⁷⁹ Видети нпр. исказе на конференцији за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310377>

¹³⁸⁰ Barack Obama, *Remarks on United States Strategy To Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization at the Central Intelligence Agency in Langley, Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318117>

¹³⁸¹ William J. Burns, “Remarks at the Friends of Yemen Ministerial.”, Deputy Secretary, March 7, 2013, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2013/205807.htm>

¹³⁸² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307270>

Преклапања која постоје са осталим потковима у оквиру „Директне војне силе“ се односе на коришћење америчке војне моћи, *ако* у Ираку буде створена инклузивна влада, а не ради тог циља.

¹³⁸³ Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice at the Human Rights First Annual Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351453>

Преклапања која постоје са осталим потковима у оквиру „Индиректне војне силе“ се односе на коришћење америчке војне моћи, *ако* у Ираку буде створена инклузивна влада, а не ради тог циља.

- *Разговори и састанци.* Овај поткод се појављује највише у вези са случајевима ЗСС (нпр. „Људска права су редовна тема у дискусијама са земљама ЗСС“).¹³⁸⁴ У вези са тиме, преовлађујућа врста поруке је „Критика или упозорење“ (нпр. „Исказали смо забринутост у вези са људским правима, у вези са проблемима са правима жена“,¹³⁸⁵ „Имали смо разилажења у погледу људских права, у вези са праксом у Саудијској Арабији“).¹³⁸⁶
- *Међународне организације и институције* се појављују у вези са Ираком и Ираном, при чему се спомињу институције под окриљем УН.¹³⁸⁷
- *Хуманитарна помоћ* се спомиње у случају Ирака, у контексту угрожених религијских мањина и расељених лица,¹³⁸⁸ као и у случају Ирана, где се дозвољавало допремање ресурса за хуманитарне сврхе.¹³⁸⁹
- *Санкције и ембарго.* Ово средство спољне политике се појављује у случају Ирана, где се наводи: „Наставићемо да спроводимо санкције у вези са иранском подршком тероризму и угрожавањем људских права“.¹³⁹⁰
- *Ваздушна сила.* У сврху заштите људских права исказана је спремност за коришћење ваздушних напада, али у оквиру примарног циља против-тероризма, односно борбе против ИСИЛ на територији Ирака (нпр. „Председник је исказао спремност да нареди војне нападе како би спречио геноцид који је ИСИЛ рекао да припрема против неких етничких и религијских мањина у Ираку.“).¹³⁹¹ Ваздушна сила је коришћена и за допремање воде и хране за цивиле.¹³⁹²
- *Копнена сила.* Саопштења садрже исказе о коришћењу специјалних оперативаца за хуманитарна спасавања, али генерално не одступају од одлуке против слања копнених трупа у Ирак.¹³⁹³

¹³⁸⁴ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹³⁸⁵ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Jay Carney and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305388>

¹³⁸⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Senior Administration Officials on the President's Bilateral Meeting with His Majesty King Abdullah of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305426>

¹³⁸⁷ Нпр. Jen Psaki, “Terrorist Attack on Camp Hurriya in Iraq.”, Press Statement, Department Spokesperson, U. S. Department of State, December 26, 2013, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/219123.htm>

Thomas A. Shannon, Jr., “Iran's Recent Actions and Implementation of the JCPOA.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2016/255510.htm>

¹³⁸⁸ Barack Obama, *Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL)*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307345>

¹³⁸⁹ Wendy Sherman, “U.S. Policy Toward Iran.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, May 15, 2013, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/202684.htm>

¹³⁹⁰ Barack Obama, *Remarks at American University*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310518>

¹³⁹¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307252>

¹³⁹² Barack Obama, *Background Briefing by Senior Administration Officials on Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307261>

¹³⁹³ Видети нпр. исказе на конференцији доступне на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312431>

- *Војна помоћ.* У овом циљу коришћено је распоређивање копнених не-борбених трупа са циљем логистичке и обавештајне помоћи у вези са хуманитарном ситуацијом у Ираку.¹³⁹⁴ С друге стране, коришћена је и ревизија и суспензија војне помоћи Саудијској Арабији због наводних цивилних жртава приликом напада на Јемен.

4. Наредна категорија у оквиру поддимензије „Посебни циљеви“ коју овде разматрамо у односу на средства спољне политике је „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“. Садржина ових преклапања је следећа:

Дипломатска средства

- *Комуницирана одговорност.* Постоје преклапања са поткодом „Одговорност и суверенитет других актера“ која се односе на Ирак, Јемен и ЗСС. Типични искази у том погледу су: „И то укључује иницијативе да се реше тензије између деноминација које се и даље јављају на местима попут Ирака, Бахреина, Сирије. Ми разумемо да такве дуготрајне сукобе не могу решити странци; њима се морају бавити саме муслиманске заједнице.“,¹³⁹⁵ „[...] зарекли смо се да ћемо решити оружане сукобе у региону и исказали смо кључне принципе који ће водити наше иницијативе: поштовање државног суверенитета, прихватање да ови сукоби могу бити решени само политички [...]“.¹³⁹⁶
- *Сарадња.* У циљу мирног решавања сукоба исказана је одређеност за ово дипломатско средство у случају ЗСС („Позвао сам наше partnere из ЗСС данас да продубимо сарадњу и да радимо заједно на решавању сукоба у региону“),¹³⁹⁷ која се тичу и Јемена („У Јемену сада имамо примирје које нам омогућава да изградимо мировни процес [...] То не би могло да се деси да није било сарадње између САД и ЗСС“).¹³⁹⁸
- *Разговори и састанци.* Преклапања са овим поткодом се јављају у вези са свим основним случајевима. У случају Ирака тема разговора је била нормализација односа са суседством („Председник Обама је изразио своју јаку подршку појачаној сарадњи између Ирака и регионалних партнера на основи међусобног поштовања суверенитета и немешања у унутрашње послове“),¹³⁹⁹ у случају ЗСС тема је била сукоб у Јемену („Дуго смо разговарали о претњи која је настала за Саудијску Арабију у Јемену, о америчкој подршци напорима Саудијске Арабије и значају покушаја да пронађемо мирно решење ове кризе“),¹⁴⁰⁰ рат у Сирији и арапско-израелски сукоби, у случају Ирана говорило се о могућности нормализације односа у региону („Сврха безбедносне сарадње није наставак дугорочног сукоба са Ираном нити маргинализација Ирана. Ниједној од наших нација није у интересу незавршени сукоб са Ираном. Иран је добро дошао ако игра одговорно своју улогу у региону, ако предузима конкретне, практичне кораке да изгради поверење и реши несугласице са суседима на миран начин“),¹⁴⁰¹ али и потенцијалног зближавања са САД („Прошле јесени сам разговарао са председником Руханијем. Био је то први разговор између америчког и иранског председника од 1979. [...] И рекао сам му да чврсто верујем

¹³⁹⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307278>

¹³⁹⁵ Barack Obama, *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304410>

¹³⁹⁶ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

¹³⁹⁷ Ibid.

¹³⁹⁸ Barack Obama, *Remarks During a Question-and-Answer Session With Reporters in Riyadh, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318144>

¹³⁹⁹ Barack Obama, *Joint Statement by President Obama and Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310168>

¹⁴⁰⁰ John Kerry, “Remarks With Saudi Foreign Minister Adel al-Jubeir.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/02/252265.htm>

¹⁴⁰¹ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

да можемо да почнемо да се бавимо озбиљним неслагањима између наших двеју влада, смањимо неповерење и кренемо да превазилазимо своју тешку историју“).¹⁴⁰²

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* Ово средство се спомиње у свим основним случајевима у циљу мирног решавања спорова у региону, нарочито рата у Сирији, Јемену и арапско-израелског сукоба. У највећој мери у саопштењима се позивају стране у спору на дипломатске преговоре. Од значаја је случај саудијске војне интервенције у Јемену, где су САД биле наклоњеније дипломатском решењу у односу на војно, иако је претња Саудијској Арабији призната (нпр. „[...] радујемо се преласку са од војних операција ка безусловном наставку преговора свих страна“).¹⁴⁰³ Од међународних институција, највише се спомињу УН, док је у случају Ирана споменут и међународни суд у Хагу.

Економска средства

- Када је реч о *економским средствима*, важно је споменути случај Ирана, односно одлуке против примене санкција уз упозорење о санкцијама у случају да Иран не жели да мирно реши питање нуклеарног програма („Наше виђење је да покушаји да се уведу нове санкције [...], могу наштетити напору да се проба са мирним решавањем сукоба између Ирана и међународне заједнице“),¹⁴⁰⁴ као и стављања у изглед потенцијалне реинтеграције у регионални и међународни поредак, уколико то уради („[...] могућност мирног решавања овог питања ће омогућити Ирану да се придружи заједници нација, ако се придржавају својих међународних обавеза“).¹⁴⁰⁵

Војна средства

- Постоје преклапања овог циља са поткодом у оквиру „Војних средстава“ која се односи на одлуку против употребе силе – „заједничко признавање да нема војних решења за регионалне грађанске ратове и да они само могу бити решени политичким и мирним средствима“ (при чему се спомињу сукоби у вези са следећим државама: Иран, Ирак, Јемен, Сирија, Либан, Либија и арапско-израелски сукоб).¹⁴⁰⁶ У вези са овом категоријом се такође спомиње и употреба војне помоћи („[...] циљ изградње ових способности је истовремено суочавање са асиметричним претњама које видимо у региону, али такође и омогућавање нашим партнерима у ЗСС не само да имају позитивну улогу у решавању регионалних спорова и регионалних сукоба на ефикаснији начин, већ и да то чине са јаче позиције како би наши партнери били у бољој позицији да помогну у деескалацији неких од ових регионалних сукоба“).¹⁴⁰⁷

5. Пета категорија у оквиру поддимензије „Посебни циљеви“ коју овде разматрамо у односу на категорије димензије „Спољнополитичка средства“ је „Одржавање система савеза“, нарочито њен део који се односи на физичку безбедност партнера и савезника. Садржина преклапања указује на следеће закључке:

¹⁴⁰² Barack Obama, *Videotaped Remarks on the Observance of Nowruz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305548>

¹⁴⁰³ Barack Obama, *Press Release - Statement by NSC Spokesperson Bernadette Meehan on the Conclusion of Operation Decisive Storm*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310233>

¹⁴⁰⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305139>

¹⁴⁰⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, on the President's Trip to the United Nations General Assembly*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305010>

¹⁴⁰⁶ Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

¹⁴⁰⁷ Barack Obama, *Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, and Jeff Prescott, Senior Director for the Middle East, NSC, on the Upcoming Visit of King Salman of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312406>

Дипломатска средства

- *Комуницирана одговорност.* „Одржавање система савеза“ се превасходно повезује са поткодом „Обавезивање и обећање подршке“ у случају Ирака („САД су посвећене подршци нашим партнерима у Ираку док се суочавају са неким од ових претњи“),¹⁴⁰⁸ ЗСС („Председник Обама ме је замолио да поново потврдим док сам овде изјаву коју је изрекао у УН у вези са његовом спремношћу, и [спремношћу, прим. О. С.] САД да одбранимо своје пријатеље у региону од спољног напада“),¹⁴⁰⁹ док је у случају Ирана потврда посвећености одбрани исказивана према Израелу. С друге стране, у погледу напада на саудијску амбасаду у Ирану, одговорност за безбедност је приписана Ирану.¹⁴¹⁰
- *Сарадња.* У највећем броју саопштења спомиње се безбедносна сарадња („већ имамо изванредно дубоку и широку безбедносну сарадњу са земљама ЗСС“),¹⁴¹¹ али су присутне и опште формулације о партнерству. Типични искази су: „Бахреин је дугогодишњи партнер у региону. Као домаћин нашој Петој флоти, стабилан Бахреин је од великог стратешког значаја за САД“,¹⁴¹² „Разговараћемо о нашој обавези јачања безбедности наших партнера у Заливу и нашој сарадњи о заједничким безбедносним интересима против-тероризма и стабилнијег региона“.¹⁴¹³
- *Разговори и састанци; Посете и представници.* Ова средства се спомињу у циљу одржавања система савеза. Типичан исказ је: „Након доласка у Ријад, председник ће имати билатерални састанак са краљем Абдулом, опет, важна прилика да се уложи у један од најзначајнијих односа на Блиском истоку, сигурно у региону Залива, да се покрене широка агенда која се тиче наше подршке безбедности у Заливу [...]“.¹⁴¹⁴
- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* У јавном дискурсу Обамине администрације присутно је повезивање иранског нуклеарног споразума са физичком безбедношћу партнера и савезника у региону. Типичан исказ је: „Ове недеље, заједно са нашим савезницима и партнерима, постигли смо историјски споразум са Ираном, који ће, ако се у потпуности имплементира, спречити да развију нуклеарно наоружање и учинити нашу земљу, наше савезнике и наш свет безбеднијим“.¹⁴¹⁵ Поред тога, постојала је иницијатива за интегрисање система одбране заливских земаља која је предложена у овом циљу (нпр. „И велики део тог разговора се фокусирао на то како државе ЗСС, са

¹⁴⁰⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307274>

¹⁴⁰⁹ John Kerry, “Remarks with Saudi Arabian Foreign Minister Saud al-Faisal.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/11/216236.htm>

¹⁴¹⁰ Видети исказе на конференцији за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311974>

¹⁴¹¹ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹⁴¹² Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice at the Human Rights First Annual Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351453>

¹⁴¹³ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹⁴¹⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney, National Security Advisor Susan Rice, and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305413>

¹⁴¹⁵ Barack Obama, *The President's Weekly Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310690>

америчком подршком, могу да боље координирају сопствене безбедносне активности“).¹⁴¹⁶

Економска средства

- Постоје и извесна преклапања са поддимензијом „Економска средства“, која се у највећој мери односе на случај Ирака, односно економску помоћ за стабилизацију земље након ослобађања делова територије од ИСИЛ (нпр. „Потпредседник је искористио ову посету да нагласи посвећеност САД и међународне заједнице економској подршци Ираку“),¹⁴¹⁷ што укључује и хуманитарну помоћ. Санкције као средство спољне политике се спомињу у вези са иранским нуклеарним програмом, што се доводи у посредну везу са физичком безбедношћу савезника и партнера.

Војна средства

- *Ваздушна сила* се спомиње индиректно, у оквиру кампање против ИСИЛ, где се наглашава да је један од циљева који се њом намерава постићи заштита инфраструктуре у Ираку и давање могућности Ираку да ослободи своју територију.¹⁴¹⁸
- *Неспецификована војна сила*. У оквиру преклапања са овим кодом значајна су саопштења у којима се исказује опредељеност за употребу војне силе у одбрани територијалног интегритета земаља ЗСС. Ипак, у саопштењима се не исказује потпуна гаранција безбедности, већ сарадња у одвраћању потенцијалне претње. Типичан исказ у том смислу је: „САД су спремне да раде заједно за чланицама ЗСС да [...] одврате и супротставе се спољној претњи територијалном интегритету било које чланице ЗСС која нарушава Повељу УН“.¹⁴¹⁹
- *Војна помоћ*. У овом циљу, који је присутан у вези са случајем ЗСС, исказује се опредељеност за употребу и употреба индиректне војне силе, односно у највећој мери јачања способности чланица ЗСС (нарочито у области против-ракетне одбране и боље интеграције одбрамбених система држава ЗСС),¹⁴²⁰ али је било саопштења и о војној опреми („имали смо, поново, дуготрајну подршку безбедности партнера у Заливу и они су имали дуготрајан однос размене са нашим предузећима која се баве одбраном“),¹⁴²¹ обуци и логистичкој и техничкој подршци („САД су се обавезале да пруже додатну обуку и техничку помоћ за обалску безбедност, заштиту ванкопнене инфраструктуре и против-кријумчарење“).¹⁴²²
- *Војно особље; Распоређивање војних средстава, војне базе и кампови*. У неколико саопштења споменуто је и распоређено војно особље у Заливу са циљем одвраћања

¹⁴¹⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310814>

¹⁴¹⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/317774>

¹⁴¹⁸ Нпр. Barack Obama, *The President's News Conference in Newport, Wales*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308256>

¹⁴¹⁹ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

¹⁴²⁰ Видети: Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

¹⁴²¹ Barack Obama, *Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, and Jeff Prescott, Senior Director for the Middle East, NSC, on the Upcoming Visit of King Salman of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312406>

¹⁴²² Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

претњи заливским државама,¹⁴²³ као и распоређена војна средства, нарочито у вези са поморском силом.¹⁴²⁴

6. Наредна категорија коју овде разматрамо је „Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе“. Ова категорија се доминантно повезује са дипломатским средствима спољне политике и то:

- *Сарадња*. Типични искази у вези са регионалном стабилношћу и равнотежом снага су: „Радимо заједно на групи кључних проблема у региону, укључујући и најважнији, заштиту стабилности свих земаља у региону“;¹⁴²⁵ „Сложили смо се да безбедносни однос САД и ЗСС остаје камен темељац стабилности у региону и наш однос је двосмеран. Сви имамо одговорности“.¹⁴²⁶ С друге стране, постоје саопштења и о сарадњи са другим ванрегионалним силама у региону Персијског залива, на првом месту са Русијом и Кином, нарочито у вези са иранским нуклеарним споразумом.
- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми*. У овом смислу, повезује се ирански нуклеарни споразум са циљем регионалне стабилности („САД и ЗСС су потврдиле подршку Заједничком свеобухватном плану акције (ЗСПА) са Ираном, истичући да је успешна имплементација ЗСПА, за сада, зауставила пут Ирана ка нуклеарном оружју и побољшала регионалну безбедност и стабилност“).¹⁴²⁷
- *Остали поткодови у димензији Спољнополитичка средства*. Санкције и ембарго као и ваздушна сила се спомињу у контексту убеђивања других великих сила да учествују у санкцијама Ирану и у ваздушној кампањи против ИСИЛ у Ираку, респективно. *Војна помоћ* се индиректно доводи у везу са регионалном стабилношћу кроз јачање способности регионалних држава (нпр. „САД и државе чланице ЗСС су такође одлучиле да покрену вишу радну групу која би радила на развоју способности брзог одговора узимајући у обзир концепт „уједињених Арапских снага“ Арапске лиге да би на координисани начин допринели операцијама против-тероризма, очувања мира и стабилизације у региону“).¹⁴²⁸

7. Остала преклапања категорија у оквиру поддимензије „Посебни циљеви“ и категорија у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ указују на следеће закључке:

- „Америчка глобална позиција и међународна репутација“ се спомиње у вези са „Одлуком против употребе силе“ у случају Ирака (нпр. „Једини начин за нас да то урадимо је да не улетимо са оружјем и кажемо да ћемо увести војни ред у овом огромном региону, где се на наше ангажовање већ гледа сумњичаво“),¹⁴²⁹ у вези са „Мултилатералним иницијативама, преговорима и споразумима“ и „Повлачењем или одлуком против санкција и ембарга“ у случају Ирана и противљења Конгресу Обаминој политици (нпр.

¹⁴²³ Видети нпр. Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311047>

¹⁴²⁴ Видети нпр. Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹⁴²⁵ John Kerry, “Remarks With Saudi Foreign Minister Prince Saud al-Faisal After Their Meeting.”, Secretary of State, June 25, 2013, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/06/211092.htm>

¹⁴²⁶ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

¹⁴²⁷ Barack Obama, *Joint Statement—United States-Gulf Cooperation Council Second Summit Leaders Communique*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318237>

¹⁴²⁸ Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

¹⁴²⁹ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

„А што се тиче САД, ако би због деловања Конгреса биле изоловане од остатка света на тако важном питању, то би било разорно за наш положај у свету“).¹⁴³⁰

- „Тржишна либерализација и стабилност“ се ретко појављује у јавном дискурсу Обаине администрације. Постоји свега неколико саопштења о овом циљу, при чему се он повезује са дипломатским средством сарадње („Побољшање будућности за младе људе широм региона ће захтевати појачане инвестиције, више слободних тржишта, више трговине у оквиру региона и, кључно, више сарадње између заливских земаља и Европе и САД“).¹⁴³¹
- „Одржавање либералног међународног поретка“ се појављује у саопштењима веома ретко. Ипак, постоји саопштење у коме се исказује противљење унилатералне војне силе САД у овом циљу: „То је у складу са приступом који сам нагласио раније ове године: да користимо силу против сваког ко прети америчким кључним интересима, али да мобилишемо партнере где год је могуће да се суочимо са ширим изазовима међународном поретку“.¹⁴³²
- Последња категорија коју овде разматрамо је „Ангажовање и амерички интереси у региону“. Иако не одражава специфичан циљ, у оквиру ове категорије су кодирана саопштења у којима се спомиње уопштено ангажовање САД у Персијском заливу. Пре свега, овде је значајно напоменути да постоји опредељење за ангажовање у региону, али на дипломатској основи („САД су дубоко ангазоване на Блиском истоку од безбедносне сарадње у компликованом и опасном региону, преко ширења трговине и инвестиција, до помагања земљама у транзицији и до осигуравања стабилности светске понуде енергије. Као резултат тога, наше дипломатске агенде са УАЕ и другим заливским земљама су пуне“).¹⁴³³ У оквиру ових саопштења је такође присутно противљење употреби директне војне силе: „Иако признајемо да ће наш утицај с времена на време бити ограничен, иако ћемо бити опрезни са покушајима да наметнемо демократију војном силом, и иако ћемо понекад бити оптужени за лицемерје и недоследност, остаћемо ангажовани у региону на дуге стазе“,¹⁴³⁴ „И опција, опет, америчке копнене инвазије широког обухвата није у нашем најбољем интересу. У нашем најбољем интересу је јачање способности локалних снага, давање опреме и обуке које су им потребне да би се бориле за своје земље“.¹⁴³⁵

На основу квалитативне анализе садржаја преклапања категорија из димензије „Спољнополитички циљеви“ и „Спољнополитичка средства“ могу се извући следећи закључци. Прво, када је реч о општим циљевима, преовлађујући у јавном дискурсу је био циљ физичке безбедности америчких грађана и имовине у региону, а у постизању овог циља су исказана дипломатска и војна средства као средства опредељења. Другим речима, овај циљ се често јављао у разговорима и био је повезиван са сарадњом са регионалним државама, али је исказано и опредељење за употребу директне унилатералне војне силе у вези са њим. Слична ситуација је и са циљем територијалног интегритета, унутрашње и националне безбедности, где је исказано опредељење за употребу дипломатских, али и војних средстава. Циљ економског просперитета је највише био повезиван са опредељењем за дипломатска средства, односно сарадњу и дијалог. Од општих циљева, још је била заступљено и опредељење за војну силу у циљу заштите слободе пловидбе и трговине. Ови докази се сматрају потврђујућим у

¹⁴³⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311461>

¹⁴³¹ Anne W. Patterson, “U.S.-Islamic World Forum.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/227369.htm>

¹⁴³² Barack Obama, *Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL)*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307345>

¹⁴³³ Anne W. Patterson, “Remarks at the U.S.-U.A.E. Business Council and AmCham Abu Dhabi Policy Luncheon.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/224038.htm>

¹⁴³⁴ Barack Obama, *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304410>

¹⁴³⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311056>

вези са делом предвиђања које се тиче већег нагласка на циљевима који су у директној вези са опстанком САД. Код посебних циљева, доминантно је опредељење за дипломатска средства. Тако је против-пролиферација највише била повезивана са мултилатералним преговорима као средством опредељења, али су у овом циљу коришћена и економска средства, а првенствено увођење или суспензија санкција и ембарга. Постоји јасно опредељење у саопштењима званичника у Обаиној администрацији против употребе директне војне силе у циљу против-пролиферације. Циљ против-тероризма, који је такође био значајно тематски заступљен, укључује комуницирање одговорности других актера, сарадњу, разговоре и посете од дипломатских средстава, санкције и хуманитарну помоћ од економских средстава, као и обавештајна средства. Ипак, у овом циљу су коришћена највише индиректна војна средства попут војне помоћи, обуке, логистичке подршке и војне опреме. На крају, у циљу против-тероризма је коришћена и директна ваздушна сила. С обзиром да су ова два циља посредно повезана и са америчком националном безбедношћу, односно безбедности америчких држављана и имовине у региону, па чак и са територијалним интегритетом, није неочекивана опредељеност за примену директне војне силе. С друге стране, када је реч о ширењу вредности и идеала у иностранству, приметно је опредељење против промене режима у региону, као и наглашавање принципа суверености и немешања у унутрашње послове држава у региону у погледу демократског процеса. Од економских средстава се помиње економска и хуманитарна помоћ у овом циљу. Коначно, постоји опредељење против употребе силе у овом циљу. Када је реч о људским правима, постојало је опредељење за економско средство санкција, упућивање су критике у оквиру дипломатских разговора. Од војних средстава је ваздушна кампања против ИСИЛ повезана са спречавањем геноцида над локалним мањинским групама, али је постојало опредељење против слања копнених борбених трупа ради постизања овог циља. Коначно, коришћена је војна помоћ Ираку у овом циљу, али и ревизија војне помоћи у случају саудијске коалиције у Јемену. Промена у циљевима ширења вредности и идеала представља потврђујући доказ за мањи обухват циљева, као и мању спремност за примену директне унилатералне војне силе САД за циљеве који нису везани за опстанак САД. Поред тога, приметан је и циљ мирног решавања сукоба, зближавања и нормализације односа, који се повезује са оријентацијом смањења ангажовања. Овај циљ је већински повезан са дипломатским средствима као средствима опредељења, нарочито разговорима, преговорима и мултилатералним споразумима. У том циљу је наведено и противљење Обаине администрације увођењу санкција Ирану. Када је реч о одржавању система савезништва, овај циљ је присутан и у његовом постизању Обаина администрација се определила за обавезивање и обећање подршке, сарадњу и дијалог, нарочито у контексту преиспитивања регионалних партнера Обаине политике према Ирану. Директна војна сила јесте исказана као средство опредељења у случају одбране територије савезника у ЗСС, али није коришћена. Поред тога, не исказује се потпуна гаранција безбедности, већ заједничка одбрана. Овај циљ садржи опредељење за индиректна војна средства, а првенствено распоређене трупе и средства, као и војну помоћ. У циљу регионалне стабилности у највећој мери се спомињу дипломатска средства. Последња два циља које смо овде споменули су важна са становишта одржавања постојећег стања, мада је за време Обаине друге администрације више било саопштења о регионалној стабилности него о одржавању повољне равнотеже моћи у региону. Докази исказа који су овде анализирани упућују на ажурирање хипотезе о већем наглашавању циљева везаних за опстанак САД, укључујући и посредно повезане посебне циљеве против-пролиферације и против-тероризма, као и за спремност за употребу директне војне силе у њиховом постизању, иако уз извесно ограничавање на ваздушну силу и уз употребу и других дипломатских и економских средстава. Ови докази исказа такође потврђују предвиђање о ужем обухвату посебних циљева, попут ширења вредности и идеала или одржавања либералног међународног поретка, а у вези са политиком према Персијском заливу, као и опредељеност против употребе силе за ове циљеве. Коначно, присутни су и циљеви који се односе на одржавање постојећег стања, попут одржавања система савеза, мирног решавања

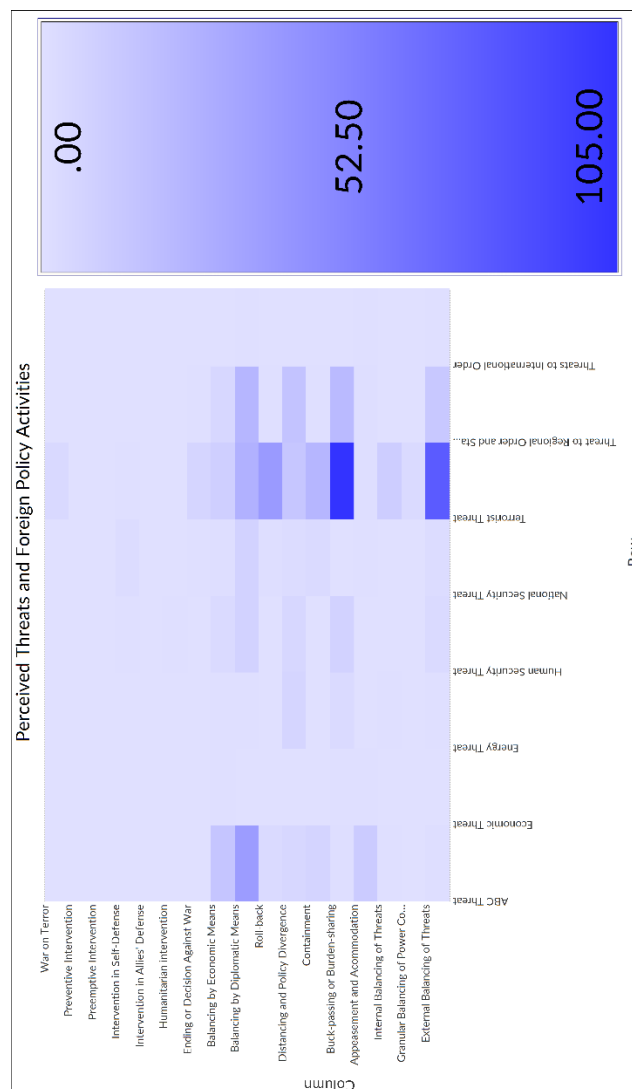
спорова и регионалне стабилности и равнотеже моћи, при чему постоји опредељеност за војну силу у случају првог, али уз мањи степен гаранција безбедности.

На слици 20 представљена је последња димензија у пројекту, „Спољнополитичке активности“, односно њене категорије на основу броја кодираних референци, чиме се указује њихову тематску заступљеност. Број кодираних саопштења је најмањи у категорији „Рат – директна војна интервенција“, након чега у узлазном реду следе „Офанзивна стратегија откопљавања“, „Обуздавање“ „Умирење и акомодација“, „Дистанцирање и разлика у политикама“. У већој мери у оквиру ове димензије заступљени су „Против-уравнотежавање претњи“, „Пребацивање одговорности или подела терета“, и „Меко уравнотежавање“.

Слика 20. Распоред категорија у димензији „Спољнополитичке активности“ према броју кодираних саопштења за све основне случајеве. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Трећи упит матрице кодирања који овде користимо односи се на преклапања врсте претњи и спољнополитичких активности, уз узимање у обзир објекта безбедности. До закључака о опредељењу за одређене активности или стратегије као одговоре на претњу долазимо квалитативном анализом садржаја ових преклапања.

Слика 21. Учесталост преклапања категорија у оквиру димензија „Претње“ и „Спољнополитичке активности“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

На слици 21 је представљена и мапа заступљености преклапања одређених категорија из обе димензије. Као што се може видети на слици, веома је мали број преклапања свих врста перципираних претњи са категоријама у оквиру поддимензије „Рат – директна војна интервенција“. Највећа заступљеност преклапања постоји у случају перципиране претње тероризма, где се јављају преклапања са неким уравнотежавањем, одвраћањем и „откотрљавањем“, спољним уравнотежавањем, али и пребацивањем одговорности и поделом терета. Поред тога, заступљена су и саопштења о одговору на претњу регионалном поретку и стабилности, која се углавном појављују у колокацији са неким уравнотежавањем, спољним уравнотежавањем, али и пребацивањем и поделом одговорности и са разликом у политици и дистанцирањем. На крају, приметна су и саопштења о одговору на нуклеарну – биолошку – хемијску претњу, која укључују највише меко уравнотежавање.

На основу квалитативне анализе ових преклапања доносимо следеће закључке о употреби наведених активности у спољној политици:

1. *Пребацивање одговорности или подела терета.* Ова активност је коришћена у највише у контексту терористичких претњи у случају Ирака (нпр. „Морамо да ојачамо своје partnere и постарамо се да имамо владу која сарађује тако да ирачки народ може сам да се стара о

сопственој безбедности“),¹⁴³⁶ ЗСС (нпр. „Постоји улога за остале регионалне владе које су угрожене дестабилишућим активностима ИСИЛ“) ¹⁴³⁷ и Јемена („Да бисмо се суочили са овом претњом, не морамо да шаљемо десетине хиљада својих синова и кћери или да окупирамо друге земље. Уместо тога, биће потребно да помогнемо државама попут Јемена, Либије и Сомалије да се брину о сопственој безбедности и помогнемо савезницима који се директно боре са терористима, као у Малију“).¹⁴³⁸ У неким случајевима се ради о експлицитном позиву других држава на одговорност, док се у другим само наглашава да је за одговор на одређену претњу била задужена друга држава. Поред терористичких претњи, пребацивање или подела одговорности се спомиње и у контексту претњи регионалном поретку и стабилности и то највише у случају ЗСС, а посредно у вези са случајевима Ирана и Јемена. Типичан исказ у том погледу је: „Велики део тих разговора се фокусирао на то како ЗСС земље, уз подршку САД, могу боље да координирају своје сопствене безбедносне активности“. ¹⁴³⁹ Постоје и уопштене формулације које су кодирание као пребацивање одговорности у одговору на претњу типа: „На крају крајева, није посао председника САД да реши сваки проблем на Блиском истоку. Народи на Блиском истоку ће морати да реше неке од ових проблема сами“. ¹⁴⁴⁰ Значајно је нагласити да су се саопштења о пребацивању одговорности и подели терета у највећој мери односила на случајеве претњи у односу на „партнера“, а много мање „САД“ или „савезника“.

2. *Против-уравнотежавање претњи.* У највећој мери саопштења се односе на спољно уравнотежавање, али има саопштења и о унутрашњем уравнотежавању, као и гранулираном уравнотежавању. Опет, доминантна су саопштења о спољном уравнотежавању терористичке претње и претње регионалном поретку.¹⁴⁴¹ У првом случају ради се о удруживању са регионалним партнерским државама у региону попут Саудијске Арабије и УАЕ,¹⁴⁴² стварању савезништава у борби против ИСИЛ у случају Ирака (нпр. „САД настављају да предводе глобалну коалицију у нашој мисији да унишимо ИСИЛ“),¹⁴⁴³ али се спомиње и НАТО као формални савез.¹⁴⁴⁴ У другом случају, ради се исказаној опредељености САД за удруживање са регионалним државама у супротстављању перципираним претњама регионалном поретку и стабилности. Типичан исказ је: „Посвећени смо да се заједно са нашим партнерима супротставимо њиховом дестабилишућем понашању“. ¹⁴⁴⁵ Занимљиво је и да је у закључцима самита у Кемп Дејвиду између САД и ЗСС, у оквиру исказа о посвећености њиховој безбедности, изражена опредељеност за спољно уравнотежавање уместо за унилатералну војну акцију у случају претње националној безбедности некој од ових држава: „САД су спремне да раде заједно са државама ЗСС у одвраћању и супротстављању спољних претњи територијалном интегритету било које ЗСС државе која је супротна Повељи УН“. ¹⁴⁴⁶ У вези са

¹⁴³⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307634>

¹⁴³⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307252>

¹⁴³⁸ Barack Obama, *Address Before a Joint Session of Congress on the State of the Union*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303424>

¹⁴³⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310814>

¹⁴⁴⁰ Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311252>

¹⁴⁴¹ Ради се о удруживању војних и других способности у одговору на претњу, а не о формалном савезу.

¹⁴⁴² Видети нпр. исказе са конференције за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309217>

¹⁴⁴³ Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312033>

¹⁴⁴⁴ Barack Obama, *The President's News Conference in Newport, Wales*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308256>

¹⁴⁴⁵ Wendy R. Sherman, “Iran Policy and Negotiations Update.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/221217.htm>

¹⁴⁴⁶ Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

спољним уравнотежавањем претњи, највише се појављују саопштења о САД као објекту безбедности, а потом о „партнеру“ и „савезнику“. Унутрашње уравнотежавање се спомиње у мањој мери у јавном дискурсу Обамина администрације, али је и оно већински везано за терористичку претњу („осигуравање да имамо домаћу одбрану да бисмо пореметили и спречили било какав напад на нашој територији“).¹⁴⁴⁷ Гранулирано уравнотежавање се односи на циљање енергетске инфраструктуре која је била под контролом ИСИЛ. У вези са тиме су и активности обуздавања и „откотрљавања“ као дефанзивна и офанзивна стратегија одговора на претњу. Предоминантно, оне су се односиле на ИСИЛ, при чему је прво примењивана стратегија обуздавања, а од краја 2014. године стратегија је попримила офанзивни облик, уз више војних активности.

3. *Меко уравнотежавање.* Ова спољнополитичка активност у највећој мери се појављује у саопштењима о нуклеарној – биолошкој – хемијској претњи, о терористичкој претњи и о претњи регионалном поретку и стабилности, али је присутна и у вези са неколицином саопштења о претњи људској безбедности и претњи националној безбедности. *Уравнотежавање дипломатским средствима* се највише односи на случај Ирана, односно коришћење дипломатских средстава у циљу спречавања нуклеарне пролиферације у Ирану. Типичан исказ у том смислу је: „У супротстављању овим изазовима, користили смо читав спектар дипломатских алата од преговарања преко санкција, иницијатива у мултилатералним форумима до билатералних ангажмана“.¹⁴⁴⁸ Уравнотежавање дипломатским средствима се посредно повезује са одговором на терористичку претњу у региону Персијског залива, кроз саопштења о дипломатском ангажовању САД у изградњи против-ИСИЛ коалиције. Другим речима, коришћен је „дипломатски утицај ради ангажовања регионалних влада и земаља широм света у циљу борбе против ИСИЛ“.¹⁴⁴⁹ Поред тога, уравнотежавање дипломатским средствима се исказује и као директно повезано са одговором на терористичку претњу у контексту против-пропагандних активности (нпр. „ЗСС партнери раде са нама у покушају да се супротставимо идеологији ИСИЛ на ширем нивоу, која се често пропагира онлајн и путем друштвених мрежа“).¹⁴⁵⁰ Поред тога, постоје саопштења и у вези коришћењем дипломатских средстава, нарочито коришћења утицаја САД у међународним организацијама у одговору на одређене активности Ирана које се тичу финансирања заступника.¹⁴⁵¹ Постоје саопштења кодирана као уравнотежавање дипломатским средствима и у вези са одговором на претњу регионалном поретку и стабилности, која се превасходно односе на случај Јемена, и у мањој мери на случај Ирана. Типичан исказ у том погледу је: „САД подржавају напоре које предводи УН да се све стране које су у прилично оштром неспоразуму у Јемену окупе за преговарачким столом, како би покушали да стабилизују ситуацију у земљи“.¹⁴⁵² Када је реч о Ирану, постоји посредна повезаност у контексту утицаја дипломатских преговора о нуклеарном питању на друге перципиране претње.¹⁴⁵³ На основу садржине преклапања кодова „Уравнотежавање

¹⁴⁴⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312144>

¹⁴⁴⁸ Wendy R. Sherman, “Iran Sanctions: Ensuring Robust Enforcement, and Assessing Next Steps.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement before the Senate Committee on Banking, Housing and Urban Affairs, Washington, DC, June 4, 2013, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/210260.htm>

¹⁴⁴⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307625>

¹⁴⁵⁰ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹⁴⁵¹ Wendy R. Sherman, “Iran Sanctions: Ensuring Robust Enforcement, and Assessing Next Steps.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/210260.htm>

¹⁴⁵² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, (310371), op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310371>

¹⁴⁵³ Видети нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311474>

дипломатским средствима“ и „Претње националној безбедности“ можемо закључити да је ова спољнополитичка активност коришћена и у случају перципираних претњи националној безбедности САД. Типичан исказ је: „Постоји разлог за ово енергично дипломатско ангажовање: суочавамо се са неколицином изазова националној безбедности на Блиском истоку – и верујемо да регионални лидери морају да помогну у одговору на њих“.¹⁴⁵⁴ Постоје и две конкретне ситуације у случају Ирана у којима је коришћено уравнотежавање дипломатским средствима ради одговора на претњу у вези са националном безбедношћу САД – инцидент са америчким морнарима у иранским територијалним водама и амерички држављани који су лишени слободе у Ирану, о чему је раније било речи. Уравнотежавање дипломатским средствима се спомиње и у вези са претњом људској безбедности у случају цивилних жртава у току сукоба у Јемену и перципиране претње људским правима у Ирану.¹⁴⁵⁵ Уравнотежавање економским средствима је исказано у вези са истим врстама претњи као и уравнотежавање дипломатским средствима, а често се ради и о паралелном коришћењу обе активности у одговору на исте претње. Највише има подударања у вези са НХБ претњом, односно санкције у вези са нуклеарним активностима Ирана су уведене због перципиране претње од пролиферације и нуклеарне трке у региону.¹⁴⁵⁶ Када је реч о преклапањима ове спољнополитичке активности и перципиране терористичке претње, њихова садржина указује на примену уравнотежавања економским средствима у циљу спречавања финансирања тероризма.¹⁴⁵⁷ У случају перципиране претње регионалном поретку и стабилности, уравнотежавање економским средствима се односи на санкције у вези са пролиферацијом конвенционалног наоружања и на ембарго у вези са пролиферацијом балистичког програма Ирана.¹⁴⁵⁸ Уравнотежавање економским средствима се такође спомиње у контексту перципираних претњи економији и националној безбедности САД у случају Ирана: „Активности и политике владе Ирана су супротне интересима САД у региону и, и даље представљају необичну и ванредну претњу националној безбедности, спољној политици и економији САД. Из ових разлога, одлучио сам да је потребно наставити са ванредном ситуацијом у вези са Ираном и одржати свеобухватни режим санкција против Ирана ради суочавања са овом претњом“.¹⁴⁵⁹

4. *Умирење и акомодација.* Ова активност се спомиње у случају Ирана, а у вези са претњом нуклеарне пролиферације. Типично саопштење у том погледу је: „Председник верује да постоји прилика за дипломатију када је реч о питањима која су представљала изазове за САД и наше савезнике у вези са Ираном, и надамо се да ће иранска влада искористити ту прилику“¹⁴⁶⁰ или „САД су, као што је председник више пута исказао, спремне да се ангажују

¹⁴⁵⁴ Anne W. Patterson, “Remarks at the U.S.-U.A.E. Business Council and AmCham Abu Dhabi Policy Luncheon.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/224038.htm>

¹⁴⁵⁵ Видети нпр. Wendy R. Sherman, “Iran Sanctions: Ensuring Robust Enforcement, and Assessing Next Steps.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/210260.htm>

Barack Obama, *Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, and Jeff Prescott, Senior Director for the Middle East, NSC, on the Upcoming Visit of King Salman of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312406>

¹⁴⁵⁶ Видети нпр. исказе председника Обама на следећем линку: Barack Obama, *Remarks at a Democratic Congressional Campaign Committee/Democratic Senatorial Campaign Committee Fundraiser in Beverly Hills, California*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304379>

¹⁴⁵⁷ Видети нпр. исказе са конференције за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312137>

¹⁴⁵⁸ Видети нпр. исказе председника Обама са конференције за медије на следећем линку: Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311252>

¹⁴⁵⁹ Barack Obama, *Message to Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304077>

¹⁴⁶⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305015>

са Иранцима, на основу узајамног поштовања“.¹⁴⁶¹ Поред тога, ова активност је кодирана и у саопштењу које се односи на претњу регионалном поретку и стабилности: „Такође мислимо и да, иако смо опрезни, иако развијамо способности да се супротставимо активностима Ирана, морамо бити отворени трагању за дипломатским решењима или ће у региону само доћи до наставка сукоба који су већ изазвали много патње и нестабилности“.¹⁴⁶²

5. *Дистанцирање и разлика у вођењу политике.* Саопштења ове категорије су значајна јер могу указати на динамику унутар савеза или савезништва. У складу са тиме, она се у највећој мери односе на ЗСС, а на основу њихове садржине се може закључити о неслагањима и разилажењима у спољној политици. Прво, било је разлика у погледу иранског нуклеарног споразума, односно одговара на претњу потенцијалне нуклеарне пролиферације у региону. Типичан исказ у том смислу је: „Постоји велика сумњичавост према овом споразуму међу нашим најближим савезницима, нарочито у Израелу, али и у неким од држава ЗСС“.¹⁴⁶³ Друго, било је неслагања у погледу одговора на терористичку претњу („[...] постоји забринутост међу неким члановима ЗСС не како одговарамо на традиционалне конвенционалне претње, већ асиметричне претње – терористичке активности, или финансирање насилних активности на границама разних земаља“).¹⁴⁶⁴ Треће, постојала су неслагања и критике у односу на војне интервенције Саудијске Арабије у Јемену („већ дуго изражавамо приличну забринутост због високе стопе страдања цивила у Јемену. И многе од тих жртава су резултат операција коалиције коју предводи Саудијска Арабија у региону“).¹⁴⁶⁵ Поред савезника, изражено је и неслагање са Ираном („Имамо фундаменталне разлике у многим стварима, без обзира да ли се ради о Блискоисточном мировном процесу или само о регионалној стабилности“,¹⁴⁶⁶ „Нећемо координисати војне активности са Ираном“).¹⁴⁶⁷

6. *Рат – директна војна интервенција.* Мало је преклапања саопштења са овом врстом одговора на претњу. Она се превасходно односе на код „Завршетак рата или одлука против рата, а у вези перципиране терористичке претње у случају Ирака и перципиране претње националној безбедности у случају Ирана. Када је реч о Ираку, постоје и саопштења која повезују одлуку администрације председника Буша да покрене рат у Ираку и јачања терористичке претње („Прво, АКИ није постојао пре него што су САД извршиле инвазију на Ирак, под вођством претходне администрације“).¹⁴⁶⁸ С друге стране, у случају Ирана, одлука против рата је изражена на следећи начин: „[...] способност да решимо масивни проблем националне безбедности и спречимо Иран да развије нуклеарно наоружање без прибегавања рату је историјско постигнуће“.¹⁴⁶⁹ Постоји једна ситуација (у вези са угроженом популацијом у Ираку, попут Језида и хришћана) која је кодирана као хуманитарна интервенција, али је њен

¹⁴⁶¹ Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305007>

¹⁴⁶² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318093>

¹⁴⁶³ Barack Obama, *Interview with Jake Horowitz of Mic*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331697>

¹⁴⁶⁴ Barack Obama, *Interview with Nadia Bilbassy-Charters of Al Arabiya News Channel*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326798>

¹⁴⁶⁵ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Special Envoy for the Global Coalition to Counter ISIL, Brett McGurk*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320274>

¹⁴⁶⁶ Stephen D. Mull, “Implementation of the Joint Comprehensive Plan of Action.”, Ambassador, Lead Coordinator for Iran Nuclear Implementation, Washington, DC, January 21, 2016, <https://2009-2017-fpc.state.gov/251645.htm>

¹⁴⁶⁷ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310392>

¹⁴⁶⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310501>

¹⁴⁶⁹ Barack Obama, *Remarks at a Roundtable Discussion With Veterans and Gold Star Mothers on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310466>

примарни циљ био одговор на терористичку претњу, а не једино угроженост одређених група, па се само посредно може повезати са овим кодом. Резолуција о ратним овлашћењима (War Powers Resolution) је у анализираним саопштењима поменута у случају Јемена, и то у вези са ракетним нападима на радар под контролом Хути покрета у Јемену. Ова ситуација се једина повезује са директном војном интервенцијом САД у Персијском заливу у циљу самоодбране.¹⁴⁷⁰ Ваздушни напади на ИСИЛ и Корасан групу су такође подразумевали извештаје у складу са Резолуцијом о ратним овлашћењима.¹⁴⁷¹

На основу садржине саопштења која су кодирана у активности спољне политике у овом истраживању, можемо изнети следеће закључке. Прво, у њима је исказано опредељење за пребацивање одговорности или бар за поделу терета у вези са терористичким претњама у региону као и претњама регионалном поретку и стабилности, нарочито када се радило о претњама са партнерима као референтном објекту безбедности. Ипак, упркос томе, била је примењена активност против-уравнотежавања ових претњи. У вези са терористичком претњом је највише примењивано спољно против-уравнотежавање односно војно удруживање и ваздушна кампања у оквиру коалиције. Поред тога, у одговору на ову претњу је коришћено и меко уравнотежавање које се заснивало на дипломатским и анти-пропагандним средствима, са једне стране, и на спречавању финансирања тероризма, са друге стране. За време Обаине администрације, у саопштењима постоји и опредељење и коришћење активности гранулираног уравнотежавања, а које се односило на уништење енергетске и економске моћи под контролом ИСИС. У мањој мери је коришћено унутрашње уравнотежавање, али постоје и саопштења која указују на ову врсту активности. Када је реч о претњи пролиферације наоружања за масовно уништење, саопштења углавном садрже исказе о коришћењу и опредељености за меко уравнотежавање и дипломатским и економским средствима. Поред одговора на претње националној безбедности партнера и савезника у вези са Ираном, постоје и примери да је меко уравнотежавање коришћено и у вези са питањима националне безбедности САД. Коначно, Обаина администрација је исказала опредељење за умирење или акомодацију Ирана, где је у контексту перципиране претње, пружана прилика Ирану за промену понашања и дипломатско решење. У погледу држава ЗСС, за време Обаме, постоји исказана разлика у политикама, која се превасходно односила на питање Ирана. Најмање је било опредељења за војне интервенције дугог трајања. Штавише, изражава се опредељење за завршетак рата или одлуку против почетка рата у овом региону. Постоје изоловани случајеви који се класификују у самоодбрану САД у Јемену, где је коришћена Резолуција о ратним овлашћењима. Поред тога и ваздушни напади на ИСИЛ су подразумевали позивање на ову резолуцију.

У првом поглављу смо пронашли довољно доказа исказа за активност а1 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма. Остатак овог поглавља је посвећен искључиво политици САД према Персијском заливу за време Обаине друге администрације у контексту промене позиције САД у глобалном енергетском систему. Наредна два потпоглавља садрже доказе исказа о приступу регионалној равнотежи енергетске моћи и претње, као и доказе исказа о приступу савезништвима која се заснивају на енергији.

5.1.2. Преговори са Исламском Републиком Иран у контексту смањења енергетске зависности – докази емпиријске импликације а1

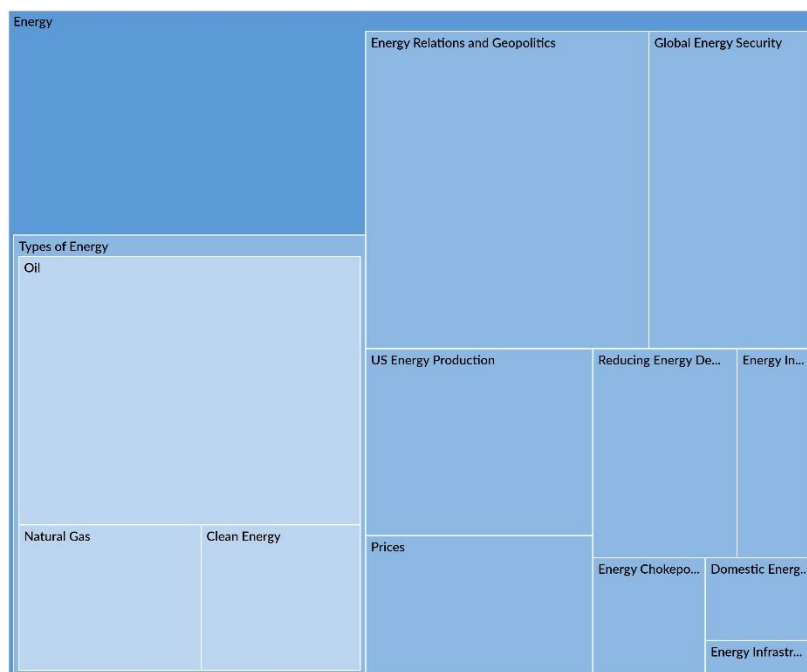
Ово потпоглавље, чији је циљ тестирање предвиђања о смањењу ангажовања САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи, ослања се на прву појединачну хипотезу друге посебне („У складу са позицијом САД у глобалном енергетском

¹⁴⁷⁰ Видети: Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the War Powers Resolution Report for Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319121>

¹⁴⁷¹ Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials on Airstrikes in Syria*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307759>

систему од 2013. до 2017. године и схватањем председника Барака Обаме да америчка енергетска револуција води енергетској независности САД, интереси везани за приступ нафти у Персијском заливу тумачени су само у контексту обезбеђивања слободног протока нафте из региона односно физичке заштите кључних транзитних тачака ради одржавања стабилности на тржишту нафте, али је његова администрација и у овој области тежила укључивању других заинтересованих актера.“). Када је реч о другој појединачној хипотези у оквиру друге посебне хипотезе („У контексту другачије позиције САД у глобалном енергетском систему и у складу са схватањем да претњу у Персијском заливу представљају терористичке организације, Обамина администрација је покушала да укључи све регионалне државе у одржавање стабилности, укључујући и Иран, и у складу са тиме је на иранску претњу одговорила комбинацијом дипломатских и економских средстава спољне политике.“), сматрамо да је доказана у првом потпоглављу петог поглавља. Ипак, овде ћемо отићи и корак даље, односно размотрићемо улогу коју је америчка енергетска моћ имала у овом процесу. У доказивању првог предвиђања, односно смањења ангажовања САД у одржавању регионалне равнотеже моћи и претњи, прво ћемо користити доказе исказа садржане у саопштењима кодираним у категорију „Енергија“. На слици 22 је приказан распоред категорија у овом коду, на основу чега се могу извести закључци о тематској заступљености наведених категорија у саопштењима званичника Обамина администрације.

Као што се може видети на слици, у оквиру кода „Енергија“ у свим основним случајевима, највише има саопштења која се односе на нафту као врсту енергента. Када је реч о темама које су обухваћене овим кодом, највише су заступљени „Енергетски односи и геополитика енергије“, „Глобална енергетска безбедност“, „Цене“, „Америчка производња енергије“, „Енергетска чворишта“ и „Смањење енергетске зависности“, а у мањој мери „Енергетска независност“, „Енергетска инфраструктура“ и „Домаћа енергетска безбедност“.

Слика 22. Распоред поткодова у оквиру кода „Енергија“ према броју кодираних саопштења. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Садржина ових кодова указује на следеће закључке:

1. *Домаћа енергетска безбедност.* Постоји једно саопштење из 2013. године у коме се енергетска безбедност САД спомиње као шири циљ на Блиском истоку („Супротно,

дозвољавањем Асаду да делује без казне, све остало постаје још теже – од противтероризма до одбране људских права, од ширења мира до осигуравања наше енергетске безбедности [...]"¹⁴⁷² С друге стране до краја Обаиног мандата промењен је садржај саопштења о домаћој енергетској безбедности. Након тога, не постоје саопштења у којима се повезује домаћа енергетска безбедност са регионом Персијског залива. У 2014. години као циљ се појављује „јачање енергетске безбедности“ САД кроз домаћу производњу фосилних горива.¹⁴⁷³ У 2015. години постоје општа саопштења која се тичу побољшане енергетске безбедности САД услед енергетске револуције – „Откључали смо домаћи енергетски раст који нас је учинио светским произвођачем нафте и гаса број један, ојачавајући нашу енергетску безбедност са огромним последицама по глобална тржишта нафте и геополитику“.¹⁴⁷⁴ Ови искази, иако их нема много, представљају потврђујуће доказе о препознавању значаја енергетске револуције у побољшању енергетске безбедности. Они поред тога, указују и на препознавање утицаја ове промене на глобална тржишта и геополитику, односно на глобални енергетски систем.

2. *Америчка енергетска производња.* У другом Обаином мандату производња енергије у САД је сматрана значајним начином за смањење енергетске зависности, поред смањења потрошње и повећања ефикасности,¹⁴⁷⁵ што указује на стратегију самодовољности. Типичан исказ у том смислу је: „САД су сада највећи произвођач нафте и гаса у односу на било коју земљу на свету. Претекли смо Русију. Претекли смо Саудијску Арабију. Били смо сведоци постојаног повећања домаће производње нафте и постојаног смањења увоза. И сада, по први пут у дугом временском периоду, наша домаћа производња нафте је већа од количине коју увозимо“,¹⁴⁷⁶ „[...] у 2014, по први пут, САД превазилазе и Саудијску Арабију и Русију у производњи нафте. Раније смо их претекли у производњи природног гаса. Та комбинација повећања производње – укупно 3.5 милиона барела нафте дневно, еквивалент откривања новог Ирака овде у САД – се уклопила са чињеницом да користимо мање нафте. Користимо 1.8 милиона барела нафте дневно мање. То је еквивалент укидања потребе за нафтом из Анголе или Норвешке – и допринео је чињеници да су глобалне цене нафте пале за више од 40%, што је нешто што такође помаже америчкој економији да се опорави“.¹⁴⁷⁷ У оквиру енергетске стратегије „све-од-наведеног“ производња енергената у САД је обухватала како традиционалну производњу фосилних горива, тако и обновљиве изворе енергије (нпр. „Оно за шта се председник залаже у САД је политика која, дугорочно, води прелазу у економију ниског угљеничног [отиска, прим. О. С.]. У међувремену, морамо да осигурамо да користимо, на безбедан начин, природне ресурсе које имамо у овој земљи. И производња нафте и гаса овде у САД су на историјском максимуму. Оно што је такође на историјском максимуму је производња из чистих извора, попут енергије ветра и соларне енергије“).¹⁴⁷⁸ У саопштењима о америчкој енергетској производњи, њене последице се повезују са америчком економијом и енергетском безбедности, али и са геополитиком и глобалним тржиштима нафте.

¹⁴⁷² Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice at the New America Foundation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351460>

¹⁴⁷³ Barack Obama, *Remarks at Northwestern University in Evanston, Illinois*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307783>

¹⁴⁷⁴ Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice on the 2015 National Security Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336637>

¹⁴⁷⁵ Видети нпр. исказе са конференције за медије на следећем линку: Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310371>

¹⁴⁷⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304550>

¹⁴⁷⁷ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Chairman of the Council of Economic Advisers Jason Furman*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308351>

¹⁴⁷⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311920>

3. *Смањење енергетске зависности; Енергетска независност.* Оба циља су присутна у јавном дискурсу Обаине администрације, нарочито у обраћањима самог председника, о чему ће бити речи у потпоглављу о перцепцијама. Садржина саопштења која су кодирана као „Смањење енергетске зависности“ указује на присутност овог циља, али истовремено и на његову делимичну испуњеност (нпр. „Наша зависност од стране нафте се смањује, као и цене гаса“;¹⁴⁷⁹ „По први пут у две деценије, сада производимо више нафте него што купујемо од других земаља. Толико брзо напредујемо у овој области да сам пре две године поставио циљ да преполовимо свој увоз стране нафте до 2020 – и ми смо заправо – заправо ћемо достићи тај циљ ове године, шест година пре рока“).¹⁴⁸⁰ Један од исказа који се везују за енергетску независност је: „Председник је дуго заговарао да улажемо у оно што је неопходно да Америку учинимо независном од стране нафте“.¹⁴⁸¹ Нарочито је значајно што се ова два циља повезују са америчком енергетском производњом. У складу са тиме, може се закључити да су САД сматрале значајним циљ смањења енергетске зависности, као и да је овај циљ сматран делимично испуњеним за време Обаине администрације.

4. *Енергетски односи и геополитика енергије.* Када је реч о овом коду, он ће бити обрађиван и у наставку потпоглавља и у наредном потпоглављу. Ипак, овде ћемо споменути и два кода која су у вези са њим, односно енергетска чворишта и енергетску инфраструктуру. Саопштења у оквиру поткода *Енергетска инфраструктура* се односе на критичну енергетску инфраструктуру у Ираку и ЗСС. У случају Ирака се у 2013. години спомиње значај производње и извоза ирачке нафте за Ирак и за САД.¹⁴⁸² У том контексту се спомиње и критична енергетска инфраструктура и експортне руте.¹⁴⁸³ Овај доказ исказа се може класификовати као ангажовање САД у одржавању енергетске моћи Ирака, али се овај циљ изградње критичне енергетске инфраструктуре повезује са дипломатским средствима САД, односно са сарадњом и разговорима. Поред тога, постоје и саопштења о уништењу енергетске инфраструктуре као циљу у случају Ирака, а у вези са инфраструктуром која је била под контролом ИСИЛ.¹⁴⁸⁴ Овде је важно напоменути да трупе нису слате како би се обезбедила енергетска инфраструктура под контролом ИСИЛ, већ су она уништавана, што представља доказ о смањеном ангажовању у безбедности енергетских постројења. Такође, у посматраном временском периоду не постоје саопштења у којима се овај циљ повезује са америчком енергетском безбедношћу, нити саопштења која указују на коришћење војних средстава у заштити енергетске инфраструктуре у Персијском заливу. Одсуство саопштења ове врсте представља важан потврђујући доказ о смањењу ангажовања САД у одржавању регионалне равнотеже моћи кроз заштиту постројења за екстракцију и прераду енергената у државама Персијског залива. Саопштења кодирана као *Енергетска чворишта* садрже исказе о мореузу Ормуз, Арапском заливу, Аденском заливу, Црвеном мору и Суецком каналу. Неке од ових водених површина попут Арапског залива и Црвеног мора се спомињу у контексту развоја извоза ирачке нафте.¹⁴⁸⁵ Мореуз Ормуз се спомиње у контексту претњи америчким пловилима, о чему ће бити речи у наредном одељку. Поред тога, спомиње се и у следећим саопштењима: „И кроз ЗСС Центар за поморске

¹⁴⁷⁹ Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308467>

¹⁴⁸⁰ Barack Obama, *Remarks at Northwestern University in Evanston, Illinois*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307783>

¹⁴⁸¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308296>

¹⁴⁸² Senior Administration Official, “Background Briefing on U.S.-Iraq Political and Diplomatic JCC Meeting and the U.S.-Iraq Bilateral Relationship Under the Strategic Framework Agreement.”, Special Briefing, Washington, DC, August 15, 2013, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/08/213182.htm>

¹⁴⁸³ Ibid.

¹⁴⁸⁴ John Kerry, “Press Availability in Baghdad, Iraq.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255619.htm>.

¹⁴⁸⁵ Видети нпр. Barack Obama, *Joint Statement by President Barack Obama and Prime Minister Nuri al-Maliki of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305087>

операције, радимо на бољој размени информација и безбедносној координацији у мореузу Ормуз – стратешком пролазу кроз који дневно прође петина светске нафте.“,¹⁴⁸⁶ „Такође продубљујемо своја војна партнерства у региону. Редовно се консултујемо о безбедносним питањима са својим партнерима у Персијском заливу и одржавамо значајно присуство у региону да бисмо држали око на Ирану, супротставили се потенцијалној иранској агресији, умирили своје савезнике, заштитили слободан проток робе кроз мореуз Ормуз“.¹⁴⁸⁷ На основу садржине ових саопштења примећује се опредељеност за употребу индиректне војне силе, али и сарадње у постизању овог циља. Постоје опште формулације које се преклапају са ширим општим циљем спољне политике „Слобода пловидбе и трговине“, а које се делимично односе на енергетска чворишта: „Примарни циљ ове операције је одржавање слободе пловидбе и слободног протока робе из Аденског залива и Црвеног мора. [...] То укључује пошиљке енергената [...].“¹⁴⁸⁸ У наставку овог саопштења може се видети опредељеност за индиректну употребу силе: „Кретање овог конкретног носача авиона би требало да појача америчко војно присуство у Аденском заливу и да пошаље јасан сигнал о нашем непрекидном инсистирању на слободном протоку робе и слободном кретању у региону“.¹⁴⁸⁹

5. *Глобална енергетска безбедност. Цене.* Овај циљ је јасно артикулисан у саопштењима која смо анализирали. Типична саопштења која то доказују су: „одржавање стабилности глобалних тржишта енергије“,¹⁴⁹⁰ „непрекидно пратимо глобалну понуду и потражњу нафте“,¹⁴⁹¹ „питања попут енергије и глобалних енергетских тржишта су и даље важна“,¹⁴⁹² „тражимо стабилност региона који је виталан за енергију која покреће глобалну економију“,¹⁴⁹³ „наставићемо да обезбеђујемо слободан проток енергије“,¹⁴⁹⁴ „осигуравање безбедности светске понуде нафте“.¹⁴⁹⁵ Поткод „Цене“ углавном садржи саопштења о смањеној цени нафте, што се сматрало позитивним исходом за америчку економију и циљ у вези са ценама је формулисан из угла домаћих потрошача. Притом, признаје се подложност дешавањима на светским тржиштима енергије. На основу тога се може закључити да је постојао интерес обезбеђивања универзалног приступа нафти из Персијског залива, као и о подложности САД економским претњама које произилазе из могућих поремећаја на тржишту.

Дакле, на основу квалитативне анализе садржаја саопштења у оквиру категорије „Енергија“ можемо закључити следеће. Прво, домаћа енергетска безбедност је повезана са регионом Персијског залива само једном у 2013. години, а након тога није било саопштења овог типа. Од 2014. године постоје саопштења која указују на повећану енергетску безбедност САД као резултат веће домаће производње. Друго, већа домаћа производња, која се сматра последицом енергетске револуције у овим саопштењима такође се сматрала начином да се смањи зависност од увоза. Треће, смањење енергетске зависности се сматрало делимично постигнутим циљем у каснијим саопштењима. Четврто, постоје и саопштења која повезују ове промене са глобалним тржиштима енергије и геополитиком енергије. Када је реч о енергетској

¹⁴⁸⁶ William J. Burns, “A Renewed Agenda for U.S.-Gulf Partnership.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2014/221809.htm>

¹⁴⁸⁷ Wendy Sherman, “U.S. Policy Toward Iran.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/202684.htm>

¹⁴⁸⁸ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310219>

¹⁴⁸⁹ Ibid.

¹⁴⁹⁰ John Kerry, “Press Availability on Syria and Iraq.” Secretary of State, June 23, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/06/228327.htm>

¹⁴⁹¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306142>

¹⁴⁹² Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305826>

¹⁴⁹³ Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice at the New America Foundation*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351460>

¹⁴⁹⁴ John Kerry, “Remarks at the World Economic Forum.”, Secretary of State, Davos, January 24, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/01/220605.htm>

¹⁴⁹⁵ Anne W. Patterson, “Remarks at the U.S.-U.A.E. Business Council and AmCham Abu Dhabi Policy Luncheon.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/224038.htm>

инфраструктури држава у Персијском заливу, постоји саопштење о значају и развоју ирачких постројења за екстракцију нафте и рута за њен транспорт, али су средства постизања овог циља дипломатска и економска. Поред тога, постоје саопштења о уништавању енергетске инфраструктуре под контролом ИСИЛ у Ираку, која указују на њен свеукупни мањи значај и мању спремност да се војним путем успостави директна контрола над ресурсима. У вези са кључним транзитним тачкама се спомињу Ормуз, Црвено море, Арапско море и Аденски залив, спомиње се опредељеност за дипломатска средства попут сарадње и дијалога, али и индиректна војна сила која се огледа у распоређеним трупима и средствима САД. Овај циљ је такође повезан и са слободом пловидбе и трговине. Пето, постојало је опредељење и спремност САД да обезбеђују универзални приступ нафти због економских последица, а посебно нижих цена нафте за које се наводи да су у интересу САД.

Поред представљања циљева и интереса САД који су у вези са енергијом уопштено, у овом потпоглављу се бавимо и случајем Ирана засебно. Иран се традиционално перципира као претња у Персијском заливу, па ћемо размотрити каква је била спољна енергетска политика према Ирану, укључујући и посебне циљеве или енергетске интересе, енергетске претње и средства спољне политике везана за енергију.

Прво, говорећи о *енергетским интересима* у случају Ирана, није било саопштења која се односе на домаћу енергетску безбедност САД. С друге стране, у случају Ирана, постоје саопштења о циљу глобалне енергетске безбедности у два облика. Постоје саопштења која се односе на стабилан проток нафте кроз Ормуз, а у циљу глобалне енергетске безбедности, о чему је већ било речи. Друга врста саопштења се односи на стабилност светске понуде нафте, а у вези са увођењем енергетских санкција Ирану. Типичан исказ је: „[...] тренутно се чини да постоји довољна понуда не-иранске нафте како би се страним државама дозволило значајно смањење куповине иранске нафте, узимајући у обзир тренутне процене потражње, повећане производње осталих земаља сем Ирана, залихе сирове нафте и нафтних деривата и доступан резервни капацитет“.¹⁴⁹⁶ У случају Ирана, такође је било и саопштења кодираних као „Енергетски односи и геополитика енергије“. У том смислу, САД су исказале противљење потенцијалном договору по принципу тампе нафте за робу између Русије и Ирана, а у сврху спречавања имплементације таквог договора су користиле дипломатска средства – разговоре са упозорењем као преовлађујућим типом поруке („Али, пренели смо директно свим странама, као што и иначе радимо у ситуацијама које би се могле развити, а у којима постоји забринутост због активности подложних санкцијама“).¹⁴⁹⁷

Друго, када је реч о *енергетским претњама* у случају Ирана оне су заступљене у много мањој мери у односу на преовлађујућу претњу нуклеарне пролиферације Ирана или претње регионалном поретку и стабилности у ширем смислу, али постоје извесна саопштења и о енергетским претњама. Важно је нагласити да се у њима енергетска безбедност САД не појављује као директан референтни објекат, већ је повезаност посредна, преко претње по глобалну енергетску безбедност или у вези са слободом пловидбе за америчка пловила. У случају Ирана преовлађују саопштења о претњи кључним транзитним тачкама, што је и очекивано, с обзиром на циљ глобалне енергетске безбедности.¹⁴⁹⁸ Присутна су саопштења о перципираној претњи из Ирана у мореузу Ормуз, који се сматра једном од најзначајнијих транзитних тачака за проток нафте на свету у току 2015. и 2016. године. Типични искази у том смислу су: „Бела кућа је свесна недавних инцидената у и око мореуза Ормуз када су иранска

¹⁴⁹⁶ Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on the Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306338>

¹⁴⁹⁷ Senior Administration Official, “Background Briefing on the Upcoming P5+1 Talks on Iran's Nuclear Program.”, Special Briefing, April 4, 2014, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/04/224429.htm>

¹⁴⁹⁸ Када је реч о енергетским претњама, у трећем поглављу смо ове претње поделили на: остваривање физичке контроле над ресурсима и концентрацију ресурса, напад на постројења за екстракцију и прераду нафте и гаса, контролу или напад на транспортну инфраструктуру и контролу над кључним транзитним тачкама.

пловила пришла америчким пловилима који делују у међународним водама“,¹⁴⁹⁹ „Иранска војска је спровела неколико провокативних активности према америчком војном особљу које је деловало у међународним водама око мореуза Ормуз“,¹⁵⁰⁰ „постоји устаљена пракса иранске војске да се упушта у ове врсте активности у одређеном региону око мореуза Ормуз. И могу да вам кажем да су САД свесне последњег инцидента који укључује иранска пловила и амерички брод Мејан [USS Mahan]“. ¹⁵⁰¹ Већински је перципирана претња према америчком особљу и имовини, односно угроженост слободе пловидбе у међународним водама, али постоји посредна повезаност у одређеним саопштењима са глобалном енергетском безбедношћу, односно са слободним протоком робе. Постоји и саопштење у коме се спомиње „инцидент у мореузу Ормуз са иранским пловилима и сингапурским танкером“, које се може класификовати и као претња транспортној инфраструктури, али се у овом случају у саопштењу као објекат безбедности не спомиње САД, већ државе ЗСС: „У вези са овим специфичним инцидентом, све што могу да кажем да нису била умешана америчка пловила нити особље. [...] ово је управо тип изазова на који су многи од ЗСС партнера усредсређени.“ ¹⁵⁰² Од конкретних спољнополитичких активности које су коришћене у одговору на претње кључним транзитним тачкама које су перципиране у случају Ирану појављују се: пребацивање одговорности или подела терета („САД су веома присутне у смислу наших поморских капацитета у региону, али такође желимо, поред наших способности, да осигурамо да су наши партнери оспособљени да одговоре на поморску претњу“, ¹⁵⁰³ „Неки од других начина на који се мешају у пловидбу у међународним водама. И наставићемо да мобилишемо међународну заједницу, као што смо урадили у циљу постизања међународног нуклеарног споразума, да се супротстави Ирану“), ¹⁵⁰⁴ меко уравнотежавање – уравнотежавање дипломатским средствима („Ценимо кључну улогу коју је имао секретар Кери у осигуравању оваквог исхода [инцидент са америчким морнарима у иранским територијалним водама, прим. О. С.]. Мислим да показује вредност дипломатске комуникације која се отворила између секретара Керија и његовог колеге“, ¹⁵⁰⁵ и уравнотежавање економским средствима – „ако би се понашање Ирана погоршало у другим областима, не бисмо оклевали да уведемо додатне санкције у тим другим областима, ако бисмо закључили да би то било у нашем најбољем интересу“, ¹⁵⁰⁶ и дистанцирање („у овом моменту нећу да претим никаквим новим санкцијама у вези са овим инцидентом“, ¹⁵⁰⁷ „настављамо да пратимо ситуацију“, ¹⁵⁰⁸ „И ризик повезан са оваквим акцијама које смо видели од иранских пловила је већа могућност да напетост ескалира, а то је сигурно нешто што смо се својски потрудили да избегнемо“). ¹⁵⁰⁹ Средства спољне политике која су коришћена приликом одговора на енергетске претње су: дипломатска – разговори у

¹⁴⁹⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319579>

¹⁵⁰⁰ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310816>

¹⁵⁰¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320968>

¹⁵⁰² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311046>

¹⁵⁰³ Ibid.

¹⁵⁰⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/315358>

¹⁵⁰⁵ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311957>

¹⁵⁰⁶ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310332>

¹⁵⁰⁷ Саопштење представља одговор на питање да ли би САД увеле нове санкције Ирану у вези са активностима у Аденском заливу. Ibid.

¹⁵⁰⁸ Саопштење представља одговор на питање у вези са бродом Мерск Тигрис (Maersk Tigris) под заставом америчког протектората Маршалских острва, који је заробила Иранска револуционарна гарда (IRGC) 2015. године. Ibid.

¹⁵⁰⁹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320968>

случају инцидента са морнарима у територијалним водама Ирана, критике или упозорења у вези са понашањем Ирана у Ормузу („ово понашање је неприхватљиво“),¹⁵¹⁰ индиректна војна – поморска сила у виду „операција слободне пловидбе“ Департмана одбране у Ормузу¹⁵¹¹ и слања носача авиона у Аденски залив 2015. године са циљем обезбеђивања слободног протока робе,¹⁵¹² војна помоћ кроз јачање способности држава ЗСС у поморској безбедности,¹⁵¹³ као и вербална претња силом. Ипак, чињеница да је саопштења о енергетским претњама за све основне случајеве, укључујући и Иран, било јако мало, као и да је било још мање саопштења о систематском одговору на ове претње или о средствима спољне политике, представљају доказ сам по себи. Оно што је важно у погледу ових постојећих саопштења о перципираним енергетским претњама је да није било опредељености нити примене директне војне силе нити војне интервенције ширег обухвата у посматраном временском периоду. Штавише, и индиректна војна сила која је употребљена, у великој мери је везана за постизање циља слободе пловидбе и протока роба, а енергенти су само један део тога.

Треће, и коначно, овде ћемо размотрити и улогу коју је имала америчка енергетска моћ у току нуклеарних преговора са Ираном. О циљу против-пролиферације, као и перципираној претњи нуклеарне пролиферације у случају Ирана, било је речи у оквиру претходних делова овог поглавља. Као што смо раније објаснили, у вези са овим циљем коришћена су дипломатска и економска средства спољне политике у највећој мери, односно постојала је опредељеност за решавање овог проблема мирним путем. Другим речима, у циљу одговора на перципирану претњу САД су користиле меко уравнотежавање дипломатским и економским средствима, а у мањој мери и умирење или акомодацију. Овде ћемо размотрити у којој мери је енергија коришћена као средство спољне политике САД у политици према Ирану. Иако их нема много, ипак су присутна поједина саопштења кодирана као „Енергетски утицај“ у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“. На основу увида у садржај ових саопштења можемо изнети следеће закључке. Пре свега, чињеница да су уведене енергетске санкције Ирану указује на употребу ограничења извоза из ове земље у циљу приволе. Поред тога, значајан доказ употребе енергетског утицаја се везује и за убеђивање неколицине великих светских потрошача нафте и увозника из Ирана да се придруже мултилатералним санкцијама енергетском сектору Ирана, о чему је било речи у вези са „Енергетским односима и геополитиком енергије“. Типичан исказ је: „Свеукупно, предводили смо међународну заједницу у имплементацији режима санкција без преседана, који има стваран и опипљив успех. Двадесет и три економије су се ујединиле у значајном смањењу или елиминисању куповине иранске сирове нафте“,¹⁵¹⁴ „Као што знате, након што смо увели унилатералне санкције иранском финансијском и енергетском сектору, критичан изазов је био ићи по свету и убеђивати друге државе да са нама смање или елиминишу своју куповину иранске нафте“.¹⁵¹⁵ Ипак, оно што чини ове поступке испољавањем енергетског утицаја односи се на исказану вољу САД да користе сопствену енергетску производњу како би неутрализовале поремећаје на светском тржишту нафте који би из тога проистекли. Типично саопштење у том смислу, садржано у акту председника САД, гласи: „[...] постоји довољна понуда нафте и нафтних деривата из других земаља сем Ирана, како би се дозволило значајно смањење у запремини

¹⁵¹⁰ Ibid.

¹⁵¹¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312424>

¹⁵¹² Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310219>

¹⁵¹³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311046>

¹⁵¹⁴ Wendy R. Sherman, “Reversing Iran's Nuclear Program.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, October 3, 2013, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/215094.htm>

¹⁵¹⁵ Barack Obama, *Background Briefing by Senior Administration Officials on the State Visit of President Hollande of France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304844>

нафте и нафтних деривата који се купују од Ирана од или преко страних финансијских институција“.¹⁵¹⁶ Посебно значајно у том смислу је и саопштење о улози САД у стабилизацији глобалног тржишта нафте: „Поремећаји у глобалној понуди нафте у претходним месецима су се повећали у односу на ранији период у години, али резултирајуће смањење понуде је неутрализовано повећаном производњом нафте и нафтних деривата, поготово у САД“.¹⁵¹⁷ Значајно је нагласити да је слична формулација присутна и приликом одлуке о привременој суспензији санкција, односно јасно се наглашава да ова суспензија није резултат дешавања на глобалном тржишту нафте, већ уступак у оквиру нуклеарних преговора.¹⁵¹⁸

5.1.3. Смањење енергетске зависности и Обаин приступ савезима са заливским државама од 2013. до 2017. године – докази емпијске импликације а2

У овом потпоглављу ћемо представити резултате квалитативне анализе садржаја докумената који се односе на политику САД према државама чланицама Заливског савета за сарадњу. Ово потпоглавље укључује тестирање предвиђања о смањеном ангажовању САД у одржавању савеза који се заснивају на енергетској безбедности, односно активности а2 емпијске импликације седмог корака, која разрађује трећу појединачну хипотезу друге посебне хипотезе у овом истраживању („Смањење зависности од увоза нафте из Персијског залива је умањило значај савеза са заливским монархијама за енергетску безбедност САД током администрације Барака Обаме јер је настала асиметрија у међузависности, односно смањила се зависност САД од увоза нафте из овог региона, док су заливске монархије и даље зависиле од САД као гаранта безбедности, што је резултирало даљим одржавањем ових савеза за друге сврхе, али већом слободом избора за америчку спољну политику односно мањом подложношћу принуди нафтом.“). То конкретно значи да би требало пронаћи доказе о мањој повезаности домаће енергетске безбедности САД и енергетске безбедности заливских држава, о мањем нивоу обавезивања у односу на потпуну гаранцију безбедности у погледу енергетске инфраструктуре и енергетских транзитних тачака. Поред тога, могућ је и мањи степен усаглашености спољних политика САД и држава ЗСС, на основу индиректног утицаја. Као и у претходном потпоглављу, овде истражујемо посебне циљеве или енергетске интересе САД, енергетске претње, спољнополитичка средства и инструменте који су коришћени у случају ЗСС.

Прво, говорећи о *циљевима* спољне политике у случају ЗСС, који су у вези са енергијом, присутна су саопштења о домаћој енергетској безбедности САД, али она не садрже исказе о зависности САД од енергетске безбедности заливских монархија на било који начин. Управо супротно, у овим саопштењима се наводи да су као резултат улагања у домаћу енергетску производњу, САД смањиле зависности увоза од стране нафте и претекле Саудијску Арабију у производњи нафте и гаса.¹⁵¹⁹ Присутно је једно саопштење о заштити енергетске инфраструктуре: „Годинама смо сарађивали са заливским државама да бисмо побољшали заштиту критичне инфраструктуре, нарочито у енергетској области. И мислим да тражимо

¹⁵¹⁶ Barack Obama, *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304638>

¹⁵¹⁷ Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on the Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306338>

¹⁵¹⁸ Видети нпр. Barack Obama, *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311456>

¹⁵¹⁹ Видети нпр. исказе председника Обаме на следећем линку: Barack Obama, *Remarks at Northwestern University in Evanston, Illinois*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307783>

прилике да побољшамо ту сарадњу [...]“.¹⁵²⁰ Као што се може видети, у вези са њим се не дају никакве безбедносне гаранције, већ се говори о сарадњи као средству спољне политике. Слично, као и у случају Ирана, и у вези са ЗСС постоје саопштења о посвећености САД глобалној енергетској безбедности, односно првенствено обезбеђивању слободног протока енергије из региона. Типичан исказ је: „САД су сарађивале са ЗСС партнерима у претходних шест деценија у питањима од заједничког интереса укључујући супротстављање и одвраћање спољне агресије према савезницима и партнерима; обезбеђивање слободног протока енергије и робе и слободе пловидбе у међународним водама“.¹⁵²¹

Постоји један значајан документ који се тиче енергетских односа САД и држава ЗСС. Ради се о говору Вилијама Бернса, заменика државног секретара у другој Обаиној администрацији, из 2014. године, под називом „Обновљена агенда за партнерство САД-ЗСС“, у коме се разматра утицај америчке енергетске независности на политику према Персијском заливу.¹⁵²² Неколико закључака се може извући на основу анализе овог документа: Прво, сам наслов говора указује на промењену природу односа између САД и држава ЗСС. Друго, у документу постоје саопштења која указују на промену у регионалној стабилности и равнотежи снага: „Динамика покренута другим арапским буђењем пре три године је и данас актуелна.“¹⁵²³ Треће, постоји саопштење о природи односа између САД и држава ЗСС у контексту регионалних промена, а у вези са несугласицама и разликама које су се јавиле у оквиру партнерства: „Након истека деценије после 11. септембра, у којој су доминирали ратови у Ираку и Авганистану, није тешко разумети зашто Американци желе да ребалансирају своје приоритете. Како ће САД највероватније претећи Саудијску Арабију као водећи светски произвођач нафте и уз изгледе аутентичне енергетске независности, такође је природно за Американце да се питају да ли заиста морамо да обраћамо толико пажње Блиском истоку“.¹⁵²⁴ На основу овог саопштења може се приметити да се разматра промена политике према региону због мењања позиције САД у глобалном енергетском систему, односно због смањења енергетске зависности и достизања енергетске независности у средњем року. Наредно кодирано саопштење у документу се односи на несугласице и разлику у политикама у вези са америчким приступом иранском нуклеарном споразуму, рату у Сирији и америчкој посвећености партнерима: „Наша упозорења о неодрживом регионалном постојећем стању – и наша самоуверена прича о енергетској независности – су подстакли неке од заливских држава да преиспитују нашу поузданост као партнера“.¹⁵²⁵

Четврто, у говору су присутна саопштења кодирана као „Физичка безбедност савезника и партнера“, али сматрамо да не одговарају свеобухватним гаранцијама безбедности већ више стратешким услугама или стратешком партнерству: „Уверен сам да ће у годинама које долазе наши стратешки интереси бити више усклађени него неусклађени. [...] Можемо и требало би да искористимо ову прилику да обновимо своје партнерство, ојачамо га и учинимо отпорнијим и осигурамо да служи нашим заједничким интересима и заједничким циљевима. [...] америчка посвећеност Блиском истоку опстаје јер опстају наши интереси на Блиском истоку“.¹⁵²⁶ Пето, конкретни амерички интереси у Заливу се наводе: „упркос свој причи о ребалансирању и смањењу ангажовања, Залив остаје централан за америчке националне интересе, а партнерство

¹⁵²⁰ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹⁵²¹ Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

¹⁵²² William J. Burns, “A Renewed Agenda for U.S.-Gulf Partnership.”, op. cit, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2014/221809.htm>.

¹⁵²³ Ibid.

¹⁵²⁴ Ibid.

¹⁵²⁵ Ibid.

¹⁵²⁶ Ibid.

са САД остаје централно за националне интересе заливских држава“.¹⁵²⁷ Прво се говори о глобалној енергетској безбедности, односно утицају на повећање цена у САД: „Знамо да повећана америчка енергетска независност не ослобађа САД од глобалног тржишта енергије. Повећање цена нафте било где значи повећање цена нафте свуда, а то има утицај који ни ми ни наши савезници не можемо да избегнемо“.¹⁵²⁸ У вези са тиме, заокрет САД ка Азији се представља као политика која може бити и у интересу заливских земаља: „и САД и Залив имају растући интерес у стабилности и просперитету Азијског Пацифика – најдинамичнијег дела глобалне економије и највећег потрошача заливске нафте“.¹⁵²⁹ Дакле, важно је да се у саопштењу не спомиње циљ домаће енергетске безбедности САД, поготово не као стратешки интерес у Персијском заливу, већ само посредни интерес везан за глобална енергетска тржишта, односно цену енергената, што је комерцијални интерес. Поред тога, још један доказ промене енергетског односа се заснива на подстицању развоја извозног тржишта ЗСС у југоисточној Азији.

Према овом документу, спомињу се четири елемента на којима би требало да се заснива партнерство: „Безбедносна сарадња“, „Иран“, „Решавање регионалних сукоба“ и „Подршка позитивној трансформацији“.¹⁵³⁰ У оквиру првог елемента, који се превасходно односи на физичку безбедност држава ЗСС спомињу се следећа средства спољне политике: дипломатска – обавезивање (reassurance) („Председников говор пред Генералном скупштином УН прошле године и говор секретара Хејгла у Манами у децембру потврђују непрекидну посвећеност безбедности у Заливу“), састанке („ширење Форума [САД-ЗСС Форум о стратешкој сарадњи, прим. О. С.] да по први пут укључује годишње састанке министара одбране“), војна – индиректна војна сила која обухвата распоређено војно особље у региону, постојећа војна средства и базе, војне вежбе, војну помоћ, укључујући обуку и логистичку и техничку подршку и војну опрему која се продаје државама ЗСС и обавештајна („обавештајна, надзорна и извиђачка средства“).¹⁵³¹ Ипак, када је реч о индиректним војним средствима која се спомињу, сем продаје војне опреме, говори се о употреби у дотадашњем периоду, а не о будућем коришћењу: „Захваљујући овим способностима и деценијама обуке, заједничких војних вежби, операција и планирања, заливске државе постају неки од наших најспособнијих војних партнера“.¹⁵³² Такође постоји саопштење о подели одговорности у одговору на претњу: „Такође радимо на изградњи оспособљеније, јединствене и ефикасније регионалне безбедносне архитектуре да одговоримо на растуће претње на које нико од нас у потпуности не може да одговори самостално“ и стварању јединствене одбране у оквиру ЗСС.¹⁵³³ Од претњи које се спомињу у овом саопштењу као најзначајнија се перципира балистичка претња. Поред тога, спомиње се сарадња у одговору на терористичку претњу, на претњу територијалном интегритету, на претњу енергетској инфраструктури и безбедности у Ормузу. Када је реч о регионалној равнотежи снага, као највећа претња ЗСС се перципира Иран, првенствено у вези са потенцијалном нуклеарном пролиферацијом, али и „дестабилишућим понашањем“.¹⁵³⁴ У вези са одговором на ту претњу се спомињу дипломатска и економска средства, односно мултилатерални преговори и санкције, као „консултације и координација са партнерима из Залива“.¹⁵³⁵ Другим речима, у вези са Ираном не дају се безбедносне гаранције државама ЗСС у постојећим саопштењима, а посебно не оне које укључују директну употребу војне силе.

¹⁵²⁷ Ibid.

¹⁵²⁸ Ibid.

¹⁵²⁹ Ibid.

¹⁵³⁰ Ibid.

¹⁵³¹ Ibid.

¹⁵³² Ibid.

¹⁵³³ Ibid.

¹⁵³⁴ Ibid.

¹⁵³⁵ Ibid.

Постоје и друга саопштења која се односе на код „Енергетски односи и геополитика“, али њихова садржина углавном указује на исказе о сарадњи у енергетским питањима са Саудијском Арабијом. Притом, садржина ових саопштења не указује на специфичне исказе који би се могли очекивати у односу нафта-за-безбедност, а укључује и теме попут чисте енергије и климатских промена.¹⁵³⁶ Поред тога, у неколико саопштења се тема енергије везује за технички дијалог или се наводи да није у значајној мери заступљена у разговорима САД и држава ЗСС. Типичан исказ је: „Уопштено говорећи, искрено, имамо тај дијалог [о производњи и ценама нафте, прим. О. С.] са Саудијцима преко канала у нашој влади који се баве енергетском политиком. То постаје разговор између лидера само када дође до кризе. Енергија и нафта су сигурно део нашег односа и дијалога са Саудијском Арабијом. Не очекујем да буду – сигурно неће бити високо на агенди данас. И велика је вероватноћа да ће се овакав тип питања решавати на радном нивоу“.¹⁵³⁷ У мањој мери се појављују саопштења о институционалном аранжману Русије и ОПЕК о смањењу производње нафте, при чему је изостала реакција представника америчке администрације која би се могла кодирати.¹⁵³⁸

Када је реч о саопштењима која су кодирана као „Енергетске претње“ државама ЗСС, нема их много, али је присутна перципирана претња по критичну енергетску инфраструктуру и поморске претње у Ормузу, и у оба наврата као референтни објекат безбедности се наводе земље ЗСС. У неким случајевима, само се констатује постојање претње, без специфичног одговора („Претње са којима се суочавају су често у областима попут тероризма, сајбер-напада, поморске безбедности, претњи критичној енергетској инфраструктури“;¹⁵³⁹ „последњих година видели сте нападе на Сауди Арамко мрежу – компјутерску мрежу“).¹⁵⁴⁰ Постоји једно саопштење о претњи кључним транзитним тачкама која се одражава на енергетску безбедност држава ЗСС, а где се одговор кодира као пребацивање одговорности или подела терета – „желимо да осигурамо да [...] наши партнери могу да суоче са поморским претњама“.¹⁵⁴¹ Од средстава спољне политике се спомињу постојећа распоређена поморска средства САД и војна помоћ државама ЗСС, односно индиректна војна сила: „Поморске претње и изазови у областима попут мореуза Ормуз представљају извор бриге која нас води закључку да би област фокуса у јачању способности ЗСС требало да буде поморска“.¹⁵⁴² С друге стране, говори се и економској претњи овим државама и светској економији услед ниских цена нафте, при чему се наводи унутрашња енергетска стратегија САД која се може класификовати као самодовољност јер се првенствено ослања на домаћу производњу енергената: „обраћамо пажњу на то да ова врста нестабилности може имати утицај на тржиште нафте и свесни смо тога. То је један од разлога зашто је председник вредно радио на приступу да овде у земљи диверзификује изворе енергије, када је реч о домаћој производњи и нафте и гаса, која је на историјском максимуму“.¹⁵⁴³ С друге стране, као средство се наводе и разговори: „Председник и лидери ЗСС ће желети да разговарају о економији и економским

¹⁵³⁶ Видети нпр. исказе председника Обаме на следећем линку: Barack Obama, *Remarks Prior to a Meeting With King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310351>

¹⁵³⁷ Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309210>

¹⁵³⁸ Видети нпр. Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311920>

¹⁵³⁹ Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

¹⁵⁴⁰ Ibid.

¹⁵⁴¹ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311046>

¹⁵⁴² Ibid.

¹⁵⁴³ Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310371>.

изазовима са којима се они сусрећу због пада цене нафте и какав би одговор могао бити на то“.¹⁵⁴⁴

Коначно, овде је важно и напоменути да су САД у одговору на претњу националној безбедности Саудијске Арабије која је перципирана у вези са Јеменом, пружиле само логистичку и техничку помоћ. Штавише, ова помоћ је била под ревизијом и на крају је суспендована, што је раније поменуто.

5.1.4. Перцепције председника Барака Обаме о политици према Персијском заливу

Последње потпоглавље у петом поглављу је посвећено перцепцијама председника Обаме, као главног спољнополитичког одлучиоца, о међународним околностима које су у вези са политиком администрације према Персијском заливу. У овом потпоглављу уводи се и микрониво, односно интервенишућа варијабла у виду перцепција председника како бисмо објаснили извесне варијације у оквиру шире стратегије смањења ангажовања у Персијском заливу. Следствено, у овом потпоглављу се доказује осми, последњи, корак каузалног механизма. Осми корак каузалног механизма се надовезује на седми, односно овде се претпоставља да председник као шеф извршне власти тумачи међународне и унутрашње околности, интересе и претње које постоје у међународном систему. Другим речима, структура глобалног енергетског система даје подстицаје у виду прилика и претњи, које председник тумачи у складу са сопственим перцепцијама и одређује општи правац спољне политике, односно средстава и активности који се примењују у односу на другу државу или регион у целини ради постизања циљева или одговора на претњу, а у складу са домаћим ограничењима и пермисивношћу међународног система. Осми корак каузалног механизма је такође повезан са деловима друге посебне хипотезе, који се односе на схватање председника о интересима и претњама у Персијском заливу.

Поставља се питање зашто смо одабрали перцепције председника Барака Обаме приликом објашњења његове спољне политике уместо неке друге интервенишуће варијабле. Разлог оваквог истраживачког дизајна је суштинске природе, односно произилази из емпирије конкретног случаја. Наиме, и када је реч о Обама, и када је реч о Трампу, постоји изражена улога перцепција у спољнополитичком одлучивању, иако врло различитих. Поред тога, иако се за Трампа у литератури чешће везује наратив о његовој личности, слично се може рећи и за Обаму, опет са различитом садржином. У условима пермисивног стратешког окружења и растуће јасноће прилике, у складу са теоријом неокласичног реализма се очекује већа улога интервенишуће варијабле попут перцепција.

Још један значајан разлог проистиче из начина на који су доношене спољнополитичке одлуке у периоду Обамине администрације, првенствено питања ко је био најзначајнија фигура у одлучивању. Према мишљењу више аутора на које се овде ослањамо, Обама је имао кључну улогу у доношењу спољнополитичких одлука. Када је реч о великој стратегији много је теже доказати на који начин и колико перцепције једне личности имају утицај.¹⁵⁴⁵ Има аутора који ипак наглашавају Обамин утицај у креирању америчке велике стратегије. На пример, према Шивлију, „[в]елика стратегија је у овом мандату у највећој мери проистицала од самог Обаме, и секундарно, његовог кадра блиских саветника“.¹⁵⁴⁶ Ово схватање Обаме као „главног стратега“¹⁵⁴⁷ понавља и Дук, према коме је значајна одлика Обамине спољне политике била

¹⁵⁴⁴ Barack Obama, *Press Briefing by Deputy National Security Advisor Ben Rhodes. Senior Director for European Affairs Charles Kupchan, and Coordinator for the Middle East and North Africa Rob Malley to Preview the President's Travel to Saudi Arabia, the United Kingdom, and Germany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318072>

¹⁵⁴⁵ Видети: Brian C. Rathbun, “Individual Psychology and Grand Strategy: Romancing the State.”, In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, Online Publication Date: Sep 2021.

¹⁵⁴⁶ Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, op. cit, p. 27.

¹⁵⁴⁷ Ibid.

њена „висока централизованост у Овалној канцеларији“.¹⁵⁴⁸ Према Колину Дуеку, „Обама се окружује тесним унутрашњим кругом *de facto* спољнополитичких саветника у оквиру Беле куће“.¹⁵⁴⁹ Према Дуеку „[т]ај унутрашњи круг укључује писце говора попут Бенцамина Роудса, кључно особље Националног савета за безбедност попут бившег заменика Дениса МекДоне, дугогодишње присталице и сараднике из кампање из 2008. и из Чикага пре тога, политичке саветнике попут Дејвида Акселрода [*David Axelrod*] и Валери Џерет [*Valerie Jarrett*], саветнике за националну безбедност попут Томаса Донилона [*Thomas Donilon*] и Сузан Рајс који уживају председничково поверење.“¹⁵⁵⁰ Ипак, како сматра Драган Живојиновић: „Иако постоји неколико људи у које Обама има огромно поверење [...], Обама ипак највише верује самом себи“.¹⁵⁵¹ У складу са тиме су и неки аналитичари сматрали да је „Обама сам свој Кисинџер“.¹⁵⁵² Следствено, према Живојиновићу: „[у]место да делегира, Обама је врло заинтересован да буде укључен у све аспекте и фазе одлука које доноси“, па је одговоран за сваку одлуку.¹⁵⁵³

Слично томе, Рајан Берило (*Ryan Barilleaux*) и Џул Максвел (*Jewel Maxwell*), сматрају да је администрацију председника Обаме одликовао његов унилатерализам, упркос критикама ширења моћи извршне власти за време Џорџа В. Буша.¹⁵⁵⁴ Наводећи низ Обаминах одлука у унутрашњој и спољној политици, Берило и Максвел их квалификују као практиковање „унитарне егzekутиве“.¹⁵⁵⁵ Овај ауторски тандем такође сматра да је Обаино наслеђе обликовало и каснији Трампов и Бајденов унилатерализам, те се на изванредан начин усталило у америчком политичком систему.¹⁵⁵⁶ Берило и Максвел закључују на помало екстреман начин да је Обама „институционализовао супер-јако председништво теорије унитарне егzekутиве, чиме је помогао настанак једне врсте деголовског председништва у 21. веку у САД“.¹⁵⁵⁷ Иако прихватамо став да је Обама имао значајну улогу у креирању спољне политике, овде ипак не тврдимо да су његове перцепције једини унутрашњи чинилац који је допринео формулацији велике стратегије. Међутим, овде тврдимо да су оне у великој мери утицале на оријентацију велике стратегије, односно смањење ангажовања у односу на географски регион Персијског залива. Зато што се не ради о целокупној великој стратегији, у чијем формулисању учествује већи број актера,¹⁵⁵⁸ и која је резултат и других унутрашњих и спољашњих чинилаца, већ само о њеној оријентацији и то у односу на одређени географски регион, можемо говорити о перцепцијама председника као интервенишућој варијабли и за ширу категорију од само политике, тј. за оријентацију велике стратегије.

¹⁵⁴⁸ Colin Dueck, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, op. cit, p. 145.

¹⁵⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁵⁰ Ibid. С друге стране, према Дуеку, упркос високим позицијама у Обаиној администрацији, у овај ужи круг нису ушли ни његов први саветник за националну безбедност Џејмс Џоунс (*James Jones*), ни државна секретарка Хилари Клинтон, ни државни секретар Џон Кери, ни секретар одбране Роберт Гејтс (*Robert Gates*), ни секретар одбране Чак Хејгл (*Chuck Hagel*). Ibid, p. 146. Слично мишљење дели и Шивли, који у Обаине кључне саветнике убраја и Марка Липарта (*Mark Lippart*) и наводи да је Обаине говоре намењене за спољну политику писао Бен Роудс. Jacob Shively, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, op. cit, p. 27.

¹⁵⁵¹ Dragan Živojinović, „Kako odlučuje Barak Obama?“, op. cit, p. 51.

¹⁵⁵² (Luce i Dombey 2010) према: Dragan Živojinović, „Kako odlučuje Barak Obama?“, op. cit, p. 51.

¹⁵⁵³ Ibid, p. 51.

¹⁵⁵⁴ Ryan Barilleaux and Jewel Maxwell, „How Obama Made Unilateralism Safe for His Successors.“, In *Achievements and Legacy of the Obama Presidency: "Hope and Change?"*, ed. by Michael Grossman, Ronald Eric Matthews, and Francis Schortgen, Palgrave MacMillan, 2022, p. 62.

¹⁵⁵⁵ Ibid, pp. 67-68.

¹⁵⁵⁶ Ibid, pp. 71; 73.

¹⁵⁵⁷ Ibid, p. 72.

¹⁵⁵⁸ Према Питеру Домбровском и Сајмону Рајху, у формулисању америчке велике стратегије учествује више институција, првенствено Савет за националну безбедност (National Security Council), Департман одбране, Стејт Департмент, а важну улогу имају и ЦИА (Central Intelligence Agency) и Канцеларија директора националне обавештајне службе (Office of the Director of National Intelligence). Peter Dombrowski and Simon Reich, „The United States of America.“, In *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, ed. by Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, Oxford University Press, New York, 2019, p. 31.

Осми корак каузалног механизма на аналитичком нивоу је формулисан на следећи начин:

А: Спољнополитички одлучиоци (е) доносе одлуке у вези са смањењем ангажовања у удаљеним регионима у складу са сопственим тумачењем системских подстицаја (а).

На емпиријском нивоу овако формулисан корак каузалног механизма оставља следеће последице:

Е: Председник САД доноси одлуке у вези са смањењем ангажовања у одржавању равнотеже енергетске моћи и равнотеже енергетских претњи (а1), смањењем ангажовања у одржавању савеза заснованих на енергетској међузависности (а2) и смањењем ангажовања у односу на регионалну равнотежу снага (а3) у Персијском заливу, у складу са сопственим тумачењем системских подстицаја.

Овде полазимо од општег предвиђања да су Обамине перцепције биле у складу са смањењем ангажовања у региону, односно да је у овом случају интервенишућа варијабла деловала у смеру јачања системских подстицаја за смањење ангажовања у Персијском заливу. Ради доказивања овог предвиђања користимо квалитативну анализу садржаја саопштења која се приписују Бараку Обами. Датотеке које се односе на директан говор председника у оквиру „Барак Обама 2013“, „Барак Обама 2014“, „Барак Обама 2015“ и „Барак Обама 2016“ из свих основних случајева су сврстане у статички сет „Директан говор Барака Обаме“ у оквиру пројекта, док су датотеке које се односе на припремљене говоре сврстане у статички сет „Барак Обама – припремљени говор“. Притом, статички сет „Директан говор Барака Обаме“ обухвата само саопштења која се налазе у интервјуима и конференцијама за медије као врсти класификације докумената. С друге стране, статички сет „Барак Обама – припремљени говори“ укључује не само формалне говоре председника са назнаком „Припремљено за саопштење“ (“As prepared for delivery”), већ и неформалне говоре и изјаве, који су саопштени у целини и неvezано за конкретно питање, односно за које не можемо да тврдимо да унапред нису припремљени. Свакако, посматрано из перспективе тражења конкретних доказа за емпиријске импликације осмог корака каузалног механизма користимо оба статичка сета, али доказе вреднујемо као да имају различиту инференцијалну снагу. Другим речима, када се говори о директном, неприпремљеном говору, већа је инференцијална снага саопштења у вези са перцепцијама председника.

Пре него што представимо резултате анализе садржаја ових саопштења, у наставку ћемо користити упит учесталости речи (Word Frequency Query) како бисмо добили увид у најучесталије теме у оквиру статичког сета „Директан говор Барака Обаме“.¹⁵⁵⁹ Резултати овог упита су приказани на слици 23 која је визуелно представљена као облак речи (Word Cloud) у ком је величина речи сразмерна учесталости.

¹⁵⁵⁹ Из упита су уклоњене речи попут одређених глагола, придева, прилога и речци који не носе специфично значење самостално или представљају општа места, према поставкама програма, као и реч „председник“, која је резултат обележавања говорника приликом навођења директног говора у документима.

4. *Против-тероризам.* Обама је посвећивао пажњу овом циљу, при чему се као непријатељ наглашавао ИСИЛ, а не одређене државе у региону (нпр. „Од почетка сам нагласио да је непријатељ ИСИЛ, да ћемо се постарати да не прете САД и да ћемо их наћи где год“).¹⁵⁶³

5. *Ангажовање и амерички интереси у региону.* Обамина саопштења садрже циљ редефинисања ангажовања у региону. Типични примери су: „да дамо смисао ангажовању које, знате, да нашу спољну политику неће дефинисати само Ирак, да ћемо бити опрезни са тероризмом, али да ћемо се постарати да смо искористили све елементе америчке моћи, дипломатију, свој економски, културни и друштвени капитал да бисмо произвели међународне исходе које желимо да видимо“,¹⁵⁶⁴ „Мислим да треба да схватимо да избор није само између тога да идемо широм света и вршимо инвазије на све и да будемо светски полицајац и повлачења из света. Мислим да бисмо себи учинили медвеђу услугу ако дефинишемо своје вођство уско само у војном смислу или ако се одрекнемо тог вођства и одбацимо улогу коју имамо“,¹⁵⁶⁵ „кључно за САД је да направимо разлику између регионалних интереса и [...] наших кључних интереса као државе“.¹⁵⁶⁶ На основу тога се може закључити да је он тежио извесној врсти смањења ангажовања, да је његово схватање ишло у правцу мање употребе војне силе, а већег ослањања на дипломатска средства. Овде је такође од значаја његово прављење разлике између националних и регионалних интереса САД, које указује на уже тумачење интереса у Персијском заливу, односно на првенство циљева који су у вези са опстанком САД.

6. *Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа.* Присутна је одређеност председника Обама за мирно решавање сукоба у Сирији због последица које може имати широм региона, али и за нормализацију односа регионалних држава са Ираном, односно за веће укључивање Ирана у одржавање регионалне стабилности. Типичан исказ је: „могуће је да као последица овог ангажовања, да као последица Ирана који је способан да разуме да оно што се дешава у Сирији, на пример, води екстремизму који угрожава и њихову државу, не само САД; да неко преклапање интереса почне да води разговорима између, на пример, Саудијске Арабије и Ирана; да Иран почне да доноси другачије одлуке које су мање офанзивне према суседима; да ублажи своју реторику супротстављања Израелу. И знате, то је нешто што би било добродошло“.¹⁵⁶⁷ Поред тога, у појединим саопштењима Обама исказује као могућност промену у односима између САД и Ирана, иако уз оgradu: „Чињеница да постоји расправа и да постоји канал између САД и Ирана по први пут од 1979. године, мислим да је то важно. Пружа могућност за додатне промене у понашању“.¹⁵⁶⁸

7. *Америчка глобална позиција и међународна репутација.* На основу Обаминах саопштења може се приметити његова перцепција САД као „најмоћније државе на свету“¹⁵⁶⁹ или „једине светске суперсиле“.¹⁵⁷⁰ Према речима Барака Обама: „Америка је вероватно боље позиционирана за будућност него што је дуго била“.¹⁵⁷¹ Нарочито је значајно што се као разлог

¹⁵⁶³ Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310920>

¹⁵⁶⁴ Barack Obama, *Interview of President Obama and Secretary of State Clinton with Steve Kroft of CBS's "60 Minutes"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309834>

¹⁵⁶⁵ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

¹⁵⁶⁶ Ibid.

¹⁵⁶⁷ Barack Obama, *Interview With Steve Inskeep of National Public Radio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326343>

¹⁵⁶⁸ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

¹⁵⁶⁹ Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306097>

¹⁵⁷⁰ Barack Obama, *Interview with Mika Brzezinski of MSNBC's "Morning Joe"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309861>

¹⁵⁷¹ Barack Obama, *Interview with Steve Inskeep of National Public Radio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327086>

за ово побољшање америчке позиције виде домаћи енергетски ресурси, демографска слика САД, смањење дефицита и јака војска.¹⁵⁷² Ово се препознаје као прилика: „Питање онда постаје, у реду, како да најбоље одиграмо ове своје карте?“¹⁵⁷³ Приметна је осуда ранијег понашања САД: „Америка никад није колонизовала друге земље и отимала њихове ресурсе; никад нисмо малтретирали људе да раде за нас оно што не можемо сами. Када смо то радили, иначе, никад није добро испало. То није наша најбоља традиција. [...] Наша најбоља традиција је када водимо својим примером, где смо јаки и безбедни и боримо се за оно у шта верујемо. А сада смо у сјајној позицији да то урадимо“;¹⁵⁷⁴ „Оно што нећемо да радимо је да понављамо исте грешке које смо правили у прошлости које нису резултирале већим миром у региону, већ су заправо допринеле настанку неких од проблема са којима се данас боримо“.¹⁵⁷⁵

8. *Ширење вредности у иностранству.* У Обаиним саопштењима је приметно присуство опредељења за ширење одређених вредности („наш посао је да пројектујемо оно је исправно, што је праведно“),¹⁵⁷⁶ али притом постоји мања одређеност за политику промене режима: „Али, ми то не можемо да урадимо уместо њих и мислим да је једна од кључних мана одлуке из 2003. схватање да ако само одемо и уклонимо диктатора, или ако само одемо и уклонимо негативце да ће мир и просперитет некако аутоматски да настану, а ту лекцију је требало да одавно научимо.“¹⁵⁷⁷

Преклапања кода „Лични ставови, мишљења и уверења“ са кодовима у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ у оквиру статичког сета „Директан говор Барака Обама“ указују на следеће закључке:

1. *Дипломатска средства.* Постоји изражено опредељење за употребу дипломатских средстава као прве опције, као и за мултилатерално насупрот једностраном деловању САД. Типични искази су: „Мислим да сам конзистентно показао и конзистентно говорио о својој преференцији за мултилатерално деловање кад год је могуће“;¹⁵⁷⁸ „Био сам јасан од почетка, мислим то што говорим: мој циљ је да спречим Иран да развије нуклеарно оружје. Али, сигурно бих радије то учинио дипломатским путем“.¹⁵⁷⁹

2. *Војна средства.* Очигледно је Обаино противљење слању борбених трупа у Персијски залив, али и његово опште опредељење за смањење употребе војне силе, осим у случајевима непосредне претње по САД: „Био сам одлучан од почетка да нећемо враћати хиљаде америчких војника на копно да се директно боре. Ми нисмо ирачка војска. Нисмо чак ни ирачко војно ваздухопловство. Ово је – ја сам врховни командант америчке војске и Ирак ће морати на крају да се брине о сопственој безбедности“;¹⁵⁸⁰ „Али, то не значи да треба да шаљемо трупе свуда где је криза, да морамо да просуђујемо како користимо војну силу, да не би требало да видимо себе као снагу било које стране у спору и кад се не ради о кључним америчким интересима, радије, важно је да користимо дипломатију, да радимо са другим државама, да градимо коалиције како би се решили ови проблеми“;¹⁵⁸¹ „није важно колико је

¹⁵⁷² Ibid.

¹⁵⁷³ Ibid.

¹⁵⁷⁴ Ibid.

¹⁵⁷⁵ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

¹⁵⁷⁶ Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/30609>

¹⁵⁷⁷ Barack Obama, *Interview with Jeffery Goldberg of The Atlantic*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323779>

¹⁵⁷⁸ Barack Obama, *Remarks Prior to a Meeting With President Toomas H. Ilves of Estonia, President Andris Berzins of Latvia, and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304811>

¹⁵⁷⁹ Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304636>

¹⁵⁸⁰ Barack Obama, *Remarks on the Situations in Iraq and Ferguson, Missouri, and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307299>

¹⁵⁸¹ Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

војска добра, војна решења су увек неуредна, увек су тешка, увек имају ненамераване последице“.¹⁵⁸² Постоји опредељеност за употребу индиректне војне силе у Обаминим саопштењима: „Нећемо моћи да будемо свуда све време, али можемо да осигурамо да стално помажемо у финансирању, обуци, саветовању војних снага партнерских земаља, укључујући и Ирак, које имају способност да одржавају сопствену безбедност“;¹⁵⁸³ „Али, знате, моје схватање је да ако имате уверљиву претњу силом у комбинацији са строгим дипломатским напором, да заправо можете да постигнете договор. И – и ја – и ја се држим – и ја се држим те наде“.¹⁵⁸⁴

О преклапањима кода „Лични ставови, мишљења и уверења“ са димензијом „Спољнополитичке активности“ у оквиру статичког сета „Директан говор Барака Обаме“ може се закључити следеће:

1. Присутна је опредељеност за *спољно уравнотежавање претње*, односно за удруживање ради одговора на претњу: „У крајњој линији, Керол, делим бригу Израела, Саудијаца, наших партнера у Заливу да ће Иран слати оружје и стварати сукобе и хаос у региону. И зато сам им рекао, хајде да прионемо на посао, и да се ефикасније удружимо [...]“.¹⁵⁸⁵

2. *Пребацивање одговорности или подела терета*. Типична саопштења у којима се може видети Обамина опредељеност за поделу одговорности, односно веће учешће регионалних држава у одговору на претње по њих су: „Осим ако нисмо спремни да у недоглед остајемо у свим овим различитим земљама, што је нешто што не можемо да приуштим и што би укључивало временом оптужбе да окупирамо те земље, знате, у неком тренутку оне ће морати да преузму одговорност да раде заједно“, ¹⁵⁸⁶ „на крају крајева, није посао председника САД да решава сваки проблем на Блиском истоку. Људи на Блиском истоку ће морати да реше ове проблеме сами“.¹⁵⁸⁷

3. Постоје и нека саопштења о одговорности која се граниче са *дистанцирањем*. Нпр. „Поента је да из неког разлога, многи заговорници онога што сматрам да је била катастрофална одлука да се иде у Ирак, нису заправо научили лекцију прошле деценије, и настављају са истом песмом у недоглед. Зашто? Не знам. Али, мој посао као врховног команданта је да гледам шта може да унапреди наше безбедносне интересе дугорочно, да чувам нашу војску у резерви за тренутак када ће нам апсолутно бити неопходна. Биће прилика када ће се десити катастрофе и тешкоће и изазови широм света и ми нећемо бити у способности да их све решимо одмах“.¹⁵⁸⁸

4. У Обаминим саопштењима се такође може видети извесна опредељеност за отварање према Ирану, која се због посматрања Ирана као ривала и чињенице да је перципирано више претњи у вези са овом државом сврстава у *умирење или акомодацију*. Типичан исказ у том смислу је: „Ако мене питате, да ли бих да радије Иран никад нема, никад није имао и никад неће имати ниједан навртањ и шраф, ништа у вези са нуклеарном моћи, да немају никакве нуклеарне научнике, да немају никакву способност да га развију, то би било сјајно. Али, то

¹⁵⁸² Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304232>

¹⁵⁸³ Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Anthony J. Abbott of Australia and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305708>

¹⁵⁸⁴ Barack Obama, *Interview with George Stephanopoulos of ABC's "This Week"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309863>

¹⁵⁸⁵ Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311252>

¹⁵⁸⁶ Barack Obama, *Interview with Mika Brzezinski of MSNBC's "Morning Joe"*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309861>

¹⁵⁸⁷ Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311252>

¹⁵⁸⁸ Barack Obama, *The President's News Conference With President Benigno S. Aquino III of the Philippines in Manila, Philippines*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306104>

није могуће. То се не може постићи. То се не може постићи санкцијама, то се не може постићи војним средствима. Имаће неку врсту мирнодопске нуклеарне моћи и то ће представљати изазов међународној заједници [...]“;¹⁵⁸⁹ „Знате, рано у мојој председничкој кампањи 2007. су ме питали да ли бих се сусрео са овим различитим одметнутим режимима? И оно што сам тада рекао и даље важи. Ако бих мислио да тиме унапређујем америчке интересе: да; Верујем у дипломатију, верујем у дијалог, верујем у ангажовање. Али, како бисмо покренули то отварање према Ирану, прво морамо да решимо ово нуклеарно питање“.¹⁵⁹⁰

5. *Меко уравнотежавање.* Типични искази који указују на Обамину личну опредељеност за ову активност су: „Ја – моја нада и очекивање је да ће у спектру опција, опција која укључује преговоре, разговоре, компромисе и решавање проблема бити та која је примењена.”;¹⁵⁹¹ „Никад нећу оклевати да користим војну силу када је потребно заштитити Америку, наше пријатеље и савезнике, али ћу увек прво пробати са дипломатским приступом, не само зато што рат неизбежно ствара ненамераване последице, већ зато што је дипломатија понекад боља за постизање наших циљева“.¹⁵⁹²

6. *Рат – директна војна интервенција.* Да се Обама противио рату на Блиском истоку показује не само његово често наглашавање одлуке о повлачењу трупа и завршетку рата у Ираку, већ и истицање избегавања рата као постигнућа: „На међународној сцени, мислим да је посао који смо одрадили да потенцијално нуклеарно наоружање које је Иран развијао изнесемо из Ирана и то што смо то учинили без одласка у рат, нешто чиме се врло поносим“.¹⁵⁹³

На основу ових упита, можемо закључити да постоје докази да о Обаминој преференцији ка смањењу ангажовања у Персијском заливу. То се превасходно заснива на ужем обухвату циљева у његовој политици, односно давању првенства циљевима који се тичу америчке националне безбедности, што посредно, што непосредно. Поред тога, на основу анализе његових саопштења може се закључити да је Обама био против прекомерне употребе директне војне силе, односно да је сматрао да се за постизање циљева у Персијском заливу прво треба користити дипломатија. У складу са тиме, и у вези са одговором на претњу, он је у већој мери био опредељен за поделу одговорности и меко уравнотежавање, а у мањој мери и за спољно уравнотежавање, али се противио рату и војним интервенцијама мањег обима. Штавише приметан је његов отклон у односу на политику свог претходника према Персијском заливу, а поготово његова критика рата у Ираку. Сматрамо да су ове личне перцепције и преференције председника деловале као комплементарне у стварању исхода смањења ангажовања.

Када је реч о статичком сету „Барак Обама – припремљени говор“, овде ћемо навести неколико значајних цитата који могу послужити као додатни докази његових перцепција. У вези са Обамином политиком према Персијском заливу, у његовом другом мандату, најзначајнији је био говор на Националном универзитету одбране из 2013. године, а потом и уводни говор на Војној академији САД у Вест поинту из 2014. године. У првом говору се представља Обамино схватање о одговору на терористичку претњу: „Верујем, међутим, да употреба силе мора бити део расправе коју морамо да имамо о свеобухватној против-терористичкој стратегији, зато што упркос свој усредсређености на употребу силе, сама сила не може да нас заштити. Не можемо

¹⁵⁸⁹ Barack Obama, *The President's News Conference in Panama City, Panama*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310165>

¹⁵⁹⁰ Barack Obama, *Interview with Steve Inskeep of National Public Radio*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327086>

¹⁵⁹¹ Barack Obama, *The President's News Conference With King Abdullah II of Jordan in Amman, Jordan*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304129>

¹⁵⁹² Barack Obama, *Remarks and a Question-and-Answer Session During a Live Webcast on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311244>

¹⁵⁹³ Barack Obama, *Remarks and a Question-and-Answer Session at a Young Leaders of the United Kingdom Town Hall Meeting in London, England*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318162>

да користимо силу свуда где се радикална идеологија укорени. И у одсуству стратегије која смањује изворе екстремизма, непрекидан рат – дроновима, специјалним снагама или слањем трупа – ће се показати као самопоражавајућ и изменити нашу земљу на забрињавајући начин“.¹⁵⁹⁴ У говору о Стању нације из 2014. године, може се видети опредељеност за употребу свих средстава спољне политике: „Видите, у свету комплексних претњи, наша безбедност, наше вођство зависи од свих елемената наше моћи, укључујући јаку и принципијелну дипломатију.“¹⁵⁹⁵ У другом говору, исказује се терористичка претња као „најдиректнија претња САД на домаћем тлу и у иностранству“, при чему се говори о промени одговора: „Ја верујем да морамо да променимо своју против-терористичку стратегију – полазећи од успеха и недостатака нашег искуства у Ираку и Авганистану – да се ефикасније удружујемо са земљама у којима терористичке мреже теже да развију упориште“.¹⁵⁹⁶ Поред ова два говора, и други документи садрже неке цитате који су вредни помена у контексту Обаминах опредељења и перцепција: „Наше вођство је неопходно ради глобалне безбедности и просперитета од којих ће зависити наша деца и унучад. Ми то постижемо придржавајући се скупа кључних принципа: Радимо све што је неопходно да заштитимо свој народ, подржавамо своје савезнике кад су у опасности, предводимо коалиције земаља да одржимо међународне норме и трудимо се да останемо доследни основним вредностима“,¹⁵⁹⁷ „и то је конзистентно са приступом који сам исказао раније ове године: да користимо силу против било кога ко прети америчким кључним интересима, али да мобилишемо партнере кад год је могуће да се суочимо са ширим изазовима међународном поретку“,¹⁵⁹⁸ „Када сам се кандидовао за председника пре осам година као кандидат који се противио одлуци да идемо у рат у Ираку, рекао сам да Америка мора не само да оконча тај рат, морамо да завршимо са погледом на свет који нас је тамо на првом месту и одвео. То је био поглед на свет који карактерише преференција за војну акцију пре дипломатије, поглед на свет који је ставио премију на америчку унилатералну акцију пре мукотрпног рада на изградњи међународног консензуса, поглед на свет који је преувеличавао претње у односу на оно што је обавештајна заједница подржавала“,¹⁵⁹⁹ „Оно што је јасно из претходне деценије је потреба да САД поставе тешка питања пре него што нешто предузму у иностранству, а посебно војне акције. Најважније питање које треба да поставимо сви, питање које морамо да сматрамо првим и кључним – питање које ја сматрам првим и кључним – је шта су интереси националне безбедности Сједињених Америчких Држава“.¹⁶⁰⁰

Како бисмо утврдили Обамина перцепције о енергетској безбедности, енергетској зависности и независности, као и позицији САД у глобалном енергетском систему, користили смо упит кодирања (Coding Query) у ком се претражује статички сет „Директан говор Барака Обама“, као и статички сет „Барак Обама – припремљени говор“ о присуству поткодова категорије „Енергија“. Када је реч о Обаминам перцепцијама које се односе на категорије глобалног енергетског система, доказа исказа нема много, али имају велику инференцијалну вредност, па су нам веома значајни у закључивању. Садржај саопштења која су резултати упита у вези са статичким сетом „Директан говор Барака Обама“ указују на следеће закључке:

¹⁵⁹⁴ Barack Obama, *Remarks at National Defense University*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304467>

¹⁵⁹⁵ Barack Obama, *Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305034>

¹⁵⁹⁶ Barack Obama, *Commencement Address at the United States Military Academy in West Point, New York*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305525>

¹⁵⁹⁷ Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307088>

¹⁵⁹⁸ Barack Obama, *Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL)*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307345>

¹⁵⁹⁹ Barack Obama, *Remarks at American University*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310518>

¹⁶⁰⁰ Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305826>

1. Присутан је циљ смањења енергетске зависности, и постоје доказу да је Обама препознао делимично испуњење овог циља (нпр. „наша зависност од стране нафте је нижа“).¹⁶⁰¹

2. Препознаје се и прихвата процес енергетске револуције у САД, али се у Обаиним саопштењима углавном истовремено наводе фосилна горива и чиста енергија, што указује на његову посвећеност заштити животне средине и климатским променама. Типичан исказ који то показује је: „Не само да се повећала производња нафте и гаса – делимично због технолошких промена које су се десиле – такође смо удвостручили производњу чисте енергије“.¹⁶⁰²

3. У складу са тиме, када је реч о облику енергије, Обама је преферирао обновљиве изворе енергије, нарочито током првог мандата, али није био против фосилних горива у потпуности: „Али, имајте на уму да је мој приступ фрековању, бушењу, америчкој енергетској производњи нафте и гаса остао исти све време: Верујем да ћемо морати да пређемо са фосилних горива као планета да бисмо спречили климатске промене. Радим на међународном плану како бих смањио нашу угљеничну емисију и да временом заменимо фосилна чистом енергијом. Очигледно, крећемо код куће са свиме што смо већ урадили да, на пример, удвостручимо употребу чисте енергије. Али, ја мислим да је такође важно да препознамо да ће то бити транзициони процес. У међувремену, наставићемо да користимо фосилна горива. И када може да се уради безбедно и прикладно, америчка производња нафте и природног гаса је важна“.¹⁶⁰³ Обаино схватање енергетске безбедности као бриге о еколошким последицама сагоревања енергије је имало делимичан утицај на његову унутрашњу енергетску политику, а у погледу извесних регулативних мера, док је на спољном плану утицала на развој енергетских партнерстава са кулминацијом у Париском климатском споразуму, о чему је било речи у претходном поглављу.

4. У директном говору Барака Обаме се препознају последице енергетске револуције по америчку економију, али и по геополитику енергије: „У питањима енергије, сведоци смо револуције која мења не само економију, већ мења и геополитику“.¹⁶⁰⁴

5. У вези са енергетским односима, приметно је да се у Обаином директном говору јавља чиста енергија као тема разговора са Саудијском Арабијом у енергетској сфери.¹⁶⁰⁵ С друге стране, приметно је наглашавање утицаја санкција на ирански енергетски сектор.¹⁶⁰⁶ Постоји и саопштење које ставља енергетску сарадњу у стабилизацији тржишта у први план: „ако дође до поремећаја у Ираку, да други произвођачи у Заливу могу да затегну [pick up the slack]“.¹⁶⁰⁷

Садржина резултата упита кодирања у вези са статичким сетом „Барак Обама – припремљени говор“ указују на следеће закључке:

1. Присутан је циљ глобалне енергетске безбедности, уз препознавање мањег значаја приступа регионалној нафти директно за САД. Типичан исказ је: „Обезбедићемо слободан

¹⁶⁰¹ Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308467>

¹⁶⁰² Barack Obama, *Remarks to the Business Roundtable and a Question-and-Answer Session*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308017>

¹⁶⁰³ Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

¹⁶⁰⁴ Barack Obama, *Remarks to the Business Roundtable and a Question-and-Answer Session*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308017>

¹⁶⁰⁵ Видети нпр. исказе председника Обаме на следећем линку: Barack Obama, *Remarks With King Salman bin Abdul-Aziz Al Saud of Saudi Arabia Following a Meeting With Gulf Cooperation Council Leaders in Riyadh, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318137>

¹⁶⁰⁶ Видети нпр. исказе председника Обаме на следећем линку: Barack Obama, *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304636>

¹⁶⁰⁷ Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305721>

проток енергије из региона ка свету. Иако Америка постојано смањује своју сопствену зависност од увозне нафте, свет и даље зависи од понуде енергије из региона и озбиљнији поремећаји би могли да дестабилизују целу глобалну економију“.¹⁶⁰⁸ Овакво схватање може да објасни потенцијално одступање у погледу циљева кључних транзитних тачака и средстава који се користе у њиховом обезбеђивању.

2. Присутан је циљ и позитиван однос према смањењу енергетске зависности САД, односно постизању енергетске независности: „Енергетска стратегија све-од-наведеног функционише и данас је Америка ближа енергетској независности него икада раније. Један од разлога је природни гас“.¹⁶⁰⁹

3. Присутно је повезивање енергетске револуције и енергетске независности САД: „Са нашом домаћом енергетском револуцијом, укључујући и обновљиве изворе енергије, више смо енергетски независни“.¹⁶¹⁰

4. Присутно је повезивање енергетске револуције са бољом позицијом САД у свету, што је важан доказ исказа за наша предвиђања. Према Обаминим речима „Америка је данас боље позиционирана да уграби своју будућност него иједна друга нација на свету. Наше технолошке компаније и универзитети су без премца. Наша производна и ауто индустрија цветају. Енергетска независност је ближе него што је била деценијама [...]“,¹⁶¹¹ „Више смо енергетски независни. Први пут у двадесет година производимо више домаће нафте него што купујемо из иностранства. Највећи произвођач нафте и гаса на свету није Русија нити Саудијска Арабија, већ Сједињене Америчке Државе“.¹⁶¹² Веома значајан доказ исказа у вези са нашим хипотезама је и Обаин исказ из Говора о стању нације 2015. године, јер повезује и политичку независност са енергетском револуцијом: „У овом моменту, са растућом економијом, опадајућим дефицитима, ефикасном индустријом и растућом производњом енергије – издигли смо се из рецесије слободнији од било које нације на земљи да напишемо сопствену будућност. Сада је на нама да изаберемо ко желимо да будемо у наредних петнаест година и у деценијама које долазе“.¹⁶¹³

На основу садржаја саопштења која су кодирана у оквиру наведених статистичких сетова, може се закључити да је председник Обама препознао значај енергетске револуције, и упркос свом опредељењу за чисту енергију, прихватио развој фосилних горива који је она донела.¹⁶¹⁴ Један од разлога за то је било и вредновање циља америчке енергетске независности, за који се Обама залагао од почетка свог мандата. Притом, он је разумео да ће енергетска револуција имати последице по економију и односе са другим државама. У том контексту је нарочито важан доказ исказа који повезује производњу енергије у Америци са већом слободом избора, односно са политичком независношћу јер указује на мању подложност енергетском утицају и принуди. Ипак, у складу са схватањем о посебном циљу глобалне енергетске безбедности код

¹⁶⁰⁸ Barack Obama, *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304410>

¹⁶⁰⁹ Barack Obama, *Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305034>

¹⁶¹⁰ Barack Obama, *Remarks at the American Legion National Convention in Charlotte, North Carolina*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307169>

¹⁶¹¹ Barack Obama, *Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL)*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307345>

¹⁶¹² Barack Obama, *Remarks in Austin, Texas*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305648>

¹⁶¹³ Barack Obama, *Press Release - Excerpts of the President's State of the Union Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336622>

¹⁶¹⁴ О Обаиној унутрашњој енергетској политици и постепеном прихватању енергетске револуције видети: Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit, стр. 24-27.

Обаме, остала је могућност одржавања слободног протока енергије из региона, иако у циљу стабилности цена и глобалне економије, а не америчког опстанка.

6. ПОЛИТИКА АДМИНИСТРАЦИЈЕ ДОНАЛДА ТРАМПА ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ ЗАЛИВУ У КОНТЕКСТУ ЕНЕРГЕТСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ ОД 2017. ДО 2021. ГОДИНЕ

6.1. Трампово схватање енергетске револуције, „енергетска доминација“ и Персијски залив од 2017. до 2021. године

Шесто поглавље ове дисертације је посвећено истраживању политике администрације Доналда Трампа према Персијском заливу у периоду од 2017. до 2021. године. Ово поглавље, као и претходно представља уграђену студију случаја у оквиру шире студије јединственог исхода. Оно укључује седми и осми корак каузалног механизма, односно трећу посебну хипотезу („Администрација председника Доналда Трампа је користила прилику која је настала променом америчке позиције у глобалном енергетском систему како би смањила америчко ангажовање у Персијском заливу у области енергетске безбедности, али је постојало веће слагање са политиком заливских монархија у односу на његовог претходника из разлога одвојених од енергетске безбедности САД.“) и три појединачне хипотезе које она обухвата.

Дакле, у овом поглављу се полази од седмог и осмог корака каузалног механизма, односно промењене позиције САД у глобалном енергетском систему као системског подстицаја за наставак оријентације велике стратегије смањења ангажовања у Персијском заливу, али уз варијације које су резултат тумачења околности и опредељења председника за одређене циљеве, средства и активности у спољној политици. Као и претходно, ово поглавље има тројак циљ. Прво, представимо перцепцију претње која се везује за Персијски залив у периоду администрације Доналда Трампа, укључујући и енергетске претње, као и претње ван енергетског домена. Друго, представимо циљеве који су били присутни у јавном дискурсу његове администрације, као и опредељеност за средства и активности, са посебним освртом на циљеве, средства, претње и активности који су у директној вези са енергијом. Треће, анализом са дистанце ћемо покушати да издвојимо перцепције председника Трампа које су имале одређену улогу у формулисању политике према Персијском заливу.

У четвртном поглављу смо изнели доказе образаца и постојања и за период који се разматра у овом поглављу. Ипак, како бисмо додатно и детаљније потврдили валидност ових корака каузалног механизма у оквиру друге уграђене студије случаја, ослањамо се и на доказе исказа. Докази исказа су представљени кроз квалитативну анализу садржаја јавно доступних докумената Трампове администрације у периоду од 2017. до 2021. године. Као и у претходном поглављу, квалитативна анализа садржаја је вршена у програму NVivo.¹⁶¹⁵

Поглавље је структурирано на следећи начин. У наставку овог потпоглавља ћемо представити случајеве у оквиру пројекта у програму NVivo, а који се односе на период од 2017. до 2021. године. У другом потпоглављу ћемо представити резултате анализе садржаја у вези са перцепцијом претњи у јавном дискурсу, као и резултат анализе садржаја циљева који су сматрани значајним и средстава коришћених за њихово остварење. У трећем потпоглављу ћемо представити резултате анализе садржаја која се односи на случај Ирана, а у вези са енергетским претњама, односно равнотежом енергетске моћи, док ћемо у четвртном потпоглављу истражити савезништва за земљама ЗСС за време Трампове администрације. Последње потпоглавље је посвећено перцепцијама Доналда Трампа у периоду његовог мандата, а у односу на међународне околности, као и преференције у погледу одређених средстава и активности спољне политике.

За квалитативну анализу садржаја су коришћени искључиво јавно доступни документи са архивираног вебсајта Стејт Департмента од 2017 до 2021. године, односно његове Канцеларије за блискоисточне послове (*Bureau of Near Eastern Affairs*) и јавно доступна база докумената са

¹⁶¹⁵ За потребе писања ове дисертације су креирана два пројекта у програму, због техничких потешкоћа које су се јављале када је број докумената прешао 1000, али је шема кодирања иста, начин сврставања у кодове и случајеве, као и програмске алатке за анализу су истоветни. Једина разлика је у документима, односно говорницима који су чинили случајеве. Због тога се говори о једном пројекту у програму NVivo.

вебсајта „Пројекат америчког председништва“ (*American Presidency Project*) Универзитета у Санта Барбари.¹⁶¹⁶ Овде је значајно нагласити да су крајњи резултати увек прегледани и тумачени од стране аутора ове докторске дисертације, односно да није коришћено аутоматско кодирање које може да врши програм. Као и у случају квалитативне анализе садржаја јавног дискурса за време Обаине администрације, и овде је коначни одабир докумената вршен на основу тематског критеријума.¹⁶¹⁷ За разлику од садржаја који је анализиран у вези са Обаином администрацијом, у случају јавног дискурса Трампове администрације постојала је већа доступност и следствено заступљеност докумената Стејт Департмента. Документи су према врсти класификовани исто као и раније – „Интервју“ (Interview), „Медијска белешка“ (Media Note), „Меморандум“ (Memorandum), „Обавештење Конгресу“ (Message to the Congress), „Изјава о политици“ (Policy Document), „Изјава за медије“ (Press Statement), „Конференција за медије“ (Press Conference), „Искази“ (Remarks), „Посебна конференција за медије“ (Special Briefing), „Говор“ (Speech), „Сведочење“ (Testimony) и „Писани чланак“ (Written Article) – уз додатак „Саопштења са друштвених мрежа“ (Social Media) као врсте докумената.¹⁶¹⁸

У случају анализе јавног дискурса Трампове администрације саопштења су сврставана у пет основних случајева: „Иран“, „Ирак“, „Јемен“, „Блиски исток и спољна политика уопштено“,¹⁶¹⁹ и „ЗСС“, са следећим посебним или подслучајевима: „Бахреин“, „Оман“, „Кувајт“, „Катар“, Саудијска Арабија“, „Уједињени Арапски Емирати“ и „Заливски савет за сарадњу“. На основу иницијалног читања и класификације саопштења према основним случајевима и документима, може се закључити да су у јавном дискурсу Трампове администрације најзаступљенији били искази који су се односили на Иран (802 саопштења из 373 документа), ЗСС (729 саопштења из 367 докумената), Ирак (366 саопштења из 247 документа), Блиски исток и спољну политику уопштено (214 саопштења из 124 документа) и Јемен (86 саопштења из 74 документа). Међу посебним случајевима у оквиру основног случаја „ЗСС“ највише саопштења се односило на случај „Саудијска Арабија“ (322 саопштења из 201 документа), након чега следе: случај „Уједињени Арапски Емирати“ (123 саопштења из 93 документа), случај „Катар“ (84 саопштења из 61 документа), случај „Бахреин“ (69 саопштења из 49 докумената), случај „Заливски савет за сарадњу“ (63 саопштења из 52 документа), случај „Кувајт“ (50 саопштења из 27 докумената) и случај „Оман“ (18 саопштења из 15 докумената).

На наредном низу слика приказани су посебни и појединачни случајеви у оквиру сваког од основних случајева, на основу говорника којима се саопштења приписују. У већини основних случајева они су разврстани у датотеке „Званичници администрације и секретари администрације за медије“, „Званичници Стејт Департмента и секретари Стејт Департмента за медије“, „Институционално“, „Директан говор Доналда Трампа“ и „Доналд Трамп – припремљени говор“.

¹⁶¹⁶ U. S. State Department, Archived Content, 2017-2021, <https://2017-2021.state.gov>
The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/>

¹⁶¹⁷ Као и у претходном поглављу, овде наводимо само линкове ка документима који су директно цитирани, иако је укупни број анализираних докумената већи. Линковима који су цитирани у шестом поглављу последњи пут је приступљено у децембру 2024. године.

¹⁶¹⁸ У случају јавно доступних докумената за време Трампове администрације, емпиријски подаци су налажали класификацију изјава са Твитера (Twitter) или „твитова“ (Tweets) као посебне врсте документа, с обзиром на то да је председник Трамп у значајној мери користио ову друштвену мрежу. Поред њега, у анализу су ушли и твитови државног секретара Мајкла Помпеа (*Michael R. Pompeo*) и Стејт Департмента. Притом је важно нагласити да су коришћени само твитови ових говорника, не и ретвитови.

¹⁶¹⁹ За разлику од анализе докумената из претходног поглавља, овде је случај „Блиски исток и спољна политика уопштено“ основни случај, због већег броја референци које су биле релевантне, а из којих се није могло прецизно утврдити на коју се тачно државу у региону односе, као и референци које су се односиле на општи правац америчке спољне политике, а исказане су у документима о Блиском истоку и посредно се односе и на Персијски залив.

Као што се може видети на слици 24, „Бахреин“, „Кувајт“ и „Оман“ имају мањи број појединачних случајева говорника, у складу са мањим бројем референци. Случај „Кувајт“ има најмање говорника, и то су: председник Доналд Трамп (Donald Trump As Prepared For Delivery; Donald Trump Direct Speech), државни секретар Мајкл Помпео (*Michael R. Pompeo*), неименовани виши званичници Стејт Департмента (Senior State Department Official) и институционалне изјаве. У случају „Оман“ постоје следећи говорници – председник Доналд Трамп, државни секретар Мајкл Помпео, секретари Стејт Департмента за медије Хедер Науерт (*Heather Nauert*) и Морган Ортагус (*Morgan Ortagus*),¹⁶²⁰ неименовани виши званичници Стејт Департмента и институционалне изјаве. У случају „Бахреин“, тако су заступљени председник Доналд Трамп, државни секретар Мајкл Помпео, секретар за финансије Стивен Мнучин (*Steven Mnuchin*),¹⁶²¹ виши саветник председника Џеред Кушнер (*Jared Kushner*),¹⁶²² секретар администрације за медије Кејли Мек Енани (*Kayleigh McEnany*),¹⁶²³ секретари Стејт Департмента за медије Роберт Паладино (*Robert Palladino*), Хедер Науерт и Морган Ортагус, специјални представник за Иран и виши саветник државног секретара Брајан Хук (*Brian Hook*),¹⁶²⁴ неименовани виши званичници Стејт Департмента и институционалне изјаве.¹⁶²⁵

¹⁶²⁰ Department Spokesperson.

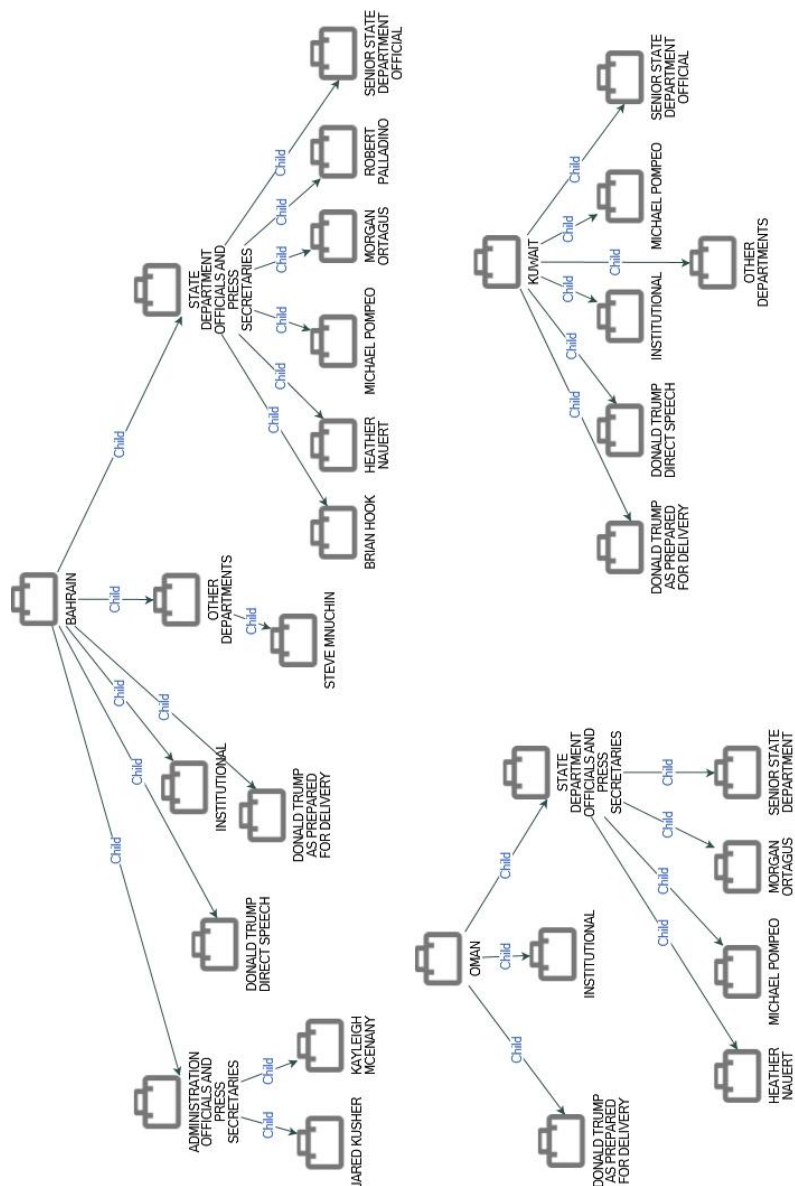
¹⁶²¹ Secretary of Treasury.

¹⁶²² Senior Advisor.

¹⁶²³ Press Secretary.

¹⁶²⁴ Special Representative for Iran and Senior Policy Advisor to the Secretary of State.

¹⁶²⁵ С обзиром на то да је за време Трампове администрације долазило до релативно честих промена у особљу, овде наводимо функције званичника онако како су наведене у тренутку давања исказа који улазе у анализу садржаја.

Слика 24. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за подслучајеве „Бахреин“, „Оман“ и „Кувајт“ у оквиру основног случаја „ЗСС“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

На слици 25 су представљени случајеви појединачних говорника за „Саудијску Арабију“ – председник Доналд Трамп, саветници председника за националну безбедност Херберт Рејмонд Мек Мастер (*Herbert Raymond McMaster*), Мајкл Флин (*Michael Flynn*) и Роберт О’Брајан (*Robert O’Brien*),¹⁶²⁶ секретари администрације за медије Шон Спајсер (*Sean Spicer*) и Сара Сандерс (*Sarah Sanders*), Џеред Кушнер, Мајкл Помпео, помоћник државног секретара за енергетске ресурсе Френсис Фенон (*Francis Fannon*),¹⁶²⁷ Брајан Хук, помоћник државног секретара за блискоисточне послове Дејвид Шенкер (*David Schenker*),¹⁶²⁸ амбасадор САД у Саудијској Арабији Џон Абизејд (*John Abizaid*), секретари Стејт Департмента за медије Роберт Паладино, Хедер Науерт, Морган Ортагус и Кејл Браун (*Cale Brown*), неименовани званичници Стејт Департмента и институционалне изјаве.

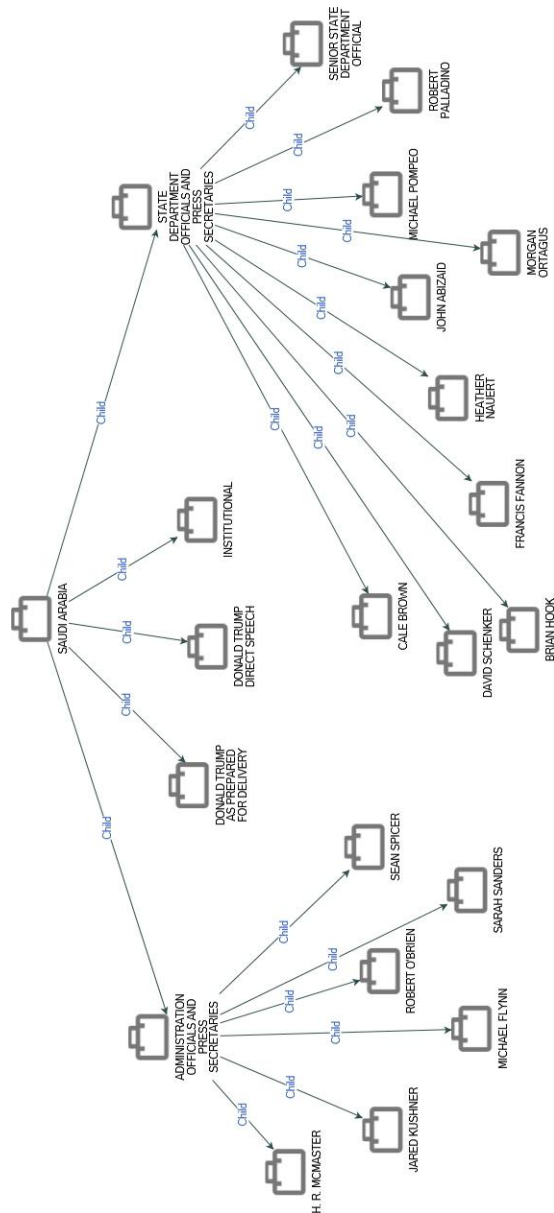
У случају „Уједињени Арапски Емирати“, као што је представљено на слици 26, присутни су следећи говорници: председник Доналд Трамп, Х. Р. Мек Мастер, Џеред Кушнер, Роберт О’Брајан, помоћник председника за државну безбедности и против-тероризам Том Босерт (*Tom*

¹⁶²⁶ National Security Advisor.

¹⁶²⁷ Assistant Secretary for Energy Resources.

¹⁶²⁸ Assistant Secretary for Near Eastern Affairs.

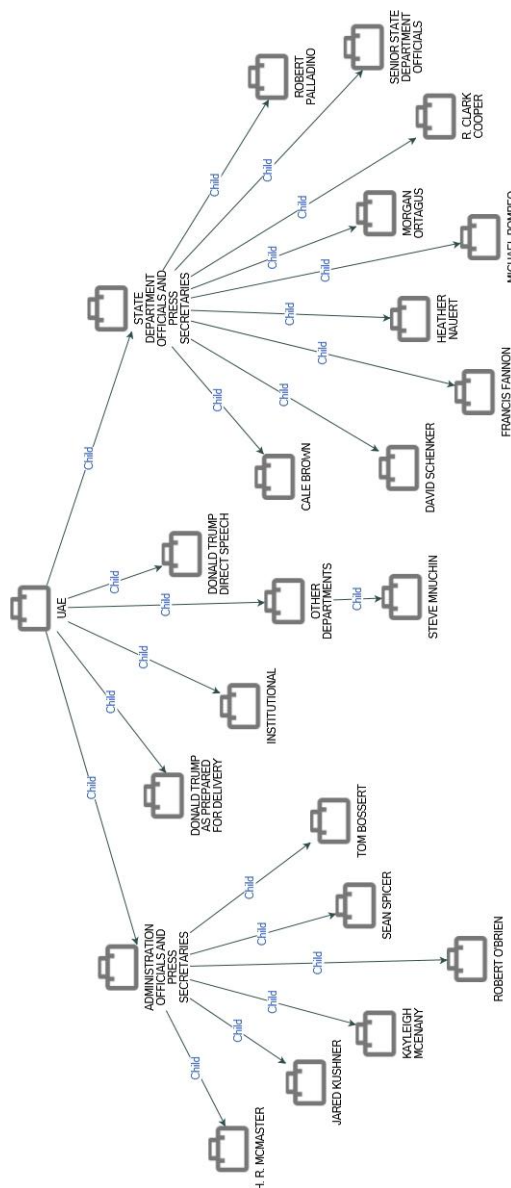
Bossert),¹⁶²⁹ Кејли Мек Енани, Шон Спајсер, Мајкл Помпео, помоћник државног секретара за политичко-војне послове Р. Кларк Купер (*R. Clark Cooper*),¹⁶³⁰ Стивен Мнучин, Дејвид Шенкер, Френсис Фенон, секретари за медије Роберт Паладино, Морган Ортагус, Хедер Науер и Кејл Браун, неименовани званичници Стејт Департамента и институционалне изјаве.

Слика 25. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за подслучај „Саудијска Арабија“ у оквиру основног случаја „ЗСС“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

¹⁶²⁹ Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism.

¹⁶³⁰ Assistant to the Secretary of State for Political-Military Affairs.

Слика 26. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за подслучај „Уједињени Арапски Емирати“ у оквиру основног случаја „ЗСС“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

У случају „Заливски савет за сарадњу“, који обухвата саопштења која се односе на организацију у целини, појединачни говорници, представљени на слици 27, су председник Доналд Трамп, Х. Р. Мек Мастер, шеф особља/кабинета Џон Кели (*John Kelly*),¹⁶³¹ Мајкл Помпео, Брајан Хук, Френсис Фенон, Морган Ортагус, главни заменик помоћника државног секретара Џои Худ (*Joey Hood*),¹⁶³² неименовани званичници Стејт Департамента и институционалне изјаве. Када је реч о „Јемену“, такође представљеном на слици 27, као говорници се издвајају председник Доналд Трамп, потпредседник САД Мајкл Пенс (*Michael Pence*), Шон Спајсер, Мајкл Помпео, Брајан Хук, Дејвид Шенкер, представник САД при УН Ники Хејли (*Nikki Haley*),¹⁶³³ Роберт Паладино, Морган Ортагус, Хедер Науерт, неименовани виши званичници Стејт Департамента и институционалне изјаве.

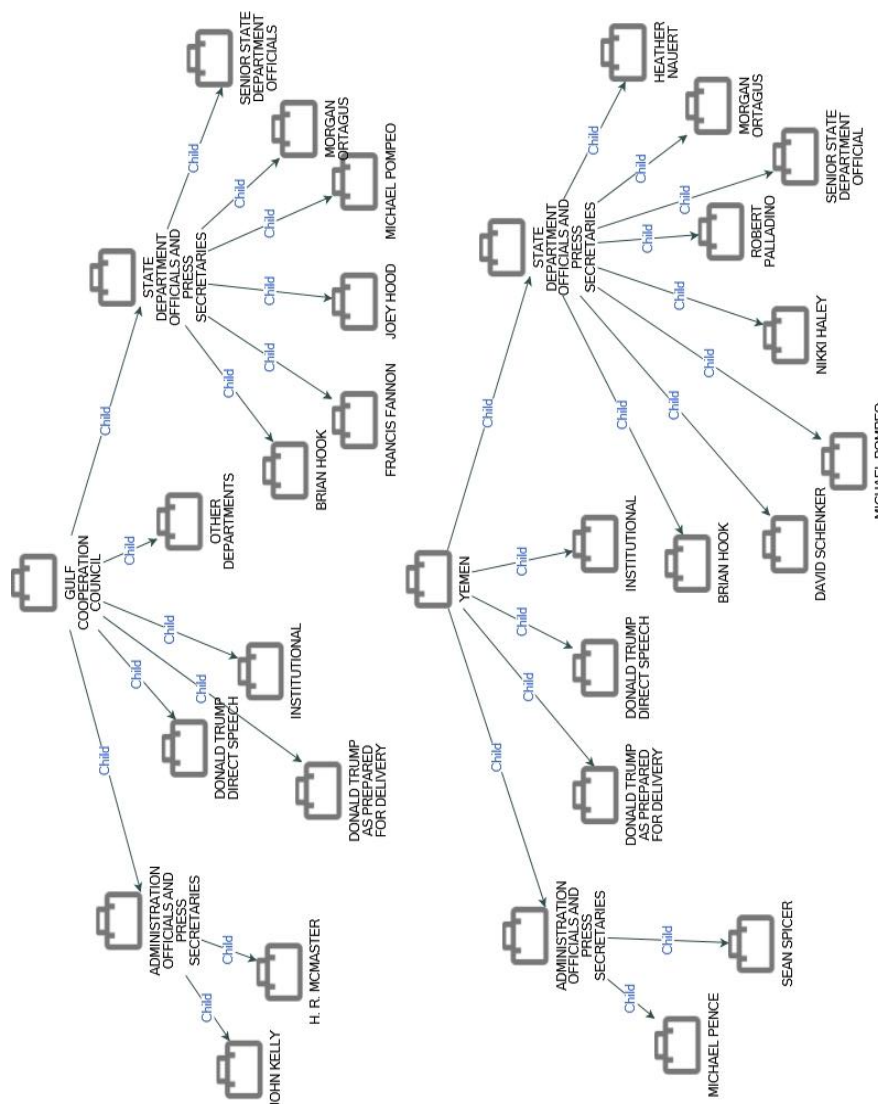
Као што је већ објашњено, „Блиски исток и спољна политика уопштено“ представља један од основних случајева у пројекту за време Трампове администрације, а говорници који се везују за њега су: председник Доналд Трамп, Мајкл Помпео, државни секретар Рекс Тилерсон (*Rex*

¹⁶³¹ Chief of Staff.

¹⁶³² Principal Deputy Assistant to the Secretary of State.

¹⁶³³ U. S. Representative to the United Nations.

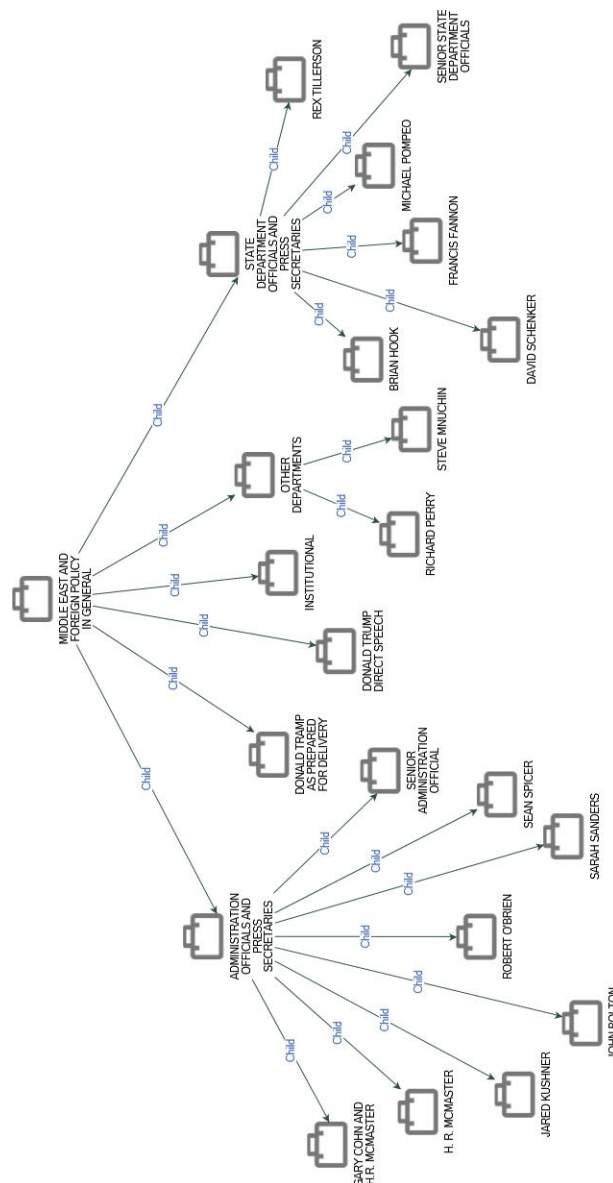
Tillerson), Стивен Мнучин, секретар за енергију Ричард Пери (Richard Perry),¹⁶³⁴ Џеред Кушнер, Х. Р. Мек Мастер, Роберт О’Брајан, председник Националног економског савета Гери Коун (Gary Cohn),¹⁶³⁵ саветник за националну безбедност (John Bolton), неименовани виши званичници администрације (Senior Administration Officials), Сара Сандерс, Шон Спајсер, Брајан Хук, Дејвид Шенкер, Френсис Фенон, неименовани виши званичници Стејт Департамента и институционалне изјаве. Посебни и појединачни говорници у овом основном случају су представљени на слици 28.

Слика 27. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за подслучај „Заливски савет за сарадњу“ у оквиру основног случаја „ЗСС“ и основни случај „Јемен“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

¹⁶³⁴ Secretary of Energy.

¹⁶³⁵ National Economic Council Director.

Слика 28. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за основни случај „Блиски исток и спољна политика уопштено“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Посебна разлика у односу на период Обамина администрације се огледа у смањеном присуству саопштења о случају „Ирак“. У овом случају су присутни следећи говорници, представљени на слици 29: председник Доналд Трамп, Рекс Тилерсон, Мајкл Помпео, Стивен Мнучин, секретар одбране Марк Еспер (*Mark Esper*),¹⁶³⁶ Х. Р. Мек Мастер, Џеред Кушнер, стални представник САД при НАТО Кеј Бејли Хачисон (*Kay Bailey Hutchison*),¹⁶³⁷ Кејли Мек Енани, Шон Спајсер, Сара Сандерс, Брајан Хук, Дејвид Шенкер, Џои Худ, заменик помоћника секретара за Ирак Дејвид Коупли (*David Copley*),¹⁶³⁸ специјални изасланик за глобалну коалицију за победу над ИСИС Џејмс Џефри (*James Jeffrey*),¹⁶³⁹ координатор за против-тероризам Нејтан Сејлс (*Nathan Sales*),¹⁶⁴⁰ Ники Хејли, Роберт Паладино, Морган Ортагус, Хедер Науерт, неименовани виши званичници Стејт Департмента и институционалне изјаве.

Коначно, случај „Иран“, представљен на слици 30, има највише саопштења у пројекту, па можемо рећи да је преовлађивао у јавном дискурсу Трампове администрације. Говорници у

¹⁶³⁶ Secretary of Defense.

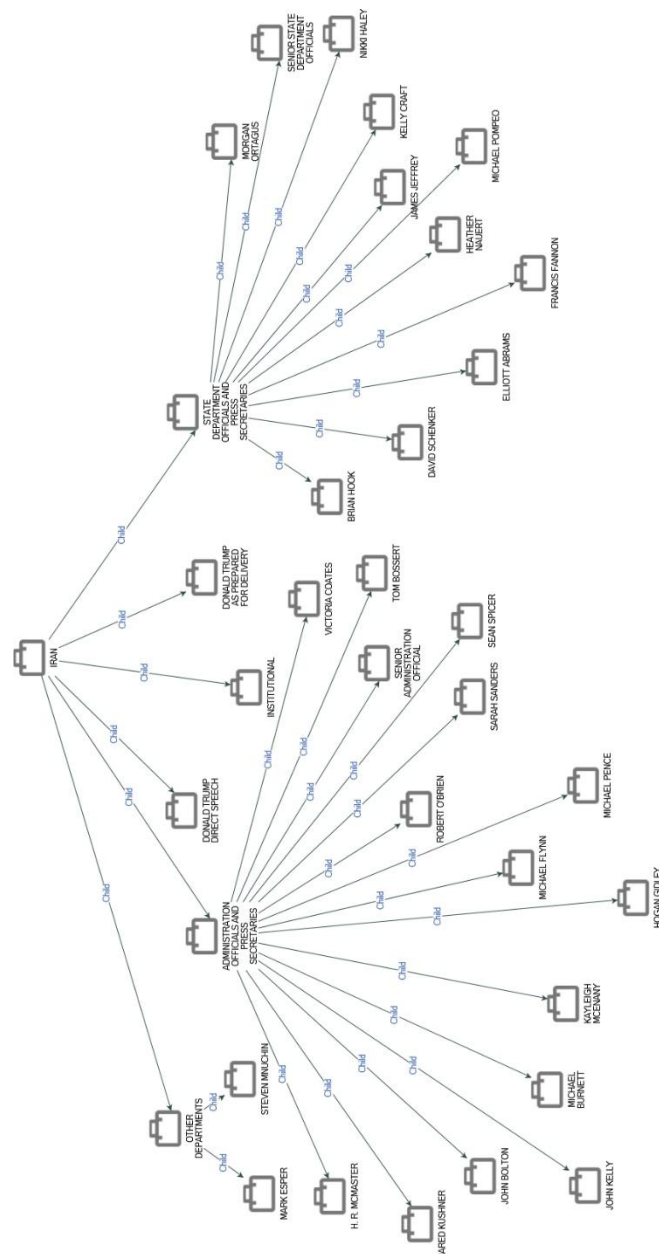
¹⁶³⁷ U. S. Permanent Representative to NATO.

¹⁶³⁸ Deputy Assistant to the Secretary of State for Iraq.

¹⁶³⁹ Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS.

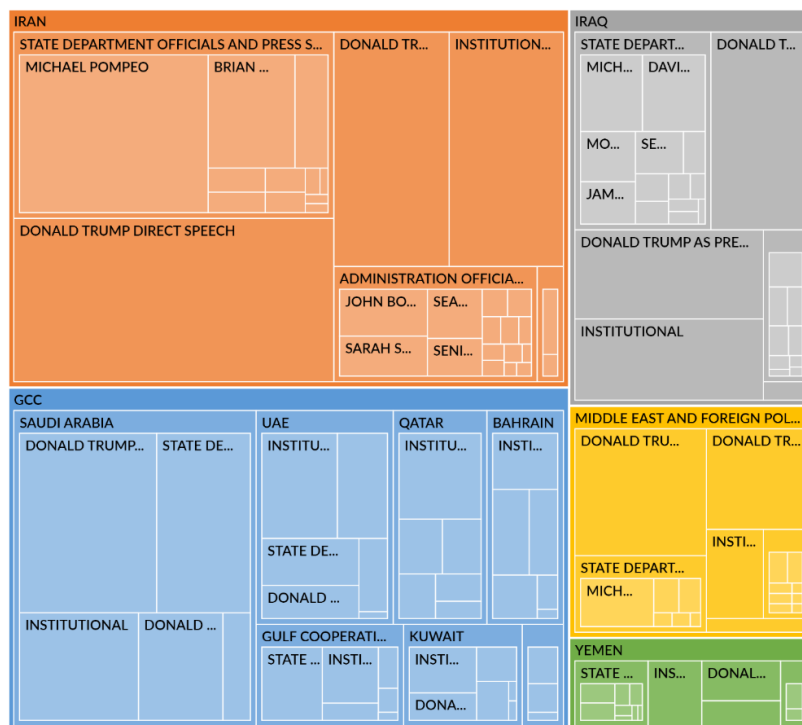
¹⁶⁴⁰ Coordinator for Counterterrorism.

1642 Senior Director for Middle East.

Слика 30. Посебни и појединачни случајеви на основу говорника за основни случај „Иран“. Извор: обрада аутора у програму NVivo

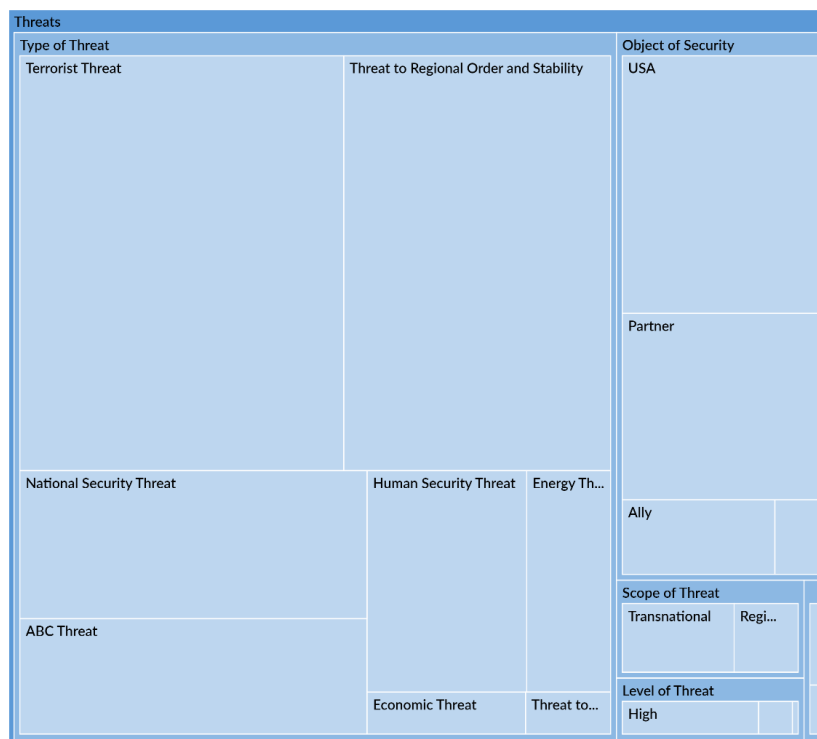
На слици 31 може се видети распоред саопштења према броју и према основним, посебним и појединачним случајевима. За разлику од претходне администрације, много је мање саопштења у случају Ирака, док постоји повећање у случају ЗСС. Поред тога, може се приметити мања заступљеност саопштења секретара администрације за медије, због мањег броја конференција за медије на којима су спомињане теме од интереса за овај рад, посебно у време пандемије. Поред тога, као што смо споменули, већи је удео саопштења Стејт Департамента, јер су били доступнији за период Трампове него Обаине администрације.

Слика 31. Распоред саопштења према основним, посебним и појединачним случајевима. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Процедура која се користи за анализу докумената је иста као и у претходном поглављу. Оквир за кодирање је исти када је реч о главним димензијама пројекта, као и њиховим категоријама, али је услед конкретних емпиријских налаза додато неколико кодова који нису били неопходни приликом анализе јавно доступних докумената Обаине администрације. То су: поткод „Енергетска доминација“ у оквиру кода „Енергија“ („Посебни циљеви“ – „Спољнополитички циљеви“), поткод „Суспензија или ревизија споразума“ у оквиру кода „Дипломатска средства“ („Спољнополитичка средства“), поткодови „Царине и трговине“ и „Суспензија или ревизија економске помоћи“ у оквиру кода „Економска средства“ („Спољнополитичка средства“). На крају, коду „Обуздавање“ додат је део „Одвраћање“ (Containment and Deterrence) због приметно већег броја саопштења о овој активности у периоду Трампове администрације.

На слици 32 представљен је распоред категорија, кодова и поткодова у оквиру димензије „Претње“. Иако се у овом раду не ослањамо на квантитативну анализу текста, број кодираних саопштења на основу ког је направљена хијерархијска табела димензије „Претње“ се такође користи за утврђивање тема које су преовлађивале у јавном дискурсу у вези са перцепцијом претњи. Као што се може видети на слици 32, у јавном дискурсу Трампове администрације, а када је реч о Персијском заливу, су доминирала саопштења о следећим врстама претњи. Највише саопштења се односило на поткодове „Терористичка претња“ и „Претња регионалном поретку и стабилности“, док је нешто мање саопштења било у вези са потковима „Претња националној безбедности“, „Нуклеарна – биолошка – хемијска претња“ и „Претња људској безбедности“. Најмањи број саопштења се односио на поткодове „Енергетска претња“, „Економска претња“ и „Претња међународном поретку“. Као „Објекат безбедности“ се појављују у сличној мери „САД“ и „Партнер“, док се нешто мањи број саопштења односи на поткод „Савезник“. Када је реч о обухвату претње, иако не постоје одреднице за свако саопштење, у већој мери су присутни искази о транснационалној, а мање о регионалној претњи.

Слика 32. Распоред категорија у оквиру димензије „Претње“ према броју кодираних саопштења за све основне случајеве.
Извор: обрада аутора у програму NVivo

Као и у претходном поглављу, квалитативну анализу садржаја јавно доступних докумената Трампове администрације смо почели упитом матрице кодирања који комбинује врсту претње са објектом безбедности, нивоом претње, територијалним обухватом претње и временским периодом у коме се потенцијална претња остварује. Циљ овог упита је утврђивање непосредности и јасноће претње, као системског подстицаја одређене спољне политике, а у перцепцији Трампове администрације. На основу садржине преклапања или колокација се могу извести следећи закључци о перцепцији претњи у јавном дискурсу Трампове администрације.

1. Када је реч о САД као објекту безбедности у јавном дискурсу се издвајају следеће претње:

- *Претња националној безбедности.* За разлику од јавног дискурса претходне администрације, где је као најзначајнија претња објекту безбедности САД била перципирана терористичка претња, у јавном дискурсу Трампове администрације, ситуација је мало другачија. Упркос томе, што свеукупно посматрано има највише саопштења која се односе на поткод „Терористичка претња“, искази кодирани на овај начин су углавном уопштени и не наводе САД као референтни објекат. У том смислу, као претње националној безбедности САД се од самог почетка Трамповог мандата (као и пре тога) наводи „претеће понашање Ирана“.¹⁶⁴³ Типични искази у овом контексту су и: „Обамина администрација није успела да адекватно одговори на злонамерне активности Техерана, укључујући трансфере наоружања, подршку тероризму и друга кршења међународних норми. Трампова администрација осуђује такве активности Ирана које угрожавају безбедност, просперитет и стабилност широм и изван Блиског истока, чиме угрожавају животе Американаца“,¹⁶⁴⁴ „претња коју злонамерно понашање Ирана и даље

¹⁶⁴³ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald Trump is Rebuilding American Strength and Confronting Threats*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335982>

¹⁶⁴⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323684>

представља по америчку националну безбедност, спољну политику и економију“,¹⁶⁴⁵ „Активности и политике иранске владе укључујући развој балистичких ракета, подршку међународном тероризму и угрожавања људских права и даље представљају необичну и ванредну претњу националној безбедности, спољној политици и економији Сједињених Држава“,¹⁶⁴⁶ „огромна претња националној безбедности коју Иран представља за Сједињене Државе, наше пријатеље и савезнике“,¹⁶⁴⁷ „Препознајемо Исламску Републику Иран као највећу претњу том миру [на Блиском истоку, прим. О. С.] – највећу претњу, искрено, Американцима широм ове велике [great] земље“. ¹⁶⁴⁸ Овде су такође сврстани напад Ирана на америчке беспилотне летелице у Персијском заливу, што је у саопштењу за медије окарактерисано као „агресија“, ¹⁶⁴⁹ напади на америчко војно особље у ирачким базама које је приписивано Ирану, односно иранским заступницима („напад иранског режима“), ¹⁶⁵⁰ као и претња америчком пловилу у мореузу Ормуз („претња безбедности брода и његове посаде“), ¹⁶⁵¹ перципирана „непосредна претња“ по америчко дипломатско и војно особље од иранског генерала Касема Солејманија. ¹⁶⁵² Поред тога, као претња националној безбедности САД током Трампове администрације се спомињала и могућност мешања у америчке председничке изборе. ¹⁶⁵³ Током Трампове администрације, претња националној безбедности је постојала и у вези са ситуацијом у Јемену, услед чега је продужавано „ванредно стање“ (*national emergency*) у вези са Јеменом. ¹⁶⁵⁴ У вези са Јеменом спомиње се претња америчким држављанима који живе у Саудијској Арабији, а које је „угрожено нападима Хути [покрета, прим. О. С.]“. ¹⁶⁵⁵ Претњом националној безбедности САД сматрана је и имиграција држављана појединих земаља из Персијског залива, пре свега Ирана и Јемена. Претња националној безбедности се спомињала и у случају Уједињених Арапских Емирата, као „претња погоршања националне безбедности САД коју представља увоз алуминијума из Уједињених Арапских Емирата“ (“threatened

¹⁶⁴⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Reimposing Certain Sanctions With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333127>

¹⁶⁴⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332923>

¹⁶⁴⁷ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 29, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-4/>

¹⁶⁴⁸ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Greg Kelly of Greg Kelly Reports on Newsmax TV.”, October 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-greg-kelly-of-greg-kelly-reports-on-newsmax-tv/>

¹⁶⁴⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Imposing Sanctions on the Supreme Leader of Iran and the Worst Elements of the Iranian Regime*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334373>

¹⁶⁵⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Situation in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335438>

¹⁶⁵¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Flag Presentation Ceremony*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333718>

¹⁶⁵² Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin on Iran Sanctions*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335382>

¹⁶⁵³ Видети нпр. исказе са конференције за штампу доступне на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343298>

¹⁶⁵⁴ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333543>

¹⁶⁵⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to Saudi Arabia, the United Kingdom, Spain, and Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333753>

impairment to the national security”).¹⁶⁵⁶ У случају Ирака је настављено ванредно стање због перципиране „необичне и ванредне претње националној безбедности и спољној политици Сједињених Држава“. ¹⁶⁵⁷ Ипак, већински, претње које се односе на случај Ирака су у вези са Ираном, односно заступницима које је америчка администрација повезивала са Ираном.¹⁶⁵⁸

- *Терористичка претња.* Поједине претње које су кодиране као претње националној безбедности преклапају се и са овим поткодом, и то у највећој мери у случају Ирана. За разлику од Обаине администрације, где су у највећој мери била заступљена саопштења о Исламској држави као терористичкој претњи, у јавном дискурсу Трампове администрације велики део саопштења из овог поткода се односи управо на Иран. Један од разлога је што се до Трамповог мандата терористичка претња од ИСИЛ концентрисала више у Сирији него у Ираку, као и ослобађање територије под контролом те терористичке организације до почетка 2018. године. Други разлог је што је у много већој мери понашање Ирана у региону перципирано као посредна терористичка претња, односно у саопштењима је присутна карактеризација Ирана као државе која пружа подршку терористичким покретима у региону. Типични искази који указују на то су: „Од свог оснивања као револуционарне теократије 1979. године, Исламска Република Иран је објавила непријатељство САД и њиховим савезницима и партнерима. Иран остаје водећа светска држава спонзор тероризма и пружа помоћ Хезболаху, Хамасу, Талибанима, Ал Каиди и другим терористичким мрежама“, ¹⁶⁵⁹ „Он [Касем Сулејмани] је архитекта великих иранских терористичких напада у протеклих 20 година. Убио је 608 Американаца само у Ираку“. ¹⁶⁶⁰ Терористичка претња је перципирана и у случају Јемена (нпр. „[...] да порази терористе који теже да нашкоде САД“, ¹⁶⁶¹ „[...] способност Сједињених Држава да спрече ширење екстремистичких организација попут Ал Каиде на Арапском полуострву и ИСИС у Јемену“, ¹⁶⁶² „Већ много година, Ал Каида на Арапском полуострву је, како процењујемо, највећа претња од Ал Каидиних афилијација, због својих интереса и способности да нападне америчку домовину“. ¹⁶⁶³ За разлику од Обаме, који је тежио смањењу употребе овог термина и стигматизације исламске религије, званичници

¹⁶⁵⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Proclamation 10139—Adjusting Imports of Aluminum Into the United States*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347872>

¹⁶⁵⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to the Stabilization of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333045>

¹⁶⁵⁸ Видети нпр. Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Call with Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman al Saud.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-call-with-saudi-crown-prince-mohammed-bin-salman-al-saud-3/>

¹⁶⁵⁹ Donald J. Trump (1st Term), *National Security Presidential Memorandum on Ceasing United States Participation in the Joint Comprehensive Plan of Action and Taking Additional Action To Counter Iran’s Malign Influence and Deny Iran All Paths to a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333015>

¹⁶⁶⁰ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on the Situation in Iraq.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 3, 2020, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-the-situation-in-iraq/>

¹⁶⁶¹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 54 - To Direct the Removal of United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by the Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348629>

¹⁶⁶² Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 54 - To Direct the Removal of United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by the Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335326>

¹⁶⁶³ James Jeffrey and Nathan Sales, “Special Envoy for the Global Coalition to Defeat ISIS Ambassador James F. Jeffrey And Counterterrorism Coordinator Ambassador Nathan A. Sales.”, August 1, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-envoy-for-the-global-coalition-to-defeat-isis-ambassador-james-f-jeffrey-and-counterterrorism-coordinator-ambassador-nathan-a-sales/>

Трампове администрације су користили термин „радикални исламски тероризам“.¹⁶⁶⁴ Присутна су и извесна саопштења о ИСИЛ, али је наглашавана победа над том терористичком организацијом, односно смањење претње („Под вођством председника Трампа, Сједињене Државе поражавају терористе који прете нашој домовини и грађанима“).¹⁶⁶⁵ У Ираку је постојала перцепција терористичке претње по америчко особље.¹⁶⁶⁶

- *Претња регионалном поретку и стабилности.* Када је реч о перцепцији ове претње, као објекат безбедности се појављују САД у вези са нападима у међународним водама (нпр. „Ово је последњи у низу инцидената у последњих шест месеци у којима снаге Хути [покрета] које Иран обучава и наоружава ударају на пловила УАЕ и саудијска пловила и прете америчким и савезничким пловилима која пролазе кроз Црвено море“),¹⁶⁶⁷ као и уопштено у вези са иранским активностима у региону, укључујући и пролиферацију конвенционалног наоружања (нпр. „Годинама, Иран и његови заступници су бомбардовали америчке амбасаде и војне инсталације, убијали хиљаде америчких војника и киднаповали, лишавали слободе и мучили америчке држављане“,¹⁶⁶⁸ „Злонамерно понашање Ирана у региону је директна и значајна претња економским и стратешким интересима САД и америчког народа“,¹⁶⁶⁹ „дестабилишуће активности режима које прете САД“).¹⁶⁷⁰ Иако се у највећој мери односе на случај Ирана, постоје и саопштења која су кодирана као „претња регионалном поретку и стабилности“ у случају Јемена, а са САД као објектом безбедности (нпр. „[...] држављани САД који имају боравиште у Саудијској Арабији и који су угрожени нападима Хути [покрета] из Јемена“).¹⁶⁷¹
- *Остале перципиране претње са САД као објектом безбедности.* Док је претња нуклеарне пролиферације била значајно изражена у јавном дискурсу Обаине администрације, као потенцијално угрожавајућа и за САД, у саопштењима званичника Трампове администрације, нагласак је више био на осталим претњама које су перципирали у случају Ирана. Ипак, постоје и саопштења о нуклеарној – биолошкој – хемијској претњи, али у доста мањој мери (нпр. „Америка неће бити талац у нуклеарној уцени“,¹⁶⁷² „Приходи од нафте су помогли да финансирају њихове програме нуклеарног наоружања и балистичких

¹⁶⁶⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Excerpts from President Donald J. Trump's Remarks at a Make America Great Again Peaceful Protest in Rochester, Minnesota*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347257>

¹⁶⁶⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump's Foreign Policy Puts America First*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332200>

¹⁶⁶⁶ David Schenker, “Briefing with Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker On Iraq and Middle East Issues.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, April 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraq-and-middle-east-issues/>

¹⁶⁶⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - Statement by the National Security Advisor on the Iranian Ballistic Missile Launch*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322952>

¹⁶⁶⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553>

¹⁶⁶⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - A Look at the U.S. Strategy for Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334573>

¹⁶⁷⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Cooperation between the United States, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates on Energy and Iran Policies*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334823>

¹⁶⁷¹ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to the United Arab Emirates, United Kingdom, and France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333754>

¹⁶⁷² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553>

ракета који прете региону и Сједињеним Државама“,¹⁶⁷³ „Ирански споразум је оставио отворен пут за развој нуклеарног наоружања“).¹⁶⁷⁴ Присутна је и перцепција претње људској безбедности, која је у вези са држављанима САД, а првенствено у случају Ирана.¹⁶⁷⁵ Економска претња је спомињана у оквиру претходно споменуте формулације у случају Ирана и УАЕ, о чему је било речи у делу о претњи националној безбедности. Енергетске претње ће бити размотрене у посебном одељку.

На основу квалитативне анализе саопштења која су кодирана као поједине врсте претње са САД као референтним објектом безбедности, може се закључити да је администрација углавном перципирала иранске активности у региону као претњу америчким држављанима, имовини, интересима, па чак и територији САД. У складу са тиме, у највећој мери су заступљена саопштења о претњи националној безбедности, терористичкој претњи и претњи регионалном поретку и стабилности. Притом, ове претње су углавном обележене као претње високог интензитета. Сматрамо да се у периоду Обамина администрације није у великој мери променила природа стратешког окружења, односно да је оваква перцепција претње била производ перцепција спољнополитичких одлучилаца. Таква перцепција стратешког окружења може да објасни и другачији приступ Трампове администрације Ирану у односу на његовог претходника. Ипак, чак и узевши у обзир да је постојала перцепција претње од Ирана за време Трампове администрације, природу стратешког окружења сматрамо мало више, али не и потпуно рестриктивном.

2. Садржина преклапања саопштења кодираних као „Врсте претњи“ и „Објекат безбедности“, односно „Савезник“ и „Партнер“ указују на следеће закључке:

- *Претња националној безбедности.* У складу са претходно наведеним схватањем о преовлађујућој перцепцији претњи од Ирана, и у оквиру овог кода су присутна саопштења која се тичу регионалне динамике, односно перципиране иранске претње у односу на партнере и савезнике САД у региону (нпр. „Иран наставља да прети америчким савезницима и партнерима у региону“,¹⁶⁷⁶ „Независно од области у којој се налазимо – видимо Јемен, Ирак – није важно где смо, видимо знакове – сваки знак – били то војници, био новац и оружје, то је Иран“).¹⁶⁷⁷ Када је реч о партнерима, највише саопштења се односило на претњу националној безбедности Саудијске Арабије од напада Хути покрета из Јемена (нпр. „Осуђујемо [...] њихове непромишљене ракетне нападе на Краљевину Саудијску Арабију и Уједињене Арапске Емирате“)¹⁶⁷⁸ која је повезивана и са Ираном (нпр. „Држава Иран је одговорна за крвави рат преко заступника са Саудијском Арабијом“).¹⁶⁷⁹ Поред тога, пролиферација балистичких ракета је сматрана претњом

¹⁶⁷³ Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Working to Bring Iran's Oil Exports to Zero*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334553>

¹⁶⁷⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Cutting Off Funds the Iranian Regime Uses to Support Its Destructive Activities Around the World*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334225>

¹⁶⁷⁵ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *White House Statement on American Citizens Unjustly Detained in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329613>

¹⁶⁷⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323684>

¹⁶⁷⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel in Jerusalem*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330905>

¹⁶⁷⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary Regarding the Violence and Humanitarian Conditions in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331965>

¹⁶⁷⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Standing With Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333286>

Саудијској Арабији, УАЕ и Израелу.¹⁶⁸⁰ У случају Ирака има мање саопштења овог типа, али постоје (нпр. „Мислим да је дуго времена постојала забринутост да ће Иран ући и доминирати деловима Ирака“,¹⁶⁸¹ „Ирански заступници су скоро извршили неколико напада на базе у којима су ирачке снаге стациониране заједно са америчким и коалиционим снагама“).¹⁶⁸² Поједина саопштења се односе и на друге претње сем Ирана (нпр. „Активности и политике одређених чланова Владе Јемена и других и даље прете миру, безбедности и стабилности Јемена“).¹⁶⁸³ Када је реч о савезницима, Иран је перципиран као претња националној безбедности Израела, који се у саопштењима представља као савезник, док се земље ЗСС представљају као партнери. Док је за време Обаине администрације Јемен био окарактерисан као партнер, са тим одређењем се престало у току Трамповог мандата. Такође је било мање спомињања Ирака у овом контексту у односу на претходну администрацију.

- *Претња регионалном поретку и стабилности.* У погледу ове претње такође преовлађују саопштења о иранским „дестабилишућим активностима које се настављају широм Блиског истока“,¹⁶⁸⁴ и „злонамерном [malign] регионалном утицају“,¹⁶⁸⁵ „експанзионистичкој спољној политици“¹⁶⁸⁶ и „регионалној агесији“¹⁶⁸⁷ који се спомињу у вези са Саудијском Арабијом, Бахреином, Ираком, Јеменом и другим државама у Персијском заливу. Типичан исказ је: „режим у Техерану је претња број један безбедности у Заливу и мирољубивом народу широм региона“.¹⁶⁸⁸
- *Остале перципиране претње савезницима и партнерима.* Терористичка претња од ИСИЛ се спомиње у случају Ирака, мада у значајно мањој мери него у јавном дискурсу Обаине администрације. Типични искази у том смислу су: „и даље постоје елементи ИСИС/Даеш који представљају претњу Ираку“,¹⁶⁸⁹ „[...] тероризам који представља претњу целом Ираку“,¹⁶⁹⁰ „[ИСИС] остаје отпорна и значајна претња тим државама [Ираку и Сирији,

Видети нпр. и: Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo’s Remarks to the Press.”, Secretary of State, June 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press/> Morgan Ortagus, “Houthi Attack on Abha Airport in Saudi Arabia.”, Department Spokesperson, July 2, 2019, <https://2017-2021.state.gov/houthi-attack-on-abha-airport-in-saudi-arabia/>

¹⁶⁸⁰ Brian Hook, “The Iranian Regime’s Transfer of Arms to Proxy Groups and Ongoing Missile Development.”, Special Representative for Iran and Senior Policy Advisor to the Secretary of State, November 29, 2018, <https://2017-2021.state.gov/the-iranian-regimes-transfer-of-arms-to-proxy-groups-and-ongoing-missile-development-2/>

¹⁶⁸¹ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326486>

¹⁶⁸² Michael R. Pompeo, “On Attacks by Iran’s Proxies in Iraq.”, Secretary of State, December 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/on-attacks-by-irans-proxies-in-iraq/>

¹⁶⁸³ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Continuation of the National Emergency With Respect to Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327095>

¹⁶⁸⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by U.S. Ambassador to the United Nations Nikki Haley*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331344>

¹⁶⁸⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Statement Regarding Executive Order To Impose Sanctions With Respect to Additional Sectors of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335397>

¹⁶⁸⁶ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on U.S. Airstrikes in Iraq and Syria.”, Bureau of Near Eastern Affairs, Special Briefing, December 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-u-s-airstrikes-in-iraq-and-syria/>

¹⁶⁸⁷ Ibid.

¹⁶⁸⁸ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo and Bahraini Foreign Minister Al Zayani at the U.S.-Bahrain Strategic Dialogue.”, December 1, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-bahraini-foreign-minister-al-zayani-at-the-u-s-bahrain-strategic-dialogue/>

¹⁶⁸⁹ Rex W. Tillerson, “Interview with Michel Ghandour of Al Hurra TV.”, Secretary of State, February 13, 2018, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-michel-ghandour-of-al-hurra-tv/>

¹⁶⁹⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328393>

прим. О. С.], региону, и у крајњој линији Америци, и посебно нашим европским партнерима, али укупан број напада се не повећава. Смањује се.“.¹⁶⁹¹ Поред тога, постоје саопштења о терористичкој претњи Ираку од терористичких организација које је Трампова администрација повезивала са Ираном.¹⁶⁹² Претња нуклеарне пролиферације Ирана се углавном перципирала и исказивала у вези са Израелом, а мање са државама ЗСС и Ираком, иако је посредно присутна у неколико саопштења. Енергетска претња партнерима ће бити разматрана у посебном одељку у овом поглављу. Претње људској безбедности су присутне у веома малој мери.

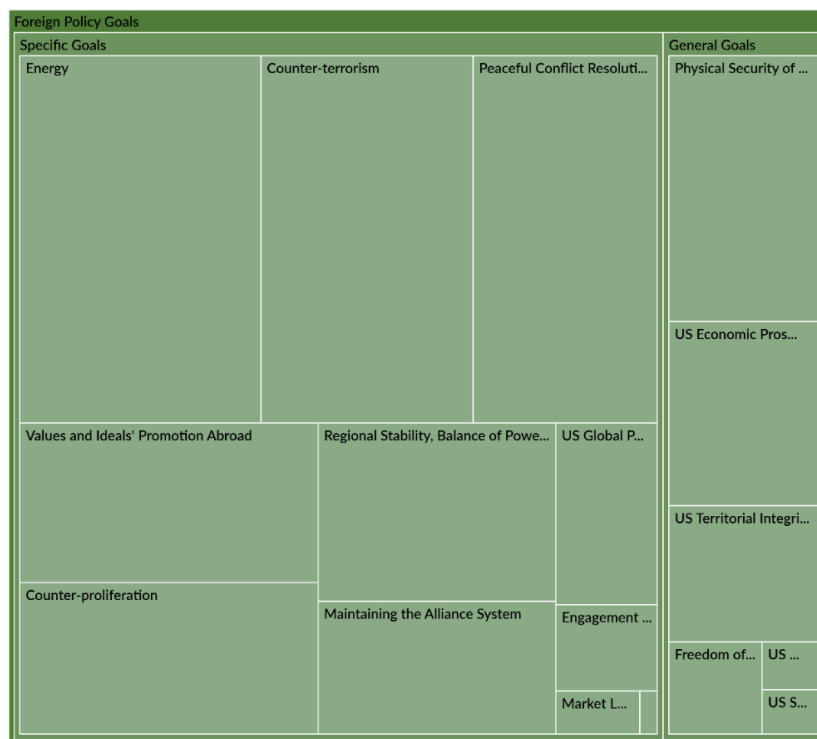
На основу увида у садржај саопштења кодираних као неки од поткодова у оквиру „Врсте претњи“ и „Савезник“ или „Партнер“, можемо закључити да је и у овом погледу преовлађивала перципирана претња из Ирана. У односу на претходну администрацију, мања пажња је посвећена претњи нуклеарне пролиферације и тероризма у региону, а већа претњи националној безбедности партнера и савезника, као и претњи регионалном поретку и стабилности. У односу на период Обамине администрације, оваква процена претњи говори о мало рестриктивнијој природи регионалног стратешког окружења, нарочито у контексту учесталих напада на Саудијску Арабију. Ипак, свеукупно посматрано, она и даље није била потпуно рестриктивна, узимајући у обзир ограниченост и локалну природу ових напада.

6.1.1. Политика Трампове администрације према равнотежи моћи у Персијском заливу – докази емпиријске импликације а3

У претходном делу текста смо представили резултате анализе садржаја који су у вези са перцепцијом претње за време Трампове администрације, док ћемо у наставку размотрити доказе исказа за активност а3 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма, почевши са циљевима спољне политике у Персијском заливу. Слика 33 представља број кодираних саопштења по категоријама у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“. Она се не користи у доказивању предвиђања, јер не даје увид у садржај саопштења, али се на основу ње може закључити које су теме доминирале у вези са циљевима спољне политике. У оквиру општих циљева највише саопштења постоји у категоријама „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“, „Амерички економски просперитет“ и „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“. Иако их нема много, присутна су саопштења о „Слободи пловидбе и трговине“, „Америчкој политичкој независности“. и „Америчком суверенитету“. У односу на јавни дискурс претходне администрације, највећа разлика се односи на код „Амерички економски просперитет“ који је био присутан у значајнијој мери. Међу посебним циљевима највећи број саопштења се односио на „Енергију“, „Против-тероризам“, „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализацију односа“. Нешто мањи, али и даље значајан број саопштења се односи на „Ширење вредности и идеала у иностранству“, „Регионалну стабилност, равнотежу моћи и друге велике силе“, „Против-пролиферацију“ и „Одржавање система савезништва“. Постоје и саопштења о „Америчкој глобалној позицији и међународној репутацији“, „Ангажовању и америчким интересима у региону“ и „Тржишној либерализацији и стабилности – глобалној економској безбедности“. Сличне теме су биле присутне и у претходној администрацији уз мало другачији распоред.

¹⁶⁹¹ James F. Jeffrey, “Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS James Jeffrey on the Virtual Meeting of Ministers of the Global Coalition to Defeat ISIS Small Group.” Special Representative for Syria Engagement and Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS, June 5, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-syria-engagement-and-special-envoy-to-the-global-coalition-to-defeat-isis-ambassador-james-jeffrey-on-readout-from-the-virtual-meeting-of-ministers-of-the-glob/>

¹⁶⁹² Видети нпр. David Schenker and Nathan A. Sales, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker and Counterterrorism Coordinator Ambassador Nathan A. Sales.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 26, 2020, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-and-counterterrorism-coordinator-ambassador-nathan-a-sales/>

Слика 33. Распоред категорија у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ према броју кодираних саопштења за све основне случајеве. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Први упит који користимо у вези са циљевима спољне политике САД у Персијском заливу укључује категорије, кодове и поткодове у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ и помоћни код „Значај“. Квалитативна анализа преклапања ових кодова би требало да укаже који циљеви су окарактерисани као битни за Трампову администрацију.

Категорије у оквиру поддимензије „Општи циљеви“ који садрже преклапања са помоћним кодом „Значај“ су, према броју саопштења у силазном редоследу: „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“, „Амерички економски просперитет“, „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“, „Амерички суверенитет“, „Слобода пловидбе и трговине“ и „Америчка политичка независност“. Категорије у оквиру поддимензије „Посебни циљеви“ у силазном распореду према броју саопштења која имају преклапања са кодом „Значај“ су: „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“, „Против-тероризам“, „Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе“, „Енергија“, „Против-пролиферација“, „Одржавање система савезништава“, „Ширење вредности и идеала у иностранству“, „Америчка глобална позиција и међународна репутација“, „Ангажовање и амерички интереси у региону“, и „Тржишна либерализација и стабилност – глобална економска безбедност“. Квалитативна анализа преклапања ових саопштења указује на следеће закључке:

1. *Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа.* Значајан део саопштења који је кодиран као „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“ се тиче решавања „Заливске кризе“, односно спора које се водио између Катара и других чланица ЗСС од 2017. године, а који је водио блокади и изолацији Катара у односу на друге државе организације. У саопштењима администрације је наглашавана потреба превазилажења ове кризе, односно мирног решавања спора и „уједињеног Заливског савета за сарадњу“.¹⁶⁹³ Ипак, решавање спора у оквиру ЗСС је углавном наглашавано као важно ради постизања других циљева (нпр. „Председник је нагласио да је јединство између арапских партнера Сједињених

¹⁶⁹³ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with King Salman Bin Abdulaziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328924>

Држава есенцијално ради унапређења регионалне стабилности и одвраћања иранске претње“).¹⁶⁹⁴ Друга значајна целина саопштења се односи на успостављање дипломатских односа Израела и арапских држава у региону, пре свега Бахреина и Уједињених Арапских Емирата (Аврамови споразуми [Abraham Accords]),¹⁶⁹⁵ чему је придавана велика важност (нпр. „историјски мировни споразум између Израела и Уједињених Арапских Емирата представља најзначајнији корак ка миру на Блиском истоку у последњих 25 година“).¹⁶⁹⁶ Поред тога, постоје саопштења и нормализацији односа Ирака и Саудијске Арабије (нпр. „Две стране су назначиле важност односа Саудијске Арабије и Ирака и тежње за њиховим даљим развојем“),¹⁶⁹⁷ као и других арапских земаља.¹⁶⁹⁸ У случају Јемена саопштења се односе на важност мирног решавања спора између Хути покрета и владе Јемена под окриљем УН. Постоје и уопштена саопштења о ширењу мира као циљу америчке спољне политике („очување мира кроз снагу“ [peace through strength]).¹⁶⁹⁹ За разлику од претходне администрације у којој су постојале назнаке зближавања са Ираном, саопштења овог типа су оскудна у периоду Трампове администрације.

2. *Против-тероризам.* Постоји велики број саопштења о значају против-тероризма као циља Трампове администрације. Овај циљ је нарочито био заступљен у првој години Трамповог мандата, и посебно наглашен током његовог говора на самиту у Ријаду. Типични искази су: „Изнад свега морамо бити уједињени у постизању једног циља који надилази сва остала разматрања. Циљ је да положимо највећи тест историје: да победимо екстремизам и протерамо силе које тероризам доноси са собом сваки пут“,¹⁷⁰⁰ „важност прекидања сваке подршке тероризму и екстремистима“,¹⁷⁰¹ „Многе земље финансирају тероризам. И ми то спречавамо. Спречава се и то брзо. Веома битно.“,¹⁷⁰² „Али САД има дубинске приоритете у Сирији и Ираку и јасно смо ставили до знања да је против-тероризам, посебно победа над ИСИС, први међу тим приоритетима“.¹⁷⁰³ За разлику од претходне администрације, овај циљ је изражаван као битан и у случају Ирана, па је тако у говору Мајкла Помпеа после иступања САД из ЗСПА 2018. године као једна од 12 тачака промене у понашању Ирана захтеван „прекид подршке терористичким групама на Блиском истоку“.¹⁷⁰⁴

3. *Физичка безбедност америчких грађана и имовине.* Овај циљ је редовно изражаван у саопштењима Трампове администрације, слично као и у случају претходне администрације. У том смислу, он је одређен као приоритетни циљ када је реч о политици према Персијском

¹⁶⁹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Calls with Leaders of the Gulf Cooperation Council*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331083>

¹⁶⁹⁵ Касније и Судан и Мароко.

¹⁶⁹⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Trump Campaign Press Release - Joe Biden Alienated and Endangered Israel, Our Key Ally*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345841>

¹⁶⁹⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328393>

¹⁶⁹⁸ Видети нпр. Rex W. Tillerson, “Interview with Michel Ghandour of Al Hurra TV.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-michel-ghandour-of-al-hurra-tv/>

¹⁶⁹⁹ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald Trump is Rebuilding American Strength and Confronting Threats*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335982>

¹⁷⁰⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827>

¹⁷⁰¹ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with Crown Prince Mohamed bin Salman of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329376>

¹⁷⁰² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332518>

¹⁷⁰³ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326518>

¹⁷⁰⁴ Michael R. Pompeo, “After the Deal: A New Iran Strategy.”, Secretary of State, May 21, 2018, <https://2017-2021.state.gov/after-the-deal-a-new-iran-strategy/>

заливу и иначе, о спољној политици. Типични искази у том погледу су: „Безбедност америчког народа и безбедност америчке домовине су председникови врхунски приоритети.“,¹⁷⁰⁵ „То значи да председник приоритизује безбедност и интересе америчког народа“,¹⁷⁰⁶ „[...] моја је прва дужност као председника да чувам свој народ“.¹⁷⁰⁷ Овај циљ је такође наглашаван као важан и у контексту ослобађања америчких држављана лишених слободе у иностранству, нарочито у Ирану и Јемену (нпр. „Враћање америчких талаца је приоритет моје администрације“).¹⁷⁰⁸ Поред тога, он се исказује и у вези са заштитом америчких држављана у Персијском заливу, посебно у Саудијској Арабији (нпр. „Прво и најважније, наша је света дужност да чувамо безбедност више од 80.000 америчких држављана који бораве у Саудијској Арабији“)¹⁷⁰⁹ и Ираку („Увек ћемо штитити наше дипломате, војно особље, све Американце и наше савезнике“).¹⁷¹⁰

4. *Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе.* Циљ „регионалне стабилности“ је често спомињан у саопштењима званичника администрације.¹⁷¹¹ Типичан исказ у том смислу је: „[...] постоје веома важни интереси националне безбедности у региону, стабилност“.¹⁷¹² Поред општих формулација о регионалној стабилности, саопштења Трампове администрације садрже и поједине исказе о регионалној равнотежи снага. Тако се нпр. у Трамповој изјави за медије поводом Стратегије националне безбедности наводи: „Тежићемо равнотежи моћи која фаворизује Сједињене Државе, наше савезнике и наше партнере.“¹⁷¹³ Поред тога, за разлику од претходне администрације, овде постоје и искази о потенцијалном ширењу Ирана на источни Медитеран, што се такође може сврстати у циљ одржавања регионалне равнотеже снага.¹⁷¹⁴

5. *Амерички економски просперитет.* Овај код је новина у односу на саопштења претходне администрације, нарочито у контексту Персијског залива. У јавном дискурсу Трампове администрације циљ унапређења америчког просперитета је чест и квалификован као важан.¹⁷¹⁵ Типичан исказ је: „Он је водио кампању ‘Америка на првом месту’, осигуравајући да имамо утемељење овде у Сједињеним Државама, да имамо просперитет, да имамо безбедност за амерички народ и да имамо људска права за амерички народ“.¹⁷¹⁶ Нарочито је важно нагласити да је циљ америчког економског просперитета приоритизован у

¹⁷⁰⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323684>

¹⁷⁰⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327604>

¹⁷⁰⁷ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Klaus Iohannis of Romania*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329207>

¹⁷⁰⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Release of Danny Burch From Captivity in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333458>

¹⁷⁰⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to the United Arab Emirates, United Kingdom, and France*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333754>

¹⁷¹⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Pool Reports of January 3, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/349668>

¹⁷¹¹ Видети нпр. Michael R. Pompeo, “Roundtable with Travelling Press.”, Secretary of State, January 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/roundtable-with-traveling-press/>

¹⁷¹² Donald J. Trump (1st Term), *Press Gaggle by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326570>

¹⁷¹³ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the 2017 National Security Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331873>

¹⁷¹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Shinzo Abe of Japan and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332589>

¹⁷¹⁵ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *President Donald Trump is Rebuilding American Strength and Confronting Threats*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335982>

¹⁷¹⁶ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Mark Levin of Life, Liberty & Levin.”, Secretary of State, September 27, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-mark-levin-of-life-liberty-levin/>

односу на циљ људских права. У погледу убиства Џамала Кашогија, тема људских права и претње људског безбедности је била честа на конференцијама за медије Беле Куће и Стејт Департамента. У том контексту, присутан је био нагласак самог председника Трампа на значају Саудијске Арабије као америчког инвеститора, уз осуду овог догађаја (нпр. „Веома важно, они инвестирају милијарде доларе. Купују опрему од нас. И запамтите ово: не морају да је купују од нас. Могу да је купе од Русије и могу да је купе од Кине.“).¹⁷¹⁷

6. *Против-пролиферација.* Иако је мање саопштења која се односе на овај циљ спољне политике, он је одређен као важан. Он се комплетно односи на случај Ирана, али поред нуклеарне, укључује и пролиферацију балистичких ракета и конвенционалног наоружања. Типични искази у том смислу су: „Не смеју да имају нуклеарно оружје“,¹⁷¹⁸ „Крајњи циљ и фокус председника је да осигурамо да нуклеарно оружје не дође у њихове руке и да се усредсредимо на заштиту Американаца“.¹⁷¹⁹

7. *Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност.* Овај циљ је често исказиван у пару са циљем „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“, мада се он углавном односи на територију САД, док први није ограничен географски. Тако је као један од стубова Стратегије националне безбедности САД наведен циљ „заштите америчке домовине“.¹⁷²⁰ Типичан исказ би такође био: „Као председник, моја прва дужност је одбрана наше земље“.¹⁷²¹

8. *Одржавање система савезништава.* Постоје саопштења о значају одржавања система америчких савезништава, при чему је честа тема њихова обнова у односу на период Обаине администрације. Типични искази су: „[...] то показује како брзо и одлучно председник делује да ојача савезе, да створи нова партнерства“,¹⁷²² „Управо сам се вратио из историјске посете Блиском истоку, где сам радио на јачању наших савеза, стварању нових партнерстава [...]“,¹⁷²³ „Трампова администрација је подржавала безбедност и просперитет партнера у Заливу као ниједна администрација у историји“.¹⁷²⁴

9. *Ширење вредности и идеала у иностранству.* Постоји неколико саопштења која се односе на значај „америчких вредности“ у спољној политици уопштено,¹⁷²⁵ као и неколико саопштења која се тичу људских права и заштите мањина у Ирану¹⁷²⁶ и Саудијској Арабији.¹⁷²⁷

¹⁷¹⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Teleconference Call With United States Servicemembers and an Exchange With Reporters in Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332775>

¹⁷¹⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Cabinet Meeting and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333712>

¹⁷¹⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336049>

¹⁷²⁰ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald Trump is Rebuilding American Strength and Confronting Threats*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335982>

¹⁷²¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on United States Missile Defense Policy at the Pentagon in Arlington, Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332822>

¹⁷²² Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328708>

¹⁷²³ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Klaus Iohannis of Romania*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329207>

¹⁷²⁴ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo at a Press Availability.”, Secretary of State, October 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-at-a-press-availability-14/>

¹⁷²⁵ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - National Economic Council Director Gary Cohn and National Security Advisor H.R. McMaster on "The Trump Vision for America Abroad"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/350972>

¹⁷²⁶ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331989>

¹⁷²⁷ Видети нпр. Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Call with Saudi Foreign Minister Faisal bin Farhan Al Saud.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-call-with-saudi-foreign-minister-faisal-bin-farhan-al-saud-3/>

Постоји једно саопштење Мајкла Помпеа које се тиче „важности владавине права, функционалне владе и изборног процеса“ у Ираку.¹⁷²⁸ Религијска слобода је означена као приоритет администрације.¹⁷²⁹ Промена режима није била политика администрације, чак ни у Ирану.¹⁷³⁰

10. *Остали спољнополитички циљеви од значаја за Трампову администрацију у Персијском заливу.* Прво, као значајан циљ се јавља америчка међународна репутација. Тако постоје искази о виталном значају „америчке позиције у свету“,¹⁷³¹ „новој ери америчке величине“,¹⁷³² „кредибилитету“ САД.¹⁷³³ Друго, важан циљ је био и „заштита америчког суверенитета“. ¹⁷³⁴ Циљеви политичке независности, слободе пловидбе и трговине и циљеви везани за енергију ће бити разматрани у посебном одељку овог поглавља.

Дакле, можемо сумирати закључке о значају циљева на следећи начин. Прво, спољна политика Трампове администрације, приоритизовала је циљеве који доприносе америчкој безбедности, просперитету, суверенитету и глобалном имиџу. Против-тероризам и против-пролиферација су у посредној вези са америчком националном безбедношћу, а одржавање система савезништва циљ који им доприноси. Поред тога, као значајни циљеви су одређени мирно решавање сукоба и нормализација односа и регионална стабилност који су у складу са оријентацијом смањења ангажовања. Трампова администрација је још у мањој мери од Обаине јавни дискурс посвећивала питањима демократизације и изградње страних нација. Циљ одржавања повољне равнотеже снага, који се односи на динамику Ирана и арапских партнера САД, који је био присутан у саопштењима администрације, одражава перцепцију мало рестриктивнијег стратешког окружења, о чему је раније било речи и није нужно у колизији са смањењем ангажовања као оријентацијом велике стратегије, већ више са начином њеног остваривања.

На слици 34 је представљен распоред категорија или кодова и поткодова у димензији пројекта „Спољнополитичка средства“ према броју кодираних саопштења. Као што је раније наглашено, ова врста квантитативне анализе се користи само за представљање заступљености одређених тема у јавном дискурсу Трампове администрације. Као што се може видети на слици, број саопштења која се односе на дипломатска средства у великој мери превазилази број саопштења која се тичу војних средстава, а у оквиру категорије војних средстава индиректна средства садрже више саопштења од директних. Тематски најзаступљенија дипломатска средства у саопштењима Трампове администрације су била сарадња, мултилатералне иницијативе, разговор и састанци, у оквиру којих су преношене одређене поруке и комуницирана је одговорност. Код економских средстава, слично као и код претходне администрације, тематски су заступљене санкције и хуманитарна помоћ, али за разлику од ње, овде се јављају и царине и трговина и буџетска средства. Саопштења о обавештајним средствима су била присутна у минималном броју за време Трампове администрације.

¹⁷²⁸ Michael R. Pompeo and Fuad Hussein, “Secretary Michael R. Pompeo and Iraqi Foreign Minister Fuad Hussein at a Press Availability.”, August 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-iraqi-foreign-minister-fuad-hussein-at-a-press-availability/>

¹⁷²⁹ Ibid.

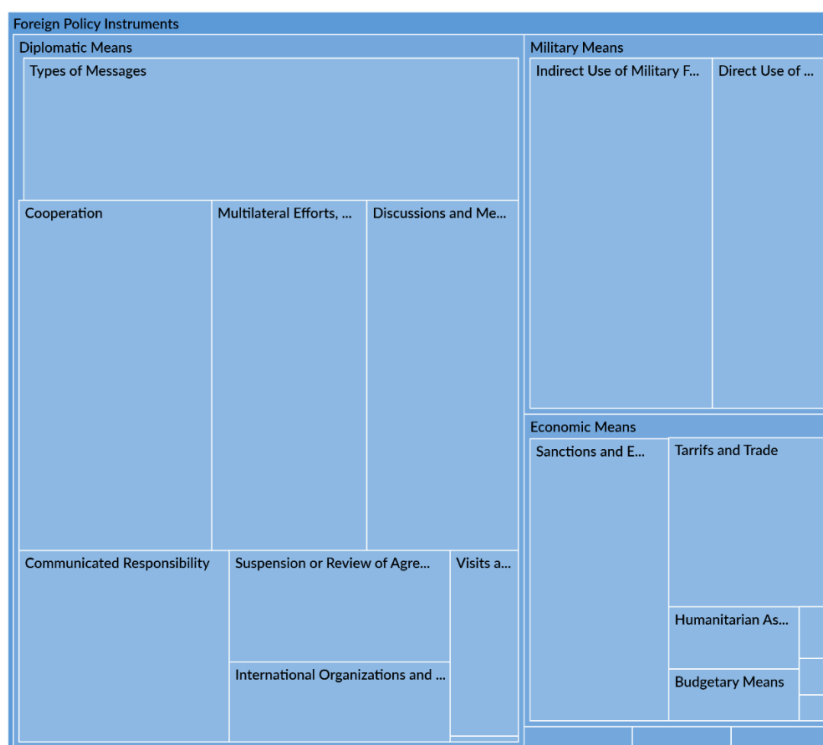
¹⁷³⁰ Видети нпр. исказе са конференције за медије на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336049>

¹⁷³¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the 2017 National Security Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331872>

¹⁷³² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in Cincinnati, Ohio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330940>

¹⁷³³ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to the United Arab Emirates, United Kingdom, and France*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333754>

¹⁷³⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the 2017 National Security Strategy*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331873>

Слика 34. Распоред категорија и поткодова у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ према броју кодираних саопштења. Извор: обрада аутора у програму NVivo

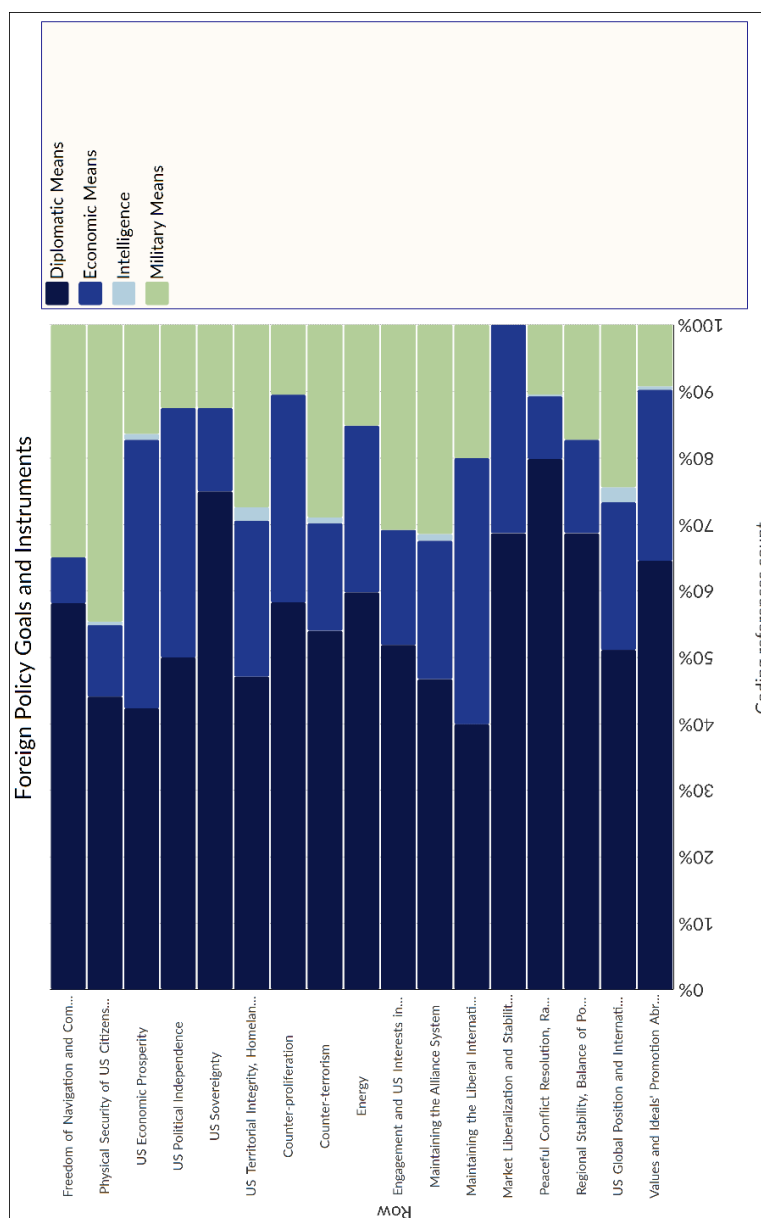
На слици 35 представљено је процентуално преклапање саопштења која припадају категоријама у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ и категорија „Дипломатска средства“, „Економска средства“, „Обавештајна средства“ и „Војна средства“. На основу овог графичког приказа можемо донети закључке о тематској повезаности одређених циљева и средстава, док ћемо накнадном квалитативном анализом изнети коначне потврђујуће или непотврђујуће доказе у вези са предвиђањима. У складу са тиме, може се закључити да су дипломатска и економска средства у значајно већој мери била присутна о саопштењима о појединим циљевима у спољној политици у односу на саопштења о војним средствима.

Када је реч о дипломатским средствима, тематска преклапања постоје у највећој мери (преко 70%) са циљевима мирног решавања сукоба, зближавања и нормализације у региону, регионалне стабилности, равнотеже моћи и односа са другим великим силама, тржишне либерализације и стабилности и америчког суверенитета. Преко 50% тематског преклапања постоји између саопштења о дипломатским средствима и циљевима слободе пловидбе и трговине, против-пролиферације, против-тероризма, енергије, америчке глобалне позиције и међународне репутације и ширења вредности и идеала. Остали циљеви имају око 40% тематских преклапања са дипломатским средствима.

У саопштењима Трампове администрације приметна је и већа процентуална тематска повезаност са поддимензијом „Економска средства“. У складу са тиме, економска средства имају најмањи ниво преклапања (око 10%) са циљевима слободе пловидбе, мирног решавања сукоба, зближавања и нормализације односа и регионалне стабилности и равнотеже моћи, физичке безбедности америчких грађана и америчког суверенитета. Нешто више тематског преклапања (20-30%) постоји између економских средстава и циљева америчке глобалне позиције, одржавања система савезништва, америчког територијалног интегритета, унутрашње и националне безбедности, либерализације и стабилности тржишта, енергије, против-тероризма. Економска средства имају највише тематског преклапања (од 30% до 40%) са циљевима америчког економског просперитета, политичке независности, одржавања либералног међународног поретка, против-пролиферације.

У најмањој мери су била заступљена тематска преклапања циљева и војних средстава. Тематско преклапање са војним средствима постоји у око 30 саопштења код циљева против-тероризма, слободе пловидбе и трговине, америчке глобалне позиције и међународне репутације, одржавања система савезништава, као и говорећи о америчким интересима и ангажовању у региону уопште. Мање од 20% тематских преклапања постоји између војних средстава и циљева регионалне стабилности и равнотеже моћи, одржавања либералног међународног поретка, енергије и економског просперитета. Циљеви ширења вредности и идеала, мирног решавања сукоба и нормализације односа, против-пролиферације, америчке суверености и политичке независности имају око 10% тематских преклапања са војним средствима. Изузетак постоји у вези са циљем физичке безбедности америчких грађана и имовине (око 45% саопштења се тематски преклапа са војним средствима).

Ипак, ради подсећања, у претходном поглављу смо објаснили на који начин се посматрају подаци о колокацији или тематском преклапању између саопштења. Они се не узимају као докази исказа за предвиђања, јер не дају информације о природи односа између кодова, а у појединим случајевима могу бити и случајна. У посредном смислу, она се користе само за описно закључивање о темама које су биле присутне. Ради издвајања конкретних потврђујућих или непотврђујућих доказа исказа у овом поглављу, ауторка дисертације је прегледала сва преклапања које је издвојио програм и на основу њих извукла закључке о томе која средства су коришћена или је исказано опредељење за сваки од наведених циљева спољне политике.

Слика 35. Спољнополитички циљеви и спољнополитичка средства – процентуално преклапање саопштења за све основне случајеве. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Квалитативном анализом садржине преклапања категорија у оквиру поддимензије „Општи циљеви“ и категорија у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ долазимо до следећих закључака:

1. У остварењу циља „Физичка безбедност америчких грађана и имовине“ коришћена су или је исказана одређеност за коришћење наредних средстава спољне политике:

Дипломатска средства

- *Сарадња*. Ово средство спољне политике се често спомиње у циљу остваривања физичке безбедности америчких грађана и имовине. Типичан исказ у том смислу је: „Приоритизација америчких интереса значи јачање савезништава и партнерстава који нам помажу да проширимо свој утицај и побољшамо безбедност америчког народа“.¹⁷³⁵

¹⁷³⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327604>

Сарадња са регионалним државама попут УАЕ и Бахреина,¹⁷³⁶ као и Саудијске Арабије се такође повезује са циљем заштите америчког особља и држављана у региону (нпр. „Били су добар савезник и партнер у овој борби против тероризма и мислимо да је то и даље важно за Сједињене Америчке Државе и за наш народ“,¹⁷³⁷ „Они чувају Американце безбедним тиме што су нам партнери“).¹⁷³⁸ Сарадња као средство спољне политике се наглашава и у конкретном циљу враћања америчких држављана лишених слободе у иностранству (нпр. „Радимо сваког дана да вратимо Американце кући. Одржавамо сталну и интензивну дипломатску, обавештајну и полицијску сарадњу [...]“).¹⁷³⁹

- *Разговори и састанци; Посете и представници.* У мањем броју саопштења су присутни искази о посетама, састанцима и разговорима о безбедности америчког дипломатског и војног особља у Ираку, уз наглашавање ирачког *суверенитета и одговорности* за дипломатску заштиту (нпр. „Поново смо потврдили наше поштовање ирачког суверенитета, а они су обећали да ће нас штитити“).¹⁷⁴⁰ Када је реч о *врсти порука* која је јавно комуницирана, она углавном обухвата критике и упозорења упућена Ираку у вези са дипломатском заштитом („Тако да, њихова је дужност и обавеза да нас штите и они нису предузели адекватне кораке да то испуне“)¹⁷⁴¹ и Ирану у вези са америчким држављанима лишеним слободе у тој земљи (нпр. „Време је да режим ослободи све Американце и друге нације које је неправедно лишио слободе“).¹⁷⁴²
- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* У случају Јемена постоје саопштења која повезују „дипломатске преговоре о завршетку рата“ са враћањем америчких држављана лишених слободе у Јемену.¹⁷⁴³ У случају Ирана, преговори, уз посредовање Швајцарске, су коришћени у циљу ослобођења америчких држављана.¹⁷⁴⁴
- *Суспензија или ревизија споразума. Повлачење особља.* Иступање САД из ЗСПА, као и Париског споразума о климатским променама је представљено као чин у циљу заштите

¹⁷³⁶ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 20 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Bahrain of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335304>
Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to the United Arab Emirates, United Kingdom, and France*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333754>

¹⁷³⁷ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo With Greg Cassidy of The Bob Rose Show with Greg Cassidy, WSKY-FM Gainesville.”, Secretary of State, January 23, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-greg-cassidy-of-the-bob-rose-show-with-greg-cassidy-wsky-fm-gainesville/>

¹⁷³⁸ Office of the Spokesperson, “The United States and Saudi Arabia: A 75-Year-Long Diplomatic Partnership.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-and-saudi-arabia-a-75-year-long-diplomatic-partnership/>

¹⁷³⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Release of Danny Burch From Captivity in Yemen*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333458>

¹⁷⁴⁰ Joey Hood and David Copley, “Principal Deputy Assistant Secretary Joey Hood and Deputy Assistant Secretary for Iraq David Copley, Bureau of Near Eastern Affairs On the Recent U.S.-Iraq Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, August 25, 2020, <https://2017-2021.state.gov/principal-deputy-assistant-secretary-joey-hood-and-deputy-assistant-secretary-for-iraq-david-copley-bureau-of-near-eastern-affairs-on-the-recent-u-s-iraq-strategic-dialogue/>

¹⁷⁴¹ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on U.S. Airstrikes in Iraq and Syria.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-u-s-airstrikes-in-iraq-and-syria/>

¹⁷⁴² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331184>

¹⁷⁴³ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 54 - To Direct the Removal of United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by the Congress*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335326>

¹⁷⁴⁴ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Release of Xiyue Wang From Detention in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335088>

америчких држављана.¹⁷⁴⁵ Нпр. „Председник се повукао из споразума из једног простог разлога: није успео да гарантује безбедност америчком народу од ризика који стварају лидери Исламске Републике Иран“.¹⁷⁴⁶ Повлачење дипломатског особља је вршено у Ираку у контексту напада на базе и амбасаде.

Економска средства

- *Санкције и ембарго.* Постоје саопштења која повезују физичку безбедност америчких грађана и имовине са увођењем санкција у случају Ирана, при чему се као један од разлога ове казнене мере наводи лишавање слободе америчких држављана,¹⁷⁴⁷ као и напади на америчко особље у Ираку.¹⁷⁴⁸
- *Буџетска средства.* Овај поткод је повезан са циљем физичке безбедности америчког особља кроз јачање војске, војну помоћ и трошкове операција у иностранству, а односи се на случај Ирака и Ирана.
- *Царине и трговина.* Присутна су саопштења о значају трговине, посебно продаје војне опреме државама у Персијском заливу, за безбедност америчког особља и војних средстава у региону.¹⁷⁴⁹

Војна средства – директна војна сила

- *Ваздушна сила.* Ваздушна сила се спомиње у циљу „одбране војних средстава високе вредности у мореузу Ормуз“¹⁷⁵⁰ и „заштите америчког особља“ у случају Ирака и Ирана.¹⁷⁵¹ Заштита америчких грађана се у већини саопштења наводи као разлог директне војне акције у односу на Сулејманија (нпр. „акције које је предузео председник су спасиле америчке животе“).¹⁷⁵² Ова саопштења су често кодирана и као „неспецификована војна сила“.
- *Копнена сила.* Ово средство је коришћено у случају Јемена, у односу на АКАП, а ради „спречавања многих смрти и напада на америчком тлу“.¹⁷⁵³ Поред тога, оно се користило и у случају Ирака ради дипломатске заштите („нпр. Преостале трупе ће бранити америчке

¹⁷⁴⁵ Видети нпр. исказе са конференције на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing on the President's Agenda at the U.N. General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346040>

¹⁷⁴⁶ Michael R. Pompeo, “After the Deal: A New Iran Strategy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/after-the-deal-a-new-iran-strategy/>

¹⁷⁴⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Proclamation 9932—Suspension of Entry as Immigrants and Nonimmigrants of Senior Officials of the Government of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333904>

¹⁷⁴⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Statement Regarding Executive Order To Impose Sanctions With Respect to Additional Sectors of Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335397>

¹⁷⁴⁹ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 20 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Bahrain of Certain Defense Articles and Services*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335304>

¹⁷⁵⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Videoconference Call With United States Servicemembers From Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331883>

¹⁷⁵¹ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342025>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of Defense Mark Esper in Palm Beach, Florida*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335213>

¹⁷⁵² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Kyriakos Mitsotakis of Greece and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335437>

¹⁷⁵³ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323684>

трупe и објекте“).¹⁷⁵⁴ С друге стране, приметно је и повезивање повлачења трупа са циљем заштите америчког особља (нпр. „Смањено је присуство наших трупа у Ираку и Авганистану. И у крајњој линији је заштитио америчке трупе“).¹⁷⁵⁵

- *Поморска сила*. Постоје саопштења о употреби борбеног брода амфибије у Ормузу у циљу самоодбране („Боксер је предузео одбрамбену акцију од иранског дрона“),¹⁷⁵⁶ као и одређење за употребу поморске силе у циљу одбране америчких бродова („Дао сам инструкције Америчкој Морнарици да обори и уништи било који и све иранске бродове ако малтретирају наше бродове на мору“).¹⁷⁵⁷

Војна средства – индиректна војна сила

- *Распоређивање војних средстава, војне базе и кампови*. У саопштењима овог типа се спомиње слање хеликоптера Апачи (Apache) у циљу дипломатске заштите („Ово је био анти-Бенгази. Послали смо Апаче тамо врло брзо“).¹⁷⁵⁸ Ипак, нека саопштења се односе на постојеће војне капацитете САД у региону, као и на њихово мање коришћење у односу на дипломатска средства (нпр. „Мој циљ као америчког државног секретара је да осигурамо да не користимо то средство, да имамо дипломатске исходе ради безбедности и стабилности Блиског истока, и такође заштите америчког народа“).¹⁷⁵⁹
- *Војна помоћ*. Саопштења која се односе на војну помоћ, а пре свега на продају војне опреме и логистичку и техничку помоћ, укључују као циљ заштиту Американаца у региону. Типични искази су: „Овај систем [GMRLS; ATACMS] је намењен територијалној одбрани Бахреина, који је домаћин Централној команди америчких поморских снага, Петој флоти америчке Морнарице, распоређеној Централној команди америчких marinaца и Здружених поморских снага“,¹⁷⁶⁰ „Пружамо ову подршку из много разлога. Прво, наша је света дужност да штитимо више од 80.000 америчких држављана који бораве у Саудијској Арабији“,¹⁷⁶¹ „ова резолуција би угрозила војну спремност и способност УАЕ да брани свој суверенитет, директно утичући на способност да бране хиљаде припадника америчког војног особља тамо“.¹⁷⁶² Јачање способности партнера у региону је повезивано са циљем физичке безбедности америчких држављана (нпр. „[...] нећемо дозволити да ово стане на пут јачању способности на Блиском истоку, како би био стабилнији, зато што је то, у ствари, део ‘Америке на првом месту’. То такође штити амерички народ“).¹⁷⁶³ Када је

¹⁷⁵⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Pool Reports of November 17, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/352426>

¹⁷⁵⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342137>

¹⁷⁵⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Flag Presentation Ceremony*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333718>

¹⁷⁵⁷ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, April 24, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-9/>

¹⁷⁵⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Proposed National Environmental Policy Act Regulations and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335439>

¹⁷⁵⁹ Michael R. Pompeo, “Interview with Margaret Brennan of CBS ‘s Face the Nation.”, Secretary of State, January 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-margaret-brennan-of-cbss-face-the-nation/>

¹⁷⁶⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 65 - Relating to the Disapproval of the Proposed Export to the Government of the Kingdom of Bahrain of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335328>

¹⁷⁶¹ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding the Removal of United States Armed Forces From Hostilities in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333469>

¹⁷⁶² Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to the United Arab Emirates, United Kingdom, and France*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333754>

¹⁷⁶³ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Mark Levin of the Mark Levin Show.”. Secretary of State, December 18, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-mark-levin-of-the-mark-levin-show/>

реч о војној помоћи Ираку у виду обуке и саветовања, у контексту напада на базе у Ираку, дошло је до ревизије војне помоћи (нпр. „Операције Коалиције су првобитно на паузи због усредсређивања на заштиту снага [америчког војног особља, прим. О. С.]“).¹⁷⁶⁴

- *Војно особље.* Било је саопштења о распоређеном војном особљу САД у региону у циљу одвраћања.
 - *Вербална претња силом.* Ова врста саопштења је веома честа у контексту циља физичке безбедности америчких грађана и имовине, већински у случају Ирана. Типичан исказ је: „Сједињене Државе ће сматрати Иран одговорним за било који напад који резултира повредом нашег особља или штетом на америчким објектима. Америка ће одговорити брзо и одлучно у одбрани америчких живота“.¹⁷⁶⁵
2. У остварењу циља „Амерички економски просперитет“ коришћена су или је исказана опредељеност за коришћење следећих средстава спољне политике:

Дипломатска средства

- *Сарадња.* Ово средство спољне политике је често исказивано као начин постизања циља америчког економског просперитета у случају Саудијске Арабије (нпр. „Две земље су нагласиле да би појачана економска сарадња могла да доведе до милиона директних америчких радних места“),¹⁷⁶⁶ Кувајта (нпр. „Сарадња са Кувајтом никад није била јача, никад икад. [...] Напредујемо у промоцији инвестиција Кувајта у Сједињене Државе“),¹⁷⁶⁷ Катарa (нпр. „Лидери су разматрали заједничке напоре да се финализују комерцијални уговори који би створили више од 50.000 радних места“),¹⁷⁶⁸ УАЕ (нпр. „Две делегације су потврдиле да економски однос САД-УАЕ остаје близак [...], а УАЕ чини највеће извозно тржиште САД на Блиском истоку и Северној Африци једанаесту годину за редом“),¹⁷⁶⁹ и Бахреина („Стратешки дијалог је нагласио важност постизања обостраног просперитета“).¹⁷⁷⁰
- *Разговори и састанци; Посете и представници.* Тема економског просперитета САД или обостраног просперитета је била чест предмет разговора са лидерима из региона, посебно чланица ЗСС. Поред тога, посете земљама региона су повезиване са циљем економског просперитета САД, нарочито Трампово учешће на самиту у Ријаду 2017. године. Типични искази су: „Од Саудијске Арабије, преко Израела, НАТО, до Г-7, направили смо невероватне добитке на овом историјском путовању за унапређење безбедности и

¹⁷⁶⁴ James Jeffrey, “Special Representative for Syria Engagement and Special Envoy for the Global Coalition to Defeat ISIS James Jeffrey.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 23, 2020, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-syria-engagement-and-special-envoy-for-the-global-coalition-to-defeat-isis-james-jeffrey/>

¹⁷⁶⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Attacks on U.S. Diplomatic Facilities in Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336218>

¹⁷⁶⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Meeting with Mohammed bin Salman Abdulaziz Al Saud, Deputy Crown Prince and Minister of Defense of the Kingdom of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326401>

¹⁷⁶⁷ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331142>

¹⁷⁶⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Readout Of President Donald J. Trump's Meeting With Emir Tamim Bin Hamad Al Thani*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335469>

¹⁷⁶⁹ Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Seventh U.S.-UAE Economic Policy Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-seventh-u-s-uae-economic-policy-dialogue/>

¹⁷⁷⁰ Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the United States-Bahrain Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-united-states-bahrain-strategic-dialogue/>

просперитета Сједињених Држава, наших пријатеља и савезника“,¹⁷⁷¹ „Управо сам се вратио са путовања које је обезбедило преко 350 милијарди долара економских и војних инвестиција у САД. То значи милионе радних места.“¹⁷⁷²

- *Критика или упозорење.* У саопштењима председника Трампа и његове администрације присутне су критике на рачун ранијег америчког ангажовања на Блиском истоку, а у вези са америчким економским просперитетом, о чему ће бити више речено у оквиру последњег потпоглавља.

Економска средства.

- *Царине и трговина.* Ово економско средство се најчешће јављало у колокацији са циљем америчког економског просперитета. Саопштења овог типа се углавном односе на инвестиције, трговинске споразуме, трговину уопштено са државама ЗСС у циљу побољшања економског просперитета САД. Типични искази су: „Стотине милијарди долара је потрошено и дато америчким компанијама које ће производити робу и слати је богатим земљама на Блиском истоку.“,¹⁷⁷³ „Председник Трамп преговара о споразумима који ће повећати извоз САД и довести инвестиције у Сједињене Државе“,¹⁷⁷⁴ „нови комерцијални споразуми који ће створити десетине хиљада америчких радних места“.¹⁷⁷⁵ Значајан део саопштења се односи на стављање економског просперитета САД и инвестиција у САД изнад других циљева спољне политике, укључујући и циљ људских права. Коначно, постоје и саопштења у којима се критикује одређена група држава, која обухвата и Катар и УАЕ, због статуса земаља у развоју у Светској трговинској организацији.¹⁷⁷⁶
- *Санкције и ембарго.* У циљу економског просперитета САД изражена је одређеност за увођење санкција у случају ирачког инсистирања на избацивању америчких трупа, а у вези са трошковима изграђене базе у Ираку – „Имамо изузетно скупу ваздушну базу тамо. Коштала је милијарде долара. Много пре мог времена. Не одлазимо ако нам је не отплате. [...] Увешћемо им санкције као никад до сада“.¹⁷⁷⁷ Овај циљ је такође разматран у контексту увођења санкција Ирану („Мислим да знате да смо били веома обазриви да ови трошкови не утичу на америчког потрошача“).¹⁷⁷⁸
- *Буџетска средства.* Преовлађујућа су саопштења у којима се исказује тежња ка мањем трошењу на Блиском истоку (нпр. „Не желимо да субвенционисемо богате државе које нас искоришћавају“,¹⁷⁷⁹ „Потрошили смо седам милијарди на Блиском истоку до пре два

¹⁷⁷¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Naval Air Station Sigonella, Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328711>

¹⁷⁷² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in Cincinnati, Ohio*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330940>

¹⁷⁷³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make America Great Again Rally" in Cedar Rapids, Iowa*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330936>

¹⁷⁷⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump is Promoting Free, Fair, and Reciprocal Trade*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332196>

¹⁷⁷⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335860>

¹⁷⁷⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Memorandum on Reforming Developing-Country Status in the World Trade Organization*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333749>

¹⁷⁷⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Pool Reports of January 5, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/349683>

¹⁷⁷⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334589>

¹⁷⁷⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Videoconference Call With United States Servicemembers and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332791>

месеца – седам милијарди. А ако хоћете да позајмите два долара да изградите пут негде [...] не можете.“).¹⁷⁸⁰

Војна средства

- *Неспецификована војна сила.* Постоји једно саопштење које се односи на употребу директне војне силе у циљу просперитета, али је веза посредна – „Удар против Касема Сулејманија, победа над калифатом и ИСИС, то су све показатељи америчке посвећености заштити и стварању просперитета овде код куће“.¹⁷⁸¹
- *Војна помоћ.* Ово средство се повезује са циљем просперитета у контексту продаје америчке војне опреме државама ЗСС (нпр. „Кроз подршку хиљадама америчких радних места, ова трансакција стране продаје војне опреме [FMS], такође помаже да се ојача америчка одбрамбено-индустријска база и унапређује економску безбедност“).¹⁷⁸² С друге стране, питање суспензије војне помоћи које се јављало у јавном дискурсу (у смислу отказивања продаје дефанзивне војне опреме) Саудијској Арабији у вези са случајем Кашоги је повезана са циљем америчког економског просперитета. Типичан исказ је: „Али, када одузмете 110 милијарди долара куповине из наше земље, то штети нашим радницима, штети нашим фабрикама, штети свим нашим компанијама. Знате, причамо о 500.000 радних места. Тако да ако то урадимо, више штетимо својој земљи него Саудијској Арабији“.¹⁷⁸³

3. У вези са кодом „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ коришћена су или је исказана опредељеност за коришћење наредних средстава спољне политике:

Дипломатска средства

- *Сарадња.* У саопштењима се изражава опредељење за сарадњу која је у националном интересу САД. Типичан исказ је: „председник је јасно ставио до знања да ће урадити све што може да обнови односе широм света који помажу у заштити и унапређењу наших националних интереса“.¹⁷⁸⁴
- *Суспензија или ревизија споразума.* Овај код се у највећој мери односи на иступање САД из ЗСПА у мају 2018. године, као и на период пре тога у току ког је овај споразум био под ревизијом. Типичан исказ је: „Председник Трамп прекида учешће САД у ЗСПА јер није успео да заштити америчке националне интересе“,¹⁷⁸⁵ као и „Пре годину дана, драстично

¹⁷⁸⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks During a Meeting With Administration Officials and Members of Congress on Trade*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332250>

¹⁷⁸¹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Mark Levin of Life, Liberty & Levin.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-mark-levin-of-life-liberty-levin/>

¹⁷⁸² Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 26 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Qatar of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335305>

¹⁷⁸³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Richmond, Kentucky*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332728>

¹⁷⁸⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer and Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism Tom Bossert*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327612>

¹⁷⁸⁵ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335977>

сам ојачао нашу националну безбедност кроз прекид америчког учешћа у ужасном, једностраном иранском нуклеарном споразуму“.¹⁷⁸⁶

Економска средства

- *Санкције и ембарго.* Овај код се у највећој мери односи на случај Ирана, односно поновног увођења санкција након иступања из ЗСПА, као и додатног санкционисања. Типичан исказ је: „Овог јутра, Финансије и Стејт Департмент су предузели јаке акције као део шире стратегије администрације да чува Америку безбедном од претње дестабилишућег понашања Ирана“.¹⁷⁸⁷ Поред тога, саопштења се односе и на ембарго УН на куповину конвенционалног наоружања, за чији наставак важења су се САД залагале („Сједињене Државе остају чврсто при томе да, кад дође октобар ове године, Иран неће моћи да купује конвенционално наоружање од Русије, Кине или било где другде. Ова позиција је укорењена у интересима националне безбедности Сједињених Држава [...]“).¹⁷⁸⁸
- *Суспензија или ревизија економске помоћи.* У складу са преовлађујућом темом лоше позиције САД у међународним односима, поготово у економском смислу, постоји и саопштење које повезује ревизију стране помоћи са америчким интересима националне безбедности – „Сједињене Државе су далеко највећи давалац стране помоћи на свету. Али мало њих даје ишта нама. Зато ћемо добро размотрити страну помоћ САД“.¹⁷⁸⁹

Војна средства

- *Директна употреба војне силе.* Теме које преовлађују у овом коду углавном обухватају убиство Сулејманија које је повезано са интересима националне безбедности САД и повезане су са унутрашњим отпором Конгреса и резолуцијама и иницијативама да се спречи употреба војне силе у односу на Иран.¹⁷⁹⁰ Правни основ употребе силе је проналажен у Овлашћењу о употреби војне силе (Authorization of Use of Military Force Against Iraq Resolution, AUMF, 2002).¹⁷⁹¹ Такође је наглашена ограничена употреба силе у овом случају, односно схватање администрације да „САД не користе силу у односу на Иран“.¹⁷⁹²
- *Индиректна употреба војне силе.* Саопштења која повезују код „Амерички територијални интегритет, унутрашња и национална безбедност“ са потковима у оквиру „Индиректне војне силе“ углавном се односе на продају војне опреме државама ЗСС, о чему је раније

¹⁷⁸⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Imposing Sanctions With Respect to the Iron, Steel, Aluminum, and Copper Sectors of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333520>

¹⁷⁸⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329536>

¹⁷⁸⁸ Brian H. Hook, “Briefing with Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook on Depriving Iran of Weapons of War.”, Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary, April 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-on-depriving-iran-of-the-weapons-of-war/>

¹⁷⁸⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332698>

¹⁷⁹⁰ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation To Terminate the Use of United States Armed Forces in Hostilities Against Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341929>

¹⁷⁹¹ Обамина администрација је такође имала унутрашњи отпор у погледу ОУС из 2002, али из различитих разлога. Док је Обамина администрација тежила да се ОУС измени и замени другим правилима о употреби силе у вези са против-тероризмом, Трампова администрација је тежила његовом ширем тумачењу и наставку примене. Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.R. 2456 (House Amendment to Senate Amendment to H.R. 550) - Repeal of the Authorization for Use of Military Force Against Iraq of 2002*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343211>

¹⁷⁹² Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Vetoing Legislation To Terminate the Use of United States Armed Forces in Hostilities Against Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341928>

било речи. Овде је значајно нагласити да је и у вези са њима постојао отпор Конгреса.¹⁷⁹³ Суштински, администрација је представљала продају војне опреме овим земљама као нешто што „директно подржава спољнополитичке и циљеве националне безбедности САД кроз побољшање безбедности пријатељских земаља“.¹⁷⁹⁴

4. Слобода пловидбе и трговине, као један од општих циљева спољне политике САД, појављује се у вези са следећим средствима:

Дипломатска средства

- *Разговори и састанци; Сарадња.* Тема слободе пловидбе и транзита робе се јављала у оквиру разговора и састанака САД са представницима државама региона. Типичан исказ је: „Двојица лидера су разговарала о блиској сарадњи обе државе како би се осигурало очување поморске безбедности, укључујући и безбедност пловидбе у кључним међународним воденим пролазима, посебно Баб ел-Мандебу и мореузу Ормуз“.¹⁷⁹⁵ У оквиру тога, у саопштењима Мајкла Помпеа је изражена америчка посвећеност и обавезивање (нпр. „Он је потврдио посвећеност Сједињених Држава одржавању слободе пловидбе“),¹⁷⁹⁶ док је у саопштењима која се односе на председника наглашавана подела одговорности у постизању овог циља (нпр. „Председник је прилично јасно назначио да је међународна обавеза да се ови морски пролази одржавају отвореним“).¹⁷⁹⁷
- *Међународне иницијативе, преговори и споразуми.* Овде је нарочито значајна „Поморска безбедносна иницијатива или Операција Сентинел“¹⁷⁹⁸ председника Трампа, као врста организације колективне одбране (нпр. „Сигуран сам да ћемо сви оформити колективну одбрану. САД то назива нашом поморском безбедносном иницијативом и питали смо земље широм света да учествују у томе, да помогну у одбрани пролаза у Заливу и Ормуза“; ¹⁷⁹⁹ „Присуство ових мултинационалних снага које раде заједно у истом циљу, смањује ризик, деескалира [...]“).¹⁸⁰⁰

Економска средства

- *Санкције и ембарго.* Угрожавање слободе пловидбе је био један од разлога увођења санкција иранском вођству у погледу путовања у САД.¹⁸⁰¹

Војна средства

¹⁷⁹³ Види нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: Multiple Senate Joint Resolutions Disapproving Proposed Exports of Certain Defense Articles and Services to Multiple Countries*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsby.edu/node/335300>

¹⁷⁹⁴ Ibid.

¹⁷⁹⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsby.edu/node/328393>

¹⁷⁹⁶ Office of the Spokesperson, “Secretary Michael R. Pompeo’s Phone Call with Iraqi Prime Minister Adil Abd al-Mahdi,” Bureau of Near Eastern Affairs, June 14, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-phone-call-with-iraqi-prime-minister-adil-abd-al-mahdi/>

¹⁷⁹⁷ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, July 15-19,” op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-july-15-19/>

¹⁷⁹⁸ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy July 19-26,” Bureau of Near Eastern Affairs, July 26, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-july-19-26/>

Касније преименована у Међународни поморско-безбедносни конструкт (International Maritime Security Construct). David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability,” Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, October 8, 2019, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

¹⁷⁹⁹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Show,” July 25, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-show-2/>

¹⁸⁰⁰ Ibid.

¹⁸⁰¹ Donald J. Trump (1st Term), *Proclamation 9932—Suspension of Entry as Immigrants and Nonimmigrants of Senior Officials of the Government of Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsby.edu/node/333904>

- *Поморска сила.* Постоји саопштење о коришћењу поморске силе према Ирану, које је већ споменуто, а односи се на борбени брод амфибија који је оборио ирански дрон. У оквиру њега садржан је и следећи исказ који посредно повезује слободу пловидбе са америчком директном силом: „Сједињене Државе имају право на одбрану особља, објеката и интереса и позивају све нације да осуде иранске покушаје да поремете слободу пловидбе и глобалне трговине“.¹⁸⁰² Већина осталих саопштења се односи на индиректну поморску силу, односно распоред и пролаз одређених бродова кроз Залив.
- *Распоређивање војних средстава, војне базе и кампови.* У циљу слободе пловидбе и трговине наводе се америчка војна средства која су распоређена у региону. Типичан исказ је: „Наше присуство у Заливу остаје камен темељац регионалне безбедности и гарант слободе пловидбе критичних енергетских ресурса и других роба кроз стратешки пролаз Ормуз“.¹⁸⁰³

5. Коначно, у оквиру општих циљева спољне политике споменућемо и нагласак на политичкој независности и суверенитету САД, који су исказивани у контексту америчке политике у Персијском заливу. Иако нема много саопштења, ови циљеви су наглашени као важни. Већина саопштења у вези са циљем политичке независности је у вези са енергетском независношћу САД, због чега ћемо та саопштења размотрити у оквиру дела поглавља које се бави енергијом. Ипак, овде ћемо напоменути да је истакнут принцип немешања у унутрашње послове као једна од тачака у закључку самита између Заливског савета за сарадњу и САД.¹⁸⁰⁴ Поред тога, а независно од питања енергије, овај циљ се спомиње у вези са случајем Ирана и америчких избора, уз комуницирано упозорење у твиту Стејт Департмента и увођење санкција („Нећемо толерисати покушаје Ирана да се умеша у наше изборе.“).¹⁸⁰⁵ Принцип суверенитета је такође наглашаван као важан у саопштењима Трампове администрације (нпр. „Сједињене Државе вам неће говорити како да живите, радите или се молите. Једино што тражимо за узврат је да и ви поштујете наш суверенитет“).¹⁸⁰⁶

Квалитативна анализа садржаја преклапања категорија у оквиру поддимензије „Посебни циљеви“ и категорија у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ указује на следеће закључке:

1. Ради остварења циља „Против-тероризам“ коришћена су или је исказана опредељеност за коришћење следећих средстава:

Дипломатска средства

- *Сарадња.* Ово је најчешће исказивано дипломатско средство у циљу против-тероризма. Сарадња у циљу против-тероризма је исказивана у случају УАЕ (нпр. „Два лидера су потврдила снажно партнерство између две земље и обећала да ће даље јачати сарадњу у борби против радикалног исламског тероризма“),¹⁸⁰⁷ Саудијске Арабије (нпр. „Били су

¹⁸⁰² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Flag Presentation Ceremony*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333718>

¹⁸⁰³ David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

¹⁸⁰⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement on the Extraordinary Summit of the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf and the United States of America*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328394>

¹⁸⁰⁵ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 21, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-25/>

¹⁸⁰⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332698>

¹⁸⁰⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with Abu Dhabi Crown Prince Sheikh Muhammad bin Zayid Al Nahayyan of the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322289>

добар савезник и добар партнер у борби против тероризма“),¹⁸⁰⁸ Кувајта (нпр. „Оба лидера су потврдила посвећеност јачању сарадње против Исламске државе у Ираку и Сирији“),¹⁸⁰⁹ Ирака („[...] подршка Сједињених Држава ирачком народу у нашој заједничкој борби против терористичке групе Исламска држава у Ираку и Сирији“),¹⁸¹⁰ Хадијевом владом у Јемену („У против-тероризму, Сједињене Државе сарађују блиско са нашим партнерима у региону, првенствено са легитимном владом Јемена – Хадијевом владом коју признаје УН – Саудијском Арабијом, УАЕ, и још неким“),¹⁸¹¹ и уопштено (нпр. „Сједињене Државе ће се удружити са било којом земљом против тероризма. Удружујемо се са земљама са којима нисмо тако пријатељски настројени и са земљама са којима смо изузетно пријатељски настројени [...]“).¹⁸¹² У овом циљу се спомиње сарадња и са другим великим силама, посебно са Француском, УК, Италијом и Немачком.

- *Разговори и састанци; Посете и представници.* Против-тероризам је био честа тема разговора између САД и регионалних држава. Поред тога, Трампова посета региону у првој години мандата (и уједно његова прва председничка посета) је повезивана са овим циљем (нпр. „Посетићу лидере многих различитих земаља да ојачам наша стара пријатељства, створим нова партнерства и ујединим цивилизован свет у борби против тероризма“).¹⁸¹³ Поред тога, Нејтан Сејлс, координатор Стејт Департмента за против-тероризам је именован и за Специјалног изасланика у Глобалној коалицији за победу над ИСИС.¹⁸¹⁴ Комуницирана одговорност у борби против тероризма је била подељена, односно постоје саопштења и о обавезивању и обећању подршке САД (нпр. „Председник [...] је нагласио америчку посвећеност победи над ИСИС“)¹⁸¹⁵ и о одговорности других актера („Сада изгледа да су муслимански лидери спремнији да преузму више одговорности и много већу улогу у борби против тероризма у њиховом региону“),¹⁸¹⁶ „Ја сам заправо рекао да мислим да опсег НАТО треба да буде проширен и да би они требало да гледају ИСИС“),¹⁸¹⁷ „Иако америчка моћ може да победи терористичке војске на бојном пољу, свака нација на свету мора да одлучи какву будућност жели да гради за свој народ и какве жртве је спремна да поднесе за своју децу. Америка не би требало да се бори за сваку нацију на свету, без надокнаде, у неким случајевима икакве“).¹⁸¹⁸ Такође, у вези са

¹⁸⁰⁸ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo With Greg Cassidy of The Bob Rose Show with Greg Cassidy, WSKY-FM Gainesville.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-greg-cassidy-of-the-bob-rose-show-with-greg-cassidy-wsky-fm-gainesville/>

¹⁸⁰⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with His Highness Sheikh Sabah Al-Ahmad Al-Jabir Al-Sabah, the Amir of Kuwait*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323759>

¹⁸¹⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323763>

¹⁸¹¹ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Official On Developments in Yemen.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 25, 2020, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-on-developments-in-yemen/>

¹⁸¹² Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders and Chief of Staff General John Kelly*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331352>

¹⁸¹³ Donald J. Trump (1st Term), *The President's Weekly Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327808>

¹⁸¹⁴ Michael R. Pompeo, “Coordinator for Counterterrorism Ambassador Nathan A. Sales Designated Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS.”, Secretary of State, November 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/coordinator-for-counterterrorism-ambassador-nathan-a-sales-designated-special-envoy-to-the-global-coalition-to-defeat-isis/>

¹⁸¹⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with King Salman of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331467>

¹⁸¹⁶ Donald J. Trump (1st Term), *The President's Weekly Address*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327808>

¹⁸¹⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Proposed National Environmental Policy Act Regulations and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335439>

¹⁸¹⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Al Asad Air Base in Al Anbar Province, Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332792>

останком трупа у Ираку наглашаван је суверенитет те државе, односно њихова одлука по том питању. Када је реч о врсти порука која је јавно комуницирана, преовлађује критика (нпр. „Председник Трамп је јасно ставио до знања нашим савезницима да не могу да нам буду пријатељи док подржавају или оправдавају тероризам“).¹⁸¹⁹

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* У оквиру овог кода су присутна саопштења која се односе на поменути самит у Ријаду, састанак на министарском нивоу у Варшави (Warsaw Process on Peace and Security in the Middle East) са против-тероризмом као једном од тема и Стратешко савезништво на Блиском истоку (Middle East Strategic Alliance).¹⁸²⁰

Економска средства

- *Буџетска средства.* Ово економско средство је коришћено за финансирање борбе против тероризма, углавном кроз улагање у америчку војску, али и обуку и подршку партнерима из Коалиције. Нпр. „Ова средства ће убрзати председникову кампању да победи Исламску државу у Ираку и Сирији“.¹⁸²¹
- *Санкције и ембарго.* У великој мери су коришћене у односу на Иран, при чему ова саопштења садрже исказе о борби против финансирања терористичких организација, а у оквиру кампање максималног притиска.¹⁸²² Типичан исказ је: „Увео сам најјаче санкције Ирану икада и то им је много отежало да дају новац терористичким организацијама“.¹⁸²³ Поред тога, постоје саопштења и о санкцијама које су усмерене на борбу против ИСИС,¹⁸²⁴ и општи искази о коришћењу санкција у циљу против-тероризма (нпр. „Ова администрација је појачала своје напоре за санкције против тероризма“).¹⁸²⁵

Војна средства – директна војна сила

- *Ваздушна сила.* Као и у претходној администрацији, постојала су саопштења о коришћењу ваздушне силе у циљу против-тероризма, али у мањој мери, с обзиром на то да је ИСИС у великој мери био побеђен, нарочито у Ираку. Типични искази су: „Као део свеобухватне стратегије да се победи ИСИС, америчке оружане снаге спроводе кампању ваздушних

¹⁸¹⁹ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald Trump is Rebuilding American Strength and Confronting Threats*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335982>

¹⁸²⁰ Видети нпр. Michael R. Pompeo, “Interview with Najwa Kassem of Al Arabiya.”, Secretary of State, January 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-najwa-kassem-of-al-arabiya/>
David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>
Office of the Spokesperson, “Middle East Strategic Alliance General Conference.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/middle-east-strategic-alliance-general-conference/>

¹⁸²¹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.R. 244 — Consolidated Appropriations Act, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327607>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.R. 3219 - Make America Secure Appropriations Act, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330831>

¹⁸²² Постоје саопштења о санкцијама нечему што је администрација називала „нафта-за-тероризам“ (“oil-for-terror”). Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 4, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook/>

¹⁸²³ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343453>

¹⁸²⁴ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump's 500 Days of Winning on the World Stage*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335945>

¹⁸²⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334017>

напада и других неопходних операција против снага ИСИС у Ираку и Сирији“.¹⁸²⁶ Поред тога, постоје саопштења и о коришћењу ваздушних напада против АКАП у Јемену.¹⁸²⁷ Слично као и код претходне администрације, и овде су постојала саопштења о прецизним ваздушним ударима на вође терористичких организација.¹⁸²⁸ У каснијим фазама, било је више саопштења о победи над ИСИС, а при крају мандата, постојала су саопштења о промени улоге Коалиције и смањењу ваздушних напада у односу на обуку и друге активности („Тренутно смо у транзицији ка новој фази кампање која се више усредсређује на саветовање и обуку“).¹⁸²⁹

- *Копнена сила.* Ово средство се јавља у саопштењима у случају Јемена („јуриши [raid] на АКАП оперативце и постројења“).¹⁸³⁰ У погледу трупа у Ираку, изражени циљ останка постојећих трупа је против-тероризам и обука ирачких снага за против-тероризам.¹⁸³¹ Ипак, овај код већински обухвата саопштења о повлачењу трупа из Сирије, али и разговоре о статусу и распореду америчких трупа у Ираку. Типичан исказ је: „две стране су препознале да ће, у светлу значајног прогреса у елиминисању претње ИСИС, у наредним месецима САД наставити са смањењем трупа у Ираку и разговарати са владом Ирака о статусу постојећих трупа“.¹⁸³²
- *Поморска сила.* У циљу против-тероризма постоје два саопштења о поморској сили, једно се односи на одвраћање терористичке претње кроз распоређена пловила у Црвеном мору,¹⁸³³ а друго на заплону нафте са иранског брода који је био на путу ка Венецуели.¹⁸³⁴

Војна средства – индиректна војна сила

- *Војна помоћ.* Овде преовлађују саопштења о логистичкој и техничкој подршци и обуци и саветовању у случају Ирака. Ради се о наставку кампање против ИСИС из претходне администрације, а у оквиру Коалиције. Типичан исказ је: „Подршка ирачким снагама обухвата обуку, опрему, комуникациону и обавештајну подршку“.¹⁸³⁵ Постоје и поједина саопштења о јачању способности партнера у овом циљу, као и распоређеним војним

¹⁸²⁶ Видети нпр. Обавештење Конгресу о глобалном распореду трупа на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329148>

¹⁸²⁷ Видети нпр. Обавештење Конгресу о глобалном распореду трупа на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333080>

¹⁸²⁸ Видети нпр. исказе председника Трампа на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343453>

¹⁸²⁹ Joey Hood and David Copley, “Principal Deputy Assistant Secretary Joey Hood and Deputy Assistant Secretary for Iraq David Copley, Bureau of Near Eastern Affairs On the Recent U.S.-Iraq Strategic Dialogue.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/principal-deputy-assistant-secretary-joey-hood-and-deputy-assistant-secretary-for-iraq-david-copley-bureau-of-near-eastern-affairs-on-the-recent-u-s-iraq-strategic-dialogue/>

¹⁸³⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329148>

¹⁸³¹ Видети нпр. Michael R. Pompeo, “The Restoration of Deterrence: The Iranian Example.”, Secretary of State, January 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-restoration-of-deterrence-the-iranian-example/>

¹⁸³² Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 11, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue/>

¹⁸³³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks During a Video Teleconference With United States Servicemembers and Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347193>

¹⁸³⁴ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, August 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-20/>

¹⁸³⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333624>

средствима и базама у региону попут Ал Асад базе у Ираку,¹⁸³⁶ или Ал Удеид базе у Катару.¹⁸³⁷

- *Војно особље*. Распоређено војно особље у циљу против-тероризма на Арапском полуострву налазило се прво у Џибутију, а потом у Јемену.¹⁸³⁸
2. У остварењу циља „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“ коришћена су или је исказана опредељеност за коришћење следећих средстава спољне политике:

Дипломатска средства

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми*. У остварењу циља „Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа“ у највећој мери је исказана опредељеност за преговоре и споразуме. Преговори као пожељно средство се спомињу у случају Јемена (нпр. „Сједињене Државе траже испреговарано решење сукоба“,¹⁸³⁹ „Настављамо да подстичемо све стране да раде са специјалним изаслаником УН Мартином Грифитсом [*Martin Griffiths*] ка политичком договору и крају сукоба у Јемену“),¹⁸⁴⁰ у случају УАЕ у вези са нормализацијом односа с Израелом (нпр. „Мислим да ће историја запамтити председника као великог миротворца. Донео је мир Израелу и УАЕ“,¹⁸⁴¹ „Овај историјски дипломатски искорак ће унапредити мир у региону Блиског истока и представља доказ храбре дипломатије и визије три лидера [...]“,¹⁸⁴² „било је сјајно – финализовали смо историјски мировни споразум између Израела и Уједињених Арапских Емирата. После пола века Израел и Уједињени Арапски Емирати ће у потпуности нормализовати своје дипломатске односе“),¹⁸⁴³ и у случају Бахреина у вези са нормализацијом односа са Израелом (нпр. „У духу мира и сарадње, оба лидера су се такође договорила да ће Бахреин у потпуности нормализовати своје дипломатске односе са Израелом“).¹⁸⁴⁴ Аврамовим споразумима је придаван изузетан значај у саопштењима

¹⁸³⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Al Asad Air Base in Al Anbar Province, Iraq*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332792>

¹⁸³⁷ Michael R. Pompeo, “Remarks at the Opening Ceremony of the U.S.-Qatar Strategic Dialogue.”, Secretary of State, January 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-at-the-opening-ceremony-of-the-u-s-qatar-strategic-dialogue/>

¹⁸³⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329148>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333313>

¹⁸³⁹ Donald J. Trump (1st Term), *White House Statement on Iranian-Supported Missile Attacks Against Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331463>

¹⁸⁴⁰ Morgan Ortagus, “Houthi Attack on Abha Airport in Saudi Arabia.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/houthi-attack-on-abha-airport-in-saudi-arabia/>

¹⁸⁴¹ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343305>

¹⁸⁴² Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump, Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel, and Crown Prince Mohammed bin Zayed Al Nahyan of Abu Dhabi, Deputy Supreme Commander of the Armed Forces of the United Arab Emirates, on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343287>

¹⁸⁴³ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343298>

То је уједно и разлог номинације Доналда Трампа за Нобелову награду за мир. Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary Regarding President Donald J. Trump's Nomination for the 2021 Nobel Peace Prize*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343577>

¹⁸⁴⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Normalization of Relations Between Israel and the Kingdom of Bahrain*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343781>

администрације (нпр. „Мислим да ће историчари гледати на ова два мировна споразума као на почетак краја арапско-израелског сукоба“).¹⁸⁴⁵ Иако су ретка, постоји и неколико саопштења која се односе на случај Ирана, односно преговарања споразума (нпр. „Председник Трамп је нагласио свој циљ преговарања свеобухватног споразума који би укључио ирански нуклеарни програм и програм балистичких ракета, као и злонамерне активности у региону“).¹⁸⁴⁶ „Оно што желимо је одличан споразум са Ираном, и оно што је председник рекао је да ако се Иран одрекне регионалног тероризма и ратова преко заступника и ако је вољан да прекине са путем ка нуклеарној бомби, Иран би могао да буде изузетно просперитетна држава“).¹⁸⁴⁷

- *Разговори и састанци; Сарадња.* Сарадња се често спомиње у остварењу циља мирног решавања сукоба (нпр. „Обећао сам да ојачам стара пријатељства Америке и заснујем нова партнерства у потрази за миром“).¹⁸⁴⁸ Мирно решавање спорова и сукоба у региону је било честа тема разговора званичника администрације и представника регионалних држава. Поред уопштених формулација о миру као циљу, као и претходно споменутих споразума, значајан део саопштења о разговорима и састанцима се односио на решавање спора у оквиру Заливског савета за сарадњу. Типични искази су: „Председник је нагласио да су уједињени Заливски савет за сарадњу и јако партнерство Сједињених Држава и Заливског савета за сарадњу критично важни за победу над тероризмом и унапређење регионалне стабилности. Председник је понудио странама у спору да им помогне у превазилажењу несугласица, укључујући и састанак у Белој кући, ако је потребно“).¹⁸⁴⁹ „Секретар је нагласио председникову жељу да се сукоб у Заливу оконча, јер погодује Ирану“).¹⁸⁵⁰ „Сједињене Државе и Кувајт су разговарале о најхитнијим питањима у региону, укључујући и тренутни ЗСС спор. Сједињене Државе су поновиле да цене емирове изванредне напоре да помогне у доласку до договора и Сједињене Државе и Кувајт су поново позвале на резолуцију. Наше две земље деле заједничко схватање о потреби за јединством у ЗСС ради ефикасног одговора на многе регионалне изазове и унапређења мирне и просперитетне будућности региона“).¹⁸⁵¹ „Крајње је време да се спор у Заливу реши. Трампова администрација жељно ишчекује да се овај спор реши и да се поново отворе ваздушне и копнене границе Катара које су под блокадом других држава у Заливу“).¹⁸⁵² Такође постоје саопштења о нормализацији односа ЗСС и Ирака (нпр. „стварно желимо да Ирак буде прихваћен и интегрисан у Залив поново“).¹⁸⁵³ Поред тога, изражена је спремност за разговоре са Ираном (нпр. „Америка је нација која воли мир. Не

¹⁸⁴⁵ Ibid.

¹⁸⁴⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with President Emmanuel Macron of France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335489>

¹⁸⁴⁷ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 26, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-22/>

¹⁸⁴⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827>

¹⁸⁴⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with Amir Sheikh Tameem Bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329155>

¹⁸⁵⁰ Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Call with Qatari Foreign Minister Sheikh Mohammed bin Abdulrahman Al Thani.”, Bureau of Near Eastern Affairs, May 16, 2018, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-call-with-qatari-foreign-minister-al-thani/>

¹⁸⁵¹ Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Third United States-Kuwait Strategic Dialogue “Enhancing Our Strategic Partnership.”, Bureau of Near Eastern Affairs, March 20, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-third-united-states-kuwait-strategic-dialogue-enhancing-our-strategic-partnership/>

¹⁸⁵² Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo at the U.S.-Qatar Strategic Dialogue.”, Secretary of State, September 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-at-the-u-s-qatar-strategic-dialogue/>

¹⁸⁵³ David Schenker, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs on Middle East Issues at the 74th Session of the United Nations General Assembly.”, September 24, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-middle-east-issues-at-the-74th-session-of-the-united-nations-general-assembly/>

тражимо сукоб са Ираном нити било којом другом земљом. Радујем се дану када ће санкције коначно бити укинуте и кад Иран може постати мирољубива, просперитетна и продуктивна нација. До тога може доћи веома брзо: могло би бити сутра. Такође може бити кроз много година. Тако да радујем се разговорима о било чему што има да се разговора са сваким ко жели да разговара.“¹⁸⁵⁴ Преовлађујућа врста порука је критика и упозорење, а у вези са насиљем у Ираку, Јемену и Саудијској Арабији (нпр. „Сједињене Државе су веома забринуте због извештаја о насиљу око Киркука, у Ираку“),¹⁸⁵⁵ али се јавља и убеђивање (нпр. „Сједињене Државе позивају све стране у сукобу да се усредсреде и прихвате политички процес који воде УН“).¹⁸⁵⁶ Ређе се јављају похвале (нпр. „Сједињене Државе поздрављају објаву саудијске коалиције о једностраном примирју у Јемену“)¹⁸⁵⁷ и награде.¹⁸⁵⁸

Економска средства

- *Санкције и ембарго.* Постоје саопштења о повезаности ембарга на конвенционално наоружање Ирану са циљем мира (нпр. говорећи о ембаргу, Брајан Хук га је окарактерисао као „апсолутно неопходан део наших напора да се постигне светски мир и стабилност од Блиског истока до Латинске Америке“).¹⁸⁵⁹

Војна средства

- Када је реч о војним средствима, овај циљ сходно свом називу не би требало да их укључује. Следствено, постоје преклапања са *одлуком против употребе силе и повлачењем или одлуком против распоређивања борбених трупа*.¹⁸⁶⁰ Поред тога, а у циљу мира се спомиње јачање способности партнера.

3. За циљ „Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе“ везују се следећи кодови у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“:

Дипломатска средства

- *Сарадња.* Ово је најчешће спомињано дипломатско средство у вези кодом регионалне стабилности (нпр. „Наша партнерства ће унапредити безбедност кроз стабилност“,¹⁸⁶¹ „Радићемо са својим савезницима и партнерима за стабилнији и безбеднији Блиски исток“).¹⁸⁶² У оквиру овог средства чести су искази о стратешким партнерствима са

¹⁸⁵⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing the Executive Order on Iran Sanctions and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333654>

¹⁸⁵⁵ Office of the Spokesperson, “Situation near Kirkuk, Iraq.”, Bureau of Near Eastern Affairs, October 16, 2017, <https://2017-2021.state.gov/situation-near-kirkuk-iraq-2/>

¹⁸⁵⁶ Heather Nauert, “Situation on the Yemeni Island of Socotra.”, Acting Under Secretary for Public Diplomacy and Department Spokesperson, May 9, 2018, <https://2017-2021.state.gov/situation-on-the-yemeni-island-of-socotra/>

¹⁸⁵⁷ Michael R. Pompeo, “The United States Welcomes the Saudi-led Coalition Announcement of a Unilateral Ceasefire in Yemen.”, Secretary of State, April 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-welcomes-the-saudi-led-coalition-announcement-of-a-unilateral-ceasefire-in-yemen/>

¹⁸⁵⁸ Емиру Кувајта је додељена Легија заслуга због улоге медијатора и сарадње у америчким операцијама у Заливу. Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump is Awarding the Legion of Merit, Degree Chief Commander*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343810>

¹⁸⁵⁹ Brian H. Hook, “Briefing with Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook on Depriving Iran of Weapons of War.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-on-depriving-iran-of-the-weapons-of-war/>

¹⁸⁶⁰ Видети нпр. исказе на конференцији за медије на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343589>

¹⁸⁶¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827>.

¹⁸⁶² Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-4/>

државама у региону, укључујући и ЗСС-САД Стратешки форум.¹⁸⁶³ Поред стабилности региона, што је била честа тема и у претходној администрацији, овде постоје саопштења и о равнотежи моћи, нарочито између ЗСС и Ирана. У складу са тиме, исказивана је потреба за сарадњом за државама ЗСС, а посебно Саудијском Арабијом, као „противтежа Ирану“.¹⁸⁶⁴ Слични искази постоје и у случају УАЕ (нпр. „Као кључни партнер у региону, УАЕ служи као бедем против злонамерних активности Ирана“).¹⁸⁶⁵ Ово је у вези са раније споменутом повољном равнотежом снага.

- *Разговори и састанци.* Регионална стабилност се често јављала у саопштењима о разговорима и састанцима (нпр. „Председник је нагласио да је јединство између арапских партнера Сједињених Држава есенцијално за унапређење регионалне стабилности и одвраћања претње Ирана“).¹⁸⁶⁶ Комуницирана је и посвећеност САД регионалној стабилности (нпр. „Сједињене Државе и Кувајт су потврдиле своју непоколебљиву посвећеност националној безбедности обе земље и стабилности Блиског истока“),¹⁸⁶⁷ али и одговорност самих држава у региону (нпр. „Председник је држао говор у Ријаду, својој првој председничкој посети, где је позвао наше сунитске арапске partnere да повећају своје способности како би преокренуле хегемонију Ирана тако да би наши арапски партнери могли да преузму већи део одговорности на Блиском истоку“).¹⁸⁶⁸
- *Критика или упозорење.* Ова врста поруке је комуницирана у вези са случајем Ирана, али и Кине и Русије, односно њихове улоге у региону. У односу на претходну администрацију, где су била присутна саопштења о сарадњи, у Трамповој администрацији постоје саопштења о стратешком такмичењу са Кином и Русијом у региону (нпр. „Уместо да преузме водећу улогу у овим сукобима [на Блиском истоку, прим. О. С.], Кина је усредсређена на повећање свог економског и геополитичког положаја у региону“).¹⁸⁶⁹
- *Суспензија или ревизија споразума.* Повлачење САД из ЗСПА је представљено као нешто што ће побољшати распоред моћи у региону, уз значајне критике претходне администрације и самог споразума. Типичан исказ је: „Повукао сам САД из тог ужасног, једностраног иранског нуклеарног споразума. Какву је разлику то направило! Иран није иста земља која је био када сам ја ступио на функцију, да вам кажем. Гледали су да преузму Сирију и Јемен, и свако место, Ирак. Сад само гледају да преживе“.¹⁸⁷⁰
- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* У циљу регионалне стабилности исказано је опредељење за вишестрану дипломатију (нпр. „Лидери су се договорили да се састају трилатерално редовно [...] ради већег мира, стабилности и просперитета на

¹⁸⁶³ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement on the Extraordinary Summit of the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf and the United States of America*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328394>

¹⁸⁶⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Philip Rucker and Josh Dawsey of The Washington Post*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368918>

¹⁸⁶⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 37 - Providing for Congressional Disapproval of the Proposed Export to the United Arab Emirates, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the Republic of France of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335302>

¹⁸⁶⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Calls with Leaders of the Gulf Cooperation Council*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331083>

¹⁸⁶⁷ Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the Fourth United States-Kuwait Strategic Dialogue.” Bureau of Near Eastern Affairs, November 27, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-fourth-united-states-kuwait-strategic-dialogue/>

¹⁸⁶⁸ Brian Hook, “Briefing with Special Representative for Iran Brian Hook.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 2, 2018, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-iran-brian-hook/>

¹⁸⁶⁹ David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

¹⁸⁷⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Columbia, Missouri*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332451>

Блиском истоку“).¹⁸⁷¹ У истом циљу је спомињан Стратешки савез на Блиском истоку,¹⁸⁷² (нпр. „значај сарадње између ССБИ партнера за јачање регионалне безбедности, мира и стабилности“),¹⁸⁷³ као и самог ЗСС.

Економска средства

- Од економских средстава исказано је опредељење за употребу трговине у циљу стабилности (нпр. „важност САД-УАЕ економског односа у унапређењу регионалног просперитета и стабилности“),¹⁸⁷⁴ као и употребе санкција у вези са регионалним распоредом моћи (нпр. „Од 2009 до 2017. Иран је могао да води експанзионистичку спољну политику без негативних последица, а када је председник Трамп ступио на дужност, преокренули смо ту политику. [...] Санкционисали смо Иран.“).¹⁸⁷⁵

Војна средства

- Нема значајнијих преклапања са кодовима који се односе на директну употребу силе, сем једног које се односи на поморску силу у Катару („Ове мисије [поморске операције, прим. О. С.] заједно са нашим јаким партнерством са катарским поморским снагама, као и Петом флотом САД, ојачавају регионалну безбедност“),¹⁸⁷⁶ док се присутна саопштења о индиректној сили углавном односе на јачање способности партнера („Наша политика на Блиском истоку је да преокренемо равнотежу моћи у корист наших пријатеља и партнера“),¹⁸⁷⁷ продају војне опреме о чему је раније било речи, логистичку и техничку подршку („Оружане снаге Сједињених Држава су наставиле, у неборбеној улози, да пружају војне савете, и ограничену информациону, логистичку и другу подршку регионалним снагама које се боре против побуне Хути [покрета] у Јемену“),¹⁸⁷⁸ распоређене трупе у региону („нпр. Заправо, од маја смо их повећали за 14.000. И мислим да регион разуме да смо веома посвећени миру и стабилности тамо“).¹⁸⁷⁹
4. У остварењу посебног циља „Против-пролиферација“ исказана је опредељеност за следећа средства спољне политике:

Дипломатска средства

- *Суспензија или ревизија споразума.* Ово средство се преовлађујуће јавља у вези са против-нуклеарном пролиферацијом у региону, и потпуно се односи на случај Ирана. Трампова администрација је прво критиковала споразум, потом је дуже време био под ревизијом и у

¹⁸⁷¹ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the Trilateral Meeting of the National Security Advisors of the United States of America, the Kingdom of Saudi Arabia, and the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335527>

¹⁸⁷² Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Meeting With Bahraini King Hamad bin Isa Al Khalifa, Bahraini Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa, and Foreign Minister Khalid bin Ahmed Al Khalifa.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 11, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-meeting-with-bahraini-king-hamad-bin-isa-al-khalifa-bahraini-crown-prince-salman-bin-hamad-al-khalifa-and-foreign-minister-khalid-bin-ahmed-al-khalifa/>

¹⁸⁷³ Office of the Spokesperson, “Joint Statement by Middle East Strategic Alliance (MESA).” Bureau of Near Eastern Affairs, September 18, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-middle-east-strategic-alliance-mesa/>

¹⁸⁷⁴ Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Sixth U.S.-U.A.E. Economic Policy Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 24, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-sixth-u-s-uae-economic-policy-dialogue/>

¹⁸⁷⁵ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on U.S. Airstrikes in Iraq and Syria.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-u-s-airstrikes-in-iraq-and-syria/>

¹⁸⁷⁶ Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the Third U.S.-Qatar Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 18, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-third-u-s-qatar-strategic-dialogue/>

¹⁸⁷⁷ Brian Hook, “The Iranian Regime’s Transfer of Arms to Proxy Groups and Ongoing Missile Development.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/the-iranian-regimes-transfer-of-arms-to-proxy-groups-and-ongoing-missile-development-2/>

¹⁸⁷⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333624>

¹⁸⁷⁹ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, May 15, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-11/>

2018. години је иступила из ЗСПА. Приликом повлачења из споразума, поред циљева који су већ са тиме повезани, наглашено је и спречавање нуклеарне трке у региону – „Да сам дозволио да споразум остане, ускоро би било нуклеарне трке у региону. Сви би желели своје оружје до тренутка када би Иран имао своје“.¹⁸⁸⁰ Поред тога, повлачење из споразума се повезује и са циљем против-пролиферације балистичких ракета.¹⁸⁸¹ Ово схватање је задржано до краја мандата администрације – „Председник је напустио ирански споразум јер је пружао јасан пут до нуклеарног наоружања Ирану“.¹⁸⁸²

- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* Упоредо са повлачењем из споразума Трампова администрација је предлагала нови споразум са Ираном који би, сем нуклеарног програма, обухватио и друге активности Ирана. Типични искази су: „Отворен сам за консултације са савезницима и партнерима о будућим међународним споразумима како бисмо се супротставили пуном обухвату претње Ирана, укључујући нуклеарно оружје и претњу интерконтиненталним балистичким ракетама“,¹⁸⁸³ „Сваки нови споразум би морао да осигура да Иран никад не дође до нуклеарног наоружања и да одврати сво злонамерно понашање режима на начин на који ЗСПА то никад није могао“,¹⁸⁸⁴ „Правно обавезујући споразум који ми тражимо са иранским режимом мора да обухвати четири кључне области: нуклеарни програм, развој и пролиферацију балистичких ракета, подршку терористичким групама и заступницима, и неправедно лишавање слободе америчких држављана“.¹⁸⁸⁵
- *Међународне организације и институције.* У вези са циљем против-пролиферације, постоје саопштења о Међународној агенцији за атомску енергију, као и код претходне администрације. Поред тога, значајно је напоменути и покушај да се продужи ембарго УН на продају конвенционалног наоружања, који смо већ поменули, након чега је критикован Савет безбедности.¹⁸⁸⁶
- *Сарадња; Разговори и састанци.* Постоје саопштења о сарадњи (нпр. „Сарађујемо са савезницима и партнерима да блокирамо Ирану пут до нуклеарног наоружања“),¹⁸⁸⁷ и о разговорима (нпр. „Премијер и ја смо се сложили да брутални режим у Ирану никад не сме да има нуклеарно оружје“)¹⁸⁸⁸ са циљем спречавања нуклеарне пролиферације.

Економска средства

- *Санкције и ембарго.* Ово је апсолутно доминантно економско средство спољне политике које је користила Трампова администрација у циљу против-пролиферације, при чему су

¹⁸⁸⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553>

¹⁸⁸¹ Ibid.

¹⁸⁸² Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook/>

¹⁸⁸³ Donald J. Trump (1st Term), *National Security Presidential Memorandum on Ceasing United States Participation in the Joint Comprehensive Plan of Action and Taking Additional Action To Counter Iran's Malign Influence and Deny Iran All Paths to a Nuclear Weapon*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333015>

¹⁸⁸⁴ Michael R. Pompeo, “After the Deal: A New Iran Strategy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/after-the-deal-a-new-iran-strategy/>

¹⁸⁸⁵ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-22/>

¹⁸⁸⁶ Видети нпр. Michael R. Pompeo, “On the Security Council’s Failure to Hold Iran Accountable.”, Secretary of State, August 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/on-the-security-councils-failure-to-hold-iran-accountable/>

¹⁸⁸⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Marine Corps Air Station Miramar, California*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332494>

¹⁸⁸⁸ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Prime Minister Giuseppe Conte of Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332652>

враћене све санкције које су ублажене на основу ЗСПА,¹⁸⁸⁹ и уведене нове санкције које су се односиле и на програм балистичких ракета и друге активности Ирана,¹⁸⁹⁰ као и трговине конвенционалним наоружањем.¹⁸⁹¹

Војна средства.

- *Директна војна сила.* Није исказана опредељеност за употребу директне војне силе у циљу нуклеарне против-пролиферације, али постоје саопштења о коришћењу поморској сили ради спречавања продаје конвенционалног наоружања Ирана Јемену.¹⁸⁹²
- *Индиректна војна сила.* Постоје саопштења о вербалној претњи употребом силе типа: „Моја администрација ће користити свако средство које нам је на располагању да заустави потрагу Ирана за нуклеарним [наоружањем], балистичким ракетама и конвенционалним наоружањем“.¹⁸⁹³

5. За циљ „Одржавање система савезништва“, који се преовлађујуће односи на „Физичку безбедност савезника и партнера“, а у много мањој мери и „Остале врсте безбедности савезника и партнера“ коришћена су или је исказана опредељеност за коришћење следећих средства спољне политике:

Дипломатска средства

- Сарадња. У овом циљу се често спомињу партнерства САД у региону, иако се не наглашава експлицитно синтагма „физичка безбедност“ одређене државе, већ се више користе изрази попут „обострана безбедност“, „сарадња у одбрани и питањима безбедности“,¹⁸⁹⁴ „стратешки и одбрамбени однос усредсређен на одвраћање претњи нашој безбедности, миру и просперитету“.¹⁸⁹⁵ Сарадња је у неким случајевима била на мало вишем степену институционализације, као што је покретање стратешког дијалога са Бахреином,¹⁸⁹⁶ (који је „значајнији савезник ван НАТО“) ¹⁸⁹⁷ УАЕ,¹⁸⁹⁸ Саудијском Арабијом,¹⁸⁹⁹ Катаром,¹⁹⁰⁰ у

¹⁸⁸⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Reimposing Certain Sanctions With Respect to Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333127>

¹⁸⁹⁰ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Cutting Off Funds the Iranian Regime Uses to Support Its Destructive Activities Around the World*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334225>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin on Iran Sanctions*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335382>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-22/>.

¹⁸⁹¹ Donald J. Trump (1st Term), *Executive Order 13949—Blocking Property of Certain Persons With Respect to the Conventional Arms Activities of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343879>

¹⁸⁹² Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, December 2-6.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 6, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-december-2-6/>

¹⁸⁹³ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on New United States Actions To Restrict Iran's Nuclear, Ballistic Missile, and Conventional Weapons Pursuits*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343878>

¹⁸⁹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - Joint Statement from U.S. National Security Advisor Ambassador John Bolton and UAE National Security Advisor Sheikh Tahnoun bin Zayed Al Nahyan*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334394>

¹⁸⁹⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333700>

¹⁸⁹⁶ Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the United States-Bahrain Strategic Dialogue.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-united-states-bahrain-strategic-dialogue/>

¹⁸⁹⁷ Ibid.

¹⁸⁹⁸ Michael R. Pompeo, “At the Virtual Launch of the Inaugural U.S.-UAE Strategic Dialogue.”, Secretary of State, October 20, 2020, <https://2017-2021.state.gov/at-the-virtual-launch-of-the-inaugural-u-s-uae-strategic-dialogue/>

¹⁸⁹⁹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo at a Press Availability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-at-a-press-availability-14/>

¹⁹⁰⁰ Ibid.

2020. години и наставак стратешког дијалога са Ираком, са којим је од 2008. постојао потписан Споразум о стратешком оквиру (Strategic Framework Agreement for a Relationship of Friendship and Cooperation between the United States of America and the Republic of Iraq).¹⁹⁰¹ Занимљиво је нагласити да су УАЕ и Бахреин добили статус „значајног безбедносног партнера“ што је „статус јединствен за Уједињене Арапске Емирате и Краљевину Бахреин“, а као разлог се наводи присуство америчких трупа у овим земљама, сарадња у против-тероризму, учешће у коалицијама САД и „њихова изванредна храброст, одлучност и вођство у приступању Аврамовим споразумима“.¹⁹⁰²

- *Разговори и састанци; Посете и представници.* Одржавање система савезништава је било честа тема разговора. У овом циљу је на почетку мандата председник Трамп посетио регион, што представља сигнал о посвећености, о чему је раније било речи, а овде спомињемо и посету државног секретара региону.¹⁹⁰³ У оквиру разговора, постоје саопштења и о посвећености САД безбедности регионалних држава, највише Саудијске Арабије и Ирака (нпр. „Председникови састанци су нагласили дубоку и трајну посвећеност САД безбедности, стабилности и просперитету Саудијске Арабије“,¹⁹⁰⁴ „Секретар је нагласио посвећеност САД суверенитету и територијалном интегритету Ирака“),¹⁹⁰⁵ али и о њиховој сопственој одговорности (нпр. „Очекујемо од наших партнера – било у НАТО, на Блиском истоку или на Пацифику – да прихвате директну и значајну улогу у стратешким и војним операцијама и плате свој део“,¹⁹⁰⁶ „Надам се да ће Ирак живети свој живот и бранити сам себе, што су радили и много пре него што смо се ми умешали“).¹⁹⁰⁷ Преовлађујућа врста поруке која је јавно комуницирана је критика (нпр. „Саудијска Арабија је веома богата земља. Зашто их ми бранимо, а нисмо збринути економски на одговарајући начин? Нема смисла.“,¹⁹⁰⁸ „Нудимо неприкосновено партнерство ирачком народу, али морамо да видимо да су ирачки лидери посвећени том партнерству – једнако посвећени том партнерству“).¹⁹⁰⁹
- *Мултилатералне иницијативе, преговори и споразуми.* У циљу безбедности савезника и партнера постоје саопштења о мултилатералним иницијатива које су овде већ споменуте попут ССБИ, а Аврамови споразуми су такође сматрани позитивним за америчке арапске partnere.

¹⁹⁰¹ Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue-2/>

¹⁹⁰² Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary Regarding the Designations of the UAE and the Kingdom of Bahrain as Major Security Partners of the United States*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347746>

¹⁹⁰³ Office of the Spokesperson, “The United States and Saudi Arabia: A 75-Year-Long Diplomatic Partnership.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-and-saudi-arabia-a-75-year-long-diplomatic-partnership/>

¹⁹⁰⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Meetings with Saudi Arabia's Leaders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327806>

¹⁹⁰⁵ Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Meeting with Iraqi Prime Minister Adil Abd al-Mahdi.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 9, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-meeting-with-iraqi-prime-minister-adil-abd-al-mahdi/>

¹⁹⁰⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Address Before a Joint Session of the Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323680>

¹⁹⁰⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Mustafa al-Kadhimi of Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343385>

¹⁹⁰⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Forbes Magazine Editor Randall Lane and Chief Product Officer Lewis D’Vorkin*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332169>

¹⁹⁰⁹ David Schenker, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker on Iraqi Global Magnitsky Designations.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 6, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraqi-global-magnitsky-designations/>

Економска средства

- *Буџетска средства.* У саопштењима Трампове администрације, постоји негативна веза између буџетских средстава и безбедности партнера, односно тенденција ка мањем трошењу ресурса у овом циљу. Типичан исказ је: „Ми не можемо, и ми једноставно не желимо да штитимо Блиски исток и штитимо Саудијску Арабију и све остале, а да нам се то не надокнади“.¹⁹¹⁰
- *Хуманитарна помоћ.* Постоје два саопштења која повезују безбедност партнера и ово средство спољне политике – „Америчка влада наставља да подржава ирачку безбедност, стабилност и суверенитет. Као што је [државни] секретар рекао много пута, ми смо сила добра. У Ираку смо највећи давалац хуманитарне помоћи, помоћи у стабилизацији и уклањању мина, безбедносне помоћи [...]“.¹⁹¹¹
- *Санкције и ембарго.* Постоје три саопштења у пројекту која повезују средство санкција и циљ безбедности партнера и све се односе на Иран (нпр. „Сједињене Државе су данас објавиле санкционисање 20 појединаца и ентитета који крше суверенитет Ирака“).¹⁹¹²
- *Царине и трговина.* Посебно значајно у вези са повезаношћу физичке безбедности партнера и трговине јесте идеја о плаћању или надокнади одбране. У саопштењима председника Трампа постоје искази овог типа (нпр. „Тражим много више новца него што су плаћали годинама за поделу терета. И то су примери – то су две земље које имају новца. То је неограничен новац. И тражимо од њих да дају доста новца, и они би то радо учинили, зато што ми обављамо услугу као што нико не може на свету. Ми их чувамо безбедним“),¹⁹¹³ „Нису нас третирали праведно у последњих 20, 25 година у свету, без обзира да ли се ради о трговини или о војсци. Штитимо толико много земаља. Неке земље су невероватно богате. Не плаћају нас. Никад нас нису плаћали. Сада почињу да плаћају.“)¹⁹¹⁴

Војна средства – директна војна сила

- *Копнена сила.* За време Трампове администрације распоређено је 3.000 америчких војника у Саудијској Арабији, у циљу одбране безбедности ове земље.¹⁹¹⁵ Овде је важно нагласити две ствари. Прво, у саопштењима председника Трампа постоје искази о томе да је Саудијска Арабија платила за распоређивање трупа (нпр. „Преговарао сам кратко – у питању су минути – са Саудијском Арабијом и они су се сагласили да плате пуне трошкове овог распоређивања, и више. Много више. Веома богата земља – требало би да плате. А тако би требало да плате и многе друге земље ако хоће заштиту“).¹⁹¹⁶ Друго, ова одлука је донета скоро месец дана након напада Ирана на нафтна постројења Саудијске Арабије и на захтев Саудијске Арабије („Саудијска Арабија је дугорочни безбедносни партнер и упутила је захтев за додатну подршку да допуни своју одбрану и брани међународни

¹⁹¹⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Chuck Todd of NBC News*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368899>

¹⁹¹¹ David Schenker and Nathan A. Sales, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker and Counterterrorism Coordinator Ambassador Nathan A. Sales.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-and-counterterrorism-coordinator-ambassador-nathan-a-sales/>

¹⁹¹² Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, March 27, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-7/>

¹⁹¹³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Videoconference Call With United States Servicemembers and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332791>

¹⁹¹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Cabinet Meeting and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333712>

¹⁹¹⁵ Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, Bureau of Near Eastern Affairs, October 11, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-2/>

¹⁹¹⁶ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Sergio Mattarella of Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333967>

поредак“).¹⁹¹⁷ Том приликом је коришћена резолуција о ратним овлашћењима.¹⁹¹⁸ Поред распоређивања трупа, постоје и саопштења о њиховом повлачењу из Ирака („повлачимо трупе из Ирака веома брзо и радујемо се дану кад нећемо морати да будемо тамо“).¹⁹¹⁹

- *Ваздушна сила*. Заштита савезника је такође наведена као један од разлога ваздушног напада на Сулејманија („Предузео је ову акцију како би заштитио наше дипломатско особље, наше војнике, наше савезнике и све Американце“).¹⁹²⁰

Војна средства – индиректна војна сила

- *Заједничке војне вежбе*. Постоји саопштење о заједничким војним вежбама које су изведене са Катаром, у вези са поморским операцијама, али у САД 2018.¹⁹²¹
- *Распоређивање војних средстава, војне базе и кампови*. Заједно са трупама, у Саудијску Арабију су послата одређена „појачана средства [која] су дефанзивна. Она су тамо да бране наше интересе и помогну Саудији да се одбрани. Не тражимо сукоб на Блиском истоку. Имали смо га и довољно.“¹⁹²² Такође, у 2020. години Патриот батерије су повучене, као и трупе, али је наведено да се ради о редовној ротацији и да „није смањење подршке Саудијској Арабији“.¹⁹²³
- *Војна помоћ*. У сврху безбедности партнера коришћено је ово средство спољне политике, и то: логистичка и техничка подршка Саудијској коалицији у Јемену (нпр. „Сједињене Државе су пружиле ограничену подршку државама чланицама Саудијске коалиције, укључујући дељење обавештајних података, логистичку подршку и до скоро, допуну горива у ваздуху, како би помогла у одбрани савезника и партнера Сједињених Држава“),¹⁹²⁴ продаја војне опреме Бахреину, Кувајту, Саудијској Арабији, УАЕ, Катару у циљу њихове суверене одбране (било је помена ових продаја, као и противљења Конгреса већини).¹⁹²⁵

¹⁹¹⁷ Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-2/>

¹⁹¹⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Deployment of Additional United States Armed Forces to Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335045>

¹⁹¹⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Mustafa al-Kadhimi of Iraq and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343385>

¹⁹²⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.Con.Res. 83 - Directing the President Pursuant to Section 5(c) of the War Powers Resolution to Terminate the Use of United States Armed Forces to Engage in Hostilities in or Against Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335268>

¹⁹²¹ Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Second United States-Qatar Strategic Dialogue “Forward Together”.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-second-united-states-qatar-strategic-dialogue-forward-together/>

¹⁹²² Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-2/>

¹⁹²³ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Show.”, May 08, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-show-4/>

¹⁹²⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.J. Res. 37 - Directing the President to Remove United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335314>

При том је наглашено да САД нису зараћена страна у сукобу у Јемену.

¹⁹²⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 26 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Qatar of Certain Defense Articles and Services*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335305>

Office of the Spokesperson, “Briefing With Senior State Department Official On the Office of the Inspector General’s Report on Certification for Arms Sales to Saudi Arabia, the United Arab Emirates, and Jordan.”, Bureau of Near Eastern Affairs, August 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-senior-state-department-official-on-the-office-of-the-inspector-generals-report-on-certification-for-arms-sales-to-saudi-arabia-and-the-united-arab-emirates/>

6. У остварењу циља „Ширење вредности и идеала у иностранству“ највећи део саопштења се односио на „Људска права и заштиту мањина“ (а овде укључујемо и код „Слобода и други идеали“ који је повезан), а преовлађују дипломатска средства.

Дипломатска средства

- *Критика или упозорење.* Ова врста поруке је јавно комуницирана у случају Ирана (нпр. „Сједињене Државе су дубоко забринуте због извештаја да је ирански режим лишио слободе хиљаде својих држављана у протеклој недељи због учешћа на мирним протестима“),¹⁹²⁶ Ирака (нпр. „Сједињене Државе су озбиљно забринуте због напада на протестанте, грађанске активисте и медије, као и због рестрикција приступа интернету у Ираку“).¹⁹²⁷ Поред тога, присутна је осуда због убиства Кашогија.¹⁹²⁸
- *Сарадња; Разговори и састанци; Међународне организације и институције.* У вези са заштитом људских права и угрожених мањина углавном се спомињу међународне организације попут УН,¹⁹²⁹ сарадња (нпр. „Јемен је нешто на чему САД раде заједно са Саудијцима и УН да се обезбеди хуманитарни приступ“),¹⁹³⁰ разговори и састанци (нпр. „Разговарали смо о проблемима људским правима овде у Саудијској Арабији“).¹⁹³¹

Економска средства

- Економска средства коришћења у овом циљу су хуманитарна помоћ, највише у случају Јемена¹⁹³² и Ирака,¹⁹³³ као и санкције у случају Ирана (нпр. „Данас Сједињене Државе објављују да уводе санкције за 12 иранских држављана и ентитета на основу овлашћења о људским правима“),¹⁹³⁴ Ирака (нпр. „Данас Сједињене Државе санкционишу три

Office of the Spokesperson, “Joint Statement by the Government of the United States of America and Kuwait on the Second United States-Kuwait Strategic Dialogue “Continued Commitment on Long-Term Partnership”.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 8, 2017, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-the-governments-of-the-united-states-of-america-and-kuwait-on-the-second-united-states-kuwait-strategic-dialogue-continued-commitment-to-long-term-partnership/>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 20 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Bahrain of Certain Defense Articles and Services*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335304>

¹⁹²⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Iran Protests*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331937>

¹⁹²⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Protests in Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335237>

¹⁹²⁸ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Briefing by Secretary of Homeland Security Kirstjen M. Nielsen and Federal Emergency Management Agency Administrator W. Brock Long on Hurricane Michael and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332721>

¹⁹²⁹ Видети нпр. Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on Middle East Issues at the 74th Session of the United Nations General Assembly.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 27, 2019, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-on-middle-east-issues-at-the-74th-session-of-the-united-nations-general-assembly/>

¹⁹³⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders, National Security Advisor H.R. McMaster, and U.N. Ambassador Nikki Haley*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331115>

¹⁹³¹ Michael R. Pompeo, “Remarks to Travelling Press.”, Secretary of State, January 14, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-traveling-press-6/>

¹⁹³² Нпр. Office of the Spokesperson, “Deputy Secretary Sullivan and USAID Administrator Green’s Meeting with Humanitarian Organizations on Yemen.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 28, 2019, <https://2017-2021.state.gov/deputy-secretary-sullivan-and-usaid-administrator-greens-meeting-with-humanitarian-organizations-on-yemen-2/>

¹⁹³³ Видети нпр. Michael R. Pompeo, “U.S. Announces Humanitarian Assistance for Iraq.”, Secretary of State, August 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/u-s-announces-humanitarian-assistance-for-iraq/>

¹⁹³⁴ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, May 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-12/>

Ирачана због укључености у бруталне нападе на мирне протестанте“)¹⁹³⁵ и Саудијске Арабије (нпр. „Санкционисали смо 17 Саудијаца за које се зна да су учествовали у убиству г. Капогија“).¹⁹³⁶ Коначно, у вези са Јеменом, ускраћена је хуманитарна помоћ 2020. године на међународном нивоу због третмана хуманитарних радника у тој земљи.¹⁹³⁷

Војна средства

- У вези са војним средствима, најчешћа су саопштења о одлуци против употребе силе, нарочито Трампова одлука да не одговори на иранско обарање америчког дрона 2019. године („[...] одлучио је да не одговори нападом у том случају. Одлучио је да заштити цивиле [...]“).¹⁹³⁸ Поред тога, војна средства партнерима су повезивана и са овим кодом у случају Јемена (нпр. „Без прецизне муниције више – а не мање – цивила ће постати жртве сукоба“).¹⁹³⁹

7. Циљ „Демократизација, управљање и изградња нације“ није имао много саопштења, али се постојећа везују са следећа средства.

Дипломатска средства

- У овом циљу се спомињу као средства опредељења *разговори и састанци* и *сарадња*. Иако постоје саопштења о *критикама* различитих аспеката демократије у Ираку, у њима преовлађује ирачка *одговорност* за унутрашњу политичку ситуацију (нпр. „Као што знате, постоји народни покрет на улицама Ирака који врши притисак на ирачки политички систем за нову владавину, владавину која је мање зависна и сервилна Ирану. Али, поново а) није мој мандат да се бавим ирачким унутрашњим пословима и б) није мандат Сједињених Држава да се баве ирачким унутрашњим пословима“).¹⁹⁴⁰

Економска средства

- Од економских средстава се спомиње економска помоћ (нпр. „Постоје многи примери програма америчке стране помоћи у региону – од Арапског полуострва до Леванта – који граде капацитете државних институција, омогућавају основне услуге и одговорну владавину“).¹⁹⁴¹

Војна средства

- *Одлука против директне употребе силе*. Искупује се противљење коришћењу војних средстава ради овог циља („Нећемо више користити војске да градимо демократију“).¹⁹⁴²
- У вези са демократијом, администрација такође није водила политику промене режима, ни насилну ни ненасилну, укључујући и у односу на критиковани режим у Ирану (нпр. „Они [ирански народ, прим. О. С.] ће бирати своје лидере; они су бирали своје лидере“).¹⁹⁴³ Коначно, у контексту пандемије КОВИД-19, глобална здравствена безбедност је била

¹⁹³⁵ David Schenker, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker on Iraqi Global Magnitsky Designations.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraqi-global-magnitsky-designations/>

¹⁹³⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Standing With Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333286>

¹⁹³⁷ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Official On Developments in Yemen.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-on-developments-in-yemen/>

¹⁹³⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342137>

¹⁹³⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to Saudi Arabia, the United Kingdom, Spain, and Italy*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333753>

¹⁹⁴⁰ James Jeffrey, “Special Representative for Syria Engagement and Special Envoy for the Global Coalition to Defeat ISIS James Jeffrey.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-syria-engagement-and-special-envoy-for-the-global-coalition-to-defeat-isis-james-jeffrey/>

¹⁹⁴¹ David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

¹⁹⁴² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the American Legion National Convention in Reno, Nevada*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331394>

¹⁹⁴³ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-11/>

честа тема разговора и са лидерима из региона, а у овом циљу понуђена је хуманитарна помоћ, укључујући и Ирану, али друге санкције нису ублажене нити укинута (нпр. „Сједињене Државе јесу и даље нуде хуманитарну помоћ грађанима Ирана како би се борили са епидемијом корона вируса“).¹⁹⁴⁴ Поред тога, мисија обуке у Ираку је прекинута (нпр. „Прво, одлука о обустави мисије обуке не би требало да буде изненађење. С обзиром на ширење КОВИД, мислим да је то добра одлука“),¹⁹⁴⁵ а повучено је и дипломатско-конзуларно особље САД.¹⁹⁴⁶

8. *Остали циљеви и средства њиховог постизања.* Циљ „Америчка глобална позиција и међународна репутација“ је присутан у саопштењима председника Трампа и чланова његове администрације. Он се суштински односио на амерички кредибилитет у погледу обавеза савезницима и партнерима и у погледу испуњења претњи према непријатељима, као и на поштовање САД у међународним односима (нпр. „Председник је [...] обновио кредибилитет америчке речи у међународним односима“).¹⁹⁴⁷ Овај циљ је чест у саопштењима председника Трампа, о чему ће бити више речено у последњем потпоглављу. Иако не представља одређени циљ, овде су садржана саопштења о коду „Ангажовање и амерички интереси у региону“. У вези са тиме постоје саопштења о углавном дипломатским средствима. У саопштењима председника Трампа присутно је опредељење за мањи ангажман у региону, о чему ће такође бити више речено у последњем потпоглављу. Типичан исказ је: „Најгора грешка коју су САД икад направиле је одлазак на Блиски исток [...] Полицајци смо. Радимо ствари које би друге земље требало да раде [...] Не би требало да то радимо. Ми смо 7.000 миља далеко“,¹⁹⁴⁸ „Председник је био јасан да жели да посвети мање ресурса овом скупу проблема [...] Председник има намеру да смањи америчку посвећеност овом региону“.¹⁹⁴⁹ У складу са тиме, комуницирана је одговорност других актера, али и наставак сарадње и разговора, укључујући и стратешки дијалог, као и мултилатералних иницијатива попут ССБИ. Поред тога, има саопштења о повлачењу војног особља. Циљ „Тржишна либерализација и стабилност – глобална економска безбедност“ је присутан у саопштењима званичника администрације, али у мањој мери, а средства његовог постизања су искључиво дипломатска и економска. Типичан исказ је: „У мојим састанцима са страним лидерима из многих земаља, послао сам јасну поруку да Америка очекује фер трговину“.¹⁹⁵⁰ Он је такође повезан са питањем енергије, о чему ће касније бити речено више.

На основу квалитативне анализе преклапања или колокација категорија и поткодова у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“ и категорија и поткодова у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“ можемо изнети следеће закључке. Прво, дипломатска и економска средства су била заступљенија као коришћена средства и као средства опредељења у постизању великог броја циљева, у односу на војна средства. Друго, у оквиру војних средстава, индиректна војна сила је преовлађивала у односу на директну. Међу дипломатским

¹⁹⁴⁴ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-7/>

¹⁹⁴⁵ David Schenker, “Briefing With Assistant Secretary of State David Schenker On Updates on Developments in the Middle East and North Africa.” Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, March 20, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-of-state-david-schenker-on-updates-on-developments-in-the-middle-east-and-north-africa/>

¹⁹⁴⁶ Видети нпр. David Schenker, “Briefing with Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker On Iraq and Middle East Issues.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraq-and-middle-east-issues/>

¹⁹⁴⁷ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump's 500 Days of Winning on the World Stage*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335945>

¹⁹⁴⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing Executive Orders on Transparency in Federal Guidance and Enforcement and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333943>

¹⁹⁴⁹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Bret Baier of Fox News Special Report.”, Secretary of State, January 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-bret-baier-of-fox-news-special-report/>

¹⁹⁵⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in Cincinnati, Ohio*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330940>

средствима, најзаступљенији су били билатерални разговори у оквиру којих је комуницирана критика и убеђивање, сарадња са подељеном одговорности САД, њихових савезника глобално и самих држава Персијског залива. Трампова администрација је имала другачији приступ Ирану у односу на претходну, а он је укључивао напуштање ЗСПА и предлоге за нови споразум. Од економских средстава доминирале су санкције које су се највише односиле на Иран, али су увођене и другим државама Залива, укључујући и партнере. Поред општих циљева физичке безбедности америчких грађана и имовине, као и територијалног интегритета, унутрашње и националне безбедности, и у циљевима регионалне стабилности, против-тероризма и одржавања система савеза јавља се и опредељеност за употребу индиректне војне силе, али је она у служби поделе одговорности, односно првенствено се заснива на јачању способности и продаји војне опреме земљама региона. Опредељење за директну војну силу је чак мање било заступљено као средство опредељења у саопштењима о Персијском заливу, иако није било скроз искључено, у вези са општим циљевима спољне политике, односно опстанком САД. Свеукупно посматрано, није било доказа на основу којих би се одбацило предвиђање, а искази представљени у овом делу поглавља потврђују предвиђања о ужем обухвату циљева и већој усмерености ка САД, преваленцији дипломатских и економских средстава у односу на војна, као и мањој употреби директне војне силе у односу на индиректну.

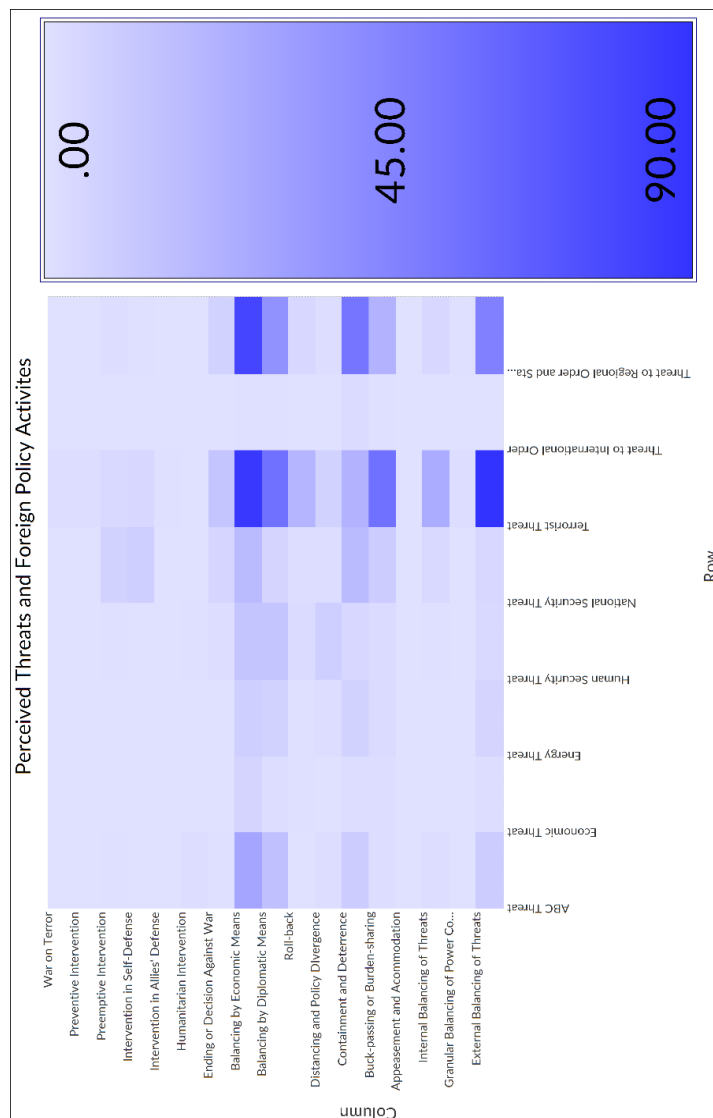
На слици 36 је приказан распоред категорија и поткодова у димензији „Спољнополитичке активности“ према броју кодираних саопштења. На основу ове хијерархијске табеле може се закључити да је тематски најзаступљенија била активност меког уравнотежавања, а након тога и против-уравнотежавања, нарочито спољног. У значајној мери су била присутна и саопштења о пребацивању и подели одговорности, али и о обуздавању и одвраћању. У мањој мери је тематски био заступљен рат, а и у оквиру ове категорије преовлађују саопштења о завршетку или одлуци против рата. Најмање је било помена дистанцирања и разлике у политикама, као и откопљавања.

Слика 36. Распоред категорија и поткодова у димензији „Спољнополитичке активности“ према броју саопштења. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Трећи упит матрице кодирања који овде користимо у тестирању предвиђања у вези са активношћу а3 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма односи се на спољнополитичке активности које су коришћене у одговору на перципиране претње. Овај упит

комбинује кодове у оквиру категорије „Врсте претњи“ са категоријама и кодовима у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“. На слици 37 је приказан распоред спољнополитичких активности у одговору на перципиране претње, уз поређење по броју кодираних саопштења.

Слика 37. Распоред спољнополитичких активности и густина саопштења која се односе на њих у односу на врсту перципиране претње. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Као што се може видети на слици 37, највише саопштења се односило на колокацију или преклапање кода „Терористичка претња“ и кода „Претња регионалном поретку и стабилности“ са категоријама у оквиру димензије „Спољнополитичке активности“. У нешто мањој мери су заступљена саопштења о одговору на претњу националној безбедности, нуклеарно-биолошко-хемијску претњу и претњу људској безбедности. У најмањој мери су заступљена саопштења о одговору на енергетску претњу, економску претњу и претњу међународном поретку. Као и код ранијих графичких приказа преклапања, не узимамо их као потврђујући доказ, већ само као доказ о тематској заступљености, док предвиђања о мањој употреби рата-директне војне интервенције у односу на спољно против-уравнотежавање, обуздавање или одвраћање, меко уравнотежавање, умирење или акомодацију тестирамо квалитативном анализом преклапања. На основу ње смо дошли до следећих закључака о спољнополитичким активностима као одговору на перципирану претњу:

1. *Меко уравнотежавање.* Саопштења која су кодирана у овом пројекту у највећој мери исказују коришћење или опредељеност за коришћење меког уравнотежавања при одговору на

перципирану претњу. У оквиру меког уравнотежавања, посебно ћемо представити резултате анализе за уравнотежавање економским средствима, а посебно за уравнотежавање дипломатским средствима. Ова активност је коришћена у вези са следећим перципираним претњама:

Уравнотежавање економским средствима

- *Терористичка претња.* Под уравнотежавањем економским средствима овде се подразумевају активности држава у финансијској области која имају за циљ спречавање финансирања тероризма. У том смислу, уравнотежавање економским средствима је коришћено у случају Ирака, а у вези са ИСИС (нпр. „Као што ускраћујемо терористичким организацијама контролу над територијом и становништвом, такође им морамо ускратити и приступ [финансијским] ресурсима. Морамо одсећи финансијске канале који омогућавају ИСИС да продаје нафту, који омогућавају екстремистима да плаћају своје борце, и помажу терористима да кријумчаре појачања“.¹⁹⁵¹ Поред тога, ова активност је коришћена и у случају Ирана, а у оквиру „кампање максималног притиска“ Трампове администрације. Типичан исказ у том смислу је: „Данашња извршна уредба и враћање санкција Ирану, поново, су део председникове шире стратегије да примени незапамћени финансијски притисак на ирански режим. Имамо намеру да ускратимо приступ ресурсима режиму, које су систематски користили да финансирају тероризам, финансирају пролиферацију наоружања и прете миру и стабилности у региону“.¹⁹⁵² „Председник је био јасан: наставићемо са увођењем економских санкција све док Иран не буде престао са терористичким активностима и док се не обавезе да никад неће имати нуклеарно оружје“.¹⁹⁵³ „Постоје три начина смањења ризика од тероризма Ирана. Први је онај у коме смо ангажовани да им ускратимо богатство и ресурсе.“¹⁹⁵⁴ Такође постоје саопштења о уравнотежавању економским средствима других терористичких организација, попут Ал Каиде.¹⁹⁵⁵
- *Претња регионалном поретку и стабилности.* Одговор на ову претњу је садржан у саопштењима о Ирану у највећој мери и често се јавља паралелно са одговором на остале врсте претњи, а у складу са циљем Трампове администрације да својом кампањом максималног притиска обухвати целокупну активност Ирана коју су сматрали претећом у Персијском заливу. Типични искази су: „Председник Трамп је предузео одлучне активности да се супротстави иранском дестабилишућем утицају. Трампова администрација је упорно уводила санкције против иранског режима и појединаца повезаних са илегалним балистичким програмом те земље“.¹⁹⁵⁶ „Радићемо на томе да ускратимо иранском режиму, а посебно Исламској револуционарној гарди средства за финансирање злонамерних активности“.¹⁹⁵⁷ „Кључни циљ председникове стратегије

¹⁹⁵¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827>

¹⁹⁵² Donald J. Trump (1st Term), *Background Press Call by Senior Administration Officials on Iran Sanctions*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336075>

¹⁹⁵³ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin on Iran Sanctions*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335382>

¹⁹⁵⁴ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Radio Show.”, Secretary of State, January 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-radio-show/>

¹⁹⁵⁵ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Protecting The Nation by Modernizing and Expanding Sanctions to Combat Terrorism*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334084>

¹⁹⁵⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump at the United Nations General Assembly: Outlining an America First Foreign Policy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331671>

¹⁹⁵⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump's New Strategy on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331691>

према Ирану је системска промена у непријатељским и дестабилишућим активностима Исламске Републике“,¹⁹⁵⁸ „наше санкције данас су део ширег покушаја администрације да се супротстави непрестаном и растућем непромишљеном и дестабилишућем понашању иранског режима“,¹⁹⁵⁹ „Наш притисак чини експанзионистичку политику режима и идеологију која је покреће скупљом него икада. Ово је одавно требало урадити.“.¹⁹⁶⁰

- *Нуклеарна – биолошка – хемијска претња.* Уравнотежавање економским средствима као одговор на претњу пролиферације оружја за масовно уништење опет је присутно у случају Ирана, као један део свеобухватне стратегије према овој држави. Типични искази су: „Поновно увођење санкција у вези са нуклеарним [програмом] кроз данашње активности даље ојачава притисак на Техеран да промени своје понашање“,¹⁹⁶¹ „Наставићемо да вршимо притисак на Техеран док режим не одустане од опасних активности и циљева, укључујући и нуклеарно наоружање“,¹⁹⁶² „Иран ће поново бити под санкцијама због тренутних нуклеарних активности – као што је обогаћивање нуклеарног материјала – које би се могле користити за програм нуклеарног наоружања“.¹⁹⁶³
- *Претња националној безбедности.* Уравнотежавање претње националној безбедности економским средствима је присутно у случају Ирана. Овај одговор се повезује са САД као објектом безбедности (нпр. „Дана осмог маја 2018. године, као одговор на растућу кампању регионалне ескалације Ирана, претњу коју злонамерно понашање Ирана представља за националну безбедност, спољну политику и економију САД и неуспеха ЗСПА да обухвати целокупну забринутост Сједињених Држава у вези са понашањем Ирана објавио сам своју одлуку да прекинем учешће Сједињених Држава у ЗСПА и поново уведем све санкције које су уклоњене или ублажене у вези са ЗСПА“,¹⁹⁶⁴ „Активности и политике иранске владе и даље представљају необичну и ванредну претњу националној безбедности, спољној политици и економији Сједињених Држава. Из тог разлога сам одлучио да је неопходно наставити са ванредним стањем у вези са Ираном и одржавати на снази свеобухватне санкције према Ирану ради одговора на ову претњу“),¹⁹⁶⁵ укључујући и обарање америчког дрона, нападе на особље у Ираку, поморске активности у Ормузу.¹⁹⁶⁶ У мањој мери, постоје саопштења и о уравнотежавању претње партнерима у Персијском заливу економским средствима (нпр. „Ове санкције су важан корак у кампањи

¹⁹⁵⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - A Look at the U.S. Strategy for Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334573>

¹⁹⁵⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Background Press Call on Iran Sanctions*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331997>

¹⁹⁶⁰ Brian Hook, “Special Representative Brian Hook Remarks at Asia Society.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 23, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-brian-hook-remarks-at-asia-society/>

¹⁹⁶¹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Reimposition of United States Sanctions With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333125>

¹⁹⁶² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing the Executive Order on Iran Sanctions and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333654>

¹⁹⁶³ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-20/>

¹⁹⁶⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Reimposing Certain Sanctions With Respect to Iran*, op. cit. <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333127>

¹⁹⁶⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333383>

¹⁹⁶⁶ David Schenker, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker on Iraqi Global Magnitsky Designations.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraqi-global-magnitsky-designations/>

максималног притиска да се ограничи способност иранског режима да прети својим суседима и дестабилизује регион“),¹⁹⁶⁷ укључујући и ракетни напад на Саудијску Арабију.

- *Уравнотежавање економским средствима као одговор на остале врсте перципираних претњи.* Ова активност, која се претежно заснивала на санкцијама је присутна у случају перципиране хуманитарне претње у односу на грађане Ирана и америчке држављане у тој земљи (нпр. „Ове санкције против кршења људских права долазе у тренутку кад Иран наставља да неправедно лишава слободе разне странце, укључујући и држављане САД“),¹⁹⁶⁸ као и грађане Ирака („санкције против неколико људи одговорних за кршења људских права“).¹⁹⁶⁹

Уравнотежавање дипломатским средствима. Ова спољнополитичка активност која припада меком уравнотежавању углавном је ишла руку под руку са уравнотежавањем економским средствима и обухватала је дипломатске активности које су коришћење у циљу одговора на перципирану претњу. Она се јавља, слично као и претходна, у вези са следећим перципираним претњама:

- *Терористичка претња.* Уравнотежавање дипломатским средствима је коришћено у случају САД као објекта безбедности кроз покушај забране уласка у земљу држављана одређених националности и појачане безбедносне провере (нпр. „Председник обезбеђује наше границе у одбрани од терориста који покушавају да уђу у нашу земљу и прете нашим заједницама“).¹⁹⁷⁰ Поред тога, ова активност је и уопштено спомињана у вези са терористичким претњама, укључујући и борбу против пропаганде, идеологије и против подршке тероризму (нпр. „Свака одговорна нација мора да сарађује како би се овим групама одузела територија, финансије и лажна привлачност њихове зле идеологије“).¹⁹⁷¹ На крају, уравнотежавање дипломатским средствима је присутно и у саопштењима у случају Ирана, а у вези са перципираном подршком тероризму у региону (нпр. „Док излазимо из иранског споразума, радићемо са савезницима да пронађемо право, свеобухватно трајно решење иранске нуклеарне претње. То ће укључити покушаје да се елиминише претња иранског програма балистичких ракета, да се спрече терористичке активности широм света и да се спрече претеће активности на Блиском истоку“).¹⁹⁷² Поред економске компоненте стратегије према Ирану, други део кампање максималног притиска је био дипломатски (нпр. „Дипломатски напори укључују стварање изолације режима, привлачење европских држава, поред држава Залива које раде с нама, поред Израела који ради с нама, да се изолује ирански режим и повећају трошкови њихових злонамерних активности“).¹⁹⁷³

¹⁹⁶⁷ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, October 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-23/>

¹⁹⁶⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326602>

¹⁹⁶⁹ David Schenker, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker on State Department 2019 Successes in the Middle East.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 23, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-state-department-2019-successes-in-the-middle-east/>

¹⁹⁷⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Protecting The Nation by Modernizing and Expanding Sanctions to Combat Terrorism*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334084>

Ради се о забрани путовања у САД која је установљена извршном уредбом председника Трампа у 2017. години у односу на држављане Ирана, Ирака, Јемена, Либије, Сирије, Сомалије и Судана и која је оспоравана на америчким судовима и измењена у привремену суспензију. Касније је ублажена у вези са Ираком и Суданом. Donald J. Trump (1st Term), *Donald J. Trump Event Timeline*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/369104>

¹⁹⁷¹ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331142>

¹⁹⁷² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553>

¹⁹⁷³ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Radio Show.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-radio-show/>

- *Претња регионалном поретку и стабилности.* Уравнотежавање дипломатским средствима у овом случају се односило на покушаје да се превазиђе спор међу државама ЗСС како би оне делотворније уравнотежавале Иран (нпр. „Лидери су такође разговарали о важности решавања спора Катара са суседима и враћања јединства међу америчким партнерима у региону како би се унапредила регионална стабилност и супротставили иранској претњи“),¹⁹⁷⁴ као и покушаје да се друге државе укључе у уравнотежавање Ирана (нпр. „стварање широке коалиције нација да се заустави пут Ирана до нуклеарног оружја и супротстави свеукупним злонамерним активностима режима“),¹⁹⁷⁵ „Време је да одговорне нације изврше притисак на Иран да промени своје опасно понашање“,¹⁹⁷⁶ „свет мора да се дистанцира од Ирана и заједница нација мора да се удружи и да убеди Иран да престане са овом активношћу“).¹⁹⁷⁷ У односу на перципиране претње из Ирана, као део стратегије се спомиње и свеобухватни споразум.¹⁹⁷⁸
 - *Уравнотежавање дипломатским средствима као одговор на друге врсте перципираних претњи.* Ова активност се спомиње као одговор на следеће перципиране претње: нуклеарна-биолошка-хемијска претња (нпр. „У претходних неколико месеци смо се дубоко ангажовали са својим савезницима и партнерима широм света, укључујући Француску, Немачку и Уједињено Краљевство. Такође смо се консултовали са својим партнерима на Блиском истоку. Уједињени смо у свом разумевању претње и убеђењу да Иран никад не сме да развије нуклеарно оружје“),¹⁹⁷⁹ претња људској безбедности (нпр. „Сједињене Државе ће окупити међународну заједницу да осуди огромна кршења људских права и неправедно лишавање слобода америчких држављана“),¹⁹⁸⁰ претње националној безбедности партнера, нарочито Саудијске Арабије од Хути покрета, (нпр. „Међународна заједница мора да предузме кораке да позове Иран на одговорност“),¹⁹⁸¹ укључујући и напад на аеродром.
2. *Против-уравнотежавање претње или моћи.* Ова активност као одговор на претњу је такође била веома заступљена у јавном дискурсу Трампове администрације. Она укључује највише спољно уравнотежавање претње, а присутно је и унутрашње уравнотежавање претње. Уравнотежавање компонената моћи није било значајно заступљено у саопштењима.
- Спољно (против)уравнотежавање претњи*
- *Терористичка претња.* Под спољним уравнотежавањем терористичке претње овде се, као и у саопштењима претходне администрације, подразумева удруживање са другим државама. Иако постоје саопштења и о удруживању ради економског и дипломатског уравнотежавања и у вези са Ираном и у вези са терористичким организацијама, овде ћемо

¹⁹⁷⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Meeting with Emir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331237>

¹⁹⁷⁵ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335977>

¹⁹⁷⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Iranian Aggression Against Saudi Arabia and Israel*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335624>

¹⁹⁷⁷ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo With David Brody of Faith Nation with David Brody, CBN.”, April 24, 2000, Secretary of State, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-david-brody-of-faith-nation-with-david-brody-cbn/>

¹⁹⁷⁸ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-22/>

¹⁹⁷⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553>

¹⁹⁸⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump's New Strategy on Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331691>

¹⁹⁸¹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on the Humanitarian Crisis in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331628>

представити саопштења о војној компоненти удруживања као одговору на терористичку претњу. У складу са тиме, постоје саопштења о Глобалној коалицији за победу над ИСИС, мада их је мање у односу на јавни дискурс претходне администрације, а у складу са проглашењем победе над ИСИС крајем 2017. године;¹⁹⁸² као и о удруживању са државама региона (нпр. „Војска Сједињених Држава и даље ради са Владом Јемена да растави и елиминира терористичку претњу Ал Каиде на Арапском полуострву“,¹⁹⁸³ „Председник Трамп је радио заједно са савезницима да победи ИСИС и ослободи територију коју је претходно окупирао самопроглашени калифат“).¹⁹⁸⁴

- *Претња регионалном поретку и стабилности.* Иако није било заједничких војних подухвата у односу на Иран, постоје саопштења о удруживању са регионалним државама ради супротстављања претњи Ирана (нпр. „Такође позивам наше савезнике да предузму јаче кораке са нама да се супротставе другим иранским злонамерним активностима“,¹⁹⁸⁵ „Требало би да нам помогну да одвратимо иранске претње међународном транспорту“,¹⁹⁸⁶ „заједнички напори да се успротиве злонамерном утицају и провокативном понашању Ирана“,¹⁹⁸⁷ „Једна од сјајних ствари је да имамо дивне партнере попут Емирата, Саудијаца, многих земаља, Бахреинаца, који сви раде са нама да обуздамо иранско злонамерно понашање“).¹⁹⁸⁸
- *Спољно (против)уравнотежавање као одговор на остале врсте перципираних претњи.* Удруживање са државама региона у циљу спречавања нуклеарне пролиферације је честа тема саопштења, иако не исказује војну компоненту (нпр. „Сједињене Државе и наши савезници никад неће дозволити Ирану да има нуклеарно оружје“)¹⁹⁸⁹ и претње националној безбедности партнерима у региону од Ирана („Друго, изградили смо праву коалицију.“).¹⁹⁹⁰

Унутрашње уравнотежавање претњи

- Унутрашње уравнотежавање претњи се јавља у вези са САД као објектом безбедности и односи се на две активности у одговору на терористичку и претњу националној безбедности. Прво, обухвата већ споменуто забрану уласка у земљу. Друго, укључује јачање војних способности САД, односно значајног улагања у војску у циљу одговора на претњу. Типични искази су: „Председник Доналд Џ. Трамп је разговарао јуче са премијером Ирака Хајдером ал Абацијем како би исказао подршку у нашој заједничкој борби против терористичке организације Исламске државе у Ираку и Сирији (ИСИС).

¹⁹⁸² Видети нпр. исказе председника Трампа на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the Ministers of the Global Coalition To Defeat the Islamic State of Iraq and Syria at the Department of State*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332893>

¹⁹⁸³ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329148>

¹⁹⁸⁴ Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump Has Restored American Leadership On The World Stage*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335947>

¹⁹⁸⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331804>

¹⁹⁸⁶ Ibid.

¹⁹⁸⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the Trilateral Meeting of the National Security Advisors of the United States of America, the Kingdom of Saudi Arabia, and the United Arab Emirates*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335527>

¹⁹⁸⁸ Michael R. Pompeo, “Interview with Mohannad Al Khatib of Sky News Arabia.”, Secretary of State, July 10, 2018, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-mohannad-al-khatib-of-sky-news-arabia/>

¹⁹⁸⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Iran's Decision to Resume Enrichment of Uranium*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334332>

¹⁹⁹⁰ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Guy Benson of the Guy Benson Show.”, Secretary of State, October 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-guy-benson-of-the-guy-benson-show-2/>

Председник Трамп је нагласио јачање америчке војске“.¹⁹⁹¹ У вези са перципираном нуклеарном претњом, председник Трамп се залагао за јачање нуклеарног арсенала САД.¹⁹⁹²

3. *Обуздавање и одвраћање.* Ова врста активности која се користи у одговору на претњу је делимична новина у односу на саопштења претходне администрације. У јавном дискурсу Обаине администрације постојао је значајан број саопштења који се односио на обуздавање ширења ИСИС у региону, стратегију која је касније замењена офанзивном стратегијом „откотрљавања“, што се у највећој мери огледало у помоћи савезницима. С друге стране, било је мање саопштења о конвенционалном или другом одвраћању, посматрано из угла америчке војне позиције у региону. У саопштењима Трампове администрације није било значајнијих промена на почетку мандата, поготово не у вези са ИСИС. Поред тога, присутна су саопштења о обуздавању иранског утицаја на почетку мандата (нпр. „Морамо ставити тачку на континуирану агресију и нуклеарне амбиције Ирана“,¹⁹⁹³ „Остаје политика Сједињених Држава да се супротставља иранском злонамерном утицају на Блиском истоку“).¹⁹⁹⁴ Међутим, у његовим каснијим фазама, а нарочито након иступања из ЗСПА, одвраћање је постало стратегија опредељења у одговору на иранску претњу, па се често говорило о „повратку одвраћања“.¹⁹⁹⁵ Типичан исказ у том смислу је: „Јасно је да је под нуклеарним споразумом, Иран могао да води и финансира експанзионистичку спољну политику и ми покушавамо да вратимо одвраћање у односу на иранску регионалну агресију, у односу на пролиферацију ракета које проналазе пут до сукоба у региону“.¹⁹⁹⁶ Одвраћање се у највећој мери односило на случај Ирана, као и на перципиране претње регионалном поретку и стабилности, али се јавља и у вези са перципираним терористичким, нуклеарно-биолошко-хемијским (нпр. „Одлична ствар у вези са нашом војском је што представља стварно средство одвраћања широм света, било да се ради о нуклеарном или о конвенционалном средству одвраћања“)¹⁹⁹⁷ и претњама националној безбедности (нпр. ваздушни напади на одређене локације у Ираку су објашњени као заштита америчког особља и као средство одвраћања Ирана; убиство Сулејманија је такође означено као одвраћање Ирана).¹⁹⁹⁸ У вези са овом активношћу се такође спомињу и друге државе у региону (нпр. „Саудијска Арабија игра кључну улогу у одвраћању иранских

¹⁹⁹¹ Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323763>

¹⁹⁹² Видети нпр. исказе председника Трампа на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Following a Security Briefing and an Exchange With Reporters in Bedminster, New Jersey*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330947>

¹⁹⁹³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Senior Military Leaders and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331254>

¹⁹⁹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Executive Order 13949—Blocking Property of Certain Persons With Respect to the Conventional Arms Activities of Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343879>

¹⁹⁹⁵ Видети нпр. Michael R. Pompeo, “The Restoration of Deterrence: The Iranian Example.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/the-restoration-of-deterrence-the-iranian-example/>

¹⁹⁹⁶ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on U.S. Airstrikes in Iraq and Syria.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-u-s-airstrikes-in-iraq-and-syria/>

¹⁹⁹⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders and Chief of Staff General John Kelly*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331352>

¹⁹⁹⁸ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo With Pete Hegseth, Rachel Campos Duffy, and Dean Cain of Fox and Friends.”, Secretary of State, December 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-pete-hegseth-rachel-campos-duffy-and-dean-cain-of-fox-and-friends/>

Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Radio Show.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-radio-show/>

злонамерних активности у региону“).¹⁹⁹⁹ Као средство одвраћања Ирана се такође спомињу дефанзивна војна средства распоређена у Саудијској Арабији након ракетног напада.²⁰⁰⁰

4. *Пребацивање одговорности и подела терета.* Ова активност се највише јавља у саопштењима о терористичкој претњи, а у складу са наставком иницијативе претходне администрације о подели терета. Типични искази су: „Муслиманске нације морају бити спремне да преузму терет ако ћемо да победимо тероризам“,²⁰⁰¹ „Позвао сам их да преузму терет борбе против овог зла“,²⁰⁰² „Ако желе да се ми боримо, мораће да плате цену – и понекад то је такође монетарна цена – како не би смо били светске наивчине“,²⁰⁰³ „Морате да запамтите: Иран мрзи ИСИС више од нас, ако је то могуће. Русија мрзи ИСИС више од нас. Турска мрзи ИСИС, можда не баш колико ми. Али, то су земље које мрзе ИСИС. И могу мало више да се боре у свом суседству, зато што се ми боримо против њих [ИСИС, прим. аут.] у њиховом суседству“,²⁰⁰⁴ „Данас је НАТО делегација у Стејт Департменту, да разговара о повећању НАТО улоге у региону, у складу са председниковом жељом о подели терета у свим нашим иницијативама колективне одбране“. ²⁰⁰⁵ Саопштења о подели терета су такође присутна и у вези са претњом регионалном поретку (нпр. „Питали смо наше партнере да преузму већу одговорност у безбедности сопственог региона“),²⁰⁰⁶ претњом националној безбедности партнеру (нпр. „Саудијци су били нација која је нападнута. Напад је био на њиховој територији. Ово је био ратни чин у односу на њих директно [...]“,²⁰⁰⁷ „[...] Председник Трамп ће учинити ово на начин који штити и брани Америку, али увек разуме да је Америка на првом месту. Чак и одмах након удара на ирачке базе, председник је рекао види, покушаћемо да пренесемо ове дужности на друге [...]“).²⁰⁰⁸

5. *Рат – директна војна интервенција.* Највише саопштења у оквиру овог кода се односе на његов поткод „Завршетак рата или одлука против рата“. Присутна су у случају Јемена („Сједињене Државе нису део непријатељстава између Саудијске коалиције и Хути снага у Јемену“),²⁰⁰⁹ Ирана (нпр. „Сад, председник Трамп је јасно ставио до знања Ирану и америчкој

¹⁹⁹⁹ Office of the Spokesperson, “The United States and Saudi Arabia Advance Decades of Cooperation.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-and-saudi-arabia-advance-decades-of-cooperation/>

²⁰⁰⁰ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo and Ambassador John Abizaid Remarks to the Traveling Press.”, Secretary of State, February 20, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-ambassador-john-abizaid-remarks-to-the-traveling-press/>

²⁰⁰¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827>

²⁰⁰² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Naval Air Station Sigonella, Italy*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328711>

²⁰⁰³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Al Asad Air Base in Al Anbar Province, Iraq*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332792>

²⁰⁰⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Camp David, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332819>

²⁰⁰⁵ Morgan Ortagus, “The U.S. Continued Partnership with Iraq.”, Department Spokesperson, January 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-u-s-continued-partnership-with-iraq/>

²⁰⁰⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on United States Military Operations in Syria*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332524>

²⁰⁰⁷ Michael R. Pompeo, “Remarks to the Travelling Press.”, Secretary of State, September 18, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-the-traveling-press-6/>

²⁰⁰⁸ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Laura Ingraham of The Ingraham Angle on Fox News.”, Secretary of State, January 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-laura-ingraham-of-the-ingraham-angle-on-fox-news/>

²⁰⁰⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 54 - To Direct the Removal of United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by the Congress*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348629>

јавности да Америка не тражи бескрајне сукобе“;²⁰¹⁰ „Председник је рекао да не желимо рат; желимо да се Иран понаша као нормална нација“)²⁰¹¹ и уопштено (нпр. „Велике нације не овде ратове без краја“).²⁰¹² Када је реч о војним интервенцијама ограниченог обима у циљу самоодбране и преемптивно, овде су садржана саопштења о убиству Сулејманија, с обзиром на то да је овај ваздушни напад описиван и као одбрамбени због напада на америчко особље и као преемптивни због спречавања непосредне претње по САД, иако у вези са њим није било обавештења Конгреса у складу са Резолуцијом о ратним овлашћењима.²⁰¹³ Поред тога, као самоодбрана је описивано и обарање иранског дрона у јулу 2018, о чему је већ било речи у овом поглављу,²⁰¹⁴ ваздушни напади против терористичких организација у Ираку за које се сматрало да угрожавају особље САД и да су у вези са иранским режимом.²⁰¹⁵

6. *Остале активности у одговору на претњу.* У саопштењима Трампове администрације не постоје саопштења о умирењу или акомодацији, сем да их администрација неће спроводити. Такође, веома је мало саопштења о дистанцирању или разлици у политикама, као и „откртљавању“.

На основу квалитативне анализе преклапања саопштења о врстама претњи и спољнополитичким активностима, можемо изнети следеће закључке. Прво, Трампова администрација је у највећој мери користила меко уравнотежавање, а на другом месту и спољно и унутрашње уравнотежавање претњи. Ове активности су у много већој мери коришћене или је исказана опредељеност за њихово коришћење у односу на било коју активност у вези са ратом или директном војном интервенцијом. Друго, одговори који су имали неке везе са применом индиректне и у мањој мери директне војне силе, као у случају обуздавања или одвраћања су се највише односили на Иран и имали су везе са САД као објектом безбедности. Треће, највише је било одговора на терористичку претњу, претњу регионалном поретку и стабилности и претњу националној безбедности САД или партнера. На основу тога, можемо закључити да постоје потврђујући докази о промени активности спољне политике ка онима које укључују мању директну употребу силе.

6.1.2. Трампова политика „максималног притиска“ према Исламској Републици Иран у контексту енергетске независности – докази емпиријске импликације а1

У претходном делу поглавља смо тестирали предвиђања о промени циљева, средстава и активности спољне политике у Персијском заливу у периоду Трампове администрације, у складу са активности а3 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма и на основу систематске текстуалне анализе доказа исказа. С обзиром на то да су нађени потврђујући докази предвиђања у оквиру овог “smoking gun” теста, ажурирали смо своје поверење у хипотезу. У остатку поглавља ћемо покушати да одемо корак даље и извршимо два дупло- одлучујућа теста на основу систематске квалитативне анализе доказа исказа, а у вези са предвиђањима о смањеном ангажовању САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи (емпиријска импликација а1 седмог корака каузалног механизма)

²⁰¹⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks by National Security Advisor Ambassador Robert O'Brien at the ZOA's 2019 Justice Louis D. Brandeis Award Dinner in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335241>

²⁰¹¹ Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin on Iran Sanctions*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335382>

²⁰¹² Donald J. Trump (1st Term), *Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332430>

²⁰¹³ Видети нпр. Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on the Situation in Iraq.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-the-situation-in-iraq/>

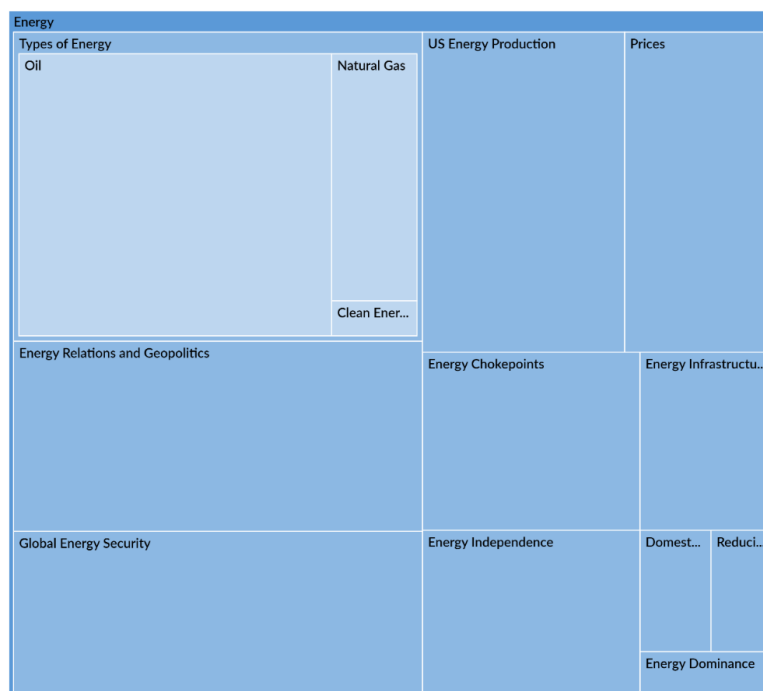
²⁰¹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Flag Presentation Ceremony*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333718>

²⁰¹⁵ Видети нпр. исказе са конференције за медије на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of Defense Mark Esper in Palm Beach, Florida*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335213>

и смањеном ангажовању САД у одржавању савезништава која се заснивају на енергији (емпиријска импликација а2 седмог корака каузалног механизма).

Ово потпоглавље, које се односи на активност а1, укључује предвиђање о смањеном ангажовању САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи, а разрађује прву појединачну хипотезу треће посебне хипотезе („У условима позиције САД у глобалном енергетском систему од 2017. до 2021. године и у складу са Трамповим уверењем да су САД енергетски доминантна држава, интереси везани за нафту у Персијском заливу су тумачени више у контексту одржавања стабилности цена кроз договоре са заливским монархијама, а мање као одговорност за одржавање слободног протока нафте, коју је он тежио да пребаци на друге државе које имају корист од таквог система.“). Када је реч о другој појединачној хипотези („Иако је тумачио претњу Ирана на различит начин од свог претходника, Трамп се у оквиру своје политике „максималног притиска“ у највећој мери ослањао на економска средства спољне политике која су била усмерена ка иранској индустрији нафте, а америчка производња енергената је била један од чинилаца који је допринео могућности промене политике.“), она је делимично доказана у првом потпоглављу шестог поглавља, док ћемо овде размотрити улогу коју је енергија имала у овом процесу.

Као и у претходном поглављу, и овде ћемо прво преставити код „Енергија“. Пре његове квалитативне анализе, на слици 38 представљамо распоред поткодова у категорији „Енергија“ на основу броја кодираних саопштења. Слично као и у претходној администрацији, највише саопштења се односи на нафту као врсту енергента. Поред тога, заступљене теме су „Енергетски односи и геополитика“ и „Глобална енергетска безбедност“. У већој мери су заступљене теме „Америчке производње енергије“ и „Цена“, а више се спомињала и „Енергетска независност“, „Енергетска чворишта“ и „Енергетска инфраструктура“. У јавном дискурсу Трампове администрације је такође било саопштења о „Домаћој енергетској безбедности“, „Смањењу енергетске зависности“ и „Енергетској доминацији“.

Слика 38. Распоред кодова и поткодова у оквиру категорије „Енергија“ по броју кодираних саопштења. Извор: обрада аутора у програму NVivo

На основу квалитативне анализе садржаја саопштења који су кодирани у оквиру категорије „Енергија“ долазимо до следећих закључака.

1. *Домаћа енергетска безбедност.* Слично као и код претходне администрације, нема много саопштења која се односе на овај код. Ипак, он се јавља у вези са глобалном енергетском

кризом која је изазвана пандемијом КОВИД-19. У том контексту се спомиње пуњење Стратешких резерви нафте по ниским ценама као једно од решења прекомерне понуде нафте на тржишту.²⁰¹⁶ У саопштењима која се односе на домаћу енергетску безбедност такође се спомиње да је „Председник невероватно фокусиран на стварање стабилног енергетског тржишта у светлу огромног смањења тражње“, као и да то да „ради све што можемо да осигурамо да Америка буде оспособљена да испоручи своје енергетске ресурсе овде“.²⁰¹⁷ У том контексту, САД су биле погођене овом кризом, као и свака друга држава, и јављала се окренутост ка сопственом националном енергетском систему. Овде је важно одсуство саопштења која повезују америчку националну безбедност са енергетском безбедности држава извозница у Персијском заливу, што се сматра доказом у погледу промене интереса за приступ нафти.

2. *Америчка производња енергије.* За разлику од Обаине администрације, која је дозвољавала повећану производњу фосилних горива, али уз регулацију и инсистирање на одређеним еколошким стандардима, за време Трампа је ова врста енергетске производње подстицана кроз смањење регулације и „Плана чисте енергије“.²⁰¹⁸ Производња енергије у САД је повезивана са економским просперитетом ове земље.²⁰¹⁹ Притом, присутне су тенденције ка енергетској стратегији самодовољности, односно производњи за сопствене потребе, са циљем смањења увоза енергената (нпр. „Откључаћемо природни гас, нафту и енергију шкриљаца који производе послове. Превозићемо америчку енергију кроз америчке цевоводе направљене од америчког челика“).²⁰²⁰ Слично као и у претходној администрацији, наглашавана је америчка позиција као глобално водећег произвођача енергије. Типичан исказ је: „Сједињене Државе су сада број један произвођач енергије на свету“.²⁰²¹ Нарочито је значајно саопштење о утицају енергетске револуције на америчку позицију као глобалног произвођача нафте (нпр. „Имамо најбоље ресурсе који су се појавили у претходних неколико година. Нико то није знао. Фрековање је то омогућило. Друге технологије су то омогућиле. И сада смо број један – замислите – број један произвођач енергије на свету“).²⁰²² Такође је било саопштења о „завршетку рата против америчке енергије“ који је Трампова администрација повезивала са Обамом.²⁰²³ Још значајнија су саопштења која повезују америчку производњу енергије са другим темама у оквиру кода „Енергија“, о чему ће бити више речено у наставку. У односу на саопштења претходне администрације, приметно је мање спомињање чистих извора енергије, а већи нагласак на фосилним горивима, укључујући и угаљ.

3. *Смањење енергетске зависности.* У саопштењима Трампове администрације, циљ смањења енергетске зависности САД није нарочито чест, са изузетком једног саопштења Мајкла Помпеа (који, говорећи о обнови америчке енергетске производње након глобалне енергетске кризе 2020. године, каже „То значи да ћемо имати мање зависности од Блиског

²⁰¹⁶ Видети нпр. исказе председника Трампа на следећем линку: Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing the Paycheck Protection Program and Health Care Enhancement Act and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341810>

²⁰¹⁷ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo at a Press Availability.”, Secretary of State, April 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press-at-a-press-availability/>

²⁰¹⁸ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump Unleashes America's Energy Potential*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329473>

²⁰¹⁹ Ibid.

²⁰²⁰ Ibid.

²⁰²¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a “Make America Great Again” Rally in Wheeling, West Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332459>

²⁰²² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on American Energy and Manufacturing at the Shell Pennsylvania Chemicals Plant in Monaca, Pennsylvania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333787>

²⁰²³ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Energy Production in Midland, Texas*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343234>

истока, места на коме смо, и ви ја знамо, потрошили много времена и богатства у протеклим деценијама“).²⁰²⁴ С друге стране, постоје саопштења о испуњености овог циља. Типични искази су: „Постоји много наде и много потенцијала, и ово ће погодовати вама, као што ће погодовати и људима овде у Америци. Зато што смо у Америци раније имали велику зависност од нафте и гаса са Блиског истока. Захваљујући Вашем вођству, Америка је сада енергетски независна. Више то немамо. Али многи амерички војници су се борили да обезбеде савезнике у том региону. И стварање више мира тамо, смањује нашу потребу да као земља имамо толико војника у региону и смањује нашу потребу да водимо толике сукобе у региону“.²⁰²⁵ Заправо, овај суд, са којим се председник Трамп сагласио,²⁰²⁶ представља значајан доказ исказа за предвиђања претпоследњег и последњег корака каузалног механизма, јер директно повезује промену позиције САД у глобалном енергетском систему са исходом смањења ангажовања, а посебно војног ангажовања у региону. Не само да се овај циљ сматрао испуњеним за време Трампове администрације, већ постоје и саопштења о извозу америчке енергије са циљем смањења зависности савезника од једног произвођача (нпр. „У Америци чврсто верујемо у сопствену енергетску безбедност и [енергетску безбедност] наших савезника. Постали смо највећи произвођач енергије на целој Земљи. Сједињене Државе су спремне да извозе своју обилну, приступачну нафту, чист угаљ и природни гас“).²⁰²⁷

4. *Енергетска независност.* Ово је релативно честа тема приликом саопштења о постигнућима администрације. Значајна је њена повезаност са америчком производњом енергије (нпр. „Сједињене Државе су сада највећи произвођач нафте и природног гаса на свету [поклици и аплауз]. И то значи више радних места, веће плате и америчку енергетску независност, што је оно што ми имамо.“),²⁰²⁸ „Требало је много времена да постигнемо независност. И све док сам ја председник нећемо дозволити никоме да уништи америчке послове у енергији, што је нешто што покушавају да ураде. Никад више се нећемо ослањати на непријатељске стране произвођаче“.²⁰²⁹

5. *Енергетска доминација.* По први пут и јединствено за ову администрацију постављен је циљ постизања америчке енергетске доминације, која је обухватала подстицајне мере за енергетску производњу САД, као и уклањање неких регулативних прописа.²⁰³⁰ Типичан исказ је: „Знате, слушали сте ‘енергетска независност’ годинама и годинама [...]. Имамо праву независност. Али, оно што сад хоћемо није независност, желимо америчку енергетску доминацију. Доминацију.“²⁰³¹ „Сједињене Државе су сада енергетска суперсила број један било где у свету“.²⁰³² Ови искази указују на другачије схватање америчке позиције у глобалном енергетском систему која је резултат веће производње фосилних горива у САД.

²⁰²⁴ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with John Fredericks of the John Fredericks Show, WTNW Richmond.”, April 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-john-fredericks-of-the-john-fredericks-show-wntw-richmond/>

²⁰²⁵ Ради се о обраћању Церета Кушнера Доналду Трампу. Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343282>

²⁰²⁶ Ibid.

²⁰²⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332698>

²⁰²⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make American Great Again" Rally in Rio Rancho, New Mexico*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351211>

²⁰²⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Energy Production in Midland, Texas*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343234>

²⁰³⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump Unleashes America's Energy Potential*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329473>

²⁰³¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on American Energy and Manufacturing at the Shell Pennsylvania Chemicals Plant in Monaca, Pennsylvania*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333787>

²⁰³² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Energy Production in Midland, Texas*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343234>

6. *Глобална енергетска безбедност.* Значајан део овог кода се односи на глобалну енергетску безбедност, као и стабилност и опоравак енергетских тржишта у контексту пандемије КОВИД-19, о чему ће бити више речено у делу о партнерствима која се заснивају на енергији. Поред тога, постоје саопштења о стабилности тржишта у оквиру санкција Ирану, о чему ће такође бити више речи у наставку. Ипак, присутна су и поједина саопштења ван овог тематског оквира, која се односе на уопштени циљ стварања другачијих тржишта енергија. Типични искази су: „Помажемо државама у региону [Индо-Пацифику, прим. О. С.] да изграде слободна, фер и транспарентна тржишта енергије [...] Ова нова тржишта су позитиван развој који може да поправи геополитичку стабилност и доведе до просперитетнијег света“.²⁰³³ Такође, постоје саопштења која повезују америчку производњу енергије и глобалну енергетску безбедност (нпр. „Уклањамо само-наметнуте рестрикције енергетске производње како бисмо обезбедили приступачну струју својим грађанима и компанијама и како бисмо унапредили енергетску безбедност својих пријатеља и широм света. Ниједна земља не треба да буде талац једног произвођача енергије“).²⁰³⁴ Овде можемо закључити да је глобална енергетска безбедност повезивана више са развојем нових и другачијих тржишта, него са стабилношћу протока нафте кроз Залив, што је промена у односу на Обамину администрацију. Ипак, присутна су и саопштења о значају глобалне енергетске безбедности као безбедности понуде. Поред тога, због пандемије КОВИД-19, која је била у средишту саопштења о глобалној енергетској безбедности, готово све земље су имале проблем са вишком понуде нафте, што мало замагљује интерес САД за глобалну безбедност понуде у 2020. години.

7. *Цене.* Иако је повезан са претходним кодом, овај код се односи само на цене енергената. У том смислу, значајна су саопштења о утицају пандемије на смањење цена нафте широм света. У том контексту, смањење цена се сматрало штетним по америчку индустрију енергије (нпр. „Не свиђа ми се из другачијег разлога: зато што ће наштетити великом броју радних места у овој земљи, та цена“).²⁰³⁵ У одговору на кризу Трампова администрације је разматрала неколико могућих решења – увођење царина на увоз стране нафте (нпр. „Ја јако верујем у нашу сјајну енергетску индустрију и побринућемо се за нашу енергетску индустрију. И ако будем морао да уведем царине на нафту из иностранства или ако морам да урадим нешто друго да заштитим хиљаде радних места у енергетици и наше сјајне компаније које производе та радна места – урадићу шта год будем морао“),²⁰³⁶ пуњење Стратешких резерви нафте, што је већ споменуто, као и енергетску дипломатију, односно преговоре са чланицама ОПЕК+, о чему ће бити речи у наставку поглавља.

8. *Енергетски односи и геополитика енергије.* Овај код ће бити тема у наставку овог поглавља, а у погледу Ирана, са једне стране, и држава чланица ЗСС, са друге. Овде ћемо само нагласити да је он у вези и са кодовима „Енергетска чворишта“ и „Енергетска инфраструктура“. Независно од поменута два случаја, постоји мањи број саопштења у оквиру овог кода, а која се превасходно односе на промену глобалног енергетског система. Овде ћемо навести само неке који су изговорени у контексту разматрања политике према Персијском заливу, а искази овог типа су садржани и у четвртом поглављу дисертације. Значајан исказ Френсиса Фенона у том смислу је: „Посматрао сам трансформацију глобалне енергетске мапе, како нови обрасци понуде и потражње утичу на вођење државе [statecraft], а позиви на састанке о чистој енергији укључују и прилике и изазове. [...] енергија представља важан чинилац у спољној политици. Релативно скор раст америчке производње нафте и гаса је суштински

²⁰³³ Francis R. Fannon, “Remarks at the Abu Dhabi International Petroleum Exhibition.”, Bureau of Energy Resources, November 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/keynote-remarks-at-the-abu-dhabi-international-petroleum-exhibition-conference/>

²⁰³⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks and a Question-and-Answer Session at the World Economic Forum in Davos, Switzerland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331838>

²⁰³⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341742>

²⁰³⁶ Ibid.

трансформисао геополитику енергије на много начина и са таквом брзином да се наши пријатељи и непријатељи и даље прилагођавају“.²⁰³⁷ Такође је присутно саопштење о проактивној улози САД у измењеном глобалном енергетском систему, не само у обезбеђивању енергетске независности савезника, што је раније поменуто, него и у стварању извесних институционалних облика који би повезали САД са другим произвођачима енергије. Типичан исказ је: „Оно што ми радимо, што је [државни] секретар говорио кроз ЕРГИ [Energy Resource Governance Initiative] је да повезујемо земље које имају историју дугорочног управљања ресурсима и развоја – а ове земље су Аустралија, Боцвана, Перу и Сједињене Државе – повезујемо их да бисмо развили средства и план како да наше земље унапреде одговорно развијање ресурса“.²⁰³⁸ Док се код „Енергетска чворишта“ односи само на случај Ирана и ЗСС, у оквиру кода „Енергетска инфраструктура“ се спомиње и унутрашња енергетска инфраструктура у САД, односно Кистоун (Keystone XL) цевовод до Канаде и приступни цевовод у Дакоти (Dakota Access Pipeline), као једно од средстава јачања америчке енергетске доминације.²⁰³⁹ Највећа разлика у погледу последња два кода се тиче одсуства саопштења о ирачкој енергетској инфраструктури и транзитним рутама ка Ираку, која су била присутна у саопштењима претходне администрације. Ово је доказ исказа за предвиђање о смањењу ангажовања САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи. Када је реч о Саудијској Арабији и заштити енергетске инфраструктуре, важно је напоменути да је постојао одговор САД на претњу, али да пре тога није било овог циља нити средстава његовог постизања. О томе ће бити речено више касније.

У овом делу потпоглавља ћемо представити случај Ирана, односно кодове који се односе на теме и циљеве у енергетској области, средства спољне политике којима се постижу енергетски интереси, одговор на енергетске претње које су присутне у овом случају, као и енергетски утицај. Као што смо објаснили у претходном делу поглавља, највећа промена између Обаине и Трампове администрације у погледу политике према Персијском заливу се односи на приступ Исламској Републици Иран. Овде ћемо размотрити и да ли је ова промена политике имала икакве везе са одржавањем регионалне равнотеже енергетске моћи, односно да ли је била резултат енергетских претњи.

Прво, говорећи о врсти енергената која је највише заступљена у саопштењима, у случају Ирана је то нафта, у складу са чињеницом да је Иран произвођач и извозник нафте. Друго, када је реч о *енергетским интересима* САД, важно је нагласити одсуство саопштења која повезују случај Ирана са америчком *домаћом енергетском безбедношћу*. Постоји неколико саопштења која повезују америчку енергетску независност као достигнут циљ са случајем Ирана. Типичан исказ у том смислу је: „Сада смо извозник енергије по први пут. Заправо продајемо енергију, што до сада нисмо радили. Покушавамо да се бринемо о себи. Много смо мање зависни од удаљених земаља које смо увек морали да штитимо. И сада ћемо штитити своје пријатеље, али нећемо штитити своје непријатеље. Видели сте то са иранским споразумом који смо прекинули, и то са правом. То је био ужасан споразум за нашу државу“.²⁰⁴⁰ Ово је значајно јер указује на већу слободу избора у спољној политици, односно мању подложност „принуди нафтом“ или енергетском утицају других држава. Када је реч о циљу *глобалне енергетске безбедности*, а у вези са случајем Ирана, он је сличан као и код претходне администрације,

²⁰³⁷ Francis R. Fannon, “Remarks at the Abu Dhabi International Petroleum Exhibition.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/keynote-remarks-at-the-abu-dhabi-international-petroleum-exhibition-conference/>

²⁰³⁸ Office of the Spokesperson, “Senior State Department Official Previewing the Energy Resource Governance Initiative at the 74th Session of the United Nations General Assembly.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 26, 2019, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-previewing-the-energy-resource-governance-initiative-at-the-74th-session-of-the-united-national-general-assembly/>

²⁰³⁹ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Energy Production in Midland, Texas*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343234>

²⁰⁴⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Roundtable Discussion on Protecting American Workers in Duluth, Minnesota*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332608>

односно у великој мери се односи на стабилност глобалних тржишта нафте и довољну количину расположивих ресурса у контексту санкција Ирану. За време Трампове администрације настављена је пракса доношења председничких одлука (*determination*) у вези са утицајем америчке политике према Ирану на глобалну енергетску безбедност, која је садржала исту формулацију као и раније („Утврђујем [...] да је доступна довољна количина нафте и нафтних деривата из других земаља сем Ирана да би се дозволило значајно смањење у запремини нафте и нафтних деривата које се купују од Ирана од стране или преко страних финансијских институција“).²⁰⁴¹ Већ у првој години мандата је најављена промена политике према Ирану, али санкције нису поново уведене („Ипак, док моја администрација врши ревизију политике према Ирану, а у складу са обавезама из Заједничког свеобухватног плана акције, Сједињене Државе неће тежити смањењу продаје нафте у овом тренутку“).²⁰⁴² Ове одлуке су објављиване шестомесечно до краја Трамповог мандата, али осим прве, ни у једној се више не спомиње одлука против санкција.²⁰⁴³ Другим речима, и Трампова администрација је водила рачуна о утицају ових санкција на стабилност глобалне понуде нафте, што се повезује са интересом глобалне енергетске безбедности. Поред стабилности понуде, исказано је и опредељење за стабилност глобалних цена нафте у вези са увођењем санкција Ирану (нпр. „Имамо најјаче санкције икад уведене. Али у вези са нафтом, желимо да идемо мало спорије јер не желим да подигнем цене нафте у свету.“).²⁰⁴⁴ У 2019. години, када су укинута изузеци и све санкције у вези са иранском нафтом поново уведене, опет је исказана опредељеност за циљ глобалне енергетске безбедности, а средство које је притом коришћено спада у дипломатска средства, односно сарадњу (нпр. „Сједињене Државе, Саудијска Арабија и Уједињени Арапски Емирати, три велика светска произвођача енергије, заједно са нашим савезницима и партнерима, су посвећени осигуравању да глобална тржишта нафте имају адекватну понуду. Договорили смо се предузмете благовремене активности да осигурамо да се задовољи глобална потражња када се иранска нафта уклони са тржишта“).²⁰⁴⁵ Код „Енергетска чворишта“ је јако значајан у вези са случајем Ирана, јер овде спада кључна *транзитна тачка* мореуз Ормуз. За разлику од претходне администрације где је постојала опредељеност за одржавање овог морског пролаза отвореним у циљу глобалне енергетске безбедности, у саопштењима Трампове администрације ситуација је мало другачија. Тако се у појединим саопштењима државног секретара Мајкла Помпеа спомиње америчка „посвећеност очувању отворености Ормушког мореуза“,²⁰⁴⁶ а у саопштењу помоћника државног секретара Дејвида Шенкера се наводи „Наше присуство у Заливу остаје камен темељац регионалне безбедности и гарант слободе пловидбе критичних енергетских ресурса и другог транспорта кроз стратешки пролаз Ормуз. То погодује свима нама, у региону и широм света“.²⁰⁴⁷ С друге стране, у саопштењима председника Трампа, о чему ће бити више речено у делу о његовим перцепцијама, постоји опредељеност против одржавања безбедности Ормуза и других мореуза од којих ће погодности имати друге државе. Типичан исказ је: „[...] ако погледате Сједињене Државе, што је веома важно, ми смо број један произвођач нафте – нафте и гаса – на свету,

²⁰⁴¹ Donald J. Trump (1st Term), *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327631>

²⁰⁴² Ibid.

²⁰⁴³ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342021>

²⁰⁴⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters at Joint Base Andrews, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332758>

²⁰⁴⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Cooperation between the United States, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates on Energy and Iran Policies*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334823>

²⁰⁴⁶ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Felice Friedson of the Media Line.”, Secretary of State, September 21, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-felice-friedson-of-the-media-line/>

²⁰⁴⁷ David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

надалеко. Много смо испред Русије. Много смо испред Саудијске Арабије. Нама више у ствари нису потребни Мореузи. Узимамо нешто, али нам не треба. Највеће погодности од Мореуза има Кина. Деведесет девет процената њихове енергије долази кроз Мореузе. Јапан, Индонезија, многим другим земљама су потребни. Тако да, ми им чинимо веома велику услугу тиме што држимо Мореузе отвореним.“²⁰⁴⁸ У складу са тиме у постизању овог циља коришћена су углавном дипломатска средства, односно сарадња у циљу колективне безбедности, као и индиректна војна сила. Типичан пример је Међународни поморски безбедносни конструкт или операција Сентинел, о којом смо већ писали, а која је намењена обезбеђивању слободне пловидбе и трговине у Ормузу, укључујући и транспорт енергената.²⁰⁴⁹ Она представља јак сигнал о подели терета у обезбеђивању безбедности глобалних енергетских рута. Коначно, говорећи о теми *енергетских односа и геополитике енергије*, однос САД са Ираном у овој области се сводио на санкције енергетском извозу Ирана, односно као у претходној администрацији био је усмерен и на ову компоненту иранске моћи. Важно је нагласити, међутим, да се овде није радило о циљу одржавања повољног регионалног распореда моћи, односно о уравнотежавању енергетске моћи Ирана, већ су санкције енергетском сектору имале за циљ промену понашања Ирана у другим областима. Због тога, слично као и у случају претходне администрације, ово има одлике *енергетског утицаја* САД. Томе доприноси чињеница да је америчка енергетска моћ на изванредан начин омогућила овакву одлуку, односно да је могућа дестабилизација протока енергије из региона сада могла да се прихвати са мањим ризиком по САД.²⁰⁵⁰ Типични искази су: „Узмите у обзир да је од 2007. до 2019. године – 12 година – америчка производња нафте порасла преко двеста четрдесет посто (240%), производећи преко 13 милиона барела [дневно, прим. аут.] у јануару ове године. Ова незапамћена и обимна производња је обдарила Сједињене Државе већим маневарским простором у спољној политици и [простором, прим. О. С.] за супротстављање државама које користе енергије за злонамерне циљеве. У партнерству са другим државама произвођачима, укључујући и УАЕ, смањили смо ирански извоз нафте на нулу, тако да режим више не може да користи приходе од нафте да финансира тероризам и нестабилност на Блиском истоку“.²⁰⁵¹

Коначно, говорећи о *енергетским претњама* које постоје у случају Ирана, било је више саопштења у односу на претходну администрацију, у складу са свеукупно рестриктивнијим стратешким окружењем у регионалном подсистему и у оквиру свеобухватне стратегије САД према Ирану која је укључивала одговор на претње регионалном поретку и стабилности, нуклеарно-биолошко-хемијске претње, претње националној и људској безбедности, као и енергетске претње. Значајно је напоменути да енергетске претње у случају Ирана нису имале САД као референтни објекат безбедности, за разлику од саопштења претходне администрације, већ да су се све енергетске претње односиле на партнере, о чему ће бити речи у наредном потпоглављу, или су саопштене без објекта безбедности. Ипак, за разлику од перципираних енергетских претњи у саопштењима претходне администрације које су биле претње кључним транзитним тачкама и у мањој мери транспортној инфраструктури, у јавном

²⁰⁴⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Camp David, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333652>

Ово схватање је суштински у вези са стратешким троуглом Кина-САД-Персијски залив, при чему је питање колико САД желе да обезбеђују јавно добро слободног протока енергената из региона у контексту своје енергетске независности и повећања енергетске зависности Кине из региона. С друге стране, оно је повезано и са питањем разумевања природе стратешког окружења, односно да ли уплив Кине у регион представља претњу по САД, али и са традиционалним циљем слободе пловидбе светским морима и трговине, који се од Вудроа Вилсона сматра једним од најзначајнијих америчких спољнополитичких циљева.

²⁰⁴⁹ Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-2/>

²⁰⁵⁰ Видети и: Олга Павковић, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, op. cit, стр. 55-56.

²⁰⁵¹ Francis R. Fannon, “Remarks at the Abu Dhabi International Petroleum Exhibition.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/keynote-remarks-at-the-abu-dhabi-international-petroleum-exhibition-conference/>

дискурсу Трампове администрације подврсте перципираних енергетских претњи укључују напад на постројења за екстракцију и прераду нафте и гаса („Четрнаестог маја, сурогати Ирана су напали наоружаним дроновима – ударили су на два стратешки важна нафтна цевовода у Саудијској Арабији“),²⁰⁵² контролу или напад на транспортну инфраструктуру („Дванаестог маја Иран је напао четири комерцијална брода у мореузу Ормуз“)²⁰⁵³ и напад и контролу над кључним транзитним тачкама (нпр. „Двадесет другог априла, Иран је обећао свету да ће прекинути проток нафте кроз мореуз Ормуз. Сада раде на испуњењу тог обећања“).²⁰⁵⁴ Када је реч о транзитним тачкама, поред Ормуза помиње се и претња Ирана Баб ел-Мандебу, „што би представљало незапамћену способност да прети двама највећих светских транзитних путева истовремено“.²⁰⁵⁵ У одговору на енергетске претње у случају Ирана коришћене су или је исказана опредељеност за коришћење следећих спољнополитичких активности: меко уравнотежавање (нпр. „Нападање других нација и ремећење глобалне економије има цену. Режим се мора позвати на одговорност дипломатском изолацијом и економским притиском“),²⁰⁵⁶ спољно уравнотежавање (кроз операцију Сентинел – „Као одговор на повећани ризик за комерцијална пловила која пролазе кроз мореуз Ормуз, Сједињене Државе су подстакле оснивање Међународног поморског безбедносног конструкта, коалиције осам европских, блискоисточних и азијских нација“;²⁰⁵⁷ „Радимо на стварању коалиције која ће направити план да их одвратимо“),²⁰⁵⁸ обуздавање или одвраћање (нпр. „И што је најважније, наставићемо да предузимамо активности да заштитимо америчке интересе и које делују у одвраћању Ирана од лошег понашања у региону, које носи стварни ризик ескалирања ситуације такав да порасту цене сирове нафте, да постоји хаос на тржиштима сирове нафте [...]“).²⁰⁵⁹ Говорећи о конкретним нападима који су споменути на претходној страни у априлу и мају 2019. године, одговор на њих је био критика пред УН и позив на дипломатско решавање („Дао сам инструкције нашем амбасадору у УН, Џонатану Коену да покрене питање иранских напада на састанку Савета безбедности касније поподне. Наша политика остаје економски и дипломатски напор да се Иран врати за преговарачки сто у право време, да се охрабри свеобухватни споразум који обухвата широк опсег претњи“).²⁰⁶⁰ Средства спољне политике која су коришћена у контексту енергетских претњи у случају Ирана су већински дипломатска и економска, попут коришћења међународних организација, сарадње и разговора са партнерима, али и позива Ирана на преговоре уз критику понашања, и, коначно, санкција. Војна средства, у облику индиректне војне силе, се спомињу у оквиру система колективне поморске одбране (операција Сентинел).

6.1.3. Енергетска независност и Трампов приступ савезима са заливским монархијама од 2017. до 2021. године – докази емпиријске импликације а2

²⁰⁵² Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo’s Remarks to the Press.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press/>

²⁰⁵³ Ibid.

²⁰⁵⁴ Ibid.

²⁰⁵⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - A Look at the U.S. Strategy for Iran*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334573>

²⁰⁵⁶ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, September 16-20.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 20, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-september-16-20/>

²⁰⁵⁷ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-9/>

²⁰⁵⁸ Michael R. Pompeo, “Remarks to the Travelling Press.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-the-traveling-press-6/>

²⁰⁵⁹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Hugh Hewitt of the Hugh Hewitt Show.”, Secretary of State, May 21, 2019, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-hugh-hewitt-of-the-hugh-hewitt-show-4/>

²⁰⁶⁰ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo’s Remarks to the Press.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press/>

У овом потпоглављу ћемо тестирати предвиђање о смањеном ангажовању САД у одржавању савезништава заснованим на енергији. Ово потпоглавље полази од седмог и осмог корака каузалног механизма, који се у случају уграђене студије случаја везују за трећу појединачну хипотезу треће посебне хипотезе („Трамп је тумачио смањење увоза нафте из заливских монархија као разлог за ограничену или изосталу реакцију на претње њиховој енергетској безбедности, али је побољшање односа са појединим државама Персијског залива било подстакнуто његовим уверењем да САД имају извесну економску корист од њих, као и његовим личним односима са одређеним државницима.“). У складу са тиме, квалитативном анализом садржаја саопштења која се односе на случај ЗСС ћемо истражити теме и циљеве везане за област енергије, средства спољне политике која се користе у њиховом остварењу, као и енергетске претње и активности које су коришћене у одговору на њих. У односу на Обамину политику према Заливу, Трампова администрација је од почетка мандата наглашавала да тежи побољшању односа са државама Заливског савета за сарадњу, уз критику приступа његовог претходника. У овом потпоглављу ћемо размотрити да ли је суштински било промене у циљевима, средствима и активностима и да ли таква политика има икакве везе са енергијом.

Када је реч о врсти енергената која се спомиње у саопштењима у случају ЗСС, преовлађује нафта. У вези са *енергетским интересима* САД у случају ЗСС, постоје саопштења о следећим кодовима. Прво, постоје само два саопштења о *домаћој енергетској безбедности* у случају ЗСС, и она су у само посредној вези. Суштински се односе на домаћу енергетску безбедност из економског угла, односно угла државе извознице која је погођена енергетском кризом током пандемије, о чему је већ било речи. Повезница са случајем ЗСС се тиче чињенице да су САД и Русија у једном периоду одбијале да смање количину производње, што је доприносило глобалној прекомерној понуди нафте и смањењу цена, а то је индиректно имало утицај и на САД. Значајно је да се домаћа енергетска безбедност понуде не везује за производњу и увоз из Персијског залива. Друго, нема саопштења о смањењу енергетске зависности ни о енергетској доминацији у случају ЗСС, али су присутна два саопштења о енергетској независности. Ова саопштења се такође тичу одговора САД на глобалну енергетску кризу, при чему се спомиње могућност увођења царина (нпр. „Да, увео бих царине, веома значајне царине. Сад смо независни; имамо своју нафту“).²⁰⁶¹ Ово саопштење је значајно јер указује на већу могућност примене економских средстава царина која би раније била условљена зависношћу од увоза. Треће, у вези са случајем ЗСС, присутна су саопштења о *глобалној енергетској безбедности*, а преовлађујућа средства постизања овог циља су дипломатска, односно углавном обухватају разговоре и сарадњу. Типични искази су: „У вези са енергијом, двојица лидера су потврдила жељу да наставе билатералне консултације на начин који јача раст глобалне економије и ограничава поремећаје у понуди и тржишну волатилност“,²⁰⁶² „Двојица лидера су нагласила значај инвестиција у енергетске компаније у обе земље и значај координације политика које осигуравају стабилност тржишта и обиље понуде“,²⁰⁶³ „На нашем састанку са саудијским министром енергије смо разговарали о одржавању добро снабдеведеног тржишта нафте које би спречило волатилност“,²⁰⁶⁴ „Партнерства у Заливу су важна за постизање регионалних циљева: победу над ИСИС, супротстављање радикалном исламског тероризму, заштиту глобалне понуде нафте и заустављање иранске агресије“.²⁰⁶⁵ Четврто, а у вези са глобалном енергетском

²⁰⁶¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341744>

²⁰⁶² Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Meeting with Mohammed bin Salman Abdulaziz Al Saud, Deputy Crown Prince and Minister of Defense of the Kingdom of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326401>

²⁰⁶³ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328393>

²⁰⁶⁴ Office of the Spokesperson, “Background Briefing on Meeting with Saudi Officials.”, Bureau of Near Eastern Affairs, July 10, 2018, <https://2017-2021.state.gov/background-briefing-on-meeting-with-saudi-officials/>

²⁰⁶⁵ Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Visit to the Gulf: Advancing Partnerships, Support for the Iran Pressure Campaign, and New Solutions to Regional Challenges.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 11, 2019,

безбедношћу, код „Цене“ садржи саопштења у случају ЗСС. Садржај тих саопштења се поклапа са већ поменути саопштењима у случају Ирана, односно о непогодности ниских цена нафте за америчку индустрију енергије, уз значајан део саопштења који се односи на преговоре у оквиру ОПЕК+ у којима је учествовао и председник Трамп („Овог викенда, Сједињене Државе су такође олакшале [helped facilitate] незапамћени споразум између 23 нације ОПЕК Плус – то је ОПЕК плус додатне државе произвођачи енергије – које представљају многе од највећих светских произвођача нафте, да се стабилизују тржишта нафте“).²⁰⁶⁶ Ипак, овде је важан приступ цени уз угла државе произвођача и извознице, односно пожељне веће цене енергената. Пето, у оквиру теме енергетских односа и геополитике енергије, питање енергије се јављало у вези са случајем Саудијске Арабије, где је на почетку мандата наглашавана енергетска сарадња која је повезивана са циљем економског просперитета.²⁰⁶⁷ У 2018. години питања енергије су помињана у Трамповим саопштењима у случају Саудијске Арабије, а у вези са питањима медија о убиству Кашогија, при чему је Трамп давао објашњења о одлуци да се не суспендује продаја наоружања (нпр. „Саудијска Арабија је била сјајан савезник. Они су огроман инвеститор у Сједињеним Државама. Инвестирали су и радна места су невероватна. Поред тога, то је велики – тренутно, ми смо највећи произвођач енергије на свету, ми смо – Сједињене Државе. И то се десило, жао ми је што морам да вам кажем, у протеклих 18 месеци. И ми смо сада највећи на свету. Али, опет, они су велики, велики произвођач. Они су заправо број два. И морамо да узмемо све те ствари у обзир.“).²⁰⁶⁸ У контексту пандемије, цене енергената су биле честе у разговорима са Саудијском Арабијом, али и Русијом (нпр. „Имали смо сјајан разговор са председником Путином. Имали смо сјајан разговор са престолонаследником. [...] Али, у оба случаја доста смо разговарали о нафти и о ценама нафте“,²⁰⁶⁹ „Исто, разговарао сам са председником Русије, Владимиром Путином и са краљем Саудијске Арабије, Краљем Салманом и имали смо значајан разговор о нафти и производњи нафте и ОПЕК како бисмо учинили да наша индустрија буде добро и да индустрија нафте буде боље него што је сада“).²⁰⁷⁰ У контексту преговора на ванредном састанку Г20 министара енергије где је договорено смањење производње нафте, постоји значајно саопштење о промењеној улози САД у геополитици енергије и глобалном енергетском систему – „Наша енергетска снага у Сједињеним Државама је сигурно повећала нашу способност да учествујемо и утичемо на међународне механизме у глобалној енергији како бисмо подржали смањење волатилности, али такође како бисмо побољшали партнерства, наша енергетска партнерства са земљама сличног размишљања широм света“.²⁰⁷¹ Шесто, постоји неколицина саопштења која се односе на код „Енергетска инфраструктура“ у случају Катара („Ова трансакција стране продаје војне опреме ће побољшати дугорочне офанзивне и дефанзивне способности Катарског полуострва, као и заштиту кључне нафтне и гасне инфраструктуре и

<https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-visit-to-the-gulf-advancing-partnerships-support-for-the-iran-pressure-campaign-and-new-solutions-to-regional-challenges/>

²⁰⁶⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341781>

²⁰⁶⁷ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with King Salman bin Abd Al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322265>

²⁰⁶⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing a Memorandum on Promoting the Reliable Supply and Delivery of Water in the West and an Exchange With Reporters in Scottsdale, Arizona*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332738>

²⁰⁶⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341716>

²⁰⁷⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341774>

²⁰⁷¹ Francis R. Fannon, “Briefing with Assistant Secretary for Energy Resources Francis R. Fannon On U.S. Diplomacy in Oil Markets.”, Bureau of Energy Resources, April 15, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-for-energy-resources-francis-r-fannon-on-u-s-diplomacy-in-oil-markets/>

платформи“)²⁰⁷² и Саудијске Арабије („Положај снага који постоји данас – не само америчког присуства, већ и посла који смо урадили са саудијским партнерима да се боље припреме за нападе ове врсте – је веома стваран. Тако да постоји појачано схватање безбедности за таква постројења, и данас смо способнији него што смо били“).²⁰⁷³ У циљу заштите енергетске инфраструктуре у региону, дакле, изражена је опредељеност за индиректну примену војне силе, кроз јачање способности партнера, продају војне опреме и веће присуство у региону. Ипак, не исказује се опредељеност за директну силу, што је значајно у контексту наших предвиђања. Коначно, када је реч о заштити енергетских транзитних тачака, постоје саопштења о разговорима и сарадњи у овом циљу (нпр. „Двојица лидера су разговарала о блиској сарадњи две земље ради очувања поморске безбедности, укључујући заштиту безбедне пловидбе у кључним међународним пловним путевима, посебно Баб ел-Мандебу и мореузу Ормуз“),²⁰⁷⁴ као и постојећим америчким средствима у региону, поготово поморским, укључујући и мултилатералну иницијативу за оснивање Међународног поморског безбедносног конструкта (нпр. „Иако је МБПК одвојен од кампање максималног притиска, мислим да је важно да међународна заједница обезбеди сигуран – да обезбеђује глобалну трговину и слободу пловидбе кроз регион, где пролази толико много светске понуде нафте“).²⁰⁷⁵ Ово је значајно јер указује на мању опредељеност САД на директну употребу унилатералне силе. Такође су присутна саопштења о суверенитету и одговорности других актера експлицитно („Имамо огромно богатство. Знате, једна занимљива ствар: ако погледате Иран и погледате Саудијску Арабију и погледате велике, широке морске пролазе којим патролирамо – годинама и годинама и годинама – ни за шта, гратис, како би се други људи богатали, како бисмо извукли нафту отуда. Али, да би се други људи богатали. Никад ништа нисмо добили. Сад добијамо нешто за то. Али, ми више немамо бродова тамо. И са свим овим сукобима и свим стварима, говорили су: ‘Где су амерички бродови?’ Ми имамо толико много енергије сада. Лежимо изнад толико много.“)²⁰⁷⁶ и имплицитно („Оман има значајну улогу у гарантовању слободе пловидбе у мореузу Ормуз, поморског чворишта кроз које прође 30 посто светске поморске трговине нафтом“).²⁰⁷⁷ Ови искази су важни јер указују на промену интереса о обезбеђивању слободног протока нафте из региона из стратешког у комерцијални, али и смањење комерцијалног интереса за САД.

Када је реч о *енергетским претњама* у случају ЗСС постоје саопштења о енергетским претњама више врста. Присутна су саопштења о „нападу на нафтне танкере у Фуцаири 12. маја и Оманском заливу 13. јуна“, где се енергетска претња квалификује као претња транспортној инфраструктури, али и претња кључним транзитним тачкама (у наставку саопштења стоји: „Ови напади прете међународним поморским путевима на које се сви ослањамо за транспорт“).²⁰⁷⁸ У случају ЗСС такође је постојало саопштење о нападу на цевоводе у

²⁰⁷² Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 26 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Qatar of Certain Defense Articles and Services*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335305>

²⁰⁷³ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo and Ambassador John Abizaid Remarks to the Traveling Press.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-ambassador-john-abizaid-remarks-to-the-traveling-press/>

²⁰⁷⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328393>

²⁰⁷⁵ Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 31, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-2/>

²⁰⁷⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing the Paycheck Protection Program and Health Care Enhancement Act and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341810>

²⁰⁷⁷ Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Meeting with Omani Sultan Haitham bin Tarik Al Said.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 21, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-meeting-with-omani-sultan-haitham-bin-tarik-al-said/>

²⁰⁷⁸ Office of the Spokesperson, “Joint Statement by Saudi Arabia, the United Arab Emirates, the United Kingdom, and the United States on Yemen and the Region.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 24, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-saudi-arabia-the-united-arab-emirates-the-united-kingdom-and-the-united-states-on-yemen-and-the-region/>

Саудији,²⁰⁷⁹ што представља претњу на постројења за производњу и прераду енергената, а што је споменуто у случају Ирана. Ипак, енергетске претње се преовлађујуће везују за подслучај Саудијске Арабије, односно за ваздушни напад на саудијску енергетску инфраструктуру (нафтно постројење Сауди Арамка у Абкеику [Abqaiq] 14. септембра 2019. године). Веома значајно за доказивање наших предвиђања је одсуство САД као референтног објекта безбедности у вези са енергетским претњама у случају ЗСС. Дакле, објекат безбедности у свим саопштењима је био партнер, али је опсег претње повремено квалификован као транснационални (нпр. „[Напад, прим. аут.] је такође претио међународним тржиштима енергије, уклањајући привремено пет посто светске понуде нафте са тржишта“).²⁰⁸⁰

Међу *спољнополитичким активностима* за које се исказује опредељење у вези са енергетским претњама, највише има саопштења о меком уравнотежавању, а у ширем оквиру кампање максималног притиска према Ирану. У вези са нападима у априлу и мају као што је већ споменуто исказује се опредељеност за меко уравнотежавање („Наша политика остаје економски и дипломатски напор да се Иран врати за преговарачки сто у правом тренутку“,²⁰⁸¹ „Позивамо Иран да прекине са даљим активностима које прете регионалној стабилности и подстичемо дипломатска решења у циљу де-ескалације тензија“).²⁰⁸² Такође, постоји и саопштење о спољном уравнотежавању које се односи на претње кључним чвориштима и транспортној инфраструктури („Земље широм света су нам се придружиле [у операцији Сентинел, прим. О. С.] да пратимо понашање Ирана и спречимо их у заплени бродова“).²⁰⁸³ У вези са нападом на саудијску енергетску инфраструктуру у септембру 2019. године, одговор је био вишеструк, али је такође обухватао меко уравнотежавање (нпр. „Председник Трамп би желео да постигне дипломатско решење. То је задатак који је пред нама. То је нешто на шта циљамо, сада нешто мало више од две године, са најјачим санкцијама које су икада уведене против револуционарног режима“,²⁰⁸⁴ „Желели бисмо мирно решење, заиста. [...] Ја сам овде у дипломатском чину. [...] овде смо да изградимо коалицију која је усмерена на мир и мирно решење овога“).²⁰⁸⁵ Поред меког уравнотежавања, постоје саопштења и о одвраћању (нпр. „Имали смо напад једне државе-нације на другу државу-нацију, највећи напад на глобалну понуду нафте, ја мислим, у забележеној историји. Добре вести – када сам јутрос ушао овде сирове нафте по Бренту [једно од америчких тржишта сирове нафте, прим. О. С.] се продавала на 64 долара по барелу и свет је одговорио на начин који је обезбедио да има довољно залиха у систему. Али, будите сигурни: спремни смо да урадимо све што морамо да покушамо да одвратимо Иран од оваквог понашања“,²⁰⁸⁶ „Заиста желимо мирно решење овога. То је наш циљ. Надамо се да ће додатно одвраћање, посао који смо урадили у мореузу Ормуз, и сада додатни системи ваздушне одбране и способности које смо посветили региону, постићи баш

²⁰⁷⁹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo’s Remarks to the Press.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press/>

²⁰⁸⁰ David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

²⁰⁸¹ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo’s Remarks to the Press.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press/>

²⁰⁸² Office of the Spokesperson, “Joint Statement by Saudi Arabia, the United Arab Emirates, the United Kingdom, and the United States on Yemen and the Region.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-saudi-arabia-the-united-arab-emirates-the-united-kingdom-and-the-united-states-on-yemen-and-the-region/>

²⁰⁸³ David Schenker, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

²⁰⁸⁴ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with John Robberts of Fox News Sunday.”, Secretary of State, September 22, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-john-roberts-of-fox-news-sunday/>

²⁰⁸⁵ Michael R. Pompeo, “Remarks to the Traveling Press.”, Secretary of State, September 19, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-the-traveling-press-7/>

²⁰⁸⁶ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Margaret Brennan of CBS Face the Nation.”, Secretary of State, September 22, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-margaret-brennan-of-cbs-face-the-nation/>

то.“).²⁰⁸⁷ Било је саопштења о подели одговорности у вези са овом претњом („Чињеница је да ће Саудијци морати да буду веома укључени у то, ако одлучимо да урадимо нешто. Биће веома укључени, и то обухвата и плаћање.“),²⁰⁸⁸ а чак је присутно и једно саопштење о дистанцирању („Не, нисам. Не, нисам. Нисам обећао Саудијцима то [заштиту поводом напада на енергетску инфраструктуру, прим. О. С.]. Морамо да седнемо са Саудијцима и да нешто смислимо. И Саудијци веома желе да их ми штитимо, али ја кажем, па мораћемо да сарађујемо. То је био напад на Саудијску Арабију и то није био напад на нас“).²⁰⁸⁹

Средства спољне политике која су коришћена или је исказана опредељеност за коришћење, а у вези са претњама енергетској безбедности, нарочито нападу на Арамко, су следећа. Прво, у периоду од месец дана након напада на саудијску енергетску инфраструктуру, вођени су разговори и састанци, укључујући и посету државног секретара Саудијској Арабији, са циљем да се пронађу докази о починиоцу напада и да формулише одговор. Типичан исказ је: „Видећемо шта се дешава у вези са нападом. Секретар Помпео и остали ће у неком тренутку отпутовати у Саудијску Арабију да разговарају [...]“.²⁰⁹⁰ Поред УН, које су споменуте у вези са нападима на цевоводе у мају 2019. године, Међународног поморског безбедносног конструкта који је споменут у вези са нападима на транзитне тачке, у оквиру мултилатералних иницијатива се спомиње и ССБИ („ССБИ партнери су разговарали о тренутним тензијама у региону у вези са нападом на Арамко нафтна постројења у Саудијској Арабији 14. септембра који су претили да поремете тржишта нафте и регионалну стабилност“).²⁰⁹¹ Од економских средстава у вези са овом претњом се спомињу санкције („У одговору на ирански напад на саудијска нафтна постројења, управо смо увели највиши ниво санкција Иранској централној банци и фонду сувереног богатства“).²⁰⁹² У вези са овим нападом су коришћена и индиректна војна средства и то: вербална претња силом („Кажем вам, ово је био много велики напад и на њега би се могло одговорити много, много већим нападом из наше земље, веома лако. Али, прво ћемо дефинитивно сазнати ко је одговоран“),²⁰⁹³ продаја војне опреме „Сједињене Државе подржавају робустан програм продаје војне опреме Саудијској Арабији, како би се помогло Краљевству да одбрани своје грађане и одржала америчка радна места“.²⁰⁹⁴ Када је реч о одговору на ову претњу, значајно је распоређивање америчких трупа у Саудијској Арабији у октобру 2019. године. За разлику од Обамине администрације, у саопштењима Трампове администрације није прављена разлика приликом исказа о распоређивању трупа у погледу тога да ли су борбене или не-борбене. Чињеница да је обавештен Конгрес у складу са Резолуцијом о ратним овлашћењима указује на директну употребу силе. С друге стране, неколико других чињеница оправдава њихову квалификацију као индиректне силе. Прво, ове трупе се нису упуштале у ратна дејства. О томе сведочи мисија која је наведена у обавештењу Конгреса („Да би се пружио сигурност [assure] партнерима, одвратило даље провокативно понашање Ирана и појачали регионални одбрамбени капацитети, оружане снаге Сједињених Држава су

²⁰⁸⁷ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo with Martha Raddatz of ABC This Week.”, Secretary of State, September 22, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-martha-raddatz-of-abc-this-week/>

²⁰⁸⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa of Bahrain and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333859>

²⁰⁸⁹ Ibid.

²⁰⁹⁰ Ibid.

²⁰⁹¹ Office of the Spokesperson, “Joint Statement by Middle East Strategic Alliance (MESA).”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-middle-east-strategic-alliance-mesa/>

²⁰⁹² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333895>

²⁰⁹³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa of Bahrain and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333859>

²⁰⁹⁴ Michael R. Pompeo, “Secretary Michael R. Pompeo and Saudi Foreign Minister Prince Faisal bin Farhan al Saud after their Meeting.”, October 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-saudi-foreign-minister-prince-faisal-bin-farhan-al-saud-after-their-meeting/>

распоређене у Саудијској Арабији“).²⁰⁹⁵ Друго, постоје саопштења о одбрамбеној природи средстава и трупа које су послате у Саудијску Арабију („Трупе које смо послали у Саудијску Арабију и појачана средства су одбрамбени. Служе да одбране наше интересе и да помогну Саудијцима да се одбране. Не тражимо сукоб на Блиском истоку“).²⁰⁹⁶ Треће, у саопштењу Доналда Трампа се наводи додатно објашњење разлога за слање трупа: „Шаљемо додатне трупе у Саудијску Арабију. Саудијска Арабија је веома добар савезник из угла да се веома добро слажемо, и важан играч на Блиском истоку. Однос је био веома добар. И они купују робу вредну стотине милијарди долара од нас, не само војну опрему. У војној опреми 110 милијарди долара. То су милиони радних места. Сад кад сам то рекао, шаљемо трупе и друге ствари у Саудијску Арабију да помогнемо Саудијској Арабији. Али, да ли сте спремни? Саудијска Арабија се, на мој захтев, сложила да нам плати за све што радимо. То је по први пут.“²⁰⁹⁷ Ово саопштење је важно јер указује на одсуство повезаности америчке домаће енергетске безбедности са применом војне силе. Другим речима, ова одлука је донета из других разлога и на захтев партнера. Поред тога, значајан је и помен плаћања за овакву врсту помоћи, јер не указује на повећање трошкова САД у Персијском заливу. Овде је значајно нагласити да се радило о значајној енергетској претњи не само партнеру него и у оквиру глобалне енергетске безбедности, с обзиром да је уклоњено 5% са тржишта. Ради поређења, као што смо навели у првом поглављу толико је било и смањење производње током првог нафтног шока. У том смислу, изостанак директне војне интервенције као одговор на ову претњу указује на мању подложност САД оваквој врсти поремећаја, а постоје и докази исказа које смо навели, као нпр. о цени нафте у САД након овог догађаја.

Коначно, када је реч о енергетском утицају у случају ЗСС, постоје следећа саопштења: „Сједињене Државе теже да користе као полугу моћи [leverage] обиље енергетских ресурса да би покренуле нову регионалну сарадњу за заједнички развој и раст, на основу међународних енергетских тржишта у настанку“,²⁰⁹⁸ као и „Кроз враћање у Уједињене Арапске Емирате неколико пута ове године, помоћник секретара Фенон тежи да искористи ново енергетско обиље САД да подржи partnere у тренутку регионалних изазова политичкој стабилности“.²⁰⁹⁹

6.1.4. Перцепције председника Доналда Трампа о политици према Персијском заливу

Као што смо већ објаснили у првом поглављу, у делу о прегледу литературе, личност председника Трампа је изазвала велику пажњу јавности, укључујући и стручну јавност и академске кругове. О његовом погледу на свет је написано много књига, па се ми овде нећемо трудити да истражујемо његов ментални склоп, систем уверења и веровања ком припада, лидерски стил и томе слично. То није тема овог рада. Ипак, овде ћемо размотрити перцепције председника Трампа које су исказане у односу на конкретне околности са којима се суочавао током свог првог мандата, када је реч о политици према Персијском заливу. Другим речима, у овом потпоглављу ћемо размотрити какви су били лични ставови, мишљења и уверења председника Трампа исказани у његовом јавном говору, у саопштењима која су се односила на државе Персијског залива у периоду од 2017 до 2021. године. Ова врста анализе са дистанце, као и у претходном поглављу представља покушај да се председникова тумачења околности

²⁰⁹⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Deployment of Additional United States Armed Forces to Saudi Arabia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335045>

²⁰⁹⁶ Brian Hook, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, op. cit, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-2/>

²⁰⁹⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on China-United States Trade and an Exchange With Reporters Prior to Departure for Lake Charles, Louisiana*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333952>

²⁰⁹⁸ Office of the Spokesperson, “Assistant Secretary Fannon Travel to the United Arab Emirates.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-fannon-travel-to-the-united-arab-emirates/>

²⁰⁹⁹ Office of the Spokesperson, “Assistant Secretary for Energy Resources Francis R. Fannon Returns to Abu Dhabi.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-energy-resources-francis-r-fannon-returns-to-abu-dhabi/>

уврсте у објашњење коначног исхода, као комплементарна интервенишућа варијабла. У том смислу, последње потпоглавље је посвећено емпиријским импликацијама осмог, последњег, корака у каузалном ланцу. Овај корак подразумева да председник, као главни спољнополитички одлучилац у САД, тумачи околности које постоје у међународном или регионалном систему, и доноси одлуку о спољној политици у складу са одређеном перцепцијом интереса и претњи. Осми корак каузалног механизма се, исто као и у претходном поглављу, односи на трећу посебну хипотезу, односно на другу уграђену студију случаја у нашем истраживачком дизајну. Слично као и у Обаином случају, овде сматрамо да је председник имао значајан утицај у доношењу одлука. Према Симићу и Живојиновићу, „постоји обиље доказа да не воли групно одлучивање“.²¹⁰⁰ Поред тога, овај ауторски тандем наглашава: „јасно је [...] да Трамп воли да буде питан о свему, а да га истовремено његово скоро потпуно политичко неискуство тера да се ослања на широки круг саветника, како оних који су део формалног процеса одлучивања, тако и оних који као тзв. аутсајдери играју веома важну улогу у стварању и пре свега потврђивању председникових одлука и ставова“.²¹⁰¹ Према Стенлију Реншону, Трамп је трагао за „кадром саветника и ‘званичника’ на које може да рачуна“, али је такође имао „лични стил доношења одлука који максимизује његове опције, али чини чланове његове администрације несигурним и збуњеним у погледу намере и усмерења“.²¹⁰² О улози Доналда Трампа у доношењу одлука Ледерман и Симс пишу: „Председник Трамп је знао шта мисли, посебно о великим стратешким изазовима и јасно је назначио да неће обраћати много пажње на спољнополитички естаблишмент Републиканаца или партијске великане“.²¹⁰³ У овом раду прихватамо став да је председник Трамп био укључен у доношење одлука у великој мери, бар када је у питању општи смер политике, док је појединости препуштао и делегирао, као и да је постојала конзистентност његових ставова у саопштењима која му се приписују у периоду боравка на функцији.

Неке од идеја о спољној политици Доналда Трампа пре ступања на функцију смо споменули у прегледу литературе у првом поглављу ове дисертације. Суштински, већина њих је имплицитно садржана и у саопштењима која су анализирана у овом раду. Поред тога, овде ћемо се осврнути и на анализу Трампових јавних наступа током кампање за председничке изборе 2016. године коју је извршио Милан Крстић.²¹⁰⁴ Квантитативном анализом Трампових говора из председничке кампање, Крстић је закључио да је „национални интерес дефинитивно најмоћнија варијабла у његовој концепцији спољне политике“, и то прво његов аспект који се односи на економски интерес, а потом и национална безбедност.²¹⁰⁵ Када је реч о средствима спољне политике, издвајају се дипломатска и економска средства, а поготово „преговарање“ и „принудна економска средства“, док је мање заступљена економска помоћ.²¹⁰⁶ Крстић такође закључује да је Трамп тежио изградњи војне моћи САД, али у циљу одвраћања.²¹⁰⁷ У вези са политиком према Блиском истоку, Крстић на основу Трампових говора закључује „да је Трампов главни циљ на Блиском истоку стабилност и да он није заинтересован за подршку демократизацији региона“.²¹⁰⁸ Резултати квалитативне анализе садржаја коју смо спровели и коју представљамо у овом поглављу су у великој мери конзистентни са ставовима које је Трамп исказивао и током кампање, што указује на њихову трајност и кохерентност. Према Драгану Р. Симићу и Драгану Живојиновићу, упркос томе што је Трамп био председник без политичког

²¹⁰⁰ Dragan Simić i Dragan Živojinović, „Kako odlučuje Donald Trump“, *Međunarodni problemi*, Vol. LXXI, br. 3, 2019, str. 302.

²¹⁰¹ Ibid, str. 305-306.

²¹⁰² Stanley Ranshon, *The Real Psychology of the Trump Presidency*, Palgrave MacMillan, 2020, e-book, p. 221.

²¹⁰³ Charlie Laderman and Brendan Simms, *Donald Trump: The Making of a Worldview*, op. cit, p. 101.

²¹⁰⁴ Milan Krstić, „Donald Trump’s 2016 Presidential Campaign in the Light of the U. S. Foreign Policy Traditions.“, *Serbian Political Thought*, Institute for Political Studies, No. 2, 2016.

²¹⁰⁵ Ibid, pp. 47-48.

²¹⁰⁶ Ibid, p. 50.

²¹⁰⁷ Ibid, p. 51.

²¹⁰⁸ Ibid, p. 54.

искуства и са специфичним понашањем, „не значи да Трамп нема чврст, дуготрајан и тешко променљив поглед на свет“.²¹⁰⁹

Пре него што представимо резултате квалитативне анализе саопштења председника Трампа, изнећемо неколико општих утисака о њима. Прво, ова саопштења у много већој мери садрже неформалан говор, паузе у говору и колоквијалне изразе у односу на Обамина саопштења кодирана у пројекту. Чак и код саопштења председника Обаме која су уврштена у случај „Директан говор“, постоји утисак о бирању речи и извесној припремљености. Потпуно супротно, код Трампових саопштења, постоји утисак неприпремљености и непосредности, чак и у врстама докумената који би требало да буду унапред сročени. Друго, постоје саопштења у којима Трамп наводи да не користи помагала у обраћању, нпр. на конференцији за медије 2020, Трамп је изјавио „Он чита са телепромптера. Мени није дозвољено да користим телепромптер. [...] Не знам, мислим да кад бих то урадио, био бих у великој невољи. То би била прича године“.²¹¹⁰ Изузев докумената у писаној форми попут Писама конгресним лидерима или Изјава о политици администрације, који су писани у првом лицу и потписани Трамповим именом и презименом, овде се замагљује разлика између директног и припремљеног говора. Другим речима, осетно је да речи које Трамп изговара у великој мери потичу од њега самог. У вези са тиме, понекад делује да је, иако је било извесне припреме, Трамп од тога одступао. Треће, за разлику од Обаме, Трампова саопштења садрже и његове твитове, с обзиром на то да је Доналд Трамп у значајној мери користио ову друштвену мрежу током свог боравка на функцији председника, и то у вези са унутрашњом и спољном политиком.²¹¹¹

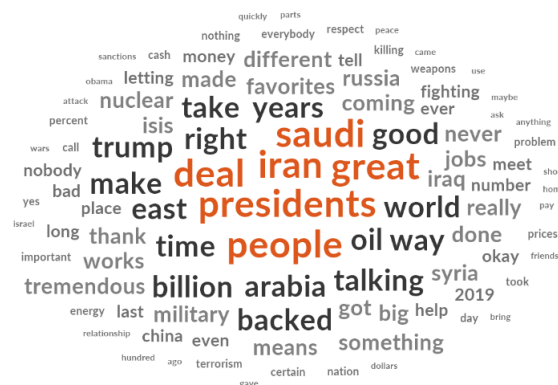
У складу са свиме што је наведено, случајем „Директни говор Доналда Трампа“ обухваћена су саопштења докумената који су класификовани као „Интервју“, „Конференција за медије“, „Друштвене мреже“ и поједина саопштења у оквиру „Исказа“, за које је јасно да су настала *ad hoc*, углавном пре или после састанака са појединим страним лидерима. Остала саопштења су сврстана у „Припремљени говор Доналда Трампа“, а на основу тога су оформљена и два статичка сета. Датотеке „Доналд Трамп припремљени говор“ из свих основних случајева чине статички сет „Доналд Трамп – припремљени говор“ (“Donald Trump Speech As Prepared for Delivery”), док датотеке „Директан говор Доналда Трампа“ из свих основних случајева чине статички сет „Директан говор Доналда Трампа“ (“Donald Trump Direct Speech”).

На слици 39 је представљени „облак речи“ (Word cloud), на основу упита учесталости речи у статичком сету „Директан говор Доналда Трампа“. Упит учесталости је извршен за 100 најучесталијих речи дужине минимум три слова, уз искључивање тзв. „стоп речи“, као и у претходном поглављу. Ово визуелно представљање се користи само за идентификовање честих тема у саопштењима председника Трампа, док ћемо закључке о његовим перцепцијама извући тек на основу квалитативне анализе садржаја.

²¹⁰⁹ Dragan R. Simić and Dragan Živojinović, “Western Balkans U. S. Policy in The Context of The President Trump’s Grand Strategy.” *Srpska politička misao*, Institut za političke studije, vol. 65, br. 3, 2019, p. 16. Симић и Живојиновић наводе десет Трампових основних ставова о спољној политици које овде парафразирамо: а) проблеми САД на међународној сцени су резултат неспособности ранијих државника, а Трамп верује у сопствену способност спровођења суштинских промена; б) Трамп је посвећен америчким националним интересима уз ослањање на „џексонјанску традицију“ (“Jacksonian tradition”) спољне политике; в) Трамп одбацује либерални међународни поредак; г) Трампов поглед на свет је обликован перцепцијама о паду америчке моћи и схватањем да амерички савезници искоришћавају САД; д) Трамп посматра живот као „борбу“, што се одражава и на његов приступ политици; ђ) постоји потреба за уживањем поштовања других држава; е) за Трампа се све заснива на игри нултог збира; ж) Трамп има велико самопоуздање у сопствене процене; з) ослања се на сопствену интуицију током одлучивања; и) Трамп је „сопствени стратег“. Ibid, pp. 17-19.

²¹¹⁰ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343773>

²¹¹¹ Трамп је у једном од твитова навео разлог за овакву праксу: „Користим друштвене мреже не зато што их волим, већ јер је то једини начин да се борим са БЕОМА неискреним и неправедним медијима који се сада често називају и Лажни медији.“ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 30, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340543>

Слика 39. Стотину најучесталијих речи у статичком сету „Директан говор Доналда Трампа“ – облак речи. Извор: обрада аутора у програму NVivo

Међу најучесталијим речима које се спомињу у Трамповом директном говору, издваја се Иран, као и Саудијска Арабија. Веома честа реч у његовим саопштењима такође је била „споразум“. Учестале речи су биле и: „милијарда“, „разговори“, „нафта“, „свет“. У односу на директан говор Барака Обаме у овом пројекту, у већој мери се спомиње Саудијска Арабија, а у мањој Ирак. Учесталост се креће од 674 помена до 57 помена.

У оквиру овог потпоглавља, ради утврђивања перцепција председника Трампа у погледу конкретних околности у вези са политиком према Персијском заливу користили смо више упита матрице кодирања. У првом упиту матрице кодирања коришћен је статички сет „Директан говор Доналда Трампа, а укључио је кодове „Лични ставови, мишљења и уверења“ и категорије у оквиру димензије „Спољнополитички циљеви“. На основу квалитативне анализе садржаја ових преклапања можемо доћи до следећих закључака:

1. У оквиру општих циљева спољне политике, највише Трампових саопштења се односило на код „Амерички економски просперитет“. И увид у садржај овог кода потврђује да је Трамп придавао нарочит значај економском просперитету САД. Типичан исказ у том смислу је: „То је Америка на првом месту. Морамо да изградимо своју земљу. Ја сам победио на изборима. Зове се Учинимо Америку поново великом. Имамо дугове.“²¹¹² Штавише, у једном од Трампових саопштења је присутно стављање америчких економских интереса изнад његових личних интереса („Не радим – све што ја радим је да се фокусирам на ову земљу и склапање сјајних договора за ову земљу. Не усредсређујем се на склапање договора за себе зато што ме више није брига. Тако да Саудијска Арабија нема везе са мном“).²¹¹³ Ипак, много је значајније што је Трамп повезивао друге циљеве у политици према Персијском заливу са америчким економским просперитетом. Прво, повезивао је овај циљ са одбраном партнера у региону, уз критику дотадашње праксе (нпр. „Бранимо Саудијску Арабију. Плаћају нам део трошкова. Бранимо Јапан. Бранимо Јужну Кореју. Плаћају нам само део трошкова. Разговарамо са свим тим земљама о томе, јер није фер да их бранимо, а да нам они плаћају само део трошкова“).²¹¹⁴ Друго, овом циљу је давао првенство у односу на циљ људских права у случају Кашогија (нпр. „Овде се ради о ‘Америци на првом месту’“. Они нам плаћају 400 милијарди долара и више да купују и улажу у нашу земљу. То је вероватно највећа сума икада плаћена Сједињеним Државама; то је током временског периода. То значи стотине хиљада радних места, милијарде долара инвестиција и робе. И ако мислите да ћу да дозволим да Русија добије такве паре или те – те ствари; ако мислите да ћу да дозволим да Кина направи ту војну опрему,

²¹¹² Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Forbes Magazine Editor Randall Lane and Chief Product Officer Lewis D'Vorkin*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332169>

²¹¹³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332774>

²¹¹⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks During a Meeting With Administration Officials and Members of Congress on Trade*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332250>

хеј, Кина и Русија би волеле да узму 100 милијарди долара од Саудијске Арабије. Ми имамо уговоре. Они су желели те уговоре. То би био велики, дебео, леп поклон за Кину и Русију. Неће добити тај поклон. Само да разумете, ради се о ‘Учинимо Америку поново великом’.’.²¹¹⁵ Треће, повезивао га је са борбом против тероризма (нпр. „Тешко је поверовати да би Линдзи Грејем био против спашавања живота војника и милијарди \$\$\$\$. Зашто се боримо за нашег непријатеља Сирију тако што остајемо и убијамо ИСИС за Русију и Иран и друге локалце? Време је да се усредсредимо на своју земљу и на враћање наше младежи кући где припада“).²¹¹⁶

2. *Физичка безбедност америчких грађана и имовине.* У вези са одлуком против употребе силе након што је Иран оборио амерички дрон, Трамп је рекао: „На сву срећу, тај дрон није био наоружан. Није био – није било ниједног човека у њему и није био – био је изнад међународних вода, јасно изнад међународних вода. Али, нисмо имали човека или жену у том дрону. Нисмо имали никога у дрону. [...] И да вам кажем, то би направило велику разлику. Направило би велику, велику разлику. И имам осећај – можда сам у праву, можда нисам – али, углавном сам у праву [смех]. Имам осећај да је то била грешка коју је направио неко ко није требало да ради то што је радио“.²¹¹⁷ Поред тога, један од Трампових твитова говори у прилог његовој опредељености за овај циљ – „Тако је треба нам ЗАБРАНА ПУТОВАЊА за одређене ОПАСНЕ земље не неки политички коректан термин који нам неће помоћи да заштитимо свој народ“.²¹¹⁸

3. Присутна су саопштења која указују на то да је Трамп вредновао и циљеве *суверености и политичке независности* САД. Типични искази су: „Знам да Емануел [Макрон, у вези са понудом да преговара са Ираном, прим. О. С.] има добре намере, као и сви остали, али нико не прича за Сједињене Државе сем самих Сједињених Држава. Нико није овлашћен на било који начин да нас представља!“.²¹¹⁹

4. *Против-пролиферација* је такође присутан циљ у Трамповим саопштењима. Тако је на пример у интервјуу из 2019. године, на питање зашто је умешан у рат Саудијске Арабије и Ирана преко заступника, Трамп одговорио: „Због нуклеарног наоружања. Нафта нема никакве везе са тиме“.²¹²⁰ Саопштења која се тичу нуклеарне против-пролиферације укључују: „Тако да не смеју да имају нуклеарно оружје, али могу да имају шта хоће. Мислим, требало би да буду велика нација. Они су сјајан народ. Знам толико Иранаца. Имам много иранских пријатеља.“,²¹²¹ „Нуклеарно за мене – број један: Желео бих да денуклеаризујем свет. Знам да је председник Обама рекао да је глобално загревање највећа претња. У потпуности се не слажем. Рекао бих да је просто: нуклеарна је највећа претња за нас широм света.“,²¹²² „Иран

²¹¹⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Palm Beach, Florida*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332774>

²¹¹⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 20, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340625>

²¹¹⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Justin P.J. Trudeau of Canada and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333647>

²¹¹⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of June 6, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340336>

²¹¹⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 8, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341129>

²¹²⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Chuck Todd of NBC News*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368899>

²¹²¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Normalization of Relations Between Sudan and Israel and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346070>

²¹²² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Following a Security Briefing and an Exchange With Reporters in Bedminster, New Jersey*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330947>

не сме да има Нуклеарно наоружање! По ужасном Обама плану они би били на путу ка Нуклеарном за мали број година [...]“.²¹²³

5. *Против-тероризам.* У погледу победе над ИСИС, Трамп је исказао сопствене заслуге, попут промене правила борбе („Ја сам потпуно променио правила борбе. Ја сам потпуно променио нашу војску. Ја сам потпуно променио ставове војске. И они су урадили фантастичан посао. И ИСИС сад одустаје“;²¹²⁴ „И сад сви признају да сам урадио више за последње три или четири недеље него неки људи годинама“;²¹²⁵ „Ми смо били ти који су докрајчили ИСИС. Ми смо ти који су се постарали за то – и посебно ја, јер сам издао наређење“).²¹²⁶ Говорећи о овом циљу, присутно је Трампово опредељење за повлачење трупа са Блиског истока због трошкова, односно ослобађање ресурса које би требало употребити у САД. Занимљива је и његова критика одлука претходних администрација која је позивала на стратегију директне контроле над нафтом у периоду рата у Ираку на почетку 20. века – „Желим да се повучем. Желим да повучем трупе кући. Желим да почнем да градим нашу Нацију. Имаћемо, [информација, прим. О. С.] од пре три месеца, 7 билијарди долара на Блиском истоку за последњих 17 година. Нисмо добили ништа – ништа од тога. Ништа. А као што се сећате док сам био цивил, годинама сам говорио ‘Задржите нафту’. Увек сам говорио ‘Задржите нафту’. Нисмо задржали нафту. Ко је добио нафту? ИСИС је добио нафту и то им је финансирао кампање“.²¹²⁷ Присутна су саопштења о одговорности других земаља за борбу против тероризма на Блиском истоку, према Трамповом мишљењу. Тако у твиту Трамп пише: „Да ли САД жели да буде Полицајац на Блиском истоку који не добија НИШТА осим трошења драгоцених живота и билијарди долара штитећи друге који у углавном свим случајевима не цене то што радимо? Да ли желимо да будемо тамо заувек? Време је да се други коначно боре.....Русија Сирија Иран и многи други нису срећни што САД одлазе упркос томе што Лажне вести кажу зато што ће они сада морати да се боре против ИСИС и других које мрзе без нас“.²¹²⁸

6. *Одржавање система савезништва.* У директном говору председника Трампа присутна су саопштења која критикују овај циљ без надокнаде, што смо споменули код циља економског просперитета. Трампова саопштења у овом коду такође одражавају његово схватање о томе да друге земље искоришћавају САД. Типични искази су: „Знате, ми смо у многим земљама. Многим, многим земљама. Стидим се да вам кажем колико. Знам тачан број, само ме је срамота да га кажем јер је толико будаласто. Ми смо у земљама – штитимо земље које нас чак ни не воле. Искоришћавају нас.“²¹²⁹ Поред тога, присутна су саопштења председника Трампа у којима он препричава своје разговоре са представницима Саудијске Арабије са захтевом да плате заштиту (нпр. „Рекао сам [краљу Салману] ‘Да те питам нешто: зашто ми субвенционисемо војске ових веома богатих држава’, знате, једна је ствар кад је земља у дубокој невољи и у опасности, и дешава се нешто ужасно, и могло би да буде нешто ужасно ружно, и знате, стотине хиљада, милиони људи би могли да умру. То вреди. Али кад имате богате земље као што је Саудијска Арабија, Јапан, Јужна Кореја, зашто ми

²¹²³ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of June 22, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341082>

²¹²⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Interview With Chris Plante of WMAL Radio in Washington, District of Columbia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331289>

²¹²⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Meeting With Vice Premier Liu He of China and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332905>

²¹²⁶ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Sergio Mattarella of Italy*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333967>

²¹²⁷ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Kersti Kaljulaid of Estonia, President Raimonds Vejonis of Latvia, and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332513>

²¹²⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 20, 2018*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340625>

²¹²⁹ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Sergio Mattarella of Italy*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333967>

субвенционисемо њихове војске? Платиће нам. Проблем је што нико никад не пита“,²¹³⁰ „Причао сам јутрос са престолонаследником. И имали смо сјајан разговор. Рекао сам: ‘Ово је веома скупа операција. Ви и остале нације које штитимо ћете морати да платите“).²¹³¹ Коначно, заштита се обећава само у случају Израела, без наведених услова и разлога и у случају Саудијске Арабије уз навођење разлога („штитићемо Саудијску Арабију. Видите, Саудијска Арабија купује 400 милијарди долара вредне робе од нас. То је веома добра ствар“)²¹³² и уз услов плаћања.

7. *Мирно решавање сукоба, зближавање и нормализација односа.* Трамп је исказивао одређеност за овај циљ – „Видите, желим мир у свету. То је нешто што заиста желим. Више од Нобелове награде [...]“.²¹³³ Притом је наглашавао и сопствену улогу у постизању мира у региону, а нарочито у вези са Аврамовим споразумима (нпр. „Али, невероватни односи су изграђени у последњих, рекао бих, годину дана. Пре тога, било је веома напето, као и све друго на Блиском истоку. Веома је напето. То је веома напето место. Али, постаје све мање и мање напето и ја имам одличне односе са свим лидерима. И неки од – неки од њих су међусобни непријатељи, а ја се слажем са обе стране. И то је, претпостављам, велика ствар. Људи то не разумеју у вези са мном. Ја заправо – се слажем. Сетите се, када су ме изабрали, рекли су да ће рат почети са неким за неколико дана, а ја сам нас сачувао од рата“).²¹³⁴ У Трамповим саопштењима се такође помиње могућност, иако далека, зближавања са Ираном, што није присутно у саопштењима других званичника – „И могу да предвидим и позитивна дешавања у вези са Ираном, евентуално. И мислим да све може да се среди и мислим да ће се десити многе добре ствари“,²¹³⁵ „И могу да замислим да Иран на крају, то звучи – знам да не звучи као нешто што би се могло десити, али ја могу да замислим да се дешава. И на крају, сви ће бити једна уједињена породица“.²¹³⁶

8. *Регионална стабилност, равнотежа моћи и друге велике силе.* Присутно је Трампово схватање о компетитивности са Русијом и Кином у погледу продаје оружју Саудијској Арабији, при чему се овај циљ опет повезује са економским просперитетом. Типичан исказ је: „Али, ја нисам будала која ће да каже ‘Не желимо да послујемо са њима’ . И узгред, ако они не послују са нама, знате са ким ће пословати? Пословаће са Русима и Кинезима. Куповаће – ми имамо најбољу опрему на свету, али они ће куповати одличну опрему од Русије и Кине. [...] Узми им паре. Узми им паре, Чак“.²¹³⁷ С друге стране, постоје и Трампови искази који говоре о сарадњи са Русијом у циљу регионалне стабилности. Нпр. „Позвао сам руског председника Путина да му честитам на изборној победи (Обама га је у прошлости исто звао). Лажне вести медији су полудели јер хоће да га осудим. Греше! Слагање са Русијом (и другима) је добра ствар, не лоша Они могу да помогну да се реше проблеми са Северном Корејом Сиријом Украјином ИСИС Ираном и чак предстојећом трком у наоружању. Буш је покушао да се слаже са њима, али није имао ‘памет’. Обама и Клинтон су пробали, али нису имали енергије и хемије (Сетите се

²¹³⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a “Make America Great Again” Rally in Wheeling, West Virginia*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332459>

²¹³¹ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Chuck Todd of NBC News*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368899>

²¹³² Ibid.

²¹³³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to an Expanded Bilateral Meeting With Secretary General Jens Stoltenberg of the North Atlantic Treaty Organization and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332563>

²¹³⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343282>

²¹³⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Normalization of Relations Between Israel and the Kingdom of Bahrain*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343781>

²¹³⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Normalization of Relations Between Sudan and Israel and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346070>

²¹³⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Chuck Todd of NBC News*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368899>

РЕСЕТА). МИР КРОЗ СНАГУ!“.²¹³⁸ Такође постоје саопштења која указују на Трампово схватање да Иран мења регионалну равнотежу моћи на своју корист (нпр. „Иран убрзано преузима све више и више Ирака, чак и након што су САД проћердале три билијарде долара тамо. Одавно очигледно!“).²¹³⁹

9. *Америчка глобална позиција и међународна репутација.* Када је реч о самоперцепцији америчког положаја у свету, Трамп је сматрао да су САД војно и економски надмоћне у односу на друге државе, а ову област је такође посматрао као надметање. Типичан исказ је: „Мислим да имамо полугу моћи над свима. Имамо најјачу сад – имамо најјачу војску на свету, далеко. Али, никад нећемо морати да је користимо јер смо толико јаки да нико не може ни да се такмичи са нама. И имамо економски најјачу земљу откад сам ја преузео“.²¹⁴⁰ Трамп је доста пажње посвећивао америчкој репутацији у свету, сматрајући да је она била погоршана потезима претходних администрација. Типични искази су: „Мислим да ми је спољна политика јача страна. Мислим да смо урадили праву ствар са Ираном. И ако сте приметили, Иран је имао много поштовања јуче. Нису скакали горе доле: имали су поштовања према ономе што сам урадио“,²¹⁴¹ „Искрено, раније сам мислио да нас искоришћавају“.²¹⁴² Трампови твитови то такође осликавају „Оној неколицини Сенатора који мисле да ја не волим или не ценим да смо у савезништву са другим државама нису у праву РАДИМ ТО. Међутим, оно што ја не волим је кад многе од ових земаља искоришћавају пријатељство САД у вези са Војском и Трговином Значајно субвенционисемо Војске многих ВЕОМА богатих држава широм света, док у исто време оне у потпуности искоришћавају САД и наше ПОРЕСКЕ ОБВЕЗНИКЕ у Трговини“, „АМЕРИКА ЈЕ ПОНОВО ПОШТОВАНА!“.²¹⁴³ Такође постоји саопштење о понижењу САД у вези са инцидентом са морнарима из 2016. године, где Трамп каже: „Ако се сећате, извукли су десет наших морнара из оспораваних вода и учинили су да изгледамо лоше. И наравно, уплата је уследила следећег дана, тако да су их пустили. Али, веома се не слажем са свиме тиме“.²¹⁴⁴

10. *Ширење вредности и идеала у иностранству.* У вези са овим кодом, Трамп се лично није залагао за демократизацију страних држава, али постоје саопштења о људским правима. Најпознатија је његова одлука против директне силе након обарања дрона, када је Трамп изјавио да је одустао да не би настрадало 150 Иранаца (нпр. „Желим да знам једну ствар и желим да знам што прецизније могуће, колико људи ће погинути?“ [...] Имам много пријатеља Иранаца. Не желим да убијем 150 Иранаца“).²¹⁴⁵ Доналд Трамп је такође осудио убиство новинара Џамала Капогија (нпр. „Много тога је на коцки. И можда посебно зато што је овај човек био новинар. Постоји нешто – изненадићете се да чујете то од мене. Постоји нешто нарочито ужасно и одвратно у вези са тим, ако је то тачно“).²¹⁴⁶

²¹³⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of March 21, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340777>

²¹³⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of February 2, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340210>

²¹⁴⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Richmond, Kentucky*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332728>

²¹⁴¹ Donald J. Trump (1st Term), *Interview With Brian Kilmeade of Fox News Radio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331286>

²¹⁴² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Mustafa al-Kadhimi of Iraq and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343385>

²¹⁴³ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 24, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340629>

²¹⁴⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing an Executive Order on Strengthening Buy-American Preferences for Infrastructure Projects and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332889>

²¹⁴⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Camp David, Maryland*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333652>

²¹⁴⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Leslie Stahl of CBS News "60 Minutes"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332404>

11. *Енергија*. Када је реч о теми енергије, Доналд Трамп је имао више саопштења која исказују личне ставове у вези са тиме у односу на свог претходника. Пре свега, као и његов претходник, и Трамп је препознао промену америчке позиције на глобалним тржиштима енергије. Типичан исказ је: „Морате да се сетите, ми смо сада највећи произвођач нафте и гаса на свету. [...] Али, никад нисам желео да од тога добијем нешто. Има оних који кажу да добијамо погодности. Али ја то не видим као погодности. Али, свакако узимамо највише новца од било кога другог у енергији. Нису нам ни близу“.²¹⁴⁷ Присутно је и његово преузимање заслуга за то (нпр. „Дао сам Америци енергетску зависност, у ствари, толико енергије да никад не можемо све да искористимо“).²¹⁴⁸ Када је реч о геополитици енергије, Трамп је имао више исказаних ставова о овој теми. Тако је нпр. председник у више наврата, критикујући рат у Ираку наглашавао „требало је да узмемо нафту. Да смо узели нафту не бисте имали ИСИС и имали бисмо богатство. Потрошили смо до сада шест билијарди долара на Блиском истоку. А наша земља се распада“.²¹⁴⁹ Овде је приметан трансакциони однос за који се Трамп залагао доследно у својим саопштењима, као и усмереност прво на интересе САД, укључујући економски просперитет. Веома значајно саопштење Доналда Трампа, које је уједно и потврђујући доказ нашег предвиђања се односи на природу односа са Саудијском Арабијом из угла енергије – „Ја само осећам да је веома, веома важно да одржимо тај однос. Веома је важно да имамо Саудијску Арабију као савезника, ако ћемо остати у том делу света. Сад, да ли ћемо остати у том делу света? Један разлог је Израел. Нафта је све мање и мање разлог зато што сад производимо више нафте него што икада производили. Тако да, знате, одједном долази до тога да више не морамо да останемо тамо“.²¹⁵⁰ Ово саопштење има велики инференцијални значај, јер а) указује на уже схватање интереса у Персијском заливу, односно потврђује нафту као разлог ангажовања САД у региону поред Израела, б) указује на могућу промену односа због промене позиције САД у глобалном енергетском систему и в) као последицу америчке енергетске независности види већу политичку независност САД, односно већу слободу избора у спољној политици. Ово није једино саопштење те врсте. На пример, након потписивања Аврамових споразума, Трамп је рекао: „не морамо да будемо тамо више. Не треба нам нафта. Не треба нам ништа сем пријатељства [...] Почело је тако да смо морали да будемо тамо, али од пре неколико година, више не морамо да будемо тамо“.²¹⁵¹ Слична су Трампова саопштења и о енергетским чвориштима у региону, при чему је он сазнао информације о протоку нафте у мореузима и изненадио се, а након тога и дошао до следећег закључка: „[свом помоћнику] Говорим о Мореузима. Нафта која пролази по држави. Имао сам га јуче. Можда га Болтон има, или неко. То је прилично шокантна ствар. Погледајте Кину, они добијају много од – они не плаћају ништа. Јапан добија много, а не плаћа ништа. Многе друге земље не плаћају ништа. Индонезија. Многе земље дођу и не плаћају ништа. А ми смо тамо, чувамо свет – као што знате, обезбеђујемо проток нафте. Зар не? А невероватна ствар је да сад кад смо извозник, тако да, у теорији, можемо да профитирамо од проблема са нафтом. Мада ја то тако не гледам“,²¹⁵² „Не морамо више да патролирамо мореузима. Радимо ствари које друге државе не би. Али,

²¹⁴⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa of Bahrain and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333859>

²¹⁴⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 18, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345413>

²¹⁴⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with David Muir of ABC News' "World News Tonight"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368909>

Притом је критичаре таквих изјава због потенцијалног кршења међународног права називао погрдно. „Чекајте, чекајте, је л' верујете? Ко су критичари који то кажу? Будале. [...] Ја их не зовем критичарима, зовем их будалама.“ Ibid.

²¹⁵⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Philip Rucker and Josh Dawsey of The Washington Post*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368918>

²¹⁵¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343282>

²¹⁵² Donald J. Trump (1st Term), *Interview with TIME Magazine*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368900>

дошли смо у позицију у последњих неколико година да више не морамо да будемо у областима које су у једном моменту биле виталне. И то је значајна изјава“.²¹⁵³ Последње саопштење је нарочито важно у контексту доказивања предвиђања о промени природе интереса приступа нафти из виталног у стратешки или чак његов изостанак. Другим речима, саопштења Доналда Трампа иду корак даље од предвиђања, односно указују и на ревидирање интереса одржавања приступа нафти у циљу глобалне енергетске безбедности. Поред тога, овде је такође приметно повезивање са политичком независношћу САД, односно промена у асиметрији зависности у односу на регионалне државе. Трампова критика америчке заштите глобалног приступа нафти из региона је присутна и у његовим твитовима, а односи се и на заштиту транспортне инфраструктуре – „Кина добија 91% своје Нафте од Мореуза Јапан 62% и многе друге земље исто. Па зашто ми штитимо транспортне руте (много година) и добијамо нула надокнаде. Све ове земље би требало да штите своје бродове на ономе што је одувек било опасно путовање. Ми чак ни не морамо да будемо тамо у томе САД су управо постале (далеко) највећи произвођач Енергије на свету!“.²¹⁵⁴ Ово саопштење јасно говори о Трамповом мишљењу да је потребно поделити или чак преbacити одговорност на друге државе у погледу енергетске безбедности у Заливу, односно глобалне безбедности понуде. Коначно, у оквиру овог кода су присутна саопштења председника Трампа о његовом учешћу у преговорима са ОПЕК+ у вези са смањењем производње нафте током пандемије,²¹⁵⁵ уз његово првобитно негативно мишљење о ОПЕК, што је, како смо у првом поглављу објаснили, и део његовог ранијег мишљења („Био сам против ОПЕК целог свог живота. Јер, шта је то? То је илегална – можете га назвати картелом, можете га назвати монополом. [...] Није ме брига за ОПЕК“).²¹⁵⁶ Ипак, постоје и саопштења о потенцијалној промени овог става, а након што је дошло до смањења производних квота („Много напретка је учињено прошле недеље и биће занимљиво да видимо шта ће бити на састанку ОПЕК сутра. Али, ОПЕК очигледно – много година сам мислио да је ОПЕК веома нефер. Мрзео сам ОПЕК. Хоћете да знате истину? Мрзео сам их јер је намештаљка. Али, негде успут, то се променило и отишло у супротном смеру“).²¹⁵⁷

У другом упиту матрице кодирања коришћен је статички сет „Директан говор Доналда Трампа, а укључио је кодове „Лични ставови, мишљења и уверења“ и категорије у оквиру димензије „Спољнополитичка средства“. На основу квалитативне анализе садржаја ових преклапања можемо доћи до следећих закључака:

1. *Дипломатска средства.* Доналд Трамп је у највећој мери исказивао опредељеност за дипломатска средства. Нпр. постоје саопштења о његовој опредељености за разговоре („Био бих вољан да будем медијатор“),²¹⁵⁸ „Верујем у састанке. Био бих вољан да се састанем са Ираном ако хоће да се састану“).²¹⁵⁹ Поред тога, често је спомињао сарадњу, (нпр. „Само желим

²¹⁵³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343282>

²¹⁵⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of June 24, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341084>

²¹⁵⁵ „Након што сам учествовао у преговорима, благо речено, број који ОПЕК+ разматра да смањи је 20 милиона барела дневно [...]“. Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of April 13, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341378>

²¹⁵⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341742>

²¹⁵⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341773>

²¹⁵⁸ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331142>

²¹⁵⁹ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Prime Minister Giuseppe Conte of Italy*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332652>

да кажем да су сјајан партнер“,²¹⁶⁰ „Однос је вероватно најјачи икада“²¹⁶¹ укључујући и однос на личном нивоу са различитим лидерима (нпр. „Он је мој пријатељ, знао сам га пре него што сам ушао у свет политике“,²¹⁶² „Имам сјајан лични однос са емиром“,²¹⁶³ „Саслушаћу шта имају да ми кажу. То су све моји пријатељи и слажем се сјајно са њима.“).²¹⁶⁴ Важно је да је у Трамповим саопштењима више присутно комуницирање суверености и одговорности других актера него изјаве о обавезивању САД (нпр. у случају Ирака: „помажемо где можемо. Али, поново то је земља – то је посебна земља, имају премијера, имају изабране представнике и морају да воде своју земљу“,²¹⁶⁵ и уопштено о Блиском истоку: „Исти људи који су нас увели у Живи песак на Блиском истоку 8 Билијарди Долара и хиљаде живота (милиони живота ако рачунате и другу страну) се сада боре да нас тамо задрже. Не слушајте људе који немају појма!“).²¹⁶⁶ У Трамповим саопштењима је било доста критика у односу на политику према Персијском заливу, које су се односиле на одлуке претходних администрација у вези са ратом у Ираку и са Иранским нуклеарним споразумом, бивше чланове Трампове администрације попут Џона Болтона и Џима Матиса, обавештајне службе, државе у Персијском заливу које искоришћавају САД или се генерално понашају лоше. Поред тога, Трамп је исказао одређеност и за преговоре и споразуме, што је видљиво у случају Аврамових споразума, које је сматрао „историјским“ (нпр. „ОГРОМНА победа данас са Сједињене Државе и мир у свету. Судан се сложио са споразумом и миру и нормализацији са Израелом. Са Уједињеним Арапским Емиратима и Бахреином то су ТРИ Арапске земље урадиле у неколико недеља. Још их стиже!“).²¹⁶⁷ и за које је преузимао личне заслуге (нпр. у шали је рекао „Хтео сам да се зову ‘Доналд Џ. Трамп споразуми’. [смех] Али, мислио сам да медији не би то разумели [смех]. Нисам то урадио“).²¹⁶⁸ Иако се повукао из Иранског нуклеарног споразума, који је сматрао „смешним“ и „ужасним“,²¹⁶⁹ Трамп је био спреман и за споразум са Ираном који би он сам преговарао (нпр. „Иран ће ми се вратити и направиће добар споразум, мислим. Можда не. Договори: никад се не зна“).²¹⁷⁰

2. *Економска средства.* Трампова саопштења о економским средствима се у највећој мери односе на значај трговине са партнерима у Заливу, што је новина у односу на његовог претходника (нпр. „Саудијска Арабија је веома богата нација, и, надам се, они ће дати нешто од тог богатства Сједињеним Државама, у облику послова, у облику куповине најбоље војне

²¹⁶⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331294>

²¹⁶¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Luncheon With Crown Prince Muhammad bin Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332501>

²¹⁶² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332518>

²¹⁶³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332674>

²¹⁶⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Philip Rucker and Josh Dawsey of The Washington Post*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368918>

²¹⁶⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Mustafa al-Kadhimi of Iraq and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343385>

²¹⁶⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 18, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340592>

²¹⁶⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of October 23, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348141>

²¹⁶⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343282>

²¹⁶⁹ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to an Expanded Bilateral Meeting With Secretary General Jens Stoltenberg of the North Atlantic Treaty Organization and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332563>

²¹⁷⁰ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332706>

опреме на свету“).²¹⁷¹ У вези са санкцијама Ирану Трамп је написао на Твитеру: „Санкције Ирану су званично уведене. Ово су најјаче санкције икад уведене и у новембру се дижу на нови ниво. Свако ко послује са Ираном НЕЋЕ пословати са Сједињеним Државама. Желим МИР У СВЕТУ ништа мање!“.²¹⁷² Поред санкција, присутна су и његова саопштења која указују на мању употребу буџетских средстава за постизање циљева у Персијском заливу (нпр. „Саудијска Арабија се сада сложила да уложи неопходан новац за обнову Сирије уместо Сједињених Држава. Видите? Зар није лепо кад невероватно богате земље помажу да се обнове њихова суседства, а не Велика Земља САД која је 5.000 миља далеко“,²¹⁷³ „Потрошили смо 7 билијарди на Блиском истоку и видите где нас је то довело. Прилично тужно“).²¹⁷⁴

3. *Војна средства.* Преовлађујуће, саопштења председника Трампа о директној примени војне силе се односе на повлачење трупа и одлуке против употребе силе. Другим речима, Трамп није исказивао опредељеност за употребу војне силе у Персијском заливу. Штавише, у једном од обраћања поводом одлуке да не примени војну силу према Ирану непосредно након напада на енергетска постројења у Саудијској Арабији, Трамп је рекао „Мислим да је суздржаност добра ствар“.²¹⁷⁵ Једини изузетак је било убиство Сулејманија и Ал Багдадија, што је Трамп сматрао оправданим у контексту борбе против тероризма.²¹⁷⁶ Када је реч о индиректној војној сили, Трамп је исказао опредељење за продају војне опреме, о чему смо доста писали у овом поглављу, али у циљу побољшања америчког економског просперитета. Помиње се база Ал Удеид у Катару, али уз назнаку да је Катар платио проширење.²¹⁷⁷ Коначно, било је доста вербалних претњи силом Ирану, нарочито на Трамповом Твитеру (нпр. „Ако Иран жели борбу, то ће бити званични крај Ирана. Никад више да нисте претили Сједињеним Државама!“,²¹⁷⁸ „Напали су нас и узвратили смо. Ако нас поново нападну, што им строго препоручујем да не раде, ударићемо на њих јаче него што икада раније!“).²¹⁷⁹

Трећи упит матрице кодирања који ове користимо се односи на преклапања кода „Лични ставови, мишљења и уверења“ и категорија у оквиру димензије „Спољнополитичке активности“ у статичком сету „Директан говор Доналда Трампа“. На основу анализе резултата, можемо закључити да су саопштења Доналда Трампа присутна само за неколико кодова, као и да су сви у складу са предвиђањем о мањој опредељености за употребу директних војних интервенција:

1. *Унутрашње уравнотежавање претњи.* У вези са нуклеарном претњом, коју је Трамп сматрао највећом, као што смо поменули раније, он је исказао опредељеност за унутрашње уравнотежавање („Волео бих да денуклеаризујем свет. [...] Али, док не дође то време, ми ћемо

²¹⁷¹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Luncheon With Crown Prince Muhammad bin Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332501>

²¹⁷² Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 7, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340581>

²¹⁷³ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 24, 2018*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340629>

²¹⁷⁴ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Secretary General Jens Stoltenberg of the North Atlantic Treaty Organization and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332562>

²¹⁷⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Scott Morrison of Australia and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333872>

²¹⁷⁶ Видети: Donald J. Trump (1st Term), *Remarks and a Question-and-Answer Session at a Fox News Town Hall in Green Bay, Wisconsin*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342214>

²¹⁷⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333699>

²¹⁷⁸ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of May 19, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341048>

²¹⁷⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of January 5, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341279>

бити најјача нуклеарна сила на свету. Прво наређење које сам дао својим генералима, као што знате – знаш, Мајк – прво наређење је било: Желим ово, да наш нуклеарни арсенал буде највећи и најбољи на свету“).²¹⁸⁰ Унутрашње уравнотежавање кроз јачање америчке војске је повезано са случајем Ирана, али такође и са одговором на терористичку претњу ИСИС („Градим најјачу војску на свету. Ако нас ИСИС удари, готови су!“).²¹⁸¹

2. *Пребацивање одговорности и подела терета.* Опредељеност за ову активност је јасна у саопштењима Доналда Трампа која су већ наведена у оквиру овог поглавља. Он је сматрао да САД не би требало да се боре против ИСИС уместо регионалних држава, као што је и сматрао да САД никад није требало да се ангажују у Ираку и то мишљење је задржао до краја свог мандата. Типичан исказ је: „То је нешто што ја такође желим. Мислим, они ће на крају морати да се бране и да се брину сами о себи. И то је нешто што, на крају крајева, ја желим да видим. Не желимо да будемо тамо заувек“.²¹⁸² Овај став је био јасан и у погледу енергетских претњи, о чему смо раније писали.

3. *Завршетак рата или одлука против рата.* Саопштења председника Трампа о спољнополитичким активностима у Персијском заливу у највећој мери су се односила на овај поткод. Јасан је његов став и опредељење против рата у коме би САД биле зараћена страна у Персијском заливу. Типични искази су: „Не желим рат ни са ким. Ја сам особа која би волела да немамо рат.“,²¹⁸³ „Рекао сам да ћемо изаћи из свих тих бескрајних ратова, тих бесмислених, бескрајних ратова. Прво, никад није ни требало да будемо тамо. Мислим да је то најгора одлука у историји наше земље“,²¹⁸⁴ „[...] време је за нас да изађемо из ових бесмислених бескрајних ратова од којих су многи племенски и да вратимо наше војнике кући. БОРИЋЕМО СЕ САМО КАД ЈЕ ТО ЗА НАШУ КОРИСТ И САМО ДА ПОБЕДИМО!“.²¹⁸⁵ Поред тога, дакле, приметна је и његова критика претходних ратова у овом региону, а посебно рата у Ираку (нпр. „Мислим да је то била лоша одлука. Не ‘мислим’. Сад је доказано. Била је лоша – Одлазак у Ирак је била невероватно лоша одлука. То је моје мишљење. Говорим то одавно.“).²¹⁸⁶ Веома је значајно саопштење у ком Трамп описује своје искуство као председника у вези са погибијом војника у ратовима („Знате, идем у Довер и поздрављам војнике који долазе и они су мртви. И не постоји тужнија ствар него кад седите са мајком или удовицом и гледате те масивне теретне авионе и пртљажник се отвори и видите те невероватне маринце који носе ковчеге и они су убијени на Блиском истоку. И на много начина, нико ни не зна зашто“).²¹⁸⁷ Овакав његов став односио се и на случај Ирана, где је Трамп био против почетка рата са Ираном.²¹⁸⁸

Када је реч о статичком сету „Доналд Трамп – припремљен говор“, већ смо нагласили да је граница замагљена, искључујући писане одлуке и обавештења. То у овом случају значи да је

²¹⁸⁰ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Following a Security Briefing and an Exchange With Reporters in Bedminster, New Jersey*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330947>

²¹⁸¹ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 20, 2018*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340625>

²¹⁸² Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Kyriakos Mitsotakis of Greece and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335437>

²¹⁸³ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa of Bahrain and an Exchange With Reporters*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333859>

²¹⁸⁴ Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343453>

²¹⁸⁵ Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of October 7, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341189>

²¹⁸⁶ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Department of Health and Human Services State Opioid Response Grants and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333829>

²¹⁸⁷ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Town Hall Meeting with George Stephanopoulos of ABC News at the National Constitution Center in Philadelphia, Pennsylvania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345477>

²¹⁸⁸ Видети нпр. Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a New Year's Eve Celebration and an Exchange With Reporters in Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335129>

садржај саопштења сличан. Поред тога, сем говора на Самиту у Ријадy 2017. године, који смо темељно цитирали у овом поглављу, није било значајнијих говора председника Трампа који су се односили на Персијски залив. Овде ћемо споменути само неколико саопштења која припадају наведеном статичком сету, а која сматрамо важним. На пример, на једном од скупова „Учинимо Америку поново великом“, два дана након напада на енергетска постројења Арамка, у вези са тиме, Трамп је изјавио: „Знате, пре неколико година, да смо имали проблем као што сте видели пре два дана на Блиском истоку, били бисмо у паници. Мада, не да сам ја ваш председник. Ми никад не паничимо. [...] Али, пре неколико година, они би били у паници. Данас, имамо доста нафте и имамо доста гаса.“²¹⁸⁹ Ово саопштење указује на промену у перцепцији енергетске претње као последице америчке енергетске револуције. Овакво саопштење има велики инференцијални значај за доказивање наших предвиђања.

²¹⁸⁹ Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make American Great Again" Rally in Rio Rancho, New Mexico*, op. cit, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351211>

7. ЗАКЉУЧАК

Ова докторска дисертација је резултат дугогодишњег интересовања и истраживања ауторке у области повезаности енергетске безбедности и спољне политике Сједињених Америчких Држава. Значај фосилних горива, а на првом месту нафте, и даље је неоспоран утиче на доношење одлука у спољној политици. Томе нарочито доприноси стратешка природа овог енергента, његова употреба у цивилној и, посебно, војној примени, као и неједнака географска распоређеност. Због тога је у академској литератури заступљено схватање о сукобима око енергената, као и о односима енергетске међузависности, што је историјски било видљиво на примеру региона Персијског залива, као и ширег Блиског истока.

Говорећи о америчкој политици према Персијском заливу, можемо приметити да се она мењала упоредо са променом глобалног енергетског система седамдесетих година прошлог века. У контексту губитка доминантне позиције у овом систему, као и растуће енергетске зависности, ангажовање САД у Персијском заливу је постепено интензивирало од овог периода – од Никсонове доктрине ослањања на Иран и Саудијску Арабију, преко проглашења ове области зоном виталних националних интереса у Картеровој доктрини, до двоструког обуздавања и директног војног учешћа САД у одбрани Кувајта. Коначно, ово дубоко ангажовање је достигло свој врхунац почетком 21. века у преемптивној интервенцији у Ираку, промени режима и покушају демократизације. То је уједно и период највеће панике поводом оскудице нафте на глобалном нивоу. Долазак на власт Барака Обаме је променио америчку политику према Персијском заливу, што се наставило и у току мандата његовог наследника на функцији, Доналда Трампа.

У складу са тиме, формулисано је истраживачко питање: Зашто је дошло до промене политике и оријентације велике стратегије према Персијском заливу у периоду од 2013. до 2021. године? Ово истраживачко питање, емпиријско и експланаторно, требало је да пружи одговор о разлозима промене америчке политике према државама Персијског залива у наведеном временском периоду. Кроз постављање истраживања на овај начин, у дисертацији смо покушали да допринесемо фонду научног сазнања у области повезаности енергетске безбедности и спољне политике у конкретном историјском исходу.

Према општој хипотези од које се пошло у раду дошло је до промене политике у краћем року, а оријентације велике стратегије у средњем року, због другачије позиције САД у глобалном енергетском систему. Другим речима, претпоставили смо да је у периоду од 2008. до 2013. године почела друга велика трансформација глобалног енергетског система. Ова промена у структури глобалног енергетског система, односно распореду енергетске моћи између држава, редефинисала је постојеће обрасце међузависности и отворила пут за другачију врсту односа који се заснивају на енергији.

У овој дисертацији смо одлучили да почнемо од онтолошког и епистемолошког одређења истраживања, односно његовог позиционирања у филозофији друштвених наука. Разлог за овакву одлуку налазимо у значају који онтолошки и епистемолошки правац имају у формулисању предмета истраживања и истраживачког питања, као и каснијег одређења за истраживачки дизајн, методологију и теорију. Као што је у другом поглављу детаљно објашњено, истраживање спроведено у овој дисертацији припада правцу научног реализма као приступу у филозофији науке, што у овом конкретном случају подразумева онтолошки фундаментализам, уз прихватање стратификације реалности и детерминизма, као и епистемолошки пробабилизам. Из тога произилази схватање да постоји видљив и невидљив онтолошки стратум појава које се могу истраживати у друштвеним наукама, али да њихови односи почивају на узрочно-последичним везама, а не на стохастичности. С друге стране, сматрамо да је знање историјски условљено, односно да оно што је данас тачно, не мора постати редовна законитост за сва времена. У складу са тиме, објашњење исхода се заснива на

схватању каузалности као каузалног механизма, односно низа корака који аналитички и емпиријски повезују узрок и коначни исход.

Основна метода која је прихваћена у раду представља интринзичну студију случаја као јединственог исхода, а заснива се на анализи унутар случаја. Одабир студије случаја као методе произилази из емпиријске природе овог истраживања, као и његове подобности у оквиру одабраног приступа научног реализма. Као оперативна метода је одабрано праћење процеса, док се користи и квалитативна анализа садржаја као помоћна техника у истраживању. Праћење процеса као оперативна метода у овој дисертацији је подразумевало формулисање предвиђања емпиријских импликација сваког корака каузалног механизма и њихово тестирање на основу четири врсте тестова различите јединствености и сигурности. У тестирању хипотеза коришћени су квалитативни и квантитативни докази, односно докази постојања, временске и просторне хронологије, образаца и исказа, након чега је ажурирано поверење у сваки од наведених корака на аналитичком нивоу. Квалитативна анализа садржаја, као анализа са дистанце, је коришћена ради потпунијег представљања доказа исказа у оквиру две уграђене студије случаја – периода администрација Барака Обаме и Доналда Трампа. У анализи је коришћен програм *NVivo*, али уз прегледање резултата анализе и без аутоматског кодирања.

Када је реч о теоријском оквиру који је одабран за ово истраживање, он првенствено обухвата теорију неокласичног реализма као теорије спољне политике другог типа, а коју је формулисао ауторски тројац Норин Риспман, Џефри Таљаферо и Стивен Лобел. У трећем поглављу смо детаљно објаснили како се теоријске претпоставке којима смо се водили у истраживању позиционирају у оквиру ширег корпуса реалистичких теорија. Ова теорија је у најширем смислу одабрана јер се може ускладити са научним реализмом, односно онтолошко-епистемолошким правцем истраживања. Она истовремено препоручује праћење процеса као методу спровођења истраживања. Даље, одабир ове теорије је определило и истраживачко питање, односно предмет истраживања, који имплицитно укључује категорије сукоба и сарадње, савеза, моћи и изолационизма насупрот ангажовању. Поред тога, у истраживању смо се ослањали и на теоријске претпоставке које повезују енергетску безбедност са спољном политиком и великом стратегијом, које обухватају механизме о повезаности енергетске и националне безбедности Чарлса Глејзера и у мањој мери антиципаторне стратегије самодовољности, индиректне и директне контроле Роузмери Келаник.

Основне теоријске претпоставке на којима се заснива истраживање су схватање о међународној политици као борби за моћ, уз стављање нагласка на максимизацију безбедности; државе као главни актери међународног система, уз кључну улогу спољнополитичких одлучилаца, а нарочито шефа егzekутиве, у изборима у спољној политици; анархичност као ограничење понашања држава и самопомоћ која происходи из њега; крња рационалност. У вези са структуром, пажња се посвећује распореду моћи између држава, а користи се и концепт структурног модификатора, који је нарочито значајан у разумевању улоге енергетске револуције.

Каузални ланац који се дефинише у складу са одабраним теоријским оквиром укључује промену политике и оријентације велике стратегије САД према Персијском заливу од 2013. до 2021. године као исход или зависну варијаблу истраживања; промену у релативном распореду енергетске димензије моћи као независну варијаблу или узрок; перцепције спољнополитичких одлучилаца, односно председника САД у односу на циљеве, средства, претње и активности спољне политике у Персијском заливу као интервенишућу комплементарну варијаблу.

Другим речима, наратив о каузалном ланцу почиње енергетском револуцијом у САД која је одиграла улогу структурног модификатора технолошке иновације и открића нових ресурса. Она је покренула промену у распореду енергетске димензије моћи, која се заснивала на већим налазиштима и производњи енергије у САД и на промени позиције САД на глобалном тржишту нафте и гаса. Поред тога, допринела је промени појединих одлика тржишта кроз

повећање и већу дифузност понуде енергената и кроз омогућавање другачије врсте транспорта. Свеукупно, то је довело до другачије позиције САД у глобалном енергетском систему, до другачијих енергетских односа међу државама, као и политичких односа који се на њима заснивају. У складу са новом позицијом у глобалном енергетском систему, смањене су енергетске претње и редефинисани интереси у вези са енергетском, економском и националном безбедношћу САД из Персијског залива. Коначно, исход овог каузалног механизма је био смањење ангажовања као оријентација велике стратегије у Персијском заливу, које се огледа у ужим циљевима, интересима који су више везани за националну безбедност и опстанак САД, преовлађујућим дипломатским и економским средствима у односу на војна, као и преовлађујућој индиректној у односу на директну војну силу. Поред тога, укључене су и перцепције председника како би се објаснила повремена разлика у средствима и активностима, односно тумачења околности, посебно интереса и претњи, ставови и мишљења у вези са употребом одређених средстава и активности.

У овом раду смо дали и сопствену дефиницију глобалног енергетског система као распореда енергетске димензије моћи међу државама и свеукупности енергетских и са њима повезаних политичких односа између држава. Позиција државе у овом систему је одређена њеном енергетском моћи, односно доказаним резервама, производњом, извозом и степеном енергетске међу/не/зависности. Направили смо разлику између енергетске моћи као материјално дате и независне од односа са другим државама са једне стране, и енергетског утицаја као начина да се ова моћ искористи у циљу принуде, приволе или одвраћања, и који је искључиво релациони концепт. Коначно, направили смо и класификацију енергетских претњи на претње енергетској безбедношћу држава увозница (физички прекид протока у гасоводу, дугорочни уговори о продаји гаса који утврђују услове испоруке попут количине и цене, ембарго или друга квантитативна и квалитативна ограничења извоза нафте, одређивање нивоа производње нафте, укључујући и резервни капацитет) и претње енергетској безбедношћу држава извозница (физичка контрола над ресурсима и концентрација ресурса, напад на постројења за екстракцију и прераду нафте и гаса, контрола или напад на транспортну инфраструктуру, контрола или блокада кључних транзитних тачака).

Након што смо објаснили позиционирање истраживања у филозофији друштвених наука, истраживачки дизајн, као и методе које су коришћене и теоријски оквир истраживања, бавили смо се тестирањем предвиђања емпиријских импликација свих корака у каузалном ланцу. У складу са тиме, у четвртном поглављу смо тестирали прву посебну хипотезу, односно седам корака каузалног механизма, док смо у петом и шестом поглављу, која одговарају уграђеним студијама случаја, тестирали другу и трећу појединачну хипотезу у погледу седмог и осмог корака каузалног механизма. У четвртном поглављу је детаљно описан каузални ланац на аналитичком и емпиријском нивоу који повезује енергетску револуцију као узрок и промену политике према Персијском заливу као исход.

Пронађени су потврђујући докази статистичког обрасца, постојања и исказа за предвиђања првог корака каузалног механизма, о повећању доказаних резерви нафте и гаса, као и повећаној производњи ових енергената у САД као последици енергетске револуције. На основу квантитативних статистичких података релевантних институција попут Администрације за информације о енергији доказан је тренд пораста доказаних резерви укупног природног гаса, при чему се њихова количина утростручила, што је одговарало тесту обруча најширег обухвата. Друго, сужавањем теста обруча, пронашли смо потврђујуће доказе постојања нових открића и проширења старих налазишта, а на основу података о њиховом позитивном броју у свакој години од 2008 до 2021. Треће, извршен је дупло-одлучујући тест, односно пронађени су потврђујући докази обрасца на основу статистичких података о доказаним резервама шкриљног природног гаса, као и његовог удела у укупним доказаним резервама. Коначно, постоје и докази исказа АИЕ који потврђују предвиђање. Слично томе, извршен је тест обруча за предвиђање о дуплом повећању укупних резерви сирове нафте у САД, укључујући и тренд

пораста. Сужавањем теста обруча кроз потврђујуће доказе о постојању нових открића о проширења старих налазишта, додатно смо ажурирали поверење у предвиђање. Коначно, спроведен је и дупло-одлучујући тест, који је значајно повећао поверење у први корак каузалног механизма, а који се заснивао на потврђујућим доказима предвиђања о повећању доказаних резерви шкриљне нафте. Под потврђујућим доказима овде подразумевамо петоструко повећање узлазним трендом од 2011 до 2021. године, као и истовремено повећање удела шкриљне нафте у укупним доказаним резервама сирове нафте у САД. На крају, навели смо и доказе исказа који се заснивају на проценама АИЕ о улози револуције шкриљаца у повећању доказаних резерви нафте. Такође смо пронашли и потврђујуће доказе предвиђања о повећаној производњи нафте и гаса као последици енергетске револуције. Прво, пронађен је доказ временског следа, при чему је производња пратила промене у глобалном енергетском систему 1970-их, као и његове промене у првој деценији 21. века. Присутни су и докази постојања повећања производње, као и обрасца њеног пораста у погледу укупних фосилних горива у САД, потврђујући докази повећања производње нафте и гаса заједно и одвојено, као и повећања производње шкриљног гаса и шкриљне нафте.

Пронађени су потврђујући докази образаца, постојања и исказа у вези са другим кораком каузалног механизма, односно смањењем енергетске зависности САД као последици повећања налазишта и домаће производње. Иако постоје и докази о смањењу увоза природног гаса, као и повећању потрошње овог енергента из домаћих извора, много је важније било доказивање овог предвиђања у вези са нафтом. С обзиром на то да је енергетска зависност окупирала пажњу америчке јавности од 1970-их година, као и да се налазила у основи енергетских односа САД од тог периода, промена у овој области је имала значајне последице. У вези са предвиђањем о смањењу зависности САД од увоза стране нафте, пронашли смо потврђујуће доказе на основу статистичких података о смањењу нето увоза у посматраном периоду, укључујући и негативне вредности на самом крају деценије. Иако су САД у тренутку писања ове дисертације и даље нето увозник сирове нафте, постоје подаци о смањењу њеног увоза. Смањење енергетске зависности се у овом раду посматра и из угла диверзификације рута и диверзификације понуде, а потврђујући докази у вези са тиме подразумевају силазни тренд у увозу сирове нафте и нафтних деривата из земаља чланица ОПЕК, као и смањење увоза из држава Персијског залива, а нарочито Саудијске Арабије након 2011. године. Ово смањење нарочито прати период друге Обаине администрације, изузев 2016. године, када су цене нафте биле ниске. На основу прва два корака каузалног механизма смо доказали и прве две појединачне хипотезе ове дисертације. Тачније, доказано је да је повећање производње нафте и гаса у САД довело до смањења увоза и допринело побољшању америчке енергетске безбедности.

Трећи корак каузалног механизма, о промени позиције САД на глобалним тржиштима енергије, је доказан на основу потврђујућих доказа о САД као нето извознику укупне енергије од 2019. године, нето извознику природног гаса од 2017. године, као и нето извознику укупне нафте и нафтних деривата у 2020 и 2021. години. Поред тога, ово предвиђање је доказано на основу података о већем уделу САД у укупној светској производњи нафте, при чему се Северна Америка посматра као нови центар гравитације светске производње. Истовремено, ажурирању поверења у овај корак каузалног механизма доприносе и подаци о смањењу удела САД у укупном светском увозу. Важно је напоменути да је у посматраном периоду дошло до повећања извоза укупне нафте и нафтних деривата из САД, а укинута је и забрана извоза сирове нафте, након чега је било пораста и ове категорије. Слично се може закључити и о природном гасу, чији је извоз повећан у посматраном периоду, нарочито захваљујући течног природног гасу који је специфично везан за енергетску револуцију у САД. На основу овог корака смо доказали другу појединачну хипотезу прве посебне хипотезе, односно доказали смо да је дошло до промена образаца понуде и потражње, као и до другачије позиције САД на глобалним тржиштима енергије.

Четврти корак каузалног механизма је нарочито важан у овој дисертацији јер се односи на промене у глобалном енергетском систему, односно на аналитичком нивоу подразумева да су промене у одређеним својствима тржишта нафте и гаса допринеле разумевању распореду енергетске моћи, што је основа и за промену односа који се заснивају на енергији. У вези са тиме, пронашли смо потврђујуће доказе на основу статистичких података о извозу из Саудијске Арабије, који указују на смањење удела САД, и повећање удела других држава, нарочито Кине. Према мишљењу више аутора, ове промене је пратио и развој економских и политичких односа између држава Залива и Кине. Поред тога, видљиве су и иницијативе Русије, као и самих држава региона да се укључе у старање о безбедности региона. Поред статистичких података, овде смо користили и доказе постојања и исказа за време Обамина и Трампове администрације који указују на промену врсте енергетских партнерстава САД. Тако је за време Обама преовлађујућа врста сарадње у енергији била у области климатских промена и чисте енергије и билатерално и у мултилатералним форматима. Приметно је одсуство доказа о сарадњи у енергији која би имала за циљ енергетску безбедност САД као безбедност понуде. Истовремено, енергетска сарадња за време Обама је укључивала шири скуп актера у односу на Персијски залив, који готово да уопште и није био заступљен. Другим речима, приметна је сарадња на енергетској интеграцији Северне Америке, али и енергетска сарадња са државама Југоисточне Азије и Европе, као и тежња ка доприносу диверзификацији увоза у Европи. За време Трампове администрације, постоји изванредан континуитет, који се пре свега тиче интеграције Северне Америке, као и развоја сарадње са државама Азије и Европе, али је нагласак на еколошким темама мањи, што се највише осликава у напуштању Париског климатског споразума. Ипак, за време Трампа је израженија иницијатива за смањење енергетске зависности савезника и партнера, која указује на проактивно коришћење енергетске моћи САД. По први пут, за време Трампа је присутно наглашавање америчког енергетског обиља у циљу утицаја на енергетску безбедност других држава.

Поред тога, пронађени су и потврђујући докази постојања и исказа о смањеној моћи ОПЕК да самостално утиче на цене, који се односе на нови институционални аранжман ОПЕК+, као и изјаве саме организације о њеном оснивању због ниских цена и веће понуде нафте. Потврђујући докази за ово предвиђање су присутни и у другим документима, попут америчке Стратегије националне безбедности из 2017. године, а у којој се наводи да повећање америчке производње доприноси ценама које су погодне за економски раст. Поред институционалних оцена, постоје и појединачни докази исказа који се приписују званичницима две администрације, а пре свега онима који су били ангажовани у Канцеларији за енергетске ресурсе Стејт Департмента. Ови докази указују и на самоперцепцију САД у погледу сопствене позиције у глобалном енергетском систему, при чему се може закључити да је системска прилика настала енергетском револуцијом била јаснија протоком времена, односно била је јасније прихваћена за време Трампа него Обама. Потврђујући докази овог типа укључују изјаве о које говоре о промени понуде и потражње, односно о значајној улози САД у светској производњи нафте, о промени начина на који функционишу глобална тржишта енергије који неће бити толико везан за државну контролу над нафтом, о енергетском обиљу на светском нивоу. Поред тога, постоје и потврђујући докази о промени односа који се заснивају на енергији у смеру мањих сукоба око ресурса. Приметне су промене у делу глобалног енергетског система који се односи на природни гас, а које укључују већу заступљеност спот тржишта ТПГ у Европи, повећање укупне трговине овим енергентом, као и удела САД у њој. Постоје и докази исказа других држава, попут Русије, о променама у глобалном енергетском систему које су у вези са течним природним гасом. На основу четвртог корака каузалног механизма, сматрамо да смо доказали и трећу појединачну хипотезу о промени у односима који се заснивају на енергији.

Прва три корака каузалног механизма пошла су од енергетске револуције као структурног модификатора, који је довео до промене америчке енергетске моћи односно до повећања резерви, производње, нето увоза и енергетске зависности САД, крећући се од мезо- до макро-

нивоа. Четврти корак се наставио на макро-нивоу, а укључио је последице наведене промене, као и независни утицај технолошких иновација на одлике тржишта и односе који проистичу из структуре глобалног енергетског система. У петом, шестом и седмом кораку каузалног механизма је објашњен начин на који се мења природа претњи и интереса који су повезани са енергијом у светлу претходних корака каузалног механизма.

Прво, говорећи о енергетској безбедности САД, поред доказа који су изнети у прва три поглавља, такође смо пронашли и доказе исказа који указују да су САД редефинисале своје схватање енергетске безбедности из угла државе увознице у схватање енергетске безбедности из угла државе извознице. У вези са енергетским интересима, пронађени су потврђујући докази предвиђања о њиховој промени из интереса националне безбедности у економске интересе САД. Ови докази се заснивају на стратегијама националне безбедности, као и исказима виших званичника у обе администрације. У складу са тиме, закључили смо да је интерес за приступ нафти у Персијском заливу у посматраном периоду од интереса безбедности постао интерес просперитета. Поред тога приметна је промена у референтном објекту, при чему се више говори о интересу универзалног приступа нафти, односно глобалне стабилности тржишта и глобалне енергетске безбедности, него што се приступ нафти из Персијског залива везује директно за САД. Такође су пронађени потврђујући докази предвиђања о мањој подложности САД енергетским претњама и енергетском утицају држава извозница из угла њиховог опстанка. Ови докази укључују стратегије националне безбедности, као и годишње процене претње обавештајне заједнице у САД у којима се може видети промена претње од претње националној безбедности у првој деценији 21. века до економске претње током Обамина и Трампове администрације. Такође постоје потврђујући докази о мањем преливању енергетске претње у област економије, односно мања подложност САД поремећајима на тржишту. За време Трампове администрације је промењен и начин на који се перципира економска претња, односно перципирана је претња од ниских цена, а не од високих, што је конзистентно са схватањем енергетских претњи из угла државе извознице. На основу тога смо закључили да је услед промењене позиције САД у глобалном енергетском систему, смањен значај и природа интереса за приступ нафти из Персијског залива, а смањена је и перцепција енергетске претње по САД. У складу са већом енергетском безбедношћу САД, односно максимизацијом безбедности, сматрамо да су ови системски подстицаји налагали смањење ангажовања у погледу одржавања равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи. Другим речима, постојала је прилика на међународном нивоу за смањење ангажовања, као и релативно пермисивно стратешко окружење, што је тумачено код спољнополитичких одлучилаца и резултирало већом или мањом променом политике. У петом и шестом кораку каузалног механизма смо потврдили четврту појединачну хипотезу прве опште хипотезе о смањењу значаја нафте из Персијског залива и о нижем степену енергетских претњи по САД из овог региона.

Претпоследњи, седми, корак каузалног механизма се наставља на претходни след и укључује као последицу свих наведених промена, закључно са променом схватања интереса и претњи везаних за енергију, другачију политику САД према државама Персијског залива у кратком року, а у средњем року и промену оријентације велике стратегије. Емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма обухватају активности које су подељене у три групе – смањење ангажовања у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи, смањење ангажовања у одржавању савеза који се заснивају на енергетској међузависности, за које постоји јасан системски подстицај, и смањење ангажовања у одржавању регионалне равнотеже моћи, за које постоји мање јасан системски подстицај. У складу са тиме, пронађени су потврђујући докази предвиђања о смањењу трошкова политике САД према Персијском заливу, а на основу података о издацима Стејт Департамента за блискоисточне послове. У том смислу приметан је значајан пад већ почетком Обаминог другог мандата, односно касније одржавање сличног нивоа за време Трампа. Поред тога, посматрано свеукупно у односу на свог претходника Обама је имао мање посета региону Персијског

залива, као и мањи број држава, док је Трамп имао само једну званичну посету региону. Поред ових доказа, који имају мању инференцијалну вредност, пронађени су и докази постојања употребе економских средстава спољне политике попут санкција и економске помоћи, чак у већој мери током Трампове него Обамине администрације. Када је реч о санкцијама за време мандата оба председника, оне су највише биле усмерене ка Ирану. Приметно је и коришћење војне помоћи у односу на државе региона, која је варијала у зависности од перципиране претње, а нарочито је била усмерена ка Ираку у контексту борбе против тероризма. Значајно је приметити и да је економска и војна помоћ у већој мери давана за циљеве у вези са миром и стабилношћу у региону, а мање за циљеве демократизације и изградње институција за време Обаме, а нарочито за време Трампа. Када је реч о офанзивним капацитетима пројекције моћи, иако у кратком року није неопходно да дође до значајних промена, а у складу са одржавањем постојећег стања, и овде је забележено извесно смањење. То се првенствено односи на драстично смањење броја распоређених борбених трупа САД у региону за време Обаме, које је за време Трампа одржавано на сличном нивоу, уз извесне ротације и осцилације. Када је реч о распоређеним војним средствима, приметно је смањење укупног броја пловила у периоду од 2014. до 2021. године. За време Обаме, више средстава је било распоређено у Персијском заливу, а мање у Арапском мору (Аденском заливу), док је за време Трампа била супротна ситуација. Значајно је и повлачење носача авиона између 2014. и 2015. године за време Обаме, као и 2017. и 2018. године за време Трампа. Поред тога, постоје докази исказа о тежњи ка новом распореду у циљу смањења обавеза и оријентацији ка одређеним вишим стратешким циљевима. На крају, било је и војних вежби, иако мање за време Обаме него Трампа. Све то је у складу са употребом индиректне војне силе у Персијском заливу у већој мери у односу на директну. Од директне војне силе према државама Персијског залива, за време Обаме, она је примењивана само у контексту самоодбране у Јемену, као и у вези са против-тероризмом у Ираку. Поред тога, такође је било одлука против употребе силе, као у случају Ирана, у погледу америчких војника који су били лишени слободе након уласка у иранске територијалне воде 2016. године и у случају Саудијске Арабије и коалиције против Јемена, где САД нису учествовале у сукобу. За време Трампа, директна сила је коришћена у контексту против-тероризма у Ираку и самоодбране у Јемену, исто као и за време Обаме. С друге стране, постојао је случај директне ваздушне силе против иранског генерала Сулејманија, као и једнократно против организација за које су САД сматрале да подржава Иран, а након напада на коалиционе снаге у ирачким базама. С друге стране, било је и одлука против употребе силе, опет у случају Јемена, у случају Ирана након обарања америчког дрона, као и након напада на Саудијску Арабију.

Коначно, говорећи о директним војним интервенцијама дугог трајања, односно о рату, САД нису биле примарна зарађена стране ни у једном сукобу у Персијском заливу у посматраном периоду. Поред тога, оне нису биле секундарна зарађена страна у сукобу Јемена и Саудијске коалиције ни за време Трампа ни за време Обаме. САД такође нису биле секундарна зарађена страна ни у Ираку у периоду до 2014. године, али јесу биле у периоду након тога у контексту борбе против ИСИЛ. Коначно, САД нису биле примарна зарађена страна ни са Ираном, чак ни за време Трампа, иако су према Универзитету у Упсали имале статус секундарне зарађене стране у сукобу Израела и Ирана. Поред тога, саопштења за јавност америчке Централне команде у највећој мери се односе на употребу ваздушних напада у циљу против-тероризма.

Када је реч о последњој појединачној хипотези у оквиру прве појединачне, сматрамо да је доказана на основу седмог корака каузалног механизма, а посебно а1 и а2 активности и за време администрације Барака Обаме и за време администрације Доналда Трампа. Поред тога, у истраживању смо се бавили и индиректним утицајем на свеукупни приступ Персијском заливу, те на основу активности а3 седмог корака каузалног механизма можемо закључити и да је овде приметно смањење ангажовања. У складу са тиме, можемо закључити да смо потврдили прву посебну хипотезу која повезује енергетску револуцију са променом у

структури глобалног енергетског система, као и у односима који се заснивају на енергији, што укључује и политику САД према Персијском заливу.

Када је реч о првој уграђеној студији случаја и о хипотезама које се на њу односе, сматрамо да смо их потврдили у петом поглављу. Свеукупно, потврђена је друга посебна хипотеза о смањењу директних војних интервенција и директне употребе силе у односу на пребацивање одговорности и поделу терета. Конкретно, потврђено је да је председник Обама тежио енергетској независности САД, да је прихватио прилику која је настала енергетском револуцијом, али да је као циљ и даље остала глобална енергетска безбедност. Друго, његова администрација је највећом претњом из региона сматрала тероризам, али је приметна тежња да подели одговорности и у одговору на ову врсту претње, док су у случају перципиране претње из Ирана коришћена дипломатска и економска средства. Треће, Обамин приступ заливским државама није исказивао обележја савеза који се заснива на енергетској међузависности, односно потврђено је да су САД имале већу слободу избора у спољној политици. Друга уграђена студија случаја у шестом поглављу је потврдила трећу посебну хипотезу о смањењу ангажовања САД у области енергетске безбедности, али и о извесном побољшању односа са Саудијском Арабијом, пре свега због америчког економског просперитета, а у складу са перцепцијама председника Трампа. Када је реч о одржавању слободног протока нафте, потврдили смо да је постојала тежња да подели одговорности, док смо у вези са перципираним претњама из Ирана закључили да није било директне употребе силе у одговору на енергетске претње. У наредном делу текста ћемо детаљније изложити закључке из петог и шестог поглавља ове дисертације.

Дакле, у петом и шестом поглављу дисертације смо детаљније истражили перципиране претње из региона и начин одговора на њих, изречене важне циљеве администрација, као и средства опредељења за постизање ових циљева. Последња два поглавља имају мало другачију методологију у односу на претходна, односно, као што смо напоменули, представљају уграђене студије случаја са циљем утврђивања претњи, активности, циљева и средстава администрације и посебно председника у вези са политиком према Персијском заливу. У складу са тиме, у петом и шестом поглављу су тестиране емпиријске импликације седмог и осмог корака каузалног механизма, а на основу помоћне технике квалитативне анализе садржаја. Квалитативна анализа садржаја је вршена у програму НВиво, на основу јавно доступних докумената председника Обаме и Трампа, као и званичника администрације односно транскрипата говора, конференција за медије, интервјуа, као и саопштења за јавност који су доступни јавности. Документи су бирани тематским критеријумом, а саопштења која су издвојена у оквиру докумената су разврставана у димензије, поддимензије, категорије или кодове и поткодове, на основу шеме кодирања ауторке. Саопштења су такође подељена према говорнику и држави на појединачне, посебне и основне случајеве. У јавном дискурсу обе администрације у вези са Персијским заливом, тематски је најзаступљенији био Иран, док је током Обамине администрације више пажње у јавности посвећено Ираку, а за време Трампа ЗСС. Поред тога, саопштења Трампове администрације су садржала већи број говорника из Стејт Департмента, у складу са већим бројем доступних докумената. Такође су мање присутна саопштења секретара администрације за медије, услед ређе одржаваних конференција на којима су се појављивале теме од интереса за ову дисертацију, а нарочито у контексту пандемије КОВИД-19.

Када је реч о претњама из Персијског залива са САД као референтним објектом саопштења за време Обамине администрације указују на перцепцију терористичке претње у као најзначајније, при чему је АКАП сматран непосредном, а ИСИЛ потенцијалном претњом. Поједине претње су такође класификоване као претње националној безбедности, нарочито напади на америчка пловила у заливу. Била је присутна и претња потенцијалне нуклеарне пролиферације Ирана, која се посредно повезивала са САД као објектом безбедности, а у погледу могуће претње нуклеарног тероризма. Када је реч о претњама из Залива са партнерима

или савезницима као референтним објектима безбедности, у највећој мери су перципиране претње тероризма и нуклеарне пролиферације као егзистенцијалне претње регионалним државама, иако у већој мери у односу на Израел, него ЗСС. Постојала је и перцепција претње националној безбедности Саудијске Арабије од Јемена. Коначно, има саопштења о претњама регионалном поретку и стабилности које се повезују са Ираном, а као објекат безбедности садрже државе ЗСС. На основу тога се може закључити да је у јавном дискурсу Обаине администрације изражена перцепција о релативно пермисивном стратешком окружењу у региону.

За време Трампове администрације, перципирано је мало рестриктивније регионално стратешко окружење, које се заснивало на већој перцепцији претње САД од Ирана. Перципиране су претње националној безбедности САД које произилазе из Залива, пре свега у вези са случајем Ирана, где је у много већој мери наглашено да активности Ирана представљају претњу директно по америчке грађане и имовину. Друго, перципиране су и терористичке претње из региона, које су опет биле повезиване са Ираном, али и АКАП и најмањој мери са ИСИС. Треће, у вези са САД као објектом безбедности перципиране су и претње регионалном поретку и стабилности, које су угрожавале особље и грађане САД у региону, а такође су се највише односиле на случај Ирана. У мањој мери је изражена претња нуклеарне пролиферације са САД као објектом безбедности у односу на саопштења претходне администрације. Перципиране претње по савезнике и партнере су се највише односиле на претње националној безбедности. У складу са тиме, перципиране су претње из Ирана по Израел, коалиционе снаге у региону, УАЕ, као и Саудијску Арабију, где је такође присутна перцепција претње из Јемена. Постојала је и перцепција претњи регионалном поретку и стабилности, која је већински повезивана са Ираном. У много мањој мери је спомињана терористичка претња у Ираку, док се претња нуклеарне пролиферације више исказивала у односу на Израел него заливске државе.

Сматрамо да постоји мноштво доказа исказа који потврђују предвиђање о активности аЗ седмог корака каузалног механизма, односно о смањеном ангажовању САД у одржавању регионалне равнотеже моћи. Овакав закључак заснивамо на изреченим циљевима, као и средствима и активностима опредељења обе администрације. Када је реч о циљевима, у јавном дискурсу Обаине администрације у вези са Персијским заливом је присутно приоритизовање циљева који су у непосредној или посредној вези са опстанком САД. Прво, као врхунски приоритети Обаине администрације су изражени циљеви против-пролиферације и против-тероризма, као посебни циљеви који су у посредној вези са америчком националном безбедношћу. Након тога, као веома значајан циљ се појављује и физичка безбедност америчких грађана и имовине у региону како у вези са заштитом дипломатског особља, тако и у вези са лицима која су лишена слободе у државама региона. Када је реч о ширењу вредности и идеала у иностранству, иако постоји значајан број саопштења која се односе на ову тему, овај циљ се више јавља као инструменталан и посредан у оквиру ширег циља против-тероризма у Ираку. Територијални интегритет и унутрашња и национална безбедност САД представљају значајан циљ у Обаиној администрацији, а од других циљева у региону који су у вези са њим се помињу против-пролиферација, против-тероризам и мирно решавање сукоба у региону. Физичка безбедност савезника и партнера је такође квалификована као значајан циљ у Обаиној администрацији, када је реч о Израелу и државама ЗСС, што је у складу са одржавањем постојећег стања. Поред тога, као значајни циљеви се издвајају и регионална стабилност и мирно решавање сукоба, при чему је мањи нагласак на одржавању регионалне равнотеже моћи, а више на одсуству сукоба и нестабилности у региону. На основу тога, можемо закључити да је Обаина администрација највише пажње посвећивала циљевима у Персијском заливу који су у непосредној вези са опстанком, попут физичке безбедности грађана и имовине, територијалног интегритета и националне безбедности, као и циљева који су у посредној вези са националном безбедношћу САД, попут против-тероризма и против-пролиферације. Поред тога, постоји залагање за циљеве који су у складу са оријентацијом

смањења ангажовања попут регионалне стабилности и мирног решавања спорова. Када је реч о одржавању система савезништава, присутан је овај циљ, и његова квалификација као значајног, што је у складу са одржавањем постојећег стања у региону. Иако се ширење вредности и идеала јавља у великом броју саопштења и чак се исказује као значајан посебни циљ, може се закључити да је он ограничен углавном на случај Ирака, где се сматра инструменталним у оквиру циља против-тероризма. Све ово представља потврђујући доказ предвиђања о највећем значају општих циљева САД, као и о ужем обухвату посебних циљева, односно нагласку на оним циљевима који су посредно повезани са опстанком САД, који су у складу са одржавањем постојећег стања или са оријентацијом смањења ангажовања.

Трампова администрација је највише придавала значај циљевима мирног решавања сукоба у региону и нормализације односа, а овај циљ је садржински укључивао спор у оквиру ЗСС, као и нормализацију односа појединих арапских земаља са Израелом. Поред тога, значајним циљем је сматран и против-тероризам, нарочито на почетку Трамповог мандата у вези са ИСИС у Ираку, док се касније односио више на случај Ирана. Веома важан циљ је била и физичка безбедност америчких грађана и имовине, поготово држављана САД у Саудијској Арабији, дипломатско-конзуларног особља у региону, као лица лишених слободе у Јемену и Ирану. Када је реч о регионалној стабилности, овај циљ се исказивао као важан, а за разлику од Обаине администрације, поред стабилности он је садржао и саопштења о повољној регионалној равнотежи моћи. Циљ економског просперитета САД је такође био изузетно важан за Трампову администрацију, а приоритизован је у односу на неке друге циљеве попут ширења вредности и идеала у иностранству. Против-пролиферација се исто као код претходне администрације односила на случај Ирана, а обухватала је и нуклеарну и балистичку и пролиферацију конвенционалног наоружања. Циљ територијалног интегритета, унутрашње и националне безбедности је такође био важан, али је више био уопштен него што је укључивао неке одређене ситуације у посматраном периоду. Трампова администрација је означила као важан циљ одржавања система савезништава, уз критику приступа претходне администрације партнерима у региону. Циљ ширења вредности је заступљен у мањој мери као значајан, али има неколико саопштења у којима се одређује на овај начин. Ипак, превасходно се ради о религијског слободи која је сматрана приоритетом, а мање о демократизацији. Међународна репутација је сматрана важним циљем. У складу са тиме, у јавном дискурсу Трампове администрације су значајни били циљеви који су у складу са смањењем ангажовања, попут мирног решавања спорова и регионалне стабилности, с тим што је повољна равнотежа снага у региону у већој мери спомињана у односу на претходну администрацију. Такође су приоритизовани циљеви везани непосредно за опстанак САД, пре свега против-тероризам, физичка безбедност америчких грађана и имовине у региону и амерички економски просперитет. Присутни су циљеви који указују на одржавање постојећег стања, попут одржавања система савезништва. Трампова администрација није исказивала демократизацију и изградњу нација као пожељан циљ, а противила се промени режима, али је религијска слобода сматрана важном.

Друго, када је реч о средствима спољне политике, у саопштењима Обаине и Трампове администрације смо пронашли потврђујуће доказе предвиђања о већој употреби или преференцији за дипломатска и економска у односу на војна, као и о већој употреби или преференцији за индиректну него директну силу. Прво, за време Обаине администрације међу општим циљевима највише је било исказаних опредељења за одређена средства у вези са физичком безбедношћу грађана и имовине, територијалним интегритетом и националном безбедношћу САД, као и америчким економским просперитетом, док је у мањој мери исказана опредељеност за коришћење средстава спољне политике у постизању циља слобода пловидбе и трговине. У постизању свих циљева је приметно опредељење за употребу дипломатских средстава, попут сарадње и дијалога са регионалним државама. Ипак, у вези са циљевима физичке безбедности, територијалног интегритета и слободе пловидбе изражена је и спремност за употребу унилатералне силе САД. Када је реч о посебним циљевима, преовлађује

употреба или опредељење за употребу комбинације дипломатских и економских средстава у односу на војна. У складу са тиме, против-пролиферација се у највећој мери повезује са мултилатералним преговорима и споразумима, економским санкцијама, а изражава се и противљење употреби директне војне силе САД. У циљу ширења вредности и идеала, углавном је изречена опредељеност за сарадњу и дијалог, као и економска помоћ у вези са демократизацијом, али опредељеност против промене режима и посебно против насилне промене режима. У вези са људским правима, постојало је опредељење за економске санкције и критике упућиване у дипломатским разговорима. Поред тога, у постизању циљева регионалне стабилности и мирног решавања спорова се исказује опредељеност за дипломатска и економска средства. Опредељење за употребу војне силе се исказује једино у случају циља против-тероризма, који је посредно везан за националну безбедност САД и у циљу одржавања система савеза као спремност за одбрану савезника и партнера, али уз мањи степен гаранција. У складу са тиме можемо закључити да је спремност за употребу војне силе била исказана већински у вези са циљевима који се посредно или непосредно тиче америчке националне безбедности, док су у случају осталих циљева средства опредељења била дипломатска и економска.

Трампова администрација је као средства опредељења за већину циљева исказивала дипломатска средства, а посебно дијалог и сарадњу. Исказана је спремност за примену директне војне силе у циљевима који су везани за опстанак САД, односно у циљу физичке безбедности америчких грађана и имовине у региону и против-тероризма, док је индиректна војна сила била присутна у вези са циљевима слободе пловидбе, одржавања система савезништва и повољне регионалне равнотеже моћи. У циљу физичке безбедности америчких грађана и имовине је исказано опредељење за употребу широког спектра средстава, од разговора и сарадње, преко санкција и буџетских средстава, до војне силе. У овом циљу је такође повучено особље из Ирака у контексту напада на базе, а наведена је и као разлог за иступање САД из ЗСПА. У складу са тиме, ваздушни напад у ком је убијен ирански генерал је такође повезан са циљем заштите америчких грађана, али и заштите националних интереса САД. У вези са националним интересима је исказана спремност и за ревизију стране помоћи у саопштењима председника Трампа. У циљу економског просперитета исказивана је опредељеност за дипломатска средства дијалога и сарадње, уз критику ранијег претераног буџетског издвајања САД на Блиском истоку, као и трговину са државама Персијског залива. У овом случају је нарочито важан нагласак на продаји војне опреме државама ЗСС у циљу економског просперитета САД, и у том смислу постоји повезаност са индиректном војном силом. Када је реч о слободи пловидбе, иако постоји спремност за употребу директне војне силе када се ради о америчким пловилима, администрација се више ослањала на већ распоређена средства и трупе у региону. У вези са овим циљем је посебно значајно оснивање Међународног поморског безбедносног конструкта, као иницијативе за поделу одговорности односно колективну безбедност. У циљу против-тероризма исказивана је опредељеност за сарадњу са свим државама ЗСС, примењиване су санкције, а иницирано је стварање Стратешког савезништва на Блиском истоку. Поред тога, у овом циљу је исказана спремност за примену директне војне силе, која се огледала у ваздушној кампањи против ИСИС у оквиру коалиције, као и специјалним операцијама против АКАП у Јемену. У овом циљу је такође коришћена и индиректна војна сила, односно војна помоћ. У остварењу циља мирног решавања сукоба у највећој мери је исказивана опредељеност за разговоре и преговоре, где се нарочито наглашавају Аврамови споразуми о нормализацији односа Израела са УАЕ и Бахреином. Када је реч о регионалној стабилности и равнотежи снага, Трампова администрација је посвећивала пажњу повољној равнотежи, односно јачању партнера. У погледу овог циља, изражена је критика улоге Кине у Русије у региону, а иступање из ЗСПА је такође представљено као нешто што ствара повољнију равнотежу моћи у региону. У циљу против-пролиферације, упркос иступању из ЗСПА је изражено опредељење за споразум који би обухватио шири обухват активности Ирана које су САД сматрале претећим. Циљ одржавања

система савезништава је обухватао опредељење за дипломатска средства сарадње, где је са већином држава ЗСС покренут стратешки дијалог, а било је и вишестране дипломатије попут Аврамових споразума и Стратешког савезништва на Блиском истоку. Ипак, изражавана је и критика у погледу гаранција безбедности богатих држава Залива без надокнаде. Зато се овај циљ често повезивао са трговином, односно плаћањем за одбрану. У овом циљу је коришћена и индиректна војна сила која се заснивала на слању додатних трупа у Саудијску Арабију, распоређивању војних средстава у региону, војној помоћи и заједничким војним вежбама. Исказано је опредељење против употребе силе у циљу ширења вредности идеала у иностранству.

Коначно, у вези са активношћу а3 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма, размотрили смо и саопштења за време Обамина и Трампове администрације у погледу спољнополитичких активности као одговора на претњу. У јавном дискурсу Обамина администрације је присутно опредељење за поделу терета у погледу терористичке претње ИСИЛ, поготово у прве две године Обаминог другог мандата, док је претња још увек сматрана претњом ниског интензитета и удаљеног временског обухвата у односу на САД као референтни објекат. Осим тога, ова активност се спомиње и у контексту претњи регионалној стабилности, где се наглашава потреба самих држава региона да брину о њој. Поједина саопштења о пребацивању одговорности и подели терета се приближавају дистанцирању где се САД удаљавају од одговорности у потпуности. Друго, присутан је значајан број саопштења који се односи на меко уравнотежавање, које је примењивано у односу на терористичку претњу, у погледу финансија, у односу на претњу регионалном поретку и људској безбедности, као и у односу на претњу нуклеарне пролиферације. Постоје и примери коришћења ове активности у одговору на претњу националној безбедности САД. У том контексту се спомиње и активност умирења у односу на Иран. Коначно, присутна су саопштења о спољном уравнотежавању претњи као врсти активности која подразумева примену војне силе, а у вези са против-тероризмом у другој половини Обаминог другог мандата. Говорећи о рату и другим војним интервенцијама, исказује се опредељење против ове активности, изузев у неколико случаја када је споменута самоодбрана. Када је реч о активностима спољне политике за које је исказано опредељење у јавном дискурсу Трампове администрације, првенствено се спомињало меко уравнотежавање које је комбиновало дипломатска и економска средства, и то највише у вези са Ираном и перципираним претњама тероризма, нуклеарне пролиферације, регионалне дестабилизације и претњама националној безбедности. Поред тога, било је опредељења за унутрашње уравнотежавање претњи кроз јачање војне моћи САД, а нарочито у вези са перципираном терористичком претњом. Спољно уравнотежавање је коришћено на сличан начин као и у претходној администрацији, односно у оквиру против-терористичке коалиције, али у вези са овом претњом је такође заговарана подела терета и пребацивање одговорности на саме државе Залива. Разлика у односу на претходну администрацију обухвата опредељење за одвраћање Ирана, што је било исказивано релативно често након иступања из иранског нуклеарног споразума. Коначно, када је реч о рату и директним војним интервенцијама, постојало је противљење америчким „бескрајним ратовима“ на Блиском истоку.

У петом и шестом поглављу су такође тестирана предвиђања о активностима а1 и а2 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма, односно о смањењу ангажовања САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи и енергетских претњи и о смањењу ангажовања САД у одржавању савеза који се заснивају на енергији, као последици промене позиције САД у глобалном енергетском систему. У јавном дискурсу Обамина администрације домаћа енергетска безбедност је у само једном саопштењу из 2013 у посредној вези са регионом Персијског залива, након чега се не прави веза између америчке енергетске безбедности и овог региона. Друго, постоје саопштења о повећаној енергетској безбедности САД, као и смањеној енергетској зависности као делимично испуњеном циљу САД, а на основу енергетске револуције. Треће, препознаје се утицај енергетске револуције на тржишта енергије и односе са другим државама. Када је реч о енергетској моћи држава региона,

спомиње се значај развоја ирачке производње и извоза нафте. Средства опредељења у овом погледу су дипломатска и економска. С друге стране, јавља се и циљ уништења енергетске инфраструктуре у Ираку под контролом терористичких организација, а овај доказ је у супротности са војним ангажовањем САД у одржавању регионалне равнотеже енергетске моћи, односно заштите енергетских постројења држава извозница. С друге стране, у саопштењима званичника Обамина администрације се јавља значај глобалне енергетске безбедности као универзалног приступа нафти из региона, а у контексту утицаја глобалних тржишта на економски просперитет у САД, са опредељењем за циљ ниже цене нафте.

У јавном дискурсу Трампове администрације домаћа безбедност понуде није повезивана са Персијским заливом. Поред тога, у већој мери је подстицана америчка производња фосилних горива и енергетска стратегија самодовољности. Такође се у већој мери говорило о енергетској независности као постигнутом циљу за време Трампа, а отишло се и корак даље ка коришћењу ове прилике за диверзификацију понуде енергије у државама савезницима и партнерима, односно формулисан је и циљ енергетске доминације. Ови искази указују на другачију перцепцију америчке позиције у глобалном енергетском систему. Посебно је важно нагласити да је у саопштењима званичника Трампове администрације присутан суд о мањој потреби војног ангажовања САД у Персијском заливу као последици повећања америчке производње енергената, што је потврђујући доказ велике инференцијалне вредности. Глобална енергетска безбедност је више повезивана са развојем нових и слободних тржишта, а у складу са подстицањем извоза америчке енергије. У вези са глобалном енергетском безбедношћу државни секретар Помпео је исказивао посвећеност САД универзалном приступу нафти, док је председник Трамп био против тога. У 2020. години јавни дискурс је углавном био посвећен глобалној енергетској безбедности из угла економског просперитета, односно последицама енергетске кризе на домаћу индустрију енергије.

У вези са случајем Ирана, размотрили смо циљеве, средства, претње и активности које су у вези са енергијом. У складу са тиме, за време Обамина администрације у случају Ирана није било циљева везаних за домаћу енергетску безбедност САД, али су се јављали циљеви везани за глобалну енергетску безбедност. Они су били у вези са слободом пловидбе у Ормузу, са једне стране и са одржавањем стабилности глобалне понуде нафте у контексту увођења санкција енергетском сектору у Ирану, с друге стране. Када је реч о енергетским претњама које су перципиране у случају Ирана, присутне су претње кључним транзитним тачкама и транспортној инфраструктури у региону, али САД се не појављују као директан референтни објекат, већ се говори о претњи глобалној енергетској безбедности или о државама ЗСС као објекту безбедности. Претње које су усмерене ка САД суштински обухватају претње физичкој безбедности америчких војника или бродова у Ормузу и само су посредно у вези са глобалном енергетском безбедношћу, преко слободе пловидбе и трговине. Одговори на енергетске претње у случају Ирана укључују пребацивање одговорности или поделу терета, меко уравнотежавање и дистанцирање у појединим случајевима. У вези са овим претњама, коришћена су дипломатска средства и индиректна војна сила. На основу тога се може закључити да постоје докази о смањеном ангажовању САД у одржавању регионалне равнотеже енергетских претњи. Коначно, у случају Ирана се јавља као средство спољне политике САД и енергетски утицај, односно коришћење америчке енергетске моћи у циљу увођења санкција Ирану, а у контексту уравнотежавања поремећаја на тржишту насталих смањењем иранског извоза америчком производњом нафте.

За време Трампове администрације је направљен заокрет у политици према Ирану, али он није имао везе са енергетском безбедношћу. На то указује одсуство саопштења која повезују домаћу енергетску безбедност САД са Ираном. Поред тога, постоје докази исказа високе инференцијалне вредности који указују на схватање о већој политичкој независности САД као последици промене позиције САД на глобалном тржишту нафте. У вези са тиме, исказује се опредељеност за заштиту пријатеља, не и непријатеља ради енергетске безбедности, а као

пример је наведено иступање САД из ЗСПА. Енергетски утицај САД је више коришћен за време Трампове администрације. Разматрана је глобална енергетска безбедност у контексту увођења санкција Ирану, односно, као и код претходне администрације, САД су користиле своју енергетску моћ као потпору у увођењу санкција енергетском сектору Ирана, где је експлицитно наведено да се енергетско обиље користи за супротстављање државама за које сматра да користе енергију као средство принуде. У том смислу, САД су исказивале одређеност за употребу домаћих енергетских ресурса за побољшање енергетске безбедности својих савезника. Такође је приметна активнија улога САД у преговорима о глобалној енергетској производњи са другим државама извозницама, пре свега са Русијом и Саудијском Арабијом. У вези са перципираним претњама из Ирана, иако се у Трамповој администрацији више помињу претње САД, оне нису значајно повезане са облашћу енергије. Перципиране су енергетске претње у већем броју случајева него код претходне администрације, али оне нису имале САД као референтни објекат. Према врсти, биле су присутне претње транзитним тачкама, односно Ормузу и Баб ел-Мандебу, транспортној инфраструктури и енергетским постројењима у државама извозницама региона. У одговору на претњу, Трампова администрација је користила меко уравнотежавање дипломатским и економских средствима, спољно уравнотежавање кроз операцију Сентинел, обуздавање и одвраћање. Средства спољне политике комуницирана у вези са овим претњама су обухватала критике пред УН, убеђивање, сарадњу и разговоре са државама ЗСС и индиректну војну силу у мањој мери, као допринос САД Међународном поморском безбедносном конструкту.

Када је реч о активности а2 емпиријске импликације седмог корака каузалног механизма, односно о смањењу ангажовања САД у одржавању енергетских савеза у региону, усредсредили смо се на случај ЗСС, где смо закључили да за време Обаине администрације однос није био дефинисан енергетском безбедношћу. Прво, када је реч о циљевима, важно је да нема саопштења о енергетској зависности од заливских монархија, док саопштења која тематски повезују циљ домаће енергетске безбедности са овим случајем садржински указују на побољшање америчке позиције у глобалном енергетском систему у односу на Саудијску Арабију. Постоје саопштења о посвећености САД енергетској инфраструктури у току партнерства односно у ранијим периодима. У вези са случајем ЗСС, посебно је анализиран и један говор од значаја који се односи на природу односа између САД и држава ЗСС. На основу овог говора се могу извући закључци о променама у односу, као и разилажењу у одређеним политикама. Важно је напоменути да се у њему разматра и однос у светлу америчке енергетске независности, као и неповерење у САД као партнера које је проистекло из тога у региону. Коначно, у оквиру говора се заиста наглашава посвећеност САД физичкој безбедности и територијалном интегритету држава партнера у Заливу, али се као средства одређења исказују дипломатска, обавештајна и индиректна војна сила. Конкретни интереси САД који се везују за случај ЗСС, а који су изражени у говору обухватају глобалну енергетску безбедност, као и подложност САД економским претњама које су повезане са поремећајима на глобалним тржиштима енергије. Ипак, не спомиње се циљ домаће енергетске безбедности, већ само посредни интерес глобалне енергетске безбедности. Поред тога, јављају се и теме сарадње у чистој енергији. Говорећи о одговору на потенцијалне претње заливским државама, иако их није било много у саопштењима, спомињу се активности пребацивања одговорности и поделе терета.

С друге стране, за време Трампове администрације, дошло је до побољшања односа, али у циљу економског просперитета САД, не безбедности енергетске понуде. У складу са тиме, и у вези са енергијом је помињан економски просперитет, нарочито у контексту цена. У овом циљу се спомиње разматрање царина на увоз енергије, као могућности која је настала на основу енергетске независности САД. Присутна су саопштења о глобалној енергетској безбедности у смислу стабилности тржишта и цена, а средства одређења су дипломатска и економска. Овде је такође важно да су САД питању цена приступале из угла државе извознице, нарочито у другој половини Трамповог мандата. У циљу заштите енергетске инфраструктуре, исказана

је спремност за употребу индиректне војне силе, односно за јачање способности партнера у региону, а задржана је пројекција моћи која се заснивала на распоређеним поморским војним средствима САД у региону. Значајна је и подела одговорности у оквиру поменутог Међународног поморског безбедносног конструкта, као и комуницирање одговорности регионалних држава. Енергетске претње перципиране у периоду Трампове администрације обухватале су претње енергетским чвориштима, транспортној инфраструктури и енергетским постројењима. Одговори на претње су обухватили меко и спољно уравнотежавање, као и одвраћање, али се јављало и пребацивање и подела одговорности, а у мањој мери дистанцирање. Напад на постројења Сауди Арамка у септембру 2019. године је преовлађивао у дискурсу о енергетским претњама. Он је квалификован као претња енергетској и националној безбедности државе партнера, и као претња глобалној енергетској безбедности, али се САД нису појављивале као референтни објекат. Када је реч о овом догађају, коришћена су прво средства дипломатије, попут разговора са партнерима, економске санкције и индиректна војна сила – вербална претња силом и распоређивање трупа и војних средстава у Саудијској Арабији. Ипак, на крају није било директне примене силе у вези са овом претњом.

У петом и шестом поглављу смо посветили пажњу и тумачењу системских околности самих председника Обама и Трампа, на основу њиховог непосредног говора који је доступан у јавним документима. У том смислу, више је доказа исказа који су доступни у погледу личних мишљења, ставова и уверења председника Трампа, нарочито у контексту његових саопштења са друштвених мрежа, али постоје и саопштења председника Обаме у којима се исказују перцепције. Можемо закључити да су перцепције оба председника деловале комплементарно у односу на системске подстицаје, поготово када се ради о општем опредељењу за смањење ангажовања у Персијском заливу, иако су имале различиту садржину. У складу са тиме, председник Обама је приоритизовао циљеве везане за опстанак САД, односно физичку безбедност америчких грађана и територијални интегритет, унутрашњу и националну безбедност. Када је реч о посебним циљевима наглашаван је значај против-тероризма и против-пролиферације. Значајно је нагласити и његово схватање ангажовања у региону које није подразумевало потпуно повлачење, али јесте обухватало смањење ангажовања, превасходно у вези са коришћењем војних средстава. На основу саопштења се такође може закључити да је Обама правио разлику између националних и регионалних интереса САД, при чему је првима давао првенство. У Обаминим саопштењима је такође присутна опредељеност за интеграцију Ирана, под одређеним условима, у регионални поредак, па чак и спремност за извесну врсту зближавања са САД са овом државом. Важно је нагласити да је Обама сматрао да су САД добро позициониране у свету и да је то тумачио као прилику за другачије изборе у спољној политици. Приметна је његова критика политике претходне администрације у региону, нарочито у погледу директних војних интервенција. Иако се залагао за међународни либерални поредак и одређене вредности, Обамина опредељеност за ове циљеве у региону није била толико заступљена у саопштењима, а био је и против промене режима.

Председник Трамп је значајну пажњу посвећивао циљу америчког економског просперитета, а повезивао је и друге циљеве у Персијском заливу попут одбране савезника са њим. Приметно је Трампово схватање о искоришћавању САД међу савезницима у вези са одбраном, као и његов став о потреби новчане надокнаде. Такође га је приоритизовао у односу на друге циљеве попут ширења вредности и идеала. Трамп је високо вредновао и циљ физичке безбедности америчких грађана и имовине, као и сувереност и политичку независност САД. У саопштењима председника Трампа наводи се да је нуклеарно против-пролиферација приоритетан циљ, односно највећа претња у Персијском заливу. Када је реч о против-тероризму, иако га је сматрао важним циљем, приметна је његова критика недовољног ангажовања држава у региону у вези са овим циљем. У вези са одржавањем система савезништава, иако је био посвећен побољшању односа са регионалним партнерима, такође преовлађује његово схватање да би требало да плате САД за услуге безбедности. Трамп је такође често говорио да жели мир у региону, а у том контексту нарочита пажња је посвећена

Аврамовим споразумима. Он је у већој мери говорио о стратешком такмичењу са Русијом и Кином у региону, нарочито из угла економског просперитета САД, али је исказивао опредељење за већу улогу Русије у одржавању регионалне стабилности. Трамп је такође посвећивао пажњу америчком кредибилитету и поштовању међу другим државама.

Када је реч о преференцији за одређена средства спољне политике, у саопштењима председника Обаме се у највећој мери се наглашава дипломатска опција, као и мултилатерално деловање. Обама се јако противио слању копнених борбених трупа у Персијски залив током свог другог мандата, осим у случају постојања непосредне претње по САД. Он је такође исказивао тежњу ка редефинисању америчког војног ангажовања, као и генерално противљење војној опцији у региону. Постоји опредељење за употребу индиректне војне силе, односно јачања капацитета савезника и партнера кроз војну помоћ и обуку. Обамини искази о спољнополитичким активностима указују на противљење рату и веће опредељење за меко уравнотежавање и пребацивање и поделу одговорности. У Обаиним саопштењима је чест позив партнера у региону на активније ангажовање. У погледу Ирана је постојало и опредељење за акомодацију као начин одговора на претњу. Спољно уравнотежавање са војном компонентом је било присутно у вези са против-тероризмом, али није било прва опција, већ је наступило касније. Обама је сматрао да би требало редефинисати и употребу војне силе у циљу против-тероризма. Доналд Трамп је исказивао значајно противљење према употреби војних средстава и према рату у Персијском заливу, а слично као и његов претходник критиковао је одлуку о рату у Ираку. У његовим саопштењима постоји опредељење за разговоре и преговоре, укључујући и личне и неформалне односе са другим лидерима о којима је често говорио. Његова саопштења исказују опредељење за употребу економских санкција, али за мања буџетска издвајања САД за циљеве у региону. Он се у највећој мери залагао за унутрашње уравнотежавање претњи, односно често је говорио о јачању америчке војске у циљу одговора на претње. Поред тога, Трамп је сматрао да би државе у региону треба да се брину о сопственој безбедности, осим ако не плате ту услугу САД.

У вези са питањима енергије, Обама се залагао за смањење енергетске зависности САД и пре него што је препознао значај енергетске револуције. У саопштењима из његовог другог мандата циљ смањења енергетске зависности је сматран делимично испуњеним. Обама је прихватао, не и подстицао домаћу производњу фосилних горива, јер се залагао за еколошке политике, односно имао је шире схватање енергетске безбедности. Ипак, он је препознао прилику која је настала као и њене последице за економију и геополитику, и прихватио је као део дугорочне транзиције ка обновљивим изворима енергије, прво кроз природни гас, а потом и у вези са нафтом. У складу са ширим схватањем енергетске безбедности, он је такође прихватао и позицију одржавања универзалног приступа нафти. То се делимично заснивало на схватању о економској претњи која би могла наступити за САД у случају поремећаја у региону, али није било повезивано директно са националном безбедношћу САД. Значајно је и повезивање америчке енергетске независности са бољом глобалном позицијом САД, као и са политичком независношћу САД јер указује на Обаино схватање мање подложности енергетском утицају држава извозница. Доналд Трамп је сматрао веома значајним циљ енергетске независности САД и подстицао је америчку енергетску производњу, уз критику приступа претходне администрације. Он је такође имао уже схватање интереса у Персијском заливу, које се заснивало на физичкој безбедности Израела и приступу нафти, а сматрао је да нафта више није разлог за америчко ангажовање у Заливу. То је обухватало и обезбеђивање стратешких мореуза у региону, где је Трамп сматрао да би друге државе требало да преузму водећу улогу.

8. СПИСАК КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ И ИЗВОРА

8.1. КЊИГЕ

- Abrams, Elliott, *Realism and Democracy: American Foreign Policy after the Arab Spring*, Cambridge University Press, 2017.
- Alden, Chris, and Amnon Aran, *Foreign Policy Analysis: New approaches*, 2nd edition, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2017.
- Art, Robert J., *A Grand Strategy for America*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2003.
- Art, Robert J., and Robert Jervis, *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, 13th edition, Pearson, New York, 2017.
- Badie, Bertrand, Dirk Berg-Schlosser, and Leonardo Morlino, eds., *International Encyclopedia of Political Science*, Vol. 1-8, SAGE Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi, Singapore, 2011.
- Beach, Derek, and Rasmus Brun Pedersen, *Causal Case Study Methods: Foundations and Guidelines for Comparing, Matching, and Tracing*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 2016.
- Beach, Derek, and Rasmus Brun Pedersen, *Process Tracing: Foundations and Guidelines*, The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2013.
- Berg, Bruce L., *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Fourth edition, Allyn and Bacon, Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo, and Singapore, 2001.
- Bhaskar, Roy, *A Realist Theory of Science*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2008.
- Blatter, Joachim, and Markus Haverland, *Designing Case Studies: Explanatory Approaches in Small-N Research*, ECPR, Palgrave MacMillan, England, 2012.
- Bukve, Oddbjørn, *Designing Social Science Research*, Translated by Bjørg Hellum, Palgrave MacMillan, Springer Nature, Switzerland, 2019.
- Buzan, Barry and Ole Wæver, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge University Press, New York, 2003.
- Colgan, Jeff D., *Partial Hegemony: Oil Politics and International Order*, Oxford University Press, New York, e-book, 2021.
- Cooley, Alexander and Daniel Nexon, *Exit from Hegemony: The Unraveling of American Global Order*, Oxford University Press, New York, 2020.
- Dimitrijević, Vojin, i Radoslav Stojanović, *Međunarodni odnosi*, četvrto izdanje, Službeni list SRJ, 1996.
- Đorđević, Vera, *Statistika u ekonomiji*, četvrto izmenjeno izdanje, Ekonomski fakultet, Niš, 2009.
- Dueck, Colin, *The Obama Doctrine: American Grand Strategy Today*, Oxford University Press, New York, 2015.
- Gaddis, John Lewis, *On Grand Strategy*, Penguin Press, New York, 2018.
- George, Alexander L., and Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, MIT Press, Cambridge and London, 2005, e-book.
- Gerring, John, *Case Study Research: Principles and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Gerring, John, *Social Science Methodology: A Unified Framework*, 2nd edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
- Glaser, Charles L., *Rational Theory of International Politics: The Logic of Competition and Cooperation*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2010.
- Gold, Russell, *The Boom: How Fracking Ignited the American Energy Revolution and Changed the World*, e-book, Simon & Schuster, New York, London, Toronto, Sydney, New Delhi, 2014.
- Grant, Aimee, *Doing Excellent Social Research with Documents: Practical Examples and Guidance for Qualitative Researchers*, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2020.
- Grygiel, Jakub J., and A. Wess Mitchell, *The Unquiet Frontier: Rising Rivals, Vulnerable Allies, and the Crisis of American Power*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2016.

- Gurtov, Mel, *America in Retreat: Foreign Policy under Donald Trump*, Rowman and Littlefield, Lanham/Boulder/New York/London, 2021.
- Gustafson, Thane, *The Bridge: Natural Gas in a Redivided Europe*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, England, 2020.
- Guzzini, Stefano, *Power, Realism and Constructivism*, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2013.
- Halperin, Sandra, and Oliver Heath, *Political Research: Methods and Practical Skills*, Oxford University Press Inc., New York, 2012.
- Högselius, Per, *Energy and Geopolitics*, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2019.
- Hudson, Valerie M., and Benjamin S. Day, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, 3rd edition, Rowman and Littlefield, Lanham, 2020.
- Jackson, Patrick Thaddeus, *The Conduct of Inquiry in International Relations: Philosophy of Science and Its Implications for the Study of World Politics*, Routledge, London and New York, 2011.
- Jerkov, Aleksandar, ur., *Velika opšta ilustrovana enciklopedija Larousse*, dopunjeno srpsko izdanje, V tom (S-Ž), Mono i Manjana, 2011.
- Jones, Bruce, and David Steven, *The Risk Pivot: Great Powers, International Security, and the Energy Revolution*, Brooking Institution Press, Washington D.C., 2015.
- Kegli, Čarls V., i Judžin R. Vitkof, *Svetska politika: Trend i transformacija*, Prometej Beograd, 2006.
- Kelanic, Rosemary A., *Black Gold and Blackmail: Oil and Great Power Politics*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2020.
- King, Gary, Robert O. Keohane, and Sidney Verba, *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1994.
- Krane, Jim, *Energy Kingdoms: Oil and Political Survival in the Persian Gulf*, Columbia University Press, New York, 2019.
- Krippendorff, Klaus, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, 2nd edition, SAGE Publications, Thousand Oaks, London and New Delhi, 2004.
- Kuckartz, Udo, *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods, Practice & Using Software*, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2014.
- Laderman, Charlie, and Brendan Simms, *Donald Trump: The Making of a Worldview*, revised edition, I. B. Tauris, London/New York, 2017.
- Lamont, Christopher, *Research Methods in International Relations*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, and Singapore, e-book, 2015.
- Layne, Christopher, *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2006.
- Leavy, Patricia, *Research Design: Quantitative, Qualitative, Mixed Methods, Art-Based, and Community-Based Participatory Research Approaches*, The Guilford Press, New York and London, 2017.
- Lobell, Steven E., Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, Cambridge University Press, New York, 2009.
- MacDonald, Paul K., and Joseph M. Parent, *Twilight of the Titans: Great Power Decline and Retrenchment*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2018.
- Meiertöns, Heiko, *The Doctrines of US Security Policy: An Evaluation under International Law*, Cambridge University Press, New York, 2010.
- Miller, Benjamin, with Ziv Rubinovitz, *Grand Strategy from Truman to Trump*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2020.
- Miršajmer, Džon, *Tragedija politike velikih sila*, izmenjeno i dopunjeno izdanje, prev. Dragan R. Simić i Dragan Živojinović, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Čigoja štampa, 2017.
- Morin, Jean-Frédéric, and Jonathan Paquin, *Foreign Policy Analysis: A Toolbox*, Palgrave MacMillan, e-book, 2018.
- Neuendorf, Kimberly A., *The Content Analysis Guidebook*, Second edition, SAGE, Los Angeles, London, New York, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, e-book, 2017.

Newell, Peter, *Power Shift: The Global Political Economy of Energy Transitions*, Cambridge University Press, New York, 2021.

Nola, Robert, and Howard Sankey, *Theories of Scientific Method: An Introduction*, Acumen Publishing, Stocksfield, 2007.

Nye, Joseph S. Jr., and David A. Welch, *Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History*, 10th edition, Pearson, Boston, 2017.

O'Sullivan, Meghan L., *Windfall: How the New Energy Abundance Upends Global Politics and Strengthens America's Power*, Simon & Schuster, New York, 2017.

Parsi, Trita, *Losing an Enemy: Obama, Iran, and the Triumph of Diplomacy*, Yale University Press, New Haven and London, 2017.

Parsons, Craig, *How to Map Arguments in Political Science*, Oxford University Press, Oxford and New York, 2007.

Paul, Thazha V., *Restraining Great Powers: Soft Balancing from Empires to the Global Era*, Yale University Press, New Haven and London, 2018.

Posen, Barry R., *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2014.

Raimi, Daniel, *The Fracking Debate: The Risks, Benefits, and Uncertainties of the Shale Revolution*, Columbia University Press, New York, 2018.

Ranshon, Stanley, *The Real Psychology of the Trump Presidency*, Palgrave MacMillan, 2020, e-book.

Rich, Richard C., Craig Leonard Brians, Jarol B. Manheim, and Lars Willnat, *Empirical Political Analysis*, Routledge: Taylor and Francis Group, New York, and London, 2018.

Ripsman, Norrin M., Jeffrey W. Taliaferro, and Steven E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, Oxford University Press, New York, 2016.

Rosati, Jerel A., and James M. Scott, *The Politics of United States Foreign Policy*, 5th edition, Wadsworth, Boston, 2011.

Saldaña, Johnny, *The Coding Manual for Qualitative Researchers*, Third edition, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2016.

Schreier, Margrit, *Qualitative Content Analysis in Practice*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, and Singapore, 2012.

Seliktar, Ofira and Farhad Rezaei, *Iran, Revolution, and Proxy Wars*, Palgrave Macmillan, 2020.

Shively, Jacob, *Hope, Change, Pragmatism: Analyzing Obama's Grand Strategy*, Palgrave MacMillan, New York, 2016.

Siracusa, Joseph M., and Aiden Warren, *Presidential Doctrines: U.S. National Security from George Washington to Barack Obama*, Rowman and Littlefield, Lanham, 2016.

Smith, Steve, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, [eds.] *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, 3rd edition, Oxford University Press, New York, 2016.

Steff, Reuben, *US Foreign Policy in the Age of Trump: Drivers, Strategy and Tactics*, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2021.

Stevenson, Charles A., *America's Foreign Policy Toolkit: Key Institutions and Processes*, CQ Press: SAGE Publications, California, 2013.

Taliaferro, Jeffrey W., *Balancing Risks: Great Power Interventions in the Periphery*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2004.

Taliaferro, Jeffrey W., *Defending Frenemies: Alliance Politics and Nuclear Nonproliferation in US Foreign Policy*, Oxford University Press, New York, 2019.

Van Evera, Stephen, *Guide to Methods for Students of Political Science*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1997.

Vasquez, John A., *The Power of Power Politics: From Classical Realism to Neotraditionalism*, Cambridge Studies in International Relations, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Vent, Aleksandar, *Društvena teorija međunarodne politike*, prev. Marko Kovačević i Nikola Vujinović, redakcija prevoda Filip Ejduš, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, 2013.

Visković, Ivo, *Spoljna politika Jugoslavije: repetitorijum*, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, 1991.

Vitalis, Robert, *Oilcraft: The Myths of Scarcity and Security That Haunt U.S. Security Policy*, Stanford University Press, Stanford, California, 2020.

Vukadinović, Radovan, *Teorija vanjske politike*, Politička kultura, Zagreb, 2005.

Walker, Scott, *American Foreign Policy and Forced Regime Change Since World War II: Forcing Freedom*, Palgrave MacMillan, 2019, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-11232-5>

Walt, Stephen M., *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Primacy*, Farrar, Straus and Giroux e-book, 2018.

Waltz, Kenneth N., *Theory of International Politics*, Addison Wesley Publishing Company, 1979.

Wight, Colin, *Agents, Structures and International Relations: Politics as Ontology*, Cambridge University Press, New York, 2006.

Yergin, Daniel, *The New Map: Energy, Climate, and the Clash of Nations*, Penguin Press, New York, 2020.

Yetiv, Steve A., and Katerina Oskarsson, *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, Stanford University Press, Stanford, California, 2018.

Yetiv, Steve A., *Myths of the Oil Boom: American National Security in a Global Energy Market*, Oxford University Press, New York, 2015.

Yin, Robert K., *Case Study Research: Design and Methods*, 6th edition, SAGE Publications, Los Angeles, e-book, 2018.

Ајзенхамер, Владимир, *Односи Републике Турске и Сједињених Америчких Држава током деценије владавине Партије правде и развоја (од 2002. до 2012. године)*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 2017.

Недељковић, Стеван, *Стратегија уравнотежавања у међународним односима, студија случаја: француско и немачко уравнотежавање Сједињених Америчких Држава после Хладног рата*, докторска дисертација, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 2020.

Павковић, Олга, *Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме*, мастер рад, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, 2017.

Степић, Миломир, *Геополитика – идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016.

Учек, Бранислав, *Основи статистике*, за III и IV разред економске школе, тринаесто заједничко издање Завод за уџбенике и наставна средства, Завод за образовање административних кадрова СР Србије, Издавачко-штампарска ООУР „Стручна књига“, Београд, 1978.

8.2. Поглавља из зборника и академски радови

Bahgat, Gawdat, “Iran – USA Relations: Challenges and Opportunities.”, In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, 482-491, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020.

Balmaceda, Margarita M., “Oil and materialities of other energy sources.”, In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, pp. 33-49, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2022.

Balzacq, Thierry, Peter Dombrowski and Simon Reich, “Introduction: Comparing Grand Strategies in the Modern World.”, In *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, ed. by Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, 1-25, Oxford University Press, New York, 2019.

Barilleaux, Ryan, and Jewel Maxwell, “How Obama Made Unilateralism Safe for His Successors.”, In *Achievements and Legacy of the Obama Presidency: “Hope and Change?”*, ed. by Michael Grossman, Ronald Eric Matthews, and Francis Schortgen, 61-76, Palgrave MacMillan, 2022.

Beach, Derek, "It's all about mechanisms – what process-tracing case studies should be tracing." *New Political Economy*, 2016, pp. 1-10, DOI: 10.1080/13563467.2015.1134466

Beinin, Joel, "Is There a New Middle East: What Has Changed, and What Hasn't?" In *The Contemporary Middle East in an Age of Upheaval*, ed. by James L. Gelvin, 23-39, Stanford University Press, Stanford, 2021.

Belcastro, Francesco, "Conflict in the Middle East.", In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, 287-296, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2020.

Bennett, Andrew, "Process Tracing: A Bayesian Perspective.", In *The Oxford Handbook of Political Methodology*, ed. by Janet M. Box-Steffensmeier, Henry E. Brady and David Collier, 702-721, Oxford University Press, New York, 2008.

Bennett, Andrew, and Colin Elman, "Case Study Methods in the International Relations Subfield." *Comparative Political Studies*, Vol. 40, No 2, February 2007, pp. 170-195.

Bennett, Andrew, and Jeffrey T. Checkel, "Process tracing: from philosophical roots to best practices.", In *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool*, ed. by Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, 3-37, Cambridge University Press, Cambridge, 2015.

Bentley, Michelle, and Maxine David, "Unpredictability as doctrine: Reconceptualising foreign policy strategy in the Trump era.", *Cambridge Review of International Affairs*, 2021, e-pub, DOI: 10.1080/09557571.2021.1877616

Boys, James D., "The unpredictability factor: Nixon, Trump and the application of the Madman Theory in US grand strategy.", *Cambridge Review of International Affairs*, 2020, e-pub, DOI: 10.1080/09557571.2020.1847042

Brady, Henry E., "Causation and Explanation in Social Science.", In *The Oxford Handbook of Political Methodology*, ed. by Janet M. Box-Steffensmeier, Henry E. Brady and David Collier, 217-270, Oxford University Press, New York, 2008.

Brady, Henry E., David Collier, and Jason Seawright, "Refocusing the Discussion of Methodology.", In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, 3-20, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004.

Brew, Gregory, "The geopolitics of oil: the United States in the twentieth century.", In: *The Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, 114-128, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, USA, 2022.

Bridge, Gavin, and Alexander Dodge, "From exploration to consumption: understanding the materialities of oil.", In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, 16-32, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2022.

Brighi, Elisabetta, and Christopher Hill, "Implementation and behaviour.", In *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, 3rd edition, 147-167, Oxford University Press, New York, 2016.

Checkel, Jeffrey T., "Process Tracing", In *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, ed. by Audie Klotz and Deepa Prakash, 114-127, Palgrave MacMillan, 2008.

Chong, Dennis, "Degrees of Rationality in Politics.", In *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2nd edition, ed. by Leonie Huddy, David O. Sears, and Jack S. Levy, 96-129, Oxford University Press, New York, 2013.

Clark, William Roberts, "Asking Interesting Questions.", In *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations*, ed. by Luigi Curini and Robert Franzese, 7-25, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2020.

Colgan, Jeff D., "Fueling the Fire: Pathways from Oil to War.", *International Security*, Vol. 38, No. 2 (Fall 2013), pp. 147–180, doi:10.1162/ISEC_a_00135.

Colgan, Jeff D., "Oil and Security: The Necessity of Political Economy.", Forum on A Political Economy of Global Security Approach, *Journal of Global Security Studies*, 2020, pp. 1–8, online, doi: 10.1093/jogss/ogaa008.

Collier, David, "Understanding Process Tracing." *Political Science and Politics*, 44 (4), 2011.

- Collier, David, Henry E. Brady, and Jason Seawright, "Sources of Leverage in Causal Inference: Toward an Alternative View of Methodology.", In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, 229-266, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004.
- Correljé, Aad, "Energy systems – making energy services available", In *Handbook on the Geopolitics of Energy Transitions*, ed. by Daniel Scholten, 44-66, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2023.
- Corti, Loise, "Data Collection in Secondary Analysis.", In *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*, ed. by Uwe Flick, 164-181, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2018.
- Dannreuther, Roland, "Oil and international relations: theory, materiality, and the political.", In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, 2-15, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2022
- Del Sarto, Raffaella A., and Eduard Soler i Lecha, "Regionalism and Alliances in the Middle East, 2011-2021: From a "Flash in the Pan" of Regional Cooperation to Liquid Alliances.", *Geopolitics*, 2024, 29: 4, pp. 1447-1473, DOI: 10.1080/14650045.2023.2268542
- Dombrowski, Peter, and Simon Reich, "The United States of America.", In *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, ed. by Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, 25-50, Oxford University Press, New York, 2019.
- Donnelly, Jack, "Realism.", In *Theories of International Relations*, fifth edition, ed. by Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Terry Nardin, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit, Jacqui True, 32-56, Palgrave MacMillan, 2013.
- Doran, Michael, "The Trump Doctrine in the Middle East.", In *The Trump Doctrine and the Emerging International Order*, ed. by Stanley A. Renshon and Peter Suedfeld, 269-280, Palgrave Macmillan, 2021.
- Dueck, Colin, "Neoclassical realism and the national interest: presidents, domestic politics, and major military interventions.", In *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, ed. by Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, 139-169, New York, Cambridge University Press, 2009.
- Dunn, David Hastings, and Mark J. L. McClelland, "Shale gas and the revival of American power: debunking decline?", *International Affairs*, 89 (6), 2013, pp. 1411-1428.
- Early, Bryan R., and Keith Preble, "Grand Strategy and the Tools of Economic Statecraft.", In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 1-22 (371-388), 2021, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780198840299.013.24
- Eidlin, Fred, "Deductive-Nomological Model of Explanation.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, 284-286, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010.
- El Taki, Karim, "Sanctions and Stigma: Regional and Global Ordering in the Gulf Crisis.", *Middle East Critique*, 2024, pp. 1-24, <https://doi.org/10.1080/19436149.2024.2408924>
- Entessar, Nader, "Security in the Persian Gulf.", In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, 369-381, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020.
- Epstein, Brian, „A Framework for Social Ontology.” *Philosophy of the Social Sciences* 2016, Vol. 46 (2), pp. 147–167.
- Fiammenghi, Davide, Sebastian Rosato, Joseph M. Parent, Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Kevin Narizny, "Correspondence: Neoclassical Realism and its Critics." *International Security*, Vol. 43, No. 2, 2018, pp. 193–203, https://doi.org/10.1162/ISEC_c_00332
- Fulton, Jonathan, "China in the Persian Gulf: Hedging under the US Umbrella.", In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, 492-505, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020.

- Gause, F. Gregory III, "Should We Stay or Should We Go? The United States and the Middle East.", *Survival*, 61:5, 2019, pp. 7-24, DOI:10.1080/00396338.2019.1662114
- Gause, F. Gregory III, "The Approaching Turning Point: The Future of U.S. Relations with the Gulf States." *Brookings Project on U.S. Policy Towards the Islamic World*, Analysis Paper Number Two, May 2003, pp. 1-31.
- Glaser, Charles L., "How Oil Influences U.S. National Security.", *International Security*, Vol. 38, No. 2 (Fall 2013), pp. 112-146, doi:10.1162/ISEC_a_00137
- Glaser, Charles L., "Rational Analysis of Grand Strategy.", In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 2021, 1-18 (108-122), DOI: 10.1093/oxfordhb/9780198840299.013.6
- Gondo, Maria, John Amis, and James Vardaman, "Case Within a Case.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, 134-136, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010.
- González – Ocantos, Ezequiel, "Designing Qualitative Research Projects: Notes on Theory Building, Case Selection and Field Research.", In *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations*, ed. by Luigi Curini and Robert Franzese, 104-120, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2020.
- González – Ocantos, Ezequiel, and Jody LaPorte, "Process Tracing and the Problem of Missing Data." *Sociological Methods & Research*, 2019, pp. 1-29, DOI: 10.1177/0049124119826153
- Götz, Elias, "Neoclassical Realist Theories, Intervening Variables, and Paradigmatic Boundaries." *Foreign Policy Analysis*, 2021, pp. 1-13, doi: 10.1093/fpa/oraa026
- Gross Stein, Janice, "Threat Perception in International Relations.", In *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2nd edition, ed. by Leonie Huddy, David O. Sears, and Jack S. Levy, 364-394, Oxford University Press, New York, 2013.
- Hadfield, Amelia, "Energy and Foreign Policy: EU – Russia Energy Dynamics.", In *Foreign Policy: Theory, Actors, Cases*, third edition, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunn, 451-475, Oxford University Press, Oxford, 2016.
- Hassan, Islam, "Between Anarchy and Arms Race: A security dilemma in the Persian Gulf.", In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, 396-415, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020.
- Hassan, Oz, and Christopher Featherstone, "Trump's low conceptual complexity leadership and the vanishing 'unpredictability doctrine'." *Cambridge Review of International Affairs*, 2020, e-pub, DOI: 10.1080/09557571.2020.1853054
- Hermann, Margaret G., "Content Analysis.", In *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*, ed. by Audie Klotz and Deepa Prakash, 151-167, Palgrave MacMillan, 2008.
- Hill, Matthew, and Steven Hurst, "The Trump Presidency: Continuity and Change in US Foreign Policy.", *Global Affairs*, 2020, Vol. 6, No. 1, <https://doi.org/10.1080/23340460.2020.1726788>
- Hinnebusch, Raymond, "War in the Middle East.", In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, 354-375, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York, 2020.
- Hudson, Valerie M., "The history and evolution of foreign policy analysis.", In *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, 3rd edition, 13-34, Oxford University Press, New York, 2016.
- Jaffe, Amy Myers, "US defense strategy: forging an industrial orientation towards energy security and foreign policy", In *The Handbook on the Geopolitics of Energy Transition*, ed. by Daniel Scholten, 388-403, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, USA, 2023.
- James, Toby S., "The effects of Donald Trump.", *Policy Studies*, 2021, 42: 5-6, pp. 755-769, DOI: 10.1080/01442872.2021.1980114

- Juneau, Thomas, "Saudi Arabia's costly war in Yemen: a neoclassical realist theory of overbalancing.", *International Relations*, 2024, pp. 1-25, <https://doi.org/10.1177/00471178241231728>
- Juneau, Thomas, Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Lawrence P. Rubin, "Neoclassical Realism: Domestic politics, systemic pressures, and the impact on foreign policy since the Arab Spring.", In *Routledge Handbook of International Relations in the Middle East*, ed. by Shahram Akbarzadeh, 8-22, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2019.
- Kamrava, Mehran, "Structure, Agency, and the Persian Gulf Security: Continuity amid Change.", *Comparative Strategy*, 44 (1), 2025, pp. 115-129, DOI: 10.1080/01495933.2024.2445493
- Karlin, Mara, and Tamara Cofman Wittes, "America's Middle East Purgatory: The Case for Doing Less." *Foreign Affairs*, January/February 2019, pp. 88-100.
- Kazemzadeh, Masoud, "The sources of the Middle East's crises and American grand strategy.", *Comparative Strategy*, 2018, 37:1, pp. 56-72, DOI: 10.1080/01495933.2017.1419727
- Kennedy, Brianna L., and Robert Thornberg, "Deduction, Induction and Abduction.", In *The SAGE Handbook of Qualitative Data Collection*, ed. by Uwe Flick, 49-65, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2018.
- Kim, Inwook, "A Crude Bargain: Great Powers, Oil States, and Petro-Alignment", *Security Studies*, 2019, pp. 1-38, online, DOI: 10.1080/09636412.2019.1662478.
- Kim, Inwook, "Shale oil and the future of geopolitics.", In *Handbook on Oil and International Relations*, ed. by Roland Dannreuther and Wojciech Ostrowski, 409-426, Edward Elgar Publishing, 2022.
- Kim, Inwook, "Swinging Shale: Shale Oil, the Global Oil Market, and the Geopolitics of Oil." *International Studies Quarterly*, 2020, pp. 1-14, online, doi: 10.1093/isq/sqaa042.
- Klare, Michael T., "From Scarcity to Abundance: The Changing Dynamics of Energy Conflict." *Penn State Journal of Law & International Affairs*, Vol. 3, Issue 2, February, 2015, pp. 10-41.
- Klare, Michael T., "The Changing Geopolitics of Oil and Gas.", In *The Geopolitics of Global Energy: The New Cost of Plenty*, ed. by Timothy C. Lehmann, 23-42, Lynne Rienner Publishers, Boulder/London, 2017.
- Koulouri, Anastasia, and Nikolai Mouraviev, "Energy Security Through the Lens of Renewable Energy Sources and Resource Efficiency.", In *Energy Security: Policy Challenges and Solutions for Resource Efficiency*, ed. by Nikolai Mouraviev and Anastasia Koulouri, 9-35, Palgrave MacMillan, London, 2019.
- Krane, Jim, and Kenneth B. Medlock III, "Geopolitical dimensions of US oil security.", *Energy Policy*, 114, 2018, <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.12.050>
- Krstić, Milan, "Donald Trump's 2016 Presidential Campaign in the Light of the U. S. Foreign Policy Traditions.", *Serbian Political Thought*, Institute for Political Studies, No. 2, 2016, pp. 43-72.
- Kurtzer, Daniel C., "Trump's Middle East Legacy: Arms, Autocrats, and Annexations.", In *The Presidency of Donald J. Trump: A First Historical Assessment*, ed. by Julian E. Zelizer, 279-297, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2022.
- Lapadat, Judith C., "Thematic Analysis.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 2, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, 925-927, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010.
- Lauer, Richard, "Is Social Ontology Prior to Social Scientific Methodology?" *Philosophy of Social Sciences*, 2019, pp. 1-19, DOI: 10.1177/0048393119840328
- Lawson, Fred H., "Security Dilemmas and Conflict Spirals in the Persian Gulf.", In *Routledge Handbook of Persian Gulf Politics*, ed. by Mehran Kamrava, 382-395, Routledge, Taylor and Francis Group, London and New York in collaboration with Center for International and Regional Studies (CIRS), Georgetown University in Qatar, 2020.
- Lehmann, Timothy C., "The Geopolitics of Global Energy.", In *The Geopolitics of Global Energy: The New Cost of Plenty*, ed. by Timothy C. Lehmann, 1-23, Lynne Rienner Publishers, Boulder, 2017.

- Lippman, Thomas W., "The United States and Saudi Arabia.", In: *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, Sixth edition, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, 289-308, Routledge, Taylor and Francis Group, New York and London, 2018.
- Little, Daniel, "Social Ontology De-Dramatized.", *Philosophy of the Social Sciences*, 2020, pp. 1–11, DOI: 10.1177/0048393120916145
- Lobell, Steven E. "Threat assessment, the state, and foreign policy: a neoclassical realist model.", In *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, ed. by Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, 42-74, New York, Cambridge University Press, 2009.
- Lobell, Steven E., "A Granular Theory of Balancing." *International Studies Quarterly*, 2018, pp. 1-13, doi: 10.1093/isq/sqy011
- Löfflmann, Georg, "From the Obama Doctrine to America First: the erosion of the Washington consensus on grand strategy.", *International Politics*, 2019, e-pub, <https://doi.org/10.1057/s41311-019-00172-0>
- Maher, Richard, "Bipolarity and the Future of U.S.-China Relations.", *Political Science Quarterly*, Volume 133, No 3, 2018.
- Mahoney, James, "The Logic of Process Tracing Tests in the Social Sciences." *Sociological Methods & Research*, 2012, DOI: 10.1177/0049124112437709
- Marsh, David, i Paul Furlong, "Koža, a ne košulja: Ontologija i epistemologija u političkoj znanosti." u *Teorije i metode političke znanosti*, ur. David Marsh i Gerry Stoker, prev. Tonči Kursar i Davor Stipetić, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.
- Martin, Susan B., "From Balance of Power to Balancing Behavior: The Long and Winding Road.", In *Perspectives on Structural Realism*, ed. by Andrew K. Hanami, With a Foreword by Stephen M. Walt, 61-82, Palgrave MacMillan, New York, 2003.
- Maxwell, Joseph A., "Generalization as an Issue for Qualitative Research Design.", In *The SAGE Handbook of Qualitative Research Design*, ed. by Uwe Flick, 327-338, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2022.
- McCauley, Adam, and Andrea Ruggeri, "From Questions and Puzzles to Research Project.", In *The SAGE Handbook of Research Methods in Political Science and International Relations*, ed. by Luigi Curini and Robert Franzese, 26-43, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2020.
- Meibauer, Gustav, "Interests, Ideas, and the Study of State Behaviour in Neoclassical Realism." *Review of International Studies*, 2019, pp. 1-17, doi:10.1017/S0260210519000214
- Meibauer, Gustav, Linde Desmaele, Tudor Onea, Nicholas Kitchen, Michiel Foulon, Alexander Reichwein, and Jennifer Sterling-Folker [Meibauer et al.], "Forum: Rethinking Neoclassical Realism at Theory's End." *International Studies Review*, 2020, pp. 1–28, doi: 10.1093/isr/viaa018
- Mizobuchi, Masaki, "Strategic asset or political burden? U. S. military bases and base politics in Saudi Arabia.", In *Exploring Base Politics: How Host Countries Shape the Network of U. S. Overseas Bases*, ed. by Shinji Kawana and Minoru Takahashi, 111-132, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2021.
- Moran, Andrew, "Barack Obama and the Return of 'Declinism': Rebalancing American Foreign Policy in an Era of Multipolarity.", In *The Obama Presidency and the Politics of Change*, ed. by Edward Ashbee and John Dumbrell, 265-287, Palgrave MacMillan, 2017.
- Munck, Gerardo L., "Tools for Qualitative Research.", In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, 105-121, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004.
- Narizny, Kevin, "On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism." *International Security*, 42 (2), 2017, pp. 155-190, doi:10.1162/ISEC_a_00296
- Nau, Henry R., "America's Foreign Policy Traditions.", In *The Oxford Handbook of U.S. National Security*, ed. by Derek S. Reveron, Nikolas K. Gvosdev, and John A. Cloud, 1-19, Online Publication Date: Dec 2017, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780190680015.013.4

Nedeljković, Stevan, and Marko Dašić, "United States and War on Terror: Costs of the Pyrrhic Victory.", *Politika nacionalne bezbednosti*, Institute for Political Studies, Vol. 21 (2), 2021, pp. 75-97.

O'Reilly, Marc J., and Wesley B. Renfro, "The Perils of Retrenchment: Barack Obama's Middle East Policies.", In: *Achievements and Legacy of the Obama Presidency: "Hope and Change?"*, ed. by Michael Grossman, Ronald Eric Matthews, and Francis Schortgen, 141-160, Palgrave MacMillan, 2022.

Pepe, Jacopo Maria, Julian Grinschgl, and Kirsten Westphal, "US-China rivalry and its impact on the energy transformation: difficult cooperation fraught with dilemmas.", In *The Handbook on the Geopolitics of Energy Transition*, ed. by Daniel Scholten, pp. 107-123, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK/ Northampton, MA, USA, 2023.

Quandt, William B., "Introduction: How American Middle East Policy Is Made.", In *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, 1-14, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2018.

Quero, Jordi, and Andrea Dessì, "Unpredictability in US foreign policy and the regional order in the Middle East: reacting vis-à-vis a volatile external security-provider.", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 2021, 48:2, pp. 311-330, DOI: 10.1080/13530194.2019.1580185

Quilliam, Neil, "The Role of External Powers: Global Actors (Part I).", In *The New Regional Order in the Middle East: Changes and Challenges*, ed. by Sara Bazoobandi, 93-118, Palgrave MacMillan, 2020.

Ragin, Charles C., "Turning the Tables: How Case-Oriented Research Challenges Variable-Oriented Research.", In *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards*, ed. by Henry E. Brady and David Collier, 123-138, Rowman and Littlefield, Lanham, 2004.

Rathbun, Brian C., "Individual Psychology and Grand Strategy: Romancing the State.", In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 1-17, Online Publication Date: Sep 2021, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780198840299.013.18

Rathbun, Brian, "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism." *Security Studies*, (17) 2008, pp. 294-321, DOI: 10.1080/09636410802098917

Reveron, Derek S., and Nikolas K. Gvosdev, "National Interests and Grand Strategy.", In *The Oxford Handbook of U.S. National Security*, ed. by Derek S. Reveron, Nikolas K. Gvosdev, and John A. Cloud, 1-26, Online Publication Date: Dec 2017, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780190680015.013.3

Richter, Thomas, "Oil and the rentier state in the Middle East.", In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, 225-237, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2020.

Ripsman, Norrin M., "Conclusion: The Emerging Sub-Field of Comparative Grand Strategy.", In *Comparative Grand Strategy: A Framework and Cases*, ed. by Thierry Balzacq, Peter Dombrowski and Simon Reich, 284-298, Oxford University Press, New York, 2019.

Ripsman, Norrin M. "Neoclassical Realism", *Oxford Research Encyclopedias, International Studies*, pp. 1-20. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.36>

Rohlfing, Ingo, "Comparative Hypothesis Testing Via Process Tracing." *Sociological Methods & Research*, 2014, Vol. 43 (4), pp. 606-642.

Rose, Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy.", *World Politics*, 51 (1), 1998, pp. 144-172.

Saatsi, Juha, "Realism and the Limits of Explanatory Reasoning." In *The Routledge Handbook of Scientific Realism*, ed. by Juha Saatsi, 200-211, Routledge, Oxon and New York, 2018.

Schmidt, Brian C., and Colin Wight, "Rationalism and the 'Rational Actor Assumption' in Realist International Relations Theory.", *Journal of International Political Theory*, 2023, pp. 1-25, DOI: 10.1177/17550882221144643

Scholten, Daniel, "Introduction.", In *Handbook on the Geopolitics of Energy Transitions*, ed. by Daniel Scholten, 1-18, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA, 2023.

- Schweller, Randall L., "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing.", *International Security*, Vol. 29, No. 2 (Fall, 2004), pp. 159-201.
- Sending, Ole Jacob, "Diplomacy and Grand Strategy.", In *The Oxford Handbook of Grand Strategy*, ed. by Thierry Balzacq and Ronald R. Krebs, 2021, 1-16 (357-369), DOI: 10.1093/oxfordhb/9780198840299.013.22.
- Sick, Gary, "The United States in the Persian Gulf: From Twin Pillars to Dual Containment.", In *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, 237-252, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2018.
- Simić, Dragan R., and Dragan Živojinović, "Western Balkans U. S. Policy in The Context of The President Trump's Grand Strategy." *Srpska politička misao*, vol. 65, br. 3, 2019
- Simić, Dragan, i Dragan Živojinović, „Kako odlučuje Donald Tramp“, *Međunarodni problemi*, Vol. LXXI, br. 3, 2019, str. 289-10,
- Singh, Michael, "Middle East in a Multipolar Era: Why America's Allies Are Flirting With Russia And China.", *Foreign Affairs*, December 7, 2022, pp. 1-9.
- Smith, Steve, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, „Introduction.“, In *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, ed. by Steve Smith, Amelia Hadfield, and Tim Dunne, 3rd edition, 1-10, Oxford University Press, New York, 2016.
- Snyder, Glenn H., "The Security Dilemma in Alliance Politics.", *World Politics*, Vol. 36, No. 4, 1984, pp. 461-495.
- Sovacool, Benjamin K., "Introduction: Defining, measuring, and exploring energy security.", In *The Routledge Handbook of Energy Security*, 1-42, Routledge: Taylor and Francis Group, Oxon and New York, 2011.
- Sovacool, Benjamin K., and Ishani Mukherjee, "Conceptualizing and Measuring Energy Security: A Synthesized Approach." *Energy*, 36 (8), 2011, pp. 5343-5355, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2011.06.043>
- Sprevak, Mark, "Realism About Cognitive Science." In *The Routledge Handbook of Scientific Realism*, ed. by Juha Saatsi, 357-368, Routledge, Oxon and New York, 2018.
- Staller, Karen M., and Yun Chen, "Choosing a Research Design for Qualitative Research – A Ferris Wheel of Approaches.", In *The SAGE Handbook of Qualitative Research Design*, ed. by Uwe Flick, 69-86, SAGE Reference, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne, 2022.
- Stan, Lavinia, "Content Analysis.", In *Encyclopedia of Case Study Research*, Vol. 1, ed. by Albert J. Mills, Gabrielle Durepos, and Elden Wiebe, 225-229, SAGE Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2010.
- Stevanović, Olga, "The Biden Administration's Policy Towards the Kingdom of Saudi Arabia 2021-2022.", *Review of International Affairs*, Institute of International Politics and Economics, Vol. LXXIV, No. 1187, 2022, pp. 107-141, DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2023.74.1187.5
- Stevanović, Olga, "The Trump Administration's Approach to Energy Security in Poland and the Baltic States", *Politika nacionalne bezbednosti*, Institute for Political Studies, vol. 18, no. 1, 2020, pp. 33-67.
- Taliaferro, Jeffrey W., "Security Seeking under Anarchy: Defense Realism Revisited." *International Security*, Vol. 25, No. 3 (Winter 2000/01), pp. 128–161.
- Taliaferro, Jeffrey, Steven E. Lobell, and Norrin M. Ripsman, "Introduction: Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy.", In *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, ed. by Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, and Jeffrey W. Taliaferro, 1-41, New York, Cambridge University Press, 2009.
- Ulriksen, Marianne S., and Nina Dadalauri, "Single case studies and theory-testing: the knots and dots of the process-tracing method." *International Journal of Social Research Methodology*, 2014, 1-17, DOI: 10.1080/13645579.2014.979718
- Waalkes, Scott, "From the Audacity of Hope to 'Small Ball': How Obama's Retrenchment and Caution Contributed to Trump's Rise.", In: *Achievements and Legacy of the Obama Presidency*:

“*Hope and Change?*”, ed. by Michael Grossman, Ronald Eric Matthews, and Francis Schortgen, 111-126, Palgrave MacMillan, 2022.

Waldner, David, “What makes process tracing good? Causal mechanisms, causal inference, and the completeness standard in comparative politics.”, In *Process Tracing: From Metaphor to Analytic Tool*, ed. by Andrew Bennett and Jeffrey T. Checkel, 126-152, Cambridge University Press, Cambridge, 2015.

Walt, Stephen, “US grand strategy after the Cold War: Can realism explain it? Should realism guide it?” *International Relations*, SAGE Publications, 2018, Online, DOI: 10.1177/0047117817753272

Wight, Colin, “Philosophy of Social Science and International Relations.”, In *Handbook of International Relations*, Second edition, ed. by Walter Carlsnaes, Thomas Risse, and Beth A. Simmons, 30-56, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore, 2013.

Wight, Colin, and Jonathan Joseph, “Scientific Realism and International Relations.” In *Scientific Realism and International Relations*, ed. by Jonathan Joseph and Colin Wight, 1-30, Palgrave MacMillan, England, 2010.

Wilson, Jeffrey D., “A securitisation approach to international energy politics.”, *Energy Research & Social Science*, 49, 2019, pp. 114-125.

Wolf, Albert B., “Strategies of retrenchment: rethinking America’s commitments to the Middle East.”, *Comparative Strategy*, 39:1, 2020, 94-100, DOI: 10.1080/01495933.2020.1702356

Wray, K. Brad, “Success of Science as a Motivation for Realism.”, In *The Routledge Handbook of Scientific Realism*, ed. by Juha Saatsi, 37-47, Routledge, Oxon and New York, 2018.

Yergin, Daniel, Peter Orszag, and Atul Ariya, “The Troubled Energy Transition: How to Find a Pragmatic Path Forward.”, *Foreign Affairs*, March/April 2025, pp. 106-120.

Yetiv, Steve A., “The Iraq War of 2003: Why Did the United States Decide to Invade?”, In *The Middle East and the United States: History, Politics, and Ideologies*, ed. by David W. Lesch and Mark L. Haas, 253-273, Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2018.

Zheng, Huawei, “Fragile interdependence: the case of Russia-EU relations.” *Cambridge Review of International Affairs*, 2020, DOI: 10.1080/09557571.2020.1839018/

Živojinović, Dragan, „Kako odlučuje Barak Obama.“ *Politički život*, 2011 (2), str. 43-52.

Živojinović, Dragan, „Razumevanje pojma nacionalni interes u realističkim teorijama.“, u: *Teorije međunarodnih odnosa: Realizam*, pr. i ur. Dejan Jović, 249-263, Politička kultura, Zagreb, 2013.

Zunes, Stephen, “US Hegemony and MENA.”, In *The Routledge Handbook to the Middle East and North African State and States System*, ed. by Raymond Hinnebusch and Jasmine K. Gani, 324-339. Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, 2020.

Павковић, Олга, „Политика Сједињених Америчких Држава према Краљевини Саудијској Арабији од 2009. до 2017. године.“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, vol. 65, no. 3, 2019, стр. 63-90.

8.3. Извештаји, стратегије и анализе

Blaire, Dennis C., “Annual Threat Assessment of the Intelligence Community for the Senate Select Committee on Intelligence”, Office of the Director of the National Intelligence, February 2, 2010, USA, ATA FEB 2010–IC Statement for the Record.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2017.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2018.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2019.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2020.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2021.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, 2022.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2009.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2010.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2011.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2012.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2013.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2014.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2015.

BP, *BP Statistical Review of World Energy*, June 2016.

Brown, Philipp, Ian F. Fergusson, Robert Pirog, Michael Ratner, Adam Vann, and Jonathan L. Ramseur, “U.S. Crude Oil Export Policy: Background and Considerations”, *Congressional Research Service*, Updated December 31, 2014, R43442, <https://crsreports.congress.gov>

Bureau of Energy Resources, *Functional Bureau Strategy*, Approved August 21, 2018.

Clapper, James R., “Statement for the Record on the Worldwide Threat Assessment of the U.S. Intelligence Community for the Senate Committee on Armed Services”, Office of the Director of the National Intelligence, March 10, 2011, USA.

Clapper, James R., “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence”, Office of the Director of the National Intelligence, March 12, 2013, USA.

Clapper, James R., “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence”, Office of the Director of the National Intelligence, January 29, 2014, USA.

Clapper, James R., “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Armed Services Committee”, Office of the Director of the National Intelligence, February 26, 2015, USA.

Clapper, James R., “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Armed Services Committee”, Office of the Director of the National Intelligence, February 9, 2016, USA.

Clapper, James R., “Unclassified Statement for the Record on the Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community for the Senate Committee on Armed Services” Office of the Director of the National Intelligence, February 16, 2012, USA.

Coats, Daniel R., “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Armed Services Committee”, Office of the Director of the National Intelligence, May 23, 2017, USA.

Coats, Daniel R., “Statement for the Record: Worldwide Threat Assessment of the US Intelligence Community, Senate Select Committee on Intelligence” January 29, 2019, USA.

Global Energy Institute, “Index of U.S. Energy Security Risk: Assessing America’s Vulnerabilities in a Global Energy Market”, Global Energy Institute, U. S. Chamber of Commerce, Washington D.C., 2020.

Global Energy Institute, “International Index of Energy Security Risk: Assessing Risk in a Global Energy Market.” U. S. Chamber of Commerce, Washington D.C., 2020.

Office of the Director of the National Intelligence, “Annual Threat Assessment of the US Intelligence Community”, April 9, 2021, USA.

Office of the Director of the National Intelligence, “Global Trends 2030: Alternative Worlds.”, a publication by the National Intelligence Council, 2012.

Organization of the Petroleum Exporting Countries, *Annual Report 2016*, OPEC, Austria, 2017.

Ratner, Michael, “Iran’s Threats, the Strait of Hormuz, and Oil Markets: In Brief.” (R45281), *Congressional Research Service*, Updated August 6, 2018, <https://crsreports.congress.gov>

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2009.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2011.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2012.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2015.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2016.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2017.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2018.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2019.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2020.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2021.

The International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, 2022.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Operations*, Department of State, United States of America, Fiscal Year 2015.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement*, Fiscal Year 2016.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement*, Fiscal Year 2017.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement*, Fiscal Year 2019.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement*, Fiscal Year 2021.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement*, Fiscal Year 2022.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Appendix 1: Department of State Diplomatic Engagement*, Fiscal Year 2023.

The Secretary of State, *Congressional Budget Justification, Vol. 1: Department of State Operations*, Department of State, United States of America, Fiscal Year 2014.

The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2010.

The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2015.

The White House, *U. S. National Security Strategy*, 2017.

U. S. Department of Energy, *North American LNG Export Terminals*, As of February 16, 2022. Federal Energy Regulatory Commission.

U. S. Department of Energy, *Valuation of Energy Security for the United States*, Report to Congress, Washington D. C., January 2017.

U. S. Department of State, *Foreign Operations, and Related Programs, Congressional Budget Justification*, United States of America, Fiscal Year 2018.

U. S. Energy Information Administration, *Annual Energy Outlook: AEO 2023*, March 2023.

U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2010*, August 2012.

U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2011*, August 2013.

U. S. Energy Information Administration, *Crude Oil, Natural Gas, and Natural Gas Liquids Proved Reserves, 2013*, December 2014.

U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-end 2021*, December 2022.

U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-End 2019*, January 2021.

U. S. Energy Information Administration, *Proved Reserves of Crude Oil and Natural Gas in the United States, Year-End 2020*, January 2022.

U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, Year-end 2016*, February 2018.

U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, Year-End 2017*, November 2018.

U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, Year-End 2018*, December 2019.

U. S. Energy Information Administration, *U.S. Crude Oil and Natural Gas Proved Reserves, 2012*, April 2014.

Энергетическая стратегия Российской Федерации на период до 2035 года. Утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации от 9 июня 2020 г. № 1523-р.

8.4. Извори са интернета

Adams, Paul, “Why does Trump want to take over Gaza and can he do it?”, BBC, February 11, 2025, <https://www.bbc.com/news/articles/cn4z32y12jpo>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011), <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear14>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear13>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear12>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear11>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear10>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear9>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear8>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear7>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear5>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear6>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear4>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear3>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear2>

AJG Simoes, CA Hidalgo. *The Economic Complexity Observatory: An Analytical Tool for Understanding the Dynamics of Economic Development. Workshops at the Twenty-Fifth AAAI Conference on Artificial Intelligence*. (2011). <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/sau?yearExportSelector=exportYear1>

Barack Obama, *Fact Sheet: International Support for Ukraine*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308756>

Barack Obama, *Fact Sheet: Key Deliverables for the 2014 North American Leaders Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308751>

Barack Obama, *Fact Sheet: Promoting Energy Security and Clean, Efficient, and Sustainable Energy Development in the APEC Region*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308382>

Barack Obama, *Fact Sheet: Promoting Energy Security in the Caribbean*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306712>

Barack Obama, *Fact Sheet: The 2014 G-7 Summit in Brussels*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306560>

Barack Obama, *Fact Sheet: The 2015 G-7 Summit at Schloss Elmau, Germany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321342>

Barack Obama, *Fact Sheet: The G-20 Brisbane Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308452>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Australia: An Alliance for the Future*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306763>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Brazil - A Mature and Multi-Faceted Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321300>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Central and Eastern Europe: Enduring Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306767>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Chile – A Strategic Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306772>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and China Issue Joint Presidential Statement on Climate Change with New Domestic Policy Commitments and a Common Vision for an Ambitious*

Global Climate Agreement in Paris, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321692>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Colombia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306776>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Latvia - NATO Allies and Global Partners*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308623>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Lithuania - NATO Allies and Global Partners*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308613>

Barack Obama, *Fact Sheet: The United States and Poland: Strong and United*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306787>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. – China Climate Leaders Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321536>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. - Greek Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322472>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. and India Climate and Clean Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320642>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S. Cooperation with France on Protecting the Environment, Building a Clean Energy Economy, and Addressing Climate Change*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308717>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-CARICOM Summit – Deepening Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321114>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-China Joint Announcement on Climate Change and Clean Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308393>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-EU Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308842>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Indonesia Energy Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323076>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Japan Bilateral Cooperation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308508>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.–Mexico High Level Economic Dialogue*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320710>

Barack Obama, *Fact Sheet: U.S.-Pakistan Clean Energy Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323082>

Barack Obama, *Fact Sheet: United States – Argentina Relationship*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322855>

Barack Obama, *Fact Sheet: United States - Australia Cooperation: Deepening Our Strategic Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318503>

Barack Obama, *Fact Sheet: United States - Canada Relationship*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318571>

Barack Obama, *Fact Sheet: United States-Vietnam Relations*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322802>

Barack Obama, *Joint Fact Sheet: The United States-Republic of Korea Alliance: A Global Partnership*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322883>

Barden, Justine, “The Strait of Hormuz is the world's most important oil transit chokepoint”, U. S. Energy Information Administration, Last Accessed on September 1, 2021, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=39932>

Berman, Noah, “How Houthi Attacks in the Red Sea Threaten Global Shipping.”, Council on Foreign Relations, January 12, 2024, <https://www.cfr.org/in-brief/how-houthi-attacks-red-sea-threaten-global-shipping>

Bureau of Energy Resources, “Fact Sheet on U.S. Opposition to Nord Stream 2”, December 27, 2019, <https://2017-2021.state.gov/fact-sheet-on-u-s-o.pposition-to-nord-stream-2/>

Cook, Steven A., and James Green, “China Isn’t Trying to Dominate the Middle East: But U.S. Retrenchment Might Allow It To.”, *Foreign Affairs*, August 9, 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-08-09/china-isnt-trying-dominate-middle-east>

Eineman, Abigail, “Sanctions by the Numbers: The Geographic Distribution of U.S. Sanctions.”, *Center for a New American Security*, June 15, 2020, <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-1>

Encyclopaedia Britannica, “Gulf of Oman”, Web Image, Encyclopaedia Britannica, Last Accessed on August 14, 2024, <https://www.britannica.com/place/Gulf-of-Oman#/media/1/428244/289611Oman#/media/1/428244/289611>

Eurostat, “Energy production and imports.” 2022, Last Accessed on February 3, 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_production_and_imports

Eurostat, “EU energy mix and import dependency.” 2022, Last Accessed on February 3, 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_energy_mix_and_import_dependency#cite_ref-1

Fannon, Francis R. “A Strategy to Meet Indo-Pacific Energy Needs”, Bureau of Energy Resources, June 25, 2020, <https://2017-2021.state.gov/A-Strategy-to-Meet-Indo-Pacific-Energy-Needs>

Fannon, Francis R., “Keynote Remarks at the World Gas Conference Session: What Next for the Asia Pacific Gas Market?”, Bureau of Energy Resources, June 27, 2018, <https://2017-2021.state.gov/keynote-remarks-at-the-world-gas-conference-session-what-next-for-the-asia-pacific-gas-market/>

Fannon, Francis R., “Remarks at Chatham House”, Bureau of Energy Resources, October 9, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-at-chatham-house/>

Fannon, Francis R., “Remarks at Singapore International Energy Week”, Assistant Secretary, Bureau of Energy Resources, Singapore, October 30, 2018, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-singapore-international-energy-week/>

Fannon, Francis R., “Remarks at the 2018 Oil and Money Conference.”, Bureau of Energy Resources, October 2, 2018, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-2018-oil-and-money-conference/>

Fannon, Francis R., “Remarks at the United States Energy Association Congressional Luncheon.”, Bureau of Energy Resources, June 25, 2018, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-united-states-energy-association-congressional-luncheon/>

Gas Infrastructure Europe, *Gas Infrastructure Europe LNG Map*, 2022, Last Accessed on December 1, 2023, <https://www.gie.eu/publications/maps/gie-lng-map/>

Glaser, Charles L., and Rosemary A. Kelanic, “Getting Out of the Gulf: Oil and U.S. Military Strategy.”, *Foreign Affairs*, January/February 2017, Last Accessed on September 3, 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/persian-gulf/2016-12-12/getting-out-gulf>

Hamzawy, Amr, Andrew Leber, and Marwan Muasher, “Trump’s Gaza Comments Aren’t Receiving a Warm Welcome in the Middle East.”, Carnegie Endowment for International Peace, February 11, 2025, <https://carnegieendowment.org/emissary/2025/02/trump-gaza-plan-displacement-egypt-jordan-saudi-response?lang=en>

Hill, Sean, and Owen Comstock, “What is OPEC+ and how is it different from OPEC?”, U. S. Energy Information Administration, Updated July 3, 2023, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=56420>

Hochstein, Amos J., “Remarks at the Atlantic Council Energy & Economics Summit”, Special Envoy, Bureau of Energy Resources, Istanbul, Turkey, November 9, 2015, <https://2009-2017.state.gov/e/enr/rls/250781.htm>

Imperiale, Johnpatrick, “Sanctions by the Numbers: U.S. Sanctions Designations and Delistings, 2009–2019.”, *Center for a New American Security*, February 27, 2020, <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers>

International Energy Agency, “Total energy supply (TES) by source, United States 1990–2021.”, *Energy Statistic Data Browser*, August 18, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Energy%20supply&indicator=TESbySource>

International Energy Agency, “What is energy security?”, Last Accessed on April 23, 2019, <https://www.iea.org/topics/energysecurity/whatisenergysecurity/>

International Energy Agency, *Energy Statistics Data Browser*, August 19, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Energy%20supply&indicator=NatGasProd>

International Energy Agency, *Energy Statistics Data Browser*, August 18, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Imports%2Fexports&indicator=PrimaryOilImportsExports>

International Energy Agency, *Energy Statistics Data Browser*, August 19, 2022, <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-statistics-data-browser?country=USA&fuel=Energy%20supply&indicator=OilProd>

Jones, Seth G., and Jude Blanchette, „China’s Afghanistan Dilemma: What’s Bad for Washington Isn’t Necessarily Good for Beijing.”, *Foreign Affairs*, September 13, 2021, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2021-09-13/chinas-afghanistan-dilemma>

Kerry, John, “Remarks at the Atlantic Council as Part of the Road to Paris Climate Series.”, U. S. Department of State, Washington D. C., March 12, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238829.htm>

Kerry, John, “Remarks at the Carnegie Endowment for International Peace.”, Secretary of State, U. S. Department of State, Washington D.C., October 28, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/10/248937.htm>

Matković, Vladimir, „Vladimir Ajzenhamer: Iran je za Evropu i SAD nešto između lošeg momka i dobre prilike za udaju.“, *Danas*, 3. oktobar 2022, <https://www.danas.rs/svet/vladimir-ajzenhamer-iran-je-za-evropu-i-sad-nesto-izmedju-loseg-momka-i-dobre-prilike-za-udaju/>

McCarrick, John, “Remarks at the U.S. Gas Infrastructure Exports Initiative Launch Event”, Bureau of Energy Resources, November 17, 2017, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-u-s-gas-infrastructure-exports-initiative-launch-event/>

McCarrick, John, “Remarks at the United States Senate Foreign Relations Committee, Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation, on European Energy Security.” Bureau of Energy Resources, December 12, 2017, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-united-states-senate-foreign-relations-committee-subcommittee-on-europe-and-regional-security-cooperation-on-european-energy-security/>

McConnel, J. Michael, “Annual Threat Assessment of the Intelligence Community for the Senate Armed Services Committee, 27 February 2008”, Office of the Director of the National Intelligence, Senate Armed Services Committee, Intelligence Community Annual Threat Assessment, Unclassified Statement for The Record, February 2008.

Mogielnicki, Robert, “The Elusive Saudi-Israeli Normalization Deal: Why an Agreement is Likely to Fall Short of Expectations.”, *The Cairo Review of Global Affairs*, Winter 2025, Last Accessed on March 4, 2025, <https://www.thecaireview.com/essays/the-elusive-saudi-israeli-normalization-deal/>

Montenegro, Samantha, "US, Iraq, Kuwait complete trilateral exercise.", U.S. Central Command, News Article, August 16, 2018, <https://www.centcom.mil/MEDIA/NEWS-ARTICLES/News-Article-View/Article/1604016/us-iraq-kuwait-complete-trilateral-exercise/>

Office of the Historian, *Bahrain*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/bahrain>

Office of the Historian, *Barack Obama*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/obama-barack>

Office of the Historian, *Burma*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/burma>

Office of the Historian, *China*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/china>

Office of the Historian, *Colin Luther Powell*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/powell-colin-luther>

Office of the Historian, *Condoleezza Rice*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/rice-condoleezza>

Office of the Historian, *Donald J. Trump*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/trump-donald-j>

Office of the Historian, *George W. Bush*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/bush-george-w>

Office of the Historian, *Hillary Rodham Clinton*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/clinton-hillary-rodham>

Office of the Historian, *Iraq*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/iraq>

Office of the Historian, *Japan*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/japan>

Office of the Historian, *John Forbes Kerry*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/kerry-john-forbes>

Office of the Historian, *Kuwait*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/kuwait>

Office of the Historian, *Laos*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/laos>

Office of the Historian, *Malaysia*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/malaysia>

Office of the Historian, *Michael R. Pompeo*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/pompeo-michael-r>

Office of the Historian, *Philippines*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/philippines>

Office of the Historian, *Qatar*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/qatar>

Office of the Historian, *Rex Wayne Tillerson*, Last Accessed on February 2, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/secretary/tillerson-rex-wayne>

Office of the Historian, *Saudi Arabia*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/saudi-arabia>

Office of the Historian, *Singapore*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/singapore>

Office of the Historian, *South Korea*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/korea-south>

Office of the Historian, *Thailand*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/thailand>

Office of the Historian, *United Arab Emirates*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/united-arab-emirates>

Office of the Historian, *Vietnam*, Last Accessed on February 1, 2024, <https://history.state.gov/departmenthistory/travels/president/vietnam>

Office of the Spokesperson, “Assistant Secretary Fannon Recommits to ASEAN Energy Partnership in Thailand.”, Bureau of Energy Resources, September 2, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-fannon-recommits-to-asean-energy-partnership-in-thailand/>

Office of the Spokesperson, “First Annual U.S.-Australia Energy Security Dialogue.”, Bureau of Energy Resources, October 2, 2018, <https://2017-2021.state.gov/first-annual-u-s-australia-energy-security-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Press Release of the Japan-United States Strategic Energy Partnership.”, Bureau of Energy Resources, October 29, 2018, <https://2017-2021.state.gov/joint-press-release-of-the-japan-united-states-strategic-energy-partnership/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement on U.S.-Vietnam Energy Security Dialogue.”, Bureau of Energy Resources, April 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-u-s-vietnam-energy-security-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement, on the Ministerial Meeting of the United States, Greece, Republic of Cyprus and Israel, Regarding Cooperation in the Field of Energy.”, Bureau of Energy Resources, August 7, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-ministerial-meeting-of-the-united-states-greece-republic-of-cyprus-and-israel-regarding-cooperation-in-the-field-of-energy/>

Office of the Spokesperson, “United States and Vietnam Institutionalize Energy Partnership.”, Bureau of Energy Resources, September 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/united-states-and-vietnam-institutionalize-energy-partnership/>

Pompeo, Michael R., “U. S. Foreign Policy in the New Age of Discovery.”, Secretary of State, March 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/u-s-foreign-policy-in-the-new-age-of-discovery/>

Quandt, William B., “Round Two: Trump’s Foreign Policy Takes on New Challenges.”, *The Cairo Review of Global Affairs*, Winter 2025, Last Accessed on March 4, 2025, <https://www.thecaireview.com/essays/round-two-trumps-foreign-policy/>

Salzer, Darron, “Coalition live fire closes out Eager Lion 2019”, U.S. Central Command, News Article, September 12, 2019, <https://www.centcom.mil/MEDIA/NEWS-ARTICLES/News-Article-View/Article/1958657/coalition-live-fire-closes-out-eager-lion-2019/>

Stanford Encyclopedia of Philosophy, “Abduction.”, March 9, 2011, revised May 18, 2021, Last Accessed on January 1, 2025, <https://plato.stanford.edu/entries/abduction/>

Statista, “Oil flows through the Strait of Hormuz between 2014 and 2020 (in million barrels per day).”, Last Accessed on September 1, 2021, <https://www.statista.com/statistics/277157/key-figures-for-the-strait-of-hormuz/>

The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/>

The Editors of Encyclopaedia Britannica, *Mandate – League of Nations*, Last Accessed on September 3, 2021, <https://www.britannica.com/topic/mandate-League-of-Nations>

The White House, Office of the Vice President, “Remarks by Vice President Biden on the Caribbean Energy Security Initiative.”, State Department, Washington D. C., January 26, 2015. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/26/remarks-vice-president-biden-caribbean-energy-security-initiative>

U. S. Central Command, “11 Aug.: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Irbil.”, Press Release, August 11, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904089/11-aug-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-irbil/>

U. S. Central Command, “9 U.S. airstrikes in Yemen kill 28 terrorists.” Press Release, December 22, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1037080/9-us-airstrikes-in-yemen-kill-28-terrorists/>

U. S. Central Command, “Abraham Lincoln Carrier Strike Group supports Operation Inherent Resolve”, News Article, November 26, 2019, <https://www.centcom.mil/MEDIA/NEWS-ARTICLES/News-Article-View/Article/2026948/abraham-lincoln-carrier-strike-group-supports-operation-inherent-resolve/>

U. S. Central Command, “Aug. 15: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Sinjar.” Press Release, August 15, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904097/aug-15-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-sinjar/>

U. S. Central Command, “Aug. 17: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near the Mosul Dam.” Press Release, August 17, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904419/aug-17-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-the-mosul-dam/>

U. S. Central Command, “Aug. 28: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Mosul Dam.” Press Release, August 28, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904408/aug-28-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-mosul-dam/>

U. S. Central Command, “August 2: U.S. Central Command announces Yemen counterterrorism strikes.” Press Release, August 2, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/926203/august-2-us-central-command-announces-yemen-counterterrorism-strikes/>

U. S. Central Command, “CENTCOM Yemen Strike Summary Jan. 1 – Apr. 1, 2019.”, Press Release, April 1, 2019, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1801674/centcom-yemen-strike-summary-jan-1-apr-1-2019/>

U. S. Central Command, “Coalition removes ISIS leaders from battlefield.”, Press Release, May 26, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1195294/coalition-removes-isis-leaders-from-battlefield/>

U. S. Central Command, “Eagle Resolve 2017.”, Press Release, March 20, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1123435/eagle-resolve-2017/>

U. S. Central Command, “International Militaries Return to Gulf to Conduct Mine Countermeasures Exercise.” Press Release, February 4, 2013, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903953/international-militaries-return-to-gulf-to-conduct-mine-countermeasures-exercise/>

U. S. Central Command, “ISIL leader killed in Syria.” Press Release, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1043554/isil-leader-killed-in-syria/>

U. S. Central Command, “July 5: Military Airstrikes Continue Against ISIL Terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, July 5, 2015, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904129/july-5-military-airstrikes-continue-against-isil-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, “June 28: Military airstrikes continue against ISIL terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, June 28, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904646/june-28-military-airstrikes-continue-against-isil-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, “June 7: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.” Press Release, June 7, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1205631/june-7-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, “March 20: 26th Marine Expeditionary Unit on ground in Iraq.” Press Release, March 20, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904526/march-20-26th-marine-expeditionary-unit-on-ground-in-iraq/>

U. S. Central Command, “March 7: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.”, Press Release, March 7, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1104467/march-7-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, "May 6: CENTCOM announces Yemen counterterrorism strikes." Press Release, May 6, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904591/may-6-centcom-announces-yemen-counterterrorism-strikes/>

U. S. Central Command, "May 8: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.", Press Release, May 8, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1175569/may-8-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, "Nearly 5,000 Iraqis complete Coalition training.", Press Release, February 18, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1088221/nearly-5000-iraqis-complete-coalition-training/>

U. S. Central Command, "Nov. 1: Military airstrikes continue against ISIL terrorists in Syria and Iraq." Press Release, November 1, 2015, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903967/nov-1-military-airstrikes-continue-against-isil-terrorists-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, "November 21: Operation Roundup targets ISIS remnants.", Press Release, November 21, 2018, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1696619/november-21-operation-roundup-targets-isis-remnants/>

U. S. Central Command, "Oct. 1: U.S. Military, Partner Nation Conduct Airstrikes Against ISIL." Press Release, October 1, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904394/oct-1-us-military-partner-nation-conduct-airstrikes-against-isil/>

U. S. Central Command, "Oct. 11: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL in Syria and Iraq." Press Release, October 11, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904378/oct-11-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-in-syria-and-iraq/>

U. S. Central Command, "Oct. 20: Military Airstrikes Continue Against ISIL in Syria and in Iraq." Press Release, October 20, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904369/oct-20-military-airstrikes-continue-against-isil-in-syria-and-in-iraq/>

U. S. Central Command, "Oct. 22: CENTCOM Commander's statement on hostage rescue.", Press Release, October 22, 2015. <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903973/oct-22-centcom-commanders-statement-on-hostage-rescue/>

U. S. Central Command, "Press Releases", <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/>

U. S. Central Command, "Sept. 10: U.S. Military Conducts Airstrike Against ISIL in Support of Defense of Irbil Operations." Press Release, September 10, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904401/sept-10-us-military-conducts-airstrike-against-isil-in-support-of-defense-of-ir/>

U. S. Central Command, "Sept. 19: U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL in Iraq." Press Release, September 19, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904396/sept-19-us-military-conducts-airstrikes-against-isil-in-iraq/>

U. S. Central Command, "Sept. 30: U.S. Military, Partner Nations Conduct Airstrikes Against ISIL in Syria, Iraq.", Press Release, September 30, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904079/sept-30-us-military-partner-nations-conduct-airstrikes-against-isil-in-syria-ir/>

U. S. Central Command, "September 5: Military airstrikes continue against ISIS terrorists in Syria and Iraq.", Press Release, September 5, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1299038/september-5-military-airstrikes-continue-against-isis-terrorists-in-syria-and-i/>

U. S. Central Command, "Statement by Pentagon Press Secretary Peter Cook on U.S. Military Strikes Against Radar Sites in Yemen." Press Release, October 12, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/972282/statement-by-pentagon-press-secretary-peter-cook-on-us-military-strikes-against/>

U. S. Central Command, "Statement by Pentagon Spokesman Capt. Jeff Davis on Airstrikes Against al-Qaida near Idlib, Syria.", Press Release, February 8, 2017,

<https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1081194/statement-by-pentagon-spokesman-capt-jeff-davis-on-airstrikes-against-al-qaida/>

U. S. Central Command, “Statement from Pentagon Press Secretary Peter Cook on airstrike against ISIL Senior Leader.” Press Release, September 16, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/947146/statement-from-pentagon-press-secretary-peter-cook-on-airstrike-against-isil-se/>

U. S. Central Command, “Strike Against AQAP and Abu Khattab al Awlaqi in Yemen.”, Press Release, June 22, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1225928/strike-against-aqap-and-abu-khattab-al-awlaqi-in-yemen/>

U. S. Central Command, “Terrorists killed in U.S. strike.” Press Release, October 26, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/987787/terrorists-killed-in-us-strike/>

U. S. Central Command, “U.S. Central Command announces 3 recent strikes in Yemen.”, Press Release, January 25, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1059762/us-central-command-announces-3-recent-strikes-in-yemen/>

U. S. Central Command, “U.S. Central Command announces recent strikes in Yemen.” Press Release, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1048880/us-central-command-announces-recent-strikes-in-yemen/>

U. S. Central Command, “U.S. Central Command statement on Yemen raid.”, Press Release, February 1, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1068267/us-central-command-statement-on-yemen-raid/>

U. S. Central Command, “U.S. forces conduct counter-terrorism raid”, Press Release, May 23, 2017, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/1190002/us-forces-conduct-counter-terrorism-raid/>

U. S. Central Command, “U.S. Military Conducts Airstrikes Against ISIL Near Irbil, the Mosul Dam.” Press Release, August 16, 2014, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904098/us-military-conducts-airstrikes-against-isil-near-irbil-the-mosul-dam/>

U. S. Central Command, “U.S., GCC nations begin cooperative defense exercise in Qatar.” Press Release, April 22, 2013, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903957/us-gcc-nations-begin-cooperative-defense-exercise-in-qatar/>

U. S. Central Command, “United Arab Emirates and U.S. Central Command host counter-WMD exercise.” Press Release, February 7, 2013, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/903954/united-arab-emirates-and-us-central-command-host-counter-wmd-exercise/>

U. S. Central Command, Statement, January 18, 2016, <https://www.centcom.mil/MEDIA/PRESS-RELEASES/Press-Release-View/Article/904504/jan-18-us-central-command-statement-on-events-surrounding-iranian-detainment-of/>

U. S. Department of Energy, Office of Cybersecurity, Energy Security, and Emergency Response, *Infographic: Strategic Petroleum Reserve*, July 31, 2023, <https://www.energy.gov/ceser/articles/infographic-strategic-petroleum-reserve>

U. S. Department of Energy, Office of Fossil Energy, *Infographic: Strategic Petroleum Reserve, 2020*, Last Accessed on May 10, 2021, <https://www.energy.gov/fe/downloads/infographic-strategic-petroleum-reserve>

U. S. Department of State, “What We Do in Support of the U. S. National Security Strategy”, Bureau of Energy Resources, pp. 1-2, <https://2017-2021.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/What-We-Do-in-Support-of-the-U.S.-National-Security-Strategy.pdf>

U. S. Energy Information Administration, “Global liquefied natural gas trade volumes set a new record in 2022.” Today in Energy, July 5, 2023, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=57000>

[illegible]

U. S. Energy Information Administration, *Table 13. Proved reserves and production of shale natural gas, 2018-2021*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table13.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 13. Shale natural gas proved reserves and production, 2010-2013*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2013/pdf/table_13.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 13. Shale natural gas proved reserves and production, 2014-2017*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_13.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 14. Shale natural gas proved reserves and production, 2008-2011*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_14.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2016-17*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2017/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2017-18*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2018/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil and lease condensate production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2019-20*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table2.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2014-15*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Crude oil production and proved reserves from selected U.S. tight plays, 2015-16*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2016/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2011/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Principal tight oil plays: oil production and proved reserves, 2011-12*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2012/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. Production and proved reserves of crude oil from selected U.S. tight plays, 2018-19*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table2.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 2. U.S. tight oil plays: production and proved reserves, 2013-14*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2014/pdf/table_2.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 5. Total U. S. proved reserves of crude oil and lease condensate, crude oil, and lease condensate, 2005-2015*, Last Accessed on December 1, 2024, https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2015/pdf/table_5.pdf

U. S. Energy Information Administration, *Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2009-2019*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2019/pdf/Table5.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 5. U.S. proved reserves of crude oil and lease condensate, 2011-2021*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2021/pdf/Table5.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Table 9. Total U.S. proved reserves of natural gas, wet after lease separation, 2001-2020*, Last Accessed on December 1, 2024, <https://www.eia.gov/naturalgas/crudeoilreserves/archive/2020/pdf/Table9.pdf>

U. S. Energy Information Administration, *Total Energy*, Last Accessed on August 30, 2023, <https://www.eia.gov/totalenergy/data/flow-graphs/total-energy.php>

U. S. Energy Information Administration, *U. S. Imports by Country of Origin*, Last Accessed on August 30, 2023, https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_move_impcus_a2_nus_epc0_im0_mbbldpd_a.htm

U. S. Energy Information Administration. "U.S. Imports of Crude Oil." Last Accessed on May 10, 2021, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=MCRIMUS1&f=A>

U. S. State Department, Archived Content, 2009-2017, <https://2009-2017.state.gov>

U. S. State Department, Archived Content, 2017-2021, <https://2017-2021.state.gov>

Uppsala Conflict Data Program, "AQAP - Forces of the Presidential Leadership Council." Last Accessed on June 21, 2024, <https://ucdp.uu.se/nonstate/14596>

Uppsala Conflict Data Program, "Government of Australia, Government of United Kingdom, Government of United States of America - Government of Iraq." Last Accessed on June 21, 2024, <https://ucdp.uu.se/statebased/883>

Uppsala Conflict Data Program, "Iran-Israel.", Last Accessed on December 10, 2024, <https://ucdp.uu.se/conflict/14609>

Uppsala Conflict Data Program, "Iraq: Government." Last Accessed on June 21, 2024, <https://ucdp.uu.se/conflict/259>

Uppsala Conflict Data Program, "Saudi Arabia.", Last Accessed on December 10, 2024, <https://ucdp.uu.se/country/670>

Uppsala Conflict Data Program, "Yemen.", Last Accessed on December 10, 2024, <https://ucdp.uu.se/country/678>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2012, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance Dashboard, Iran, Iraq, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Yemen, Oman, Bahrain, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://www.foreignassistance.gov/>

US Foreign Assistance, Bahrain, 2011, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/bahrain/2011/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Kuwait, 2020, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/kuwait/2020/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2013, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2014, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2015, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2016, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2017, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2018, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2019, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Oman, 2020, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/oman/2020/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2013, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2014, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2015, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2016, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2017, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2018, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2019, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Qatar, 2020, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/qatar/2020/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2013, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2014, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2015, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2016, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2017, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2018, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2019, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Saudi Arabia, 2020, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/saudi%20arabia/2020/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2013, Last Accessed on December 5, 2024,
<https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, United Arab Emirates, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/united%20arab%20emirates/2020/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2013, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2013/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2014, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2014/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2015, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2015/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2016, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2016/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2017, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2017/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2018, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2018/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2019, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2019/disbursements/0>

US Foreign Assistance, Yemen, 2020, Last Accessed on December 5, 2024, <https://foreignassistance.gov/cd/yemen/2020/disbursements/0>

Vajda, Tomas L., "U.S. Liquefied Natural Gas: Helping our Friends and Allies while Boosting the U.S. Economy.", Bureau of South and Central Asian Studies, March 30, 2018, <https://2017-2021.state.gov/u-s-liquefied-natural-gas-helping-our-friends-and-allies-while-boosting-the-u-s-economy/>

Warlick, Mary Bruce, "Remarks at the Energy Council 2016 Federal Energy and Environmental Matters Conference.", Principal Deputy Assistant Secretary, Bureau of Energy Resources, March 4, 2016, <https://2009-2017.state.gov/e/enr/rls/254759.htm>

Westerdale, Richard W. II, "Remarks at the Platts 40th Coal Marketing Conference." Bureau of Energy Resources, September 26, 2017, <https://2017-2021.state.gov/remarks-and-releases-bureau-of-energy-resources/remarks-at-the-platts-40th-coal-marketing-conference/>

Zenko, Micah, "Obama's Final Drone Strike Data." Blog post, Council on Foreign Relations, January 20, 2017, <https://www.cfr.org/blog/obamas-final-drone-strike-data>

8.5. Извори са интернета на којима су доступна саопштења и транскрипти анализирани у дисертацији

Barack Obama, *Address Before a Joint Session of Congress on the State of the Union*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303424>

Barack Obama, *Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305034>

Barack Obama, *Address to the Nation on United States Counterterrorism Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/313213>

Barack Obama, *Address to the Nation on United States Strategy To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant Terrorist Organization (ISIL)*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307345>

Barack Obama, *Annex to U.S.-Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/321764>

Barack Obama, *Background Briefing by Senior Administration Officials on Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307261>

Barack Obama, *Background Briefing by Senior Administration Officials on the State Visit of President Hollande of France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304844>

Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials Previewing the President's Address to the Nation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307670>

Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311465>

Barack Obama, *Background Conference Call by Senior Administration Officials on Airstrikes in Syria*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307759>

Barack Obama, *Background Conference Call on the Administration's Request for Overseas Contingency Operations and Deployment of Additional U.S. Military Personnel to Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308406>

Barack Obama, *Commencement Address at the United States Military Academy in West Point, New York*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305525>

Barack Obama, *Commencement Address at the United States Naval Academy in Annapolis, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304475>

Barack Obama, *Interview of President Obama and Secretary of State Clinton with Steve Kroft of CBS's "60 Minutes"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309834>

Barack Obama, *Interview with Charlie Rose*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331731>

Barack Obama, *Interview with George Stephanopoulos of ABC News "This Week"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309853>

Barack Obama, *Interview with George Stephanopoulos of ABC's "This Week"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309863>

Barack Obama, *Interview with Jake Horowitz of Mic*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331697>

Barack Obama, *Interview with Jeffery Goldberg of The Atlantic*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323779>

Barack Obama, *Interview with Mika Brzezinski of MSNBC's "Morning Joe"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309861>

Barack Obama, *Interview with Nadia Bilbassy-Charters of Al Arabiya News Channel*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326798>

Barack Obama, *Interview With Steve Inskeep of National Public Radio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326343>

Barack Obama, *Interview with Steve Inskeep of National Public Radio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327086>

Barack Obama, *Joint Statement by President Barack Obama and Crown Prince Mohammed bin Zayed Al Nahyan of Abu Dhabi, Deputy Supreme Commander of the Armed Forces of the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303975>

Barack Obama, *Joint Statement by President Barack Obama and Prime Minister Nuri al-Maliki of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305087>

Barack Obama, *Joint Statement by President Obama and Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310168>

Barack Obama, *Joint Statement—United States-Gulf Cooperation Council Second Summit Leaders Communique*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318237>

Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Deployment of United States Armed Forces Personnel to Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305991>

Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308183>

Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployments of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304744>

Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320724>

Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/317673>

Barack Obama, *Letter to Congressional Leaders on the War Powers Resolution Report for Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319121>

Barack Obama, *Message to Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304222>

Barack Obama, *Message to Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304077>

Barack Obama, *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to the Stabilization of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304377>

Barack Obama, *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311152>

Barack Obama, *Message to the Congress on Submitting Proposed Legislation To Authorize the Use of Military Force Against the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization*,

Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309549>

Barack Obama, *On-the-Record Conference Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, Colin Kahl, the National Security Advisor to the Vice President, and Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and the Gulf Region Previewing the GCC Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310214>

Barack Obama, *On-the-Record Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications; Rob Malley, NSC Coordinator for the Middle East, North Africa and Gulf Region; and Dan Shapiro, U.S. Ambassador to Israel to Preview Visit of Israeli Prime Minister Netanyahu*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312473>

Barack Obama, *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304638>

Barack Obama, *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311456>

Barack Obama, *Press Briefing by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, on the President's Trip to the United Nations General Assembly*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305010>

Barack Obama, *Press Briefing by Deputy National Security Advisor Ben Rhodes. Senior Director for European Affairs Charles Kupchan, and Coordinator for the Middle East and North Africa Rob Malley to Preview the President's Travel to Saudi Arabia, the United Kingdom, and Germany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318072>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303851>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney, National Security Advisor Susan Rice, and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305413>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305022>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304489>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306142>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304921>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303597>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305139>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305015>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Jay Carney*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304550>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312144>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311046>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318093>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Special Envoy for the Global Coalition to Counter ISIL, Brett McGurk*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320274>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest and Chairman of the Council of Economic Advisers Jason Furman*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308351>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307645>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310219>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307666>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306170>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310371>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311085>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/n.ode/310637>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310225>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309618>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311462>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319284>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307638>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305605>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310222>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318059>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318365>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309205>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307625>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309399>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309397>

[illegible]

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310377>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307270>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311974>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310814>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/317774>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309217>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311474>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312137>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311920>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308296>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319579>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310816>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/320968>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/315358>

Barack Obama, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest, Secretary of Commerce Penny Pritzker, Deputy National Security Advisor Ben Rhodes, Counselor to the President John Podesta, and CEO of Mastercard Ajay Banga*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309208>

Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz and Deputy National Security Advisor Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307278>

Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306175>

Barack Obama, *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312431>

Barack Obama, *Press Briefing by Senior Administration Officials on the President's Bilateral Meeting with His Majesty King Abdullah of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305426>

Barack Obama, *Press Call by Ben Rhodes, Deputy National Security Advisor for Strategic Communications, and Jeff Prescott, Senior Director for the Middle East, NSC, on the Upcoming Visit of King Salman of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312406>

Barack Obama, *Press Call by Senior Administration Officials on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311950>

Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Jay Carney and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305388>

Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest and Deputy National Security Advisor for Strategic Communications Ben Rhodes*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309210>

Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308224>

Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311957>

Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311161>

Barack Obama, *Press Gaggle by Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310392>

Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319303>

Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Eric Schultz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311047>

Barack Obama, *Press Gaggle by Principal Deputy Press Secretary Josh Earnest*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305007>

Barack Obama, *Press Release - Excerpts of the President's State of the Union Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336622>

Barack Obama, *Press Release - Statement by National Security Council Spokesperson Ned Price on the Terrorist Attacks in Jeddah, Qatif, and Medina, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318066>

Barack Obama, *Press Release - Statement by NSC Spokesperson Bernadette Meehan on the Situation in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310227>

Barack Obama, *Press Release - Statement by NSC Spokesperson Bernadette Meehan on the Conclusion of Operation Decisive Storm*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310233>

Barack Obama, *Remarks and a Question-and-Answer Session at a Young Leaders of the United Kingdom Town Hall Meeting in London, England*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318162>

Barack Obama, *Remarks and a Question-and-Answer Session During a Live Webcast on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311244>

Barack Obama, *Remarks at a Democratic Congressional Campaign Committee/Democratic Senatorial Campaign Committee Fundraiser in Beverly Hills, California*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304379>

Barack Obama, *Remarks at a Roundtable Discussion With Veterans and Gold Star Mothers on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310466>

Barack Obama, *Remarks at American University*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310518>

Barack Obama, *Remarks at National Defense University*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304467>

Barack Obama, *Remarks at Northwestern University in Evanston, Illinois*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307783>

Barack Obama, *Remarks at the American Legion National Convention in Charlotte, North Carolina*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307169>

Barack Obama, *Remarks at the Jerusalem International Convention Center in Jerusalem, Israel*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304120>

Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice at the Human Rights First Annual Summit*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351453>

Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice at the New America Foundation*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351460>

Barack Obama, *Remarks by National Security Advisor Susan E. Rice on the 2015 National Security Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336637>

Barack Obama, *Remarks by White House Chief of Staff Denis McDonough at the J Street Annual Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336607>

Barack Obama, *Remarks During a Question-and-Answer Session With Reporters in Riyadh, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318144>

Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With President Vladimir V. Putin of Russia in Lough Erne, Northern Ireland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304459>

Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Anthony J. Abbott of Australia and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305708>

Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304298>

Barack Obama, *Remarks Following a Meeting With Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310920>

Barack Obama, *Remarks in Austin, Texas*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305648>

Barack Obama, *Remarks in Edgartown, Massachusetts*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307105>

Barack Obama, *Remarks on International Diplomatic Efforts To Prevent Iran From Developing Nuclear Weapons*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310649>

Barack Obama, *Remarks on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312620>

Barack Obama, *Remarks on the Multilateral Agreement To Prevent Iran From Developing a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311378>

Barack Obama, *Remarks on the National Economy and the Situations in Iraq and Ukraine and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/242670>

Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305826>

Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307097>

Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305721>

Barack Obama, *Remarks on the Situation in Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307088>

Barack Obama, *Remarks on the Situations in Iraq and Ferguson, Missouri, and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307299>

Barack Obama, *Remarks on United States Efforts To Combat the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311206>

Barack Obama, *Remarks on United States Strategy To Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization at the Department of the Treasury*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318304>

Barack Obama, *Remarks on United States Strategy To Counter the Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) Terrorist Organization at the Central Intelligence Agency in Langley, Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318117>

Barack Obama, *Remarks Prior to a Meeting With King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310351>

Barack Obama, *Remarks Prior to a Meeting With President Toomas H. Ilves of Estonia, President Andris Berzins of Latvia, and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304811>

Barack Obama, *Remarks to the Business Roundtable and a Question-and-Answer Session*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308017>

Barack Obama, *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304410>

Barack Obama, *Remarks With King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia Following a Meeting With Gulf Cooperation Council Leaders in Riyadh, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/318137>

Barack Obama, *Remarks With Prime Minister Narendra Modi of India in New Delhi, India, and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/309156>

Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306313>

Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on Robert Levinson*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303976>

Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on the Election in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/303998>

Barack Obama, *Statement by the Press Secretary on the Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306338>

Barack Obama, *Statement on the Death of Luke Somers*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308116>

Barack Obama, *The President's New Conference at the Pentagon in Arlington, Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319003>

Barack Obama, *The President's News Conference at Camp David, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311153>

Barack Obama, *The President's News Conference in Newport, Wales*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308256>

Barack Obama, *The President's News Conference in Panama City, Panama*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310165>

Barack Obama, *The President's News Conference With King Abdullah II of Jordan in Amman, Jordan*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304129>

Barack Obama, *The President's News Conference With President Benigno S. Aquino III of the Philippines in Manila, Philippines*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306104>

Barack Obama, *The President's News Conference With President François Hollande of France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311533>

Barack Obama, *The President's News Conference With President Toomas Hendrik Ilves of Estonia in Tallinn, Estonia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308208>

Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/311252>

Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/312033>

Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/308467>

Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/306097>

Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304232>

Barack Obama, *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/304636>

Barack Obama, *The President's Weekly Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/307524>

Barack Obama, *The President's Weekly Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/310690>

Barack Obama, *Videotaped Remarks on the Observance of Nowruz*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/305548>

Blinken, Antony J., "Iran Nuclear Negotiations: Status of Talks and the Role of Congress.", Testimony, Deputy Secretary of State, Written Statement Before the Senate Committee on Foreign Relations, Washington, DC, January 21, 2015, <https://2009-2017.state.gov/s/d/2015/236156.htm>

Burns, William J., "A Renewed Agenda for U.S.-Gulf Partnership.", Deputy Secretary of State, Center for Strategic and International Studies, Washington, DC, February 19, 2014, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2014/221809.htm>

Burns, William J., "Remarks at the Friends of Yemen Ministerial.", Deputy Secretary, March 7, 2013, <https://2009-2017.state.gov/s/d/former/burns/remarks/2013/205807.htm>

Donald J. Trump (1st Term), *Address Before a Joint Session of the Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323680>

Donald J. Trump (1st Term), *Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332430>

Donald J. Trump (1st Term), *Background Press Call by Senior Administration Officials on Iran Sanctions*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336075>

Donald J. Trump (1st Term), *Background Press Call on Iran Sanctions*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331997>

Donald J. Trump (1st Term), *Donald J. Trump Event Timeline*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/369104>

Donald J. Trump (1st Term), *Excerpts from President Donald J. Trump's Remarks at a Make America Great Again Peaceful Protest in Rochester, Minnesota*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347257>

Donald J. Trump (1st Term), *Executive Order 13949—Blocking Property of Certain Persons With Respect to the Conventional Arms Activities of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343879>

Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Imposing Sanctions on the Supreme Leader of Iran and the Worst Elements of the Iranian Regime*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334373>

Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Working to Bring Iran's Oil Exports to Zero*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334553>

Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Cutting Off Funds the Iranian Regime Uses to Support Its Destructive Activities Around the World*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334225>

Donald J. Trump (1st Term), *Fact Sheet - President Donald J. Trump Is Protecting The Nation by Modernizing and Expanding Sanctions to Combat Terrorism*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334084>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview With Brian Kilmeade of Fox News Radio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331286>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview With Chris Plante of WMAL Radio in Washington, District of Columbia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331289>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Chuck Todd of NBC News*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368899>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview with David Muir of ABC News' "World News Tonight"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368909>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Forbes Magazine Editor Randall Lane and Chief Product Officer Lewis D'Vorkin*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332169>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Leslie Stahl of CBS News "60 Minutes"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332404>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview with Philip Rucker and Josh Dawsey of The Washington Post*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368918>

Donald J. Trump (1st Term), *Interview with TIME Magazine*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/368900>

Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and King Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328393>

Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump and Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333700>

Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement by President Trump, Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel, and Crown Prince Mohammed bin Zayed Al Nahayyan of Abu Dhabi, Deputy Supreme Commander of the Armed Forces of the United Arab Emirates, on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343287>

Donald J. Trump (1st Term), *Joint Statement on the Extraordinary Summit of the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf and the United States of America*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328394>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332923>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Continuation of the National Emergency With Respect to Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327095>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on Reimposing Certain Sanctions With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333127>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342025>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329148>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333080>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333624>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Global Deployment of United States Combat-Equipped Armed Forces*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333313>

Donald J. Trump (1st Term), *Letter to Congressional Leaders on the Deployment of Additional United States Armed Forces to Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335045>

Donald J. Trump (1st Term), *Memorandum on Reforming Developing-Country Status in the World Trade Organization*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333749>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333543>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to the Stabilization of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333045>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Congress on Continuation of the National Emergency With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333383>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to Saudi Arabia, the United Kingdom, Spain, and Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333753>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding Congressional Disapproval of the Proposed Transfer of Certain Defense Articles and Services to the United Arab Emirates, United Kingdom, and France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333754>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation Regarding the Removal of United States Armed Forces From Hostilities in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333469>

Donald J. Trump (1st Term), *Message to the Senate Returning Without Approval Legislation To Terminate the Use of United States Armed Forces in Hostilities Against Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341929>

Donald J. Trump (1st Term), *National Security Presidential Memorandum on Ceasing United States Participation in the Joint Comprehensive Plan of Action and Taking Additional Action To Counter Iran's Malign Influence and Deny Iran All Paths to a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333015>

Donald J. Trump (1st Term), *Pool Reports of January 3, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/349668>

Donald J. Trump (1st Term), *Pool Reports of January 5, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/349683>

Donald J. Trump (1st Term), *Pool Reports of November 17, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/352426>

Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump Has Restored American Leadership On The World Stage*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335947>

Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335977>

Donald J. Trump (1st Term), *President Donald J. Trump's 500 Days of Winning on the World Stage*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335945>

Donald J. Trump (1st Term), *President Donald Trump is Rebuilding American Strength and Confronting Threats*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335982>

Donald J. Trump (1st Term), *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327631>

Donald J. Trump (1st Term), *Presidential Determination Pursuant to Section 1245(d)(4)(B) and (C) of the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342021>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342137>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343305>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Kayleigh McEnany*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343589>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336049>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331989>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335860>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334589>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders and Chief of Staff General John Kelly*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331352>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sarah Sanders, National Security Advisor H.R. McMaster, and U.N. Ambassador Nikki Haley*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331115>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323684>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326486>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326518>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327604>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328708>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer and Assistant to the President for Homeland Security and Counterterrorism Tom Bossert*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327612>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326602>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Principal Deputy Press Secretary Sarah Sanders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329536>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin on Iran Sanctions*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335382>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of Defense Mark Esper in Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335213>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by Secretary of State Mike Pompeo and Secretary of the Treasury Steven Mnuchin*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334017>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing by U.S. Ambassador to the United Nations Nikki Haley*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331344>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Briefing on the President's Agenda at the U.N. General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346040>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Gaggle by Press Secretary Sean Spicer*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326570>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - A Look at the U.S. Strategy for Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334573>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - Joint Statement from U.S. National Security Advisor Ambassador John Bolton and UAE National Security Advisor Sheikh Tahnoun bin Zayed Al Nahyan*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334394>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - National Economic Council Director Gary Cohn and National Security Advisor H.R. McMaster on "The Trump Vision for America Abroad"*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/350972>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump's Foreign Policy Puts America First*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332200>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump is Promoting Free, Fair, and Reciprocal Trade*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332196>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump at the United Nations General Assembly: Outlining an America First Foreign Policy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331671>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump's New Strategy on Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331691>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump Unleashes America's Energy Potential*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329473>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - President Donald J. Trump is Awarding the Legion of Merit, Degree Chief Commander*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343810>

Donald J. Trump (1st Term), *Press Release - Statement by the National Security Advisor on the Iranian Ballistic Missile Launch*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322952>

Donald J. Trump (1st Term), *Proclamation 10139—Adjusting Imports of Aluminum Into the United States*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347872>

Donald J. Trump (1st Term), *Proclamation 9932—Suspension of Entry as Immigrants and Nonimmigrants of Senior Officials of the Government of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333904>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with King Salman Bin Abdulaziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328924>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Calls with Leaders of the Gulf Cooperation Council*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331083>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with Crown Prince Mohamed bin Salman of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329376>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout Of President Donald J. Trump's Meeting With Emir Tamim Bin Hamad Al Thani*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335469>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with King Salman of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331467>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with President Emmanuel Macron of France*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335489>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Call with Amir Sheikh Tameem Bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329155>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Meetings with Saudi Arabia's Leaders*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327806>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of President Donald J. Trump's Meeting with Emir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331237>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with Abu Dhabi Crown Prince Sheikh Muhammad bin Zayid Al Nahayyan of the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322289>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with His Highness Sheikh Sabah Al-Ahmad Al-Jabir Al-Sabah, the Amir of Kuwait*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323759>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with Prime Minister Haider al-Abadi of Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/323763>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Call with King Salman bin Abd Al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322265>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the President's Meeting with Mohammed bin Salman Abdulaziz Al Saud, Deputy Crown Prince and Minister of Defense of the Kingdom of Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326401>

Donald J. Trump (1st Term), *Readout of the Trilateral Meeting of the National Security Advisors of the United States of America, the Kingdom of Saudi Arabia, and the United Arab Emirates*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335527>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks and a Question-and-Answer Session at a Fox News Town Hall in Green Bay, Wisconsin*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/342214>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks and a Question-and-Answer Session at the World Economic Forum in Davos, Switzerland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331838>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make America Great Again Rally" in Cedar Rapids, Iowa*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330936>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Columbia, Missouri*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332451>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make American Great Again" Rally in Rio Rancho, New Mexico*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/351211>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Wheeling, West Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332459>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Briefing by Secretary of Homeland Security Kirstjen M. Nielsen and Federal Emergency Management Agency Administrator W. Brock Long on Hurricane Michael and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332721>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Cabinet Meeting and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333712>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Flag Presentation Ceremony*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333718>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a Roundtable Discussion on Protecting American Workers in Duluth, Minnesota*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332608>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341744>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341781>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341716>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341774>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341773>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at a White House Coronavirus Task Force Press Briefing*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341742>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the American Legion National Convention in Reno, Nevada*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331394>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks by National Security Advisor Ambassador Robert O'Brien at the ZOA's 2019 Justice Louis D. Brandeis Award Dinner in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335241>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks During a Meeting With Administration Officials and Members of Congress on Trade*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332250>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks During a Video Teleconference With United States Servicemembers and Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347193>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Following a Security Briefing and an Exchange With Reporters in Bedminster, New Jersey*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330947>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Meeting With Vice Premier Liu He of China and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332905>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Teleconference Call With United States Servicemembers and an Exchange With Reporters in Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332775>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Town Hall Meeting with George Stephanopoulos of ABC News at the National Constitution Center in Philadelphia, Pennsylvania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345477>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Videoconference Call With United States Servicemembers From Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331883>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in a Videoconference Call With United States Servicemembers and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332791>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Richmond, Kentucky*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332728>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Camp David, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332819>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters at Joint Base Andrews, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332758>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Camp David, Maryland*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333652>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in an Exchange With Reporters Prior to Departure for Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332774>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks in Cincinnati, Ohio*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330940>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on American Energy and Manufacturing at the Shell Pennsylvania Chemicals Plant in Monaca, Pennsylvania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333787>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on China-United States Trade and an Exchange With Reporters Prior to Departure for Lake Charles, Louisiana*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333952>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Department of Health and Human Services State Opioid Response Grants and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333829>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Energy Production in Midland, Texas*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343234>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Proposed National Environmental Policy Act Regulations and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335439>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing a Memorandum on Promoting the Reliable Supply and Delivery of Water in the West and an Exchange With Reporters in Scottsdale, Arizona*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332738>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing an Executive Order on Strengthening Buy-American Preferences for Infrastructure Projects and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332889>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing Executive Orders on Transparency in Federal Guidance and Enforcement and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333943>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing the Executive Order on Iran Sanctions and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333654>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on Signing the Paycheck Protection Program and Health Care Enhancement Act and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341810>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the 2017 National Security Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331872>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Full Normalization of Relations Between Israel and the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343282>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Normalization of Relations Between Israel and the Kingdom of Bahrain*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343781>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Normalization of Relations Between Sudan and Israel and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346070>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on the Situation in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335438>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on United States Military Operations in Syria*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332524>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks on United States Missile Defense Policy at the Pentagon in Arlington, Virginia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332822>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Luncheon With Crown Prince Muhammad bin Salman bin Abd al-Aziz Al Saud of Saudi Arabia and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332501>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332518>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331294>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332674>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Amir Tamim bin Hamad Al Thani of Qatar and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333699>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa of Bahrain and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333859>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel in Jerusalem*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330905>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Shinzo Abe of Japan and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332589>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Kyriakos Mitsotakis of Greece and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335437>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Mustafa al-Kadhimi of Iraq and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343385>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Justin P.J. Trudeau of Canada and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333647>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Scott Morrison of Australia and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333872>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Secretary General Jens Stoltenberg of the North Atlantic Treaty Organization and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332562>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a Meeting With Senior Military Leaders and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331254>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to a New Year's Eve Celebration and an Exchange With Reporters in Palm Beach, Florida*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335129>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks Prior to an Expanded Bilateral Meeting With Secretary General Jens Stoltenberg of the North Atlantic Treaty Organization and an Exchange With Reporters*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332563>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the Ministers of the Global Coalition To Defeat the Islamic State of Iraq and Syria at the Department of State*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332893>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331184>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332698>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to the United Nations General Assembly in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333895>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Al Asad Air Base in Al Anbar Province, Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332792>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Marine Corps Air Station Miramar, California*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332494>

Donald J. Trump (1st Term), *Remarks to United States Troops at Naval Air Station Sigonella, Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328711>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Attacks on U.S. Diplomatic Facilities in Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/336218>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Cooperation between the United States, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates on Energy and Iran Policies*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334823>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Iran Protests*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331937>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Iranian Aggression Against Saudi Arabia and Israel*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335624>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Iran's Decision to Resume Enrichment of Uranium*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334332>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on Protests in Iraq*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335237>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary on the Humanitarian Crisis in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331628>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary Regarding the Violence and Humanitarian Conditions in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331965>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary Regarding President Donald J. Trump's Nomination for the 2021 Nobel Peace Prize*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343577>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement by the Press Secretary Regarding the Designations of the UAE and the Kingdom of Bahrain as Major Security Partners of the United States*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347746>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.R. 2456 (House Amendment to Senate Amendment to H.R. 550) - Repeal of the Authorization for Use of Military Force Against Iraq of 2002*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343211>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.R. 244 — Consolidated Appropriations Act, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327607>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.R. 3219 - Make America Secure Appropriations Act, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330831>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.Con.Res. 83 - Directing the President Pursuant to Section 5(c) of the War Powers Resolution to Terminate the Use of United States Armed Forces to Engage in Hostilities in or Against Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335268>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: H.J. Res. 37 - Directing the President to Remove United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335314>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: Multiple Senate Joint Resolutions Disapproving Proposed Exports of Certain Defense Articles and Services to Multiple Countries*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335300>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 54 - To Direct the Removal of United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by the Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348629>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 54 - To Direct the Removal of United States Armed Forces from Hostilities in the Republic of Yemen that Have Not Been Authorized by the Congress*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335326>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 20 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Bahrain of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335304>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 65 - Relating to the Disapproval of the Proposed Export to the Government of the Kingdom of Bahrain of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335328>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 26 - Relating to the Disapproval of the Proposed Sale to the Government of Qatar of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335305>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement of Administration Policy: S.J. Res. 37 - Providing for Congressional Disapproval of the Proposed Export to the United Arab Emirates, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the Republic of France of Certain Defense Articles and Services*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335302>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Imposing Sanctions With Respect to the Iron, Steel, Aluminum, and Copper Sectors of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333520>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on New United States Actions To Restrict Iran's Nuclear, Ballistic Missile, and Conventional Weapons Pursuits*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343878>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Standing With Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333286>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the 2017 National Security Strategy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331873>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331804>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Reimposition of United States Sanctions With Respect to Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333125>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Release of Danny Burch From Captivity in Yemen*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333458>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on the Release of Xiyue Wang From Detention in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335088>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement on Vetoing Legislation To Terminate the Use of United States Armed Forces in Hostilities Against Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341928>

Donald J. Trump (1st Term), *Statement Regarding Executive Order To Impose Sanctions With Respect to Additional Sectors of Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335397>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference in New York City*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332706>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Klaus Iohannis of Romania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329207>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Amir Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah of Kuwait*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331142>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With Prime Minister Giuseppe Conte of Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332652>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Sergio Mattarella of Italy*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333967>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference With President Kersti Kaljulaid of Estonia, President Raimonds Vejonis of Latvia, and President Dalia Grybauskaitė of Lithuania*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332513>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343298>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343453>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's News Conference*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343773>

Donald J. Trump (1st Term), *The President's Weekly Address*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/327808>

Donald J. Trump (1st Term), *Trump Campaign Press Release - Joe Biden Alienated and Endangered Israel, Our Key Ally*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345841>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of April 13, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341378>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 18, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340592>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 18, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345413>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 7, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340581>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of August 8, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341129>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 20, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340625>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 24, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340629>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of December 30, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340543>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of February 2, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340210>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of January 5, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341279>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of June 22, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341082>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of June 24, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341084>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of June 6, 2017*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340336>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of March 21, 2018*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340777>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of May 19, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341048>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of October 23, 2020*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348141>

Donald J. Trump (1st Term), *Tweets of October 7, 2019*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341189>

Donald J. Trump (1st Term), *White House Statement on American Citizens Unjustly Detained in Iran*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329613>

Donald J. Trump (1st Term), *White House Statement on Iranian-Supported Missile Attacks Against Saudi Arabia*, Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project, <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331463>

Fannon, Francis R., “Briefing with Assistant Secretary for Energy Resources Francis R. Fannon On U.S. Diplomacy in Oil Markets.”, Bureau of Energy Resources, April 15, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-for-energy-resources-francis-r-fannon-on-u-s-diplomacy-in-oil-markets/>

Fannon, Francis R., “Remarks at the Abu Dhabi International Petroleum Exhibition.”, Bureau of Energy Resources, November 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/keynote-remarks-at-the-abu-dhabi-international-petroleum-exhibition-conference/>

Hood, Joey, and David Copley, “Principal Deputy Assistant Secretary Joey Hood and Deputy Assistant Secretary for Iraq David Copley, Bureau of Near Eastern Affairs On the Recent U.S.-Iraq Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, August 25, 2020, <https://2017-2021.state.gov/principal-deputy-assistant-secretary-joey-hood-and-deputy-assistant-secretary-for-iraq-david-copley-bureau-of-near-eastern-affairs-on-the-recent-u-s-iraq-strategic-dialogue/>

Hook, Brian H., “Briefing with Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook on Depriving Iran of Weapons of War.”, Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary, April 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-on-depriving-iran-of-the-weapons-of-war/>

Hook, Brian, “Briefing with Special Representative for Iran Brian Hook.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 2, 2018, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-iran-brian-hook/>

Hook, Brian, “Special Representative Brian Hook Remarks at Asia Society.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 23, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-brian-hook-remarks-at-asia-society/>

Hook, Brian, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 4, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook/>

Hook, Brian, “Special Representative for Iran and Senior Advisor to the Secretary Brian Hook.”, Bureau of Near Eastern Affairs, October 11, 2019, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-iran-and-senior-advisor-to-the-secretary-brian-hook-2/>

Hook, Brian, “The Iranian Regime’s Transfer of Arms to Proxy Groups and Ongoing Missile Development.”, Special Representative for Iran and Senior Policy Advisor to the Secretary of State, November 29, 2018, <https://2017-2021.state.gov/the-iranian-regimes-transfer-of-arms-to-proxy-groups-and-ongoing-missile-development-2/>

Jeffrey, James F., “Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS James Jeffrey on the Virtual Meeting of Ministers of the Global Coalition to Defeat ISIS Small Group.” Special Representative for Syria Engagement and Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS, June 5, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-special-representative-for-syria-engagement-and-special-envoy-to-the-global-coalition-to-defeat-isis-ambassador-james-jeffrey-on-readout-from-the-virtual-meeting-of-ministers-of-the-glob/>

Jeffrey, James, “Special Representative for Syria Engagement and Special Envoy for the Global Coalition to Defeat ISIS James Jeffrey.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 23, 2020, <https://2017-2021.state.gov/special-representative-for-syria-engagement-and-special-envoy-for-the-global-coalition-to-defeat-isis-james-jeffrey/>

Jeffrey, James, and Nathan Sales, “Special Envoy for the Global Coalition to Defeat ISIS Ambassador James F. Jeffrey And Counterterrorism Coordinator Ambassador Nathan A. Sales.”, August 1, 2019,

<https://2017-2021.state.gov/special-envoy-for-the-global-coalition-to-defeat-isis-ambassador-james-f-jeffrey-and-counterterrorism-coordinator-ambassador-nathan-a-sales/>

Kerry, John, "Interview With Kim Ghattas of BBC." Secretary of State, June 24, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/06/228345.htm>

Kerry, John, "Iran Nuclear Agreement Review.", Testimony, Secretary of State, Opening Remarks Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, July 23, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/07/245221.htm>

Kerry, John, "Iraqi Parliamentary Election." Press Statement, Secretary of State, U. S. Department of State, Washington, DC, April 30, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/04/225401.htm>

Kerry, John, "Joint Press Availability With Bahraini Foreign Minister Sheikh Khalid bin Ahmed al-Khalifa.", Secretary of State, April 7, 2016, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255568.htm>

Kerry, John, "Press Availability in Baghdad, Iraq.", Press Availability, Secretary of State, April 8, 2016, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255619.htm>

Kerry, John, "Press Availability in Baghdad, Iraq.", Secretary of State, September 10, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/09/231438.htm>

Kerry, John, "Press Availability on Syria and Iraq." Secretary of State, June 23, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/06/228327.htm>

Kerry, John, "Press Availability With Saudi Arabian Foreign Minister Saud al-Faisal.", Secretary of State, March 5, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238177.htm>

Kerry, John, "Remarks at the World Economic Forum.", Secretary of State, Davos, January 24, 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/01/220605.htm>

Kerry, John, "Remarks on Nuclear Agreement With Iran.", Secretary of State, September 2, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/09/246574.htm>

Kerry, John, "Remarks With Qatari Foreign Minister Khalid al-Attiyah After Their Meeting.", Secretary of State, Washington, DC, February 2, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/02/237084.htm>

Kerry, John, "Remarks with Saudi Arabian Foreign Minister Saud al-Faisal.", Remarks, Secretary of State, November 4, 2013, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/11/216236.htm>

Kerry, John, "Remarks With Saudi Foreign Minister Adel Al-Jubeir.", Secretary of State, Washington, DC, February 8, 2016, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2016/02/252265.htm>

Kerry, John, "Remarks With Saudi Foreign Minister Prince Saud al-Faisal After Their Meeting.", Secretary of State, June 25, 2013, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2013/06/211092.htm>

Kerry, John, and Ernest Moniz, "The Case for the Nuclear Deal With Iran.", Op-Ed, Secretary of State, Secretary of Energy, The Washington Post, July 22, 2015, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2015/07/245158.htm>

Malinowski, Tom, "Seizing the Post-ISIL Opportunity for Democracy and Inclusion.", Assistant Secretary, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, February 11, 2015, <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/rm/2015/237814.htm>

Mull, Stephen D., "Implementation of the Joint Comprehensive Plan of Action.", Ambassador, Lead Coordinator for Iran Nuclear Implementation, Washington, DC, January 21, 2016, <https://2009-2017-fpc.state.gov/251645.htm>

Nauert, Heather, "Situation on the Yemeni Island of Socotra.", Acting Under Secretary for Public Diplomacy and Department Spokesperson, May 9, 2018, <https://2017-2021.state.gov/situation-on-the-yemeni-island-of-socotra/>

Office of the Spokesperson, "Assistant Secretary Fannon Travel to the United Arab Emirates.", Bureau of Near Eastern Affairs, November 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-fannon-travel-to-the-united-arab-emirates/>

Office of the Spokesperson, “Assistant Secretary for Energy Resources Francis R. Fannon Returns to Abu Dhabi.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-energy-resources-francis-r-fannon-returns-to-abu-dhabi/>

Office of the Spokesperson, “Background Briefing on Meeting with Saudi Officials.”, Bureau of Near Eastern Affairs, July 10, 2018, <https://2017-2021.state.gov/background-briefing-on-meeting-with-saudi-officials/>

Office of the Spokesperson, “Background Briefing on P5+1 Talks.”, Bureau of Near Eastern Affairs, Special Briefing, Senior U.S. Administration Official, April 9, 2014, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/04/224624.htm>

Office of the Spokesperson, “Briefing With Senior State Department Official On the Office of the Inspector General’s Report on Certification for Arms Sales to Saudi Arabia, the United Arab Emirates, and Jordan.”, Bureau of Near Eastern Affairs, August 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-senior-state-department-official-on-the-office-of-the-inspector-generals-report-on-certification-for-arms-sales-to-saudi-arabia-and-the-united-arab-emirates/>

Office of the Spokesperson, “Deputy Secretary Sullivan and USAID Administrator Green’s Meeting with Humanitarian Organizations on Yemen.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 28, 2019, <https://2017-2021.state.gov/deputy-secretary-sullivan-and-usaid-administrator-greens-meeting-with-humanitarian-organizations-on-yemen-2/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement by Middle East Strategic Alliance (MESA).” Bureau of Near Eastern Affairs, September 18, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-middle-east-strategic-alliance-mesa/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement by Saudi Arabia, the United Arab Emirates, the United Kingdom, and the United States on Yemen and the Region.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 24, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-saudi-arabia-the-united-arab-emirates-the-united-kingdom-and-the-united-states-on-yemen-and-the-region/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement by the Government of the United States of America and Kuwait on the Second United States-Kuwait Strategic Dialogue “Continued Commitment on Long-Term Partnership”.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 8, 2017, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-by-the-governments-of-the-united-states-of-america-and-kuwait-on-the-second-united-states-kuwait-strategic-dialogue-continued-commitment-to-long-term-partnership/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the Fourth United States-Kuwait Strategic Dialogue.” Bureau of Near Eastern Affairs, November 27, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-fourth-united-states-kuwait-strategic-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the Third U.S.-Qatar Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 18, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-third-u-s-qatar-strategic-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement of the United States-Bahrain Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-united-states-bahrain-strategic-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Second United States-Qatar Strategic Dialogue “Forward Together”.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-second-united-states-qatar-strategic-dialogue-forward-together/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Seventh U.S.-UAE Economic Policy Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-seventh-u-s-uae-economic-policy-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Sixth U.S.-U.A.E. Economic Policy Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 24, 2019, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-sixth-u-s-uae-economic-policy-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the Third United States-Kuwait Strategic Dialogue “Enhancing Our Strategic Partnership.”, Bureau of Near Eastern Affairs, March 20, 2019,

<https://2017-2021.state.gov/joint-statement-of-the-third-united-states-kuwait-strategic-dialogue-enhancing-our-strategic-partnership/>

Office of the Spokesperson, “Joint Statement on the U.S.-Iraq Strategic Dialogue.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 11, 2020, <https://2017-2021.state.gov/joint-statement-on-the-u-s-iraq-strategic-dialogue/>

Office of the Spokesperson, “Middle East Strategic Alliance General Conference.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/middle-east-strategic-alliance-general-conference/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Michael R. Pompeo’s Phone Call with Iraqi Prime Minister Adil Abd al-Mahdi.”, Bureau of Near Eastern Affairs, June 14, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-phone-call-with-iraqi-prime-minister-adil-abd-al-mahdi/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Call with Qatari Foreign Minister Sheikh Mohammed bin Abdulrahman Al Thani.”, Bureau of Near Eastern Affairs, May 16, 2018, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-call-with-qatari-foreign-minister-al-thani/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Call with Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman al Saud.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-call-with-saudi-crown-prince-mohammed-bin-salman-al-saud-3/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Call with Saudi Foreign Minister Faisal bin Farhan Al Saud.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-call-with-saudi-foreign-minister-faisal-bin-farhan-al-saud-3/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Meeting With Bahraini King Hamad bin Isa Al Khalifa, Bahraini Crown Prince Salman bin Hamad Al Khalifa, and Foreign Minister Khalid bin Ahmed Al Khalifa.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 11, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-meeting-with-bahraini-king-hamad-bin-isa-al-khalifa-bahraini-crown-prince-salman-bin-hamad-al-khalifa-and-foreign-minister-khalid-bin-ahmed-al-khalifa/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Meeting with Iraqi Prime Minister Adil Abd al-Mahdi.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 9, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-meeting-with-iraqi-prime-minister-adil-abd-al-mahdi/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Meeting with Omani Sultan Haitham bin Tarik Al Said.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 21, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-meeting-with-omani-sultan-haitham-bin-tarik-al-said/>

Office of the Spokesperson, “Secretary Pompeo’s Visit to the Gulf: Advancing Partnerships, Support for the Iran Pressure Campaign, and New Solutions to Regional Challenges.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 11, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-pompeos-visit-to-the-gulf-advancing-partnerships-support-for-the-iran-pressure-campaign-and-new-solutions-to-regional-challenges/>

Office of the Spokesperson, “Senior State Department Official On Developments in Yemen.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 25, 2020, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-on-developments-in-yemen/>

Office of the Spokesperson, “Senior State Department Official Previewing the Energy Resource Governance Initiative at the 74th Session of the United Nations General Assembly.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 26, 2019, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-previewing-the-energy-resource-governance-initiative-at-the-74th-session-of-the-united-national-general-assembly/>

Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on the Situation in Iraq.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 3, 2020, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-the-situation-in-iraq/>

Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on U.S. Airstrikes in Iraq and Syria.”, Bureau of Near Eastern Affairs, Special Briefing, December 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-officials-on-u-s-airstrikes-in-iraq-and-syria/>

Office of the Spokesperson, “Senior State Department Officials on Middle East Issues at the 74th Session of the United Nations General Assembly.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 27,

2019, <https://2017-2021.state.gov/senior-state-department-official-on-middle-east-issues-at-the-74th-session-of-the-united-nations-general-assembly/>

Office of the Spokesperson, “Situation near Kirkuk, Iraq.”, Bureau of Near Eastern Affairs, October 16, 2017, <https://2017-2021.state.gov/situation-near-kirkuk-iraq-2/>

Office of the Spokesperson, “The United States and Saudi Arabia Advance Decades of Cooperation.”, Bureau of Near Eastern Affairs, November 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-and-saudi-arabia-advance-decades-of-cooperation/>

Office of the Spokesperson, “The United States and Saudi Arabia: A 75-Year-Long Diplomatic Partnership.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-and-saudi-arabia-a-75-year-long-diplomatic-partnership/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy July 19-26.”, Bureau of Near Eastern Affairs, July 26, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-july-19-26/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, December 2-6.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 6, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-december-2-6/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, July 15-19.”, Bureau of Near Eastern Affairs, July 19, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-july-15-19/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy, September 16-20.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 20, 2019, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-september-16-20/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 29, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-4/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, April 24, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-9/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 21, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-25/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, August 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-20/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, September 26, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-22/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, May 15, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-11/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, March 27, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-7/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, May 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-12/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, October 30, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-23/>

Office of the Spokesperson, “This Week in Iran Policy.”, Bureau of Near Eastern Affairs, January 31, 2020, <https://2017-2021.state.gov/this-week-in-iran-policy-2/>

Ortagus, Morgan, “Houthi Attack on Abha Airport in Saudi Arabia.”, Department Spokesperson, July 2, 2019, <https://2017-2021.state.gov/houthi-attack-on-abha-airport-in-saudi-arabia/>

Ortagus, Morgan, “The U.S. Continued Partnership with Iraq.”, Department Spokesperson, January 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-u-s-continued-partnership-with-iraq/>

Patterson, Anne W., “Remarks at the U.S.-U.A.E. Business Council and AmCham Abu Dhabi Policy Luncheon.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, March 27, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/224038.htm>

Patterson, Anne W., “U.S.-Islamic World Forum.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, June 9, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/nea/rls/rm/227369.htm>

Pompeo, Michael R., “After the Deal: A New Iran Strategy.”, Secretary of State, May 21, 2018, <https://2017-2021.state.gov/after-the-deal-a-new-iran-strategy/>

Pompeo, Michael R., “At the Virtual Launch of the Inaugural U.S.-UAE Strategic Dialogue.”, Secretary of State, October 20, 2020, <https://2017-2021.state.gov/at-the-virtual-launch-of-the-inaugural-u-s-uae-strategic-dialogue/>

Pompeo, Michael R., “Coordinator for Counterterrorism Ambassador Nathan A. Sales Designated Special Envoy to the Global Coalition to Defeat ISIS.”, Secretary of State, November 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/coordinator-for-counterterrorism-ambassador-nathan-a-sales-designated-special-envoy-to-the-global-coalition-to-defeat-isis/>

Pompeo, Michael R., “Interview with Margaret Brennan of CBS ‘s Face the Nation.”, Secretary of State, January 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-margaret-brennan-of-cbss-face-the-nation/>

Pompeo, Michael R., “Interview with Mohannad Al Khatib of Sky News Arabia.”, Secretary of State, July 10, 2018, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-mohannad-al-khatib-of-sky-news-arabia/>

Pompeo, Michael R., “Interview with Najwa Kassem of Al Arabiya.”, Secretary of State, January 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-najwa-kassem-of-al-arabiya/>

Pompeo, Michael R., “On Attacks by Iran’s Proxies in Iraq.”, Secretary of State, December 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/on-attacks-by-irans-proxies-in-iraq/>

Pompeo, Michael R., “On the Security Council’s Failure to Hold Iran Accountable.”, Secretary of State, August 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/on-the-security-councils-failure-to-hold-iran-accountable/>

Pompeo, Michael R., “Remarks at the Opening Ceremony of the U.S.-Qatar Strategic Dialogue.”, Secretary of State, January 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-at-the-opening-ceremony-of-the-u-s-qatar-strategic-dialogue/>

Pompeo, Michael R., “Remarks to the Traveling Press.”, Secretary of State, September 19, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-the-traveling-press-7/>

Pompeo, Michael R., “Remarks to the Travelling Press.”, Secretary of State, September 18, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-the-traveling-press-6/>

Pompeo, Michael R., “Remarks to Travelling Press.”, Secretary of State, January 14, 2019, <https://2017-2021.state.gov/remarks-to-traveling-press-6/>

Pompeo, Michael R., “Roundtable with Travelling Press.”, Secretary of State, January 12, 2019, <https://2017-2021.state.gov/roundtable-with-traveling-press/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo and Ambassador John Abizaid Remarks to the Traveling Press.”, Secretary of State, February 20, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-ambassador-john-abizaid-remarks-to-the-traveling-press/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo and Bahraini Foreign Minister Al Zayani at the U.S.-Bahrain Strategic Dialogue.”, December 1, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-bahraini-foreign-minister-al-zayani-at-the-u-s-bahrain-strategic-dialogue/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo and Saudi Foreign Minister Prince Faisal bin Farhan al Saud after their Meeting.”, October 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-saudi-foreign-minister-prince-faisal-bin-farhan-al-saud-after-their-meeting/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo at a Press Availability.”, Secretary of State, October 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-at-a-press-availability-14/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo at a Press Availability.”, Secretary of State, April 22, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press-at-a-press-availability/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo at the U.S.-Qatar Strategic Dialogue.”, Secretary of State, September 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-at-the-u-s-qatar-strategic-dialogue/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Show.”, July 25, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-show-2/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Show.”, May 08, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-show-4/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Ben Shapiro of the Ben Shapiro Radio Show.”, Secretary of State, January 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-ben-shapiro-of-the-ben-shapiro-radio-show/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Bret Baier of Fox News Special Report.”, Secretary of State, January 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-bret-baier-of-fox-news-special-report/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo With David Brody of Faith Nation with David Brody, CBN.”, April 24, 2000, Secretary of State, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-david-brody-of-faith-nation-with-david-brody-cbn/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Felice Friedson of the Media Line.”, Secretary of State, September 21, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-felice-friedson-of-the-media-line/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo With Greg Cassidy of The Bob Rose Show with Greg Cassidy, WSKY-FM Gainesville.”, Secretary of State, January 23, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-greg-cassidy-of-the-bob-rose-show-with-greg-cassidy-wsky-fm-gainesville/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Greg Kelly of Greg Kelly Reports on Newsmax TV.”, October 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-greg-kelly-of-greg-kelly-reports-on-newsmax-tv/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Guy Benson of the Guy Benson Show.”, Secretary of State, October 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-guy-benson-of-the-guy-benson-show-2/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Hugh Hewitt of the Hugh Hewitt Show.”, Secretary of State, May 21, 2019, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-hugh-hewitt-of-the-hugh-hewitt-show-4/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with John Fredericks of the John Fredericks Show, WTNW Richmond.”, April 14, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-john-fredericks-of-the-john-fredericks-show-wntw-richmond/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with John Robberts of Fox News Sunday.”, Secretary of State, September 22, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-john-roberts-of-fox-news-sunday/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Laura Ingraham of The Ingraham Angle on Fox News.”, Secretary of State, January 10, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-laura-ingraham-of-the-ingraham-angle-on-fox-news/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Margaret Brennan of CBS Face the Nation.”, Secretary of State, September 22, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-margaret-brennan-of-cbs-face-the-nation/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Mark Levin of Life, Liberty & Levin.”, Secretary of State, September 27, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-mark-levin-of-life-liberty-levin/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Mark Levin of the Mark Levin Show.”, Secretary of State, December 18, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-mark-levin-of-the-mark-levin-show/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo with Martha Raddatz of ABC This Week.”, Secretary of State, September 22, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-martha-raddatz-of-abc-this-week/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo With Pete Hegseth, Rachel Campos Duffy, and Dean Cain of Fox and Friends.”, Secretary of State, December 30, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-with-pete-hegseth-rachel-campos-duffy-and-dean-cain-of-fox-and-friends/>

Pompeo, Michael R., “Secretary Michael R. Pompeo’s Remarks to the Press.”, Secretary of State, June 13, 2019, <https://2017-2021.state.gov/secretary-of-state-michael-r-pompeo-remarks-to-the-press/>

Pompeo, Michael R., “The Restoration of Deterrence: The Iranian Example.”, Secretary of State, January 13, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-restoration-of-deterrence-the-iranian-example/>

Pompeo, Michael R., “The United States Welcomes the Saudi-led Coalition Announcement of a Unilateral Ceasefire in Yemen.”, Secretary of State, April 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-welcomes-the-saudi-led-coalition-announcement-of-a-unilateral-ceasefire-in-yemen/>

Pompeo, Michael R., “U.S. Announces Humanitarian Assistance for Iraq.”, Secretary of State, August 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/u-s-announces-humanitarian-assistance-for-iraq/>

Pompeo, Michael R., and Fuad Hussein, “Secretary Michael R. Pompeo and Iraqi Foreign Minister Fuad Hussein at a Press Availability.”, August 19, 2020, <https://2017-2021.state.gov/secretary-michael-r-pompeo-and-iraqi-foreign-minister-fuad-hussein-at-a-press-availability/>

Psaki, Jen, “Terrorist Attack on Camp Hurriya in Iraq.”, Press Statement, Department Spokesperson, U. S. Department of State, December 26, 2013, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/219123.htm>

Schenker, David, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker on Iraqi Global Magnitsky Designations.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 6, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraqi-global-magnitsky-designations/>

Schenker, David, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker on State Department 2019 Successes in the Middle East.”, Bureau of Near Eastern Affairs, December 23, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-state-department-2019-successes-in-the-middle-east/>

Schenker, David, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs on Middle East Issues at the 74th Session of the United Nations General Assembly.”, September 24, 2019, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-middle-east-issues-at-the-74th-session-of-the-united-nations-general-assembly/>

Schenker, David, “Briefing with Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker On Iraq and Middle East Issues.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, April 9, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-on-iraq-and-middle-east-issues/>

Schenker, David, “Briefing With Assistant Secretary of State David Schenker On Updates on Developments in the Middle East and North Africa.” Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, March 20, 2020, <https://2017-2021.state.gov/briefing-with-assistant-secretary-of-state-david-schenker-on-updates-on-developments-in-the-middle-east-and-north-africa/>

Schenker, David, “China and Russia: The New Threats to Middle East Security and Stability.”, Assistant Secretary, Bureau of Near Eastern Affairs, October 8, 2019, <https://2017-2021.state.gov/china-and-russia-the-new-threats-to-middle-east-security-and-stability/>

Schenker, David, and Nathan A. Sales, “Assistant Secretary for Near Eastern Affairs David Schenker and Counterterrorism Coordinator Ambassador Nathan A. Sales.”, Bureau of Near Eastern Affairs, February 26, 2020, <https://2017-2021.state.gov/assistant-secretary-for-near-eastern-affairs-david-schenker-and-counterterrorism-coordinator-ambassador-nathan-a-sales/>

Senior Administration Official, “Background Briefing on the Upcoming P5+1 Talks on Iran's Nuclear Program.”, Special Briefing, April 4, 2014, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/04/224429.htm>

Senior Administration Official, “Background Briefing on U.S.-Iraq Political and Diplomatic JCC Meeting and the U.S.-Iraq Bilateral Relationship Under the Strategic Framework Agreement.”, Special Briefing, Washington, DC, August 15, 2013, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/08/213182.htm>

Senior State Department Officials, “Background Briefing in Amman, Jordan.”, Bureau of Near Eastern Affairs, Special Briefing, June 22, 2014, <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/06/228266.htm>

Shannon, Thomas A. Jr., “Iran's Recent Actions and Implementation of the JCPOA.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Statement Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, April 5, 2016, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2016/255510.htm>

Sherman, Wendy R., “Iran Policy and Negotiations Update.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement Before the Senate Committee on Foreign Relations, February 4, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/221217.htm>

Sherman, Wendy R., “Iran Sanctions: Ensuring Robust Enforcement, and Assessing Next Steps.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement before the Senate Committee on Banking, Housing and Urban Affairs, Washington, DC, June 4, 2013, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/210260.htm>

Sherman, Wendy R., “Remarks on P5+1 Talks.”, Under Secretary for Political Affairs, June 20, 2014, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2014/228218.htm>

Sherman, Wendy R., “Reversing Iran's Nuclear Program.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement Before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, October 3, 2013, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/215094.htm>

Sherman, Wendy, “U.S. Policy Toward Iran.”, Testimony, Under Secretary for Political Affairs, Written Statement before the Senate Foreign Relations Committee, Washington, DC, May 15, 2013, <https://2009-2017.state.gov/p/us/rm/2013/202684.htm>

Tillerson, Rex W., “Interview with Michel Ghandour of Al Hurra TV.”, Secretary of State, February 13, 2018, <https://2017-2021.state.gov/interview-with-michel-ghandour-of-al-hurra-tv/>

9. ПРИЛОГ

На основу података АИЕ из појединих графика представљених у четвртом поглављу, израчуната је вредност тренда коришћењем формуле: $(y_s = ax + b)$. Параметри a и b се обрачунавају на следећи начин: $a = \Sigma(xy) / \Sigma x^2$, $b = \Sigma(y) / n$, односно параметар a је једнак количнику суме производа $xу$, а параметар b је једнак количнику суме вредности члана серије и укупног броја чланова серије (n).²¹⁹⁰ Код серија са непарним бројем чланова, узима се средишња година и њој се додељује вредност $x = 0$, годинама пре ње се додељују вредности $x = -1, -2, -3, \dots, -n$, а годинама после ње вредности $x = +1, +2, +3, \dots, +n$. Код серија са парним бројем чланова, разлика је у томе што се као средишње узимају две године и њима се додељују вредности -1 и $+1$.²¹⁹¹ У последњој колони је израчунато и релативно одступање од тренда формулом $y/y_s * 100$.²¹⁹² Израчунати су трендови за оне графиконе који се тичу прва два корака каузалног механизма, а који имају највише значаја за доказивање промена у америчкој енергетској моћи.

Табела 5. Израчунавање тренда за графикон 1. Доказане резерве природног гаса у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	255035	49	-1785245	19911	392798	-139376	253422	101
2009	-6	283879	36	-1703274	19911	392798	-119465	273333	104
2010	-5	317647	25	-1588235	19911	392798	-99554	293244	108
2011	-4	348809	16	-1395236	19911	392798	-79643	313155	111
2012	-3	322670	9	-968010	19911	392798	-59732	333065	97
2013	-2	353994	4	-707988	19911	392798	-39822	352976	100
2014	-1	388841	1	-388841	19911	392798	-19911	372887	104
2015	1	324303	1	324303	19911	392798	19911	412709	79
2016	2	341133	4	682266	19911	392798	39822	432619	79
2017	3	464292	9	1392876	19911	392798	59732	452530	103
2018	4	504501	16	2018004	19911	392798	79643	472441	107
2019	5	495380	25	2476900	19911	392798	99554	492352	101
2020	6	473285	36	2839710	19911	392798	119465	512263	92
2021	7	625400	49	4377800	19911	392798	139376	532174	118
Σ	0	5499169	280	5575030					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 1

Графикон 29. Тренд кретања временске серије из графикона 1.

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 1

²¹⁹⁰ Бранислав Учек, *Основи статистике*, оп. cit, стр. 98.

²¹⁹¹ Ibid, стр. 98-100.

²¹⁹² Vera Đorđević, *Statistika u ekonomiji*, оп. cit, стр. 375.

Табела 6. Израчунавање тренда за графикон 2. Доказане резерве шкриљног природног гаса у САД 2008-2021

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	34428	49	-240996	24264.99	208071.21	-169854.90	38216.31	90
2009	-6	60644	36	-363864	24264.99	208071.21	-145589.91	62481.30	97
2010	-5	97449	25	-487245	24264.99	208071.21	-121324.93	86746.29	112
2011	-4	131616	16	-526464	24264.99	208071.21	-97059.94	111011.27	119
2012	-3	129396	9	-388188	24264.99	208071.21	-72794.96	135276.26	96
2013	-2	159115	4	-318230	24264.99	208071.21	-48529.97	159541.24	100
2014	-1	199684	1	-199684	24264.99	208071.21	-24264.99	183806.23	109
2015	1	175601	1	175601	24264.99	208071.21	24264.99	232336.20	76
2016	2	209809	4	419618	24264.99	208071.21	48529.97	256601.19	82
2017	3	307903	9	923709	24264.99	208071.21	72794.96	280866.17	110
2018	4	342135	16	1368540	24264.99	208071.21	97059.94	305131.16	112
2019	5	353682	25	1768410	24264.99	208071.21	121324.93	329396.14	107
2020	6	317756	36	1906536	24264.99	208071.21	145589.91	353661.13	90
2021	7	393779	49	2756453	24264.99	208071.21	169854.90	377926.11	104
Σ	0	2912997	280	6794196					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 2

Графикон 30. Тренд кретања временске серије из графикона 2

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 2

Табела 7. Израчунавање тренда за графикон 4. Доказане резерве сирове нафте у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	19121	49	-133847	1570	32800	-10993	21807	88
2009	-6	20682	36	-124092	1570	32800	-9423	23377	88
2010	-5	23267	25	-116335	1570	32800	-7852	24948	93
2011	-4	26544	16	-106176	1570	32800	-6282	26518	100
2012	-3	30529	9	-91587	1570	32800	-4711	28088	109
2013	-2	33371	4	-66742	1570	32800	-3141	29659	113
2014	-1	36385	1	-36385	1570	32800	-1570	31229	117
2015	1	32318	1	32318	1570	32800	1570	34370	94
2016	2	32773	4	65546	1570	32800	3141	35940	91
2017	3	39160	9	117480	1570	32800	4711	37511	104
2018	4	43824	16	175296	1570	32800	6282	39081	112
2019	5	44235	25	221175	1570	32800	7852	40652	109
2020	6	35835	36	215010	1570	32800	9423	42222	85
2021	7	41151	49	288057	1570	32800	10993	43793	94
Σ	0	459195	280	439718					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 4

Графикон 31. Тренд кретања временске серије из графикона 4

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 4

Табела 8. Израчунавање тренда за графикон 5. Доказане резерве шкриљне нафте у САД 2011-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2011	-5	3628	25	-18140	1984	15576	-9920	5656	64
2012	-4	7338	16	-29352	1984	15576	-7936	7640	96
2013	-3	10043	9	-30129	1984	15576	-5952	9624	104
2014	-2	13365	4	-26730	1984	15576	-3968	11608	115
2015	-1	11602	1	-11602	1984	15576	-1984	13592	85
2016	0	15555	0	0	1984	15576	0	15576	100
2017	1	19973	1	19973	1984	15576	1984	17560	114
2018	2	22934	4	45868	1984	15576	3968	19544	117
2019	3	23240	9	69720	1984	15576	5952	21528	108
2020	4	19659	16	78636	1984	15576	7936	23512	84
2021	5	24000	25	120000	1984	15576	9920	25496	94
Σ		171337	110	218244					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 5

Графикон 32. Тренд кретања временске серије из графикона 5

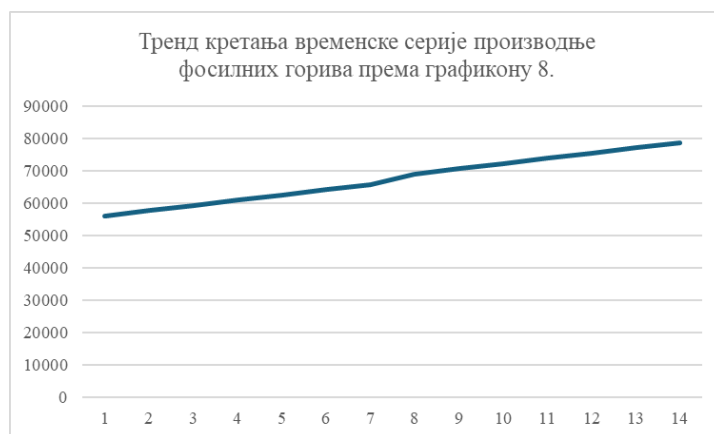
Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 5

Табела 9. Израчунавање тренда за графикон 8. Производња фосилних горива у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	57527	49	-402689	1630	67420	-11409	56011	103
2009	-6	56612	36	-339672	1630	67420	-9779	57641	98
2010	-5	58159	25	-290795	1630	67420	-8149	59271	98
2011	-4	60529	16	-242116	1630	67420	-6520	60901	99
2012	-3	62298	9	-186894	1630	67420	-4890	62531	100
2013	-2	64184	4	-128368	1630	67420	-3260	64161	100
2014	-1	69624	1	-69624	1630	67420	-1630	65791	106
2015	1	70191	1	70191	1630	67420	1630	69050	102
2016	2	65437	4	130874	1630	67420	3260	70680	93
2017	3	68457	9	205371	1630	67420	4890	72310	95
2018	4	75785	16	303140	1630	67420	6520	73940	102
2019	5	81407	25	407035	1630	67420	8149	75570	108
2020	6	75814	36	454884	1630	67420	9779	77200	98
2021	7	77862	49	545034	1630	67420	11409	78830	99
Σ	0	943886	280	456371					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 8

Графикон 33. Тренд кретања временске серије из графикона 8 (производња)

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 8

Табела 10. Израчунавање тренда за графикон 8. Потрошња фосилних горива у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	83041	49	-581287	-223	78926	1558	80484	103
2009	-6	77862	36	-467172	-223	78926	1336	80262	97
2010	-5	80723	25	-403615	-223	78926	1113	80039	101
2011	-4	79263	16	-317052	-223	78926	891	79816	99
2012	-3	77304	9	-231912	-223	78926	668	79594	97
2013	-2	79224	4	-158448	-223	78926	445	79371	100
2014	-1	80017	1	-80017	-223	78926	223	79148	101
2015	1	79090	1	79090	-223	78926	-223	78703	100
2016	2	78319	4	156638	-223	78926	-445	78481	100
2017	3	77907	9	233721	-223	78926	-668	78258	100
2018	4	81281	16	325124	-223	78926	-891	78035	104
2019	5	80425	25	402125	-223	78926	-1113	77813	103
2020	6	73076	36	438456	-223	78926	-1336	77590	94
2021	7	77430	49	542010	-223	78926	-1558	77367	100
Σ	0	1104962	280	-62339					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 8

Графикон 34. Тренд кретања временске серије из графикона 8 (потрошња)

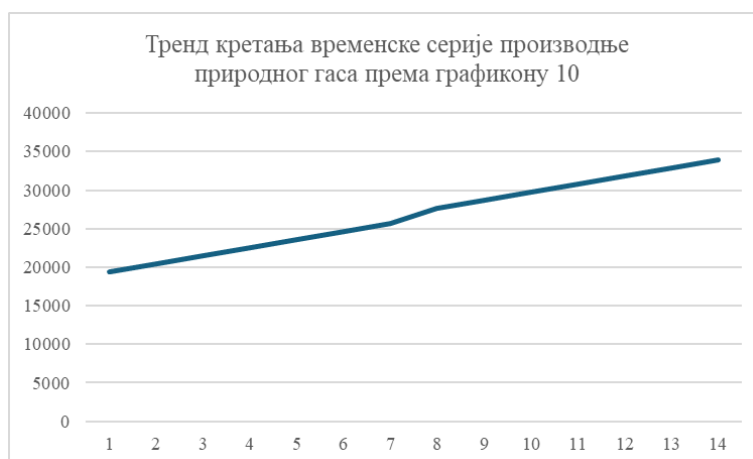
Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 8

Табела 11. Израчунавање тренда за графикон 10. Производња природног гаса у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	20159	49	-141113	1036	26653	-7250	19403	104
2009	-6	20624	36	-123744	1036	26653	-6214	20439	101
2010	-5	21316	25	-106580	1036	26653	-5178	21475	99
2011	-4	22902	16	-91608	1036	26653	-4143	22510	102
2012	-3	24033	9	-72099	1036	26653	-3107	23546	102
2013	-2	24206	4	-48412	1036	26653	-2071	24582	98
2014	-1	25890	1	-25890	1036	26653	-1036	25617	101
2015	1	27065	1	27065	1036	26653	1036	27689	98
2016	2	26592	4	53184	1036	26653	2071	28724	93
2017	3	27341	9	82023	1036	26653	3107	29760	92
2018	4	30774	16	123096	1036	26653	4143	30796	100
2019	5	33899	25	169495	1036	26653	5178	31831	106
2020	6	33811	36	202866	1036	26653	6214	32867	103
2021	7	34529	49	241703	1036	26653	7250	33903	102
Σ	0	373141	280	289986					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 10

Графикон 35. Тренд кретања чланова временске серије према графикону 10 (природни гас)

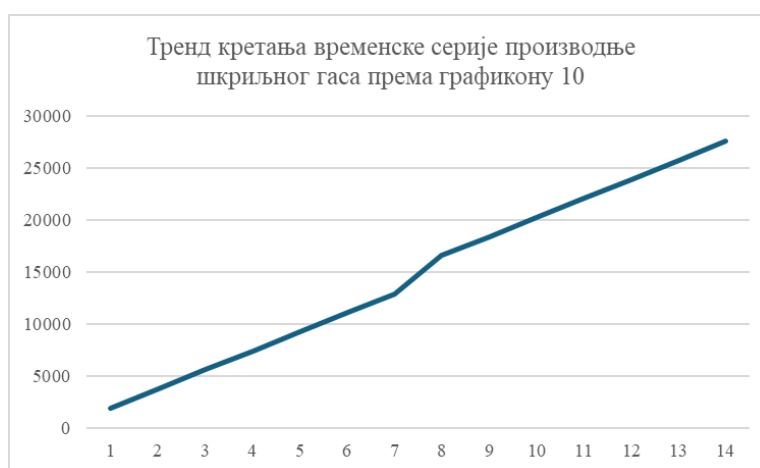
Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 10

Табела 12. Израчунавање тренда за графикон 10. Производња шкриљног природног гаса у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	2116	49	-14812	1837	14742	-12856	1886	112
2009	-6	3110	36	-18660	1837	14742	-11019	3723	84
2010	-5	5336	25	-26680	1837	14742	-9183	5559	96
2011	-4	7994	16	-31976	1837	14742	-7346	7396	108
2012	-3	10371	9	-31113	1837	14742	-5510	9232	112
2013	-2	11415	4	-22830	1837	14742	-3673	11069	103
2014	-1	13477	1	-13477	1837	14742	-1837	12905	104
2015	1	15213	1	15213	1837	14742	1837	16578	92
2016	2	17032	4	34064	1837	14742	3673	18415	92
2017	3	18589	9	55767	1837	14742	5510	20251	92
2018	4	22054	16	88216	1837	14742	7346	22088	100
2019	5	25556	25	127780	1837	14742	9183	23924	107
2020	6	26139	36	156834	1837	14742	11019	25761	101
2021	7	27985	49	195895	1837	14742	12856	27597	101
Σ	0	206387	280	514221					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 10

Графикон 36. Тренд кретања временске серије према графикону 10 (шкриљни природни гас)

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 10

Табела 13. Израчунавање тренда за графикон 13. Производња сирове нафте у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	5000	49	-35000	524	8415	-3668	4747	105
2009	-6	5357	36	-32142	524	8415	-3144	5271	102
2010	-5	5484	25	-27420	524	8415	-2620	5795	95
2011	-4	5674	16	-22696	524	8415	-2096	6319	90
2012	-3	6524	9	-19572	524	8415	-1572	6843	95
2013	-2	7495	4	-14990	524	8415	-1048	7367	102
2014	-1	8791	1	-8791	524	8415	-524	7891	111
2015	1	9439	1	9439	524	8415	524	8939	106
2016	2	8846	4	17692	524	8415	1048	9463	93
2017	3	9357	9	28071	524	8415	1572	9988	94
2018	4	10951	16	43804	524	8415	2096	10512	104
2019	5	12311	25	61555	524	8415	2620	11036	112
2020	6	11318	36	67908	524	8415	3144	11560	98
2021	7	11268	49	78876	524	8415	3668	12084	93
Σ	0	117815	280	146734					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 13 (АИЕ)

Графикон 37. Тренд кретања временске серије према графикону 13

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 13 (АИЕ)

Табела 14. Израчунавање тренда за графикон 14. Производња шкриљне сирове нафте у САД 2011-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2011	-5	228	25	-1140	219	1384	-1093	291	78
2012	-4	480	16	-1920	219	1384	-875	509	94
2013	-3	701	9	-2103	219	1384	-656	728	96
2014	-2	1057	4	-2114	219	1384	-437	947	112
2015	-1	1214	1	-1214	219	1384	-219	1165	104
2016	0	1340	0	0	219	1384	0	1384	97
2017	1	1491	1	1491	219	1384	219	1603	93
2018	2	1907	4	3814	219	1384	437	1821	105
2019	3	2278	9	6834	219	1384	656	2040	112
2020	4	2238	16	8952	219	1384	875	2259	99
2021	5	2291	25	11455	219	1384	1093	2478	92
Σ			15225	110	24055				

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 14

Графикон 38. Тренд кретања временске серије према графикону 14

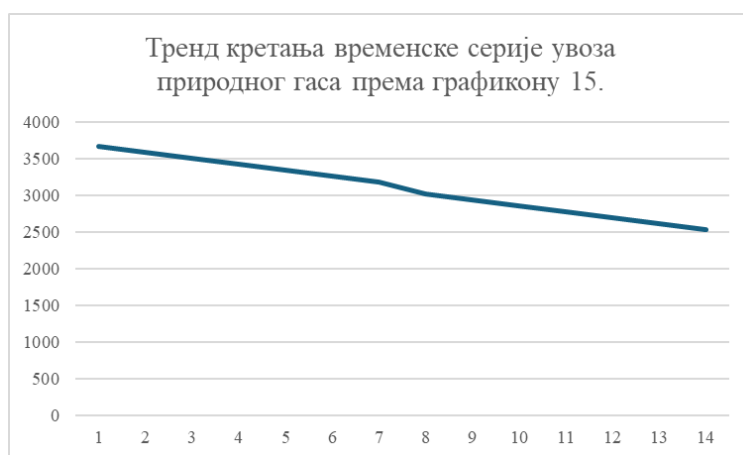
Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 14

Табела 15. Израчунавање тренда за графикон 15. Увоз природног гаса у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	3984	49	-27888	-81	3101	570	3670	109
2009	-6	3751	36	-22506	-81	3101	488	3589	105
2010	-5	3741	25	-18705	-81	3101	407	3508	107
2011	-4	3469	16	-13876	-81	3101	326	3426	101
2012	-3	3138	9	-9414	-81	3101	244	3345	94
2013	-2	2883	4	-5766	-81	3101	163	3263	88
2014	-1	2695	1	-2695	-81	3101	81	3182	85
2015	1	2718	1	2718	-81	3101	-81	3019	90
2016	2	3006	4	6012	-81	3101	-163	2938	102
2017	3	3033	9	9099	-81	3101	-244	2856	106
2018	4	2889	16	11556	-81	3101	-326	2775	104
2019	5	2742	25	13710	-81	3101	-407	2694	102
2020	6	2551	36	15306	-81	3101	-488	2612	98
2021	7	2808	49	19656	-81	3101	-570	2531	111
Σ	0	43408	280	-22793					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 15 (увоз природног гаса)

Графикон 39. Тренд кретања временске серије према графикону 15

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 15 (увоз природног гаса)

Табела 16. Израчунавање тренда за графикон 16. Потрошња природног гаса у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	23277	49	-162939	584	26956	-4091	22865	102
2009	-6	22910	36	-137460	584	26956	-3507	23449	98
2010	-5	24087	25	-120435	584	26956	-2922	24034	100
2011	-4	24477	16	-97908	584	26956	-2338	24618	99
2012	-3	25538	9	-76614	584	26956	-1753	25203	101
2013	-2	26155	4	-52310	584	26956	-1169	25787	101
2014	-1	26593	1	-26593	584	26956	-584	26372	101
2015	1	27244	1	27244	584	26956	584	27540	99
2016	2	27444	4	54888	584	26956	1169	28125	98
2017	3	27140	9	81420	584	26956	1753	28709	95
2018	4	30139	16	120556	584	26956	2338	29294	103
2019	5	31132	25	155660	584	26956	2922	29878	104
2020	6	30602	36	183612	584	26956	3507	30463	100
2021	7	30646	49	214522	584	26956	4091	31047	99
Σ	0	377384	280	163643					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 16

Графикон 40. Тренд кретања временске серије према графикону 16

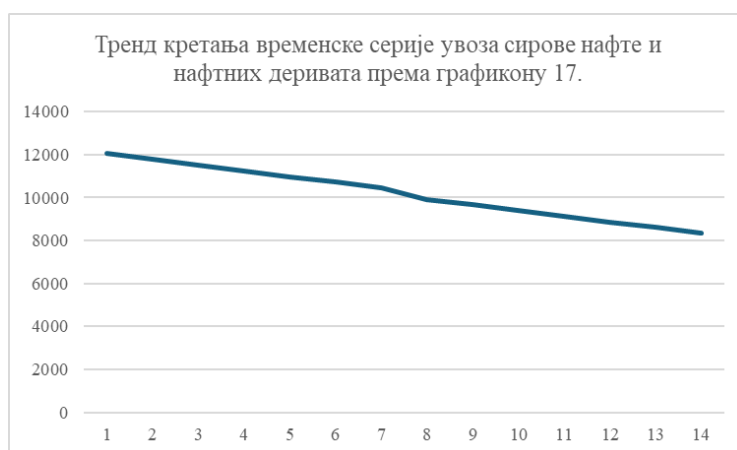
Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 16

Табела 17. Израчунавање тренда за графикон 17. Укупан увоз сирове нафте и нафтних деривата у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	12915	49	-90405	-264	10186	1851	12037	107
2009	-6	11691	36	-70146	-264	10186	1587	11773	99
2010	-5	11793	25	-58965	-264	10186	1322	11508	102
2011	-4	11436	16	-45744	-264	10186	1058	11244	102
2012	-3	10598	9	-31794	-264	10186	793	10979	97
2013	-2	9859	4	-19718	-264	10186	529	10715	92
2014	-1	9241	1	-9241	-264	10186	264	10450	88
2015	1	9449	1	9449	-264	10186	-264	9921	95
2016	2	10055	4	20110	-264	10186	-529	9657	104
2017	3	10144	9	30432	-264	10186	-793	9392	108
2018	4	9943	16	39772	-264	10186	-1058	9128	109
2019	5	9141	25	45705	-264	10186	-1322	8864	103
2020	6	7863	36	47178	-264	10186	-1587	8599	91
2021	7	8474	49	59318	-264	10186	-1851	8335	102
Σ	0	142602	280	-74049					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 17 (укупан увоз)

Графикон 41. Тренд кретања временске серије према графикону 17 (укупан увоз)

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 17 (укупан увоз)

Табела 18. Израчунавање тренда за графикон 18. Увоз сирове нафте у САД 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	9783	49	-68481	-224	7878	1566	9444	104
2009	-6	9013	36	-54078	-224	7878	1343	9220	98
2010	-5	9213	25	-46065	-224	7878	1119	8996	102
2011	-4	8935	16	-35740	-224	7878	895	8773	102
2012	-3	8527	9	-25581	-224	7878	671	8549	100
2013	-2	7730	4	-15460	-224	7878	448	8325	93
2014	-1	7344	1	-7344	-224	7878	224	8101	91
2015	1	7363	1	7363	-224	7878	-224	7654	96
2016	2	7850	4	15700	-224	7878	-448	7430	106
2017	3	7969	9	23907	-224	7878	-671	7206	111
2018	4	7768	16	31072	-224	7878	-895	6982	111
2019	5	6801	25	34005	-224	7878	-1119	6759	101
2020	6	5875	36	35250	-224	7878	-1343	6535	90
2021	7	6114	49	42798	-224	7878	-1566	6311	97
Σ	0	110285	280	-62654					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 18.

Графикон 42. Тренд кретања временске серије према графикону 18.

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 18.

Табела 19. Израчунавање тренда за графикон 19. Увоз сирове нафте и нафтних деривата из ОПЕК 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	5954	49	-41678	-303	3393	2123	5516	108
2009	-6	4776	36	-28656	-303	3393	1820	5212	92
2010	-5	4906	25	-24530	-303	3393	1516	4909	100
2011	-4	4555	16	-18220	-303	3393	1213	4606	99
2012	-3	4271	9	-12813	-303	3393	910	4302	99
2013	-2	3720	4	-7440	-303	3393	607	3999	93
2014	-1	3237	1	-3237	-303	3393	303	3696	88
2015	1	2894	1	2894	-303	3393	-303	3089	94
2016	2	3446	4	6892	-303	3393	-607	2786	124
2017	3	3366	9	10098	-303	3393	-910	2483	136
2018	4	2888	16	11552	-303	3393	-1213	2180	133
2019	5	1639	25	8195	-303	3393	-1516	1876	87
2020	6	886	36	5316	-303	3393	-1820	1573	56
2021	7	959	49	6713	-303	3393	-2123	1270	76
Σ	0	47497	280	-84914					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 19 (увоз из ОПЕК)

Графикон 43. Тренд кретања временске серије из графикона 19 (увоз из ОПЕК)

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 19 (увоз из ОПЕК)

Табела 20. Израчунавање тренда за . Увоз сирове нафте и нафтних деривата из Персијског залива 2008-2021.

Година	x	y	x ²	xy	a	b	ax	ys	y/ys*100
2008	-7	2370	49	-16590	-87	1621	606	2227	106
2009	-6	1689	36	-10134	-87	1621	520	2140	79
2010	-5	1711	25	-8555	-87	1621	433	2054	83
2011	-4	1861	16	-7444	-87	1621	346	1967	95
2012	-3	2156	9	-6468	-87	1621	260	1880	115
2013	-2	2009	4	-4018	-87	1621	173	1794	112
2014	-1	1875	1	-1875	-87	1621	87	1707	110
2015	1	1507	1	1507	-87	1621	-87	1534	98
2016	2	1766	4	3532	-87	1621	-173	1447	122
2017	3	1746	9	5238	-87	1621	-260	1361	128
2018	4	1578	16	6312	-87	1621	-346	1274	124
2019	5	963	25	4815	-87	1621	-433	1188	81
2020	6	766	36	4596	-87	1621	-520	1101	70
2021	7	691	49	4837	-87	1621	-606	1014	68
Σ	0	22688	280	-24247					

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 19 (увоз из Персијског залива)

Графикон 44. Тренд кретања временске серије из графикона 19 (увоз из Персијског залива)

Извор: Обрада аутора на основу података из графикона 19 (увоз из Персијског залива)

10. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Олга Стевановић (рођ. Павковић, Зајечар, 1992) је завршила основне академске студије политикологије, модул „Међународне студије“ на Факултету политичких наука Универзитета у Београду 2016. године, са просечном оценом 9.78/10. На истом факултету је 2017. године завршила и мастер академске студије на модулу „Студије Сједињених Америчких Држава“ са просечном оценом 10/10 и одбранила мастер рад под називом „Смањење енергетске зависности и спољна и безбедносна политика Сједињених Америчких Држава на Блиском истоку за време администрација Барака Обаме“, под менторством проф. др Драгана Р. Симића. Током студирања је била стипендиста града Зајечара и Министарства омладине и спорта у оквиру стипендије „Доситеја“. Такође је волонтирала на Факултету политичких наука као сарадник-демонстратор у школској 2016/2017. години.

Уписала је докторске академске студије политикологије, модул „Међународне и европске студије“ 2017. године и положила све испите са просеком 10/10. Од 2018. године је запослена у Институту за политичке студије, где је била ангажована као технички секретар у академском часопису „Српска политичка мисао“ до 2024. године. Области научног интересовања су јој међународни односи, спољна и безбедносна политика САД, енергетска безбедност и геополитика енергије. Тренутно има звање истраживача-сарадника и обавља посао извршног (техничког) уредника у часопису „Српска политичка мисао“ у Институту за политичке студије. Течно говори, чита и пише енглески језик, а чита, пише и говори шпански језик на средњем нивоу познавања. Удата је и живи у Београду.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора _____ Олга Стевановић

Број уписа _____ 1222

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

ПОЛИТИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ
ЗАЛИВУ У ИЗМЕЊЕНОМ ГЛОБАЛНОМ ЕНЕРГЕТСКОМ СИСТЕМУ ОД 2013. ДО 2021.
ГОДИНЕ

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени;
- да нисам кршила ауторска права и користила интелектуалну својину других лица.

У Београду, _____

Потпис аутора

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора _____ Олга Стевановић _____

Број уписа _____ 1222 _____

Студијски програм _____ Докторске академске студије политикологије – Међународне и европске студије _____

Наслов рада _____ Политика Сједињених Америчких Држава према Персијском заливу у измењеном глобалном енергетском систему од 2013. до 2021. године _____

Ментор _____ проф. др Драган Р. Симић _____

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предала ради похрањивања у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

У Београду, _____

Потпис аутора

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

ПОЛИТИКА СЈЕДИЊЕНИХ АМЕРИЧКИХ ДРЖАВА ПРЕМА ПЕРСИЈСКОМ ЗАЛИВУ У ИЗМЕЊЕНОМ ГЛОБАЛНОМ ЕНЕРГЕТСКОМ СИСТЕМУ ОД 2013. ДО 2021. ГОДИНЕ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предала сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучила:

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY – NC)
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY – NC – ND)**
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY – NC – SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY – ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY – SA)

У Београду, _____

Потпис аутора
